Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

At gå i krig eller At vandre sammen

En undersøgelse af verdenssyns betydning for interreligiøs dialog blandt åndelige formidlere i en større dansk provinsby

Bro Wormslev Jakobsen, Thomas

DOI (link to publication from Publisher):
10.5278/vbn.phd.hum.00074

Publication date:
2017

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

Link to publication from Aalborg University

Citation for published version (APA):
Bro Wormslev Jakobsen, T. (2017). *At gå i krig eller At vandre sammen: En undersøgelse af verdenssyns betydning for interreligiøs dialog blandt åndelige formidlere i en større dansk provinsby*. Aalborg Universitetsforlag. Ph.d.-serien for Det Humanistiske Fakultet, Aalborg Universitet
https://doi.org/10.5278/vbn.phd.hum.00074

General rights
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

? Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
? You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
? You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from vbn.aau.dk on: marts 22, 2021

AT GÅ I KRIG ELLER AT VANDRE SAMMEN

EN UNDERSØGELSE AF VERDENSSYNS BETYDNING
FOR INTERRELIGIØS DIALOG

BLANDT ÅNDELIGE FORMIDLERE
I EN STØRRE DANSK PROVINSBY

AF
THOMAS BRO WORMSLEV JAKOBSEN

PH.D. AFHANDLING 2017

AALBORG UNIVERSITET

AT GÅ I KRIG ELLER AT VANDRE SAMMEN

EN UNDERSØGELSE AF VERDENSSYNS BETYDNING FOR INTERRELIGIØS DIALOG

BLANDT ÅNDELIGE FORMIDLERE I EN STØRRE DANSK PROVINSBY

af

Thomas Bro Wormslev Jakobsen

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Afhandlingen indleveret 30. juni 2017

Ph.d. indleveret:	Juli 2017
Ph.d. vejleder:	Prof. Peter Øhrstrøm Aalborg Universitet
Ph.d. bi-vejleder:	Ph.D. Mogens Mogensen
Ph.d. bedømmelsesudvalg:	Lektor Anders Horsbøl Aalborg Universitet
	Vice-Rector, 1. Amanuensis Lars Dahle NLA University College
	Professor Kajsa Ahlstrand Uppsala Universitet
Ph.d. serie:	Det Humanistiske Fakultet, Aalborg Universitet

ISSN (online): 2246-123X
ISBN (online): 978-87-7112-868-0

Udgivet af:
Aalborg Universitetsforlag
Skjernvej 4A, 2. sal
9220 Aalborg Ø
Tlf. 9940 7140
aauf@forlag.aau.dk
forlag.aau.dk

© Copyright: Thomas Bro Wormslev Jakobsen

Trykt i Danmark af Rosendahls, 2017

CURRICULUM VITAE FOR THOMAS BRO WORMSLEV JAKOBSEN

Født 7. september 1962 i København. Samboende med sognepræst Mette Tved Hansen. Datter på 17 år. Søn på 1 år.

Uddannelse:
2012-2017 – Aalborg Universitet
2-årigt efteruddannelsesforløb Folkekirkens møde med østligt inspireret religiøsitet
2011/2012 - Teologisk Pædagogisk Center
2-årigt efteruddannelsesforløb i Sjælesorg 1999/2000 - Teologisk Pædagogisk Center
Pastoralseminarium efteråret 1993
Cand. Theol. 1993 – Københavns Universitet
Diakonuddannelse 1984 - Diakonissestiftelsen
Student 1981- Niels Steensens Gymnasium

Beskæftigelse:
Konstitueret sognepræst Hadsund – Vive Pastorat 2017 - 2017
Konstitueret sognepræst Gerding - Blenstrup Sogne 2016 – 2016
Konstitueret sognepræst Skelund – Visborg Sogne 2015 – 2016
Medlem af Landsbestyrelsen for Folkekirke og Religionsmøde fra 2013
Medlem af Stiftsudvalget for Folkekirke og Religionsmøde i Aalborg Stift fra 2007
Sognepræst Vejgaard Sogn 2000 – 2015
Ekstern lektor i liturgik (praktisk teologi) 1998 og 2012 – Menighedsfakultetet/University of Wales
Sognepræst Ræhr – Vigsø Sogne 1994 – 2000

Videnskabelige publikationer:
Thomas Bro Wormslev Jakobsen, David Jakobsen and Peter Øhrstrøm
”Investigating Worldviews with Protégé”
I Ceur – Workshop Proceedings Vol-1637 s. 28-36
(Proceedings of CSTIW-2016)

Ph.d.-projekt på Aalborg Stifts hjemmeside:
”At gå i krig eller At vandre sammen” – Slides med fyldige kommentarer
”Worldview og Praksis” – Foredrag fra Studiedag i Bispegården 22. november 2014. 1. ”Hvad er et Worldview?” og 2. ”Metaforer” – Slides og kommentarer
”Go to War or Take a Walk” – Paper and Slides fra Seminar på Uppsala Universitet 11. februar 2015.

Videnskabeligt relaterede publikationer:
”Verdenssyn – en faktor i åndelig vejledning” - Kritisk forum for praktisk teologi 133, 2013
”Med folkekirken på helsemesse i Aalborg” – Magasin om religionsmøde nr. 1, 2012
”At bygge menighed på frelses bevidsthed” – Om muligheden for et voksenkatekumenat inspireret af den katolske kirkes OICA - Kritisk forum for praktisk teologi 57, 1994
”Til messe i 1580”. En gudstjenesterekonstruktion, program og indføring. 2010.
”Til messe i 1475”. En gudstjenesterekonstruktion, program og indføring. 2009.
”Forslag til Ny Salmebog” – Et responsum, Århus 2001.cst (Som pennefører).

Publikationer af opbyggelig karakter:
Præstenetværket i Aalborg: En by på vej mod forsoning. 2011. (Redaktion og medforfatter)
Præstenetværket i Aalborg: En by på vej. 2009. (Redaktion og medforfatter)

ENGLISH SUMMARY

The present investigation is an analysis of dialogues between religious mediators from three different contexts, ministers from the Danish National Evangelical Lutheran Church, pastors from free churches and so-called alternative therapists in a larger Danish city. The word dialogue is to be understood in its broadest sense, both inner and outer dialogue, debate, conversation, co-operation and a potential mutual practice. The main question has been who may participate in the dialogue, the conversation and the potential mutual practice? Why is the dialogue sometimes a success and why, at times, does it not even get started? The present investigation has confirmed an assumption that this is not only based on confessional grounds.

There is a strong subjectification in not only the attitude to religion but also attitudes to culture and the institutions of society broadly speaking. The dividing lines do not necessarily follow cultural or confessional lines but cut through cultural and religious boundaries.

The present investigation seeks to throw light on the worldview concept and finds that an approach to the worldview concept as dimensions is profitable. This is so because it takes into consideration the fact that post-modern worldviews are personal, composed by elements from different cultural and religious contexts and the fact that these element are interchangeable. Based on the Belgian philosopher Clement Vidal's work a worldview is considered complete if it answers the following questions: what is? (Ontology); where from? (Futurology); good/evil? (Axiology); act how? (Praxeology); true/false? (Epistemology). These six questions can be expanded with a number of sub-sections according to what is going to be examined in the context at hand.

Researchers from different research areas all concurrently point to the fact that people use narratives to talk about what is important to them and to create order in the different impressions made by life. Researchers talk about narratives expressing the conscious layers in a person's worldview whereas the metaphors, which knit together the narratives, show the subconscious layers.

The narrative interview was therefore chosen for the present examination of the dialogues between 19 mediators. Elements from the so-called life story interview were included because the life story may say something about personal and professional identity and if a turning point in life may be given a religious explanation. In respect to ministers, we talk about the story of their calling. It is a result of the examination that it may be reasonably supposed that the therapists in the examination also have stories that are formative or explain their calling religiously.

It has become common to do research in one's own culture within many fields. The special demands this make on the researcher become even more prominent if the researcher does research among his or her own. It might be former colleagues. The present project is exactly such a project. The interviewer is a former colleague of the ministers of the Danish national church, he has participated in the network for clergy and he has known therapists from the so-called health fair. The problematics were themed with a number of so-called test interviews where three test interviewees participated who to varying degrees knew the researcher in advance. The interviews were facilitated as collegial supervision primarily to ensure an immediate evaluation of the interviewing process. The experience from this was included in the main examination. The interviews were subsequently coded for the interaction between the interviewer and the interviewee. The following analysis shows that there have only been very few critical incidents in the interviews which are counterbalanced by the thick descriptions based both upon profound knowledge of the subject area and a deep trust between the interviewer and the interviewee. This is an independent partial result of the investigation.

The narrative approach has proven to be very productive and when related to a profound knowledge of the area of investigation it has given some deep and trustful interviews which otherwise would not have been possible.

However, the form of the interview in itself has also been the major challenge of the project. The system of coding has therefore been worked out from scratch with elements from the life story interviews, a dramaturgic coding and an identification of the elements of worldview in the narratives. Stephen Toulmin's model of argument has been used to identify the so-called backing elements in the narratives. Hereby the diachronic and normative worldview elements have become clear. Finally, the actual dialogical act and the diapraxis were coded. This comprehensive categorization has clarified a large material that cannot be done justice in the framework of the present work.

In several cases, the metaphors turned out to be significant keys in understanding the interviews. Metaphors and metaphorical expressions are enhanced in the dissertation when there is a quotation from the interviews. All the metaphors have been organized according to the themes of the interviews and it is shown where the interviewees have used battle metaphors and journey/pilgrimage metaphors respectively.

The main emphasis of the investigation has been the possibility to identify a correlation between some given worldview dimensions and other given acts of dialogue or the absence of the same. Therefore, in preparation for an FCA analysis a matrix with 211 attributes has been worked out. This has become an inductive process, which led to the sub-sections in the worldview dimensions. The process had to be inductive because the applied form of FCA is based on the choice of a number

of relevant questions which every interviewee (object) preferably has to answer with either ‘yes’ or ‘no’. Of the chosen 211 attributes that an object in the system can have, the 154 attributes are about the aspects or dimensions of selected worldviews.

The FCA-analysis showed that it is possible to identify correlations between some worldview dimensions and actual actions and that on this background it is possible to formulate a profile of a religious mediator that is dialogue active. Generally, those mediators, ministers as well as therapists who have spiritually based experiences are the ones who are able to take part in a dialogue as well as a practical fellowship with This will be the place where you write a summery in English. If you need help to write a good resume, you can consult ‘Vejledning i udarbejdelse af abstracts’ (in Danish).

DANSK RESUME

Nærværende undersøgelse er en undersøgelse af dialog mellem religiøse formidlere fra tre sammenhænge, folkekirkepræster, frikirkepræster og såkaldt alternative behandlere i en større dansk provinsby. Dialog skal forstås i bred forstand, som både indre og ydre dialog, debat, samtale, samarbejde og måske fælles praksis. Hovedspørgsmålet har været, hvem der så kan være i dialog, samtale og måske fælles praksis. Hvorfor lykkes dialog nogle gange, og hvorfor synes den andre gange slet ikke at komme i gang? Nærværende undersøgelse har bekræftet en antagelse om, at dette kun i mindre grad kan forklares med konfessionelle årsager.

Der er sket en stærk subjektivering ikke alene i synet på religion, men også i synet på kulturen og samfundets institutioner – bredt forstået. Skillelinjerne følger ikke nødvendigvis og ofte ikke kulturelle eller konfessionelle grænser, men går midt igennem kulturer og religioner. Den primære inspiration til nærværende projekt, en undersøgelse af hvorledes verdenssyn påvirker amerikanske konfliktmægleres praksis, peger på verdenssynsbegrebet som et brugbart værktøj til at kunne sammenligne på tværs af kulturelle og religiøse grænser.

Nærværende undersøgelse søger at afklare verdenssynsbegrebet, og finder, at en såkaldt dimensionerende tilgang til verdenssynsbegrebet er frugtbar. Fordi den netop tager hensyn til, at postmoderne verdenssyn er personlige, sammensatte af elementer fra forskellige kulturelle og religiøse sammenhænge, og at disse elementer er højst udskiftelige. Med baggrund i den belgiske filosof Clement Vidals arbejde anses et verdenssyn som fuldstændigt, hvis det giver et svar til de grundlæggende filosofiske livsspørgsmål: hvad er? (Ontologi); hvorfra? (Forklaring); hvorhen? (Futurologi); godt/ondt? (Axiologi); agere hvordan? (Praxiologi); sandt/falsk? (Epistemologi). Disse seks spørgsmål kan så udbygges med en række underpunkter alt efter, hvad der i en given sammenhæng skal undersøges.

Forskere fra forskellige forskningssammenhænge peger samstemmende på, at mennesker bruger fortællinger til at berette om det, der er vigtigt for dem og til at skabe orden i de indtryk, som tilværelsen giver. Forskerne taler om, at narrativer udtrykker de bevidste lag i et menneskes verdenssyn, medens metaforerne, der pakker fortællingerne, viser de ubevidste lag. Derfor blev det narrative interview valgt til nærværende undersøgelse af dialogen mellem 19 religiøse formidlere. Elementer fra det såkaldte livshistorieinterview blev også inddraget, fordi livshistorien kan sige noget om forholdet mellem personlig og professionel identitet, og f.eks. om vendepunkter i livet tillægges en religiøs forklaring. For præster tales der om kaldshistorie. Det er et resultat i undersøgelsen, at det med rimelighed kan siges, at behandlerne i undersøgelsen også har en religiøs dannelses- eller kaldshistorie.

Det er blevet almindeligt at forske i egen kultur inden for mange fagområder. De særlige krav, det stiller til forskeren, bliver endnu mere nærværende, hvis forskeren forsker blandt sine egne. Det kunne være tidligere kolleger. Nærværende projekt er netop et sådant projekt. Interviewer er tidligere kollega med folkekirkepræsterne, har haft en deltagerrelation i præstenetværket og kendt behandlerne fra den såkaldte Helsemesse. Problematikken blev temasat med en række såkaldte prøveinterviews, hvor tre interviewpersoner deltog, som i forskellig grad kendte forskeren forud. Interviewene var rammesat som kollegial supervision bl.a. for at sikre en umiddelbar evaluering af interviewprocessen. Erfaringen herfra blev taget med til hovedundersøgelsen. Interviewene blev efterfølgende kodet for samspillet mellem interviewer og interviewperson. Den efterfølgende analyse viser, at der har været ganske få kritiske steder i interviewene, som dog langt opvejes af de tykkere beskrivelser, som både indgående kendskab til undersøgelsesfeltet og en udtalt tillid mellem interviewer og interviewperson har givet. Der er her tale om et selvstændigt, metodisk delresultat af undersøgelsen.

Den narrative tilgang har været meget frugtbar og sammenholdt med indgående kendskab til feltet, har den givet nogle meget dybe og tillidsfulde interviews, som ellers næppe havde været mulige. Men netop den narrative interviewform har også været projektets største udfordring. Kodningssystemet er således udarbejdet fra bunden med elementer fra livshistorieinterviews og dramaturgisk kodning, samt identifikation af verdenssynselementer i narrativerne. Stephen Toulmins argumentationsmodel er benyttet til at identificere det såkaldte backingelement i narrativerne. Hermed blev diakrone og normative verdenssynselementer tydelige. Slutteligt blev der kodet på konkret dialogisk handling såvel som diapraksis. Denne omfattende kategorisering har klarlagt et stort materiale, som slet ikke kan ydes retfærdighed i de nærværende rammer.

Metaforerne viste sig i mange sammenhænge som markante forklaringsnøgler i interviewene. Metaforer og metaforiske udtryk er fremhævet i afhandlingen, når der citeres fra interviewene. Samtlige metaforer er samlet efter interviewenes tematik og det vises, hvor henholdsvis krigsmetaforer og medvandringsmetaforer er blevet brugt af interviewpersonerne.

Men hovedanliggendet i undersøgelsen har været, om der kunne identificeres en sammenhæng mellem nogle give verdenssynsdimensioner med nogle givne dialoghandlinger eller fraværet samme. Derfor er der med henblik på en såkaldt FCA-analyse udarbejdet en matrix med 211 attributter. Disse er blevet til en induktiv proces, som så at sige gav underpunkterne til de 6 verdenssynsdimensioner. Processen måtte nødvendigvis være induktiv, fordi den anvendte form for FCA er baseret på valg af en række relevante spørgsmål, som hver interviewperson (objekt) helst skal kunne svare ja eller nej til. Af de udvalgte 211 attributter, som et objekt i systemet kan have, drejer 154 attributter sig om udvalgte verdenssyns aspekter (eller dimensioner).

FCA-kørslerne viser, at det er muligt at identificere sammenhænge mellem nogle verdenssynsdimensioner og konkret handling, og at det på den baggrund er muligt at give en profil af en religiøs formidler, der er dialogaktiv. Gennemgående er det formidlere, præster såvel som behandlere, der har en erfaringsbaseret spiritualitet, som har den bedste mulighed for at komme i dialog såvel som i praksisfællesskab med andre åndelige formidlere.

TAK

Jeg vil gerne benytte lejligheden til at sige tak til min vejleder, professor Peter Øhrstrøm, for hans gode vejledning og inspiration i arbejdet med dette projekt. Og ligeledes tak til min bi-vejleder Mogens Mogensen, som kom til tidligt i forløbet, for hans faglige indspark. Videre er der grund til at takke Anne-Birthe Hansen for hendes store arbejde med transskriptioner af de mange timers lydfiler og her til sidst med en omfattende korrekturlæsning. Jeg vil gerne takke mine præstekolleger den seneste godt et år for deres tålmodighed. Men sidst og ikke mindst vil jeg sige tak til min samlever, Mette Tved Hansen, for hendes medleven og opmuntring, når det hele så sort ud. Tak for mange, mange små ideer og indfald, som hver gang bragte mig videre. Og for hendes store tålmodighed det seneste år, hvor slutfasen har trukket tænder ud, og jeg nok har været noget af en belastning for familien.

Skelund den 30. juni 2017
Thomas Jakobsen

INDHOLDSFORTEGNELSE

Kapitel 1. Introduktion 25
1.1 To inspirationer 36
1.1.1 Rachel Goldberg: How do worldviews shape our praxis? 37
1.1.2 Paul Heelas and Linda Woodhead: The spiritual revolution (Kendal) 43
1.2 Forskningsspørgsmålet 48
Kapitel 2. Verdenssyn 51
2.1 Den kategoriserende verdenssynstilgang 56
2.2 Livsåskådning 61
2.3 Den dimensionerende verdenssynstilgang 77
2.4 Sammenhængen mellem verdenssyn og konkret handling 87
2.5 Konklusion 94
Kapitel 3. De tre grupper 97
3.1 Religionsdialog 97
3.2 Religionsteologi 100
3.3 De tre grupper 102
3.3.1 Folkekirkepræsterne 103
3.3.2 Frikirkepræsterne og præstenetværket 108
3.3.3 Behandlerne 128
3.4 Helsemesse i Aalborg 141
Kapitel 4. At forske blandt sine egne 159
4.1 Prøveundersøgelse 160
4.1.1 kollegial supervisionsmetode 161
4.1.2 interviewguide 164
4.1.3 evaluering af interviewene 166
4.2 At forske blandt sine egne 178
4.3 Konklusion 186
Kapitel 5. Metode 189
5.1 Kvalitativ undersøgelse 190
5.2 Narrativ undersøgelse 197

5.2.1 Livshistorie ... 201
5.2.2 Praksisnarrativer ... 204
5.2.3 Argumentation ... 205
5.2.4 Metaforer ... 208
5.3 Interview, virkelighed og validitet ... 212
5.4 Interviewguide ... 214
5.5 Transkription ... 216
5.6 Kodningsprincipper ... 222
5.7 Formal concept analysis ... 232
Kapitel 6. Gennemførelse af undersøgelsen ... 241
6.1 Etiske overvejelser ... 242
6.2 Interviewene ... 246
6.3 Transskription ... 250
6.4 Kodning og analyse ... 257
6.5 Narrativ analyse ... 258
6.6. FCA-analyse ... 264
Kapitel 7. Metaforer og FCA ... 269
7.1 Metaforer ... 269
7.2 FCA analyse ... 300
7.3 Metaforer og FCA-kørsler ... 322
7.4 Konklusion ... 332
Kapitel 8. Perspektiver og konklusion ... 339
Litteraturliste ... 351
Appendix A. Interviewguides ... 365
Appendix B: Kodeguide ... 377
Appendix C: Biografiske noter og metaforprofiler ... 385
PERSONPROFIL FLK-01 ... 387
PERSONPROFIL FLK-02 ... 391
PERSONPROFIL FLK-03 ... 393
PERSONPROFIL FLK-04 ... 395
PERSONPROFIL FLK-05 ... 397

PERSONPROFIL FLK-06 399
PERSONPROFIL FRI-01 401
PERSONPROFIL FRI-02 404
PERSONPROFIL FRI-03 408
PERSONPROFIL FRI-04 412
PERSONPROFIL FRI-05 416
PERSONPROFIL FRI-06 419
PERSONPROFIL FRI-07 422
PERSONPROFIL BEH-01 425
PERSONPROFIL BEH-02 428
PERSONPROFIL BEH-03 429
PERSONPROFIL BEH-04 432
PERSONPROFIL BEH-05 435
PERSONPROFIL BEH-06 439
Appendix D. Attributliste 443
Appendiks E. Matrix 451
1 Matrix Flk-01 451
2 Matrix Flk-02 455
3 Matrix Flk-03 458
4 Matrix Flk-04 462
5 Matrix Flk-05 465
6 Matrix Flk-06 468
7 Matrix Fri-01 472
8 Matrix Fri-02 475
9 Matrix Fri-03 479
10 Matrix Fri-04 482
11 Matrix Fri-05 486
12 Matrix Fri-06 489
13 Matrix Fri-07 493
14 Matrix Beh-01 496
15 Matrix Beh-02 500

16 Matrix Beh-03 503
17 Matrix Beh-04 507
18 Matrix Beh-05 510
19 Matrix Beh-06 514
Appendiks F. Krigs- og vandringsmetaforer 519
Vedlagte artikler 548

FIGUROVERSIGT

Figur 1-2 Afhandlingens kapitler og progression med kort indholdsbeskrivelse.
Figur 3 Menighedstyperne i Kendalundersøgelsen.
Figur 4 James W. Sire: verdenssynsspørgsmålene.
Figur 5 Carl Reinhold Bråkenhielm: livsåskådningsspørgsmålene.
Figur 6 Bråkenhielms verdensbillededimensioner efter Westerlunds tekst.
Figur 7 Westerlund: Grundholdningernes relation til verdensbillederne.
Figur 8 Clement Vidal: De filosofiske verdenssynsspørgsmål.
Figur 9 Clement Vidal: Verdenssynskomponenterne.
Figur 10 Clement Vidals kriterier for sammenligning af verdenssyn.
Figur 11 Clement Vidals testspørgsmål af verdenssyn.
Figur 12 Koltko-Riveras dimensionerede verdenssynsmodel. Stærkt forenklet.
Figur 13 Behandlernes trosforestillinger- udvalgte attributter.
Figur 14-17 Eksempler på kodningerne fra Fri-02; Fri-03; Beh-06 og Flk-06.
Figur 18 Goldbergs realistisk-konstruktivistisk kontinuum og fire verdenssynskategorier efter Oscar Nudler.
Figur 19 Goldberg giver et eksempel på, hvordan praktikerprofilerne kan lokaliseres på metarammen.
Figur 20 Antal af anvendte krigs- og (med)vandringsmetaforer hos de 19 formidlere.
Figur 21 Formidlerne inddelt i grupper efter antallet af anvendte metaforer.

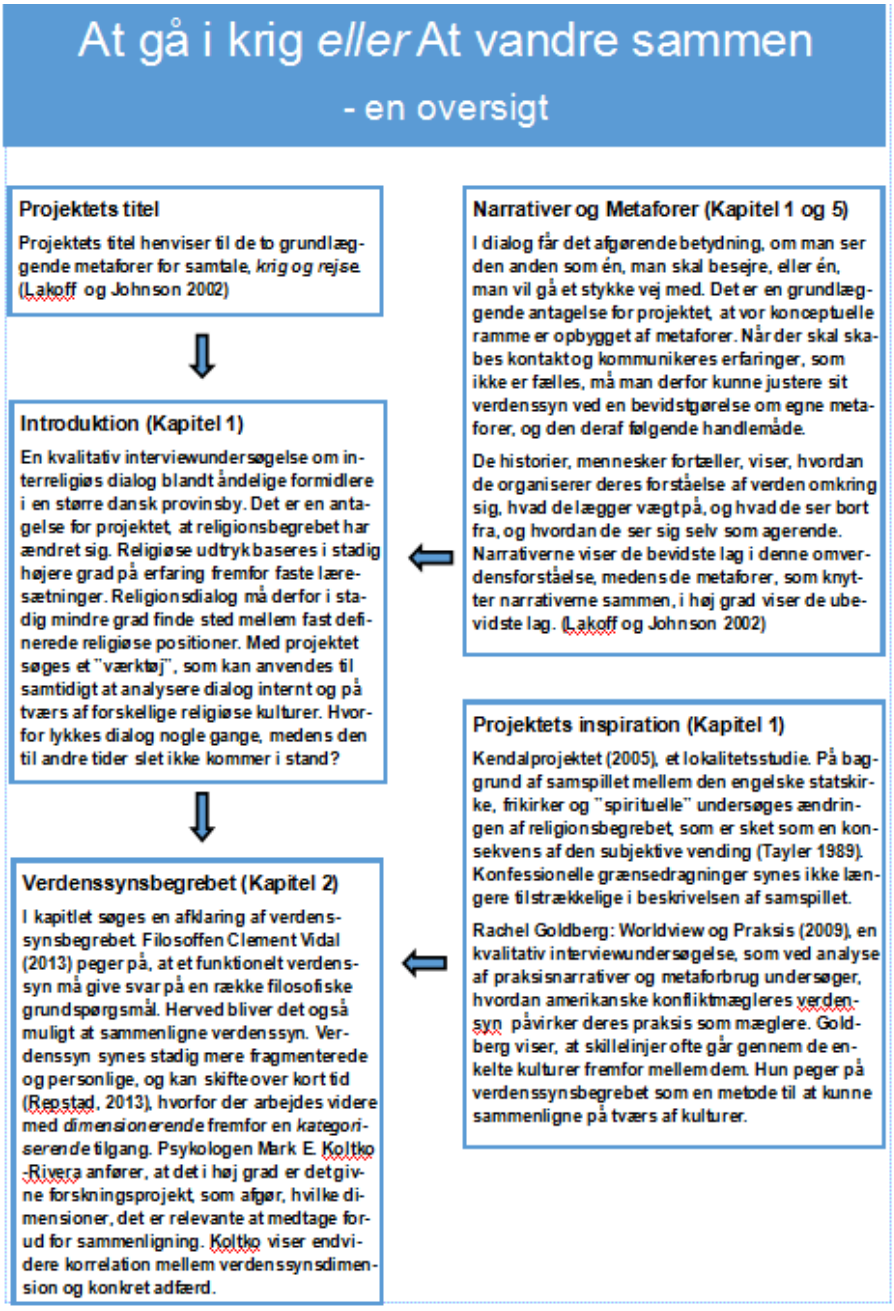
At gå i krig *eller* At vandre sammen
- en oversigt
Projektets titel
Projektets titel henviser til de to grundlæggende metaforer for samtale, *krig og rejse* (Lakoff og Johnson 2002)
Introduktion (Kapitel 1)
En kvalitativ interviewundersøgelse om interreligiøs dialog blandt åndelige formidlere i en større dansk provinsby. Det er en antagelse for projektet, at religionsbegrebet har ændret sig. Religiøse udtryk baseres i stadig højere grad på erfaring fremfor faste læresætninger. Religionsdialog må derfor i stadig mindre grad finde sted mellem fast definerede religiøse positioner. Med projektet søges et "værktøj", som kan anvendes til samtidigt at analysere dialog internt og på tværs af forskellige religiøse kulturer. Hvorfor lykkes dialog nogle gange, medens den til andre tider slet ikke kommer i stand?
Verdenssynsbegrebet (Kapitel 2)
I kapitlet søges en afklaring af verdenssynsbegrebet. Filosoffen Clement Vidal (2013) peger på, at et funktionelt verdenssyn må give svar på en række filosofiske grundspørgsmål. Herved bliver det også muligt at sammenligne verdenssyn. Verdenssyn synes stadig mere fragmenterede og personlige, og kan skifte over kort tid (Repstad, 2013), hvorfor der arbejdes videre med *dimensionerende* fremfor en *kategoriserende* tilgang. Psykologen Mark E. Koltko-Rivera anfører, at det i høj grad er det givne forskningsprojekt, som afgør, hvilke dimensioner, det er relevante at medtage forud for sammenligning. Koltko viser endvidere korrelation mellem verdenssynsdimension og konkret adfærd.
Narrativer og Metaforer (Kapitel 1 og 5)
I dialog får det afgørende betydning, om man ser den anden som én, man skal besejre, eller én, man vil gå et stykke vej med. Det er en grundlæggende antagelse for projektet, at vor konceptuelle ramme er opbygget af metaforer. Når der skal skabes kontakt og kommunikeres erfaringer, som ikke er fælles, må man derfor kunne justere sit verdenssyn ved en bevidstgørelse om egne metaforer, og den deraf følgende handlemåde.
De historier, mennesker fortæller, viser, hvordan de organiserer deres forståelse af verden omkring sig, hvad de lægger vægt på, og hvad de ser bort fra, og hvordan de ser sig selv som agerende. Narrativerne viser de bevidste lag i denne omverdensforståelse, medens de metaforer, som knytter narrativerne sammen, i høj grad viser de ubevidste lag. (Lakoff og Johnson 2002)
Projektets inspiration (Kapitel 1)
Kendalprojektet (2005), et lokalitetsstudie. På baggrund af samspillet mellem den engelske statskirke, frikirker og "spirituelle" undersøges ændringen af religionsbegrebet, som er sket som en konsekvens af den subjektive vending (Tayler 1989). Konfessionelle grænsedragninger synes ikke længere tilstrækkelige i beskrivelsen af samspillet.
Rachel Goldberg: Worldview og Praksis (2009), en kvalitativ interviewundersøgelse, som ved analyse af praksisnarrativer og metaforbrug undersøger, hvordan amerikanske konfliktmægleres verdenssyn påvirker deres praksis som mæglere. Goldberg viser, at skillelinjer ofte går gennem de enkelte kulturer fremfor mellem dem. Hun peger på verdenssynsbegrebet som en metode til at kunne sammenligne på tværs af kulturer.

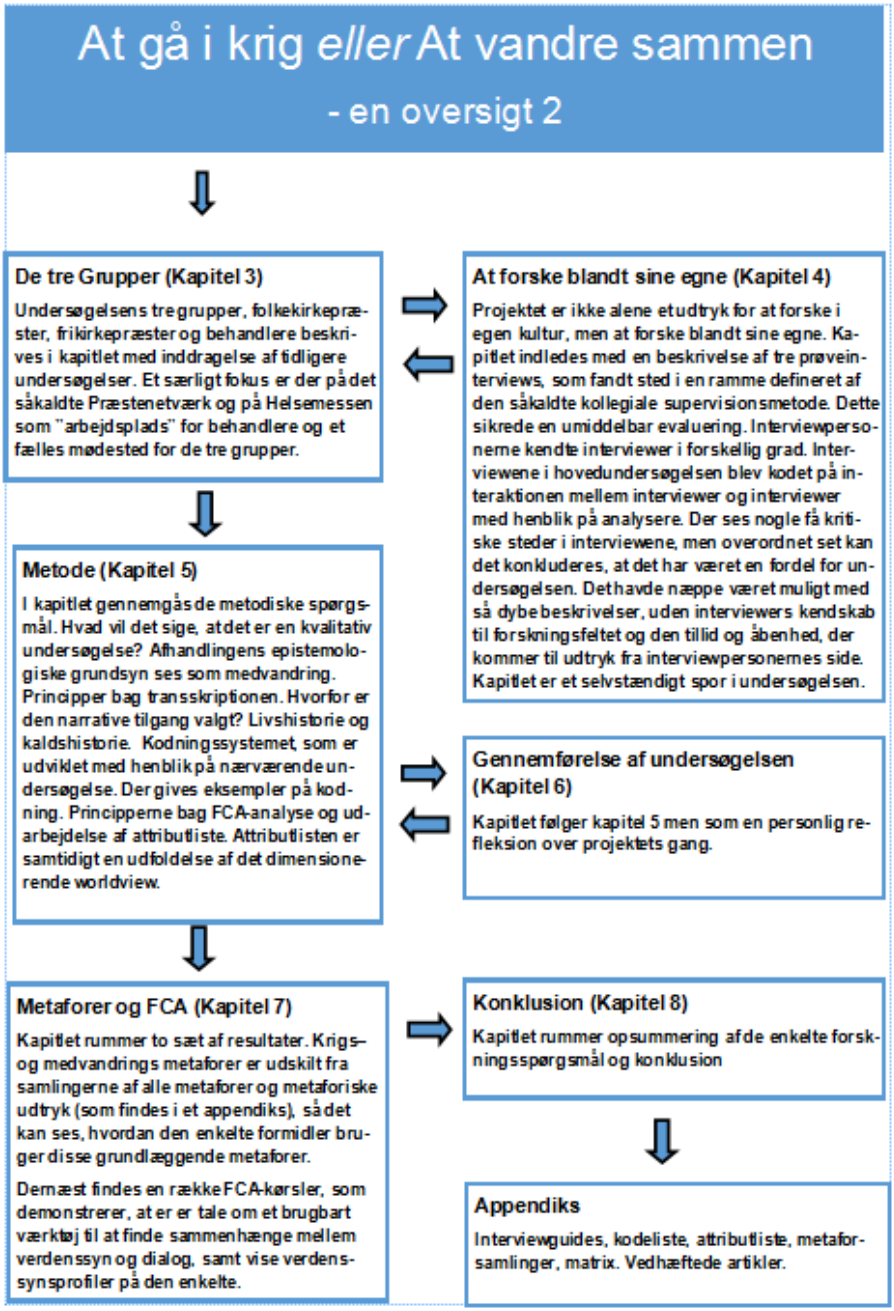
At gå i krig *eller* At vandre sammen
- en oversigt 2
De tre Grupper (Kapitel 3)
Undersøgelsens tre grupper, folkekirkepræster, frikirkepræster og behandlere beskrives i kapitlet med inddragelse af tidligere undersøgelser. Et særligt fokus er der på det såkaldte Præstenetværk og på Helsemessen som "arbejdsplads" for behandlere og et fælles mødested for de tre grupper.
At forske blandt sine egne (Kapitel 4)
Projektet er ikke alene et udtryk for at forske i egen kultur, men at forske blandt sine egne. Kapitlet indledes med en beskrivelse af tre prøveinterviews, som fandt sted i en ramme defineret af den såkaldte kollegiale supervisionsmetode. Dette sikrede en umiddelbar evaluering. Interviewpersonerne kendte interviewer i forskellig grad. Interviewene i hovedundersøgelsen blev kodet på interaktionen mellem interviewer og interviewer med henblik på analysere. Der ses nogle få kritiske steder i interviewene, men overordnet set kan det konkluderes, at det har været en fordel for undersøgelsen. Det havde næppe været muligt med så dybe beskrivelser, uden interviewers kendskab til forskningsfeltet og den tillid og åbenhed, der kommer til udtryk fra interviewpersonernes side. Kapitlet er et selvstændigt spor i undersøgelsen.
Metode (Kapitel 5)
I kapitlet gennemgås de metodiske spørgsmål. Hvad vil det sige, at det er en kvalitativ undersøgelse? Afhandlingens epistemologiske grundsyn ses som medvandring. Principper bag transskriptionen. Hvorfor er den narrative tilgang valgt? Livshistorie og kaldshistorie. Kodningssystemet, som er udviklet med henblik på nærværende undersøgelse. Der gives eksempler på kodning. Principperne bag FCA-analyse og udarbejdelse af attributliste. Attributlisten er samtidigt en udfoldelse af det dimensionerende worldview.
Gennemførelse af undersøgelsen (Kapitel 6)
Kapitlet følger kapitel 5 men som en personlig refleksion over projektets gang.
Metaforer og FCA (Kapitel 7)
Kapitlet rummer to sæt af resultater. Krigs– og medvandrings metaforer er udskilt fra samlingerne af alle metaforer og metaforiske udtryk (som findes i et appendiks), så det kan ses, hvordan den enkelte formidler bruger disse grundlæggende metaforer.
Dernæst findes en række FCA-kørsler, som demonstrerer, at er er tale om et brugbart værktøj til at finde sammenhænge mellem verdenssyn og dialog, samt vise verdenssynsprofiler på den enkelte.
Konklusion (Kapitel 8)
Kapitlet rummer opsummering af de enkelte forskningsspørgsmål og konklusion
Appendiks
Interviewguides, kodeliste, attributliste, metaforsamlinger, matrix. Vedhæftede artikler.

Kapitel 1. Introduktion

Det var en fredag morgen i marts 2012. En præstekollega og jeg skulle til Helsemesse i Aalborg Kongres og Kulturcenter. Aalborg Stift har gennem en del år haft en stand på Helsemessen, og vi skulle begge have vagter på Stiftets stand. Jeg slog vejen forbi et møde, hvor en række præster fra frikirkerne i byen og nogle folkekirkepræster var samlet til bøn og efterfølgende kollegial samtale. Præsterne mødes som regel hver fredag morgen. Jeg fortalte, at kollegaen og jeg skulle ned på Helsemessen efter mødet. En af de tilstedeværende, en folkekirkepræst, spurgte, om ikke de skulle bede for os.

Det, der udspillede sig herefter, var nok det øjeblik, hvor jeg fik den grundlæggende idé til dette projekt. De tilstedeværende begyndte således at bede for os "om beskyttelse mod onde magters indflydelse", om "at de to må blive bevaret", om "at de to må have styrke", "at de to må have Guds rustning", "at de to må vogte byens porte" og "at de to må stå som keruber ved byens port."[1] Jeg fik sværere og sværere ved at være i situationen, som jo egentlig var ment som omsorg for min kollega og mig. Jeg distancerede mig tankemæssigt og begyndte at analysere. Første tanke var, at den eneste port, som keruberne i det bibelske univers er sat til at vogte, er paradisets port.[2] Der var således tale om en meget stærk metafor.

Det var helt tydeligt, at dette religionsmøde, som min kollega og jeg skulle indgå i på Helsemessen, blev set i en krigsoptik af disse præster. Det er dog ikke i sig selv usædvanligt at tolke dialog eller diskussion som en krig. Sprogfilosofferne George Lakoff og Mark Johnson nævner i deres bog "Hverdagens metaforer" krig som en grundmetafor for samtale og diskussion.[3] Men det var nu alligevel som om, at der var noget mere på spil i præsternes bønner. Der var jo ikke alene tale om at skyde modstandernes argumenter ned gennem dialog. Metaforerne syntes at afspejle et teistisk univers, hvor der appelleres til en agerende Gud om at gribe ind overfor kræfter, som anses for skadevoldende. En Gud, som står overfor mørkets magt. Der er en fjende, som skal besejres ved Guds indgriben.[4]

En af de tilstedeværende frikirkepræster henledte efterfølgende min opmærksomhed på en artikel af antropologen Paul G. Hiebert. Hiebert henviser i artiklen blandt andet til det indoeuropæiske verdenssyn, hvis omdrejningspunkt er en stærk dualisme, som viser sig i kampen mellem gode og onde kræfter, og det med

[1] Bønnerne er citeret efter hukommelse.

[2] 1. Mose Bog 3,24.

[3] George Lakoff og Mark Johnson, (2002), Hverdagens metaforer, København, s. 14

[4] James W. Sire, (2009), The Universe next Door, 5th. Edition, Downers Grove, s. 38f

universelle dimensioner. Dualismen er endvidere karakteriseret ved, at det gode forbindes med ens eget folk eller gruppe, medens det onde forbindes med "de andre".[5] Med referencen til "keruberne" ser præsterne således tilstedeværelsen af de nyåndelige behandlere, sælgere mv. i byen som en brik i en igangværende kamp mellem godt og ondt, og Guds vrede mod synden (uddrivelsen af paradiset). En kamp af kosmiske dimensioner, hvor byen (paradis) er under angreb. Hieberts ærinde i artiklen er at påpege, at denne måde at tale om åndelig krig (spiritual warfare) på, som blandt andet er udbredt i mange pentekostale sammenhænge,[6] ikke kan funderes i en kristen teologi, men at der er tale om noget andet, nemlig det indoeuropæiske verdenssyn.[7] [8]

Men da nærværende forskningsprojekt ikke er tænkt somet teologisk projekt, må det stå hen her, om Hiebert har ret i sin teologiske analyse. Derimod er der tale om en undersøgelse af dialog og diapraksis blandt religiøse formidlere, hvor worldviewbegrebet, som Hiebert peger på, synes relevant at anvende som et grundlæggende værktøj i analysen. Det er værd her at henvise til Jan Lindhardt, som i sin retorik anfører, at mennesket skaber sproget i sin omgang med verden, og at sproget samtidigt bestemmer, hvordan mennesker omgås og forstår verden.[9] For Lindhardt er der således tale om en dialektisk bestemmelse af, hvordan verdenssyn opstår og præger de menneskelige relationer.

Det var den tanke, jeg sad tilbage med efter bønnen denne fredag morgen i marts: mener præsterne virkeligt det, de siger, og derfor bruges disse sproglige billeder? Ses disse udstillere på messen virkeligt som repræsentanter for ondskaben selv? Og at disse "modstandere" derfor må besejres (læs: omvendes)? Eller er der tale om en konvention, at det er sådan, der i en situation som denne skal bedes? Det ledte videre til det næste spørgsmål, om ikke en så konsekvent billedbrug går ind og former disse præsters syn på omverdenen, i dette konkrete tilfælde de andre udstillere på Helsemessen, og at det dermed også vil påvirke deres evne til at være i dialog?

---

[5] Paul G. Hiebert, (2004), Spiritual Warfare and Worldviews, i: Global Missiology Featured Articles, January 2004, s. 2-3.

[6] Harvey Cox, (2006), Pentecostalism and Experimental Spiritualties in a Global Era, in: Sturla J. Stålsett (edt.). Spirits of Globalization, London, s. 11-22. Et eksempel på en udfoldelse af, hvad Spiritual Warfare indebærer, findes i: George Otis, (1999), Informed Intercession, Ventura, USA.

[7] Hiebert, (2004), s. 4.

[8] I nærværende undersøgelse bruges begrebet " verdenssyn". Synonymt herned benyttes dog "worldview" i sammenhænge, hvor det er naturligt at referere en given tekst med det engelske ord. (Se venligst kapitel 2)

[9] Jan Lindhardt, (1987), Retorik, København, s. 115

Lakoff og Johnsson taler for, at metaforen er selve grundlaget for menneskers måde at opfatte verden på. Fordi vore begreber er metaforiske. Begreberne strukturerer den enkeltes opfattelse af verden, hvordan den enkelte bevæger sig rundt i den og forholder sig til andre mennesker?[10] Ved at undersøge sproget kan det afgøres, om det faktisk er sådan, at det menneskelige begrebssystem hovedsageligt er metaforisk. I og med at kommunikationen er baseret på det samme begrebssystem som tanke og handling, bliver sproget en vigtig kilde til oplysninger om, hvordan dette begrebssystem ser ud.[11]

Derfor er det rimeligt at spørge, hvad der mon ville ske, hvis præsterne valgte en anden grundmetafor for deres bønner. Hvad nu hvis de i stedet så det konkrete religionsmøde ud fra metaforen, at "en diskussion er en rejse"? Lakoff og Johnson nævner således rejsemetaforen som en anden grundlæggende metafor for samtale og diskussion. Og de påpeger, at en af de ting, vi ved om rejser, er, at "en rejse definerer en vej". Sammensat bliver det til "en diskussion definerer en vej",[12] for ikke at tale om de positive konnotationer der er til vejmetaforen i det fælles kristne og holistiske, religiøse univers.[13] Lakoff og Johnson anfører, at det gør en forskel, hvilke metaforer vi bruger, fordi forandringer i vores begrebssystem forandrer det, der er virkeligt for os, og påvirker måden, vi opfatter verden på, og vores deraf følgende handlemåde.[14]

[10] Lakoff og Johnsson, (2002), Hverdagens metaforer, København, s. 13.

[11] Lakoff og Johnsson, (2002), s. 14.

[12] Lakoff og Johnsson, (2002), s. 104-5,

[13] F.eks. Lukasevangeliet 24, 13-33. Den engelske filosof, Don Cupitt, anvender vej- og rejsemetaforen til at beskrive et pluralistisk, religiøst univers i postmoderniteten. Se Don Cupitt, (1994), Sea of Faith, London, s. 18ff.

[14] Lakoff og Johnsson, (2002), s. 166.

Dialog mellem religiøse[15] grupper eller – som i denne sammenhæng – religiøse formidlere, er måske sværere end så megen anden dialog. Således har sandhedsbegrebet har altid stået centralt i religionsdialogen.[16] Men hvad er sandhed? Er sandheden subjektiv eller objektiv? Og hvad sker der, når tilværelsesforestillinger, der refererer normativt til en given sandhed, står overfor hinanden?[17] Er dialog så mulig? Og med hvilket mål? Vil dialogen alene blive set som meningsfuld, såfremt det er muligt at missionere (overvinde) den anden, eller vil der alligevel ske en form for mediering mellem de normativt funderede synspunkter? Er det muligt at forestille sig, at det er et mål i sig selv at kunne være sammen uden at gøre krav på den anden? Som religionsteologen Notto Thelle anfører, at man kommer på besøg i hinandens huse.[18] I religionsdialog synes spørgsmålet om praksis hele tiden at ligge i baggrunden. For religion manifesterer sig i en given praksis. [19] Skal man da hen imod en fælles religiøs praksis for, at man kan sige, at dialogen har været en succes?

Men det er et spørgsmål, om parterne overhovedet når til at tale om, hvad sandheden er, endsige når til fælles praksisskridt, eller om "noget kommer i vejen", inden

[15] Det er nødvendigt allerede her at gøre opmærksom på, at ordet "religiøs" ikke har en unik brug i sproget. Her skal det bemærkes, at det i stadig mindre grad giver mening at se Buddhisme, Kristendom osv. som essentielle og monolitiske eksistenser. Snarere findes der områder i kulturen, som er "religiøse". Når de samler sig i mere eller mindre intentionelle former, kan de benævnes religioner af nemheds årsager. Hermed tages der hensyn til det grundlæggende synspunkt i denne afhandling, at det konfessionelle langsomt opløses, og at skillelinjer i stadig højere grad findes indenfor kulturer så vel som konfessioner snarere end mellem dem (se kapitel 1.3). Religionsdefinitionen er åben og operationel. Ifølge Paul Hedges kan religion ses både som en adskilt gruppe fænomener, som optager en given plads indenfor den menneskelige kultur, men også som en given påvirkning af kulturen. Dette siger han i en bevidsthed om, at begrebet kultur er meget omdiskuteret. Han refererer generelt set til samfund og deres symbolske normer for handling og tænkning. Paul Hedges, (2010), Controversies in Interreligious Dialogue and the Theology of Religions, London, s. 77f.

[16] Viggo Mortensen, (2012), Hvad hjertet er fuldt af, København, s. 399 og 404

[17] Det normative element er ikke (nødvenligvis) en (transcendent) guddom. Men enhver religion kan udvikle en religionsteologi forstået som en systematisk overvejelse over, hvorledes man forholder sig til andre normativt begrundede livsopfattelser og trossystemer. Se opslag i Mortensen, (2012), navnlig s. 399 og 404.

[18] Notto Thelle, (2004), Interreligious Dialogue: Theory and Experience, in Viggo Mortensen (ed.), Theology and the Religions – a dialogue, 2004, p. 130.

[19] Paul Hedges, (2010), nævner seks faktorer, som definerer religion: 1. Tro på åndelig magt eller væsen(er); 2. interesse for efterlivet; 3. Vejledende sociale og/eller etiske normer; 4. forvandlende (transformative); 5. metoder/procedurer for bøn/meditation; 6. forklarer den menneskelige/naturlige situation s. 78.

samtalen kommer i gang? Men findes der en måde, hvorpå dette noget kan afdækkes, såfrem det findes, og hvilken betydning det i så fald har i forhold til henholdsvis samtale, samarbejde og diapraksis? Og har metaforerne en betydning i denne sammenhæng? Til kirkedagene i Aalborg i 2013, da jeg var godt henne i projektets første år, talte jeg med en fremtrædende repræsentant for religionsdialogen i Danmark. Han sagde pludseligt, at vi også skal huske at "klæde vore folk på" til dialogmødet. Vi så på hinanden et øjeblik og kunne ikke lade være med at grine. Nej, der er selvfølgelig ikke noget galt i at være velforberedt til et møde.[20] Med at "klæde på" kan også være en pænere måde at sige "at udruste på". Vi skal sørge for, at vore folk har rustningen på og sværdet klar. Så handler det sproglige billede pludseligt om at være i kamp, i krig, hvor den enkelte som mindstemål må være i stand til at forsvare sig selv. Ræsonnementet var selvfølgelig, at selvom man ser sig selv som meget dialogåben, så ligger der måske alligevel ganske ubevidst en lille reservation. Spørgsmålet er, om de sproglige billeder, vi ubevidst bruger, afslører, hvordan vi dybest set ser på verden omkring os.

Steinar Kvale og Svend Brinkmann konstaterer, at viden er narrativ. Det er ved at fortælle historier, at vi finder mening i den sociale virkelighed og ens eget liv. Fortællingerne giver viden om den menneskelige betydningsverden.[21] Det synes derfor værd at undersøge, i hvilken grad bevidste såvel som ubevidste lag af de religiøse formidleres verdenssyn kan findes i deres fortællinger (narrativer) om interreligiøs dialog[22] og mulige fælles praksisskridt så vel som i deres fortællinger om fraværet af samme. Måske vil en given interviewperson gerne dialogen, eller i det mindste giver udtryk for, at han/hun gerne vil dialog. Men det bliver ikke rigtigt til noget. Måske tales der rigtigt meget om dialog, for det forventes jo, men dialogen ønskes dybest set ikke. En folkekirkepræst i undersøgelsen (Flk-01) kommenterer på nærværende projekt, og han finder det interessant at finde ud af, hvordan dialog kan finde sted. "Er der håb om dialog", spørger han. Selv er han dog pessimist (L827-829). Men allerede tidligt i interviewet har han talt om moderne, også kristen

[20] Episoden er gengivet efter hukommelse.

[21] Steinar Kvale og Svend Brinkmann, (2015), Interview, København (3. udg.), s. 85.

[22] Det er nødvendigt med en bemærkning om begrebet religionsdialog eller "interreligiøs dialog". For er der tale om religionsdialog (eller interreligiøs dialog), når præster fra forskellige kristne trosretninger taler sammen? Såfremt det accepteres, at formidlerne repræsenterer en given religion, kan samtalen mellem præsterne og formidlerne karakteriseres som religionsdialog (interreligiøs dialog). Men fem ud af seks formidlere i denne undersøgelse er samtidigt medlemmer af folkekirken. Religionsdialog er valgt som det mest neutrale udtryk og som en konsekvens af, at der i undersøgelsen ses tre grupper overfor hinanden, folkekirkepræster, frikirkepræster og behandlere. Se Paul Hedges, (2010), Controversies in Interreligious Dialogue, s. 58.

spiritualitet, at "et eller andet sted bygges der også en bro der"[23]. Men det er der også en slags farlighed i, mener Flk-01, for dermed vil indhold af kristendommen og andre måder "at udtrykke sig på, … nærme sig hinanden" (L115; 121-123). Den ellers normalt positive metafor at bygge bro, er således for Flk-01 blevet en negativ metafor. Nok kan Flk-01 tale om dialog og give udtryk for, at han ønsker dialog, men han er ikke selv engageret i nogen form for religionsdialog endsige fælles praksisskridt. Det må nødvendigvis understreges her, at det ikke er dette projekts opgave at afgøre, om den ene eller anden tilgang til religionsdialog er rigtig. Det er mekanismer bag dialogen, som er i fokus. Hvad er det for dele af et givent verdenssyn, som kommer i spil?

Her er det nødvendigt at skelne mellem to overordnede tilgange til begrebet verdenssyn eller worldview. Den såkaldte kategoriserende tilgang søger at karakterisere personer, grupper, samfund i forhold til på forhånd fastlagte verdenssynskonstruktioner. Det bringer verdenssyn nær religionen eller ideologien. Og der er således tale om en oppefra ned betragtning.[24] Modsat er den dimensionerende tilgang en nedefra op betragtning. Clement Vidal mener, at et verdenssyn kan ses som svar på en række grundlæggende filosofiske spørgsmål: Hvad er? (ontologi); hvor kommer det fra? (forklaring); hvor er vi på vej hen? (futurologi); hvad er godt og ondt? (axiologi); hvordan agere? (praxiologi); hvad er sandt og falsk (epistemologi).[25] Psykologen Mark E. Koltko-Rivera opererer med et større system, hvor han på baggrund af den foreliggende litteratur, har opsamlet en række elementer, som normalt indgår i en menneskelig forståelsesramme. Men han gør samtidigt opmærksom på, at antallet af elementer kan justeres efter, hvad forskeren ønsker at undersøge.[26] Koltko-Riveras arbejde har afgørende betydning for dette projekt, fordi han søger en forståelse af relationen mellem verdenssyn og konkret handling.[27]

Men spørgsmålet er, om ikke det er igennem metaforerne, at der gives en første, direkte adgang til et givent verdenssyn, skønt det er for idealistisk med ord lånt fra Lakoff og Johnson at sige, at man må kunne justere sit verdenssyn ved at blive bevidst om sine egne metaforer, og den deraf følgende handlemåde, såfremt man

---

[23] Metaforer og metaforiske udtryk markeres i afhandlingen med rødt i citater fra interviews. En metafor ses som den måde, hvorpå vi skaber mening i det, vi ikke forstår, ved at ligestille det noget, vi er kendte med (trygge ved) jf. Goldberg, (1995), s. 22

[24] James S. Sire, (2009), The Universe Next Door, A Basic Worldview Catalog, Downers grove, USA (5. Ed.)

[25] Clement Vidal, (2008), What is a worldview? Acco, Leuven, s. 4

[26] Mark E. Koltko-Rivera, (2004), The Psychology of Worldviews, Review of General Psychology, Vol. 8, No. 1, s. 28

[27] Koltko-Rivera, (2002), The Psychology, s. 36

ønsker at skabe kontakt og kommunikere erfaringer, som ikke er fælles. En metaforisk forestillingsevne er i dette tilfælde en afgørende kunnen.[28] Men det kan også være, at der slet ikke er et ønske om en kontakt eller om at dele religiøse erfaringer. Men så gives der i det mindste en mulig erkendelse af, hvorfor dialogen ikke er der eller ikke lykkes.

Projektets titel henviser således til de to grundmetaforer for diskussion eller dialog, som Lakoff og Johnson beskriver, nemlig at gå i krig eller at vandre sammen. Det er hverdagsmetaforer. Man går ind til en diskussion med ordene: "jeg har skærpet argumenterne" (kunne ligeså godt være sværdet); "jeg vil skyde hans argumenter ned" (frem med kanonerne) og "jeg vil vinde over ham". Diskussionen er altså en krig, som skal vindes. Lakoff og Johnson peger på, om det overhovedet ville blive opfattet som en diskussion, hvis en kultur modsat opfattede diskussion som en dans, hvor det netop ikke handlede om at vinde eller tabe, forsvare eller angribe standpunkter.[29] Noget tilsvarende kan siges om rejsemetaforen. Her siges det kun: "vi skal gå et stykke vej" (mod målet); "vi må finde en vej sammen" (løsningen). Der er således ikke en taber og en vinder. Lakoff og Johnson, siger, at den kulturelle forskel kunne beskrives ved, at diskussioner henholdsvis struktureres som krig eller dans (vandring).[30] Et spændende grundlag i denne undersøgelse er, hvordan sammenhængen er mellem de metaforer, der bruges, og den intention, en given interviewperson går ind i dialog med? I religionsdialog som i al anden dialog kan det indlysende få afgørende betydning, om den anden ses som én, der skal besejres, eller én, det er værd at gå et stykke vej med.

Oplevelsen ved præstemødet den fredag morgen gav den grundlæggende idé til projektet. Det kan siges, at der var tre parter til stede ved mødet. Der var en række frikirkepræster og nogle få folkekirkepræster, medens udstillerne ved helsemessen var til stede i de andres bevidsthed. Det er selvfølgelig et grundlæggende valg at se dette som en religionsdialogisk sammenhæng. Og naturligvis er dette meget forenklet men alligevel tilstrækkeligt til at antyde, at der er berøringsflader de tre sammenhænge imellem, både ved direkte kontakt men også og måske navnlig i de forudopfattelser, som de forskellige præster har om hinanden indbyrdes og i forholdet mellem præster og udstillere. Mange folkekirkepræster ville slet ikke kunne være i bøn ud fra en krigsmetafor, som blev brugt ved præstemødet, idet de dog ligesom frikirkepræsterne heller ikke ville opsøge udstillerne på messen med

[28] Lakoff og Johnsson, (2002), s. 257

[29] Lakoff og Johnsson, (2002), s. 15

[30] Lakoff og Johnsson, (2002), s. 15

henblik på dialog.[31] Videre er det væsentligt at holde sig for øje, at mange behandlere[32] og deres klienter opretholder et medlemskab af folkekirken, men samtidigt ikke bruger kirkens præster, som anses for autoritære, dogmatiske og uvillige til at tale ud fra åndelig erfaring.[33]

En inspiration for designet af nærværende projekt har været det såkaldte Kendalprojekt, et lokalitetsstudie i byen Kendal i Midtengland, hvor ønsket var at studere vendingen mod individualiserede religionsformer i "treklangen" statskirke, frikirke og holistisk miljø.[34] Men da det holistiske miljø er meget diffust, så det har været en grundlæggende antagelse for dette projekt, at mere udviklede (tros)systemer bedst ville kunne findes hos behandlerne i kraft af deres praksis.[35] Af en større undersøgelse af behandlermiljøet fremgår det, at to tredjedele af behandlerne anså sig som formidlere af et religiøst verdensbillede.[36]

Det er selvfølgelig et spørgsmål, om interviews i fokusgrupper kunne have været en mulighed. Ina Rosen har således med udbytte benyttet fokusgrupper til at afdække en individualiseret religion blandt yngre københavnere.[37] Men det ville have betydet

[31] Der findes ingen undersøgelser, som på et empirisk grundlag klarlægger frikirkepræsternes holdninger såvel som handlemønstre overfor behandlerne. Med hensyn til folkekirkepræsterne findes en kvantitativ undersøgelse af folkekirkepræsternes strategier overfor multireligiøsiteten men ikke særskilt behandlere/udstillerne. Berit Schelde Christensen mfl., (2007), Karma, Koran og Kirke – Religiøs Mangfoldighed som folkekirkelig udfordring, Århus.

[32] I min pilotundersøgelse på Helsemessen 2013 (se kapitel 3.3) var der en modvilje mod betegnelsen "alternativ", som blev set som en mærkat, som andre udefra satte på behandlerne. Der er ikke en unik brug af ord som "åndelig" eller "spirituel", hvilket også bekræftes af interviewene i denne undersøgelse. Hvor en betegnelse ikke giver sig selv af sammenhængen, f.eks. i et givent interview, vil behandlere (udstillere) blive brugt som det mest neutrale.

[33] Iben Krogsdal, (2012), De måske Kristne, København. Se også Thomas Jakobsen, (2013), Verdenssyn – en faktor i åndelig vejledning, i Kritisk forum for praktisk teolog nr. 133, s. 31-45

[34] Paul Heelas and Linda Woodhead, (2005), The Spiritual Revolution – why religion is giving way to spirituality, s. 2f. Ikke alt i den alternative/spirituelle verden er holistisk i egentlig forstand. Men som her bruges holistisk som en betegnelse for miljøet.

[35] Ole Skjerbæk Madsen, (2011), Hvordan være kirke vis a vis en sekulariseret spiritualitet? I: Præsteforeningens Blad 2011 nr. 7, s. 125

[36] Lars Ahlin, (2007/) Krop, Sind – eller Ånd? – Alternative behandlere og spiritualitet i Danmark, Århus 2007, side 89, 112

[37] Ina Rosen, (2009), I'm a believer – but I'll be dammed if I'm religious. Lund Studies in Sociology of Religion, Vol. 8, Lund.

en metodisk forskydning, hvor det ikke ville være muligt at få interviewpersonernes livshistorie og praksishistorier frem i samme grad som i narrative interviews. Skønt præster under alle omstændigheder har tavshedspligt i forhold til deres arbejde, var det endvidere et spørgsmål, om der ville være en større tilbageholdenhed, måske endog en strategisk tilgang til fokusgruppen. Det er netop i livshistorien og praksishistorierne, at jeg havde en forventning om at afdække de bevidste dele af interviewpersonens verdenssyn. Det er dog under alle omstændigheder et spørgsmål, om det ville have været muligt at bringe præster og behandlere sammen til gruppeinterviews.

"Treklangen" bestående af folkekirkepræster, frikirkepræster og behandlere eller udstillere på Helsemesse var – som tidligere antydet - godt kendt for mig. Jeg havde derfor også inden projektet en konkret viden om forskellige dialogskridt og imødekommelser navnlig mellem folkekirkepræster og frikirkepræster. Men også, at der gennem årene var blevet opbygget et tillidsforhold mellem udstillere på helsemessen og de folkekirkepræster, som arbejder ud fra Aalborg Stifts stand på messen. Jeg kendte ikke til kontakter mellem frikirkepræster og behandlere. De senere interviews viser, at de kontakter, som har været, gennemgående har været negative. Jeg havde også en forud viden om, at nogle imødekommelser af nogle af de involverede blev opfattet som ikke forventelige, men blev set som et udtryk for guddommelig intervention. Hvilken betydning har det haft for dialogen præsterne imellem? Jeg havde videre en forud viden om, at det relationelle blev set som en dynamisk kraft i det begrænsede geografiske miljø.

Men dermed var det også klart, at dialog måtte tænkes i bredest mulig forstand, så den omfatter bi- eller multilaterale møder i klassisk interreligiøs forstand[38], uformelle møder, debat, aktioner (demonstrationer), såvel som den indre dialog, der kommer til udtryk i den enkeltes forudopfattelser om den anden. Dette er en temmelig bred definition, men en nødvendig følge af, at det med en narrativ interviewform ikke på forhånd blev defineret for interviewpersonen, hvad dialog er. Hvordan den enkelte interviewperson efterfølgende definerede begrebet dialog, kunne klart ses i en worldview optik. Til gengæld ligger der en skarp afgrænsning i, at undersøgelsen holdes inden for et lille geografisk område, og en lille gruppe formidlere fra et miljø, som jeg kender godt, og som jeg selv har været en del af. Jeg har måttet være meget bevidst om styrker såvel som svagheder ved en tilgang som denne. Det er en fordel at det kende det miljø godt, som man undersøger.[39] Men det

[38] Paul Hedges anfører, at interreligiøs dialog opererer på flere planer kommer i forskellig skikkelser. Han ser for klarheds skyld fire hovedtyper: dialog er: 1) teologisk udveksling (diskursiv dialog); 2) livets dialog (human dialog); 3) handlingens dialog (sekulær dialog); 4) den religiøse erfarings dialog (indre dialog). Se Controversies in interreligious Dialogue, 2010, s. 60f.

[39] Kvale/Brinkman, (2009), Interview, s. 127-28

kan også skabe en form for datablindhed, såvel som lægge op til usaglige hensyn af relationelle årsager. Forskeren skal leve sig ind i den givne sociale verden og er i en forstand også deltager. Men forskeren skal også kunne distancere sig.[40]

Selvom det navnlig gennem antropologien har været almindeligt at forske i egen kultur,[41] så er der med denne undersøgelse tale om at forske "blandt sine egne", altså tidligere kolleger såvel som samarbejdspartnere. Der har været set med skepsis på at forske indenfor ens egen organisation. Men nyere forskningslitteratur søger at tage højde for de udfordringer, der selvfølgelig er.[42] Jeg har navnlig haft udbytte af de erfaringer, som en forsker, der var med i det store norske forskningsprojekt "Religion i Sør" opsamlede, da han interviewede tidligere kolleger i sit gamle provsti, mennesker som han således havde arbejdet ganske tæt sammen med.[43] Det er særligt spændende om og i så fald hvornår den fælles historie, som interviewperson og forsker har, bliver en selvstændig stemme i interviewet. "At forske blandt sine egne" blev et uventet, men væsentligt ekstra spor i afhandlingen.

Ved flere lejligheder er jeg blevet mødt med spørgsmålet om, hvorfor Islam og interviewet af imamer ikke indgår i det grundlæggende undersøgelsesdesign. Der er flere grunde hertil. Praktiske og ressourcemæssige årsager har selvfølgelig spillet ind. Ligeledes om det overhovedet ville være muligt at finde imamer, som ville lade sig interviewe. Men den væsentligste årsag er den forskel, der synes at ligge i selve dialogsituationen. I forholdet mellem de kristne kirker og spiritualiteter af navnlig østlig oprindelse og egentlige østlige religioner må der således påregnes en "fælles mængde" af medlemmer såvel som af trosindhold. Fire ud af seks behandlere i denne undersøgelse viste sig at være medlemmer af folkekirken, ligesom kristne begreber så at sige synes at få et nyt – østligt inspireret – indhold.[44] I forhold til Islam synes dialogsituationen stadig at være "den klassiske", hvor to religioner står overfor hinanden uden en tilsvarende, fælles mængde.[45] Flere interviewpersoner gav udtryk for holdninger overfor Islam, ligesom flere præster fortalte om konkret dialog, så vel som samarbejde med muslimer. Ligeledes kommenterede en række

[40] Graham Gibbs, (2007) 2012, Analyzing Qualitative Data, London, s. 45

[41] Kirsten Hastrup, (2010), Ind i verden, s. 10f / Cato Wadel, Feltarbeid i egen kultur, Flekkefjord 1991, s. 18f.

[42] David Coghlan & Teresa Brannick, (2014), Doing Action Research in your own Organization, Thousand Oaks (4. Udg) s. 2, 119f

[43] Paul Leer-Salvesen, (2009), Moderne prester – ved én af dem, in: Hans Chr. Garmann Johnsen, Anne Halvorsen og Pål Repstad, Å forske blant sine egne – Universitet of region – nærhet og uafhengighet, Kristiansand.

[44] Se vedlagte artikel af Thomas Jakobsen, (2013), s. 32f

[45] Efter idé af Jarl Ørskov Christensen i internt arbejdspapir (F&R).

interviewpersoner på debatten om indførelse af et vielsesritual for homoseksuelle, uden at dette spørgsmål fra begyndelsen var medtænkt i undersøgelsen. Jeg har inddraget disse holdninger såvel som konkrete erfaringer i min analyse, da de selvfølgelig også er signifikante for interviewpersonernes worldview.

Et projekt som dette gennemgår mange stadier fra de første tanker til, at projektet som nu foreligger i færdig form. Meget ændres selvfølgelig undervejs. Her har arbejdet med interviews været udfordrende, allerede af tidsmæssige årsager. Med to undtagelser fylder alle interviews over 60 sider, nogle over 80 sider, hvilket med 19 interviews er en ganske stor datamængde for et projekt som dette. Interviews er kodet fuldt ud med henblik på udarbejdelse af personprofiler (kondensering). Endnu mere omfattende blev det at udarbejde en attributliste og efterfølgende identificere 211 attributter med henblik på en *FCA-analyse*. Af disse kan 130 attributter ses som worldviewdimensioner. De øvrige er henholdsvis biografiske, orienteret omkring kald/omvendelse, som for hovedpartens vedkommende handlingsorienterede. Denne tilgang viste sig at være overordentligt tidskrævende. Det har ikke været muligt at kompensere ved at arbejde med nedslag i materialet grundet den narrative tilgang til interviews. Det kan indvendes, at en mere struktureret interviewform ville have gjort arbejdet med attributterne lettere. Hvis der da ikke kan tale om et metodisk sammenstød. På den anden side er jeg overbevist om, at den narrative tilgang har givet en stor dybde i interviewene.

Dette har selvfølgelig betydet, at andet er gledet ud. Metodisk set blev en argumentationsanalytisk tilgang med inspiration hos Stephen Toulmin opgivet. Alene det såkaldte "backing-element" har jeg arbejdet med ud fra den betragtning, at det er worldviewsignifikant, hvilke normative kilder en given interviewperson trækker på i sit fortælleforløb. Vægten i afhandlingen ligger på at vise, at det er muligt ud fra livshistorier og praksis at beskrive en given interviewpersons worldview set som dimensioner ud fra Clement Vidals model, og se dette i forhold til konkrete handlemønstre. Kan der identificeres korrelationer[46] mellem specifikke dimensioner og handlemønstre?

Men jeg interviewede således 19 åndelige formidlere fordelt på folkekirkepræster, frikirkepræster og holistiske behandlere i efteråret og vinteren 2013. Interviewpersonerne udviste en bemærkelsesværdig åbenhed og tillid overfor mig i

[46] Rachel Goldberg bruger således ordet korrelation. (2009), s. 416 (Se note 48).

forbindelse med interviewene.[47] Det er der grund til at være taknemmelig for. Jeg var selvfølgelig meget spændt på, hvordan det ville være at interviewe tidligere præstekolleger såvel som behandlere fra det holistiske miljø. Særligt bemærkelsesværdigt var det, at behandlerne ikke så mig som tjenestemanden, der kom for at se dem i kortene, men netop også som en slags kollega på Helsemessen. Projektet har her klart profiteret på den tillid, som gennem mange år er opbygget ved Aalborg Stifts deltagelse på Helsemessen.

Der har været en stor åbenhed overfor projektet. Interviewpersonerne har åbnet for nogle meget personlige rum i interviewene, som havde en varighed mellem 2 og 3 timer. Det har været nogle meget spændende samtaler, som også har været personligt givende for mig. På trods af de indvendinger, som kunne fremføres mod at forske blandt sine egne, er det værd at understrege, at disse intense timer med interviewpersonerne, har givet nogle meget dybe eller tykke data, som det næppe ville have været muligt at få frem på anden måde. Jeg håber således, at afhandlingen kan medvirke til at vise veje til en åben og fordomsfri dialog mellem religiøse formidlere og andre, som ønsker at dele erfaringer om åndelighed, spiritualitet og tro.

1.1 To inspirationer

To ældre undersøgelser har på forskellig måde givet inspiration og perspektiv til nærværende projekt. Den ene er Rachel Goldbergs undersøgelse om verdensbilleders (Worldviews) betydning for amerikanske konfliktmægleres medieringspraksis. Den anden inspiration er det såkaldte Kendalprojekt, som var en kortlægning af det religiøse liv i den engelske provinsby, Kendal, under indtryk af den såkaldte spirituelle vending. De to undersøgelser vil blive præsenteret i det følgende, men med inddragelsen af en anden større dansk undersøgelse om danske præsters strategier i mødet med multireligiøsiteten.

[47] Beh-05 sagde således sidst i sit interview: Jeg synes, det er.. du har behandlet det her meget fornuftigt, (mm) meget nærværende og helt sikkert også meget interessant. (Mm). Så det er ikke sådan, at jeg føler, at du kommer her med noget negativt følelse – holdning på tingene eller nogen ting. (Nej, nej). Jeg synes simpelthen bare at det, det har været rigtigt godt interview, vil jeg skynde mig at sige. Så jeg synes ikke, at - det er bare for at runde den af – det er ikke sådan, at vi er færdige. Jeg vil bare sige, at det er den oplevelse, jeg har haft. Jeg synes faktisk, at det er meget.. det har været skide spændende. Det er faktisk rigtigt vir.. jamen, vi har været hele vejen rundt, synes jeg. Jeg synes, at jeg har fået lov til at komme til orde. (Beh-05 L2216-2223)

1.1.1 RACHEL GOLDBERG: HOW DO WORLDVIEWS SHAPE OUR PRAXIS?

I en undersøgelse af ledende praktikeres konfliktmediering i USA ønskede den amerikanske konfliktforsker Rachel M. Goldberg at se, hvordan og i hvor høj grad disses konfliktmægleres verdenssyn rent faktisk påvirkede deres mediering i praksis.[48] Goldbergs grundlag var 43 kvalitative interviews af hvilke 19 blev analyseret til bunds. Hun arbejdede ud fra den antagelse, at konfliktmæglernes praksisnarrativer ville vise de bevidste lag i konfliktmæglernes omverdensforståelse, medens de metaforer, som knytter narrativerne sammen, ville vise de ubevidste lag.[49] Derfor blev praksisnarrativerne analyseret narrativt og metaforisk for på denne måde at klarlægge konfliktmæglernes verdenssynsorienteringer.

Rachel Goldberg motiverede bl.a. sin undersøgelse ud fra den overvejelse, om der består en risiko for, at mediatorer ubevidst former forhandlinger såvel som egentlige medieringer ud fra begrænsningerne i deres eget verdenssyn. Hun spørger, om ikke argumenterne fra den, der mest ligner en selv, kan være så lig med egne normer og holdninger, at disse rent faktisk bliver usynlige som holdninger. Repræsenterer konfliktmægleren mainstream kulturen, hvilket ofte er den mest magtfulde side, bliver dette særligt problematisk. Disse normer og holdninger opleves således som et udtryk for, at det bare er sådan, tingene er.[50]

Goldberg undersøgte, hvordan verdenssyn ved de rammer, som mennesker derigennem skaber, afgrænser, hvad de opfatter. Der er tale om rammer, som bestemmer, hvad der er vigtigt, irrelevant, godt elle dårligt ved disse opfattelser. Altså hvordan nogle ting bliver dømt inde medens andre forkastes, og hvorledes dette rent faktisk påvirker mediatorerne og deres praksis.[51] Hendes undersøgelse viste tydelige sammenhænge mellem mediatorernes worldview og forskelle i praksis f.eks. med hensyn til brugen af magt, en sammenhæng, som ikke kunne henføres til bevidste faglige vurderinger.[52]

Goldberg valgte at fokusere på verdenssyn som faktor i modsætning til kultur, fordi synet på et fremtrædende element i en given konflikt kan være den samme for ulige

---

48 Rachel M. Goldberg, (2009), How Our Worldviews Shape Our Practice, i: Conflict Resolution Quarterly, vol. 26, no. 4, s. 405-431. Artiklen refererer til hendes upublicerede afhandling: "Conflict Resolution, Metaphor and Myth", 1995. Det har ikke vist sig muligt at se afhandlingen i sin helhed jf. adskillige mails med endeligt svar fra AUB af 29.10.12.

49 Goldberg, (2009), s. 411

50 Goldberg, (2009), s. 406

51 Goldberg, (2009), s. 408

52 Goldberg, (2009), s. 409-410

kulturer, skønt forskellene bliver tydelige, når talen falder på mindre fremtrædende emner. Hun konkluderer hertil, at de brudlinjer, som skiller dem i konflikt, ofte løber ned igennem kulturelle og etniske grupper, snarere end mellem dem.[53]

Det er således nærliggende at spørge, om en tilsvarende undersøgelse ville være relevant indenfor andre faggrupper og i andre sammenhænge i øvrigt. Hvilken betydning har konkrete worldviews f.eks. for den måde, hvorpå religiøse formidlere kommunikerer med hinanden? I hvilken grad påvirkes et eventuelt mål om øget interreligiøs dialog – positivt såvel som negativt – af formidlernes worldviews? Det tages her som en given ting, at en religiøs formidler rent faktisk ser religiøs formidling og diskurs som en del af sin praksis.

I en kvantitativ undersøgelse blandt en fjerdedel af folkekirkens præster, blev det undersøgt, om disse præster er udfordret af nutidens religiøse mangfoldighed. Hvilke strategier bliver bragt i anvendelse i mødet med den religiøse mangfoldighed? Og videre var det et ønske at belyse, hvorledes disse strategier har sammenhæng med de forskellige vilkår, der er for det folkekirkelige arbejde.[54]

Undersøgelsen finder, at der overordnet set er tre præstetyper, som hver repræsenterer en strategi overfor den religiøse mangfoldighed. Den første præstetype benævnes den "klassiske præst" eller traditionalisten. Han/hun er karakteriseret ved at hvile uforstyrret og trygt i den folkekirkelige tradition. Hvad der ligger uden for denne, er ganske enkelt irrelevant. Derfor har denne præst kun *et* diffust billede af den anderledes troende, og han/hun står i en forstand uforstående over for den sekulariseringsproces, der ligger i, at folkekirken skulle give afkald på borgerlige funktioner som civilregistrering, bestyrelse af begravelsespladser m.v.[55] Den anden præstetype, som kaldes den "kæmpende præst", er karakteriseret ved, at hans/hendes vej til de anderledes troendes tro er at læse og analysere deres dogmatik. Den kæmpende præst forholder sig således ikke til personer, men til livsanskuelser med det resultat, at religionsdialog aldrig bliver ført ud i livet som et personligt møde med den anderledes troende. En sådan kontakt ville nuancere og dermed nedbryde det reducerede billede, der skal til for at fastholde en klar front.[56] For den "dialogsøgende præst", som er den tredje folkekirkelige præstetype, undersøgelsen finder, ligger vægten på det personlige møde med den anden, hvis standpunkt søges forstået ved indlevelse. Den kæmpende præst indtager Jeg-Det-holdningen ved at sætte fokus på "sagen", troens genstand, medens den dialogsøgende præst har fokus

[53] Goldberg, (2009), s. 411

[54] Berit Schelde Christensen, Viggo Mortensen og Lars Buch Viftrup (2007), Karma, Koran og kirke – Religiøs mangfoldighed som folkekirkelig udfordring, s. 7+151

[55] Christensen, (2007), s. 236

[56] Christensen, (2007), s. 237

på Jeg-Du-relationen altså, at der er nogen at tale med. Hermed involveres samtalens deltagere på en anderledes, unik måde.[57]

Undersøgelsen påpeger, at kønnet synes at spille en betydelig rolle for vurderingen af religiøs mangfoldighed. Mandlige præster er tilbøjelig til at se pluralismen som et problem, medens kvinderne i højere grad ser den som en berigelse.[58] En måde denne forskel kommer til udtryk kunne være, at 40% af de mandlige præster ønsker at få mere viden om den religiøse mangfoldighed gennem kurser, medens det kun er 27% af de kvindelige.[59] Uden at der kan siges noget afgjort om det, kunne en forklaring være, at mændene har en mere dogmatisk tilgang, medens kvinderne har en mere erfaringsbaseret tilgang. Navnlig de kvindelige synes at kunne se fokuseringen på krop, sundhed og selvudvikling. Og de retter således blikket mod den interne pluralisme og personlige søgen i og med, at de anser folkekirkemedlemmernes blandingsreligiøsitet for vigtig udfordring[60]. Iben Krogsdal bemærker rammende i sin bog, hvor hun analyserer folkekirkemedlemmers livshistorie, at de kvindelige præsters massive indtog i den kirkelige verden ikke har ændret meget ved den udbredte forestilling, at kirkens præster hovedsaligt er mænd, der ønsker magt.[61] Idet det er vigtigt at understrege, at der her ikke er tale om to undersøgelser, hvis resultater umiddelbart kan sidestilles, så giver det anledning til et spørgsmål, som det ville være spændende at kunne give et svar på. Selvfølgelige spiller nedarvede billeder ind, og selvfølgelig er en præst ikke nødvendigvis dialogsøgende, fordi hun er kvinde. Men fører et syn for den interne pluralisme og personlige søgen nødvendigvis til en dialog og følelse af accept fra den spirituelles side? Omsættes en positiv holdning til dialog til konkret handling, og hvad er i givet fald grunden, hvis det ikke sker?

Undersøgelsen giver kun vage antydninger af folkekirkepræsternes egne religiøse tilværelsesforklaringer. Nu var sigtet med undersøgelsen heller ikke troens indhold, men udfordringen fra de anderledes troende, og hvordan de identificerede præstetyper forholder sig til den. Det er således spørgsmålet, om ikke en undersøgelse af de pågældende præsters tilværelsesforklaringer (worldview) ville vise, at der er en sammenhæng mellem disse og præsternes praksis med henblik på mødet og dialogen med anderledes troende. Vil den klassiske præstetype således på grund af indlejringen i den folkekirkelige tradition som mainstreamtraditionen

[57] Christensen, (2007), s. 238. Steen Marqvard Rasmussen, som er forfatter til det refererede afsnit i undersøgelsen, beskriver disse tre præstegrundtyper med inspiration fra sociologen Peter L. Berger i sin bog "Religiøse grundfarver" fra 2005.

[58] Christensen, (2007), s. 11

[59] Christensen, (2007), 14

[60] Christensen, (2007), s. 15

[61] Krogsdal, (2012), s. 222

kunne se, at denne i et multireligiøst så vel som multikulturelt samfund alene er udtryk for en religiøs tradition blandt mange, en tilværelsesforklaring blandt flere?

Men Steen Marqvard Rasmussen har hentet inspiration til at definere sine præstetyper i Peter L. Bergers tre religionstyper deduktiv, induktiv og reduktiv.[62] Og der er selvfølgelig intet, som tilsiger, at frikirkepræster og behandlere ikke kan betegnes som henholdsvis deduktive, reduktive eller induktive. Marqvard Rasmussen bruger billedet med kunstmaleren, som ud fra de tre grundfarver (gul, rød og blå) kan blande en hvilken som helst farve. Hans tese er, at man kan beskrive en hvilken som helst religiøsitet med en specifik blanding af de tre grundformer. Han ser dette både som en forenkling og en nuancering.[63]

Marqvard Rasmussen henviser med Berger til det pluralistiske samfund med flere forskellige religioner side om side på "et religiøst marked". Her er det kun muligt at gøre en trossandhed gældende som et fast holdepunkt ved at vælge at gøre den gældende. En trossandhed kan alene få status som en objektiv realitet, hvis den subjektivt tilvælges som en objektiv realitet.[64] Dette betyder, at den enkelte kan tilvælge sine objektive sandheder i en principielt set vilkårlig blanding. Men Berger påpeger, at trosforestillinger har brug for en sandsynlighedsstruktur at støtte sig til. De er afhængige af objektive realiteter i den sociale verden, som bekræfter disse forestillinger.[65] Dette må betyde, at den enkeltes tro nu dårligt kan beskrives ud fra konfessionelle grænser og begreber. Ganske enkelt, fordi den enkeltes tro kan indeholde elementer fra flere konfessionelle eller religiøse sammenhænge. Skal enkeltindivider eller grupper sammenlignes, må der findes et andet værktøj, der kan opsamle denne kompleksitet.

Marqvard gør opmærksom på, at for Berger er synspunktet at kunne vise, hvilke strategier der overhovedet kan lade sig gøre, hvis et menneske vælger at være religiøs i det moderne, pluralistiske samfund. Som allerede antydet opstiller han tre modeller eller strategier. Men det er nødvendigt at være opmærksom på, at der er tale om konstruktioner, som rendyrker en bestemt måde at være religiøs på, som næppe findes i den virkelige verden.[66]

I nærværende projekts sammenhæng er det alene nødvendigt i kort form at opliste de tre strategier. Den deduktive metode går ud på at benægte det faktum, at pluralismen

---

[62] Peter L. Berger, (1997), The Heretical Imperative, New York

[63] Steen Marqvard Rasmussen, (2005), Religiøse grundfarver – Peter L. Bergers sociologi I anvendelse på folkekirken, Frederiksberg, s. 8

[64] Marqvard Rasmussen, (2005), s. 36

[65] Marqvard Rasmussen, (2005), s. 36

[66] Marqvard Rasmussen, (2005), s. 37

i samfundet fører til en problematisering af enhver religiøs tradition, og så genindsætte traditionen som autoritet. For hvordan kan traditionen påberåbe sig at være traditionens bærer, når der samtidigt eksisterer andre traditioner, som gør krav på det samme? Er den deduktive i en kristen sammenhæng, betyder det, at den kristne tro tages for givet, og at Guds Ord ses som den yderste autoritet også i mødet med sekulariserede videnskaber.[67] Den reduktive metode er derimod karakteriseret ved, at den søger at opgive alle de traditionselementer, som ikke passer til den moderne bevidsthed. Hvor den deduktive metode sætter traditionen som den højeste autoritet, anser den reduktive metode foreneligheden med den moderne tidsånd som højeste autoritet, hvorved spændingen mellem den religiøse og den sekulære tænkning i princippet fjernes for det religiøse individ.[68] Netop de religiøse erfaringer af mødet med det transcendente, som den reduktive metode vil søge at sætte i parentes, bliver af den induktive metode til det centrale. Det at have religiøs erfaring er i sig selv en stor værdi, og erfaringen bliver højeste autoritet, hvis den tydes på en overbevisende måde. For den induktive er traditionen ikke ligegyldig, ligeså lidt som den skal bortforklares. Det handler om at søge efter de erfaringer, der ligger bag traditionen.[69]

Hvad der i denne sammenhæng gør sig gældende, er ønsket om at kunne beskrive individers religiøse strategi på en sammenlignelig måde og en deraf følgende handlemåde, skønt det ikke vil kunne påvises, om disse individer også agerer konkret ud fra den givne strategi. Men profilerne vil kunne holdes op mod en undersøgelse, der klarlægger individernes konkrete handlemåde, og det ville muligt at se, om en given kombination af elementer også kan kædes sammen men en specifik handlemåde. Hvad karakteriser således den præst, der ikke alene udviser interesse for den spirituelle verden, men rent faktisk også er engageret i konkret dialog?

Marqvard Rasmussen dokumenterer i sin bog Religiøse Grundfarver nogle af de blandingsformer, som han ser. Sådanne blandingsformer kan illustreres med to eksempler fra interviewene i nærværende undersøgelse, som selvfølgelig ikke er dækkende for interviewpersonerne, eller her forholder sig til handlingsmæssige konsekvenser. Beh-01 giver således udtryk for en induktiv grundforståelse, når han siger, at "der ikke er nogen, som har den eneste rigtige vej" (L660), og at "sandheden er at turde gå sin vej" (L1058). Men han refererer deduktivt i spørgsmålet om vielse af mennesker af samme køn. Nok kan de gøre, hvad de vil, mener Beh-01, "men Gud har ikke skabt os sådan. Det er min mening om det. Det er sådan – jeg er meget konsekvent (L817-818). Fri-04 mener, at biblen er ufejlbarlig (L1484/1495/1500) og at der findes en ubetinget/objektiv sandhed (L2111). Fri-04

[67] Marqvard Rasmussen, (2005), s. 38f

[68] Marqvard Rasmussen, (2005), s. 42f

[69] Marqvard Rasmussen, (2005), s. 46f

refererer en debat om Gudsbilledet med et tidligere menighedsmedlem. Fri-04 siger, at hans Gudsbillede kommer fra biblen (L1555). Interviewer siger, at det vil den anden også sige, og at det heller ikke er til diskussion. Fri-04 svarer så med et induktivt element, som han vender deduktivt: "hvis du har fået en åbenbarelse af Kristus, så er der ikke nogen diskussion længere. I hvert fald for dig selv" (L1581). Så Fri-04 må alligevel søge en subjektiv løsning, for at få dilemmaet til at gå op.

Det er således nærliggende at undersøge, i hvor høj grad grænser og skel løber mellem kirkesamfund og kirkelige eller religiøse grupper, end snarere og måske oftest midt igennem dem.[70] Folkekirken er bundet sammen af forpligtelsen til at yde medlemmerne en række religiøst betingede ydelser omkring navngivning, pubertet, ægteskab og død. På grund af sin centrale rolle i det danske samfund, kan der formodentlig tales om, at folkekirken er en kultur.[71] Samtidigt står det dog klart, at folkekirken rummer så store modsætninger, at man ikke kan tale om, at folkekirken har en fælles holdning til f.eks. såkaldt alternativ behandling. Populært siges det, at ingen kan udtale sig på folkekirkens vegne.[72] Så "succesen" af et interreligiøst møde f.eks. mellem en præst og en holistisk behandler, hvis da mødet overhovedet sker, afhænger set i dette perspektiv af, hvem præsten er. Men præsten vil alligevel blive set som "kirken" af den holistiske behandler.[73] Den "mislykkede" dialog kunne have sin baggrund i en bevidst, dogmatisk afvisning fra præstens side, hvilket således repræsenterer den reduktive præstetype i Marqvard Rasmussens undersøgelse. Eller en ubevidst og derved uerkendt holdning om, at der ikke er nogen grund til dialog, fordi folkekirkepræsten ingen modsætning ser, alle er jo velkomne i kirken, hvilket kendetegner den deduktive præstetype. Så allerede af denne årsag, vil det ikke give et retvisende billede af den interreligiøse dialog, hvis man alene ser denne som en

[70] Den norske, teolog og forsker I religionsdialog, Notto R. Thelle refererer til en sådan oplevelse I en artikel om Interreligiøs dialog (se: Thelle, (2003), s. 131):, at han ofte har gjort sig de erfaring at have et dybere åndeligt fællesskab med buddhistiske venner end med kristne kolleger.

[71] Richard Jenkins, (2012), Being Danish, Paradoxes of Identity in Everyday Life, Copenhagen, s. 251. Jenkins mener, at folkekirken tilhører de mest betydelige institutioner med henblik på identifikation i Danmark. Idet kirken forholder sig til både det kollektive og det individuelle, bør kirkens bidrag til, hvordan enkeltindivider erfarer *danskhed*, ikke undervurderes. (s. 251).

[72] Allerede en søgning i Dagspressen vil bekræfte dette. Som eksempel her på er Johannes Henriksens artikel i Information 23/9 2011, http://www.information.dk/280117

[73] Krogsdal, (2012), s. 219, 222, 237. Madsen, (2011), s. 127

sammenligning mellem de to kulturer (eller konfessioner). Endvidere vil det slet ikke være rimeligt at tale om konfessioner i forhold til behandlere.[74]

Med Rachel M. Goldbergs undersøgelse introduceres worldviewbegrebet således som et muligt værktøj til at kunne analysere – med et for nu dækkende udtryk – holdninger ikke alene i en given kultur men navnlig på tværs af kulturer. Hendes undersøgelse styrker antagelsen af, hvad hun kalder worldviews indlejrede natur, altså at worldview så at sige er "indbygget" i holdninger og følgelig i den praksis, som følger heraf. Men også, at dette ofte sker ubevidst eller uerkendt.

Det er således rimeligt at sige, at nærværende projekt på flere måder – så at sige – står på skuldrene af Goldbergs undersøgelse. Dette gælder den helt grundlæggende antagelse, at det er nødvendigt at finde et "værktøj", som kan beskrive interaktion ikke alene på tværs af kulturer men i nok så høj grad i en situation, hvor skillelinjerne findes i den givne kultur. Denne interaktion bliver i hendes undersøgelse set i en professionel sammenhæng, nemlig ledende, amerikanske konfliktmægleres praksis. Nærværende projekts professionelle sammenhæng er religiøse formidleres praksis med henblik på religionsdialog og eventuel diapraksis.

1.1.2 PAUL HEELAS AND LINDA WOODHEAD: THE SPIRITUAL REVOLUTION (KENDAL)

Den anden undersøgelse, som således har givet perspektiv til nærværende undersøgelse, er det såkaldte Kendal Projekt fra 2005. Projektet var et lokalitetsstudie af det religiøse liv i den engelske provinsby, Kendal. Projektet ønskede på baggrund af samspillet mellem den engelske statskirke, frikirker og "de nye spiritualiteter" at undersøge den ændring af religionsbegrebet, som var sket som en konsekvens af den såkaldt subjektive vending.[75] Heri ligger den umiddelbare inspiration for nærværende projekt således i at se de tre religiøse grupper sammen, selvom der selvfølgelig allerede i de to undersøgelsers omfang består en væsentlig forskel. Videre er det værd at nævne, at den såkaldt subjektive vending for alvor bringes i spil i Kendalundersøgelsen.[76] Den subjektive vending er stadig aktuel i forskningen. Således taler Marie Thomsen og Jørgen Borup i samleværket "Samtidsreligion" om, at samtidsreligion i Danmark er præget af det særlige vilkår,

[74] Det må forventes, at f.eks. de alternative behandlere vil betone, at de alene taler på egne vegne. Lars Mollerup-Degn, Mogens S. Mogensen og Leif Vestergaard, (2008), Tro i tiden – lytterunde blandt mennesker inspireret af østlig religiøsitet og spiritualitet, s. 6

[75] Paul Heelas and Linda Woodhead, (2005), The Spiritual Revolution – why religion is giving way to spirituality?, Oxford, s. 2

[76] Charles Taylor, (1991), The Ethics of Authenticity, (2000, 9th. ed.), USA

som Charles Taylor introducerer som den subjektive vending. Thomsen og Borup gør opmærksom på, at forskning med udgangspunkt i den subjektive vending primært har handlet om den nye spiritualitet, men at det synes om som, at kristendom, som den udfolder sig indenfor folkekirken, har undergået store forandringer.[77]

Marie Vejrup Nielsen påpeger, at der eksisterer en uofficiel religion indenfor den officielle religions rammer, hvilket hun bygger på undersøgelser, der viser, at danskernes religiøsitet giver sig udtryk på en lang række måder. Hun peger på alternativ behandling og interesse for andre religiøse traditioner end kristendommen samt igennem en høj grad af sekularisering.[78] Vejrup Nielsen peger med henvisning til Linda Woodhead[79] på det senmoderne træk ved religiøsiteten såsom mindre fokus på traditionelle, konfessionelle identitetsmarkører og vægt på personlig udvikling og spiritualitet.[80] Men hvor kristendommens generelle autoritetstab i mange andre vestlige lande har betydet en medlemsnedgang for de traditionelle kirkeinstitutioner, er noget lignende ikke sket på samme måde for Folkekirken. Medlemskabet opretholdes, men det gives det indhold, som den enkelte selv ønsker. Vejrup Nielsen peger på, at forholdet mellem medlemskab og religiøsitet ofte fremstilles som medlemskab uden tro (”belonging without believing”) overfor tro uden medlemskab (believing without belonging)[81], hvorfor en særlig dansk position var nærliggende, nemlig medlemskab med individualiseret trosindhold (”belonging while believing in something else”).[82]

Heelas and Woodhead beskriver den subjektive vending som en vending væk fra et liv styret af eksterne og objektive roller, og forpligtelser til et liv levet med reference til ens egne, subjektive erfaringer (relationelle såvel som individuelle). Altså en bevægelse væk fra en forestilling om at tilhøre en etableret og given orden, som overtages fra fortiden og uændret glider ind i fremtiden. Nu er den enkelte en, hvis

[77] Se. f.eks. Marie Thomsen og Jørgen Borup (2012), Samtidsreligion – levende religion i en foranderlig verden, Århus, s. 35.

[78] Marie Vejrup Nielsen, (2009), Transformationer i Folkekirkekristendommen i Danmark i dag, i: Religionsvidenskabeligt Tidsskrift 53, s. 63-79, s. 67

[79] Linda Woodhead, (2004), An introduction to Christianity, Cambridge, New York

[80] Vejrup Nielsen, (2009), s. 67

[81] Uden, at det er Vejrup Nielsens henvisning, er det værd at pege på Diana Butler Bass, (2012), Christianity after Religion – The end of Church and the Birth of a New Spiritual Awakening, New York, som et udtryk for denne tendens. Videre Abby Day, (20111), Believing in Belonging, Belief and Social Identity in the Modern World, Oxford.

[82] Vejrup Nielsen, (2009), s. 67

ikke den mest unikke kilde for betydning. Målet er ikke at rette sig efter nogen ydre autoritet men at have modet til at blive sin egen autoritet.[83]

Men det er værd først at præsentere byen Kendal, en mindre provinsby i Midtengland med ca. 28.000 indbyggere. Byen har, som det siges, pænt med kirker (statskirke) såvel som frikirker, og tilstrækkeligt mange til at give en følelse af forskellighed indenfor dette område. Forskerne vidste også, at der var forskellige former for "alternativ" spirituel praksis, skønt det overraskede, hvor udbredt det var i byen. Samspillet mellem de tre grupper var et væsentligt komponent for designet af projektet.[84] Kendal ligger med en afstand til de nærmeste nabobyer, så det ville være forventeligt, at indbyggerne hovedsageligt udlevede deres spirituelle eller religiøse liv i byen, fremfor at tage andre steder hen, samt at byen etnisk og kulturelt set er homogen.[85]

Kendal-projektet var stort anlagt, og man tog mange undersøgelsesmetoder i brug, interviews, spørgeskemaer, deltagerobservation. Det er således tale om både kvalitative og kvantitative elementer. I bogen om Kendalundersøgelsen inddrages de store engelske og amerikanske værdiundersøgelser, men med et lille udblik til Sverige.[86]

Hovedspørgsmålet var, om subjektiveringen af kulturen havde ført til en tilsvarende subjektivering af det religiøse. Kendalundersøgelsen ser som i hele den vestlige verden en afvandring fra de traditionelle kristne kirker, idet alene de karismatiske kirker og menigheder nogenlunde synes at kunne holde skansen. Omvendt var der tilvækst i det holistiske miljø, men der kunne ikke korrelateres mellem de to. Forskerne bag Kendalundersøgelsen konkluderer, at der i 2005 i Kendal ikke kunne tales om en Spirituel revolution. Men den er slået igennem i kulturen således at forstå, at vendingen øver en stadig større indflydelse, hvorfor de gamle værdier er mere og mere i defensiven.[87]

Der var stort set ingen, som bevægede sig både i det kristne miljø og det holistiske miljø. Og dem, der gjorde, kom i liberal-katolsk kirke, som er et teosofisk samfund,

---

[83] Paul Heelas and Linda Woodhead, (2005), s. 2

[84] http://www.lancaster.ac.uk/fss/projects/ieppp/kendal/whykendal.htm

[85] Paul Heelas and Linda Woodhead, (2005), s. 7-9

[86] Det er i øvrigt værd at bemærke, at en gruppe svenske forskere foretog en tilsvarende undersøgelse i byen Enköping.. det var et mål at kortlægge en bys religiøse liv, men uden at der blev fokuseret på dynamikken grupperne imellem på sammen måde som i Kendal. Kajsa Ahlstrand och Göran Gunner (red), Guds närmaste stad? En studie om religionernas betydelse i ett svenskt samhälle i början av 2000-tallet, Uppsala.

[87] Paul Heelas and Linda Woodhead, (2005), s. 45,69,79

der i denne undersøgelsen regnes til de kristne trossamfund. De "gamle nyreligiøse bevægelser" var ikke til stede i Kendal. Nogle af behandlerne i det holistiske miljø faciliterede også grupper.[88]

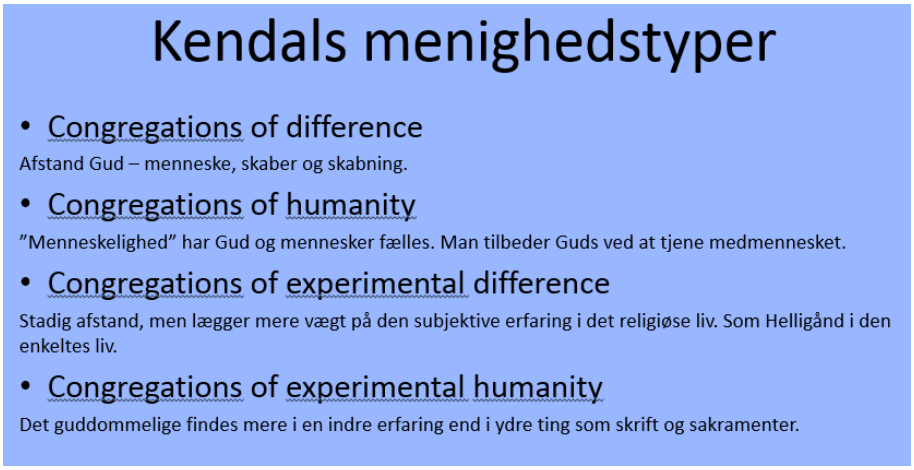

Figur 3. Menighedstyperne i Kendalundersøgelsen.

Det var således nærliggende at spørge, i hvor høj grad afvandringen fra de kristne menigheder skyldes, at de ikke synes relevante for mennesker, som er præget af subjektiveringen af kulturen, og omvendt i hvor høj grad mennesker søger det holistiske som relevant. Kendalundersøgelsen ser ingen entydige bevægelser.[89]

Kajsa Ahlstrand var tilsluttet Kendalgruppen. Hun har arbejdet med autoritetsbegrebet som en måde at karakterisere kristendomsopfattelser i forhold til postmoderniteten. Hun siger, at de meget store forandringer i sociale værdier også har påvirket kirkerne. Det er umuligt at fastholde lydighed overfor autoritet som en kristen værdi, hvis lydighed ses som noget potentielt ondt i det samfund, hvor kirken er. I den forstand beskriver hun også et væsentligt aspekt af den subjektive vending. Hun beskriver, hvordan en henholdsvis hård og blød kristendom ser ud som to yderpunkter på en vertikal linje fra hård til blød. Ved så at indsætte en horisontale linje fra stærkt til mild, skabes et værdikort, hvor forskellige typer kristendom kan

[88] Paul Heelas and Linda Woodhead, (2005), s. 31

[89] Paul Heelas and Linda Woodhead, (2005), s. 75

sættes ind, igen ikke efter konfession men for eksempel efter evne til at rumme en subjektiveret ikke autoritær religionsform.[90]

Netop denne tilgang synes af være inspirationen for den måde, hvorpå Kendalprojektet kategoriserer byens menigheder set i forhold til at kunne rumme og indoptage en subjektiveret religiøsitet. Der er en anden grund til at pege på Kendal som en inspiration for nærværende projekt. Det er således ikke entydigt i undersøgelsen, at en konfession klarer sig godt og en anden skidt overfor udfordringen fra en subjektiveret kultur. En statskirkemenighed var bedre til det at indoptage mennesker med en subjektiveret religiøsitet end en anden. Endvidere, at det ikke er den liberale (også statskirke) menighed, som gav de subjektive mest plads.[91] Alle menighederne er af samme konfession og har således den samme overordnede teologi. Men det er åbenbart ikke teologien, som gør forskellen, hvorfor der kan stille spørgsmål ved, om konfessionelle grænser og begreber synes egnede til at give en dækkende forståelse.[92] Det er menighederne af "experimental" typen, som klarer sig bedst, set i forhold til subjektive spirituelle erfaringer.[93]

Kendalundersøgelsen er på flere måder en unik undersøgelse, allerede fordi en hel bys religiøse liv for første gang blev klarlagt i en samlet undersøgelse. Videre må det fremhæves, at i undersøgelsen blev statskirkemenigheder, frikirkemenigheder og holistiske praktikere (og grupper omkring dem) set i et samspil. Undersøgelsen viste dog, at berøringsfladen mellem navnlig menighederne og de holistiske praktikere ikke var stor. I en nutidig dansk sammenhæng synes situationen dog at være en anden, uden at der dog kan sammenlignes direkte.

Med baggrund i Goldbergs undersøgelse og Kendalprojektet kan det med rimelighed siges, at det er nødvendigt at finde en måde, hvor religiøse holdninger kan sammenlignes på tværs af religioner og kulturer. Den subjektive vending i spirituel såvel som i kulturel forstand betyder, at grænser i stadig mindre grad går mellem definerede religioner eller konfessioner, men snarere midt igennem dem, og det tilsvarende gør sig gældende, måske i endnu højere grad, mellem kulturer. Et menneskes syn på tilværelsen, hvad der er vigtigt og hvad der ikke tillægges betydning, sammensættes individuelt. En formel religiøs eller kulturel ramme, og der kan eller skal heller ikke nødvendigvis skelnes mellem religion og kultur, kan således fyldes ud af elementer fra mange sammenhænge. Det kan selvfølgelig indvendes, at der med Kendals menighedstyper ikke er tale om mennesker, direkte,

---

[90] Kajsa Ahlstrand, (2010), The Crisis of Authority, From Holy Obedience to Bold Moral Imagination in European Christianity, i: Buddhist-Christian Studies 30, s. 49-57, s. 56

[91] Paul Heelas and Linda Woodhead, (2005, s. 154-156

[92] Paul Heelas and Linda Woodhead, (2005), s. 141-147

[93] Paul Heelas and Linda Woodhead, (2005), s. 75

men om institutioner. Men ikke desto mindre viser eksemplet med menighedstyperne, hvilke elementer der støder an mod en subjektiveret spiritualitet. Og så er således alene at gentage, at der er kirker med samme bekendelsesgrund i alle fire grupper, så det må være noget andet, som er afgørende. Skellet går ikke mellem konfessioner, men midt ned igennem den her givne konfession.

1.2 Forskningsspørgsmålet

Denne introduktion har afledt en række spørgsmål, som peger på en betydelig kompleksitet metodisk så vel som indholdsmæssigt. Det er i øvrigt næppe muligt at se metode og sagligt indhold som to adskilte størrelser i dette projekts sammenhæng. Projektets overordnede tematik er, om der kan påvises en sammenhæng mellem interviewpersonernes holdninger – bredt forstået – og deres givne praksis indenfor religionsdialog. Som allerede Rachel Goldberg gør opmærksom på, er det dog et spørgsmål, om interviewpersonerne kan ses som repræsentanter for givne konfessioner eller kulturer. Brudflader synes således ikke længere at gå mellem konfessioner og kulturer men gennem dem. Også på det personlige plan er det med den såkaldt subjektive vending klart, at den enkelte nok kan tilslutte sig en given konfession eller ideologi, men at der altid vil være individuelle komponenter, og at disse nemt kan skiftes ud efter, hvad der anses for situationens krav. Komponenterne kan således være hentet fra mange forskellige sammenhænge, religiøst, ideologisk, kulturelt. Den enkelte er sin egen unikke kilde for betydning. Den enkeltes identitetshistorie, hvormed individet iscenesætter sig selv, kan trække på mange kilder, men også kilder, som tilkendes normativ betydning. Goldberg stiller i sin undersøgelse det spørgsmål, hvordan praktikerne påvirkes af deres verdenssyn i deres daglige praksis. Og en del af svaret er, at denne – med hendes eget udtryk - korrelation langt fra altid er bevidst. Gør noget tilsvarende sig gældende for de religiøse formidlere? Både Kendalundersøgelsen og Marqvard Rasmussens undersøgelse indikerer, at der ikke nødvendigvis er teologien, som er afgørende. Normativt funderede formidlere er langt fra dem, som altid har vanskeligst ved religionsdialogen. Og er der forskelle, når det kommer til diapraksis? Omsættes en given og udtalt positiv holdning til dialog rent faktisk til konkret handling? Hvis ikke, kan der således ses et eller flere verdenssynskomponenter, som kan forklare dette? Og slutteligt er det værd at have i erindring, at normative synspunkter, endog til tider med et postulat om absolut sandhed, kan stå overfor hinanden. Kan der påvises komponenter, der i nogle tilfælde gør, at parterne alligevel kan være i dialog, medes det i andre tilfælde ikke lykkes.

Det centrale forskningsspørgsmål bliver således:

> *om det er muligt at påvise en metode, som kan formalisere (eller i det mindste systematisere) interviewpersonernes kaldshistorie,*

> *deres verdenssyn (worldview) og konkrete handlemønstre indenfor religionsdialog til en række teoretiske spørgsmål, der gør sammenligning mellem objekterne mulig. Og videre om det er muligt efterfølgende at konkretisere svarene på disse spørgsmål med henblik på at beskrive, hvad der sker i religionsdialog?*

Som en forudsætning herfor er det nødvendigt at undersøge, om worldviewbegrebet rent faktisk er det "værktøj", som kan facilitere analysen. Beskrivelsen af de enkelte interviewpersoners worldview eller verdenssyn er således i sig selv udtryk for en formalisering eller i det mindste konceptualisering. Som det anføres ovenfor med henvisning til Goldberg, findes de bevidste elementer af praktikerens worldview i deres (praksis)narrativer, medens de ubevidste lag findes i metaforerne. Metaforernes betydning fremhæves i nærværende projekts sammenhæng med henvisning til Lakoff og Johnssons helt grundlæggende erkendelser. Det var som anført en oplevelse af en konkret metaforbrug, der var igangsættende for nærværende projekt. Men, som Rachel Goldberg bemærker, er metaforanalyse en af de få testede metoder til at udlede worldviews af tekster som interviewudskrifter.[94] Derfor er det rimeligt at lægge det centrale forskningsspørgsmål et andet sted.

Det betyder dog ikke, at metaforerne lades ude af billedet, allerede af den grund at metaforanalysen er en helt nødvendig forudsætning for formaliseringsprocessen. Dette vil kunne ses i de kodede interviewudskrifter samt i fremstillingen, hvor metaforerne ofte gengives som fortolkningsnøgler i den give kontekst. Men der er et – om end underordnet – forskningsspørgsmål:

> *om metaforerne kan bringes direkte i spil i forhold til de teoretiske spørgsmål, som følger af formaliseringsprocessen?*

Et andet – også underordnet forskningsspørgsmål er:

> *om det faktisk er muligt at identificere og efterfølgende konkretisere specifikke verdenssynselementer som mulige forklaringer på en given praksis eller fraværet af samme?*

Det centrale forskningsspørgsmål sætter nærværende afhandling i en informationsvidenskabelig sammenhæng. Det er således her, at afhandlingen ønsker at yde et bidrag til nye forskningserkendelser. Men det er samtidigt nødvendigt at bemærke, at arbejdet med verdenssynsbegrebet vil inddrage en række forskningsområder som teologi, filosofi, psykologi og antropologi, uden at det dog skal hævdes, at afhandlingen her bringer væsentlige, nye erkendelser. Men fagteologisk viden har dog ikke desto mindre været afgørende i alle projektets dele. Navnlig i arbejdet med det såkaldte præstenetværk og dettes identitetshistorie, er det

[94] Goldberg, (2009), s. 411

et spørgsmål, om afhandlingen også, om end i mindre grad, er et teologisk projekt. I det mindste vil det blive hævdet, at netop portrættet af frikirkepræsterne er unikt i forhold til den foreliggende forskning på området. Slutteligt er en række sprogvidenskabelige (eller sprogfilosofiske) erkendelser helt grundlæggende for projektets forskningsdesign.

Kapitel 2. Verdenssyn

Verdenssynsbegrebet har filosofiske såvel som lingvistiske rødder, og det findes i en lang række faglige sammenhænge som filosofi, antropologi, historie, sociologi og teologi. Allerede af den årsag gives der ikke en samlende definition.[95] Men, som missionsantropologen Paul G. Hiebert bemærker, er worldview et af disse fascinerende, men frustrerende ord, som fanger opmærksomheden.[96] Måske er det netop et frustrerende ord, for, som David K. Naugle bemærker, synes den vidstrakte brug på tværs af de mange discipliner inkongruent med, at det helt negligeres af for eksempel engelsktalende filosoffer.[97]

Men et spørgsmål er, om det giver mening at bruge det engelske "worldview" i en dansk sammenhæng, eller om ordet bør oversættes. Der er en almindelig anerkendelse af, at den første til at bruge ordet *Weltanschauung* var Immanuel Kant i Kritik der Urteilskraft[98] fra 1790. Naugle beskriver, hvordan *Weltanschauung* hurtigt blev almindelig i den tyske såvel som den europæiske diskurs. Naugle refererer Werner Betz for, at danske Poul Møller skulle have brugt *verdensanskuelse* i 1837.[99] Ordsprog over Det danske Sprog (ODS) refererer dog først til *verdensanskuelse* i et citat fra 1855 af Meir Aron Goldschmidt: "Jeg er aldeles vis paa, at den indiske Verdensanskuelse er den rette".[100] Andre mulige ord som dansk oversættelse kunne være livssyn, livsanskuelse eller livsopfattelse. Disse ord synes at have den samme betydning.[101] ODS definerer livsanskuelse som *det enkelte menneskes (rent subjektive) syn paa, tanker om livet, menneskets stilling i hele*

---

[95] James W. Sire, (2004), Naming the Elephant – Worldview as a Concept, s. 23. Clement Vidal, (2008), What is a worldview? Acco, Leuven 2008, s. 2, Paul G. Hiebert, Transforming Worldviews, s. 13.

[96] Paul G. Hiebert, (2009), Transforming Worldviews – An Anthropological Understanding of How People Change, Grand Rapids, s. 13

[97] David K. Naugle: Worldview – The History of a Concept, 2002. Bogen bygger på hans ph.d.-afhandling. s. 66. Det er ikke muligt at efterprøve påstanden her. Men det er således næppe tilfældigt, at ordet "worldview" ikke findes som en selvstændig artikel i et autoritativt medie som SEP (The Stanford Encyclopedia of Philosophy). Se http://plato.stanford.edu/

[98] Erster Theil, Zweites Buch, § 26.

[99] Arkiv for dansk Litteratur har tre tekster, hvor Poul Martin Møller bruger ordet. Hermed link til en af teksterne:

http://adl.dk/adl_pub/pg/cv/ShowPgText.xsql?nnoc=adl_pub&p_udg_id=49&p_sidenr=207

[100] http://ordnet.dk/ods/ordbog?query=verdensanskuelse

[101] Politikens Nudansk med Etymologi, København 2000

verdensudviklingen, tilstanden efter døden.[102] På den baggrund er det dog et spørgsmål, om ikke en oversættelse som *verdenssyn* vil være mere rimelig. *Verdenssyn* kendes også af ODS[103] og ses som *syn på verden, universet; verdensanskuelse*. Ordet *verdenssyn* synes således også at rumme metaperspektivet, og det stemmer godt med en nærliggende metafor i denne sammenhæng, nemlig "brillen". Brillen er nødvendig for at kunne se klart. Alt ses gennem brillen, så det er muligt at navigere (som både går på at vurdere, hvad der er bedst, og at finde den rette vej) og agere. Den svenske verdenssynsforsker Katarina Westerlund peger på, at verdenssynet har en funktion i menneskers liv. Så i stedet for at fokusere på indholdet, kan funktionen afgøre, hvad et verdenssyn er. Spørgsmålet bliver, hvad verdenssyn *gør* eller, hvad mennesker *gør* med sit verdenssyn.[104] Livssynet strukturerer og skaber mening i en ellers kaotisk og mangetydig verden. Mennesket synes at have et behov for at gøre verdens meningsfuld og på en måde kontrollere livet. Ved hjælp af forskellige begreber genkender mennesker sig selv og identificerer ting i omverdenen. Begreberne er dele af en bestemt sproglig sammenhæng.[105] I nærværende afhandling vil ordet verdenssyn blive brugt bredt i de givne sammenhænge. Worldview vil blive brugt synonymt hermed, hvor der direkte refereres fra engelsksprogede tekster. Hvor der er tale om forskerens egen holdning, gælder definitionen ovenfor udtrykt gennem brillemetaforen.

David K. Naugle giver i sin bog "Worldview – The History of a Concept" en indgående filosofihistorisk gennemgang af begrebet worldview samt en række fagspecifikke eksempler på brugen af worldviewbegrebet indenfor naturvidenskaberne, psykologi, sociologi og antropologi.[106] Naugle ofrer worldviewkonceptet i en kristen kontekst en betydelig opmærksomhed navnlig i den protestantiske, såkaldte "evangelikale" tradition, som i øvrigt er hans egen. Han bemærker, at ingen filosofisk skole eller religiøst samfund har ofret worldviewbegrebet så megen positiv opmærksomhed som netop den protestantiske, evangelikale tradition, hvilket begrundes i en stærk apologetisk interesse.[107] Denne kan føres tilbage til den skotske, presbyterianske teolog James Orr (1844-1913). Orr

[102] http://ordnet.dk/ods/ordbog?query=livsanskuelse

[103] http://ordnet.dk/ods/ordbog?query=verdenssyn

[104] Westerlund, Katarina, (2002), Sammanhangets mening, En empirisk studie av livsåskådningar i föreställningar om genteknik och i berättelser om barnlöshet, assisterad befruktning och adoption, Uppsala Studies in Faiths and Ideologies 10, s. 48

[105] Westerlund, (2002), s. 51f. I den svenske forskningstradition har spørgsmålet om såkaldt substantielle modsat funktionelle verdenssynsdefinitioner været et fremtrædende emne. Se afsnit 2.2 nedenfor.

[106] Naugle, (2002), s. 187f.

[107] Naugle, (2002), s.31 & 54.

mente, at med et worldviewkoncept kunne kristendommen ses i sin helhed som et system, der kunne sættes op imod den stadig stærkere antikristne tidsånd i det sene nittende århundrede.[108] Naugle giver herefter en gennemgang af synspunkterne hos netop de evangelikale worldviewforskere og skribenter, men også et udblik til worldviewkonceptet i romersk-katolsk og ortodoks teologi. Det er værd lægge mærke til, at Naugle i kapitlet "Theological reflections on Worldview" ønsker at beskrive en særlig kristen tilgang til Worldviewkonceptet. Han fremhæver worldviewteorien som en sociologisk realitet i sig selv og tilbyder en bibelsk forståelse af dette begreb, som forbinder det med et passende syn på objektivitet og subjektivitet så vel som læren om synd og åndelig krig, nåde og forløsning.[109] I denne kontekst følger en række filosofiske refleksioner centreret omkring hans Worldviewdefinition. Han foreslår, at et worldview bedst forstås som et semiotisk fænomen, særligt som et system af narrative tegn, som etablerer en magtfuld ramme, indenfor hvilken mennesker tænker (fornuft), fortolker (hermeneutik) får viden (epistemologi).[110] Et menneskes worldview ses som dets symbolske univers, som har en dybtgående indvirkning på menneskelige handlemønstre.[111]I bogens afsluttende bemærkninger slås worldviewbegrebets nytte (benefit) endeligt fast. Og det nok så rammende med en henvisning til James Orr, som mente, at siden angrebene mod kristendommen stammer fra styrken i fuldstændige worldviews, må kristendommen blive forklaret og forsvaret ved hjælp af en omfattende metode, som fremstiller kristendommen som et sammenhængende hele.[112] Men ikke desto mindre synes Naugle at være den, der umiddelbart giver den mest omfattende (filosofi)historiske gennemgang af worldviewbegrebet blandt de tilgængelige fremstillinger.

Naugle fokuserer først på det nittende århundredes filosofi og nævner Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Søren Kierkegaard, Wilhelm Dilthey og Friedrich Nietzsche. Dilthey er den første, der med sin Weltanschauungslehre forholder sig specifikt til det religiøse worldview (og det metafysiske). Fra det 20. århundredes første del kommenterer Naugle på Edmund Husserl, Karl Jaspers og Martin Heidegger. Fra det 20. århundredes anden del Ludwig Wittgenstein og Donald Davidson samt kortere om Jacques Derrida, Peter Berger og Thomas Luckmann. Naugle har der på nogle kapitler med "Disciplinary History of Worldview". Først: "Natural Sciences" med Michael Polanyi og Thomas Kuhn. Dernæst: "Social Sciences" a) Psykologi med Sigmund Freud og C. C. Jung. b) Sociologi med Karl Mannheim, Peter Berger og Thomas Luckmann, Karl Marx og Friedrich Engels. c)

[108] Naugle, (2002), s. 7 og James S. Sire, (2009), The Universe next Door – A basic Worldview Catalog, Downers Grove, s. 32f

[109] Naugle, (2002), s. xix

[110] Naugle, (2002), s. xix+s. 291

[111] Naugle, (2002), s. 329f

[112] Naugle, (2002), s. 340

Antropologi med Michael Kearney og Robert Redfield.[113] Det er bemærkelsesværdigt, at Naugle ikke nævner Stephan Pepper. Pepper er i nærværende sammenhæng interessant, idet han forstår worldviews (som han dog benævner world hypothesis) som en række "root metaphors" baseret på hverdagens erfaringer, som mennesker benytter til at forklare virkeligheden.[114] I en forstand peger Pepper frem mod Mark Johnson og George Lakoff, som ser et menneskes worldview som en konceptuel og ganske kompleks ramme opbygget af metaforer.[115]

Det er naturligvis et spørgsmål, hvilke forskere der med rimelighed kan inddrages i en nærmere beskrivelse af verdenssynsbegrebet. Som allerede antydet, findes der ikke samlende fremstilling endsige definition af, hvad et verdenssyn er. Men er det værd at pege på en grundlæggende iagttagelse hos psykologen Mark E. Koltko-Rivera. Han peger på, at tilgangen til verdenssyn kan være kategoriserende så vel som dimensionerende. Han refererer til L. A. Clark og Davis Watson, som anfører, at kategoriserende tilgange kategoriserer individer i kvalitativt forskellige grupper, medens dimensionerende modeller differentierer individer med respekt for grad eller niveau i den respektive konstruktion.[116] Koltko-Rivera anfører videre, at forskellige dimensionerende tilgange kan kombineres forholdsvist nemt, hvorimod en sådan sammensmeltning mellem to kategoriserende tilgange er meget vanskelig at opnå.[117] Det synes således rimeligt at inddrage eksempler på den kategoriserende så vel som den dimensionerende tilgang.

Som anført ovenfor benyttes verdenssynsbegrebet (worldview) i mange faglige sammenhænge. Men i en oversigtsartikel om den særlige svenske forskning i verdenssyn nævner der tre forskere Carl Reinhold Bråkenhielm, Maria Essunger og Katarina Westerlund, at der overordnet set kan skelnes mellem en teologisk, en antropologisk og en filosofisk verdenssynsforskning.[118] Koltko-Rivera er tilsvarende inde på, at verdenssynsforskning finder sted i en filosofisk og en antropologisk sammenhæng, samt indenfor flere psykologiske discipliner.[119]

---

[113] Naugle, (2002), s. 187f

[114] Koltko-Rivera, (2004), s. 9

[115] Johnson og Lakoff, (1999), s. 537

[116] Koltko-Rivera, (2004), s. 5 og Clark, Lee Anna & Watson, David, (1995), Constructing Validity: Basic Issues in Objective Scale Development, i: Psychological Assesment 1995, Vol. 7, No. 3, 309-319, s. 313

[117] Koltko-Rivera, (2004), s. 6

[118] Carl Reinhold Bråkenhielm, Maria Essunger och Katarina Westerlund, (2013) Att studera livet enligt människan, i: Carl Reinhold Bråkenhielm, Maria Essunger och Katarina Westerlund, Livet enligt människan, Nora 2013, s. 25

[119] Koltko-Rivera, (2004), s. 5

Slutteligt er det værd at bemærke, at der på europæisk grund er to centre, som særligt har helliget sig verdenssynsforskning. Ved Uppsala Universitet er der således en lang tradition for forskning i verdenssyn (på svensk: livsåskådning) på et empirisk grundlag.[120] Forskningsområdet benævnes tros- og livsåskådningsvitenskab, og er således tilknyttet systematisk teologi. Derimod er filosofien udgangspunktet for forskermiljøet på Center Leo Apostel for Interdisciplinære studier, som er er en del af det frie universitet i Bruxelles, og opkaldt efter forsker i verdenssyn Leo Apostel dedikeret verdenssynsforskning med et filosofisk udgangspunkt. [121]

Koltko-Rivera anfører i sin forskningsoversigt, at den amerikanske worldviewforsker James W. Sire er det bedst kendte eksempel på en kategoriserende tilgang til worldviewbegrebet.[122] Som det vil blive omtalt nedenfor, er Sire evangelikal kristen, og hans tilgang er klart teologisk. Katarina Westerlund, der repræsenterer den svenske (nordiske) forskningstradition, henviser flere gange til sit teologiske udgangspunkt.[123] I denne tradition opereres der med substantielle henholdsvis funktionelle verdenssynsdefinitioner. Der kan ikke direkte sættes lighedstegn mellem en kategoriserende og en substantiel tilgang.[124] Westerlund har en forskningsinteresse omkring livssyns kontekstalitet og betydning i samtiden, særligt i relation til børn, familie og forældreskab.[125] Paul G. Hiebert tilhører som Sire den evangelikale tradition. Men som antropolog er hans udgangspunkt

[120] Bråkenhielm, Carl Reinhold, (2001), Livsåskådningsforskning – vad är det? i: Carl Reinhold Bråkenhielm, Världsbild och mening, En empirisk studie av livsåskådningar i dagens Sverige, Falun 2001, s. 9. En oversigt over den svenske forskningshistorie kan findes hos Westerlund, (2002), s. 35ff

[121] Med et teoretisk dokument fra 1994 (2007) søgte en række europæiske forskere fra forskellige fagområder at gennemtænke og definere verdenssynsbegrebet. World Views – From fragmentation to integration v/Diederik Aerts m.fl. 1994. Internetudgave 2007 ved Clement Vidal & Alexander Riegler. http://www.vub.ac.be/CLEA/pub/books/worldviews.pdf

[122] Koltko-Rivera, (2004), s. 21

[123] Westerlund, Katarina, (2013), Livsåskådningar, ambivalens och skuld – ett empirisk eksempel, i: Carl Reinhold Bråkenhielm, Maria Essunger og Katarina Westerlund, Livet enligt människan, Nora 2013, s. 38 og 56

[124] Carl Reinhold Bråkenhielm synes dog klart at nærme sig en kategoriserende tilgang. Se venligst Bråkenhielm, (2001), s. 9. I sin bog "Verklighetsbilder" tager Carl Reinhold Bråkenhielm udgangspunkt i modsætningen mellem skabelsestro (teisme) og fornuftstro (flere teorier) med hovedvægten på "genomreflekterade livsåskådningar", som i det mindste delvist er andre udgangspunkter end dem, der møder os i store religiøse traditioner.

[125] Bråkenhielm, Essunger og Westerlund, (2013), s. 12.

selvfølgeligt et andet. Clement Vidal tilhører miljøet omkring Center Leo Apostel, og tilgår således verdenssynsbegrebet ud fra et filosofisk udgangspunkt, medens Mark E. Koltko-Rivera er psykolog. De har begge en dimensionerende tilgang til verdenssynsbegrebet. Slutteligt skal Rachel Goldberg nævnes, da hendes arbejde er en væsentlig inspiration for nærværende projekt. Hun bygger sit arbejde med verdenssynsbegrebet på Oscar Nudler, som er den centrale forsker indenfor worldviews med relation til konfliktforskning. Nudlers tilgang er ligeledes dimensionerende. Goldberg gør opmærksom på, at hun tilhører en religiøs minoritetsgruppe (jødisk), og fortæller, hvorledes hun har reflekteret over, hvilken betydning det kan have for arbejdet med andre menneskers verdenssyn.[126]

Det har således været synspunktet for udvælgelsen, at de to overordnede tilgange til verdenssynsbegrebet er repræsenteret, ligeledes de væsentligste faglige sammenhænge, hvor verdenssynsbegrebet anvendes, teologi, antropologi, filosofi og psykologi, samt gennem Goldberg konfliktforskning, og slutteligt, at de to centre på europæisk grund med verdenssynsforskning er repræsenteret. I en europæisk forskningstradition kan det virke fremmed, hvis ikke direkte diskvalificerende, når forskere som David Naugle, James Sire og Paul Hiebert så tydeligt viser deres religiøse (kristne) profil. Men hertil må det fremføres, at megen verdenssynsforskning har fundet sted ud af en religiøs kontekst. Videre anfører Katarina Westerlund også, at livsåskådningsforskningen er vokset ud af teologien, og er præget af denne, også hvad angår perspektiv.[127] Clement Vidal derimod er ateist.[128] Men det skal understreges, at der ikke ligger nogen form for religiøse præferencer til grund for valget af referencer til nærværende projekt.

2.1 Den kategoriserende verdenssynstilgang

I sin bog "The Universe next Door" giver James W. Sire, hvad han kalder et "Basic Worldview Catalog". Han analyserer her de store „ismer": teisme, deisme, naturalisme, nihilisme, eksistentialisme, østlig panteistisk monisme, new age, postmodernisme, islamisk teisme ud fra en række fundamentale verdenssynsspørgsmål.[129] Men det er værd først at rette opmærksomheden mod Sire's verdenssynsdefinition.

[126] Goldberg, (1995), s. 41-2

[127] Katarina Westerlund, (2012), Frihetens sammenhang – Barn, Föräldrar och Normalitet ur ett Livsåskådningsperspektiv, Nora, s. 19 og 20

[128] Ifølge Clement Vidals eget udsagn på et Ph.D. kursus på Aalborg universitet den 22. april 2014.

[129] James S. Sire, (2009) The Universe next Door – A basic Worldview Catalog, Downers Grove.

> Et verdenssyn er en overgivelse, en fundamental hjertets orientering, som kan udtrykkes som en historie eller i en samling af forudopfattelser (antagelser, som kan være sande, delvist sande eller fuldstændigt falske), som vi har (bevidst eller underbevidst, konsistent eller inkonsistent) om den basale konstruktion af virkeligheden, og det giver det grundlag, på hvilket vi lever og bevæger os og har vor væren.[130]

I forhold til en tidligere definition[131] fra Sire's hånd rummer definitionen her også en henvisning til hjertet. Hjertet er en bemærkelsesværdig metafor, som i en forstand om ikke er universel, så dog anerkendt i mange kulturelle såvel som religiøse sammenhænge. Sire ønsker selv "at pakke sin definition ud". Og her bliver det tydeligt, at hans udgangspunkt er eksplicit kristent. Sire´s arbejde med verdenssyn er dog anerkendt også i amerikansk universitetssammenhæng, og han har nogle væsentlige pointer omkring verdenssynskonstruktion, som det er værd at opholde sig ved et øjeblik. Megen verdenssynsforskning har navnlig i den engelsksprogede verden fundet sted i en kristen sammenhæng.

Om hjertemetaforen, anfører Sire, at i en bibelsk forståelse er hjertet det centrale definerende element hos den menneskelige person. Det er fra hjertet, at alle tanker og handlinger udgår.[132] Men bortset fra dette giver Sire nogle væsentlige elementer, som bør medtænkes i analysen af en verdenssynskonstruktion. Han gør således opmærksom på, at et verdenssyn ikke er en historie eller et sæt forudsætninger, men at et givent verdenssyn kan udfoldes som en historie. Det kan være den videnskabelige forklaring på verdens tilblivelse og udvikling, mener Sire, eller den store kristne fortælling. Kristne vil typisk se deres liv og andres liv som små kapitler i en sådan metahistorie. Det er her nødvendigt at indskyde, at der selvfølgelig findes andre metahistorier, som bringes i spil af mennesker i verdenssynsdannelse. Når et menneske spørger sig selv, hvad det virkeligt antager om Gud, mennesket og universet, er resultatet et sæt forudsætninger, som kan fremsættes som postulater. Når de fremsættes på denne måde, svarer de på en række basale spørgsmål om karakteren af den fundamentale virkelighed.[133]

---

[130] Sire, (2009), s. 22. Definitionen er oversat af nærværende forfatter af hensyn til læseværdigheden. Dette går sig også gældende for de øvrige verdenssynsdefinitioner, som binges i dette kapitel.

[131] Sire, (2004), s. 19

[132] Sire, (2009), s. 20

[133] Sire, (2009), s. 20

Om verdenssynsdefinitionen anfører Sire videre, at de forudsætninger, som udtrykker det, et menneske engagerer sig i, kan være sande, delvist sande eller helt usande. Verden er således ikke uendeligt bøjelig. En stol forbliver en stol, hvad enten den anses for at være en stol eller ikke. Hvad enten, der er en uendelig, personlig Gud eller ikke. Her sætter Sire det materielle og det åndelige på samme parameter. Men mennesker er uenige om, hvad der er sandt. Nogle antager et, andre andet. Nogle gange er mennesker bevidste om, hvad deres engagementer er, andre gange ikke. Nogle gange er verdenssyn, både dem, der karakteriserer små eller større samfund, eller dem, der holdes af individer, inkonsistente. Og slutteligt mener han om verdenssynet som grundlag, at et menneskes eget verdenssyn ikke behøver at være, hvad det tros at være. Det er snarere, hvad individet demonstrerer, det er, med ord og handlinger. Verdenssyn ligger normalt så dybt nedlagt i vor underbevidsthed, så med mindre det er på baggrund af lang og hård refleksion, er vi ikke klar over, hvad det er.[134]

Sire mener, at det overordnede spørgsmål er, hvad den første virkelighed er, det virkeligt virkelige. Øvrige spørgsmål, som gengives i det følgende, er underordnede dette. Han spørger, hvad den ydre virkeligheds natur er, verden omkring os? Og herefter, hvordan mennesket ses i det givne verdenssyn, og hvad der sker, når et menneske dør? Hvordan er det overhovedet muligt at vide noget? Og hvordan ved vi, hvad der er ret og forkert? Hvad er meningen med den menneskelige historie? Og slutteligt hvilke personlige, livsorienterende centrale engagementer er konsistente med det givne verdenssyn? *(Se figur 4 nedenfor).*

Selvom Sire ikke nævner det, så repræsenterer spørgsmål 2 en ontologi, 4 en futurologi, 5 en epistemologi, 6 en axiologi, og 7 en forklaring. Det bør bemærkes, at Sire med spørgsmål 1 reserverer en særlig rubrik til det diakrone element, selvom dette kan være den videnskabelige grundfortælling, samt konsekvensrubrikken 8. Begge synes at pege med en religiøs (kristen) grundtydning.

Sire´s tilgang til verdenssyn er kategoriserende, skønt han anerkender, at et verdenssyn også har private elementer.[135] Hermed menes, at personer og grupper karakteriseres i forhold til på forhånd fastlagte verdenssynskonstruktioner. Det kan hævdes, at dette bringer verdenssyn tæt på ideologien eller religionen. Men selvom Sire anfører, at der er tale om idealtyper, så gør denne oppefra og ned betragtning det svært at anvende det kategoriserende syn i en situation, hvor et verdenssyn består af elementer hentet fra forskellige religioner og kulturer, og hvor elementerne hele tiden er til forhandling. Sire anfører godt nok, at disse ideale verdenssyn lægges frem med henblik på at forklare, og ikke fordi nogen præcis har et af de verdenssyn, som er beskrevet. Ethvert verdenssyn er en lille smule anderledes end enhver

[134] Sire, (2009), s. 21

[135] Sire, (2009), s. 22

andens, anfører han, og verdenssyn kan ændre sig subtilt og ubevidst over tid. Men, enhver har et verdenssyn. [136] [137]

	Verdenssynsspørgsmål	Sire's kommentarer
1.	Hvad er den første virkelighed, det virkeligt virkelige?	Det kan være Gud eller det materielle kosmos. Dette er det fundamentale spørgsmål, som sætter grænserne for svarene på de næste 6 spørgsmål.
2.	Hvilken karakter har den ydre virkelighed, verden omkring os?	Er verden skabt eller uafhængig, kaotisk eller ordnet, materie eller ånd? Understreger vi vor subjektive, personlige relation til verden eller dens objektivitet adskilt fra os.
3.	Hvad er et menneske?	En meget kompleks maskine, en sovende gud, en person skabt i Guds billede, en nøgen abe.
4.	Hvad sker der med et menneske, når det dør?	Personlig udryddelse, eller transformation til et højere stade, eller reinkarnation, eller afgang til en skyggeeksistens på "den anden side".
5.	Hvorfor er det muligt at vide noget i det hele taget?	Vi er alle skabt i en alvidende Guds billede, eller at bevidsthed og rationalitet udviklede sig under den lange evolutionsproces.
6.	Hvordan ved vi, hvad der er rigtigt og forkert?	Måske er vi skabte i Guds billede, hvis karakter er godhed, eller ret og forkert bestemmes ved menneskelige valg alene, eller hvad der føles godt, eller ret for forkert simpelthen udvikledes sig af hensyn til kulturel eller fysisk overlevelse.
7.	Hvad er meningen med den menneskelige historie?	At opfylde Guds fortsæt, eller gudernes, at skabe paradis på jord, at forberede et folk til at leve i et fællesskab med en elskende og hellig Gud.
8.	Hvilke personlige, livs-orienterede kærneengagementer er konsistente med det givne verdenssyn?	Spørgsmålene viser de forskellige måder, de intellektuelle engagementer kommer til udtryk i enkeltindivider liv.

Figur 4. James W. Sire: verdenssynsspørgsmålene. [138]

I sin bog "Transforming worldviews" giver Paul G. Hiebert ud fra en antropologisk synsvinkel sit "katalog".[139] Det rummer worldviews i små, orale samfund, worldviews i bondesamfund, modernitetens worldview, den sene modernitets eller postmodernitetens worldview, post-postmodernitetens eller det glocale worldview. Hiebert benytter modsat Sire ikke en fast skabelon i sin analyse af de forskellige worldviews, men tager udgangspunkt i de worldviewkomponenter, der synes relevante i det enkelte tilfælde.

---

[136] Sire, (2004), s. 93

[137] Tysk worldviewkatalog "Kurchbuch der Weltanschauung", Ullstein, Berlin/Frankfurt/M 1980, som giver en oversigt over politiske Worldviews så vel som „Esoterik und Lebensform". Carl-Reinhold Bråkenhielm mfl. Aktuella Livsåskådningar, Karlshamn 1983 del I+II – worldviewkatalog med en klassisk filosofisk tilgang.

[138] Sire, (2009), s. 22-23

[139] Hiebert giver en omfattede indføring i worldviewbegrebet ud fra et antropologisk synspunkt. Værket har referencer til de antropologiske tendenser hos forskere indenfor worldviewforskningen, men giver også flere konkrete modeller og værktøjer til analyse og sammenligning af worldviews.

Men set i forhold til dette projekts interesse for narrativen som det sted, hvor et givent verdenssyn kan findes, er det værd at bemærke Hieberts fremhævning af, at mennesker for at finde mening i livet fortæller historier, som giver mening til denne verden. Livet er et drama, et mysterium, en romance, en tragedie eller en komedie.[140] Som Hiebert peger på, er den narrative måde at vide på, forskellig fra en kritisk, analytisk tilgang til viden. Historier baserer sig både på fantasi og på rationel analyse, og tager livtag med kompleksiteten i den menneskelige erfaring, som slet ikke kan prøves af den rationelle tanke alene. Her kan nævnes modsætninger, kompromiser, konflikt og krise. De bekræfter efter Hieberts opfattelse, at narrativ viden er virkelig viden, som involverer virkelig sandhed og løgn.[141] Historier er således ikke meningsløst vrøvl. De indsamler spredte stumper og føjer dem sammen til et meningsfuldt hele. Så i kærnen af de forskellige verdenssyn er der grundlæggende rodmyter, historier, som former den måde, mennesker ser og fortolker deres liv på. [142]

I antropologien er ordet myte et teknisk begreb. En myte er den fortælling, som er større end historien, og som folk tror, er sand. Den tjener som et paradigme for mennesker, så de kan forstå de større historier i hvilke almindelige liv er nedlagt. Myter er paradigmatiske historier, master narrativer, som bringer kosmisk orden, sammenhæng og mening til den tilsyneladende meningsløse erfaring, følelse, ide og hverdagslivets vurderinger, fordi de fortæller folk, hvad der er virkeligt, evigt og vedvarende.[143] Et folks mytologi tjener som et kulturelt sandhedsdepot, et depot for følelser og moral med den funktion at kunne give værdi til folkets trossystemer. Der er ikke tale om intellektuelle forklaringer eller kunstfærdige billeder, men ganske enkelt kort med livsvisdom og moralsk visdom. Hiebert anfører videre, at myter giver mening. De ser under overfladen på, hvad der virkeligt sker i denne verden. De er arketyper på menneskelig eksistens, som fortællinger fortalt af almindelige mennesker, for at give mening til deres liv og udtryk for deres dybeste følelser og de moralske udfordringer, de står overfor. Menneskelige historier ændrer sig, myter bliver og giver liv.[144]

Det vil senere kort blive udfoldet, hvorledes myten i denne forstand er interessant i forbindelse med Toulmins backingelement i kaldshistorier. For myter taler om evig sandhed, der transcenderer tiden, fremfor empirisk sandhed, som er bundet til tid og sprog. Myter fortæller mennesker om den sammenhæng, som de hører til, deres

[140] Hiebert, (2008), s. 65

[141] Hiebert, (2008), s. 66

[142] Hiebert, (2008), s. 66

[143] Hiebert, (2008), s. 66

[144] Hiebert, (2008), s. 67

plads i denne, og den moralske orden i samfundet. At være en del af et folk, er at være en del af dets historie.[145] Når myten som det diakrone element bringes i spil i en livs og kaldsfortælling, vil det således kunne sige meget om den pågældende fortællers verdenssyn.

Slutteligt har sociologen Phil Zuckerman søgt at analysere "den frafaldnes worldview" (Apostate Worldview) i bogen "Faith no More – why people reject Religion". Bogen bygger på en interviewundersøgelse.[146]

2.2 Livsåskådning

De tre Uppsalaforskere Carl Reinhold Bråkenhielm, Maria Essunger og Katarina Westerlund peger i en oversigtsartikel på nogle karakteristika ved den svenske forskningstradition i verdenssyn.[147] De anfører, at spørgsmålene om mål og mening, bringer noget væsentligt frem, som har noget at gøre med menneskers måde at opfatte livet og den menneskelige eksistens på. Spørgsmål og svar siger noget om det, som er vigtigt i livet, og som mennesker fæster deres tillid til.[148] Livssyn (livsåskådning) kan være deskriptive eller normative, konstruktive eller destruktive. Her står mennesket med sine spørgsmål om livets grænser og ansvar for verden og hinanden. De svenske forskere anfører, at mennesker tolker og håndterer den situation på forskellig måde. Livssyn (livsåskådningar) er således:

> Menneskers forskellige måder at forsøge at svare på spørgsmål om, hvad det indebærer at leve som menneske i verden, sammen med andre, og hvordan man kan håndtere de eksistentielle spørgsmål.[149]

---

[145] Hiebert, (2008), s. 67

[146] Phil Zuckerman (2012), Faith no More, why People reject Religion, New York.

[147] På svensk benyttes begrebet livsåskådning. Begrebet dukker op i første halvdel af 1800-tallet jævnfør Svenska Akademiens Ordbog. De tre forskere henviser til David Naugles hypotese (s. 74-75), at termen fik sin indgang gennem Søren Kierkegaard (1838), idet denne bruger ordet "livsåskådning" fremfor "väldsåskådning", fordi livsåskådning fremhæver det eksistentielle og personlige anliggende. *(Se i øvrigt kapitlets indledning).* Henvisning i følgende note s. 12. Men der er ikke nogen samlende anvendelse end sige definition af begrebet i svensk sammenhæng. (Bråkenhielm, (2001), s. 9. (Westerlund, (2002), s. 45.

[148] Carl Reinhold Bråkenhielm, Maria Essunger og Katarina Westerlund, (2013) Att studera livet enligt människan, i: Carl Reinhold Bråkenhielm, Maria Essunger og Katarina Westerlund, Livet enligt människan, Falun 2013, s. 9

[149] Bråkenhielm, Essunger og Westerlund, (2013), s. 10-11. Definitionen gengives i nærværende forfatters oversættelse.

Tre temaer har særligt været og er aktuelle indenfor nordisk livssyns (livsåskådnings) forskning.[150] Det første tema omhandler diskussionen om en substantiel modsat en funktionel forståelse af livssyn (livsåskådningar). Det andet tema berører livssyn (livsåskådningar) som individuelle eller personlige i relation til kollektive og fælles udtryk i en gruppe eller i et samfund, herunder også spørgsmålet om kontekstens betydning for livssyns (livsåskådningars) udformning og mening. Det sidste tema er metodevalg, og i det hele taget forholdet mellem teoretiske studier og empirisk forskning.[151]

Forskerne mener, at livsåskådningsbegrebet tydeligt kan kobles til den vestlige verdens sekularisering, men at processen ikke er entydig. Der findes således tegn på en opblødning af grænsen mellem sekulært og religiøst. De peger på, at der er forskere, som modsat f.eks. Charles Taylor[152] snarere vil tale om at udskille postsekulære tendenser i nutiden. Det sekulære samfund er karakteriseret ved ikke-tro og ateisme. I det postsekulære samfund findes der ikke en given indstilling til religion.[153] Der er således gode grunde til at stille spørgsmål ved en alt for ensidig opdeling af, hvad der kan anses for religiøse henholdsvise sekulære verdenssyn. Grænsen bliver mere flydende og utydelig. I et postmoderne samfund som det svenske kan termen livsåskådning anvendes om religiøse såvel som sekulære livstolkninger, og i særdeleshed hvor relationen mellem det som traditionelt opfattes som religiøst henholdsvis sekulært er i gang med at forandres.[154]

Sekularisering

I forbindelse med en interviewundersøgelse af børneforældre og skolepersonale, som blev gennemført i 2006-7,[155] gør Katarina Westerlund en række metodiske

[150] Forfatterne bemærker dog, at der også er forskelle mellem den svenske tradition og henholdsvis de finske og norske traditioner. Der findes således en omfattende finsk forskning med tilknytning til sammenlignende religions videnskab, som snarere er inspireret af amerikansk antropologi (bl.a. Michael Kearney) (s. 11), medens bindingen til systematisk teologi menes af have været mere markant i Norge (s. 29). Idéhistorikeren Per M. Aadnanes har med sine bøger om livssyn i det norske samfund bl.a. bidraget med forskning om livssyns forankring i kultur og historie. Men det har været et valg i denne sammenhæng alene at fokusere på forskningen ud fra Uppsala universitet. Aadnanes har udgivet en grundbog i Livssyn (seneste udgave 2012). Se i øvrigt litteraturlisten.

[151] Bråkenhielm, Essunger og Westerlund, (2013), s. 10-11

[152] Se venligst afsnit 1.1.2.

[153] Bråkenhielm, Essunger og Westerlund, (2013), s. 14.

[154] Bråkenhielm, Essunger og Westerlund, (2013), s. 15.

[155] Westerlund, Katarina, (2012), Frihetens sammanhang. Barn, föräldrar och normalitet ur ett livsåskådningsperspektiv. Se side 39-44.

overvejelser med baggrund i sekulariseringen. Det er værd at opholde sig ved disse et øjeblik. De svarpersoner, som betegner sig selv som kristne, skiller sig nemlig ikke nævneværdigt ud i materialet. Uagtet deres trostilhør lever alle i samme senmoderne samfund og deler en kristen kulturarv. Medlemmer af den svenske kirke, som ikke tilhører en speciel kirkeretning, afviger ikke fra majoritetskulturen på noget afgørende punkt.[156] En opdeling i henholdsvis religiøse og sekulære livsåskådninger bliver således ikke særligt anvendelig i en svensk kultursammenhæng. En sådan kategorisering kunne i øvrigt vise sig at være i modsætning til, hvordan et menneske forstår sit livssyn. En person, som ikke regner med en transcendent gud, magt eller kraft, kan f.eks. være dybt engageret i miljøet, have en stor respekt for alt levende og se alt liv som sammenflettet og gensidigt afhængigt, og samtidigt beskrive sig selv som religiøs. Men ved at begrænse religion og religiøse livsåskådninger til de opfattelser, som bekræfter en transcendent gud, magt eller kraft, risikeres det, at andre forestillinger forbliver usynlige eller mindre tydelige. Benyttes de traditionelle kategorier, følger nogle faste forestillinger om det sekulære henholdsvis religiøse med, som gør, at det ikke er meningsfuldt at skelne mellem religiøse og sekulære livsåskådninger i hendes materiale. Tilsvarende vil helt sikkert kunne gøres gældende i en lang række andre undersøgelsessammenhænge. En sådan opdeling tilfører ikke noget, men risikerer at cementere nogle traditionelle forståelser af religion og kristen tro, som ikke yder retfærdighed til svarpersonernes oplevelser, opfattelser og handlinger, og usynliggør den fælles kristne kulturarv.[157] Til gengæld peger Westerlund på de kategorier, som også blev taget i anvendelse i analysen af menighederne i Kendalundersøgelsen, f.eks. ”spirituality of life” eller ”spirituality of humanity”.[158]

Anders Jeffners definition

Livsåskådninger handler om livets eksistentielle grundvilkår, og termen gives gennem en sådan bestemmelse en substantiel afgrænsning. Livsåskådning siger meget om de evige spørgsmål: hvorfra og hvorhen? Denne substantielle afgrænsning har en betydningsfuld historisk baggrund i relation til religionsvidenskab i al almindelighed men systematisk teologi i særdeleshed. Anders Jeffner, som anses for at være den, der grundlagde den svenske livsåskådningsforskning, var i begyndelsen

[156] Westerlund henviser til den svenske del af den store værdiundersøgelse fra 2005, hvor medlemmer af andre kristen kirker eller grupper dog vurderer religion højt og tilslutter sig traditionelle familieværdier. (Westerlund, (2012), s. 64).

[157] Westerlund, (2012), s. 65-67

[158] Se afsnit 1.1.2. Jf. Den svenske parallel til Kendal: Kajsa Ahlstrand och Göran Gunner (red), Guds närmaste stad? En studie om religionernas betydelse i ett svenskt samhälle i början av 2000-tallet, Uppsala. Se Ann-Louise Erikssons artikel, ”Kämpar gudarne förgäves i Enköping?” s. 299

af sit virke meget interesseret i at udvide det teologiske forskningsfelt.[159] Han ville inkludere det enkelte menneskes måde at tale om og forstå den virkelighed, de er en del af, med en åbenhed også for ikke religiøse livsåskådningsalternativer.[160]

Carl Reinhold Bråkenhielm giver i en tidligere oversigtsartikel et blik på Anders Jeffners arbejde med livsåskådningsdefinitionen. Han peger på, at Jeffner i forhold til tidligere arbejde med definitionen på svensk grund, tilføjer en komponent, som han benævner grundholdningen. Han sammenfatter videre, at livsåskådningsdefinitionen i nordisk sammenhæng i den efterfølgende tid, ofte viser et samspil mellem tre komponenter.

> 1. Teorier om mennesket og verden, f.eks. om universets tilbliven, hvad der skiller mennesket fra dyrene eller hvad som sker efter døden.
>
> 2. Værdisættelser og normer af grundlæggende natur, et centralt vurderingssystem.
>
> 3. En grundholdning. Altså en måde at opleve situationen som menneske i verden. Det kan være en grundtone, som er indvævet i livssynet, tiltro, håb eller fortvivlelse, eller en sammensat følelse.

Det skal bemærkes, at der her er tale om enkeltmennesker, som har teorier om mennesket og verden, centrale værdisættelser og en grundholdning. [161]

Første punkt kan rumme videnskabelige teorier, religiøse eller filosofiske forestillinger. Men Jeffner er også interesseret i at afgrænse de teorier, som hører til livsåskådningen. Han foreslår, at til livsåskådningen hører de teorier, som uddyber eller giver et omfattende billede af verden og mennesket.[162]

Bråkenhielm mener, at et omfattende billede anbringer et særligt fænomen i centrum og lader andre ting blive i periferien.[163] Men i nærværende projekts sammenhæng, er det et spørgsmål, om det er en tilfredsstillende forklaring, for måske er det et enkelt lille element i livsåskådningen, som i en given situation, gør udslaget.

---

[159] Westerlund, (2002), s. 46

[160] Bråkenhielm, Essunger og Westerlund, (2013), s. 11 og 16.

[161] Bråkenhielm, 2001, s. 11

[162] Bråkenhielm, 2001, s. 12

[163] Bråkenhielm, 2001, s. 12

Andet punkt taler om de centrale værdisættelser, som er dem, der er vigtigst for mennesker i det praktiske liv, og som i bund og grund bestemmer vor handlemåde. Men som det senere vil blive klarlagt, er værdisættelser bare er en af mange faktorer, som bestemmer vore handlinger. Og som Bråkenhielm selv anfører, kan situationen, rolleforventninger, biologiske faktorer, vaner og kulturelle mønstre, nævnes som faktorer med lige så stor betydning. Hvad lever mennesker efter? Egne værdisættelser eller pragmatisk efter situationens krav? Hvad er efterstræbelsesværdigt, bestemte mål i livet, handlingerne eller det at leve op til et personlighedsideal?[164]

Det vanskeligste at beskrive er det tredje punkt, som omhandler den måde, den enkelte oplever situationen at være menneske i verden. Grundholdningen kan således være optimistisk eller pessimistisk. Navnlig Katrine Westerlund har arbejdet med kategorisering på denne baggrund.[165] En livsåskådning kan være stærkt præget af videnskab og rationalitet, meders andre giver udtryk for en følelse af forundring ved mødet med tilværelsen.

Selvom mange mennesker i dagens samfund har svært ved at svare på spørgsmålet, om de har en livsåskådning eller ikke, og endnu sværere ved at navngive denne, må alle mennesker jf. den substantielle definition kunne siges at have en livsåskådning. Anders Jeffner samlede sit arbejde i denne definition, som har været vejledende for en stor del af den svenske (nordiske) livsåskådningsforskning. En livsåskådning er

> de teoretiske og værdimæssige antagelser, som udgør eller har en afgørende betydning for et omfattende billede af mennesket og verden og som bygger et centralt værdisystem, og som giver udtryk for en grundholdning.[166]

Livsåskådninger kan ud fra en sådan definition omfatte forskellige trossystemer og ideologier, som medindfatter forestillinger om mennesker og verdens beskaffenhed. De tre forskere mener dog, at en substantiel definition er utilstrækkelig til at yde religionens betydning i menneskers liv ret. Religioner og livsåskådningar har således også betydning for menneskers rituelle og moralske handlinger.[167]

Det er i dette projekts sammenhæng værd at fremhæve, at Bråkenhielm udskiller en række livsåskådningsspørgsmål, som han finder betydningsfulde i en kultursituation som den svenske (nordiske).

---

[164] Bråkenhielm, 2001, s. 13

[165] Se venligst nedenfor.

[166] Anders Jeffner, (1981), s. 13.

[167] Bråkenhielm, Essunger og Westerlund, (2013), s. 15.

Nr.	Komponent	Livsåskådningsspørgsmål	*)
1	Teoretiske spørgsmål	En ikke empirisk del af virkeligheden? Hvordan er den i så fald beskaffet?	Ontologi
2		Er verden kommet ved et tilfælde, eller ligger der planlægning bag?	Ontologi
3		Har mennesket nogle egenskaber, og andre dyr ikke har? I så fald, hvilke?	Ontologi
4		Hvilke grundlæggende faktorer bestemmer den historiske udvikling	Forklaring
5		Hvordan vil altid ende?	Futurologi
6	Værdisættelser	Hvad udmærker en ret handling?	Axiologi
7		Hvordan bør et godt liv og samfund være indrettet?	Praxiologi
8		Hvordan bør mennesket horholde sig til naturen?	Axiologi
9		Hvad bør kendetegne forholdet mellem mand og kvinde?	Axiologi
10		Hvad er vigtigt for at opleve samhørighed med andre mennesker?	Praxiologi
11		Hvilke muligheder/hindringer for at virkeliggøre det, som er godt?	Praxiologi
12		Hvordan kan disse muligheder skabes eller forhindringer overvindes?	Praxiologi
13		Har det gode/rette en objektiv eksistens?	Epistemologi
14	Grundholdning	Hvilken holdning bør efterstræbes?	Axiologi
15		Kan mennesket forandre sin grundholdning? I så fald hvordan?	Praxiologi

*Figur 5. Bråkenhielm: livsåskådningsspørgsmålene. *) Disse betegnelser ikke en del af Bråkenhielms skema men medtaget af hensyn til sammenligning med Clement Vidals skema. Se figur nr. 8 og 9*

Et er selvfølgelig at skulle afgrænse det, som er fælles i en livsåskådning. Noget helt andet er, hvordan de varierer. Værdisættelsessystemet kan være udformet på forskellig måde. Nogle sætter de mere private værdisættelser i forgrunden, andre betoner det politiske eller globale. Grundholdningen kan være pessimistisk eller optimistisk, ligesom den teoretiske del i menneskers livsåskådning kan skille sig ud på forskellig måde. En afgørende skelnen er selvfølgelig, om naturvidenskabelig viden er den eneste form for viden, eller om der også findes viden udenfor den empiriske videnskabs grænser. Netop dette epistemologiske aspekt synes i øvrigt at mangle blandt spørgsmålene i tabellen ovenfor.

Grundholdning

Som allerede anført har Katarina Westerlund interesseret sig for det begreb, som Anders Jeffner introducerer i sit arbejde med livsåskådningsdefinitionen, benævnt ”grundholdningen”. Det er i nærværende projekts sammenhæng værd at opholde sig

ved dette, da Westerlund netop anvender begrebet som et element i kategoriseringen af forskellige livsåskådninger.[168]

I den store spørgeskemaundersøgelse "Livsåskådning i Sverige 1998" blev det forsøgt at fange denne grundholdningsdimension ved hjælp af et antal påstande. Grundholdninger relateredes til de verdensbilledeforestillinger, som de svarende videregav.[169]

Udgangspunktet er, at en livsåskådning også giver udtryk for en grundholdning. Der er ikke tale om følelsesmæssige reaktioner på enkelte hændelser, men om en mere grundlæggende og blivende måde at forholde sig til og forstå livet. For de fleste mennesker sker der en pendling mellem mere eller mindre optimisme respektive pessimisme. Men den ene pol vil formodentlig dominere på dette som andre kontinua. Grundholdningen kan være mere eller mindre differentieret i forhold til forskellige områder i livet. Et menneske kan således have et mere optimistisk syn på sin egen fremtid men et mere pessimistisk syn på menneskehedens fremtid.[170]

Westerlund anfører, at en livsåskådning består af henholdsvis kognitioner og emotioner, idet det dog ikke er entydigt, hvordan de to forholder sig til hinanden. Den kognitive dimension indbefatter forestillinger om mennesket og verden og den emotive dimension udgøres af livets følelsesmæssige grundtone, grundholdningen. Tolkninger af verden væves sammen af en mængde forskellige forestillinger, som samles i et helhedsbillede eller et verdensbillede. Verdensbilledet berører flere forskellige dimensioner i livstolkningen. Med henvisning til Bråkenhielm er der fem dimensioner i verdensbillederne, som repræsenterer den kognitive dimension. Her er Westerlunds tekst opsummeret i en tabel:

[168] Katarina Westerlund, (2001), Grundhållningar och världsbilder, i: Carl Reinhold Bråkenhielm (red), Världsbild och Mening, En empirisk studie av livsåskådningar i dagens Sverige, Falun 2001, s. 172

[169] Bråkenhielm gengiver formalia omkring denne undersøgelse og en tidligere, lignende undersøgelse fra 1986. Se Bråkenhielm, (2001), s. 8

[170] Westerlund, (2001), s. 173

	Dimension	Forklaring	*)
1.	Virkelighedsopfattelse	Er tro på Gud eller en transcendent magt er den yderste virkelighed eller er mennesket og de materielle vilkår tilværelsens grund.	Ontologi
2.	Tilværelses endemål	Er der et højere mål med tilværelsen, eller er den alene til for sin egen skyld. Er der en særlig mening med menneskets eksistens.	Futurologi
3.	Forklaring	Er det mennesket selv, tilfældet eller en højere magt, som styrer tilværelsen.	Forklaring
4.	Etik	Er mennesket det eneste moralske subjekt (humanistisk tradition)	Axiologi
5.	Kundskabssyn	Hvorfra og på hvilken måde, får vi kundskab om verden	Epistemologi

Figur 6. Bråkenhielms verdensbillededimensioner efter Westerlunds tekst.

Fastholdes opdelingen i en kognitiv og en emotiv dimension, kan verdensbillederne og de forskellige virkelighedsdimensioner, som spejles her, ses som et udtryk for menneskers kognitive livstolkninger. Westerlund anfører dog, at hun vil anvende en forenklet opdeling af verdensbillede dimensionerne. Mening med tilværelsen og mening med livet, benævnes ganske enkelt *mening.* Og da hun ikke mener, at der i materialet kan forventes en udarbejdet forklaringsteori, refererer hun ganske enkelt til *forklaring*.[171]

I 1986-undersøgelsen benyttedes 14 udsagn fordelt på **fortid** f.eks. "jeg er tilfreds med mit liv indtil nu", **nutid** f.eks. "jeg er i den bedste/værste periode af mit liv" og **fremtid** f.eks. "jeg ser på fremtiden med fortrøstning" til at fange grundholdningen. I 1998-undersøgelsen var antallet 8.[172]

Westerlund gør opmærksom på, at de livsåskådninger, som hun har beskrevet, alle er udtryk for kulturelle mønstre. De spejler sammenhæng mellem forskellige kategorier på et statistisk niveau. Det ligger udenfor nærværeden projekts rammer nærmere at følge Westerlunds resultater i arbejdet med 1998-undersøgelsen, herunder undersøgelsens begrænsninger. Men for at få et overblik over grundholdningernes relation til verdensbillederne, giver Westerlund en forenklet, skematisk oversigt ud fra de forskellige verdenssynsdimensioner.[173]

[171] Westerlund, (2001), s. 175

[172] Westerlund, (2001), s. 176

[173] Westerlund, (2001), s. 194

Livsåskådning	Virkelighedsopfattelse	Forklaringer	Mening
Optimistisk	Uartikuleret	Mennesket	Skabes af mennesker
Pessimistisk	Uartikuleret	Kampen for overlevelse	Uartikuleret (savnes)
Optimistisk materialisme	Materialisme	Videnskab	Uartikuleret
Optimistisk Gudstro	Tro på personlig Gud	Gud, skæbnen og mennesker	Er både overordnet, og skabes af mennesker
Optimistisk skæbnetro	Materialisme	Tilfælde og mennesker	Skabes af mennesker
Optimistisk tro på forsynet eller Gud	Åben, uartikuleret	Gud, forsynet og mennesker	Er både overordnet, og skabes af mennesker
Optimisme uden overordnet mål og mening	Materialisme	Tilfælde	Skabes af mennesker

Figur 7. Westerlund: Grundholdningernes relation til verdensbillederne.

Westerlund anfører, at sammenhæng mellem grundholdning og verdensbillede i analyser er få. En bestemt grundholdning er ikke konstitutiv for et givent verdensbillede. Men mange forskellige virkelighedsopfattelser kan leve sammen med optimisme. Heller ikke *forklaringen* til det, der sker i verden, byder umiddelbart på nogen tolkning af relationen mellem grundholdning og verdensbilleder. I de forskellige optimistiske livsåskådninger kan det ses, at menneskets egen handling, videnskab, tilfældet, tilfældigheder, Gud, skæbnen, alle er mulige kræfter, som styrer verdens gang.[174]

Videre synes det ikke at kræve nogen omfattende *mening* med tilværelsen for at kunne være optimist. Mening skabes af mennesker. Omfattende mening med tilværelsen og mangel på artikuleret mening kan pares med optimisme. Der kan udskilles to slags mening, en mønstermening, hvor et omfattende mønster i tilværelsen giver alting et sigte og et mål, og en målmening, hvor vigtige værdier som kærlighed, fællesskab og selvrealisering løftes frem.[175]

Oplevelsen af mening med eller i livet, til forskel for mulighederne for at påvirke, varierer uafhængigt af uddannelsesniveau. Det er rimeligt at antage, at det er i *forklaringerne* og i oplevelsen af *mening* i livet som relationen mellem grundholdninger og verdensbilleder er tydeligst.[176]

[174] Westerlund, (2001), s. 195

[175] Westerlund, (2001), s. 196

[176] Westerlund, (2001), s. 197

Det er personer, som er engagerede i kristentro, som har de klareste svar på spørgsmål om livets mening. Udenfor denne gruppe har relativt få mennesker bestemte opfattelser om livet og døden. Det har ikke i disse studier været muligt at påvise nogle alternative meningssystemer, som kan gå i stedet for de religiøse i et sekulariseret samfund. Interessen for at finde svar på de yderste spørgsmål er ganske lav udenfor de religiøse grupper.[177]

Den optimistiske gudstro er den livsåskådning, som træder tydeligst frem. Det er også denne gruppe, som har en mere sammenhængende livsåskådning eller meningssystem. De kristne i undersøgelsen, de gudstroende, udviser dog en mere sammenhængende livsåskådning eller meningssystem. Derimod virker det ikke som om, at Gudstro eller en anden virkelighedsopfattelse spiller en rolle for grundholdningen. En optimistisk grundholdning synes således ikke at kræve et meningssystem. Hun har tidligere skelnet mellem mønstermening og målmening. Den kristne tros *mønstermening* er et eksempel på et meningssystem. Mening kan handle om forskellige mål eller værdi i livet. Noget eller nogen i livet kan opfattes som meningsfulde for optimisterne, uden at det er indsat i et større meningssystem. Flere af optimistgrupperne siger, at de oplever både mål og mønstermening. Men disse optimistiske livsåskådninger afviser tanker om en omfattende mening eller endemål, og forlader sig på den mening, som findes i det menneskelige nærvær.[178]

Tolkningen af meningen i livet er vigtig for livsåskådningers grundholdning. Man kan forholde sig til meningsspørgsmål på forskellig måde, og mening kan antage meget forskellig skikkelse.

I den model, som Westerlund fremlægger, reserveres grundholdningen til individet grundlæggende følelsesstemning i livet.[179] Hun mener, at i hendes egne interviews er det åbenbart, at forestillinger og følelser væves sammen i et konkret livsvæv, som kommer til udtryk i forskellige tolkninger af verden.[180]

Religion

De tre Uppsalaforskere anfører, at religion udfylder vigtige funktioner i menneskers liv. De kan give trøst, mening og håb. Perspektivet er, at religion afgrænses ud fra funktion, og ikke entydigt ud fra trosforestillinger eller værdier, som indgår i den. På samme måde kan livsåskådninger defineres både med hensyn til deres indhold og deres funktion. Ikke alene religioner men også andre livsåskådninger hjælper

[177] Westerlund, (2001), s. 198

[178] Westerlund, (2001), s. 199

[179] Westerlund, (2001), s. 200

[180] Westerlund, (2001), s. 201

mennesker med at orientere sig i verden eller giver trøst og skaber tillid. En funktionel forståelse indebærer, at det, som fungerer på et bestemt afgrænset område, regnes som livsåskådning. Forskerne vil således betone sammenhængen mellem livsåskådninger og menneskets eksistentielle spørgsmål.[181]

Disse eksistentielle spørgsmål kommer af menneskers egne erfaringer og livsoplevelser: hvad er vigtigt eller vigtigst i livet? Hvad hindrer eller truer dette? Og hvad kan overvinde eller i det mindste hjælpe med at leve med disse hindringer eller trusler. En livsåskådning bliver på denne baggrund:

> (1) teoretiske forestillinger om mennesker og verden samt dermed sammenhængende vurderinger og følelser, (2) som bidrager til menneskers svar på eller i det mindste måder at forholde sig til eksistentielle spørgsmål og (3) giver vejledning og inspiration i den personlige ageren.

Definitionen er sammenkoblet med grundlæggende metodologiske spørgsmål. Komponent (2) og (3) kan udforskes ved hjælp af feltarbejde og deltagende observation på en anden måde end komponent (1), som kan klarlægges ved hjælp af interviewundersøgelser og litteraturstudier.[182]

Der er således tale om både en substantiel og funktionel definition, en kombinationsdefinition. Forestillinger om mennesker og verden, med sammenhængende vurderinger og følelser, handler om livsåskådningens indhold. Forestillinger og vurderinger bliver ressourcer til at tolke og håndtere eksistentielle spørgsmål og livsvilkår. En livsåskådning hjælper til at bearbejde og håndtere de grundlæggende livsvilkår og eksistentielle spørgsmål. Definitioner, som er ensidigt funktionelle respektive substantielle risikerer imidlertid at miste nogle aspekter af religionen.[183]

Tyngdepunktet i en kombinationsdefinition kan ligge på forskellige steder i definitionen, og, som de tre forskere også anfører, er der ikke i verdenssynsforskningen enighed om, hvor det skal ligge. Men en definition, som har et funktionelt tyngdepunkt, forholder sig åbent til, hvilke forestillinger og vurderinger, som indgår i en livsåskådning, og lader det afgøres af, hvad der hjælper mennesker til at tolke og håndtere livet, medens en substantiel modsvarende går ud fra en traditionel forståelse af livets grundvilkår og eksistentielle spørgsmål.[184]

---

[181] Bråkenhielm, Essunger og Westerlund, (2013), s. 16.

[182] Bråkenhielm, Essunger og Westerlund, (2013), s. 16 og 30.

[183] Westerlund, (2002), s. 49

[184] Bråkenhielm, Essunger og Westerlund, (2013), s. 17

Anders Jeffner gik ud fra, at bærere af en livsåskådning i første omgang er individuelle mennesker. Det vil sige et enkelt menneskes verdensbillede og vurderinger på grundlag dette menneskes personlige livserfaringer. Men tyngdepunktet kan også lægges på livsåskådninger, som bæres af grupper af mennesker. Dette gør dog begrebet (politisk) ideologi nærværende. Jeffner fastholdt dog ifølge de tre forskere ideologiens nære relation til livsåskådningsbegrebet, men at ideologier fokuserede på teoretiske og vurderingsmæssige antagelser om samfundet og på sådanne antagelser som er fælles for en gruppe mennesker. Det kan eksempelvis nævnes, at så vel marxisme som nationalisme blev set som politiske ideologier, medens eksistentialismen en livsåskådning.[185] En kategoriserende worldviewforsker som James Sire skelner ikke på denne måde.[186]

Livsåskådninger kan også knyttes til de symbolske mønstre, som formidles indenfor eller mellem forskellige kulturer. Individet træder i baggrunden og forskningens opgave bliver at beskrive symbolernes relationer til hinanden og til de magtstrukturer, som findes i samfundet.[187] Enkeltmenneskers livssyn skal måske uddybes gennem studier af konteksten. Konteksten har betydning både som individuel livssituation og som sammenhæng eller miljø for livsåskådninger.

Der kan næppe herske tvivl om, at et menneskes holdninger og forestillinger veksler med og mellem tidspunkt og sammenhæng. Men det er et spørgsmål, hvor hårdt spændingen mellem kollektive ideologier og personlige livsåskådninger skal tegnes op. De tre forskere mener, at personlige livsåskådninger ikke kan forstås som heltegnende eller omfattende systemer. Men det gør det nærliggende i dette projekts sammenhæng at spørge, om det er rigtigt, at enkeltmennesker ikke opfatter eller har en livsåskådning i den forstand, at de tilslutter sig eller oppebærer en hel ideologi eller religion? At deres livsåskådninger alene handler om holdninger og forestillinger til afgrænsede fænomener eller foreteelser? Da er det et videre spørgsmål, om det substantielle element i livsåskådningsdefinitionen har fået en for fremtrædende rolle. Der er intet, som tilsiger, at et personligt verdenssyn af bæreren – eller set ude fra for den sags skyld – ikke kan opleves som omfattende og heltegnende, lige så lidt som et verdenssyn ikke kan indeholde tilslutningen til en religion. Som Peter L. Berger anfører, har religion altid fungeret som en slags ”traditionens skelet”, som den enkelte så bygger videre på. Sekulariseringen har betydet, at religionens rolle som autoritet er blevet stadig mindre, men mennesker har stadig brug for en ramme, de kan bygge deres livssyn op over, og så i øvrigt udskifte elementer af dette, som det anses for nødvendigt. Peter L. Berger mener

[185] Bråkenhielm, Essunger og Westerlund, (2013), s. 18

[186] Sire, (2009).

[187] Bråkenhielm, Essunger og Westerlund, (2013), s. 18

ikke, at mennesker på noget tidspunkt i historien har overtaget religionen (traditionen) *in toto.*[188]

Forskningen kan have mere eller mindre normative fordringer, ud over de rent beskrivende. Livsåskådningsforskningen normative opgave kommer til udtryk ved både at pege på det skadelige og derigennem påvirke og muliggøre forandring. Katarina Westerlunds forskning, som skal refereres kort nedenfor, er et eksempel på et resultat med en normativ fordring, som kombinerer empirisk interviewmetodik med historisk og jævnførende metode.

Konteksten

Slutteligt i henvisningen til den svenske forskningstradition i livsåskådninger synes det rimeligt atter at pege på Katarina Westerlund. Hun har i høj grad kredset om livsåskådningers kontekstalitet og betydning i samtiden, særligt i relation til børn, familie og forældreskab. Resultaterne af to kvalitative interviewundersøgelser blev udgivet under titlen "Sammanhangets mening"[189]. Dog blev der efterfølgende også udleveret et kort spørgeskema for om muligt at fange grundholdningen hos interviewpersonen.[190] Westerlund ønskede at studere en vigtig hændelse i livet for interviewpersonerne og hvordan denne tolkedes i et livsåskådningsperspektiv. Det var vigtigt, at hændelsen berørte livets grænseområde og dermed kunne forventes at vække eksistentielle spørgsmål. Hvordan tager en livsåskådning faktisk form i disse sammenhænge?[191]

Westerlund beskriver, hvordan hun i interviewene erfarede, at i beretningen får individet mulighed for præsentere sig selv, sin identitet, og belyse vigtige begivenheder i sit liv. På denne måde skabes også betydning og menig i det, som er sket. Samtalen om livsspørgsmål antager tidvis fortællingens form og interviewpersonen knytter an ved egne erfaringer og betydningen af disse i relation til et bestemt spørgsmål eller forestilling. Det er rimeligt at antage, at beretningerne og livet former en helhed, og det er denne helhed som livet får mening og betydning.

---

[188] Berger, (1997), s. 26-31. Heraf i øvrigt titlen på hans ikoniske bog: "The Heretical Imperative". Kætteriet eller den personlige korrektion af traditionen (religionen) har altid fundet sted i større eller mindre grad.

[189] Westerlund, Katarina, (2002), Sammanhangets mening, En empirisk studie av livsåskådningar i föreställningar om genteknik och i berättelser om barnlöshet, assisterad befruktning och adoption, Uppsala Studies in Faiths and Ideologies 10. Formalia omkring de to undersøgelser se s. 21-33.

[190] Der var tale om en forkortet udgave af KASAM, som er et værktøj anvendt indenfor psykologien.

[191] Westerlund, (2002), s. 20f

Beretningerne og livet forbindes med hinanden gennem menneskelige relationer, hvilket repræsenteres i kulturelle mønstre og former.[192] Under arbejdet med interviewudskrifterne ændredes hendes teoretiske udgangspunkter, og hun blev mere og mere overbevist om, at indholdet af livsåskådningerne beror på den kontekst, hvor de artikuleres.[193] Grundholdningen og andre følelsesmæssige områder, emotioner og værdisættelser, fremstod alt mere som konstitutive elementer i sammenvævede livstolkninger. Emotioner og værdisættelser peger på betydningsfulde områder eller forestillinger i interviewpersonernes livsåskådninger. De siger noget om, hvad der er vigtigt og hvad som er mindre betydningsfuldt. Men de signalerer også, hvordan noget opfattes, om det er godt eller dårligt, ønskværdigt eller ikke, eller måske forbundet med helt andre emotioner som vrede, sorg, frygt eller stærk glæde. Kriser synes at aktualisere eksistentielle spørgsmål.[194]

Men det synes frugtbart at udskille forestillinger, som har *teoretisk betydning*, og som fremstår magtpåliggende med betydning for individets livsfølelse. Forestillinger, som er vigtige for individet, og som har følelsesmæssig ladning, har også *eksistentiel mening*. Ligesom teoretisk og fænomenologisk mening er indvævede i hinanden, overskrider menneskers livsåskådningsforestillinger adskillelsen mellem teoretisk betydning og eksistentiel mening. Set således er det rimeligt at antage at teoretisk betydning er nødvendig for eksistentiel mening.

Et fænomen eller en forestilling kan være eksistentielt meningsfuld, eksempelvis troen på Gud eller kærligheden til et barn, uden at det er teoretisk forståeligt på en mere udtømmende måde. Ud fra individets måde at forholde sig til specifikke fænomener eller situationer er det muligt at få en opfattelse af det, som har mere afgørende og eksistentiel mening. Men en skelnen mellem livsåskådningers *teoretiske betydning* og *eksistentielle mening*, forudsætter, at det gøres klart, hvordan forholdet er mellem forestillinger og følelser – mellem kognitioner og emotioner.[195]

Hvordan afgøres det, om noget ene og alene har teoretisk betydning eller om det også rummer eksistentiel mening? Det er her, at følelsernes rolle kommer ind. I Westerlunds arbejde med interviews blev det klart for hende, at den opdeling mellem det at holde noget for sandt, værdisættelser og grundholdning, som findes i Anders Jeffners livsåskådningsdefinition, kræver bearbejdning. Følelser eksisterer ikke uafhængigt af forestillinger, uden at forestillinger og følelser er sammenvævede og udgør en helhed. [196] Uden følelser ville mennesker savne mening i livet.

[192] Westerlund, (2002), s. 27

[193] Westerlund, (2002), s. 30f

[194] Westerlund, (2002), s. 32

[195] Westerlund, (2002), s. 54

[196] Westerlund, (2002), s. 55

Emotioner og stemninger tager sig ind i det, som vi lægger mærke til, og vore opfattelsers af, hvad der er vigtigt. Når et menneske vurderer noget højt eller fælder en dom om noget, så har det menneske samtidigt gjort en tolkning af de relevante forestillinger i sammenhængen. Følelserne angiver, hvad som er vigtigt, hvad som har værdi og hvad som skænker livet mening, dvs. hvad som har eksistentiel mening til forskel for teoretisk betydning.[197]

For Westerlund medfører dette, at der ikke er nogen knivskarp grænse mellem de forestillinger, som er teoretisk betydningsfulde respektive eksistentielt meningsfulde. Hun ser tre anknytninger. Det eksistentielt meningsfulde kan vise sig gennem matrikulering af værdisættelse. Der skelnes ikke voldsomt mellem værdisættelser og attituder. Attituder bliver mere direkte følelsesytringer i relation til sager og personer, hvilke også kan indeholde et konativt komponent. For det andet kan det eksistentielt meningsfulde udtrykkes som emotioner. Emotionen er konstitutiv for tolkningen af situationen. Og for det tredje viser det eksistentielt meningsfulde sig også i en følelsesmæssig stemning svarende til, hvad Anders Jeffner betegner grundholdningen. Grundholdningen, anfører Westerlund, er det komponent i livsåskådningen, som det synes sværest at beskrive, og hun konkluderer, at det frem for alt har det vist sig svært at operationalisere grundholdning i empiriske undersøgelser. Grundholdninger er blevet beskrevet som på den ene side tillid, håb eller optimisme og på den anden side mistro eller pessimisme.[198]

På baggrund af sin nyere interviewundersøgelse med børneforældre og skolepersonale, som blev gennemført i 2006-7, og udgivet under titlen Frihetens sammanhang,[199] anlagde Katarina Westerlund videre det perspektiv, at livsåskådninger eller livsåskådningsforestillinger er del af en større kulturel eller samfundsmæssig diskurs. Individuelle udtryk og forestillinger, som eksempelvis findes i et interview eller i et tekst, bygges således op af kollektive billeder og fælles sproglige figurer. Mennesker bindes sammen af en mængde forestillinger og livsvilkår, som skaber begrænsninger for tanke såvel som handling. Men det er for Westerlund et spørgsmål, hvor fri eller aktiv individet kan være som skaber af sin livsåskådning. Hun mener, at en individualiseret tid gør det let at forestille sig, at livsåskådninger er noget, et individ ejer og kan vælge. Men påpeger hun videre det er vigtigt at holde sig for øje, at religioner, ideologier og andre mindre systematiserede forestillinger også udfylder en funktion for et samfund eller kultur

[197] Westerlund, (2002), s. 56

[198] Westerlund, (2002), s. 59-60

[199] Westerlund, Katarina, (2012), Frihetens sammanhang. Barn, föräldrar och normalitet ur ett livsåskådningsperspektiv. Se side 39-44.

ved at tilbyde mulige måder at forstå tilværelsen eller livet. Ud fra de tilgængelige og mulige forestillinger i en kultur skaber (skabes) individet (sin) livstolkning.[200]

Indholdet i interviewene siger noget om samtiden og de forestillinger eller livsåskådninger, som kommer til udtryk, kan ses som sociale og sproglige meningssystemer. Men for at kunne hævde, at interviewpersonernes fortællinger siger noget alment, må deres livsåskådninger relateres til andet materiale, som kan give et bredere billede af samtidskulturen.

> 1. Livsåskådninger som sproglige meningssystemer, hvor individets forestillinger er sammenvævede med eller opbygger en diskurs – i det konkrete projekt om børn og forældreskab.
>
> 2. Historisk komparativ metode for at få klarhed over, hvad der er det tidstypiske i, at de på børn og forældreskab på denne måde.
>
> 3. Interviewene giver korrektion og variation i tolkningen af samtidens forældreskab og forældres hverdagsliv med børnene.
>
> 4. Jævnførelse med andet samtidigt kulturelt materiale om det aktuelle emne.

Westerlund anfører, at med denne metode kan der udskilles samtidige livsåskådninger og finde en form for normalitet – i betydningen ønskværdige og rette i samtidens forståelse. En sådan normalitet forholder man sig på den ene eller anden måde. Westerlund taler om denne fremgangsmåde som en generel metode.[201]

At det handler om et mønster og ikke om enkeltindividers livsåskådninger skaber forudsætninger for kritisk on konstruktiv analyse og diskussion. Interviewudsagn og livsåskådninger, som fremfor alt betragtes som individuelle, bør af etiske grunde tilgås meget forsigtigt. Men når det handler om kulturelle mønstre og konsekvenser af dem, er det muligt og til tider også ønskværdigt at tydeliggøre og kritisere nogle givne opfattelser.

At livsåskådninger fremfor alt forstås som kulturelle meningssystemer åbner således i højere grad op for normative spørgsmål og konstruktive forslag til nyfortolkning. Det handler om at synliggøre og identificere forestillinger og praksis, som kan være skadelige eller destruktive og derved forsøge at skabe forandring.[202]

---

[200] Westerlund, (2013), s. 44

[201] Westerlund, (2013), s. 44

[202] Westerlund, (2013), s. 50

2.3 Den dimensionerende verdenssynstilgang

Det synes nu rimeligt at vende sig mod traditionen omkring forskningscentret Leo Apostel, her repræsenteret ved verdenssynsforskeren Clement Vidal. Han anfører således, at ikke alene har alle mennesker et verdenssyn, alle har brug for et bestemt verdenssyn, selv hvis det ikke er fuldt ud tydeligt, for således at kunne interagere med den omkringværende verden. Der er tale om et praktisk behov for i det mindste at have et uudtalt og præontologisk og for den sags skyld naivt svar på de grundlæggende tilværelsesspørgsmål. Det er de spørgsmål, som Vidal således betegner verdenssynsspørgsmålene.[203] Og hermed får Vidal bragt sig i kontakt med nogle grundlæggende problemer ved verdenssynsbegrebet. Hermed menes hele forholdet mellem filosofi og verdenssyn. Videre får Vidal bragt sig i kontakt med spørgsmålet om, i hvilken grad man kan tale om nogle "givne" verdenssynskomponenter. Dette spørgsmål nævner i øvrigt antropologen Michael Kearney med sine "Worldview universals", som introduceres som nogle, der gør det muligt at sammenligne verdenssyn. Antropologen Michael Kearney taler i sin worldviewdefinition om "basic assumptions" som den virkelighed, mennesker lever i.[204]

Det er således relationen mellem "filosofi" og "worldview", som er afsættet for Vidal, når han vil søge at besvare spørgsmålet om, hvad et verdenssyn er. Vidal henviser til en artikel af Albert M. Wolters om verdenssynskonceptet og dets relation til filosofi.[205] Vidals egen position svarer til Wolters kategori "worldview crowns philosophy". Ifølge Wolters betyder dette, at filosofiens mål, som er at adressere de store spørgsmål om forståelse og værdi, ofte bearbejdes på verdenssynsniveau. Verdenssyn er altså ikke fremmed for filosofien. En anden af Volters kategorier "Worldview yields philosophy" ser den samme position, men – populært sagt - vendt på hovedet. Kategorien "Worldview repels philosophy" ser en klar spænding mellem en teoretisk filosofi og et eksistentielt verdenssyn. Slutteligt er der en kategori, hvor filosofi og verdenssyn skal holdes klart adskilte. For hvor legitim en rolle, et verdenssyn end kan tilkendes, må det ikke forveksles med videnskabelig filosofi eller få lov til at kompromittere dennes neutralitet og værdifri natur. Det er selvfølgelig et spørgsmål, om dette synspunkt overhovedet er muligt.

---

[203] Clement Vidal: What is a worldview? Acco, Leuven 2008, s. 7

[204] "The world view of a people is their way of looking at reality. It consists of basic assumptions and images that provide a more or less coherent, though not necessarily accurate, way of thinking about the world." Michael Kearney, Worldview, California 1984, s. 41 og 65ff.

[205] I: Paul A. Marshall, Sander Griffioen and Richard J. Mouw (edt), Stained Glass: Worldviews and Social Science, Lanham, USA 1989. s. 14f

Således er den sidste position er den fuldstændige identifikation af filosofi og verdenssyn.[206]

Vidal anfører, at en af grundene til, at worldviewbegrebet er blevet problematiseret i filosofisk tænkning – uden at denne skal bestemmes nærmere her - er, at termen "worldview" ofte er blevet brugt til at understrege et personligt eller historisk synspunkt. I denne betydning kan det have negative konnotationer for filosoffen, fordi "indehaveren" af det givne verdenssyn ofte vil gøre krav på universel validitet. Vidal mener dog, at det er muligt at definere " a class of *philosophical worldviews",* der tager højde for denne modsætning, idet de er rodfæstede i rationalitet og således også rettet mod en form for universel validitet. Han stiller således 6 spørgsmål, som er udtryk for 6 grundlæggende filosofiske spørgsmål, idet han anfører, at disse generelle filosofiske spørgsmål er af stor betydning og udgør en varig filosofisk dagsorden. Med disse spørgsmål defineres rækken af problemer og anliggender/emner, som adresseres i filosofisk tænkning.[207]

Med baggrund hos filosoffen Nicholas Rescher mener Vidal, at det er muligt at skelne mellem en "procedural agenda", som er udtryk for verdenssynsspørgsmålene, og en "substantive agenda", som udgøres af de foreslåede svar til spørgsmålene, og at de så er "verdenssynskomponenterne". Artikuleres komponenterne sammen, udgør de et verdenssyn, som Vidal definerer således:

> En samling af koncepter, som giver os mulighed for at konstruere et omfattende (globalt) billede af verden, og på denne måde forstå så mange elementer af vor erfaring som muligt.[208]

De seks fundamentale spørgsmål, som ifølge Vidal skulle tage højde for de filosofiske spørgsmål, findes i nedenstående skema:[209]

[206] Albert M. Wolters: "On the Idea of Worldview and Its Relation to Philosophy", I Stained Glass (1989) s. 16f

[207] Clement Vidal: What is a worldview? Acco, Leuven 2008, s.3

[208] Clement Vidal: What is a worldview? Acco, Leuven 2008, s.3

[209] Vidal, 2008, s. 4

Spørgsmål (Procedural agenda)	Filosofisk disciplin (Substantiv agenda)
1. Hvad er?	Ontologi (virkeligheden som et hele)
2. Hvor kommer det fra?	Forklaring (model af fortiden)
3. Hvor er vi på vej hen?	Forudsigelse (model af fremtiden)
4. Hvad er godt og hvad er ondt?	Axiologi (teori om værdier)
5. Hvordan skal vi agere?	Praxiologi (teori om handlinger)
6. Hvad er sandt og hvad er falsk?	Epistemologi (teori om viden)

Figur 8. Clement Vidal: De filosofiske verdenssynsspørgsmål.

Spørgsmålet om ontologi, altså virkeligheden i sin helhed, rummer elementer som: hvad menes der med verden? Hvordan er den bygget op og hvordan fungerer den? Hvorfor er der noget, fremfor ingenting? Det andet spørgsmål forklarer det første verdenssynskomponent. Hvorfor er verden, som den er, og ikke anderledes? Hvilke forklaringsprincipper kommer i spil? Universets opståen, forudsætninger og oprindelse. Svarene på disse spørgsmål bør være i stand til at forklare, hvorfor og hvordan et givent fænomen er opstået. Det tredje spørgsmål fokuserer modsat på fremtiden. Hvad er universets skæbne? Hvor bevæger alting sig hen? Hvilke muligheder er der? Men fordi der er usikkerheder, altså, at der kan blive mere end en udgang, efterlades mennesker med nogle valg. Hvilket alternativ skal fremmes og hvilket bør undgås? For dette behøves værdier, hvilket er det fjerde spørgsmål. Hvordan vurderes "global reality"? Hvad skal der stræbes efter? Hvad er godt, og hvad er ondt? Som Vidal anfører, beskæftiger axiologien sig normalt med disse spørgsmål samt etik og æstetik. Denne komponent skal give retning, et formål, en målsætning at navigere efter, hvilket fører frem til det femte spørgsmål, praxiologien. Hvordan er det mest fordelagtigt at agere? Efter hvilke principper bør handlinger indrettes for at løse praktiske problemer? Det sjette og sidste spørgsmål handler om epistemologien. Hvordan kan der formes et billede af denne verden, så det kan give svar til de tre første spørgsmål? Hvordan erhverves viden? De mere abstrakte spørgsmål: hvilke er principperne for gyldige slutninger eller beviser? Eller hvordan sandhed, følgeslutninger, eksistens, nødvendighed karakteriseres er et hovedanliggende for logikken og logikkens filosofi. Spørgsmålet om sproget kan også knyttes til denne komponent, for hvilket sprog skal benyttes til at indsamle viden, og hvilke begrænsninger vil der være?[210] Egentlig er der et syvende spørgsmål, et metaspørgsmål: *hvor begynder vi for at kunne besvare disse spørgsmål?* Filosofisk antropologi og historie arbejder på dette metaplan, og giver derved mulighed for en bredere analyse af forskellige verdenssyn udvikling.

[210] Clement Vidal, (2008), What is a worldview? Acco, Leuven, s.5

Ud fra en meget stærk generalisering af fire verdenssynstyper, illustrerer Vidal, hvad han benævner verdenssynskomponenterne, således:[211]

	Videnskabeligt	Religiøst	En bakterie	Et samfund
Ontologi	Materialistisk, ingen Gud	To aspekter: Materie/ånd	Hvad det føler for nærværende	Delt kulturel virkelighed/ontologi
Forklaring	Videnskabelige modeller	Gud. Svar findes i helligskrifter	En form for hukommelse	Forklaring på det nærværende samfund
Forudsigelse	Fremskrivende modeller	En form for liv efter døden	Genetisk basseret feedback system	Politiske planer, fremskrivninger
Axiologi	Alene værdier for videnskabelige undersøgelser	Konkrete og faste værdier fra helligskrifter	Mest genetisk bestemt, find føde, reproducer	Utopia. Politiske og økonomiske værdier
Praxiologi	Ingen guide for handlinger	Nogle præcise og konkrete handlinger foreslået	Bevægelse, spise og fordøje	Politiske handlinger. Alm. mennesker handler
Epistemologi	Interaktion mellem teori og observation for at bygge komponenter 1,2,3	Viden kommer primært fra helligskrifter og religiøs erfaring	Nogle basale sansninger	Information kommer fra sociologisk transmission (skoler, medier mv.)

Figur 9. Clement Vidal: Verdenssynskomponenterne.

Det er indlysende, at der kan stilles mange spørgsmål til skemaet. Kræver en materialistisk ontologi nødvendigvis en ateistisk tilgang? Men, som Vidal selv gør opmærksom på, er der tale om karikerede eksempler på verdenssyn alene givet for at undersøge grænserne for verdenssynskonceptet. Bakterien som beskrevet i skemaet er et eksempel på et meget primitivt verdenssyn, som egentlig har mere lighed med en model end et verdenssyn. Det giver selvfølgelig anledning til en overvejelse om, hvad forskellen er på et verdenssyn og en model. Vidal giver som et muligt svar, at et verdenssyn indrammer alt, hvad der er vigtigt for et enkeltindivid, medens en model bestemmer specifikke aspekter ved et fænomen.

Denne antagelse åbner for spørgsmålet, om og i så fald hvordan der kan tales om, at en gruppe eller et større samfund kan have et verdenssyn? James S. Sire anfører således, at det ikke er så indlysende, hvordan et specifikt verdenssyn hos den enkelte påvirker eller bliver påvirket af et samfunds fælles verdenssyn. [212] Det må antages, at i det mindste i den religiøse gruppe udvikles den enkeltes verdenssyn i en fælles

[211] Vidal, (2008) s. 6

[212] Sire, (2004), s. 109

proces, idet der ikke alene refereres til gruppen men også til en særlig, fælles historie eller endog bekendelse. Der må være tale om mere end "forklaring" jf. Vidals skema ovenfor.

Om fordelen ved sin model anfører Vidal, at hans tilgang, når det handler om verdenssyn, på en kompleks måde forbinder abstrakte filosofiske spørgsmål med den enkeltes personlige erfaring. Vi søger ikke bare den mest perfekte model af verden, vi ønsker også, at den legemliggøres i den enkelte, for således at give regler til at leve og agere på en meningsfuld måde.[213] Altså en ganske funktionel tilgang.[214]

Det skal nævnes, at Clement Vidal har skrevet en Ph.d. afhandling om worldviews. De artikler af Vidal, som nærværende undersøgelse refererer til, indgår i hans afhandling, hvilket også fremgår af afhandlingens forord.[215] Den første del af hans afhandling er således relevant i forhold til dette projekt. Men i afhandlingens anden del tager Vidal en retning, som ikke er direkte relevant i nærværende sammenhæng, idet han ser på kosmologi i et verdenssynssynsperspektiv og metafilosofi omkring dette.

Men der er som allerede anført også andre fagspecifikke tilgange til spørgsmålet om verdenssyn end Sires teologiske og Hieberts antropologiske. Rachel Goldberg omtaler således Oscar Nudler som den, der peges på indenfor hendes forskningsfelt, nemlig konfliktforskningen. Nudler definerer verdenssyn som en ontologi, eller en teori om de basale elementer, som bebor universet, en teori om verdens orden, eller med andre ord, en teori om de måder på hvilke disse elementer relaterer til hinanden, en axiologi, eller værditeori, en epistemologi.[216] Goldberg anvender Nudlers verdenssynskomponenter ontologi, epistemologi, aksiologi og logik/orden svarende til Vidals tilgang, men sætter komponenterne ind på en realisme – konstruktivisme skala. De enkelte verdenssyn blandt de interviewede karakteriseres efterfølgende som arketyper som f.eks. kaptajnen, tænkeren, pastoren, alkymisten, den radikale, og det ligeledes på en realisme – konstruktivisme skala, idet det overvejede handlemønster for den enkelte konfliktmægler på denne måde angives.[217]

Goldberg selv definerer overordnet et verdenssyn processionelt:

---

[213] Clement Vidal, (2008), What is a worldview? Acco, Leuven, s. 7

[214] https://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1301/1301.1648.pdf

[215] Clement Vidal, (2012), The Beginning and The End – The Meaning of Life in a Cosmological Perspective, Brussels, Vrije Universiteit Brussel, s. 9

[216] Goldberg, (2009), s. 407

[217] Goldberg, (2009). s. 419

> Mennesker skaber rammer, som afgrænser, hvad de opfatter, og disse rammer bestemmer, hvad der er vigtigt, irrelevant, godt, ondt i disse opfattelser, altså at nogle ting dømmes inde, og andre kastes ud.[218]

Det er således tale om en nedefra og op tilgang til verdenssynsbegrebet, som netop tager højde for, at verdenssyn ikke defineres efter kulturelle linjer. Et verdenssyn kan således rumme elementer fra flere kulturer, og selvfølgelig religiøse sammenhænge, selv om det specifikt religiøse ikke er i Goldbergs fokus.

Hieberts grundlæggende interesse er derimod missionssituationen, og dermed religiøs. Mission kan ses som en form for religionsdialog, men med den klare intention at vinde den anden for sit eget religiøse standpunkt. Med verdenssynsbegrebet ønsker Hiebert et værktøj til at undersøge, om mennesker, som omvender sig rent faktisk også ændrer indstilling på et dybere, personligt plan eller om omvendelsen mere har sociale og/eller kulturelle årsager.[219] Men det betyder netop, at Hiebert også er opmærksom på de særlige religiøse aspekter af verdenssynskonceptet. Ud fra sin antropologiske tilgang anfører Hiebert det som problematisk, at worldviewbegrebet grundet sine rødder i filosofien ofte fokuserer på en given kulturs kognitive dimensioner og ikke på de følelsesmæssige eller moralske dimensioner, eller hvordan disse tre sider af at være menneske relaterer til hinanden. Endvidere at begrebet baseres på syn og billede fremfor hørelse og lys. Talte ord er mere umiddelbare, relationelle og intime end skrevne ord. Og endeligt, at begrebet anvendes om både enkeltindivider og samfund. Hiebert bemærker, at han benytter termen "Worldview", fordi den er bredt kendt, og fordi der savnes en bedre og mere præcis term.[220]

Hiebert definerer verdenssyn i – som han siger - antropologiske termer, som:

> de fundamentale erkendelsesmæssige, følelsesmæssige og vurderende forudopfattelser, en gruppe mennesker skaber om tings sammenhæng, og som de bruger til at foranstalte deres liv.[221]

Det omfatter menneskers billeder eller realitetskort over alle ting, som de bruger for at leve deres liv. Det er det kosmos, som anses for at være sandt, ønskværdigt og

---

[218] Goldberg (2009), s. 408

[219] Hiebert, (2008), s. 69. Interessen findes udfoldet i Paul G. Hiebert, The Gospel in Human Contexts – Anthropological Explorations for Contemporary Missions, Grand Rapids 2009.

[220] Hiebert, (2008) s.15.

[221] Hiebert (2008), s. 15

moralsk af et fællesskab af mennesker.[222] Medens Hiebert således har indbygget det kollektive aspekt i sin definition, anfører Vidal, at et worldview ultimativt bæres af et enkeltindivid. Men han mener dog, st det ikke må glemmes at analysere højere niveauer af systemer og organisationer med de relevante analyser af de lag.[223]

Rachel M. Goldberg motiverer sin interesse i verdenssynsbegrebet ud fra, at det herved bliver muligt ikke alene at se på tværs af kulturer men også internt i kulturer og sammenligne disse. Såfremt det kan accepteres at se de tre grupper af religiøse formidlere i nærværende projekt som udtryk for tre "kulturer", bliver det værd at bide mærke i, at Hiebert anfører, at eftersom hver kultur er forskellig, kan temaer fra en kultur ikke altid sammenlignes direkte med dem fra en anden. I disse tilfælde kan en dialog mellem verdenssyn hjælpe med at skabe broer med forståelse og sammenligning.[224] Hiebert mener, at der heri ligger et helt nyt værktøj, som kan guide, når der søges ligheder og kontraster i områder, som måske ikke tidligere bevidst er blevet undersøgt i nogle af kulturerne. Denne "dialog" mellem verdenssyn kan være en hjælp til at finde parallelle tematiske sæt i to kulturer. Og slutteligt mener han, at denne verdenssynstilgang kan hjælpe til en forståelse af interkulturel kommunikation og miskommunikation.[225] Men, som allerede anført, forudsætter dette, at de tre religiøse sammenhænge ses som tre kulturer.

Clement Vidal spørger, hvilke kriterier man kan tage i anvendelse for at sige, at dette eller dette worldview er bedre end et andet. Hvordan kan man sammenligne styrker og svagheder ved forskellige worldview?[226] Disse spørgsmål er vigtige, fordi de berører, ja, afgørende aspekter ved anvendelse af verdenssynsbegrebet. Der kan nævnes det overordnede spørgsmål om worldview og sandhed, om worldview og kohærens,[227] om der bør/skal være et fælles overordnet worldview, samt – med Vidals udtryk – metafilosofiske kriterier for sammenligning af worldviews.[228]

---

[222] Hiebert, (2008) s. 25-6

[223] Vidal, (2008), s. 7.

[224] Hiebert, (2008), s. 103

[225] Hiebert (2008), s.104

[226] Clement Vidal, An Enduring Philosophical Agenda: Worldview Construction as a Philosophical Method, 2011, http://cogprints.org/6048/.

[227] Vidal ofrer således også det religiøse worldview opmærksomhed, idet han mener, at disse ofte tenderer at være komplette men inkohærente, medens han som udgangspunkt ser videnskabelige worldviews som ikke komplette men kohærente, og stiller spørgsmålet, om det er muligt at sammensætte et worldview, som fuldt ud kohærent og komplet. Se Vidal, (2008), s. 15

[228] Clement Vidal: Metaphilosophical Criteria for Worldview Comparison: i: Metaphilosophy Vol. 43, No. 3, 2012, s. 306-346

Hvordan sammenligne verdenssyn?

Vidal bemærker, at kommunikationen mellem verdenssyn kan være delikat og knudret, hvis ikke umulig. Er det muligt at teste verdenssyns relative styrker og svagheder? Men det ligger ikke indenfor nærværende projekts rammer at undersøge styrker og svagheder ved givne verdenssyn, og i konsekvens heraf hvilket verdenssyn der ville være bedst. Det er dog nødvendigt at være opmærksom på, at der sker en fortsat vurdering og sammenligning af verdenssyn, når mennesker taler sammen. Videre er Vidal interesseret i, om kriterierne for at sammenligne verdenssyn også kan bruges til at skabe en syntese af verdenssyn. En given syntese kan dog ikke komme fra videnskaben, som er empirisk, eller teologien der som oftest er afhængig af traditionelle dogmer. Den må komme fra filosofien, som er refleksiv i sin natur.[229]

Filosoffers udgangspunkter er meget forskellige, hvorfor det ikke kan peges på en given metode. Det ligger uden for dette projekts rammer at gå ind i disse positioner. Her skal alene henvises til Vidals analyse. Men med henblik på sammenligning af verdenssyn taler han om tre niveauer. Det første niveau er verdenssynsspørgsmålene, som er refereret ovenfor. Disse spørgsmål har været til stede i filosofien hele tiden, men ikke deres svar. Der er her tale om virkeligheden nu.[230] Svarene udgør verdenssynskomponenterne og artikuleret sammen, bliver de verdenssyn, som giver mulighed for at konstruere et omfattende (globalt) billede af verden, og på denne måde forstå så mange elementer af den menneskelige erfaring som muligt.[231]

Som Vidal videre anfører, inviterer andet niveau til at blive bevidst om det aktuelle verdenssyn og at overveje, hvorfra viden kommer. Andet niveaus kritiske dimension kan komme til udtryk gennem to traditioner, den *kontinentale og den analytiske*. De to er kritiske tilgange til det at filosofere. Den kontinentale tradition tager udgangspunkt i subjektive og intersubjektive perspektiver, medens kritiske er fokuseret på objektive aspekter og lægger vægt på præcise definitioner, sunde argumenter pakket ind i stiv, logisk analyse. Andet niveaus anden dimension er den dialektiske dimension, som beskriver forskellige og nogen gange modsatrettede positioner. Der er tale om en form for åben dialektik uden fastlåste positioner. Vidal taler om en kategoriseringsproces. Det tredje niveau er så syntesedimensionen, som udgør brændpunktet i den filosofiske proces. Og der er netop tale om en proces, hvor ingen af elementerne har en forrang. Vidals ambition er filosofi på 3. niveau, syntesens. For her er målet konstruktionen af sammenhængende og omfattende

[229] Vidal, (2012), s. 307

[230] Vidal, (2012), s. 308

[231] Vidal, (2012), s. 310

verdenssyn, som besvarer verdenssynsspørgsmålene. Et sådant verdenssyn, der både er sammenhængende og omfattende, er syntetisk.[232]

Vidal taler om tre kriterier, som bringes i anvendelse i sammenlægningen af verdenssyn. Det objektive kriterium kan hjælpe den dialektiske dimension af den filosofiske proces ved at beskrive karakteristika ved de forskellige filosofiske tilgange og positioner. Det subjektive kriterium kan bruges til at udvikle en klar selvstændig position, medens det intersubjektive kriterium kan anvendes til at sammenligne verdenssyn, gennemføre debatter og afklare uenigheder.[233]

Der er ingen sande verdenssyn, og det er fundamentalt for Vidal, at verdenssyn konstant kritiseres og forbedres. Der er en klar relativitet i tilgangen, således forstået, at det alene er muligt at sammenligne et verdenssyn med et andet. At sammenligne betyder at udforske og måle styrker og svagheder ved forskellige verdenssyn. Der er således ingen absolutte kriterier, eller nogen indre godhed eller sandfærdighed i en verdenssyn, ligesom der ikke er noget sundt eller sandt sprog. Vidal nævner det ikke, men netop i denne sammenhæng er det værd at gøre opmærksom på, at tro eller konfession kan forfægte en sådan statisk sandhed, et verdenssyn derimod er altid i bevægelse.

Med baggrund hos filosoffen Nicolas Rescher foreslår Vidal følgende kriterier for sammenligning af verdenssyn

Objektive kriterier	Objektiv konsistens	Intern og systemisk konsistens
	Videnskabelighed	Kompatibelt med videnskab
	Rækkevidde	En lang række emner og niveauer adresseres, i bredden og dybden
Subjektive kriterier	Subjektiv konsistens	Klinger med viden og erfaringer, som individer allerede har
	Personlig brugbarhed	Fremmer et personligt tilfredsstillende livs udsyn
	Følelsesmæssighed	Verdenssynet vækker følelser, så det er mere sandsynligt, at det bliver assimileret og tilføjet
Intersubjektive kriterier	Intersubjektiv konsistens	Konflikter mellem individer reduceres
	Kollektiv brugbarhed	Kollektivt livsudsyn opmuntres og mobiliserer individer til det, der er socialt gavnligt
	Narrativitet	Verdenssynet præsenterer sine budskaber i form af historier

Figur 10. Clement Vidals kriterier for sammenligning af verdenssyn[234]

[232] Vidal, (2012), s. 314

[233] Vidal, (2012), s. 317

[234] Vidal, (2012), s. 319

Skemaet er i høj grad selvforklarende. Men det er selvfølgelig et spørgsmål, om Vidal har ret i, om et moderne verdenssyn bør leve op til alle naturvidenskabelige erkendelser. Et verdenssyn med respekt for det videnskabelige kriterium skal hele tiden opdateres for at følge den videnskabelige udvikling. Rækkevidden er særligt interessant i dette projekts sammenhæng. For der kan selvfølgelig tilføjes underspørgsmål til verdenssynsspørgsmålene eller den filosofiske agenda på første niveau. Spørgsmålene bør være åbne og flerdimensionale for at undgå overspekulation eller reduktionisme. Men der er selvfølgelig en balance, at spørgsmålene heller ikke bliver holistiske eller vage.

Omkring subjektiv konsistens er det værd at nævne begrebet "common sense". Hvis en ide ikke på en eller anden måde kan kobles på eksisterende viden, kan den simpelthen ikke læres.[235] Historier er allevegne, i hver kultur. Religiøse tekster, aviser, sladder, litteratur, film og skuespil fortæller alle historier, virkelige eller som forestillinger. Subjektivt set er narrativitet essentiel, fordi historier gør verdenssynet bevægende, motiverende og let at assimilere. Historier er effektive til at videregive budskaber, fordi vor tankeproces arbejder med historier, anfører Vidal. Mennesker konstruerer hele tiden historier, hvor den enkelte er helten – eller offeret. Forsvinder narrativiteten er der pludselig tale om teoretisk materiale. Teorier er ikke bevægende, de er svære at lære, svære at forstå og svære at huske.[236]

Vidal opstiller en række testspørgsmål til verdenssyn, som kan anvendes både til afklaring af eget verdenssyn og til vurdering af andre. Hovedsynspunktet er, om den givne verdenssyn rent faktisk fungerer.

Test	Spørgsmål
Er-burde	Er beskrivelsen af verden konsistent med ens værdier?
Burde-handling	Forbindes ens værdier med konkrete beslutninger og handlinger?
Er-handling	Er handlingsmodellen tilstrækkelig?
Kritisk	Analyses ens verdenssyn med objektive, subjektive og intersubjektive kriterier?
Dialektisk	Gennemgås alle betydende positioner og ideer, som kan relateres til verdenssynet?
Blandet spørgsmål	Er verdenssynet med og arbejder det med andre vidensgrene?
Første-anden-orden	Arbejder andet niveau filosoferen ultimativt for første niveau filosoferen eller syntese?

Figur 11. Clement Vidals testspørgsmål af verdenssyn.[237]

[235] Vidal, (2012), s. 324

[236] Vidal, (2012), s. 329

[237] Vidal, (2012), s. 331

Moderne filosoffer befinder sig efter Vidals mening oftest på andet niveau, medens første niveau forsømmes. Men før man kan være enige eller uenige med nogen, er det nødvendigt fuldt ud at forstå de respektive positioner. Dette gælder selvfølgelig også, når verdenssyn skal sammenlignes, set nedefra.[238]

2.4 Sammenhængen mellem verdenssyn og konkret handling

Som anført ovenfor ønskede Rachel Goldberg at undersøge, om der kunne konstateres en sammenhæng mellem konfliktmægleres verdenssyn og deres givne praksis. Hun nævner, at hendes analyse viste "stærke korrelationer" mellem konfliktmægleres verdenssyn og forskellige i praksis med henblik på at give og bruge magt i konfliktløsning.[239] Hun så ligeledes, at der var en sammenhæng mellem etnicitet og praksis.[240] Et grundlæggende spørgsmål i nærværende afhandling er som bekendt, om der på tilsvarende måde kan findes sammenhænge mellem religiøse formidleres verdenssyn og deres praksis i dialog og diapraksis. Som anført tidligere er denne interesse motiveret ud fra, at kulturelle og konfessionelle (teologiske) grænser ikke synes at være aktuelle på samme måde som tidligere.

Som Vidal viser består et verdenssyn basalt af en række svar på nogle grundlæggende livsspørgsmål. Disse spørgsmål kan udbygges med en række underspørgsmål, som relaterer til hovedspørgsmålet. Netop denne dimensionerende tilgang til verdenssyn er også psykologen Mark E. Koltko-Riveras i hans arbejde med sammenhænge mellem verdenssyn og konkret handling. For Koltko-Rivera er et verdenssyn en samling af overbevisninger og antagelser, som beskriver virkeligheden. Et givent verdenssyn omslutter antagelser om forskelligartede emner som den menneskelige natur, livets mening og natur, og sammensætningen af universet selv.[241] Men verdenssyn er blevet defineret på ligeså mange måder, som der er navne for det. Koltko-Riveras definition er lang og ikke særlig håndterbar:

> Et verdenssyn er en måde at beskrive universet og livet i det, både når det tales om, hvad er og hvad der burde være. Et givent verdenssyn er en samling af overbevisninger, som både inkluderer begrænsende udsagn og antagelser angående det, som er til, og det, som ikke er (aktuelt eller i princippet), hvilke ting eller erfaringer er gode eller dårlige, og hvilket mål, handlemåder og relationer, som er

[238] Vidal, (2012), s. 313

[239] Goldberg, (2009), s. 407

[240] Goldberg, (2009), s. 408

[241] Koltko-Rivera, (2004), s. 3

> ønskelige eller uønskede. Et verdenssyn definerer, hvad der kan være kendt eller sket i verden. I tillæg til at definere, hvilke mål i livet, som kan søges, definerer et verdenssyn også mål, som bør søges. Verdenssyn rummer antagelser, som kan være ubeviste, og måske ubeviselige, men disse antagelser er overordnede, idet de giver de epistemologiske og ontologiske grundlag for andre overbevisninger indenfor et system af overbevisninger.[242]

Koltko-Rivera artikel er omfattende, og det ligger ikke indenfor nærværende ramme at referere hele artiklen, idet det i denne sammenhæng har interesse, hvordan et dimensionerende verdenssyn udmøntes, og hvorledes sammenhængen mellem verdenssyn og konkret handling kan forstås.

Koltko-Rivera gør opmærksom på, at der ikke er nogen formel, generel teori om verdenssyn tilgængelig. Men det betyder ikke, at spørgsmålene ikke er der. Spørgsmål, som en sammenhængende forståelse af verdenssyn bør adressere. Hvordan er verdenssyn således strukturerede? Gives der en underliggende superstruktur, som organiserer dimensionerne? Hvor mange dimensioner er nødvendige? Verdenssynsteoretikere er stort set enige om, at verdenssyn påvirker handlinger og handlemåder, men ikke præcist hvordan det sker. Hvor i et menneskes erkendelsesproces sætter verdenssynet ind?

Koltko-Rivera gør opmærksom på, at det er forskellige dimensioner, der peges på i de forskellige modeller. Han mener, at det kan tilskrives, at holdningen har været for restriktiv til antallet af dimensioner, at den dimensionerede tilgang ikke er mere udbredt. Men antallet af dimensioner er selvfølgelig et valg. Den aktuelle forskning i hvert enkelt tilfælde vil vise, om der er blevet valgt det rette antal.[243] Det vil dog altid være det letteste at lægge ud med for mange dimensioner. Hans model, som er meget omfattende, inkluderer de dimensioner, som er nævnt af de betydeligste forskere, samt nogle dimensioner, som synes vigtige at inkludere i en samlende verdenssynskonstruktion.[244]

Modellen inkluderer syv grupper, som samler to eller flere verdenssynsdimensioner. Hver dimension repræsenterer et bestemt område af verdenssynsoverbevisninger med to eller flere valgmuligheder, som den givne bærer af verdenssynet må vælge imellem. Dimensioner må ikke udelukke hinanden. Modellen må yderligere

---

[242] Koltko-Rivera, (2004), s. 4 Det bør atter anføres, at de verdenssynsdefinitioner, som anføres i dette kapitel, gengives i forfatterens oversættelse

[243] Det er værd at bemærke, som Katarina Westerlund afører, hvor det er en bestemt livsåskådningskontekst, som er i fokus, så er bestemte dele af livsåskådningen som træder frem, medens andre dele bliver uinteressante eller irrelevante. Westerlund, (2012), s. 40

[244] Kontko-Rivera, (2004), s. 28

understøttes af viden om bestemte, eksistentielle holdninger hos en person eller en gruppe. I figur 12 findes Koltko-Riveras model stærkt forenklet. Men alle syv grupper er repræsenteret. Samtidigt vises princippet med dimensioner og valgmuligheder.

Menneskelig naturgruppen inkluderer overbevisninger om de væsentligste sider af den menneskelige natur, moralsk orientering, forandringsparathed og kompleksitet. **Viljegruppen** refererer til overbevisninger om den målrettede, formålsbestemte funktion i menneskelivet, fri vilje, determinisme og de rationelle såvel som irrationelle rødder for adfærd.

Gruppe	Dimension	Optioner
Menneskelig natur	Moralsk orientering	God/ond
	Forandring	Kan forandres(er permanent
	Kompleksitet	Kompleks/simpel
Vilje		
Erkendelse		
Adfærd		
Interpersonelt		
Sandhed		
Verden og Liv	Ontologi	Spirituelt/materielt
	gud	Deisme/Teisme/Agnostisk/Ateisme
	Verden retfærdig	Retfærdig/ikke retfærdig/både-0g

Figur 12. Koltko-Riveras dimensionerede verdenssynsmodel. Stærkt forenklet.[245]

Erkendelsesgruppen indeholder dimensioner om tanke og sind. Herunder også epistemologiske overbevisninger om pålidelige kilder til viden. Ikke gensidigt eksklusive muligheder er autoritet, tradition, sanser, rationalitet. **Adfærdsgruppen** handler om fokus på og retningslinjer for adfærd. Dimensioner inkluderer tidsorientering, aktivitetsretning, aktivitetstilfredsstillelse, moralske kilder, moralsk standard, moralsk relevans, sted for kontrol, kontroldisposition og handlingseffektivitet. Valgene i denne gruppe inkluderer spørgsmål om fremgang eller stilstand i livet. Er kilden til moralske retningslinjer menneskelig eller transcendent? Er moral absolut eller relativ? Er de relevante eller irrelevante? Hvad betyder noget for lykke, egne handlinger eller andres? Hvad kan udvirke forandring i verden? Ikke gensidigt udelukkede muligheder er direkte personlig indgriben eller indirekte ved hjælp af overnaturlig magt, gennem magi, ritual, sakramente eller bøn. Altså ved ekstern ageren. **Den interpersonelle gruppe** handler om relationer og fællesskaber. Overbevisninger om personer, der på afgørende punkter er meget anderledes end bæreren af verdenssynet. Holdningen til autoritetsrelationer, er de bedst lineært eller lateralt? Forholdet mellem egen eller gruppens "dagsorden", er den individuelt eller kollektivt orienteret? Menneskehedsdimensionen inkluderer

[245] Koltko-Rivera, (2004), s. 29-31

prioritering af rettigheder, privilegier, særrettigheder til ens egen etniske, religiøse eller kulturelle gruppe, og om disse rettigheder er lige med andre gruppers eller ens egen gruppe fortjener mere eller mindre end andre tilsvarende grupper. Der er spørgsmålet om mennesket som art i forhold til andre arter. Har mennesket forrang over andre skabninger eller er der lige rettigheder? Videre, hvad er overbevisninger om det primære fokus, mål eller formål med interpersonal sexuel aktivitet. Er formålet forplantning eller nydelse? Kan sex styrke relationer og har sexuel adfærd en sakral dimension? Videre er der afhængighedsdimensionen, afhængig eller uafhængig i forhold til andre grupper, som bæreren er tilknyttet. Der er spørgsmålet om retfærdighed eller uretfærdighed juridisk såvel som socialt. Slutteligt i denne gruppe er der en interaktionsdimension, er holdningen til andre konkurrence, samarbejde eller uenighed. Og spørgsmålet om straf, er det genoprettelse eller hævn. **Sandhedsgruppen** rummer dimensionen om omfang. Er sandhed universel eller relativ? Er sandhed gyldig på tværs af situationer. Videre om en given gruppe kan gøre krav på at kende hele sandheden eller alene del deraf? **Verden og liv gruppen**, som er den sidste gruppe. Der er ontologi dimensionen, som reflekterer overbevisninger om universets karakter, spiritualisme (den åndelig dimension af virkeligheden er ontologisk virkelig) eller materialisme (der findes alene stof og energi). Kosmosdimensionen spørger, om universet blev til ved et tilfælde eller om der var tale om en planlagt begivenhed? Enhedsdimensionen spørger, om virkeligheden er en opsamling af mange forskellige og modsatrettede eksistenser og koncepter eller en manifestation af en enkel, underliggende virkelighed i hvilken paradokser og konflikter overskrides. Guddomsdimensionen reflekterer overbevisninger om det guddommeliges natur eller det højeste væsen. Dimensionen om naturbevidsthed eller ikke og videre en dimension om forholdet mellem menneskeheden og naturen. Er mennesket underlagt naturen, i harmoni med den eller herrer over den? Fungerer verden i sin helhed på en retfærdig måde eller ikke? Er der en logisk-videnskabelig kilde eller en transcendent kilde til principper om et godt helbred? Forklaringsdimensionen omhandler grunde bag begivenheder i verden. Med henvisning til Pepper, mekanisme, organisme eller kontekstualisme. Er livet værd at leve dimensionen, er der optimisme eller resignation, og som den sidste dimension, formål med livet dimensionen. Nihilisme, overlevelse, fornøjelse, tilhør, andres anerkendelse, magt, opnåelse af mål og selvtranscendens.[246]

Verdenssyn og Handling

Tilbage står spørgsmålet, om der er en sammenhæng mellem et givent verdenssyn og så den pågældende bærers adfærd. Koltko-Rivera fremsætter en såkaldt integreret teori, som han anfører som værende kompatibel med psykodynamiske, kognitive og humanistiske personlighedsteorier. Det er ikke muligt indenfor de givne rammer at efterprøve denne påstand. Videre anfører Koltko-Rovera, at blandt de teoretikere,

[246] Koltko-Rivera, (2004), s. 27-36

som han refererer til i sin artikel, har ingen udformet en formel teori om verdenssyn og adfærd. Men at de fleste forskere er enige om, at verdenssyn kan være relateret til konkret adfærd. Dette skal forstås således, at den enkeltes adfærd i en forstand er konsistent med dette menneskes verdenssyn. Men ingen vil samtidigt påstå, at en given adfærd alene er udtryk for verdenssyn. Andre aspekter af personen, intellekt og karakteregenskaber, spiller også en rolle i at forme adfærd. Mange kilder understreger efter Koltko-Riveras opfattelse kulturens rolle i videregivelse af verdenssyn.

Da Kolto-Riveras tilgang på mange måder overtages i nærværende afhandling, er det nødvendigt her at bringe de to begrænsninger, som han ser for sin integrerede teori. Teorien handler om verdenssynets løbende funktion, og ikke om hvordan det skabes fra bunden. Som en konsekvens heraf adresseres nogle spørgsmål ikke. Men det må forstås, at verdenssyn er en del af selvet, der udvikles over tid, medieret af kulturen. Verdenssyn rummer både aspekter, som er givet i og med menneskenaturen og influeret af erfaringen. Alle mennesker har et verdenssyn, skønt karakteren af dette er afhængig af mange faktorer, som kommer til udtryk i erfaringsdelen af Kolktko-Riveras model. Hans anden begrænsning går på fraværet af enhver omtale af genetiske og neurale mekanismer, som kunne ligge bag verdenssynet og dets funktion.[247]

Koltko-Rivera vil vise, hvordan verdenssynsbegrebet indgår, både når en sansning leder til en given erkendelse, og når en erkendelse fører til en given adfærd. Først spørger han, hvilke aspekter der er i funktion, når en stimulans interagerer med individet. Dette kan opsummeres således:

Sanseindtryk > inkulturationsbuffer > verdenssyn > opfattelses og begrebskærne

Inkulturationsbufferen handler om, hvordan en stimulus antager kulturel mening, som er relevant for individet.[248] En reaktion kan ske eller ikke ske på baggrund af en ydre stimulus. Processen fra impuls til adfærd kan beskrives således:

Motiverende kærne > verdenssyn > agerende kærne > personlighed og kognitive processer > inkulturationsbuffer

Koltko-Rivera anfører, at på trods af mange teorier om personligheden, er de fleste enige om, at menneskelig personlighed involverer motiverende impulser af en slags. En sådan kan komme i forbindelse med opfattelsen af noget eksternt i forhold til individet eller uafhængig deraf. Den motiverende impuls bliver dernæst betinget eller informeret af individets verdenssyn, en følelse af, hvad der skal gøres for at

[247] Koltko-Rovera, (2004), s. 36-37

[248] Koltko-Rovera, (2004), s. 38

handle på impulsen, og hvordan dette muligvis kan opfyldes. Personlig (fri) vilje er reel, og den reflekterer den del af individets kapacitet til at vælge, som ikke er bestemt af genetisk sociale eller intrapsykiske kræfter. Vilje er i sig selv en bestemmende kraft i adfærd og viljen agerer ikke i et vakuum, men er informeret af ens verdenssyn.[249]

Næste filter er den enkeltes personlighed og kognitive processer. De kognitive processer strukturerer implementeringen af valget i lyset af omstændighederne. Koltko-Rivera mener, at der er betydelig kulturel indflydelse på erkendelsen, indflydelse som kan virke uafhængigt af kulturel indflydelse på verdenssyn eller inkulturation. Det kulturelt indlejrede valg udleves da som individets adfærd, en adfærd, som er konsistent med individets motivation, tilpasning til kulturen, personlighed og kognitive processer.[250]

Den integrerede verdenssynsteori

Den integrerede teori fastsætter ifølge Koltko-Rivera, at erfaring med andre former selvet, og således former verdenssynet. Et vigtigt aspekt ved hver person, som man har kontakt med, er denne persons verdenssyn. Når mennesker med lignende verdenssyn også deler lignende historie og sprog, kan den resulterende kollektivitet benævnes en kultur. Derfor er det implicit i Koltko-Riveras teori, at et individs verdenssyn skabes, formodentlig i høj grad, af de kulturer, som den enkelte møder. Hvis et verdenssyn er en kulturs udtryk for adfærdens "hvorfor", er inkulturation en kulturs udtryk ikke kun af "hvorfor", men også af adfærdens "hvordan" gennem præferencer gennem sprog og investering i et sæt affekt-ladede associationer til adfærd. Inkulturation er både multidimensional og situationsbestemt. Den integrerede verdenssynsteori leder opmærksomheden mod specifikke emner indenfor et givent meningssystem. Disse specifikke emner, altså opfattelser om ontologi, handling eller ophav og epistemologi er overordnede, idet de har stor indflydelse på bestemmelsen af andre dele af meningssystemet.[251]

Verdenssynsmodellen

Koltko-Rivera adresserer herefter spørgsmålet, som er grundlæggende for nærværende projekt, hvordan relaterer verdenssyn til given adfærd? Hvilke former for adfærd i hvilke områder er typiske for hvilke mulige verdenssyn, og under hvilke begrænsninger pålagt af situationsfaktorer og individuelle forskelle i personlighed? Rent praktisk vil nogle af de elementer, som findes i modellen, kollapse under vægten af undersøgelse, medens andre, som er fraværende i forslaget vil dukke op.

[249] Koltko-Rovera, (2004), s. 39

[250] Koltko-Rovera, (2004), s. 40

[251] Koltko-Rovera, (2004), s. 41

Det er vigtigt at undersøge, hvem der bruger eller ignorerer hvilke dimensioner. Ifølge Koltko-Rivera er der mange aspekter af hans teori, som er åbne for spørgsmål, som alene kan afgøres empirisk. Det skal endvidere undersøges, om det faktisk er på de angive steder i modellerne, at verdenssyn træder i funktion.

Det vil være forkert at sige, at erfaring har den primære indflydelse på verdenssyn. Selv indenfor erfaringens område, hvilke roller spiller så sociale institutioner (uddannelse og religion), kulturelle standard bærere, kulturelle outsidere, og afgørende livsbegivenheder i dannelsen af verdenssyn over et livsforløb? Under hvilke omstændigheder udkrystalliserer et verdenssyn sig? Og med hensyn til de intrapsykiske faktorer, hvordan øver verdenssyn, personlighedstræk og kognitive muligheder indflydelse på hinanden eller med-konstituerer hinanden. Det er muligt, at nogle attituder udkrystalliserer sig tidligt og forbliver svære at ændre senere i livet. Under hvilke omstændigheder udkrystalliserer et verdenssyn sig eller ikke? Hvor stærke er de i forhold til at skifte i løbet af livet? Det kan meget vel være sådan, at disse spørgsmål giver forskellige svar for forskellige verdenssynsdimensioner.[252]

Det at verdenssyn let kan bearbejdes, fører naturligt til spørgsmålet om bevidste bestræbelser på at influere eller ændre verdenssyn. Medens Koltko-Rivera henviser til klinisk psykologi, er det i denne sammenhæng værd at henvise til Lakoff og Johnson, som netop taler om en bevidstgørelse om egne metaforer som helt nødvendig, hvis der skal kommunikeres med et verdenssyn, som ikke en ens eget. Det kan således være nødvendigt at justere sin egen konceptuelle ramme for at kunne kommunikere erfaringer, som ikke er fælles.[253] Men hvordan er givne verdenssyns overbevisninger lig med, og forskellig fra, andre overbevisninger og attituder med hensyn til, hvor resistente de er overfor forskellige slags forsøg på at ændre dem?[254]

Koltko-Rivera ender op med et konkret eksempel, idet han spørger, hvordan specifikke verdenssynsdimensioner bidrager til skabelse og opretholdelse af forskellige former for konflikt. To grupper med forskellig politik, videnskabssyn og religiøs doktrin. Men begge grupper mener, at de er i besiddelse af en sandhed, som er universel i sin udbredelse, og den er eksklusivt kun tilgængelig for gruppen. Og – måske vigtigst af alt - anderledeshed kan ikke tolereres. Derfor kommer konflikt ikke på grund af kultur, ideologi eller religion. Det er populært sagt her, at "undskyldningerne" findes. Konflikten kommer på grund af nogle specifikke verdenssynseelementer. Koltko foreslår således, at der bør udvikles konceptionelle

[252] Koltko-Rovera, (2004), s. 42-43

[253] Lakoff/Johnson (2002), s. 166 og 257.

[254] Koltko-Rovera, (2004), s. 43

kort, som aftegner problematiske verdenssynskombinationer sammen med passende teknikker til at adressere dem med.[255]

2.5 Konklusion

Det har således været et mål i dette kapitel at komme rundt om det worldviewbegreb, som Rachel Goldberg introducerer som et muligt værktøj til at analysere modsætninger mellem grupper, hvor faste kulturelle og konfessionelle grænser mister deres betydning. Som Katarina Westerlund videre gør opmærksom på, bidrager den nuværende pluralistiske kultursituation til livsåskådningsbegrebets anvendelighed.[256]

På europæisk grund er den svenske forskningstradition på empirisk grund således en af to væsentlige forskningssammenhænge. Den anden er miljøet omkring Center Leo Apostel i Bruxelles, hvis udgangspunkt er filosofisk. Katarina Westerlund anfører, at livsåskådningsforskningen som akademisk disciplin, i Sverige er fremvokset på et teologisk fakultet, hvilket har rettet søgen mod et bestemt indhold. Spørgsmålene, som stilles for at finde forestillinger om eksempelvis naturen, religiøs tro eller mening i livet, genspejler således en substantiel forståelse af livsåskådninger. Spørgsmålene har også været relativt akontekstuelle, dvs. de har ikke i nævneværdig grad inddraget konkrete omstændigheder i den svarendes ræsonnement. Det medfører, at man ikke kan vide noget om svarenes betydning for individernes liv eller om, hvad de betyder i et bestemt afgrænset sammenhæng.[257]

Det synes tydeligt, at en substantiel eller endog kategoriserende tilgang næppe vil være givende i relation til nærværende undersøgelses tema, som forenklet sagt søger at fange mulige sammenhænge mellem givne verdenssynskomponenter og udslag i åndelige formidleres dialogpraksis, eventuelt diapraksis. Her synes derimod en funktionel og dimensionerede tilgang til verdenssynsbegrebet at kunne opsamle de mange komponenter med identitetshistorie eller med det religiøse ord kaldshistorie, en subjektiveret tilgang til konfession og kultur, basale livssynskomponenter samt givne handlemønstre. Hvad angår sammenhængen mellem livssynet i sig selv og konkrete handlemønstre, er Carl Reinhold Bråkenhielm meget bevidst om problematikken. Bråkenhielm spørger således, hvordan mennesker påvirkes af sin livsåskådning i sine konkrete valg i forskellige situationer. En livsåskådning er en af de mange faktorer, som skal kunne forklare, hvorfor et menneske handler, som det

[255] Koltko-Rovera, (2004), 46

[256] Westerlund, (2002), s. 46

[257] Westerlund, (2002), s. 68

gør.[258] Han mener, at det er åbenbart, at en del menneskers indstilling i overordnede livsåskådningsspørgsmål faktisk har afgørende betydning for deres handlinger. Men netop alene i overordnede spørgsmål, for, som han konkluderer, det har ikke været muligt direkte og konkret at besvare andre spørgsmål om forholdet mellem livsåskådning og praktisk handling. Dette er, som han slutter sin argumentation, en vigtigt opgave for fremtidig livsåskådningsforskning.[259]

Om nærværende projekt så rent faktisk vil kunne besvare nogle af disse spørgsmål om forholdet mellem verdenssyn og konkret handling, vil blive undersøgt i det følgende. Men det er værd her at fremhæve Clement Vidals tilgang i kombination med Mark E. Koltko-Riveras arbejde med den dimensionerende verdenssynstilgang. For det synes rimeligt at bringe verdenssynsbegrebet i anvendelse, når grupper som i nærværende sammenhæng religiøse formidlere skal ses overfor hinanden. Særligt i en situation, hvor der ikke længere kan tales om klare kulturelle eller religiøse grænser, men at skillelinjer går midt igennem kulturer eller konfessioner, synes den dimensionerende verdenssynstilgang relevant at anvende.

Clement Vidal bygger som anført på seks filosofiske grundspørgsmål som den overordnede ramme for et funktionelt verdenssyn, der gør det muligt at sammenligne verdenssyn internt såvel som på tværs af kulturer (og konfessioner). Som han anfører, kan de enkelte spørgsmål uddybes med spørgsmål relevante for den givne sammenhæng. Her synes Koltko-Riveras underdimensioner at være brugbare som referensramme for konkrete verdenssynskomponenter, som det måtte være rimeligt at udskille i denne undersøgelses interviewmateriale. Som Katarina Westerlund refereres for ovenfor, synes konteksten i høj grad at influere den enkeltes konkrete verdenssyn. Det er selvfølgelig et spørgsmål, om denne kategorisering er mulig, og om denne tilgang kan opfange kompleksiteten ikke alene i det konkrete verdenssyn med også i identitetshistorier og konkret handling (praksis).

Men her er det igen værd at pege på Koltko-Rivera, som netop fremlægger en model, hvor givne verdenssynskomponenter ses i relation til konkret handling. Men som Kolto selv gør opmærksom på, er der mange aspekter af hans teori, som er åbne for spørgsmål. Han mener, at disse alene kan besvares empirisk. Nærværende projekt vil således forsøge at besvare nogle af disse spørgsmål på baggrund af det empiriske materiale som udgøres af 19 interviews af åndelige formidlere. Men det er selvfølgelig vanskeligt at håndtere så mange dimensioner, som Koltko-Rivera peger på som del af et verdenssyn.[260]

---

[258] Bråkenhielm, (2001), s. 17

[259] Bråkenhielm, (2001), s. 24f

[260] Koltko-Rivera, (2004), s. 42

Derfor vil en enkel form for Formal concept Analysis (FCA) blive bragt i anvendelse, idet worldviewkomponenterne konverteres til attributter i dette binære system. Dette betyder, at de specifikke komponenter nødvendigvis må være repræsenteret bredt hos de givne interviewpersoner. Tilsvarende defineres et antal biografiske (identitetshistoriske) og handlingsmæssige attributter.[261] FCA som analyseform vil således blive bragt i anvendelse for om muligt at påvise en sammenhæng mellem specifikke verdenssynsdimensioner og konkrete handlemønstre, hvad angår det at være i religionsdialog og/eller diapraksis.

Men det følgende kapitel vil de tre grupper af åndelige formidlere, der indgår i undersøgelsen, først blive præsenteret, efterfulgt af en række metodiske overvejelser.

[261] Se kapitel 7.2

Kapitel 3. De tre grupper

Som allerede anført har det såkaldte Kendalprojekt inspireret nærværende undersøgelse. Kendal sammentænker statskirke, frikirker og de nye spiritualiteter indenfor et afgrænset geografisk område. Det geografiske område i dette projekt er det centrale Aalborg med de inderste forstæder. Området svarer til Aalborg Budolfi provsti, hvor de interviewede folkekirkepræster virkede på interviewtidspunktet. Frikirkepræsterne er naturligvis ikke tilknyttet det folkekirkelige provsti, men de var alle tilknyttet en frikirkemenighed beliggende i området. Den geografiske tilknytning for behandlerne er løsere. Men i og med, at behandlerne i undersøgelsesåret 2013 havde en stand på den såkaldte Helsemesse i Aalborg Kongres og Kulturcenter, er der en tilknytning til Aalborg gennem deres praksis.[262] Helsemessen er både direkte og indirekte det centrale mødepunkt, når de tre grupper ses under et. Undersøgelsen baserer sig således på 19 kvalitative interviews. 6 interviews af sognepræster fra folkekirken, 7 interviews af frikirkepræster, samt 6 behandlere fra miljøet omkring Helsemessen. De fleste af de interviewede kender (til) hinanden, hvorfor det relationelle har nogen betydning i undersøgelsen. Der er næppe tvivl om, at relation kan være befordrende for religionsdialog, og det er derfor interessant at undersøge, hvad relation gør konkret.

3.1 Religionsdialog

Men dette projekt placerer sig således i det religionsdialogiske felt al den stund, at et af forskningsmålene er at undersøge, hvorledes verdenssyn hos de religiøse formidlere indvirker på den måde, de taler om hinanden og om sig selv og med hinanden, altså hvordan de er i indre såvel som ydre dialog. Det er her værd at referere Notto R. Thelle, som mener, at, interreligiøs dialog er en krævende øvelse. Dialog om dialog kræver fuld opmærksomhed, og den er til tider endog mere udfordrende end de direkte møder ansigt til ansigt med repræsentanter fra andre religioner.[263] Han peger således også på, at interreligiøs dialog foregår på mange planer og måder, og ikke kun ved direkte (aftalte) møder. For Notto R. Thelle er den grundlæggende erkendelse, at det at være menneske er at være i dialog. Som det at sove og spise, lege, arbejde, elske, ja, trække vejret behøver det ingen forklaring. Thelle får angivet sin religionsteologiske position ved at anføre, at denne bestemmelse også gælder interreligiøs dialog.

---

[262] Om udvælgelsen af interviewpersoner se venligst afsnit 6.2

[263] Notto R. Thelle, (2003), Interreligious Dialogue,: Theory and Experience, i: Viggo Mortensen (ed.) Theology and The Religions – A Dialogue, Grand Rapids, MI, s. 129

Når det er sagt, har dialog et formål og en retning. For ligesom der er måder på at spise og arbejde, som er meningsløse og destruktive, er der måder at tale sammen på, som ødelægger vor menneskelighed. Når relationer bryder ned og erstattes af mistænksomhed og uvilje, bliver dialog en måde at genoprette de brudte relationer. Thelle ønsker at reservere ordet dialog for den meningsfulde dialog, altså måden at relatere, som sigter imod at skabe tillid, gensidig respekt, tolerance eller – den håber på – kærlighed. Og han fortsætter, at man – paradoksalt nok – kan sige, at formålet med dialogen er at etablere en situation, i hvilken dialog ikke har noget andet formål end at være i en tillidsfuld relation. I en forstand er dette en ganske idealistisk bestemmelse af målet for den interreligiøse dialog. Men samtidigt er det en væsentlig klangbund eller endog begrundelse for denne undersøgelse af religiøse formidleres verdenssyn og disses betydning for religionsdialogen.[264]

Ud fra et kristent synspunkt skriver Viggo Mortensen om dialogens teori. Eller om de tre hovedgrunde der kan indtages for overhovedet at gå i dialog. Disse grunde kan dog ligeså vel være i spil ud fra andre religiøse udgangspunkter. For det første kan dialog indledes på baggrund af en relativistisk holdning – ingen kender alligevel sandheden – som en måde at vinde religiøs indsigt på. Dialogen kan give indsigt i universelle religiøse sandheder, der så finder deres aktuelle udtryk i de forskellige konkrete religioner. Et problem med denne tilgang er relativismen. Det er de færreste, der faktisk går ind for en ren relativisme.[265] Holdningen er overordnet set en udfordring til sandhedsbegrebet. For hvad er sandhed så? Det andet standpunkt er en konservativ tilgang, der som udgangspunkt afviser dialog, fordi ægte dialog kan føre til ændrede standpunkter. Gås der alligevel ind i en dialog, vil det ofte være for at kunne proklamere sit budskab i så ren form som muligt for at "vinde" over den anden. Denne holdning findes blandt konservative og evangelikale teologer, men også blandt præster af den såkaldte "kæmpende" præstetype (se ovenfor).[266] Et problem ved denne tilgang er, at der ikke bliver en dialog, ofte end ikke nogen kontakt overhovedet. Og for det tredje en medierende tilgang, som ser dialog som en vej til forståelse og kommunikation samtidigt med, at den individuelle religiøse identitet bevares. Sand dialog ses da som båret af intensitet, ydmyghed, integritet og sensitivitet – uden at det eget standpunkt opgives. Denne tilgang kan i sidste ende blive et udtryk for synkretisme.[267]

Religionsdialog finder sted på mange planer fra egentlige bilaterale eller multilaterale samtaler på teologiske eller filosofisk plan, til møder i det offentlige

[264] Thelle, (2003), s. 130

[265] Viggo Mortensen, (2012), Hvad hjertet er fuld af – En håndbog om mission, København 2012, s. 118

[266] Mortensen, (2012), s. 118

[267] Mortensen, (2012), s. 118

rum f.eks. de såkaldte helsemesser eller kirkedage, hvor fokus vil være på praksis. Men der kan også være fælles projekter om forurening, diskrimination osv., samt selvfølgelig hverdagens uformelle kontakter.[268] I medierne finder en konstant dialog sted, på arbejdspladserne og i samfundets institutioner.[269] Men nok så vigtigt, og hvad der er en af forudsætningerne for denne undersøgelse, der finder også en indre dialog sted hos den enkelte aktør og internt i dennes gruppe, som bliver nok så afgørende for religionsdialogen eller religionsmødet i det hele taget. Det vil altså sige, at der er et formelt såvel som uformelt, direkte såvel som indirekte religionsdialog/møde.

I interreligiøs dialog vil grupperne sjældent være synkrone i organisering, hverken med hensyn til mandat eller i tilgangen til religionsmødet. Der vil ofte også være store forskelle internt i grupperne, og det vil formodentlig i de fleste tilfælde blive bekræftet, at interessen for dialog går på tværs gennem grupper og kulturer. Videre består der i nærværende projekt den helt grundlæggende asymmetri i og med, at to af grupperne har en fælles trosmæssig basis i det kristne trossystem og dermed en implicit fordring om alle kristnes enhed. Der er ikke en sådan fælles basis i forhold til den tredje gruppe, nemlig behandlere med relation til Helsemessen.[270] Det skal derfor endnu engang understreges, at når der i dette projekt tales om "interreligiøs" dialog blandt alle tre grupper, er det med afsæt hos Paul Hedges, da det er her fokus søges lagt og ikke på en fordring om indre kristen enhed.[271] Tilbage står der vel den nøgterne erkendelse, at dialog kan både udvikle sig til antagonisme (dialog i konfrontation) eller til syntese og/eller diapraksis eller forskellige former for synkretisme. Grundlæggende set er dialog en form for kommunikation og kan som sådan lykkes eller mislykkes.[272] Men den interreligiøse dialog kan ikke ses isoleret.[273] Der kan blive tale om at inddrage aspekter af hermeneutikken omkring

[268] Thelle, (2003), s. 131

[269] Mortensen, (2012), s. 123

[270] Mortensen, (2012), s. 124

[271] Hedges, (2010), s. 58. Se også afsnit 1.1.

[272] Mortensen, (2012), s. 117. Med hensyn til begrebet diapraksis se: Lissi Rasmussen, (1997), Diapraksis og dialog mellem kristne og muslimer, Århus, s. 36f. Diapraksis kan ses som et *fælles vidnesbyrd*. Diapraksis er at *dele erfaringer og aktiviteter med hinanden.*

[273] Viggo Mortensen (ed), (2003), Theology and the Religions – a dialogue, Grand Rapids, MI, rummer en væsentlig artikelsamling med bidrag fra de førende teoretikere indenfor religionsdialog.

kulturmødet[274], medens det vil være ganske nødvendigt at trække på erkendelser fra religionsteologien.[275]

3.2 Religionsteologi

I udgangspunktet reflekterer religionsteologien over kristendommens møde med andre religioner og behandler de teologiske spørgsmål, der naturligt opstår i mødet med mennesker, som har en anden tro end den kristne. Religionsteologien søger at reflektere over, hvordan man meningsfuldt kan tale om Gud i en verden, hvor der åbenlyst er flere religioner og religiøse traditioner til stede.[276]

I religionsteologien er der opstået en bred konsensus om tre religionsteologiske modeller, først lanceret af Alan Race i 1982, nemlig eksklusivisme, inklusivisme og pluralisme.[277] Allerede betegnelserne peger på det klare kristne udgangspunkt med sin fokusering på spørgsmålet om frelse. Grundtanken i *eksklusivismen* er således, at kristendommen anses for at være den eneste vej til menneskers frelse. Udenfor kirken er der ingen frelse (Kirkefaderen Cyprian (ca. 200-268). Eksklusivisme er ofte tæt forbundet med ihærdig missionsvirksomhed således forstået, at sjælens frelse dvs. fuldstændig accept af kristendommen er målet. I *inklusivismen* er grundtanken, at alle mennesker bliver frelst gennem Kristus, men at andre religioner også rummer sand kundskab om Gud, skønt den fulde åbenbaring alene findes i kristendommen. Inklusivismen forstår ofte dialog som en integreret del af kristendommen, hvor en stadig større del af Guds virkelighed søges afdækket via dialog med andre religioner. Mission bliver en invitation til at opdage sandheden sammen ved at søge i folks kulturelle, religiøse og historiske kontekster. I *pluralismen* er grundtanken, at alle religioner anerkendes som ligeværdige frelsesveje til den ene Gud. Den engelske filosof John Hick (1922-2012), som er en hovedkraft i formuleringen af den pluralistiske tilgang, mener, at der er behov for en

[274]F.eks. Anita Holm Riis: Kulturmødets hermeneutik – en filosofisk analyse af kulturmødets forudsætninger. 2006.

[275] Relevante værker er her: Christian Danz, (2005), Einführung in die Theologie der Religionen, (Lehr- und Studienbücher zur Theologie Bd. 1), Wien; Gavin D'Costa, (2009), Christianity and World Religions, Disputed Questions in the Theology of Religions, Chichester; Paul Hedges, (2010), Controversies in Interreligious Dialogue and the Theology of Religions, (Controversies in Contextual Theology), London.

[276] Kåre Schelde Christensen, (2010), Religionsteologi – teologiske refleksioner i mødet med andre troende, i: Kåre Schelde Christensen, Jette Dahl og Mogens S. Mogensen, (2010); Tro i Mødet – indføring i kristentro i et religiøst mangfoldigt samfund, Frederiksberg, s. 35-6.

[277] Alan Race, (1983), Christians and Religious Pluralism, Patterns in the Christian theology of religions, London

vending i teologien, hvor man anerkender, at Gud og ikke kristendommen er verdens centrum. Pluralismens forståelse af mission er først og fremmest samarbejde med mennesker på tværs af religioner, mennesker som allerede er med til – ud fra det kristne synspunkt at fremme "Guds rige" i deres forskellige traditioner.[278] Heri ligger også, at man sagtens ville kunne høre mennesker i det spirituelle miljø tale om Guds rige i parallelle termer.[279]

Det er ganske indlysende, at de religionsteologiske modeller eller kategorier ikke kan benyttes direkte, eftersom religionsteologien er opstået i en kristen kontekst. I denne undersøgelse indgår kristne såvel som ikke-kristne religiøse formidlere. Der må en tilpasning til. Men som Viggo Mortensen anfører i sin grundbog om missiologi, kan andre religioner også udvikle en religionernes teologi fra deres perspektiv.[280] Det er dog også klart, at der i andre religioner f.eks. findes positioner, der svarer til den eksklusive model i det kristne perspektiv, men disse vil selvfølgelig ikke være knyttet til tanken om frelse alene ved tro på Jesus Kristus.

Ses de kristne såvel som ikke kristne formidleres evne til religionsdialog ud fra en ideologisk metaramme: eksklusiv – inklusiv – pluralistisk, kan det eksklusive standpunkt fortolkes som et, der anser ens egen religiøse sammenhæng som den eneste, der rummer alle aspekter, og at religionsdialog handler om, at overbevise den anden om at komme over, og denne således må forlade sin egen sammenhæng. Den inklusive position er udtryk for et stærkt fokus på ens eget ståsted, selvom man gerne vil indoptage elementer fra andre sammenhænge. Religionsdialog bliver et forsøg på at finde fælles værdier, elementer af sit eget hos den anden – så at sige. Den pluralistiske position siger, at der er mange veje til sandheden, og at de principielt er "lige gode". Dialog ses i ligeså høj grad som samarbejde om at finde de sande værdier.

Ses denne metaramme i forhold til det epistemologiske i et givent verdenssyn, vil det eksklusive standpunkt være, at der kun er én objektiv sandhed. Det inklusive standpunkt vil sige, at der rigtigt nok er en sandhed, men at der findes aspekter af den i mange sammenhænge. Det pluralistiske vil sige, at der er mange sandheder, som i sidste ende nok er aspekter af den samme sandhed.[281] Forskelle på de to sidste

[278] Christensen, (2010), s. 36-42

[279] Se http://www.religionsmoede.dk/images/religionsmoede/filer/rapporter/Samlet_lytterunderapport.pdf Navnlig interview 4 er interessant. Der er tale om et interview med en teosof, som har en terapeutisk praksis, foretaget af en tre personers gruppe, hvori nærværende forfatter indgik som den ene. Interviewet er et godt eksempel på en pluralistisk dialog, hvor informanten udviser stor interesse i at se paralleller mellem kristendommen og sin egen position.

[280] Mortensen, (2012), s. 399

[281] Mortensen, (2009) s. 117

kategorier er, at det inklusive ser sandheden oppe fra og ned, medens det pluralistiske ser sandheden nedenfra op.

Religionsteologen Paul Knitter har foreslået en fjerde position kaldet acceptmodellen som værende i pagt med den postmoderne tidsånd. Her accepteres det, at der er mange religioner, ja forskellighed vurderes som noget godt, som det drejer sig om at bevare i dialogen.[282] Viggo Mortensen refererer synspunktet, at universel sandhed alligevel er et for højt ideal at stræbe efter, idet det kun kan afgøres indenfor de enkelte kulturelt betingede lingvistiske systemer.[283] Herved er det filosofiske grundspørgsmål om sandhedsbegrebet i spil. Det er helt nødvendigt at arbejde med i forhold til, hvad verdenssyn er som begreb så vel som den enkeltes konkrete livstydning. Dette er i det hele taget en nødvendig afklaring, skønt det i denne undersøgelse sker i det religiøse univers. I acceptmodellen så vel som i de andre modeller, gælder det, hvad man skal forstå ved de absolutte religiøse begreber, som gøres gældende, f.eks. spørgsmålet om frelse. At afklare det forudsætter, at der rent faktisk kan kommunikeres indbyrdes om, hvad der er sandhed. For sandhed er ikke kun et ord.[284]

3.3 De tre grupper

Det vil blive klart, at tilgangen til beskrivelsen af de tre grupper i det følgende ikke er den samme. Det er begrundet i flere forhold. Først og fremmest er grupperne ikke ens. Folkekirkepræsterne er således tjenestemænd i en hierarkisk struktur. De er kolleger, men har ikke nødvendigvis et samarbejde om andet end rent formelle ting. Frikirkepræsterne ser også sig selv som kolleger, men de er ikke del af en formel organisation. Til gengæld ser de sig nært forbundet gennem det såkaldte præstenetværk. Behandlerne ser sig både som kolleger og konkurrenter. Behandlerne i undersøgelsen er ikke medlem af en fælles organisation, om end flere er med i forskellige faglige netværk. Behandlerne har ikke en fælles praksis eller overordnet teori omkring denne. Allerede dette afspejler sig interviewene. Således optager fortællingen om præstenetværket rigtigt megen plads i interviewene af frikirkepræsterne. Det er tale om en identitetsfortælling, som er unik i det mindste i en dansk sammenhæng. Derfor har det været et valg at gengive denne i nærværende afhandling, selvom der ikke findes en tilsvarende fortælling om de to øvrige grupper. Ligeledes er der store forskelle i både kvalitet og kvantitet i den forskning, som i øvrigt har fundet sted om de tre grupper. Det afspejler sig selvfølgelig også i nærværende tekst. Det er derfor væsentligt at understrege, at det således er forskelle

[282] Paul F. Knitter, (2002), Introducing Theologies of Religions, s. 173

[283] Mortensen, (2009), s. 403

[284] Dette anført med inspiration fra Kaj Munks skuespil "Han sidder ved smeltediglen" fra 1938.

i interviewmaterialet, som ligger til grund for den uens fremstilling i det følgende. Men samlet set gives et foreløbigt billede af det religiøse miljø i Aalborg.

3.3.1 FOLKEKIRKEPRÆSTERNE

Undersøgelsens empiri udgøres således af åndelige formidlere(præster) fra tre religiøse sammenhænge i Aalborg. Den første af grupperne er en række folkekirkepræster fra Aalborg Budolfi provsti (domprovstiet). Et provsti er en del af folkekirkens formelle struktur, og udgør niveauet over sognemenighederne. Domprovstiet består af 10 sogne. I 2013 var der ansat 29 sognepræster i provstiet hvoraf de 6 havde en specialfunktion tilknyttet. Derudover var der ansat en specialpræst.[285] Sognepræsterne er i deres embedsførelse uafhængige af menighedsrådet og hinanden indbyrdes. Provsten er i tjenstlige anliggender sognepræstens fortsatte, og kan i disse også pålægge sognepræsterne at samarbejde. Præsterne mødes med jævne mellemrum med provsten til såkaldte provstisamråd. Provstisamrådet rummer både tjenstlige anliggender og mere uformelle drøftelser. Men der er ikke klare grænser. En sådan semiofficiel "sag", der tages op i folkekirkepræsternes interviews, er spørgsmålet om fælles 2. Pinsedags gudstjeneste på Gammel Torv i Aalborg.[286] Først drøftedes det, om frikirkerne skulle inviteres med som arrangører og senere (året efter), om man skulle insistere på nadverfejring ved gudstjenesten, selvom det ville betyde, at katolikkerne så ikke ville være med. Selvom der forelå en beslutning om, at provstiet gik med, var der menigheder og sognepræster, som valgte at stå udenfor.[287] Dette spørgsmål kan ses som et eksempel på den ene side hierarkiske struktur i folkekirken og på den anden side, at det alene er indenfor meget specifikke tjenstlige spørgsmål, at præsterne direkte kan tilrettevises. Sognepræsterne har en kirkelig organisation og et formelt bekendelsesgrundlag til fælles, men det er i høj op til præsterne selv at vise folkekirken udadtil som et åndeligt fællesskab.

---

[285] Jf. mail fra Aalborg Budolfi Provsti af 5. september 2016.

[286] (Flk-01 L1314-1348); (Flk-02 L810-817, 1059-1175); (FLK-03 L829-840, 1328-1431); (Flk-04 L719-764); (Flk-05 L1303-1329); (Flk-06 L1194-1290).

[287] Flk-02 refererer tydeligst debatten, da det først kom på tale at frikirkerne skulle med: "… faktisk et højt ønske om 2. pinsedag, hvor vi har økumenisk gudstjeneste, nærmest et krav, at der skulle også være en, et sted i Aalborg, hvor man kunne gå til en folkekirkelig gudstjeneste. (Ja, mm). Så det var et konkret ønske, kan man sige, fra en gruppe præster. (Mm). Og det er også fint nok. Men at.. det der, at uenighederne også kan være.. nogen vil gerne samarbejde om det hele og andre synes, at man kan samarbejde om noget…" (L1157-1162)

Andre undersøgelser

Allerede i det indledende kapitel af nærværende afhandling er den bærende undersøgelse om folkekirkepræsternes strategier i forhold til det multireligiøse blevet omtalt. Der er tale om den såkaldte Karma, Koran, Kirke-undersøgelse, som blev foranstaltet af Stiftssamarbejdet Folkekirke og Religionsmøde. Der er tale om en omfattende undersøgelse af den religiøse mangfoldighed som folkekirkelig udfordring.[288] Der er tale om en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse blandt en fjerdedel af folkekirkens præster. Det standardiserede spørgeskema blev valgt fremfor kvalitative dybdeinterviews for at kunne nå frem til repræsentative resultater for folkekirkens præster som helhed, som udtrykker, hvor udbredte bestemte holdninger og handlinger er.[289] En hovedkraft i afviklingen af spørgeskemadelen af undersøgelsen var Steen Marqvard Rasmussen, som havde taget sin grundlæggende analytiske ide med fra sin bog "Religiøse grundfarver". Denne bygger, som det fremgår af kapitel 1.2.1 på Peter L. Bergers tanker om religiøsitetens grundformer eller strategier i mødet med en subjektiveret, moderne religiøsitet. Disse benævnes som tidligere anført som deduktiv, induktiv og reduktiv.[290]

Sigtet med undersøgelsen var netop ikke at beskrive trosmæssige holdninger hos præsterne, men at beskrive hvordan de i undersøgelsen identificerede præstetyper forholder sig til denne. Netop brugen af Bergers kategoriseringer åbner for, at andre elementer end rend læremæssige kan indgå i bestemmelsen af præstetyperne, som selvfølgelig er et udtryk for en idealisering. I nærværende undersøgelse søges denne erkendelse videreført med en anvendelse af verdenssynsbegrebet som det værktøj, der kan opsamle kulturelle, teologiske såvel som personlige perfaringer i en profil og kæde denne sammen med specifikke handlemønstre. I den forstand er Karma, Koran, Kirke-undersøgelsen en vigtig inspiration.

Steen Marqvard Rasmussen præsenterer undersøgelsens hovedresultater, som det er værd kort at nævne. På undersøgelsestidspunktet mente knap to tredjedele af landets præster, at sekulariseringen er folkekirkens største udfordring. 31% angiver blandingsreligiøsitet blandt folkekirkens medlemmer, 7% islam. Op mod 90% af præsterne oplever en udogmatisk tilgange til kristendommen, som er åben for at blande forskellige religiøse verdensbilleder. Det giver usikkerhed på kristendommens indhold. Men andre medlemmer søger tryghed i form af faste rammer og klare svar. Den sidste gruppe har en fokusering på krop, sundhed og selvudvikling. Dette observeres særligt af kvindelige præster (se kapitel 1.2.2.). Ikke

[288] Berit Schelde Christensen (2007), Viggo Mortensen og Lars Buch Viftrup (red), Karma, Koran og Kirke, Religiøs mangfoldighed som folkekirkelig udfordring, Århus, s. 5

[289] Christensen, (2007), s. 8

[290] Steen Marqvard Rasmussen, (2005), Religiøse grundfarver – Peter L. Bergers sociologi I anvendelse på folkekirken, Frederiksberg.

alle præster ser alle tendenser. Men er præsten mere i kontakt med mennesker, der har erfaringer med religiøse strømninger som healing, yoga, astrologi mv. ser præsten i højere grad en orientering mod sig selv og til religionsblanding. 71% af præsterne ser mangfoldigheden som en berigelse, 28% som et problem. Igen henviser Marqvard Rasmussen til, at mandlige præster tenderer en problematisering af pluralismen, medens kvinderne mere ser den som en berigelse. 80% mener dog, at dette tydeliggør svagheder i den folkekirkelige tradition. Samlet set er det kun 38% af præsterne, som svarer nej til, at andre religioner kan være veje til frelse. Men også her er der en klar kønsforskel, da næsten halvdelen af de mandlige præster svarer nej, medens mere end halvdelen af de kvindelige siger, at det kan vi ikke vide noget om. Ca. hver femte kvinde svarer direkte, at hun tror, at der er frelse i andre religioner. Hvis præsten mener, at andre religioner ikke kan være veje til frelse, og at det ikke er kirkens opgave at skabe fredelig sameksistens med andre religioner, men at forkynde evangeliet, er det udtryk for, at missionssynet er tæt integreret i teologi og kirkesyn, og at der derfor lægges særlig vægt på dette. 61% af præsterne mener, at folkekirken kan gøre mere for at imødekomme udfordringerne fra den religiøse mangfoldighed. 23% mener, at den efter omstændighederne gør det godt nok. 3% svarer ikke på spørgsmålet. Kun præster, der mener, at kirken som institution bør gøre mere, repræsenterer sogne med en konsekvent strategi. 74% af præsterne ønsker at skaffe sig større kendskab til andre religioners trosforestillinger og praksis. Men alene 33% af præsterne har opnået denne viden gennem kurser, igen med en påfaldende forskel på mænd med 40% og kvinder med 27%. Når det kommer til konkret handling i forhold til multireligiøsiteten fokuserer undersøgelsen på, om der er "harmoni" mellem præstens ønsker og så det, der konkret sker. De undersøgte aktiviteter er studiegrupper, foredrag, gensidige besøg, samtalefora, sociale aktiviteter og aktiviteter med henblik på forkyndelse. Findes en given aktivitet i sognet, ønskes den for det meste fortsat og gerne udbygget. Hvis aktiviteten sjældent finder sted, er ønsket om at sætte den i gang heller ikke særligt overvældende.[291] Af præsterne ønsker 37% studiegruppe, hvor denne ikke findes, samtaleforum 36%, forkyndelsesaktivitet 32%, social aktivitet 30%, foredrag 29%, besøg 26%.[292] Og slutteligt en status over det, der foregår i sognene på undersøgelsestidspunktet. Tallene ud fra hver aktivitet henviser til aldrig, en gang, mere end en gang og jævnligt. Ved ikke og ubesvaret er ikke angivet her. Foredrag 26%, 25%, 37%, 5%; besøg 48%, 175, 24%, 2%; social aktivitet 54%, 13%, 15%,9%; studiegruppe 58%, 17%, 12%, 3%; samtaleforum 67%, 11%, 7%, 4%; forkyndelse; 69%, 8%, 6%, 2%.[293] Det er bemærkelsesværdigt, hvor få sogne der jævnligt finder aktiviteter sted, og følgelig hvor mange sogne, hvor der ingen aktivitet er. Særligt bemærkelsesværdigt er det, at det er de sociale aktiviteter og aktiviteter, der involverer samtale, som har det sværest. Foredrag om andre

[291] Christensen, (2007), s. 10-15

[292] Christensen, (2007), s. 209

[293] Christensen (2007), s. 202

religioner synes muligvis mindre involverende. Men det giver undersøgelsen ikke svar på. Ligeledes forholder undersøgelsen sig til, om præsterne har personlige møder med f.eks. spirituelle, om de giver åndelig vejledning til søgende og i hvilket omfang, om de tilbyder spirituelle tiltag eller justerer gudstjenesten, så den imødekommer spirituelle, som ganske ofte vil stå som medlemmer af folkekirken. Netop disse spørgsmål er væsentlige for nærværende projekt.

Stiftssamarbejdet Folkekirke og Religionsmøde foretog en såkaldt lytterunde[294] blandt såkaldte kirkelige grænsegængere.[295] Hermed mente man præster og medarbejdere i kirkelige organisationer, som arbejder i spændingsfeltet mellem kristendom og østlig inspireret religiøsitet. Der tales om det "farlige" sted, hvor den kristne identitet udfordres, der måske sås tvivl om grænsegængerens religiøse identitet, og hvor trosforestillinger og praksisser måske blandes. I lytterunden har 10 såkaldte grænsegængere været i samtale.[296] Samtalerne er bearbejdet som en mosaik af de forskellige teologiske holdninger og erfaringer, som kommer til udtryk. Med det anføres også i afslutningen, at på flere områder har de gjort de samme erfaringer og nået frem til konklusioner mht. teologi og praksis, som ligner hinanden.[297]

Der er således alene tale om nedslag i materialet, når nogle karakteristiske udtalelser her refereres. De fleste samtalepartnere, som det siges, mener, at en spirituel dialog kun kan finde sted, hvis man er personlig og giver af sig selv, spørger ind til egen erfaring, og sætter sprog på egne erfaringer. Dialogen må begynde på erfaringsplanet. Senere, efter lang tid, kommer så teologien.[298] Flere af samtalepartnerne giver udtryk for, at deres anliggende ofte ikke anerkendes i Folkekirken. Der er ikke forståelse for vigtigheden af det, som de beskæftiger sig med. Den nye åndelighed og interessen for kristen spiritualitet har vanskeligt ved at finde indpas i folkekirken, og flere mener, at kirken afskærer sig selv fra kontakt til de mennesker, som søger efter åndelig fordybelse, når Folkekirken ikke er så rummelig, at der er plads til kristen meditation. "Kristus er ikke problemet for nyreligiøse, det er kirken".[299] En helt central betragtning i materialet er omkring

[294] For begrebet lytterunde se nedenfor i afsnit 3.3.3 og afsnit 5.1.

[295] Berit Schelde Christensen, Lars Mollerup-Degn, Mogens S. Mogensen og Leif Vestergaard, (2008), Tro i lære – lytterunde Folkekirkens møde med tidens religiøse strømninger, Frederiksberg.

[296] Christensen, (2008), s. 7

[297] Christensen, (2008), s. 35

[298] Christensen, (2008), s. 11. I interviewet af Beh-03 ses dette blandt de interviewede behandleren i nærværende undersøgelse. Stemningen ved interviewet skiftede mærkbart karakter, da interviewer investerede sine erfaringer om meditation i samtalen, Beh-03 L1466f.

[299] Christensen, (2008), s. 13 og 34

forsoning, altså "de nyreligiøses forsoning med kirken". Samtalepartnerne møder en stor sårethed eller skuffelse, fordi de har oplevet ikke at blive hørt, set eller mødt. Det er ikke Jesus, men institutionen, dogmerne og præsten. "Der er et stærkt ønske om forsoning og at blive mødt af kirken, ikke nødvendigvis for at de skal blive kristne eller opgive troen på reinkarnation – men for at blive mødt og forstået, hvor de er". Skal denne forsonoing lykkes, kæves opbygning af menneskelige relationer, og fra kirkens side personer, som kan optræde som autentiske repræsentanter for kirken. [300]

Den danske præsteforening og Folkekirkens Uddannelses- og videnscenter (FUV) iværksatte i 2015 en kvalitativ, empirisk undersøgelse, som havde til formål at belyse, hvad folkekirkens præster vil sige, det er at være præst på tværs af forskelle i opgaver og funktioner.[301] [302] 25 folkekirkepræster indgik i undersøgelsen. På baggrund af interviews er der udarbejdet små portrætter af hver enkelt deltager. Analysen er delt i præstens opgaver, rammerne, værdierne og fremtiden, grundlaget herunder kald og embede. Der afsluttes med et kapitel om brændpunkter i synet på embedet og arbejdet.

Undersøgelsen berører ikke spørgsmål om religionsdialog med spirituelle såvel som andre kristne retninger. Men det er værd at pege på, at allerede i præsentationen af undersøgelsen fremhæves det, at interviewene understreger stærkt en forståelse af præstearbejdet som en livsform, hvor det er umuligt at skelne mellem funktionen som præst og det personlige livsgrundlag.[303] "Vanskeligheden ved at skille arbejdet

[300] Christensen, (2008), s. 30

[301] Kirsten Donskov Felter (2016), Hvad vil det sige at være præst? En kvalitativ undersøgelse af danske folkekirkepræsters syn på embede og arbejde, Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter, København, s. 12.

[302] To yderligere undersøgelser skal anføres: Steen Marqvard Rasmussen (red.) (2009), Præsten som generalist og specialist, Perspektiv på folkekirken nr. 2, 2009 – en skriftserie udgivet af Landsforeningen af Menighedsråd. Undersøgelsen rettede sig mod præster i Århus Stift. Marqvard Rasmussen identificerer i undersøgelsen 10 præstetyper i tilgangen til præstearbejde. Og Kirsten Donskov Felter, (2010), Mellem kald og profession, Publikationer fra Det Teologiske Fakultet 18, Københavns Universitet. En undersøgelses af danske præsters professionsforståelse.

[303] Graham Gibbs anfører netop i sin kvalitative metodebog, at præster er en af de professioner, hvor der ses et identitetssammenfald mellem det professionelle og det personlige. Netop derfor er historien om vejen til præsteembedet også væsentlig for at kunne karakterisere personens verdenssyn. Se: Graham Gibbs, (2012), Analyzing Qualitative Data, Thousand Oaks, California, USA, s. 62-63. Se i øvrigt kapitel 5.2.1

fra ens person peger på, hvordan arbejdet som livsform også udtrykker identitet: at være præst er ikke noget, man laver, men noget man er.[304]

Det synes som om, at præsternes holdninger i høj grad peger i forskellige retninger. Men en del af præsterne mener, at det er selve opgaven som præst at "inkarnere kirken" på alle de arenaer, hvor præsten færdes, for på den måde at vedligeholde kontakten til folkekirkens medlemmer i et sekulariseret og individualiseret samfund.[305] Skal kommunikationen med kirkens medlemmer således lykkes, er præstens evne til at lytte og leve sig ind i den andens situation og til at respondere troværdigt, tilsyneladende en uomgængelig brik i den professionelle faglighed.[306] Ordet kald kan henvise til en indre, subjektiv overbevisning eller (religiøs) erfaring, der har tilskyndet til at blive præst. Der kan her være tale om en egentlig religiøs oplevelse af at være kaldet af Gud; en tolkning af de begivenheder, der har ført frem til præstegerningen, eller som et udtryk for oplevelse af mening med det, man gør. Det er således ikke alle præster, som ser en guddommelig dimension af kaldet. Nogle præster tager direkte afstand fra talen om en subjektiv, religiøs kaldsoplevelse.[307]

3.3.2 FRIKIRKEPRÆSTERNE OG PRÆSTENETVÆRKET

Den anden gruppe af interviewpersoner udgøres af 7 frikirkepræster. Præsterne er alle tilknyttet det såkaldte "Præstenetværk i Aalborg". Netværket har en semiforpligtende karakter og definerer sig ud fra en vision om Guds konkrete indgriben i byen med samfundsmæssig forandring til følge.[308] Frikirkemenighederne er som sådan uafhængige af hinanden, og i øvrigt er de organiseret forskelligt både internt og i forhold til de trossamfund, som de hver især relaterer til.

[304] Felter, (2016), s. 189

[305] Felter, (2016), s. 184

[306] Felter, (2016), s. 188

[307] Felter, (2016), s. 170 og 193

[308] John Nielsen, Thomas Jakobsen, Alf Kristian Engqvist, Dan Sørensen, Ulrik Flinta, (2009), En by på vej – 21 dage med Fornyelse, Forandring og Forvandling, Aalborg 2009 s. 70-1

Ansættelsesforhold for frikirkepræster varierer ligeledes meget. De interviewede frikirkepræster tilhører alle lederniveauet i deres menigheder.[309]

Præstenetværket er blevet til gennem en længere relationel proces, som af de deltagende præster forklares med en guddommelig inspiration eller endog guddommelig igangsættelse. Nedenfor vil præstenetværkets historie blive gengivet som en sammenskrivning af frikirkepræsternes fortællinger i interviewene. To evangelikale prædikanter fra USA har på afgørende måde spillet ind. Navnlig den ene af disse, prædikanten George Otis, relaterer til en ny strømning indenfor den globale pinsebevægelse, som benævnes Neo-pentekostalisme. Sturla J. Stålsett beskriver denne som havende fokus på åndelig krig, eksorcismer, umiddelbare helbredelser og personlig velstand i denne verden, fremfor det traditionelle fokus på tungetale, stærk pietistisk moral, og Jesu genkomst og evig frelse.[310]

George Otis og hans organisation[311] ligger klart i den neo-pentekostale strøm, men har alligevel sin egenart. I bogen "Informed Intercession"[312] giver han det teologiske/ideologiske grundlag for sit arbejde. Med henvisning til 2. Krøn. 7,14, som i den autoriserede danske bibeloversættelse lyder: (Hvis) "mit folk, som mit navn er nævnt over, så ydmyger sig og beder og søger mit ansigt og vender om fra deres onde veje, da vil jeg høre dem fra himlen og tilgive deres synd og læge deres land", taler Otis for, at under de givne åndelige forudsætninger vil Gud transformere ikke alene mennesker men også samfund.[313] Men der er således både incitamenter og forhindringer for denne proces. Otis mener at kunne se ud fra processen, der tidligere har ledt til transformerede samfund, at vedholdende lederskab, glødende forenet bøn, social forsoning, offentlige manifestationer af Guds magt, diagnostisk

[309] Af hensyn til præsternes anonymitet kan det ikke specificeres her, hvilke frikirkesamfund de konkret tilhører og hvilke konkrete arbejdsfunktioner, de har. I de båndlagte interviewudskrifter vil disse informationer kunne findes om end i anonymiseret form. Men da miljøet er så relativt lille i Aalborg, vil det ikke være rimeligt at gøre disse oplysninger alment tilgængelige selv i anonymiseret form.

[310] Sturla J. Stålsett, (2006), Spirits of Globalization – The Growth of Pentecostalism and Experimental Spiritualties in at Global Age, London, s. 4.

[311] http://www.sentinelgroup.org/

[312] George Otis Jr., (1999), Informed Intercession, Californien, USA. Der skal nødvendigvis gøres opmærksom på, at det følgende er udtryk for en forenkling. Gennem sammenskrivningen af frikirkepræsternes fortælling og præstenetværket, vil en række nuancer dog træde frem.

[313] Otis, (1999), s. 55. Otis mener således, at transformationen i en sydamerikansk by bevises overnaturligt store grøntsager. Han nævner en gulerod større end hans arm og kålhoveder større end basketballs. Men uden, at der fremlægges anden dokumentation end en bemærkning om, at han filmede det. Otis, (2009) s. 22

undersøgelse/ åndelig kortlægning har stimuleret en transformationsproces.[314] Den åndelige kortlægning er nødvendig, fordi den vestlige kristenhed efter Otis mening har mistet evnen til at se åndeligt.[315] Man er således nødt til at identificere de blokeringer, der måtte være, og derefter bede/befale dem væk. Heraf titlen "Informed Intercession". Sådanne blokeringer kan være kosmiske åndemagter[316] eller dæmoniske kræfter bundet til f.eks. gamle indianske helligsteder eller begravelsespladser.[317] Det kan også være mennesker, f.eks. militante homoseksuelle, okkultister eller traditionelle religiøse ledere.[318] Det er betegnende, at mindesmærker og i øvrigt sociale strukturer, som ikke stemmer med en amerikansk, evangelikal forståelse ofte synes at være bærere af dæmonisk indflydelse. Således kan katolske pilgrimssteder også være problematiske.[319]Disse dæmoniske fæstninger må besejres, før der ifølge Otis kan ske omvendelser i større stil.[320] George Otis organisation formidler, hvad der betegnes som dokumentation, gennem såkaldte transformationsvideoer. Her beskrives samfund, hvor der menes at være sket en guddommeligt udvirket transformation i det givne samfund. Videoerne fungerer samtidigt som hvervningsvideoer for Otis organisation. På organisationens hjemmeside findes information om det konkrete transformationsforløb, og hvorledes man kan melde sin sammenhæng til. Man indgår derefter i et længere "uddannelsesforløb", som også rummer økonomiske forpligtelser for de deltagende.

---

[314] Otis, (1999), s. 56

[315] Otis, (1999), s. 80

[316] Med henvisning til Dan. 10 argumenteres der i materialet for, at der hviler nogle territoriale ånder over forskellige lande og områder, som indbyrdes kæmper om herredømmet. Den kristne skal ikke bede med henvisning til Jesu lidelse og død, men ved at udløse Guds "power" mod disse magter. 89, 199

[317] Otis, (1999), s. 18, 89, 105, 159.

[318] Otis, (1999), s. 135

[319] Otis, (1999), s. 101

[320] Otis, (1999), s. 82. Hiebert (2004) beskriver netop et syn på Spiritual Warfare som dette som baseret på et Indoeuropæisk verdenssyn og ikke et kristent. Der er således tale om et kosmisk slag mellem Gud og hans engle og Satan og hans dæmoner. Det handler om kontrol over folk og lande. Slaget udkæmpes i det himmelske, men når det jordiske. Det centrale spørgsmål er spørgsmålet om magt (power). Kan Gud vinde over Satan? Fordi resultatet er usikkert behøves intens bøn for, at Gud og hans engle kan vinde over de dæmoniske kræfter. Menneskene er så ofrene i denne kamp og selv dem, der vender sig til Kristus, kan rammes legemligt af sataniske angreb. Hiebert nævner ikke Otis eller andre i øvrigt. Men han refererer Walter Wink for den iagttagelse, at det Indoeuropæiske verdenssyn, navnlig med synet på magt (power), synes at være det fremherskende i amerikansk underholdningsindustri f.eks. westerns. Walter Wink, (1992), Engaging the Powers – Discernment and Resistance in a World of Domination, Minneapolis, USA, s. 17f

Det er således en krav, at deltagende grupper besøger et af de steder, hvor transformation skulle have fundet sted. I sin bog "Informed Intercession", som godt nok er fra 1999, henviser Otis en by i Indien, Nigeria, to byer i Sydamerika og Hemet i Californien.[321] Det ligger udenfor dette projekts rammer at diskutere, om der så rent faktisk har fundet en guddommeligt udvirket forandring sted i de pågældende byer.

Selvom præsterne i præstenetværket har en vision om samfundsmæssig transformation og har arbejdet ud fra denne, blev det ikke til et formaliseret samarbejde med George Otis' organisation. Der var tale om en generel teologisk betænkelighed fra flere, så vel som en uvillighed overfor at engagere sig forpligtende i noget, der er så præget af en amerikansk, religiøs kultur. Men frikirkepræsterne gengiver overraskende samstemmende historien om præstenetværket. Denne beretning kan med rimelighed karakteriseres som en identitetsnarrativ,[322] men det er et spørgsmål, om ikke beretningen i det mindste stedvist tager skikkelse af en metaberetning. Det synes således rimeligt i det følgende at gengive fortællingen om præstenetværket i sammenskrevet form med henvisninger til de enkelte interviews.

Præstenetværket

Som allerede antydet er frikirkepræsterne bemærkelsesværdigt samstemmende i deres fortælling om præstenetværket. Fri-03 og Fri-07 giver en fyldig beretning i deres interviews, medens Fri-01, Fri-02, Fri-04 giver et uddrag af historien. Fri-05 og Fri-06 kom først til byen, efter at Netværket var opstået.[323] Der skal gøres opmærksom på, at en sognepræst og en lederskikkelse med folkekirketilknytning, som dog ikke er blandt de interviewede i nærværende undersøgelse, var med til at grundlægge netværket. Yderligere to folkekirkepræster og en frimenighedspræst var på interviewtidspunktet med i netværket. I kapitel 6.3 redegøres der for, hvorfor ingen af disse deltagere i præstenetværket er blevet interviewet som en del af

[321] Otis, (1999), s. 15f

[322] Graham Gibbs, (2012), Analyzing Qualitative Data, Thousand Oaks, California, USA, s. 60

[323] I interviews findes de relevante passager: Fri-01 L438-544, L695-718, L1148-1285, L1299-1400; Fri-02 L637-802, L1426-1572; Fri-03 L506-685, 1350.1474; Fri-04 L935-1028, 1927-2027; Fri-05 L681-832, 1678-1820; Fri-06 L764-794, L1561-1634, L1865-1907; Fri-07 L434-635, 1492-1621.

nærværende undersøgelse. Det er således alene frikirkepræsternes historie om netværket, som fortælles i det følgende.[324]

Der er værd indledningsvis at gøre opmærksom på, at netværkets kærneaktivitet er den såkaldte "fredagsbøn" (Fri-07 L609), hvor præsterne mødes i "Det gamle Rådhus" på Gammeltorv i Aalborg tre fredage om måneden (Fri-01 L1360). Den sidste fredag mødes man på skift i hinandens kirker. Hver januar måned afvikles et forløb med bøn og faste, der involverer alle menigheder (Fri-01 L781). Da interviewene blev foretaget, kaldtes forløbet "21 dage i bøn og faste"[325]

Frikirkerådet

Fri-07 ser tilbage til 2001. Han oplevede byens kirkeliv som meget opdelt. De fleste frikirkepræster var med i et fællesskab kaldet frikirkerådet. Men flere var ikke med på grund af teologi og brydninger i nogle menigheder. Der var to "evangelisk alliance", frikirkerne og nogle folkekirker og så Indre Mission og Luthersk Mission for sig selv. Præsterne var rigtigt meget opdelte. I frikirkerådet talte man meget om at inkludere de to andre frikirker i fællesskabet. Man mente ikke, det ville gå. Det gav ham en fornemmelse af, at de var "de rigtige" og de andre "de forkerte" (Fri-07 L446-465). Fri-04 husker frikirkerådet som et meget anspændt og formelt forum. Det var ikke særligt opbyggende. Der var ikke nogen åndens enhed eller nogen stærk fælles bøn. Han oplevede derimod uoverensstemmelse og jalousi (Fri-04938-942). Fri-03 husker, at han spurgte ind til, hvorfor det hed Frikirkerådet. For så kunne gode, troende præster fra folkekirken jo ikke være med (Fri-03 L522), og at han som nytilflyttet til byen oplevede, at der var frikirkepræster, som åbenlyst ikke

[324] Der skal gøres opmærksom på, at nogle få passager i interviewene er ladt ude af betragtning i den efterfølgende sammenskrivning, medens andre er sløret. Dette sker af hensyn til interviewpersonernes anonymitet. De relevante linjenumre er noteret her, så bedømmelsesudvalget har mulighed for at vurdere, om udeladelser såvel som sløringer virker rimelige. Fri-01 L440-488; Fri-04 L935-963; 976-978; 1005-1028; Fri-07 L465-486, L530-532.

[325] I forbindelse med dette forløb har Præstenetværket udgivet en række bøger, som giver et godt indblik i netværkets særlige spiritualitet. Første udgivelse, som også præsenterede Netværkets vision, er omtalt i en note ovenfor. Øvrige udgivelser er Præstenetværket i Aalborg, En by på vej mod Forsoning, nye 21 dage, ved Henrik Holmgaard, Thomas Jakobsen, Jesper Fodgaard og Johannes Hansen, Aalborg 2011; Præstenetværket i Aalborg, En by på vej med Evangeliet, 21 dage med bøn og faste ved Henrik Holmgaard, Bent Houmaa Jørgensen, Ulrik Flinta, Alf Kristian Engqvist, Lars Midtgaard, Johannes Hansen og John Nielsen, Aalborg 2013; Aalborg Præstenetværk; En by på vej, Bønneguide til 14 dage med bøn for Aalborg ved Dan S. Jacobi, Johannes Hansen og Bent Houmaa Jørgensen, Aalborg 2015; #Sammen, (2016), Henrik Holmgaard og Thomas Baldur (red.), Bønneguide til 14 dage med bøn for Aalborg, Aalborg.

var velkomne i fællesskabet (Fri-03 L514f). Det var således positivt for Fri-03, at man besluttede at gøre det bredere og invitere hvem med, som havde lyst (L531). Fri-02 husker først og fremmest, at han var med til at nedlægge Frikirkerådet og det "med stor glæde" (L685). Og han så påpeger, at præster fra folkekirken jo ikke havde mulighed for at være med (L641).

Netværket bliver til

Fri-07 fortæller, at en svensk prædikant med en profetisk tjeneste på grund af tidligere kontakter kommer til byen og holder nogle møder i 2001. Han har et profetisk budskab om, at en af frikirkepræsterne får en særlig rolle i forhold til det fælleskirkelige og de andre kirker i byen (L465-480). Den pågældende præst kæmpede lidt med Gud om det, men det ender med, at der skrives et brev rundt bredt til fri- og nogle folkekirker, de frikirkepræster, som ikke havde været velkomne, samt Indre Mission og Luthersk Mission, om man kunne mødes til et rundstykke, samvær og fælles bøn (L489). Motiveringen var, at trods forskelligheder havde alle nok en form for vision for byen (L494). Fri-07 husker, at der var rigtigt mange til mødet. Og mødet betød, at folk, som end ikke kunne tale sammen, nu pludselig bad sammen. Og man blev enige om, at det i grunden ikke var så tosset at mødes og bede sammen. Det blev man så enige om at gøre fremadrettet (L499). Fri-07 var med fra starten, og han oplevede, at man langsomt holdt op med at vogte på hinanden på grund af, at man var forskellige. Erfaringen var, at når man beder sammen, så smelter man også sammen. Men der var også et meget klart udgangspunkt. Det er præsterne, der mødes til bøn, ikke kirker og menigheder, og man skal ikke arrangere noget sammen. Det var simpelt hen ikke muligt på det tidspunkt (L508).

Fri-03 fortæller, at man i flere år mødes en gang om måneden, og at nogen fra folkekirken var kommet med (L532). Vendepunktet blev "de to besøg, vi har" (L537), medens Fri-02 siger, at de fremmede prædikanter bekræftede nogle ting uafhængigt af hinanden (L753).

For i efteråret 2005 får en af præsterne en henvendelse fra en pensioneret engelsk baptistpræst, om han måtte komme til Aalborg og holde nogle møder. Han kommer med til det månedlige præstemøde, hvor han præsenterer sine tanker. Han har oplevet, at Gud vil gøre noget i Aalborg, som det var sket i England. Han bliver derefter inviteret til at holde nogle møder i januar 2006. På det tidspunkt havde gruppen bedt så længe sammen, at det godt kunne lade sig gøre at arrangere noget sammen. Det blev fire møder med denne præst (Fri-07 L519). Men kort efter kommer en mail fra en kvindelig prædikant fra USA, som oplever, at Gud vil gøre noget med Aalborg. Hun henvender sig med noget, der ligner det, den engelske præst havde henvendt sig med. Fri-07 husker, at der var nogen bekymring. To prædikanter fra udlandet, som man intet kendte til. Hvad hvis den ene prædiker i øst og den anden i vest? (L530) Men det kunne jo også være, at det var fra Gud. Der

kommer to aftener i stand med den kvindelige prædikant arrangeret af en snævrere kreds, men alle bakker op om møderne (L539). Hun kommer så først og taler ved to møder. I USA har hun fået lavet en banner, som hænges op i kirken: "Desperat efter Guds nærvær"[326] og 2. Krøn. 7.14. Fri-07 kan huske, at han som en god nordjyde og dansk kristen tænkte, at det måske lige var at stramme den med en sådan formulering. Men da hun har prædiket de to aftener, oplever præsterne, at Gud taler til dem. Og det ender med, at der bliver en aftale om, at hun skal komme tilbage. Ti dage efter kommer den pensionerede, engelske baptistpræst, og han vil tale over det samme skriftsted fire aftener i træk (L554). To udenlandske prædikanter kommer uafhængigt af hinanden med det samme budskab, og prædiker ud fra samme tekst. Som Fri-07 siger: "Det oplevede vi nok som Guds meget tydelige tale" (L616). Det førte til en proces med den amerikanske taler, Rhonda Hughey, som har været i Aalborg flere gange siden (L560).

Fri-03 husker ikke anledningen til, at Rhonda Hughey dukker op. Han mener, at det var hendes eget initiativ, og ikke noget Netværket havde ledt efter. Også hun havde fået noget givet med hensyn til Aalborg. Hendes andet besøg betyder, at mødefrekvensen i Præstenetværket bliver én gang om ugen. Og netværket får sprog til at tale transformation bl.a. gennem transformationsvideoer. Hun fortæller, at transformation rundt om i verden er koblet op på, at ledere og præster finder sammen. Menigheder begynder at enes og bede sammen. Fri-03 nævner således, hvad Fri-07 nedenfor kalder de to nøgler. Men i dette interview tillægges de to taleres komme ikke den samme karakter af profetisk "bevis" af Fri-03 som af Fri-07.

For netop Fri-07 synes det således afgørende for det videre forløb, at de to prædikanter, som hverken kendte hinanden eller kendte til hinanden, begge følte, at de var blevet tilskyndet af Gud til at komme til Aalborg, og at de uafhængigt af hinanden kom med det samme budskab. Fri-07 bruger den formulering, at præstenetværket "oplever", at de skal stå samlet for møder med hende. Ligeledes "oplever" netværket, at den fælles bøn skal intensiveres. I stedet for at mødes en gang om måneden, bliver det nu hver uge. Og fokus forskubbedes fra at tale om at nå byen med evangeliet og kirkevækst til at forstå, hvad det betyder at være kirke i byen og at have ansvar for byen (Fri-07 L569). Som et eksempel på dette, nævner Fri-07 bøn for byens fred i forbindelse med kriminalitet.

[326] Rhonda Hughey, (2007); Desperat efter Guds nærvær, Christiansfeld. Hughey lægger sig I store træk op ad George Otis. Hun gengiver således også beretningen om de fantastiske grøntsager (s.94). Men det falder udenfor nærværende projekts rammer at gå ind i forskellene på de to. Hughey er den, der har haft mest direkte kontakt med Præstenetværket, men Otis er på den anden side den, der har udformet de grundlæggende tanker om samfundsmæssig transformation.

Nøgler

Det blev altså et skærpet fokus for den fælles vision for byen, som blev stærkere og stærkere. Begrebet transformation blev introduceret for alvor af Rhonda Hughey. Transformation handler om Guds nærvær. Guds rige, der kommer nær og forvandler som svar på Guds børns enhed og bøn. Fri-07 taler således om de to nøgler[327] (L598).

Borgmesteren

Fri-07 fortæller, at nogle af præsterne efter udgivelsen af den første fælles bog "En by på vej" opsøger borgmesteren i Aalborg for at fortælle ham, at der faktisk bliver bedt for byen, og for at forære ham bogen. På spørgsmålet, om borgmesteren kendte et sted i byen, hvor præsterne kunne mødes, foreslår han byens gamle rådhus. Fri-07 understreger, at der over indgangsdøren står Soli Deo Gloria, og at det har stået der siden 1762. Fri-07 bruger den formulering, at borgmesteren åbner rådhuset for præsterne. Fortællingen om borgmesteren og rådhuset er en meget central fortælling i netværket, og der refereres ofte til den.[328] Det må overvejes, om ikke "at åbne rådhuset" skal forstås metaforisk, for hermed er præsterne lukket ind i byen. Således igen en nøglemetafor. At få myndighederne med er noget helt centralt for transformationstankegangen (Fri-07 L624-635).

Mødet har også fået en central placering i præstenetværkets fortælling af en anden grund. Præsterne spurgte således borgmesteren, om han havde nogle bedeemner, som præsterne kunne tage med hjem. Fri-01 fortæller om borgmesterens bønneemner og om, at der efter hans mening er kommet positive bønnesvar. Det første emne, borgmesteren havde nævnt var lægeuddannelsen, at denne måtte komme til Aalborg. Det næste var Tall Ships Race, og at der måtte være godt vejr den dag, hvor skibene kom til Aalborg. Og som det sidste, at præstenetværket ville bede for, at familierne i Aalborg måtte trives. Fri-06 mener, at "når vi kan få borgmesteren til at sige, hvad vi skal bede for. Så bilder jeg mig ind, at det, det har en betydning for byen" (L1616). Fri-05 siger, at der er "nogle helt konkrete ting, vi har bedt for". Han vil gerne give Gud ære for, at Universitetet har fået en lægeuddannelse og solskin på Tall Ship (L1711-1713). Men Fri-05 reflekterer videre over, "at bøn det skaber noget. Det gør noget i os, der beder". I bønnen åbner den bedende sig for Gud ledelse og Guds indflydelse, og han tænker, at det er det samme, som sker for dem, der bedes for. Der skabes et rum, igennem hvilket Gud kan handle (L1714-1718). Men Fri-05 har dog også en reservation: "jeg er nok lidt forsigtig med at sige, at hvis vi bare beder den bøn der, så sker det der". Det mener

[327] Man bør lægge mærke til netop denne metafor. Er enheden og bønnen instrumenter, der så at sige lukker op for transformationen? Se analysen nedenfor.

[328] Dette afsnit bygger også på interviewerens kendskab til feltet.

han ikke lige, han har teologi til (L1720). Men hermed berøres et af de punkter, hvor man rent faktisk ikke er enige i Præstenetværket.

Turen til Sydamerika

Fri-01 gengiver transformationstanken helt i forlængelse af George Otis[329]: "Hvis Guds folk er forsonet, og enigt og vedholdende beder om, at Gud vil komme med sin velsignelse over byen. *(Sætning siges langsommere)* I.. Og som vi snakkede om før, synes vi, vi ser lidt af frugterne af den bøn og den udvikling, der har været i Præstenetværket.. Men altså, det er min helt klare overbevisning, at det, der er grundtanken i at mødes, det er altså at bede Gud velsigne Aalborg. **(***Banker flere gange i bordet).* Altså, som mennesker i Aalborg får et personligt møde med Gud, får et godt liv, kernefamilien bliver bevaret, alle der her volds.. og ja, ødelæggende ting, som sker så mange steder, at Gud ligesom.. ja – holder sin beskyttende hånd over.." (L1154-1161).

Det er bemærkelsesværdigt, at Fri-01 på spørgsmålet om, hvordan dette mål skal nås, svarer ved at fortælle om den tur, flere af frikirkepræsterne var på til en såkaldt transformeret by i Sydamerika. Ikke mindre bemærkelsesværdigt er det, at Fri-01 er den eneste, som fortæller om turen, end sige nævner den. Men Fri-01 vil fortælle historien om byen, hvor der skete nogle ting, som ikke kunne være menneskeligt bevirkede (L1169). Og han nævner, at bare året før ville de ikke kunne have gået ind i byen "uden at være blevet slået ned eller slået ihjel eller et eller andet" (L1170).

Det hele blev sat i gang af, hvad Fri-01 kalder en "bønnens kvinde". Under bøn havde Gud vist hende et net, hvor kanten er sat sammen af de forskellige kirker i byen. Og da nettet så bliver løftet op, er det fuld af fisk. Hun skal samle byens kristne ledere og få dem til at kalde byen sammen til bøn. Hele byen! Hun fortæller sin præst om drømmen og hvad, Gud har sagt til hende. Byens præster skulle alligevel samles den dag, og de vælger at anerkende drømmen, og indkalde til bedemøde. Som Fri-01 fortæller historien kom der "tusindvis af mennesker til det bedemøde. Og det sætter noget i gang i byen" (L1187-1197). Fri-01 beretter så, at de besøgende præster blev kørt ud til en losseplads, hvor børnene før havde levet i skraldet. Nu var det gjort pænt, dækket til, plantet græs, og der var bygget en lille by med stenhuse til de tidligere beboere (L1198-1204).

Fri-01's pointe er, at der er tale om en lynhurtig udvikling, hvor ondt bliver vendt til godt, "hvor man siger: "Der er et Guddommeligt plus" (L1209). Det kan alene opnås ved at søge Gud og følge hans bibelske opskrift på det. Og der har vi taget 2. Krøn

[329] Se ovenfor.

7.14 som opskriftordet"[330]. Umiddelbart synes Fri-01 således at mene det helt instrumentalt. Han siger: "det beskriver ligesom, hvad det er, vi skal gøre. For Gud gør det, han skal gøre" (L1211-1215). Men i det følgende modificerer Fri-01 alligevel: "Det er ligesom om, at det er Gud, der henvender sig til hende og beder hende om at gøre noget konkret. Men hun har godt nok henvendt sig til Gud, altså i bøn og tilbedelse. … hvem henvender sig først? Er det ægget eller hønen? Eller hønen eller ægget? (L1217-1221).

Det er værd at opholde sig lidt ved Fri-01's brug af Guds bibelske opskrift eller bare opskrift. Fri-01 udlægger således 2. Krøn. 7.14. Det folk, Guds navn er nævnt over, er selvfølgelig det jødiske. Men Gud regner også dem med, som er kommet til tro på Messias. Hvis de ydmyger sig og erkender den fuldstændige afhængighed af Gud og søger Guds ansigt, fordi de ved, at løsningen er hos ham. Ifølge Fri-01 er at bede og bønfalde det vigtigste, og vende sig bort fra sine onde veje. Fri-01 forklarer dette med, at vi ved, når vi er på vej ud på et skråplan, og introducerer det sociale aspekt: det har noget at gøre med ikke at være ligeglad med sit medmenneske, når det er i nød. Faste efter Guds hjerte er at tage sig af de svage[331]. Fri-01 gentager det medmenneskelig ansvar, og mener, at Gud ikke bare vil have os væk fra ligegyldigheden, han vil have os til at handle konkret. Når vi så med konkret handling har vist, at det er det, man vil, så kommer Gud og velsigner byen. Slutteligt i dette fortælleforløb overvejer Fri-01, om der kan ligge blokeringer, som står i vejen for, at dette kan udfolde sig (L1226-1255).

To holdninger

Det er således alene Fri-01, som omtaler rejsen til Sydamerika. Og det er ligeledes alene Fri-01, der i de syv interviews udfolder Transformationsteologien så detaljeret. Præstenetværket var ikke som sådan villigt til at tage denne tænkning fuldstændigt ind, og slet ikke til at indgå i et formaliseret samarbejde med George Otis organisation. Debatten er bemærkelsesværdigt nok ikke refereret i interviewene[332]. Det skal dog ikke forstås således, at tanken om en samfundsmæssig forandring ikke

[330] Der er absolut intet i sammenhængen i interviewet, som indikerer, at metaforen ikke skulle være ment som sådan.

[331] Fri-01 spiller her på et ikonisk skriftsted, nemlig Es. 58,6-7.

[332] Det er værd at indskyde en metodisk bemærkning her. For at respektere den narrative interviewtilgang (Se afsnit 5.2) , har det ikke været muligt at spørge ind til turen eller debatten, fordi det let ville få karakteren af at stille interviewpersonen til regnskab. Men fraværet af omtale er også et svar. Et feltnotat viser, at Fri-05 som den eneste efter sit interview undrede sig over, at jeg ikke "var gået noget hårdere til ham" om disse ting. Omtalen af debattens omfang og delvist dens karakter bygger således alene på interviews kendskab til feltet. Men der er absolut hentydninger til debatten i interviewene (Fri-01 1362) og det er også muligt at fremlægge, hvori uenigheden i al væsentlighed bestod.

har været accepteret af alle. Det har præsterne været enige om. Der hvor uenigheden har været, har været spørgsmålet om, i hvor høj grad Gud som en transcendent magt direkte agerer i den menneskelige verden. Videre, om det er nødvendigt med en form for menneskelig synergi forud for, at Gud vil agere. Der har været uenighed om begrebet åndelig krig, men forståelsen af åndelig krig som en kamp mellem og mod territoriale ånder[333] kommer ikke direkte frem i interviewene. Slutteligt har der været debat om, hvorledes Guds rige skal forstås i forhold til transformation.

Den ene side af debatten er således den, der med Fri-01 siger, at han har "oplevet de ting i [Sydamerikansk land] og alle de der impulser fra de der DVD'er[334], vi så med de andre steder, der var transformation" (L1371). Det er at søge Guds nærvær, men en interessant fortalelse. "der var en af magtfaktorerne – eller hvad hedder det – hovedfaktorerne, hvis man vil opleve transformation" (L1374). "Jeg tror på, at hvis byen skal opleve det Guddommelige Plus. Så er jeg nødt til at bruge al min tid på at søge Gud" (L1386). Det var det, "det gjorde Rhonda frustreret, at vi som menighedsfællesskaber ikke ville give mere helhjertet slip…". (L1390). På den ene side kan Fri-01 godt følge dette, og på den anden side kan man jo heller ikke bare komme "from over there", knipse med fingrene og så tro, at det bare kører som et tog, der er sat på skinner i en anden kultursammenhæng og mentalitet (L1392-1396).

Det er næppe en overdrivelse at sige, at en kulturel modvilje mod det amerikanske spillede en rolle. Men argumenterne var også teologiske. For Fri-03 mener således, at det ikke kan bedes frem alene. "Ora et labora" siger han. Der er et element af arbejde såvel som af bøn. Men der er også en åndskamp i det, dog med en væsentlig forskel i forhold til, at den åndelige kamp ses som en mellem åndelig magter, der udkæmper en kosmisk krig. Men henvisning til Paulus skal menigheden bede om åbne døre for evangeliet. Der er hjerter, som skal åbnes (L1421.1428). Det er et personligt ansvar, som vi får, at være bærer af evangeliet ind i forskellige sammenhænge, og at de troende faktisk bruger de anledninger, de får. Derfor handler det også om discipelskab (L1429-1435).

Fri-03 henviser til sit konservative bibelsyn, og dermed en klassisk forståelse af mennesket som ulydighedens børn. Han taler om forførelse, forblindelse og formørkelse. Det handler altså om at "bringe lyset" til nogle mennesker, som ellers er ilde stedt. Åndskamp er egentlig at fjerne et slør, så mennesker får mulighed for at se det evangeliske lys (L1439-1456). For Fri-03 handler transformation om, at evangeliet kommer ind og øver indflydelse på alle niveauer i samfundet og gør en forskel i kraft af de personer, der naturligt befinder sig indenfor de områder (L1373-1374).

[333] Se ovenfor under omtalen af George Otis organisation.

[334] Se http://www.sentinelgroup.org/

Fri-04 sammenligner Danmark med Indien og Afrika. I Afrika og Indien er der en helt anden åndelig frihed, men også større elendighed. I Danmark er der en stor åndelig ufrihed, men ikke i fysisk forstand. Folk er ikke sultne. Der er en tung ånd i Danmark. Det er svært at komme igennem, tale, tjene i forhold til, hvad man oplever andre steder i verden. I Aalborg er der i modsætning til resten af Danmark en lidt større åndens frihed og lethed. Denne henføres til præsternes enhed i netværket (L1961-1974), og dermed en autoritet i åndeverdenen. Den fjenden.. Djævelen kan altså ikke rende rundt og, og, og skabe splittelser i mellem os. Jo, det kan han godt, men der er alligevel en tro og et sammenhold og en vilje til, (mm) at stå sammen (mm) som bibeltro forkyndere og præster og kirker. (Mm, mm). Og det, tror jeg, har i sig selv en stor betydning for det åndelige klima, som på trods af at det er tungt i Danmark, så er det lettere her end i andre byer i Danmark (L1975-1979).

Fri-05 tror ikke, at der her og nu er en Djævel eller noget ondt, der skal skabe problemer. Men han tror, at det kan tage den brudthed, der allerede er her og gøre det værre (L798-801). Brudtheden findes på et samfundsmæssigt plan såvel som på det personlige plan. Og brudthed kan nedarves og ligge i mønstre. Derfor bliver omdrejningspunktet for Fri-05 genoprettelse "ud fra en livstolkning om, at Gud er i gang med at kalde sit skaberværk tilbage". Så må han genoprette det (L802-814).

Fri-07 mener, at Gud arbejder i proces. Ting sker ikke fra den ene dag til den anden. Men over tid sker der en forandring. En by bliver ikke forvandlet fra en dag til en anden. Præstenetværket har arbejdet med transformation, haft fokus og tro på, at der kunne ske en forvandling. Forbønnen har været fokuseret. Et fokus har været om fred på gaderne, og politiet melder ud, at der helt usædvanligt har været et helt år i Nordjylland uden et eneste mord. Det har ikke en forklaring. For Fri-07 udvirkes forandring gennem enhed og bøn. Derfor har det så stor betydning, at vi mødes på tværs af kirkerne for at bede sammen for byen (L1606-1621).

Målet med præstenetværket

For Fri-07 er "det primære mål" at bygge broer. Skabe enhed, venskaber, kæmpe for den samme sag – trods forskelligheder. Målet "har vi defineret meget klart": "Vi ønsker at bede for vores by, for at se forvandlingen ske i konkrete miljøer". Fri-07 nævner igen det at bygge broer men mellem hinanden. "Lytte til hinanden, lære af hinanden, vandre sammen og forstå, at vi har rigtigt meget at give hinanden på trods af forskelligheder" (1492-1501). Fokus er altså lige så meget indad såvel som udad. Og under alle omstændigheder må der være grundlag for at sige, at netværket har en opfattelse af fælles identitet, af et dem og os.

Fri-02 taler om "den bedste drøm" at få alle kirker i byen på banen (L1427), og fremstå som en mere homogen masse (L1430). Som for Fri-07 er det målet for Fri-02, at bygge bro til dem, der ikke er med (L1435) og give lidt mere synlig enhed (L1437). Men han ønsker også en genoprettelse af den adskilthed, som er opstået

mellem samfundsinstitutioner og kirken. Fri-02 bruger en humoristisk metafor: det hedder jo i vielsesritualet: ”At hvad Gud har sammenføjet, må et menneske ikke adskille.” (Mm). *(Smider kuglepen)* (L1439). Fri-02 ser nogle skridt i den retning og henviser til, at der har været samtaler med politiet og sociale myndigheder (L747 og 751). Han nævner dette flere gange (L1448) og fremhæver, at der var en kommunal topembedsmand, der direkte havde bedt om et møde med netværket for at se, hvor der kunne samarbejdes (L1451). Men der er også en vej at gå endnu, mener Fri-02 og nævner her, at en af de deltagende folkekirkemenigheder lige var med til den del af en kirkevanding, der foregik i den pågældende kirke, men ikke har deltaget i noget med netværket før eller siden (L1540). Det kan måske hen anføres, at dette er en form for naivitet i tilgangen til omverdenen i Præstenetværket.

For Fri-03 er der tale om ”et beskrevet mål”, som er transformation. Guds riges fremgang i byen er målet. Men ”sideeffekterne” er en oplevelse af enhed og det kollegiale, og det med at være i stand til at bære hinandens byrder. Men det er ikke målet i sig selv. Målet er, at byen må blive positivt forandret af kirkens tilstedeværelse. Af Guds riget (L1353-1359).

Fri-04 mener, at før man kan tale om mål, skal man prøve, om det er vores business det her, eller er det Guds business. (L1928) Er det noget, der fremhæver og ærer Gud? Det synes han, at den enhed og broderkærlighed, som han oplever, ærer Gud. Og respekterer Gud. Han ser hjerter, der er bøjede mod hinanden (L1932). præsterne kan bede sammen, lovsynge, tilbede og bede sammen (L1937).

Fri-05 bruger udtrykket ”en foretrukken fremtid”, og det er en optagethed af at bringe Guds rige til byen, og se, at Guds rige kan være med til at forvandle og transformere (mm) en by (L687). Det sker ved, at nogle menigheder er optaget af byen, at tjene og gøre ting i byen, som søger byens fred. Han tror, at bøn er en af de ting, som kan gøre en forskel. Men kirken har alene evangeliet at virke med, og Gud virker gennem mennesker, og hvad de gør drevet af evangeliet (L1878-1886).

For Fri-06 har præstenetværket det primære mål at bede for og velsigne byen (L1562).

Har netværket betydning for byen?

Fri-07 tror, at det gør en forskel, at netværket beder for byen (L1515). Han nævner, at der også er praktiske udtryk[335]. Det er ikke kun åndeligt (L1519f). Det kan bare ikke bevises (L1563). Fri-07 fortæller en eksempelhistorie om en journalist fra DR, som havde hørt, at der var præster, som mødtes for at bede sammen, og han ville have en reportage til DR Nordjylland. Journalisten spørger, om netværket har bedt i forhold til bandekrigen. Det havde man ikke. Bandekrigen havde været hele

[335] Der er englevagt i forbindelse med karnevallet og julehjælp.

formiddagens fokus, fordi den var blusset op i København og Århus. Nu frygtede man, at den ville komme til Aalborg: "der er rigtigt meget frygt i befolkningen". Det ville præsterne godt bede for. Og journalisten rapporterer, at en gruppe præster beder for, at krigen ikke må komme til Aalborg. Fri-07 mener så, at netværket så oplevede senere i processen[336], at bandekrigen ikke var nær så voldsom i Aalborg som andre steder. Politiet siger, at der er ligeså mange bandemedlemmer i Aalborg som de andre byer. De holder sig bare i ro. " Vi kan jo ikke gå ud og bevise, at det er os, der har gjort en forskel. Men vi tror, at bønnerne de har gjort en forskel. (Mm). Så dermed mener jeg, at præstenetværket gør en forskel" (Fri-07 L1580-1601).

Fri-06 siger på samme måde, at det ikke kan bevises "empirisk", at Netværket har haft en betydning, men kriminaliteten er faldet markant, medens præsterne har bedt. Så han vil alligevel sige, at det er et "bevis på", at Præstenetværket har en rolle at spille (L1602-1609).

Det kollegiale

Alle nævner, at det kollegiale fællesskab er noget særligt i Præstenetværket. Fri-02 hæfter sig ved det stemningsskifte, der kom med Netværket: nu kan vi jo virkelig joke med hinanden og tage gas (mm) på hinandens synspunkter, uden at man går op limningen og føler, nå, der fik man lige en over næsen eller sådan noget (Fri-02 L690-692). Fri-03 polemiserer lidt imod, at det kollegiale kan gå hen og blive det primære (L1364). Men Fri-04 fremhæver alligevel en oplevelse af, at præsterne ikke har nogen klemme på hinanden. Man kan stå og velsigne hinanden på trods af, at der er læremæssige forskelle (L1943-1943). Der er ikke nogen hårde teologiske konfrontationer (L979), ligesom han taler om personligt venskab (L989). Fri-07 fremhæver, at der vokser venskaber frem (L1535). Men det kan næppe undgås, at dette opleves forskellig af præsterne. Fri-01 mener således ikke, at han er blevet "personlig hjerteven" med nogen i Netværket (L1334). Fri-05 lægger sit fokus på, at der er tale om et praksisfællesskab, hvor man beder sammen, og kan udfordre og støtte hinanden i tjenesten som præster (L691-692). Han tror, at de fællesskaber, man er en del af, altid former én (L829). Teologiske forskelle bliver mindre vigtige, når man gerne vil støtte hinandens tjeneste (L1782). Fri-06 mener, at der er tale om et eminent godt fællesskab, hvor man sagtens kan parkere forskellige slags praksis og teologi udenfor døren (L772). Han vil meget nødig undvære dette fællesskab (L784). "Men dét, at vi rent faktisk formår at, og, og, og, og tage det gode af det og lade visse ting ligge. Det har, tror jeg, det har, tror jeg, at gøre med at vi sammen har den fælles forståelse, at bøn *(bordbank)* er vigtig. *(Bordbank).* Bøn nytter. *(Bordbank).* Bøn gør noget. *(Bordbank).* (L1591-1594). Fri-01 siger, at Jesus selv er klasse eksemplet, man kan næsten ikke gå for langt i ydmyghed. Man kan sagtens være i stue sammen, og bede sammen og arbejde for nogle bestemte ting. Det er et

[336] Det er værd at bemærke formuleringen "senere i processen". Hermed menes jo transformationsprocessen, som således ses som værende i gang.

spørgsmål om ægthed og ærlighed og respekt overfor det, den anden tror på (Fri-01 L707, 697-100). Netop denne holdning synes at være den fremherskende, at Netværket samles for noget bestemt, altså at bede for byen og velsigne.[337]

At række ud

Sidste fredag i måneden, hvor samlingerne finder sted rundt i de forskellige kirker og ikke på rådhuset, har fokus været mere åbent for at række bredere ud til præsterne i byen, altså i realiteten til folkekirkepræster og de katolske præster (Fri-07 L604). Fri-02 mener, at folkekirkepræsterne er utroligt vigtige at have med, og for nogen i det frikirkelige miljø virker folkekirkepræsterne faktisk legitimerende (L785-789). Fri-07 mener, at man er stærkere, når folke- og frikirkepræster står sammen (L760). Frikirkepræsterne har navnlig været interesserede i at invitere missionsfolkene med ind i Netværkets sammenhæng, selvom netop disse har holdt sig for sig selv. Det bemærker Fri-07, at Indre Mission og Luthersk Mission havde deres egen Evangelisk Alliance (L458). Missionsfolkene var ligesom de frikirker, der havde været "udenfor", inviteret med til det møde, hvor præstenetværket blev til (L489). Det førte dog ikke til, at nogle af missionsfolkene engagerede sig, hvilket har været en kilde til undren.[338] Netværket har senere forsøgt at række ud, og inviterede således det missionske præstekonvent til et fælles møde med Præstenetværket. Dette kommenteres af Flk-01, som fortæller, "de" havde inviteret vores konvent, så de kunne mødes. "De" synes, at "de lutherske præster" skulle være med også. Flk-01 siger. At "vi har så talt lidt om og diskuteret det lidt i vores konvent, fordi der er en af os, der har engageret sig ret meget i det konvent og synes, at det burde vi alle sammen gøre. (Ok). Så.. Og det er jo så vidt også rigtig nok. Vi er altid nødt til at vurdere, hvor.. – ja, hvad der er væsentligst. (Mm, mm). … Men det er da rigtignok, at i Aalborg der er mange fraktioner. (Ja)" (L1407-1418). Flk-01 er dog i det følgende mere optaget af interne folkekirkelige splittelser[339] (L1423f). Flk-01 siger, at hans konvent er "et luthersk konvent", og understreger således det konfessionelle. Flk-01 mener, at frikirkerne altid har rakt hånden ud efter den etablerede kirke, "men et eller andet sted får de afslag, for vi skal først og fremmest være sikre på, hvad vi tror på. Vi skal have dogmatikken med (L1171-1173). Flk-02, som er den anden af de interviewede folkekirkepræst med relationer til Indre Mission, kunne godt tænke sig at samtale mere med folk fra frikirkemiljøet for at lære mere, "men jeg har jo sådan set selv valgt fra mange gange" (L761-762). "For at få noget inspiration og høre, hvad de tænker". Men i samme sætning lukker han af: " det er vigtigt, at man holder fast i, hvor man sådan selv står som luthersk (mm) præst" (L771-772). Også

[337] Fri-03 har en længere overvejelse over netop grænser, og hvad der afgør, om man kan være sammen.

[338] Dette siges ikke direkte i interviewene af frikirkepræstere, men tilføjes ud fra et kendskab til forskningsfeltet.

[339] Valgmenigheden og den Luthersk Missionske frimenighed.

her er der tale om en konfessionel bestemmelse. Længere henne i interviewet argumenterer han dogmatisk: "…hvor forskellen alligevel er for stor. Og der er ikke nok for mig bare at sige, at vi tror på Jesus og så lad os være sammen om det. (Ja). Fordi for mig der betyder dåben så meget og kan ikke.. jeg kan ikke bare sige, at den vil jeg ikke tale om, eller den er ikke sådan vigtig i fællesskabet" (L801-804).

For Fri-03 hænger grænser sammen med, om "folk er personligt (mm), personligt troende. Jeg vil sige evangelikale i det. Men, men, men det er ikke nødvendigvis bibelsynet, som er, er skillelinjen. Altså, hvor man kan sige, der her har betydning i en Indre Mission, Luthersk Mission, (ja, ja) det konfessionelle (mm) eller bibelsynet i hvert fald, som bliver sådan the dividing" (L630-634). Fri-03 kommer senere i interviewet ind på, hvordan folkekirkepræster ser på Netværket, her i forbindelse med De danske Kirkedage:

> Der er ingen tvivl om, at de indre missionsk, lutherske missionske præster, der står uden for Præstenetværket vil have en tilbøjelighed til at mene, at vi går alt for meget på kompromis med det konfessionelle ved at sidde i sådan et forum, som det der, altså. (Mm, mm). At det, de vil synes, det er overfladisk at.. hvis man overhovedet.. fordi det konfessionelle er det, (trommer med fingrene) der drager grænsen (mm) for dem. (L1518-1522)

Fri-03 beskriver grænser, som han mener Præstenetværket trækker dem:

> .. Så det, at vi rent faktisk ikke på den måde trækker konfessionel dragning, kan man sige, men er sammen fordi vi alle sammen har et ønske om – vil jeg sige – en efterfølgelse af Kristus eller en tro på Kristus, som binder os sammen. Som gør, at vi kan godt stå i forskellige konfessionelle retninger – eller hvad ved jeg – uden at det er det afgørende, som det var ??dengang?? (mm). Det er fremmed for indre mission, luthersk mission typisk. (Ja, ja). (L1528-1533).

Det er således sagen, der er det afgørende, mere end et givent sæt dogmer. Fri-01 taler rammende om dåben: "…se nu f.eks. troendes dåb i forhold til barnedåb osv. (Ja, ja). Altså, hvor man sagtens kan være i stue sammen (mm) og bede sammen og arbejde for nogle bestemte ting, selvom man har forskellig opfattelse af nogen andre ting (L696-698). For Fri-01 handler det om respekt, og kæden hopper af, fordi man ikke har den respekt for hinanden (L701), medens Fri-04 mener, at "vi kan joke med hinanden (mm, mm) teologiske emner, som vi kan være dybt uenige om, de, de får os ikke op i det røde felt på den måde, at vi så går vrede fra hinanden og ikke vil have noget med hinanden at gøre (mm, mm, betyder nej) og ikke vil have møder sammen længere" (L992-995). Men der mærkes måske en fortrydelse overfor de missionske hos Fri-04: "relationerne med dem står og falder med, om man kan, om

man kan kommunikere på det plan med det udgangspunkt. (Mm). Med dåbsnåde (L1466-1467).

Fri-03 taler om, hvad inde og ude er i forhold til det at være kristen. ”Jamen, til det vil jeg jo næsten svare sådan, at for mig er det troen på Kristus. Og på hans værk” (L1538). ”Hvis troen bare er en bekendelsestro, kan man sige, men det ikke har nogen effekt i den måde, jeg lever mit liv på” (L1544), så ville det være en gold tro. Det er den ærlige vilje til at følge Kristus, som er det afgørende, også selvom den anden tolker biblen anderledes end Fri-03 (L650f). Om inde og ude i forhold til præstenetværket siger fri-03:

> Ja, det er der. Men der har vi så valgt at sige, at det er inde og ude i forhold til, om man kan identificere sig med den vision, vi har. Om transformation og ønske om at se Guds rige. At det bliver ?? Folk lukker sig selv inde og ude , kan man sige. (Mm). Og jeg vil ikke have nogen problemer med, at der kom flere – andre ind. Æh.. også selvom de ligger i en lidt anden tradition, så længe (mm), så længe deres ønske er at arbejde for.. æh.. og tro på at Kristus, han, det er ham, den her by har brug for. (L1559-1564)

Fri-02 er den af præsterne, som er mest kritisk over for Netværket – på et praktisk, relationelt plan. Faren ved netværket er, at det bliver den lille rigtighed (L674). Han angriber, hvad han kalder stivheden i netværket. Hvis man ikke lige får sagt transformation de rigtige steder, er vi så på rette spor eller hvad? (L1475). Frikirken er kun en potte i havet (L1483), så skal netværket blive mere end en lille krusning på vandoverfladen, må netværket række ud over sig selv, til folkekirken som ved den fælles gudstjeneste 2. Pinsedag, kirkedagene, kirkevandringen osv. (L1487) Men det kræver, at nogen sætter sig ned og på et eller andet systematisk plan tager en dialog med folkekirkepræsterne (L1512).

Afsluttende bemærkninger

Sidst i hvert interview gives interviewpersonen mulighed for at spille ind med noget, som han eller hun tænker på, og som ikke har været italesat i interviewet. Fri-06 siger, at han har noget, ”jeg sådan går med i relation til præstenetværket” (L1866). Han har ikke noget svar på det, ”det er bare som refleksion” (L1867). Han fortæller, at han reflekterer lidt i de her tider over transformationsforståelsen. For transformation er jo et nøgleord ”i vores Præstenetværk” (L1871). Han fortsætter med at tale om, at skære helt ind til benet af vore selvforståelse eller i hvert tilfælde ”vores eksistensberettigelse”, for så er det byens transformation, altså nedslag af den guddommelige kraft (L1876). Men Fri-06 spørger, hvad der er blevet af ”den eskatologiske forståelse i det her?” Og han henviser til et møde i Netværket, hvor der blev sat fokus på dette teologiske tema. Og også, at det ikke førte videre. Men

hvordan "kombinerer jeg den her transformationsforståelse med eskatologien?" (L1888).

Det er værd at bemærke, at dette spørgsmål rummer en alvorlig teologisk kritik af transformationstankegangen og dermed også af præstenetværkets projekt. Har Netværket så stærkt et fokus på transformationstænkning, at det eskatologiske går ude af syne: "Har jeg, har jeg, har jeg så stærkt fokus på det her med Her og Nu *(gentagne små bordbank)*, så jeg, så jeg egentlig glemmer, (mm) jamen, jamen vi lever også i en, i en.. vi lever i en falden *(bordbank)* og syndig *(bordbank)* verden." (L1890-1894). Bliver det glemt, at det først bliver genoprettet, når Kristus er kommet igen, så bliver transformationstænkningen et spørgsmål om paradis på jord. Og hermed peger Fri-06 på det klassiske teologiske paradigme "det er allerede, men der er også et endnu ikke".[340]

Men dermed, når Paul Hieberts analyse følges, har præstenetværket en grundlæggende diskurs om verdenssyn indbygget i sit projekt. Det synes rimeligt at følge Hiebert derhen, at inspirationen fra George Otis' organisation, som den kommer til udtryk i Fri-01's beskrivelse, rummer stærke ligheder med et indoeuropæisk verdenssyn. "Og jeg tror bestemt, at det, der sker i den åndelige verden, altså det vi.. den kommunikation vi har med Gud, og det vi formidler, og det.. (mm) Det giver sig udslag i vores fysiske verden på en eller anden måde." (Mm). *(Taler langsomt, højtideligere fra "Og jeg tror…")* (L512-514). Fri-07 går slet ikke i detaljer om dette. Men metaforen de to nøgler er så stærk, at det med rimelig kan siges, at han kan lægger sig op ad Fri-01. De øvrige frikirkepræster modificerer så i forskellig grad. Paul Hiebert og David Naugle vil gerne tale om et kristent verdenssyn som modstillet det indoeuropæiske eller andre verdenssyn. Det er et spørgsmål, i hvilken grad det er muligt at tale om et kristent verdenssyn, for hvilken kristendom er der så tale om?[341]

Så George Otis' og Rhonda Hughey's inspiration er ikke kommet til fuld udfoldelse. Men præsterne ser stadig netværket som noget unikt. Det, der er sket, er guddommeligt inspireret og igangsat. Og at der tales om netværket rundt i landet, at i Aalborg sker der noget særligt (Fri-02 L737). Frikirkepræsterne har set, hvordan der har været kontakter til kommunale myndigheder og politiet om samarbejde, hvilket passer godt med transformationstænkningen (Fri-03/Fri-04). Der har været meget positive kontakter til folkekirken og den katolske kirke, og

[340] Eduard Lohse, (1984), Grundriss der neutestamentlichen Theologie, (Theologische Wissenschaft Bd. 5), Stuttgart, s. 25f

[341] Naugle skelner således mellem et protestantisk evangelikalt worldview, et romersk katolsk og et østligt ortodoks worldview. Naugle, 2002, s. 4-54. Jackie David Johns (1995) skitserer, hvad han kalder et pentekostalt worldview i "Pentecostalism and the Postmodern Worldview, i Journal of Pentecostal theology 3/1995, London, s. 73-96

folkekirkepræsterne har på samme måde opfattet kontakter og samarbejdet om 2. Pinsedagsgudstjenesten som noget positivt. Navnlig Flk-03 og Flk-06 fremhæver navngivne præster fra Præstenetværket for overraskende godt samarbejde om 2. Pinsedag. [342] Dette vil frikirkepræsterne også tilskrive arbejde med transformation. Til gengæld har der ikke være nogen kontakt til behandlere. Man skal være opmærksom på, at fortællingen "stopper" i 2013. Men det kan nævnes, at samarbejdet med folkekirkepræster navnlig i forbindelse med migrantmenigheder har vokset sig stærkt.

Andre undersøgelser

Sturla S. Stålsett anfører, at det pentekostale har været et marginaliseret fænomen inden for religiøse såvel som indenfor sociale studier. Men han mener, at nu kan pentekostal religion ikke længere ignoreres. Dertil har væksten i pentekostal og karismatisk spiritualitet ganske enkelt været for stor. Han peger videre på, at mange ser et slægtskab mellem globaliseringens kræfter og det spirituelle verdenssyn og praksis i (neo-)pentekostal religiøsitet.[343] Bogen er en del af et større norsk forskningsprogram: Religion in a Globalized Age: Transfers and Transformations, Integration and Resistance", som så igen er en del af større forskningsprogram i globalisering og internationalisering.[344] [345]

Hverken George Otis eller Rhonda Hughey er direkte adresseret i artiklerne eller i øvrige de øvrige referencer. Men en lang række fælles træk gør det rimeligt at se Otis og Hughey i den Neo-pentekostale bevægelses sammenhæng. Men det skal understreges, at de træk, der i det følgende fremhæves fra artiklerne, ikke alle nødvendigvis kan genfindes direkte hverken hos Otis eller hos præsterne i Præstenetværket. Men en række karakteristiske træk ved den Ny-pentekostale strømning eller bølge er det således værd at fremhæve.

---

[342]. Berøringsflader har været fælles 2. pinsedags gudstjeneste, kirkevandring, kirkedage, St. Bededag.

[343] Sturla J. Stålsett, (2006), Spirits of Globalization – The Growth of Pentecostalism and Experimental Spiritualties in at Global Age, London, s. 1

[344] Stålsett, (2006), s. 2

[345] Veli-Matti Kärkkäinen, (edt.), (2009), The Spirit in the World – Emerging Pentecostal Theologies in Global Contexts, Cambridge, og Donald E. Miller og Tetsunao Yamamori, 2007, Global Pentecostalism – The New Face of Christian Social Engagement, London. Titlerne giver et internationalt perspektiv på den strømning, som præstenetværket relaterer sig til med social engagement og samfundsmæssig forvandling. Endvidere Harvey Cox, (2001/1995), Cambridge, USA), Fire from Heaven – The Rise of Pentecostal Spirituality and the Reshaping of Religion in the twenty-first Century, Cambridge, USA. Cox giver også det historiske forløb fra pinsebevægelsens begyndelse med Azusa Street vækkelsen.

Harvey Cox fremhæver således i bogens første artikel, at den Ny-pentekostale bevægelse er den hastigst voksende kristne bevægelse i verden.[346] Cox nævner, at prædikanter i bevægelsen taler stærk imod lokale nedarvede religiøse praksis. De vil aldrig hævde, at ånderne i folkelig religion er illusoriske, som oplyste protestanter og katolikker vil, men at Gud kan besejre og ødelægge dem. Det er bemærkelsesværdigt, at Otis netop hævder, at den vestlige kristenhed har mistet evnen til at se den åndelige verden.[347] Som det andet karakteristikum nævner Cox, at Ny-pentekostale ikke er fundamentalister, sådan som fundamentalisme ofte opfattes. Han henviser her til den amerikanske kirkebillede, hvor såkaldte fundamentalister og konservative kristne vil anfægte, at mirakler finder sted også i vor tid.[348] Cox mener, at forskellen på fundamentalismen og det Neo-pentekostale samtidigt er forklaringen på bevægelsens forbløffende appel. Det er fordi, siger han, at de er eksperimenterende og tror, at miraklernes tid ikke var forbi med apostlene. Cox maler et meget sigende billede: de pentekostale prædikanter prædiker ofte med en stor bibel i hånden. Men man bør bemærke, hvor sjældent de rent faktisk åbner den. Biblen er et tegn på autoritet, ikke en tekst som skal fortolkes. Cox bygger dette på mere end 150 pentekostale gudstjenester, som han har deltaget i på 4 kontinenter. Der er mængder af bibelske allusioner i de prædikener, vidnesbyrd, profetier, han har hørt, men det er for Cox netop pointen. Pentekostalisme er udtryk for en genoralisering af traditionen, som ellers er blevet bundet til tekster. Stilen er nu narrativ og ikke diskursiv.[349] Det kunne være værd at undersøge, om der kan identificeres en egentlig fænomenologisk parallelitet i dette til de såkaldt spirituelles oprør mod, hvad de opfatter som den dogmatiserende og erfaringsfjendtlige kirke. Som et tredje forhold peger Cox på den store rolle, som mundtlighed spiller i den i gudstjenester og møder i det hele taget. Der er tale om en meget fysisk form for gudstjeneste. Der ikke bare tales, der tales i tunger, hænder rækkes i vejret, mennesker rammes af Helligånden, så de falder om. Det er en gudstjeneste, som mennesker uden boglige forudsætninger kan deltage i. Spørgsmålet om globalisering og en markeds/forbrugerkultur set i forhold til den Ny-Pentekostale strømning, udelades her, da Cox ender med at konkludere, at der er for mange elementer i det pentekostale verdenssyn, som kolliderer med markedskapitalismen.[350] Som det sidste

[346] Stålsett, (2001), Harvey Cox, Spirits of Globalization: Pentecostalism and Experiential Spiritualities in a Global Era (s. 11-22) s. 12. Holder de nuværende vækstrater, vil den Ny-pentekostale bevægelse have ligeså mange troende som den katolske kirke omkring 2050.

[347] Otis, (1999), s. 80

[348] Uden at der kan tales om en direkte parallelisering, er det dog bemærkelsesværdigt, at de to Indre Missionske repræsentanter blandt folkekirkepræsterne i nærværende undersøgelse er dem, som har vanskeligst ved at tale med frikirkepræsterne (Se ovenfor). Her synes det at være spørgsmålet om den rette læres betydning, som er problemet.

[349] Cox (2001) s. 18-19

[350] Cox (2001) s. 20-21

forhold nævner Cox, at der er en stigende interesse for at engagere sig i sociale forhold og i økumenisk arbejde. Også dette ser han i modsætning til traditionel fundamentalisme.[351]

Det er værd kort at henlede opmærksomheden på en anden af bogens artikler. Som sammenskrivningen af præstenetværkets historie ovenfor viser, har det været væsentligt for præsterne at række ud imod navnlig folkekirken, men også de kommunale myndigheder og politiet. Dette skal klart ses i forlængelse af netværkets vision om transformation, som rummer dette klare element af socialt engagement og ansvar. I den udstrækning, at dette er lykkedes, ses det som et udtryk for, at Gud rent faktisk har faciliteret udviklingen. Oddbjørn Leirvik peger så på den udviklingslinje, at det, som mange iagttagere ellers ville være tilbøjelige til at se, at engagement i interreligiøs dialog er karakteristisk for moderne, liberal kristendom, nu også synes at gøre sig gældende for konservative kristne, fundamentalister såvel som karismatikere. Der er god grund til nu at stille spørgsmål ved denne traditionelle modsætning.[352]

Hvad Sturla Stålsett gør gældende om forskningsgraden internationalt, synes i høj grad også at gøre sig gældende i en dansk sammenhæng. Ib Sørensen har dog forsket i omverdensforståelsen hos tre danske frikirkemenigheder.[353] Det er dog kun en af de tre menigheder i undersøgelsen, som er sammenlignelig med frikirkemenighederne i nærværende projekt, nemlig "Bykirken". De to øvrige menigheder i Ib Sørensens undersøgelse er således "Faderhuset" og "Evangelist". I forhold til nærværende projekt kan der ses nogle anknytningspunkter omkring brugen af narrativer og rodmetaforers betydning for omverdensforståelsen, og måske særligt i Ib Sørensens påvisning af de særlige pentekostale oprindelsesfortællinger[354], som tydeligt ses i præstenetværkets egen metafortælling, og hvorledes disse aktiveres i forhold til omverdenen.

3.3.3 BEHANDLERNE

Den tredje gruppe er behandlere fra miljøet omkring Daninfo's årligt tilbagevendende "Krop-sind-ånd" Helsemesse i Aalborg. Denne sidste gruppe er mindre homogen end de to præstegrupper, idet tilgangen til det religiøse/spirituelle

[351] Cox (2001) s. 22

[352] Oddbjørn Leirvik (2001), Charismatic Mission, Miracles and Faith-Based Diplomacy: The Case of Aril Edvardsen. I Stålsett (2001) s. 131f

[353] Ib Sørensen, (2010), Leg med ilden – Pentekostale trosfællesskaber og problematiske omverdensrelationer, Ph.d. afhandling Syddansk universitet.

[354] Sørensen, (2010) s. 122f

blandt behandlere er meget forskellig. Men en undersøgelse blandt alternative behandlere i Århus fra 2005 viser, at for 66 % af disse har det religiøse/spirituelle betydning for deres praksis, og at de i varierende grad giver spirituel vejledning, som formidler deres spirituelle/rituelle verdensbillede til deres klienter. Det synes således rimeligt at anse gruppen for at være religiøse formidlere.[355] Men der består selvfølgelig den forskel i forhold til præsterne, at behandlerne ikke er organiserede med menigheder bag sig, og at behandlere og deres klienter ikke på samme måde er geografisk afgrænsede.[356]

Tilværelsesforståelsen i de nye åndelige miljøer er ikke et fuldt udbygget system, men fremtræder ofte blot som vage antydninger og anelser. Blandt trendsættere og undervisere/vejledere derimod udtrykkes tilværelsesforståelsen i mere eller mindre udviklede filosofisk-psykologiske systemer.[357] Sammenholdt med den helt centrale og veldefinerede rolle som formidler af trosindhold såvel som virkelighedsforståelse, som præsten indtager i den kristne sammenhæng, synes det derfor rimeligt at antage, at de tre traditioners selvforståelse og syn på hinanden vil fremstå klarere ved at se på de religiøse formidlere end "almindelige" tilhængere. Man skal her selvfølgelig være klar over, at det ikke kun er i gruppen af formidlere i spirituelle sammenhæng, at der vil være forskelle i åndelige/teologiske holdninger men også blandt præsterne, skønt man blandt disse relaterer til et formuleret trossystem af mere forpligtende karakter.[358] [359]

De interviewede behandlere er alle selvstændige således forstået, at deres praksis er organiseret som et firma, som de er ene om. Som Beh-02 siger: "det er også en forretning på en eller anden måde" (L218). To behandlere har dog en ægtefælde med "på halv tid" (Beh-03 L146f) (Beh-05 L608). Alene en behandler er med i et løst

[355] Lars Ahlin, (2007) Krop, sind – eller Ånd? – Alternative behandlere og spiritualitet i Danmark, s. 89 og 112

[356] Ahlin, (2007), s. 10

[357] Ole Skjerbæk Madsen: Kirken og ny spiritualitet, (uden årstal), s. 4, www.troitiden.dk/ressourcer. Lars Mollerup-Degn, Mogens S. Mogensen og Leif Vestergaard, (2008), Tro i tiden, Lytterunde blandt mennesker inspireret af østlig religiøsitet og spiritualitet, Århus, s. 6

[358] Christensen, (2007), s. 224f

[359] Wouter J. Hanengraaff, (1996), New Age Religion and Western Culture: Esotericism in the Mirror of Secular Though, Leiden, må anses for et standardværk til New Age. Marilyn Ferguson, The Aquarian Conspiracy, 1980, må med 2009-udgaven stadig anses for aktuel som indføring I "New Age Visionen". Paul Heelas, (1996), The New Age Movement, Oxford. Jeremy Carrette & Richard King, (2007), Selling Spirituality, The silent takeover of religion, Abingdon. Paul Heelas, (2008), Spiritualities of Life – New Age Romanticism and Consumptive Capitalism, Oxford.

arbejdsfællesskab (Beh-03 L698/740). Fælles for de interviewede er, at de bredt forstået tilbyder "healing".[360] De vigtigste udtryksformer er reikihealing, auratydning og clairvoyance. Der deltager ikke udstillere indenfor håndlæsning, salg af krystaller og andre produkter i undersøgelsen. Behandlerne taler om, at de både er kolleger og konkurrenter.[361]

Andre undersøgelser

Lars Ahlins kvantitative undersøgelse af alternative behandlere og spiritualitet i Danmark er på dansk grund den grundlæggende undersøgelse af behandlermiljøet.[362] Undersøgelsen er en del af det danske pluralismeprojekt.[363] Det danske pluralismeprojekt var et større samlet forskningsprojekt, som blev igangsat i 2002 med inspiration fra USA. Et pluralismeprojekt kendetegnes blandt andet ved, at man koncentrerer sig om et afgrænset geografisk område, hvor den religiøse mangfoldighed dokumenteres eller kortlægges.[364] Lene Kühle anfører, at der er stor tradition for sådanne projekter i USA. På europæisk grund peger hun særligt på Kendalprojektet (se kapitel 1.2.2), Men Kendalprojektet har ifølge Kühle med stor tydelighed vist, at det ikke er nok at fokusere på de konventionelle religioner. Det kan diskuteres, om ikke dette er sat lidt for hårdt op, da Kendal også inddrog det holistiske miljø. Men Pluralismeprojektet valgte ikke desto mindre at inkludere så mange "spirituelle" grupper som muligt samt at supplere undersøgelsen af religiøse og spirituelle grupper med en spørgeskemaundersøgelse af alternative behandlere. Kühle fremhæver, at flertallet af behandlerne er medlemmer af folkekirken, men også at to-tredjedele af behandlerne foretager åndelig eller spirituel vejledning i

[360] Også med hensyn til behandlerne skønnes miljøet at være så begrænset, at anonymiteten næppe ville kunne respekteres, hvis de interviewedes praksis blev beskrevet enkeltvis. Men yderligere oplysninger vil kunne findes i de båndlagte interviewudskrifter i anonymiseret form.

[361] Det er nødvendigt at gøre opmærksom på, at en fuld karakteristik på baggrund af interviews findes i personprofilerne i Appendiks C. I det følgende fokuseres på en række tværgående elementer som kollegialitet, Helsemessen, religiøs formidling, men alene i form af karakteristiske elementer fra de enkelte interviews.

[362] Lars Ahlin, (2007) Krop, sind – eller Ånd? – Alternative behandlere og spiritualitet i Danmark.

[363] Andre titler: René Dybdal Pedersen, (2006) I Lysets Tjeneste – nye religiøse og spirituelle grupper i Danmark, Århus; Jørn Borup (2005), Dansk Dharma, Buddhisme og Buddhister i Danmark. Endvidere bør nævnes: Marie Thomsen og Jørn Borup (red.), (2012), Samtidsreligion – levende religion i en foranderlig verden, Aarhus.

[364] Lene Kühle, (2007), Det danske pluralismeprojekt – demografiske udfordringer og erfaringer, i: Margit Warburg og Brian Jacobsen, Tørre Tal om Troen, Religionsdemografi i det 21. århundrede, Århus, s. 128

forbindelse med behandlingerne. De alternative behandlere må derfor tilskrives en vigtig rolle i formidlingen af spirituelle og åndelige værdier, som ikke nødvendigvis er kristne.[365]

Men det er som allerede antydet Lars Ahlins undersøgelse, som er interessant i denne sammenhæng. Undersøgelsen var en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse, hvor spørgeskemaet blev sendt til 375 personer i Århus Kommune, som ad forskellige veje var blevet identificeret som alternative behandlere.[366] Blandt de 170 indkomne svar var 55 zoneterapeuter, 52 healere, 30 massører, 26 kraniosakral terapeuter og 25 akupunktører.[367] Ahlin anfører, at afgrænsningen klart var den alternative behandlingsverden, som mange danskere kommer i kontakt med, og at det i øvrigt var den første undersøgelse i Danmark med denne målsætning.[368] Man ønskede at undersøge respondenternes personlige tilknytning til spiritualitet, dennes betydning for den enkelte behandlers praksis, og om behandleren formidlede. Ahlin anfører, at der ikke findes nogen brugbar, positiv definition på "alternativ behandling".[369] Følgelig er det også vanskeligt at definere, hvem en alternativ behandler er. I nærværende undersøgelse sker afgrænsningen ved, at der er tale om en udstiller på Aalborg Helsemesse, som tilbyder en praksis omkring healing. Ahlin anfører, at han anser sin undersøgelse for at være repræsentativ for alternative behandlere i Danmark.[370]

Spørgeskemaet rummede en række spørgsmål til de alternative behandleres trosforestillinger og praksis. I nærværende undersøgelse kom behandlerne også ind på en række trosforestillinger. Men allerede på grund af antallet af interviewede behandlere, er det ikke rimeligt med direkte sammenligninger. Skulle interviewene ydes fuld retfærdighed, måtte det være gennem fyldige personprofiler eller portrætter. Dette har ikke været muligt inden for de givne rammer. Men med afsæt i de matricer, som er blevet udarbejdet med henblik på FCA-analysen (se kapitel 7.1), gengives her i skematisk form de attributter, som svarer til de tabeller, som Ahlin omtaler i sin fremstilling.[371]

---

[365] Kühle, (2007), s. 133

[366] Ahlin, (2007), s. 14

[367] Kühle, (2007), s. 141

[368] Ahlin, (2007), s.10 og 16

[369] Ahlin, (2007), s. 12

[370] Ahlin, (2007), s. 15

[371] De fulder matricer findes i Appendiks D

Attribut\Objekt	Beh-01	Beh-02	Beh-03	Beh-04	Beh-05	Beh-06
11 - Medlem af Folkekirken	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja	O
14 – Vendepunkter i livet/åndelige oplevelser	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja
36 – Personlig Gud skabt verden	Ja	Nej	Nej	Ja	Nej	Ja
36a – Upersonlige/diffuse gudsforestillinger	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	O
40 – Kosmisk energi, der påvirker livet på jorden	Ja	Ja	Ja	O	Ja	Nej
57 – Efterliv sker som reinkarnation	Nej	Nej	Ja	Nej/ja	Ja	Ja
57a –Diffuse forestillinger om efterliv	Ja	Ja	Ja	O	Ja	O
90 – Virker bøn ved guddommelig intervention	Ja	Nej	Nej	O	O	Ja
91 – Virker healing ved guddommelig intervention	Ja	Ja	Ja	O	Ja	Ja
109 – Oplevelse af autoritet bremser dialog	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
119 – Sandheden er en person	Nej	Nej	O	Nej	Nej	Ja
121 – Mange sandheder, som til sidst samles i en	Ja	O	O	Nej	Nej	Nej
124 – Sandheden er personlig	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej
143 – Operativ viden fås gennem klarsyn	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
145 – Tillægges klarsyn afgørende autoritet	Ja	Ja	Ja	O	Ja	Ja
148 – Erfaring afgørende for at kunne praktisere	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja

Figur 13. Behandlernes trosforestillinger – udvalgte attributter

Det er værd at knytte en række kommentarer til skemaet. Til attribut 11 skal bemærkes, at Beh-03 glider af på spørgsmålet om medlemskab (se nedenfor), så der burde muligvis stå ja. Med hensyn til attribut 14 henvises til vedlagte artikel[372] om interviewpersonernes kaldsopfattelser. I Ahlins undersøgelse har 48% haft åndelig oplevelser, 10% ofte, men disse knyttes ikke specielt til vendepunkter i livet. I nærværende undersøgelse er det ud fra et verdenssynsperspektiv interessant, om der til vendepunkter i tilværelsen er knyttet åndelige oplevelser. Iben Krogsdal gjorde den iagttagelsen i sin livshistorieinterviews, at det er muligt at tale om behandlernes historie om, hvorfor de er blevet behandlere, som en kaldshistorie på linje med præsternes. Beh-05 (se nedenfor) bruge ligefrem ordet "kald". Hver åndelige oplevelse bliver af den spirituelle set som en erfaring, der skal bringe en videre, pege fremad mod det næste.[373] De fem af behandlere har alle haft åndelige oplevelser, der har vist dem vej, bekræftet deres vej, og givet dem et "mandat" til at gå videre.[374] Det er selvfølgelig væsentligt, om en præsts eller en behandlers virke opleves som funderet i et guddommeligt mandat – set i et verdenssynsperspektiv. Som også Ahlin bemærker (se nedenfor), opleves der ikke nødvendigvis en modsætning mellem en tro på en personlig guddom og diffuse gudsforestillinger. Interviewpersonen kan f.eks. sige, at vedkommende tror, at der er "mere mellem himmel og jord" eller vedkommende kan tale om "det guddommelige". Attribut 57 og 57a er bemærkelsesværdige. Alene Beh-06 taler operationelt om reinkarnation, hvordan

[372] Thomas Bro Wormslev Jakobsen, David Jakobsen and Peter Øhrstrøm (2016), "Investigating Worldviews with Protégé" I Ceur – Workshop Proceedings Vol-1637 s. 28-36

[373] Krogsdal, (2012), s. 144

[374] Linjenumre, som henviser de relevante passager i interviewudskrifterne findes i den enkelte behandlers matrix.

erfaringer fra tidligere liv øver indflydelse på hans tilværelse og arbejde nu. De diffuse forestillinger er mere fremtrædende hos behandlerne og vel også operationelle. Der tale om at "gå over på den anden side" eller "den åndelige verden" eller "åndeverdenen". De afdøde befinder sig i en parallel åndelig verden, hvor der kan opnås kontakt med dem. Meget klarsynsarbejde synes at handle om afdødekontakt. Attribut 119 udtrykker det eksklusive synspunkt i religionsteologien (se dette kapitel ovenfor), medens 121 dækker over det pluralistiske. Attribut 124 er det relative, om sandheden altid er ens egen.

Beh-04 og Beh-06 skiller sig tydeligt ud. Beh-06 er den behandler, som har det mest udviklede læresystem. Han bruger mange kristne begreber, og ud fra de udvalgte attributter er det alene 57, som ikke svarer til konservativ kristendom. Der er en objektiv sandhed og det er Kristus. Han svarer nej til de diffuse attributter. Der findes et sæt attributter svarende til 143 og 145 om åbenbaring, hvor Beh-06 også har "ja". Beh-06 er en atypisk. Han kan med god ret siges at befinde sig i grænselandet til kristendom med en teosofisk forståelse. Ahlin skelner mellem spirituelle og ikke spirituelle behandlere[375]. Blandt behandlerne i nærværende undersøgelse er Beh-04 den ikke spirituelle, selvom hun siger, at hun netop er sprunget ud af skabet som sådan (se nedenfor). Men hendes skepsis mod for meget røgelsespinde træder meget tydeligt frem i denne forkortede profil (se nedenfor).

Et stort flertal af behandlerne i Ahlins undersøgelse tror på en transcendent magt. Det er en gud, som er tilstede i naturen. Gud er en upersonlig højere magt, kraft eller energi. Men der er også godt en femtedel, som tror på en guddom, det er muligt at have en relation til.[376] Ahlin anfører, at næsten alle behandlere synes enige i en tanke om religionernes universalitet. Der findes grundlæggende sandheder i alle religioner.[377] Ahlin havde ikke på forhånd defineret henholdsvis bøn og meditation. Det var således op til svarpersonerne selv. Men mere end halvdelen af behandlerne beder eller mediterer mindst en gang om ugen, medens en femtedel aldrig beder. Ahlin ser, at grunde til at bede er helt konventionelle, nemlig ønsket om "at opnå kontakt med en højere kraft" og "at prise og takke en højere kraft".[378] Meditation synes også at have et transcendent sigte i den forstand, at man ønsker kontakt med noget, der ligger udenfor det, mennesker normalt erfarer. Men meditation kan også være rettet mod det indre menneskelige. I nærværende undersøgelse bliver der alene spurgt til, om behandlerne har en praksis, og det var således op til interviewpersonerne selv at skelne. Men det er dog værd at bemærke, at Beh-01 nogen gange går ind i kirken og tænder et lys, og: "hvis nogen har det svært, så

[375] Ahlin, (2007), s. 94f

[376] Ahlin, (2007), s. 70-71

[377] Ahlin, (2007), s. 73

[378] Ahlin, (2007), s. 78

beder jeg for dem, ikke. Men det er et sted, hvor at jeg ser den åndelige del. At vi kan bede til Gud, vi kan bede til Jesus, …" (L184-185). Men alene Beh-06 reflekterer over en forskel mellem bøn og spirituel praksis, i det konkrete tilfælde fjernhealing:

> "Så, så hvis jeg arbejder uden for det, for jeg kan godt mærke, hvor der er nogen, der har brug for hjælp, men som jeg ikke kan give healing. Men så bruger jeg forbøn. (Ja). Fordi det er fuldkommen – det er noninvasivt. Healing kan være forbundet med invasion, (ok) fordi det kan være svært at adskille den personlige kraft og så, og så, og så kraften fra Gud. (Ja, ok). Så, så.. men i bøn, der kan man ikke gøre noget forkert, fordi det er fuldkommen, det er op til Gud. Alt sker (ok) igennem Gud. (Ja). Så det er bøn jo en.. jeg bruger ofte mere bøn end bruger fjernhealing, faktisk. Fordi, jeg skal passe på, ikke at blande mig i.." (L719-726)

Her er udlægningen af, hvad forbøn og bøn i det hele taget er, ikke alene konventionel men dogmatisk korrekt kristendom. Beh-06 er den af behandlerne i undersøgelsen, der bruger flest kristne begreber. At han alligevel ikke er ortodoks, ses af en anden betragtning om hans bønspraksis:

> " Nogle gange så beder jeg en bøn eller laver en meditation, (ja) og der få tingene til at ske. Og nogle kan slet ikke forkla.. jamen, hvad er det, der sker.. så kan de godt meget enkelt sige, jamen det er.. du bliver velsignet. (Mm). Og det er ikke mig – jeg er en del af det – jeg formidler – det er Helligånden – det er Ånden, (mm) der er her, og som, og som vil støtte dig videre. Så det kan jeg ofte sige ."
>
> Int.:
>
> Ja. Hvad for en tiltale bruger du i sådan en bøn? Altså, jeg ved godt, det er et meget personligt spørgsmål ikke men, beder du til Gud, til Jesus, til Helligånden, til.. eller ligesom, hvad billede har du inden i hovedet, når du beder, kan man også sige?
>
> Beh-06.:
>
> "Jeg føler meget, jeg har den der nære forbindelse til Helligånden, (ja, ja) så det er som regel Helligånden, (mm) men jeg siger også tit "Gud Helligånden", fordi Helligånden det er jo Guds sendebud her til mig, så der er ikke.. det er jo ét. Eller Gud er totalt repræsenteret i Helligånden, vil jeg sige. Jeg tænker ikke så meget. Jeg kan.. Jeg har ikke brugt Jesus så tit, men en gang i mellem gør jeg det. (Ok).

> Og det er nok, hvor jeg måske er.. hvor der er lidt mere på spil. . det er lidt svært, at sige. (Ja, ok)" (L531-549)

I nærværende undersøgelsen har alle interviewpersoner en personlig praksis med bøn eller meditation, selvhealing, eller lejlighedsvis kirkegang. Beh-02 " bruger healingen selv, til mig selv i det daglige" (L109). Beh-03 mediterer regelmæssigt: Den, jeg kører rigtigt meget på nu, den er, det er – hvad hedder det – det er åndedrættet. (Ja). Bare at kunne sidde og simpelthen og meditere på, på åndedrættet (L1460-1461). Beh-05 bruger meditation rigtigt meget, hvis han føler sig stresset (L1297).

Ahlin nævner, at tre-fjerdedele af behandlerne i hans undersøgelse deltager i en gudstjeneste i det mindste engang imellem, hvilket er mere end et tilfældigt udsnit af den danske befolkning. Og alene 20 af de 170 svarpersoner angiver, at de tilhører en anden religiøs gruppe end folkekirken. I nærværende undersøgelse oplyser 5 ud af 6 behandlere, at de er medlemmer af Folkekirken, og at det for flere et meget bevidst valg. Beh-01 forbliver medlem, "til jeg forlader skuden". Herefter følger en lang fortælling om energien i kirkerummet, hans mors begravelse, at han i modsætning til sin familie forbliver medlem, og at han i øvrigt er ligeglad med, hvad andre måtte mene om hans medlemskab. (L677-754) "Det er sku´ positivt, at den er der" (L736). Beh-02 er medlem, "og jeg er også konfirmeret (mm) og jeg er også døbt" (L1212). Beh-03 siger: "Det skal jeg lige spørge min revisor om" (L772). Men han medgiver, at det ikke er et spørgsmål, der rigtigt betyder noget. Beh-04 er medlem af folkekirken, "og jeg har faktisk overvejet og, og flytte.. og søge om at flytte ned til [Navn] Kirke" (L852), "hvor der er en, en personlighed bag ved præsten, (mm) som jeg godt kan lide" (L857-858). Beh-05 er medlem af Folkekirken (L1110). Beh-06 omtaler ikke medlemskab.

Modsat blev der i nærværende undersøgelse ikke spurgt til konkret kirkegang. Men Beh-01 fortæller, at han nogle gange bruger kirken til at tænde lys og bede (L182f). Beh-02:

> "elsker at komme i kirke sådan til, til, til nogle specielle højtider, sådan. Jeg kan også godt finde på, at gå i kirke en søndag, men det er godt nok længe, længe, længe siden, jeg har været det. (Mm). Jeg synes – det på én eller anden måde – der er en tradition i det for mig og det giver en ro og det er ligesom jeg (sukker) .. Ja. Jeg synes, det er.. jeg får sådan en ro, jeg får sådan en.. jamen, jeg synes, det er sådan en dejlig fornemmelse , at komme i kirke. Jeg kan godt lide det. (Mm, mm). (L1213-1218)

Beh-03 fortæller ikke om aktuel kirkegang eller brug af kirkerummet. Beh-04 fortæller om konkret kirkegang[379]. Beh-04 fortæller om en deltagelse i en kirke, hvor hun mediterede foran alteret, hvilket er en fantastisk...” (L801f). Men præsten virkede ikke autentisk på hende, hvorfor hun fik ”kvælningsfornemmelser”. Hun fortæller efterfølgende om en åndelig oplevelse, hvor Jesus kommer til hende og siger, at hun ikke behøver en præst til at udlægge biblen for hende (L828-832). Beh-05

> ”… må da også indrømme, at, jamen jeg kommer da også i kirken en gang i mellem, men det er da ikke så tit, at jeg.. (nej, nej) altså, det skal da jeg da også indrømme. (Mm). Men jeg nyder det faktisk, når vi er der til juletid eller påsken eller sådan nogle ting (ja) og så præsten får læst op af Bibelen. (Mm). For jeg får ligesom nogle andre ord ud af Bibelen end det, der egentlig bliver sagt…” (L1119-1123).

Ahlin finder det bemærkelsesværdigt, at medens en fjerdedel af behandlerne aldrig deltager i en gudstjeneste, så er det en tredjedel, der aldrig deltager i andre spirituelle aktiviteter.[380] I nærværende undersøgelse taler flere behandlere om deltagelse i spirituelle aktiviteter. Beh-01 siger således: ”Så mødes man en gang imellem og har noget meditation, ikke. Det er det der, jeg har fortalt dig om, hvis jeg er i København, så tager jeg ud på Christiania og har noget meditation derude. Så sidder vi og mediterer (ja, ja) og hygger os. Og ryger en vandpibe og alt sådan noget” (L917-920). Beh-03 deltager i weekender, hvor der arbejdes med spirituel selvudvikling (L1000f). Beh-04 deltager ikke i spirituelle aktiviteter med andre. Beh-05 kommer fast i et lokalt samlingssted for alternative behandlere, hvor der i samarbejde tilbydes behandlinger. (L581f). Beh-06 arbejder sammen med andre om fjernhealing en gang om ugen (L700).

Et sidste element i Ahlins undersøgelse, som skal nævnes, er spørgsmålet, om behandlingsevnen/den åndelige evne er medfødt. Det er den for 21 af svarpersonerne. 81 svarer, at den både er medfødt og tillært. 20 siger at den alene er tillært, medens 54 mener, at den kommer fra en høje magt.[381] I nærværende undersøgelse mener Beh-01, at evnen er medfødt (L461). Beh-02, at den er medfødt og ”ligesom udviklet” (L1155). Beh-03, at evnen er medfødt. Han havde ”overhovedet ingen kontrol over det i starten” (L838). Beh-04 har ”lært, at hun havde en medfødt evne” (L893). Beh-05 siger, at den er medfødt, medens Beh-06 ikke kommer ind på spørgsmålet.

---

[379] Anledningen til kirkegangen er af en karakter, at den af hensyn anonymitet såvel som privatliv ikke karakteriseres her (Beh-04 L863-887).

[380] Ahlin, (2007), s. 83

[381] Ahlin, (2007), s. 119

Tro i tiden

En mindre undersøgelse er blevet foranstaltet af Stiftssamarbejdet Folkekirke og Religionsmøde "Tro i Tiden – Lytterunde blandt mennesker inspireret af østlig religiøsitet og spiritualitet".[382] Med lytterunde menes en kvalitativ undersøgelse, som ønske at lytte – deraf navnet – sig ind på en bestemt gruppe eller et bestemt emnet. I dette tilfælde folkekirken, som har behov for "at forstå sig selv og sin samtid bedre og for at finde en god model for at være kirke på en troværdig og frugtbar måde ind i vores tid og sammenhæng". Undersøgelsen var rette mod formidlere indenfor de respektive traditioner. [383] Der er ikke tale om interviews, men om samtaler med 12 samtalepartnere, hvorunder der blev taget referat. Referatet blev efterfølgende sendt til godkendelse hos samtalepartneren. De tolv samtalepartnere fra forskellige sammenhænge er fra semiorganiserende sammenhænge, og er således ikke selvstændige behandlere. Rapporten blev på baggrund af referaterne disponeret omkring en række temaer, som viste sig centrale i løbet af processen.[384]

En lytterunderapport er en mosaik af indtryk af samtalerne, hvorfor det er svært at gengive konklusioner. Her skal således alene gengives nogle indtryk fra rapporten. En formidler fortæller således, at han gik til sin sognepræst for at fortælle om en åndelig oplevelse. Han oplever sognepræstens reaktion som om, at han er gal og nærmest burde opsøge en psykiater. Derfor går hans religiøse søgen uden om Folkekirken.[385] For mange af samtalepartnerne er det erfaringen af en praksis, der virker, som åbner til en bestemt livstolkning. Rapporten reflekterer, at kirken i højere grad er optaget af, hvad den lærer og tror. Den spirituelle søger en praksis, og som han/hun vokser ind i den, bliver den også mere omfattende og betydningsfuld for tro og livssyn.[386] Autoritet afvises, hvis der ikke kan stilles spørgsmål til den, dogmatik, tradition eller institution. Men en åndelig vejleder, som lever af og ved sin spiritualitet, respekteres, om det er indenfor eller udenfor Folkekirken.[387] Nogle af samtalepartnerne giver udtryk for en skepsis overfor enkeltpersoner indenfor miljøet, fordi de slipper for let om ved det og tjener for mange penge på et for spinkelt grundlag.[388] Undersøgelsen går ind i spørgsmålet om reinkarnation, selvom det bemærkes, at samtalepartnerne ikke ønsker at fokusere på karma og netop

[382] Lars Mollerup-Degn, Mogens S. Mogensen og Leif Vestergaard, (2008), Tro i tiden – lytterunde blandt mennesker inspireret af østlig religiøsitet og spiritualitet.

[383] Mollerup-Degn, (2008), s. 5-7

[384] Mollerup-Degn, (2008), s. 8

[385] Mollerup-Degn, (2008), s. 10

[386] Mollerup-Degn, (2008), s. 11

[387] Mollerup-Degn, (2008), s. 14

[388] Mollerup-Degn, (2008), s. 22

reinkarnation. Måske af hensyn til en god tone i samtalen, vil de undgå at støde an mod emner, som forventes at være konfliktstof.[389] Uden, at der kan sammenlignes mellem samtalepartnerne og behandlerne i nærværende undersøgelse, så er det dog værd at bemærke, at det alene er Beh-06, som giver udtryk for en udviklet "teologi" om reinkarnation. De øvrige behandlere giver alene udtryk for vage forestillinger om reinkarnation og taler mere om "at går over på den anden side" (se nedenfor i kapitlet). Det virker helt usandsynligt, at de skulle udlade at berøre reinkarnation af høflighed. Det er således et spørgsmål, som må overvejes, om en udviklet reinkarnationstanke i sig selv opfattes som dogmatisk. Blandt samtalepartnerne opfattes folkekirken som en institution snarere end et åndeligt fællesskab, og kirken mangler levende spiritualitet.[390]

De måske Kristne

Med en undersøgelse har Iben Krogsdal søgt at kaste lys over folkekirkemedlemmers brug af kristendommen som livstolkning i deres egen tilværelse. Hvordan integrerer de forestillinger om kristendom og kirke i deres livshistorie og hvilke forandringer er der sket i almindelige menneskers opfattelse af kristendom?[391] Krogsdal valgte livshistorieinterviews. Fortællerne repræsenterer et bredt udsnit af den voksne men ikke yngste del af folkekirkedanskerne, selvom de ikke er helt tilfældigt udvalgt. Fortællerne udgøres af 20 mænd og 20 kvinder med forskellige sociale, geografiske og faglige baggrunde i alderen 28-81 år. Krogsdal justerede gruppen ved at øge antallet af spirituelle.[392] Allerede af denne årsag anser Krogsdal ikke sin undersøgelse for at være repræsentativ.[393]

Krogsdal refererer også til, hvordan der indenfor de seneste 30-40 år er sket væsentlige forandringer i de måder, hvorpå mennesker forsøger at forklare sig selv f deres tilværelse, og fremhæver, at en konsekvens af individualiseringen er aftraditionaliseringen af tro. Religion er noget, man vælger, og det ofte i stærkt tilpassede personlige udgaver, hvor indholdet afhænger af den enkeltes interesser. Men situationen er Danmark er alligevel anderledes. For på en måde er den præget af en stor stabilitet. De markante udfordringer for religion findes ikke i dalende kirkegang eller medlemstilbagegang for folkekirken, men snarere i de måder, hvorpå mennesker tænker om religion, sig selv, Gud og mening.[394] Religion i deres

[389] Mollerup-Degn, (2008), s. 23

[390] Mollerup-Degn, (2008), s. 30

[391] Iben Krogsdal, (2012), De måske Kristne, København, s. 8

[392] Krogsdal, (2012), s. 15 og 21

[393] Krogsdal, (2012), s. 23

[394] Krogsdal, (2012), s. 18f

mangfoldige former indgår i et tæt sammenspil med bærende danske institutioner og kulturelle måder at være dansker på, at religion og religiøs mentalitet derfor er væsentlige faktorer at inddrage, når man ønsker at sige noget om flertallet af danskeres mentalitet.[395]

Krogsdals undersøgelse er ikke en undersøgelse af alternative behandlere eller præster for den sags skyld. Men undersøgelsen er alligevel interessant i nærværende sammenhæng, og det af flere grunde. Krogsdal deler sine fortællere ind i tre grupper, de forgrundskristne, de baggrundskristne og de spirituelle.[396] Den spirituelle gruppe udgøres af otte personer, hvoraf tre er privatpraktiserende behandlere, medens de resterende 5 på flere tidspunkter af deres liv har efteruddannet sig i deres spirituelle praksisform.[397]

Krogsdal så efter mønstre i livsfortællingerne ud fra sin interesse i, hvordan mennesker genfortæller og tolker særlige begivenheder i deres liv, hvordan de overordnede forsøger at forklare vendepunkter kriser i deres livsforløb, og hvordan de i en samlet historie eventuelt forsøger at skabe sammenhænge i disse forklaringer.[398] Nogle fortællere har meget klare forestillinger om, at deres livs store begivenheder hænger sammen med en større magts indgriben eller endog en guddommelig plan. Andre forestiller sig snarere, at deres livs tilskikkelser først og fremmest er forårsaget af personlige valg foretaget under gunstige eller ugunstige omstændigheder. En del gør således især brug af ydre forklaringer ved ofte at henvise til historien, det omgivende samfund, en Gud, eller til tilfældigheder, mens andre lægger større vægt på deres indre mentale indstilling til tilværelsen.[399]

Krogsdal bemærker, at de spirituelle har et stort fokus på at kæde livsbegivenheder meningsfyldt sammen i en fremadskridende vækstproces. Det spirituelle er de mest formulerede om deres historie. Dette er med til at underbygge, at det er rimeligt at se behandlerne og præsterne parallelt i nærværende undersøgelse. Ikke alene viser Ahlin, at behandlerne formidler deres verdensbillede, men Krogsdals undersøgelse viser, at der er en rimelighed i at se behandleres udviklingshistorier som kaldshistorier, selvom Krogsdals undersøgelse ikke er repræsentativ. I nærværende

[395] Krogsdal, (2012), s. 14. Krogsdal henviser til undersøgelsen: Hans Raun Iversen, Peter Gundelach og Margit Warburg (red.), (2008), I hjertet ad Danmark, institutioner og mentaliteter, København. Se også Jenkins, (2011), kapitel 1.

[396] Krogsdal, (2012), s. 64

[397] Krogsdal, (2012), s. 79-80

[398] Krogsdal, (2012), s. 26

[399] Krogsdal, (2012), s. 31

undersøgelse knytter 5 ud af 6 behandlere åndelige oplevelser til vendepunkter i livet.[400]

Krogsdal skriver om Charlotte, som ser sit virke som terapeut som en praksis, der er langt tættere forbundet med hendes kristendom end for eksempel det at gå i kirke er. For hende, ligesom for de øvrige spirituelle, synes det ganske enkelt at være i den personlige udvikling fra noget til noget andet, det religiøse først og fremmest viser sig. I den daglige udviklingsproces, i de daglige oplevelser af tegn, syn, betydninger, der føles rigtige og peger fremad.[401]

Jeg vælger det, der virker

Kirsten Grubes undersøgelse, "jeg vælger det, der virker" er en karakteristik af den spiritualitet, som udfolder sig på Helsemesserne i København og Aalborg. Det er vel rimeligt at sige, at undersøgelse således også beskriver det fysiske miljø, som behandlerne i nærværende undersøgelse bevæger sig i. Helsemessen er deres "arbejdsplads".[402]

I'm a believer – but I'll be dammed if I'm religious

I sin Ph.d. afhandling fra 2008 søgte Ina Rosen at beskrive tro og religion hos almindelige mennesker i hverdagskontekst, hvor religion i al væsentlighed ikke spiller nogen erkendt rolle.[403] Rosen valgte fokusgruppeinterviews i sin undersøgelse. Hun mødtes med 12 fokusgrupper samlet af mennesker fra det storkøbenhavnske område. Rosen henviser til Heelas og Woodhead bag Kendalprojektet, at der er sket et skifte fra relationel rolle bestemmelse til en subjektiv rollebestemmelse.[404] Rosen benytter markedsmetaforen til at beskrive religion i et sådant samfund, hvor individet kan bruge elementer fra mange boder for at realisere sit subjektive selv i relation til en given kontekst. Undersøgelsen forholder sig ikke til alternative behandlere eller deres forhold på anden måde, end at de og selvfølgelig også præster må virke i denne virkelighed. Det enkelte individ er blevet et autonomt væs4en, som må etablere sin mening for sig selv. Defineret religion er nu alene en kilde til mening blandt mange. Når fokusgruppedeltagerne

[400] Jakobsen, (2016), og kapitel 7.1.

[401] Krogsdal, (2012), s. 144

[402] Kirsten Grube, (2010), Jeg vælger det, der virker – mødet med en selvudviklingsorienteret livstydning, København. Se venligst gennemgang nedenfor.

[403] Ina Rosen, (2009), I'm a believer – but I'll be dammed if I'm religious, Belief and religion in the Greater Copenhagen Area – A focus group study, Lund Studies in Sociology of Religion – volume 8, Lund, s. 28

[404] Rosen, (2009), s.152

således taler om, hvad de tror, er de i gang med en dialektisk proces, som viser, at de er subjektive væsener. Det er det modsatte af defineret religion, som netop er leverandør af mening.[405] Hun bemærker, at ses religion som en pakke, forholder mennesker sig til den på en inkonsistent måde. Hvorfor forbliver mennesker medlemmer af kirken, når de ikke tror på den? Gives mennesker mulighed for at pakke religionen ud, viser der sig et helt andet billede på religiøs virkelighed. Tro bliver et personligt forsøg på ar udvikle ens subjektivitet ad hoc, hvilket på ingen måde fører hen til trossystemer, som er beskrevet af kirken.[406]

3.4 Helsemesse i Aalborg

I det omfang det er muligt at tale om et fælles mødested for de tre grupper af åndelige formidlere i nærværende undersøgelse må opmærksomheden rettes mod den såkaldte "Krop-Sind-Ånd Helsemesse" i Aalborg Kongres & Kulturcenter. Der er her tale om en årligt tilbagevendende begivenhed over tre dage, som regel første weekend i marts. Messen er en mulighed for behandlerne til at præsentere sig selv. De fem af nærværende undersøgelses behandlere, som kommer på messen, taler alle om, at det er en mulighed for at præsentere sig. Beh-02 bruger metaforen, at det er for at sælge mig selv (L1542). Beh-05 taler om, at det er "et kald" at gå ind og hjælpe andre mennesker. Det er jo også for "at vise et spejlbillede af, hvad den alternative eller åndelige verden kan tilbyde andre mennesker af behandlingsformer" (L1685f). (Beh-01 L1000) (Beh-03 L1084/1107). Beh-04 har det ikke godt med messen. "Men det er reklame og det vil give kunder" (L1208-1218). Det var ved messen, som fandt sted 1. – 3. marts 2013, at de første kontakter til behandlerne kom i stand.[407] Den er således også denne konkrete messe, som er reference for nærværende undersøgelse. Messerne arrangeres af "DanInfo Messerne" med tilsvarende messer i Århus, Odense og København. Det anføres i messeprogrammet, at Helsemesserne er "holistiske helsemesser indenfor alternativ behandling,

[405] Rosen, (2009), s. 154

[406] Rosen, (2009), s. 155

[407] Disse kontakter kom i stand som en del af en "pilotundersøgelse", hvor 8 udstillere, udvalgt efter den såkaldte "snowball"-metode. Af disse 8 endte fire med at indgå i nærværende undersøgelse. Rationalet med undersøgelsen var først og fremmest at skabe kontakt, og videre at få en viden, om det var muligt at få tilsagn om egentlige interviews, eller om udstillerne ville have en oplevelse af, at nu kom statskirkens repræsentant for at "se dem i kortene". Der kan desværre ikke refereres fra undersøgelsen, som f.eks. indeholdt spørgsmål til behandlernes oplevelse af indbyrdes kollegialitet, fordi interviewpersonerne blev lovet, at der ikke var tale om interviews, der i egentlig forstand ville blive analyseret, men at der var tale om en sonderende samtaler. *(Interviewguiden findes i Appendiks A.1). (Se i øvrigt afsnit 6.2).*

spiritualitet og sund livsstil". På den seneste messe i Aalborg var der 85 udstillere og 60 minikurser, foredrag mv. DanInfo Messerne arrangerer endvidere "en spirituel overbygning" på helsemesserne kaldet "Mystikkens Univers" om "alt det der ikke kan forklares eller bevises."[408] Der er også andre arrangører af helsemesser.[409]

DanInfo anfører på deres hjemmeside, at de har arrangeret Krop-Sind-Ånd Helsemessen siden 1993 "og at de anser sig som Danmarks førende messearrangør inden for holistiske kvalitetsmesser". Man anfører endvidere, at messerne tilrettelægges "med et så bredt spekter som muligt, indenfor alternativ behandling, selvudvikling, spirituelle og religiøse trosretninger, samt produkter, der relaterer sig til disse områder." Det er endvidere værd at bemærke, at der udbydes en lang række foredrag, workshops med videre under messen for at give den besøgende mulighed for " … at udbygge deres viden om de forskellige alternative idéer."[410]

Standene kan være oplysende eller arbejdende. Med arbejdende stande menes, at der er mulighed for at få/købe prøvebehandlinger inden for det område, standen arbejder med. Der er dog også rene salgsstande indenfor bøger, naturprodukter (sæbe/håndklæder o. lign.) og økologisk chokolade. Man formulerer sig således på hjemmesiden, at man på de arbejdende stande "… kan få prøvebehandlinger indenfor et bredt udsnit af naturterapeutiske behandlingsformer, høre om forskellige spirituelle trosretninger og selvudvikling, få rådgivning eller købe nogle af de alternative produkter, krystaller, bøger, musik eller kunst".[411]

Det må bemærkes, at messearrangørerne bruger udtryk som "spirituelle og religiøse trosretninger" og "forskellige spirituelle trosretninger". Men man bør være meget forsigtig med at tolke på de enkelte ord, fordi brugen af dem i miljøet ikke er entydig. Det vil dog være rimeligt at sige, at helsemessen i arrangørernes selvforståelse altså også handler om religion og tro. I miljøet synes "religion" derimod ofte at hentyde til en formaliseret praksis f.eks. kristendom og "religiøs"

[408] Programmet for "Krop-Sind-Ånd Helsemesse – Aalborg Kongres & Kultur Center, Europahallen, 1.-3. marts 2013". Program kan findes på www.helsemesse.dk.

[409] http://www.sund-livsstil.dk/ http://vejlehelsemesse.dk/ http://www.helsemesse.info/helsemesse-kolding.asp er tilfældige eksempler fra en google-søgning 16/3 2013.

[410] http://www.daninfo.dk/ss3.sspx

[411] Den aktuelle udstiller liste kan altid findes på DanInfos hjemmeside: http://www.daninfo.dk/ss3.sspx

hentyder til den alvorlige eller dedikerede form for praksis.[412] Lars Ahlin forventede i sin spørgeskemaundersøgelse fra 2007 blandt alternative behandlere i Århus kommune en skarp modsætning overfor betegnelserne "religiøs" eller "kristen" blandt behandlerne. Den forventning fandt han ikke indfriet, da 50 % af de, der returnerede undersøgelsens spørgeskema, betegnede sig selv som "religiøse."[413]

Blandt de 6 behandlere, som indgår i nærværende interviewundersøgelse, er det billede, der tegnes ikke entydigt. Beh-01 mener således, at det religiøse er at lukke sig inde i en klokke. Men mange folk er også glade for at kunne gå i kirke eller til Buddha, eller hvad de ellers vil. Det er positivt for Beh-01 (L144). Men der er ingen, der har den eneste rigtige vej (L660). Beh-02 skelner mellem religion og religiøs. Med religion kommer hun til at tænke på Gud (L361), eller noget større end hende selv. Selvom "jeg ikke engang ved, om det er en gud" (L367). Religiøsitet derimod handler om fanatisme, skønt der også kan ligge også en tryghed i det at have noget at tro på (L373). For Beh-03 bliver religiøs et "fyord, når folk de begynder at pådutte andre, hvad de skal tro på" og nærme sig blind tro. "At folk de ikke tør at tænke selv men lytter efter hvad deres imam eller deres præst eller guru (mm) eller hvem det nu er, hvad de siger og tror, at det er den evige sandhed." (L235-239). Beh-03's problem med religiøse autoriteter er gennemgående i interviewet (L420/433f/457). Beh-03 klargør sit synspunkt, at så snart man laver et system, er det religion (L420) "Der er ikke nogen, der skal sætte i system for mig" (L436). For Beh-04 handler religion om fastlåsthed, bedreviden og magt, og pisse territoriet af (L187). Er man religiøs, så har man en forståelse, en tålmodighed og religionens indhold. Religion er noget med at være rigtig og forkert (L187-193). Beh-04 siger direkte, at præsterne stadigvæk vil stå oppe på præstestolen og snakke ned (L271).[414] For beh-06 "er problemet med religioner", at der er tale om fastlåste systemer, som kæmper mod hinanden. Men det er forkert, for der er kun én Gud. Der er noget,

[412] Allerede Per Salomonsen peger på sprogbrugen i sit sociologiske metodestudium fra 1971: "Religion i dag", hvor den religiøse er den, der udviser en aktivitet med kirkegang, bordbøn, "render til møder" ud over det almindelige. Man kan derfor sige, at der er tale om en bredere folkelig sprogbrug, der var etableret før New Age blev en del af det offentlige rum. Per Salomonsen, (1975), Religion i dag, Et sociologisk metodestudium bd. I, København, s.177ff.

[413] Ahlin, (2007), s. 66ff

[414] Beh-04 siger således: Ja, når I står i det sorte, ikke. Det er lettere, hvis man møder dem andre steder, (ok) hvor de er personlige. (Mm). Ja. … (mm). F.eks. engle. At snakke om engle med en præst, det får du dem ikke til. I hvert fald ikke dem jeg har mødt. Jeg kan.. fortsætter stadigvæk. Men det der at kunne se og snakke med engle, ikke. Det har – puh, ikke. (Mm). Og lige så snart de – så kan de stå oppe på prædikestolen og sige: "Englene kom og gav bud om den lille fødte." Ikke. (L1102-1106)

som er essensen, mener Beh-06. Det er som at føre krig bare på religiøse indstillinger (L802).

Man kunne spørge, om DanInfos sprogbrug er en henvisning til, at der gennem en længere årrække har været to kristne stande på messen, hvoraf den ene repræsenterer den officielle folkekirke (Folkekirken i Aalborg Stift) og den anden "I mesterens lys/Aalborg valgmenighed." "I mesterens lys" er en kirkelig gruppering grundlagt af Ole Skjerbæk Madsen, som arbejder med "brobygning mellem kirken og den nye åndelighed", medens valgmenigheden er en del af det folkekirkelige system, om end organisatorisk friere stillet end en "almindelig" sognemenighed. Valgmenigheden er således stadigvæk underlagt biskoppens tilsyn.[415] Begge kristne/kirkelige stande indgår i det "fotoalbum 2013", som ligger på DanInfos hjemmeside.[416] Ved messen i Aalborg i 2013 var der 2.440 besøgende.[417]

Jeg tror på det, der virker

Kirsten Grube foretog i 2010 en interviewundersøgelse på Krop-sind-ånd-messerne i Aalborg og København. Hun ønskede at undersøge hvad der kendetegner den åndelige søgen i nutidens tilsyneladende "religiøse supermarked" og hvorledes de kirkelige fællesskaber møder denne åndelige søgen. Hun spørger, hvem den typiske messegæst er, og på hvilken baggrund man opsøger messen? Men derved kommer hun også til at give en karakteristik af det praksisfelt, som behandlerne står i. Derfor er det værd at opholde sig et øjeblik ved hendes undersøgelse.

Gennem interviews og observationer i et praksisfelt ønskede Grube således at undersøge "hvordan mødet med udbydere på alternativ-messen er med til at udvikle den enkeltes trosudvikling og spiritualitet", og hvad der kendetegner deres søgen og deres spiritualitet.[418] I alt blev 41 personer interviewet i undersøgelsen. Det beskrives dog ikke nærmere, hvordan interviewpersonerne blev udvalgt. Og som man også anfører i en note, baserer billedet af den typiske messedeltager sig på "observationer, interviews med messens behandlere og udøvere og det indtryk, vi fik ved at tale med vores informanter".[419]

---

[415] http://www.imesterenslys.dk/ http://aavm.dk/ René Dybdal Pedersen giver en kritisk præsentation af "I mesterens lys" i sin bog "I lysets tjeneste – nye religiøse og spirituelle grupper i Danmark", Århus 2005, s. 96-118. Bogen er en del af *Det danske Pluralismeprojekts* serie om religiøse og spirituelle grupper i Danmark.

[416] http://www.daninfo.dk/ss2105.sspx

[417] Jfr. mail af 2. april 2013 fra Daninfo Messerne v/Inge Nielsen

[418] Grube, (2010), s. 4-5

[419] Grube, (2010), note s. 6 Grube giver i sit bilag 1. en "Oversigt over informanter, baggrund og hovedbegrundelse for at være på messen". Se side 33.

På denne baggrund karakteriseres to hovedgrupper af besøgende. Den første benævnes "de erfarne og målrettede", som typisk er kvinder mellem 40 og 65 år med en kort eller mellemlang uddannelse f.eks. social- og sundhedsassistent, pædagog eller lignende, én der arbejder "med mennesker". Denne gruppe går mere eller mindre målrettet efter produkter, som bestemte udbydere kan levere. Det synes ofte vigtigt, at de får nogle redskaber, som de kan bruge i deres arbejde, og hvordan de i øvrigt som personer møder mennesker. Den anden hovedgruppe benævnes som "de nysgerrige". De har sjældent nogle forventninger på forhånd eller er specielt målrettede. De er opsøgende i den forstand, "at de vælger at deltage på messen og at afprøve forskellige tilbud". Som det gjorde sig gældende med de målrettede og erfarne messegæster, "søger de redskaber til videre selvudvikling – men er dog sjældent afklarede med, hvor de skal finde disse redskaber". Denne anden gruppe er karakteriseret ved en større uddannelses- såvel som aldersmæssig spredning, idet den også omfatter helt unge skolebørn.[420]

Kirsten Grubbe anfører, at den åndelige søgen, som her ses inden for et overvejende holistisk verdensbillede, "former sig som en søgen efter de elementer, tilgange og praksisser, som funktionelt kan hjælpe den enkelte videre i forhold til den individuelle udvikling af selvet".[421] Den holistiske betyder, at der ikke skelnes mellem en psykologisk eller åndelig dimension. Man er ikke specielt interesseret i at fordybe sig i henholdsvis en psykologisk teori eller ny åndelig praksis. Det åndelig har ikke interesse i sig selv og man ønsker ikke at fordybe sig i de åndelig elementer, man møder. [422] Man vælger det, der virker. Den individuelle selvudvikling ses som en, "hvor man konstant er åben over for nye udviklingsmuligheder – der i princippet kan gå i alle retninger – og hvor man indtager mere og mere af, det man gerne vil være og gerne vil blive bedre til". [423]

Kirsten Grube anfører videre, at messegæstens opsøgen/afsøgen i udgangspunktet er sekulært funderet – med en folkepsykologisk overbygning, der tilføres relevante åndelige elementer. Man "anvender en "common sense"-psykologi og knytter den til mere eller mindre spirituelle elementer, f.eks. i forhold til en modereret udlægning af karmaloven".[424] Grube henfører dette til, at når man er socialiseret ind i en

[420] Grube, (2010), s. 7-8

[421] Grube gør selv opmærksom på, at udtrykket "åndelig søgen" må bruges med et vist forbehold. Som allerede anført er det et af de ord, som bruges og forstås forskelligt i miljøet og i forhold til en kristen sprogbrug. Grube siger således, at det for den typiske messegæst ville være mere dækkende at tale om at være "åndeligt opsøgende/eller afsøgende" (S. 11).

[422] Grube, (2010), s. 11

[423] Grube, (2010), s. 27

[424] Grube, (2010), s.16+27

sekulariseret verdensforståelse og samtidig er inspireret af holistisk tankegang, synes det at være en ganske fremmed tanke, at der skulle eksistere nogen form for ydre transcendent virkelighed. Nogle af de interviewede opererer med det, man har kaldt "den fjerne kirke", således forstået at de kulturkristne tilhørsforhold aktiveres i forbindelse med store familie begivenheder, enkeltstående gudstjenester eller lignende. For Grube fremhæver, at de interviewede har et manglende tilhørsforhold til kirken, fordi som oftest mener de, at kirkerne ikke kan rumme deres spiritualitet. Nogle af de interviewede synes helt afkoblet en kristen livs- og verdens forståelse. [425]

Det at man fraskriver sig muligheden for noget uden for sig selv ses af Grube med henvisning til Heelas/Woodhead[426] som en konsekvens af den såkaldte subjektive vending. Det er således samfundsmæssigt betinget og ikke et udtryk for et bevidst religiøst valg, at der er sket en bevægelse væk fra religion og, hvad Grube kalder det kulturkristne fernis, til en individuelt sammensat spiritualitet. Det, at man er optaget af ens individuelle vej, og hvilken rolle åndeligheden skal spille i ens liv, og i mindre grad åndeligheden i sig selv, får Grube til at fremføre, at interviewpersonernes religiøsitet hviler på et rent sekulært fundament. Det at man aktivt fravælger religiøse institutioner, herunder kirkelige institutioner, betyder, at den almindelige kulturkristne velvilje tilsyneladende erstattes af en gennemgående sekularisering.[427]

Grube ønskede videre at spørge ind til, hvad der kendetegner det "gode møde", altså mødet mellem udbyderne og den gruppe, der opsøger et tilbud.[428] Undersøgelsen kan således gennem spørgsmålene til messedeltagerne hjælpe til at karakterisere helsemessen som begivenhed og som praksisfelt for udbyderne. Hvad er det for nogle forventninger, som udbyderen skal leve op til?

I undersøgelsen er det karakteristisk, at messegæsterne har en opfattelse af, at nogle udbydere er dygtigere end andre. Oplevelsen af intensitet tillægges her stor betydning og heri indgår, at udbyderne med deres kropssprog indbyder til videre

[425] Grube, (2010), s. 16. De "spirituelle" i Krogsdals undersøgelse, som bygger på en række livshistorieinterviews, er alle medlemmer af folkekirken. Men de synes – trods en meget kritisk holdning til kirken som institution og præster som autoriteter, positive overfor folkekirken som ramme om religiøse handlinger. (s. 230). Rummet som det hellige rum synes også at spille en rolle. En af Krogsdals interviewpersoner bruger kirkerummet og gudstjenesten til sit "lysarbejde". (s. 228). (Beh-01 L182) fortæller, at han er går ind i kirker for at tænde lys for verden, og på den måde "sende kærlighed".

[426] Paul Heelas & Linda Woodhead, (2005), The Spiritual Revolution, Oxford.

[427] Grube, (2010), s. 16

[428] Grube, (2010), s .5

samtale og i det hele taget udviser empati.[429] Nogle af Grubes interviewpersoner beskriver, hvordan de ret hurtigt bliver kritiske overfor, hvad de møder på standene.[430]Man afsøger, konkluderer Grube, de steder, "der har den reneste energi, og de personer, der udstråler mest empati," fordi det er vigtigt for messegæsten, at udbyderen ser ham/hende, hvor man er, og "at udbyderne formår at kaste lys ind over folks liv."[431]

Man kan således sige, at det trosmæssige/religiøse/åndelige/spirituelle, hvilken sprogbrug man end vælger, udspiller sig i mødet mellem udbryder og messedeltager med udgangspunkt i en konkret ydelse – som healing, krystaller osv. Men, som Grubbe gør opmærksom på, når man generelt kan sige, at noget ikke er mere troværdigt end andet, fordi der ikke er en universel sandhed, må det være andre ting, som umiddelbart er afgørende for mødet mellem messegæst og udbyder.

Her bliver relationer vigtige, ikke i udgangspunktet baseret på et givet fællesskab, men de direkte møder mellem mennesker. Da det, man tror, tager form gennem en sprogliggørelse af de erfaringer, man gør sig undervejs, er det ikke relevant at tale om tro eller religiøs identitet, i den forstand man kan tale om disse, løsrevet fra det konkrete virkelighed eller praksis, man har oplevet eller forventer at opleve.[432]

Grube interesserer sig også for messegæsternes syn på kirken, og hvordan "kirken kan skabe meningsgivende og relevante møder med opsøgende mennesker".[433] Selvom Grube anfører, at der er "folkekirkelige stande" på messerne, refererer hun alene nogle messegæsters oplevelse af "I mesterens lys"-standen.[434] Men i denne sammenhæng er det væsentligt at slå fast, at de kirkelige stande er på messen som udbydere på linje med alle andre udbydere.

Behandlerne og Helsemessen

De 8 sonderende interviews på Helsemessen 2013 dannede således baggrund for rekrutteringen af behandlere med henblik på interviews i denne undersøgelse. 4 udstillere, Beh-01, Beh-02, Beh-03 og Beh-04, endte med at deltage i nærværende projekt. De sonderende interviews temasatte en række spørgsmål. Og selvom der ikke kan refereres fra interviewene som sådan, er det dog værd at nævne, at

[429] Grube, (2010), s. 22

[430] Grube, (2010), s. 24

[431] Grube, (2010), s. 27

[432] Grube, (2010), s. 27

[433] Grube, (2010), s. 5

[434] Grube, (2010), s. 22-23

udstillerne umiddelbart ville deltage i den sonderende interview, og også i selve interviewundersøgelsen. For Iben Krogsdal anfører, at der blandt de såkaldt spirituelle findes en udbredt skepsis overfor præster som autoriteter, over for kristne dogmer og læresætninger. De spirituelle er skeptiske over for teologi som et særligt, redigeret indhold og overfor kirken som forvalter af tro.[435] Men der var ikke nogen udtalte reservationer fra de interviewede. En, som også deltog i nærværende undersøgelse, sagde efter at have se introduktions brevet med universitetets brevhoved, "at det er så i den rolle, du er her i nu".[436] En anden behandler, som ligeledes er blandt de fire, som kom til at indgå i undersøgelsen, kommenterede flere gange på det positive i, at kirken ville dialog. Her er intervieweren nok i en forstand blevet set som "præsten", men det blev opfattet som noget positivt. Det bør selvfølgelig overvejes, om det kunne sætte så markante spor i et givet interview, at interviewet ikke ville kunne indgå i undersøgelsen.[437] Eller er der ganske enkelt tale om, at interviewpersonen rent faktisk er interesseret i dialog med folkekirken? [438] Han opfattede nærværende projekt som et "dialogprojekt" og benyttede i den forbindelse metaforen at bygge broer. Som således antydet dukkede en række fortællinger såvel som direkte holdningstilkendegivelser fra de sonderende interviews op igen i selve undersøgelsen.

Kolleger eller konkurrenter

En række udtalelser i de seks interviews kan give et øjebliksbillede af behandlernes syn på kollegialitet, samarbejde, relationer, og miljøet omkring messen som sådan.[439] Netop miljøet er flere af behandlerne i undersøgelsen kritiske overfor, så vel som overfor de andre behandlere. Beh-01 ser, at det er det negative ego, der kører. Han ser "folk, der har arbejdet med de her ting i mange år, stå med jalousi, misundelse", hvilket gør ham ked af det (L314f). Beh-01 mener, at nogle behandlere lader det

[435] Krogsdal, (2012), s. 237

[436] Notaterne fra de sonderende interviews er tilgængelige for bedømmelsesudvalget.

[437] En tilsvarende overvejelse kom op i forbindelse med en mindre lytterunde i København i september 2011. Men forudsætningerne var alligevel her, at interviewerne kom som "præster, der var interesseret i at lytte." Under evalueringen af lytterunden blev spørgsmålet diskuteret med den konklusion, at en sådan overvejelse er det ikke rimeligt at tiltænke informanten. Undersøgelsen kan findes Folkekirke & Religionsmødes hjemmeside. http://www.religionsmoede.dk/images/religionsmoede/filer/rapporter/Samlet_lytterunderapport.pdf Se navnlig interview nr. 4.

[438] Spørgsmålet er selvfølgelig her, hvad et interview egentlig er. *(Se afsnit 5.1 og 5.2).* Det er således bemærkelsesværdigt, at interviewpersonen fortsatte med en fortælling om et dialogprojekt, han havde deltaget i for år tilbage i en Københavnsk Kirke. Fortællingen blev gentaget i interviewet i nærværende undersøgelse (Beh-01 929-950).

[439] Et fyldigere billede gives i personprofilerne i Appendiks C.

hele løbe løbsk, fordi de ikke har styrken til at kommunikere med den åndelige verden (L211). Men der er mennesker, som kommer til skade. Det er nemmere at sidde og kigge på engle end at give de her mennesker en hånd med, ikke. (L319). Beh-04 er endnu klarere. Hun mener, at hun selv er meget benene på jorden (L1063), og at det lidt for hurtigt bliver røgelsespinde.[440] Så hun går bare sine egne veje, "fordi så har jeg noget, noget.. jeg har noget biokemi og noget, noget med i min viden om krop. Øh.. Og når nogle begynder sådan at snakke om, jamen, det er sådan og sådan. Det kan bare ikke hænge sammen. (Nej, nej). Altså, det, det gen eller den kemi (mm) er ikke opfundet, vel" (L781-785). Beh-05´s kritik går derimod på det uddannelsesmæssige. "Men jeg synes desværre, at der er for mange, som jeg kalder for køkkenbords clairvoyanter, som ikke er helt stuerene" (L725). "De går til et 14 dages kursus, og når de kommer på messen, kan de ingenting (L731). Mange gange er der nogen, som finder på en smart ting så skal de lige på Messen og lufte det en gang". Og så sker der ikke en skid (L743). Beh-04 har også mere nuanceret faglig kritik inden for sit særlige felt (L1436/1444). Beh-05 bliver meget kontant i sin kritik af en navngiven behandler[441] "og sådan nogen som dem, de er der udelukkende for pengenes skyld" (L16683-1684).

Men er behandlere efter de interviewedes mening kolleger eller konkurrenter? Fire af de interviewede kommer ind på spændingen mellem konkurrenter og kolleger. Beh-02 siger, at "man skal saftsuseme passe på, ikke at komme til at give hinanden noget" (L933), men man er også lidt kolleger. Hun har oplevet stor hjælpsomhed (L1524f). Beh-03 taler om de andre udstillere som kolleger (L1095), medens Beh-04 mener, at andre behandlere er også konkurrenter, så man holder noget tilbage (L1327). Beh-05 understreger, at han ikke har konkurrenter. Han har kolleger (L1080).

Nogle af behandlerne samarbejder med andre behandlere. Men det synes at være i mindre grad. Beh-01 mener, at han "nok er svær at arbejde med" (L905), så det er mest "i det psykiske". Han laver således en del firmakurser med andre (L912). Beh-02 har ikke haft noget samarbejde med andre behandlere, selvom det kunne være spændende (L1414). Hun er dog åben for at snakke med andre, f.eks. på en messe. (L1460/1518). Men det er lidt tilfældigt, hvem hun kommer til at tale med (L1550). Beh-03 har nogle "rigtigt kolleger", som han samarbejder med (987). Man debatterer ikke, men snakker altså afslappet om tingene. "Og noget af det, som der er, jeg er forbavset over, det er, at der er rigtig mange, som der egentlig har et meget lig synspunkter eller indstilling – livsindstilling, som, som jeg har. Jeg er forbavset over, at der egentlig er så mange" (L972-975). Beh-03 mener, at "vi kan ikke alle sammen opfinde den dybe tallerken. Så ville vi overhovedet ikke bevæge os nogen

[440] Beh-04 benytter også denne karakteristiske metafor i prøveundersøgelsen.

[441] Det bør bemærkes, at dette er den eneste gang i interviews, at en navngiven behandler kritiseres af en anden behandler.

steder. Så ville det ville gå alt for langsomt. Dét, at man kan, man kan dele erfaringer. Og drage nytte af andres erfaringer. Det er jo fantastisk. Altså, det bruger vi rigtigt, rigtigt meget. Altså, vi, vi mødes en gruppe herude i Aalborg. Vi mødes én gang om måneden, hvor vi deler erfaringer med behandlinger og hvis vi har nogle problematikker med, med klienter eller problematikker med og selv. At vi så kan snakke og dele erfaringer om, hvordan håndterer andre de forskellige situationer. Det er så jo en rigtig, rigtig vigtig ting. (L1403-09). Beh-04 er glad for at " få lov til at snakke med nogen, der, hvor jeg ikke behøver at diskutere det, om vi har en sjæl eller ej (=Kollegadefinition) (L1051). Beh-05 "kan godt finde på at have en dialog kørende med en anden behandler" (l1028). Og slutteligt har Beh-06 samarbejdet med nogle mennesker "igennem nogle år" (L773). Han har tidligere følt, at det var problematisk, så han hellere skulle gøre arbejdet alene, og ikke sammen med andre mennesker.[442]

Brancheforening

Lars Ahlin anfører, at det ikke er selvfølgeligt at være medlem af en behandlerforening. 71 af de 170, der returnerede spørgeskemaet i undersøgelsen, er ikke medlem af en forening. 30 er dog medlem af mere end en. De hyppigste tre grunde til medlemskab er, at foreningerne arbejder for, at kun seriøse skal udøve behandling, og at alternativ behandling får en øget legitimitet i samfundet, og at forståelsen for alternative behandlingsformer udbredes. Ahlin ser ikke noget entydigt svar på ikke at være medlem. Men han bemærker, at der findes en gruppe tydeligt individualistiske behandlere, som mener, at medlemskab er begrænsende på en måde, som de ikke bryder sig om.[443]

Beh-01 er således ikke med i en brancheforening, da "der ikke er nogen, som skal lege dommere overfor andre" (L637). Det er således værd at bemærke, at denne behandler ikke anerkender religiøs autoritet i egne rækker. Han mener, at det alene er Gud, der må bedømme (L640). Foreningerne vil hurtigt spærre en inde (L650). Han tilslutter sig almindelig sund fornuft (L648). Beh-02 er derimod med i brancheforeningen for hendes primære behandlingsform. Hun føler dog, at hun burde være med i alle de relevante foreninger (L880f). Det er noget med at have den der blåstempling (L902). Det er karakteristisk for Beh-02, at hun på flere måder efterlyser at være med i nogle netværk (L926/945), også gerne med folkekirkepræster (L1968/1984). Beh-03 deltager i smågruppearbejde i brancheregi (L981). Han har stadig en tilknytning til sit primære uddannelsessted, hvor der er et forum, han kan gå ind på, grupper, hvor han kan gå ind og hente hjælp (L699f). Der er nogen, han kan ringe til og få supervision (L702), for som certificeret er man

[442] Det er tale om en særlig form for healing. Af hensyn til anonymiseringen kan det ikke beskrives nærmere.

[443] Ahlin, (2007), s. 48-50

underlagt løbende supervision (L703). Beh-03 taler meget negativt om brancheforeninger i øvrigt. Som det gør sig gældende med Beh-01, er der tale om "den der med", at nogle vil diktere ham, at han ikke må bruge den guddommelige energi, før han har betalt et eller anden (L415). "Så stejler jeg fuldstændigt" (L418), hvis han skal på kursus først. Han "tager hatten af" for dem, der går udenom dem, der har filosofi med det her system (L441f). Selvom Beh-03 har et rimeligt forhold til sit uddannelsessted, så er hans grundlæggende tilgang, at ingen skal pådutte ham eller nogen noget.[444] Beh-04 er ikke med i en sammenslutning, fordi der kommer så meget larm indimellem i mit hoved ud af det (L780). Beh-05 er ikke med i en brancheforening (L602).

Religiøse formidlere

Antagelsen af, at behandlerne også forstår sig selv som religiøse formidlere, er som allerede anført en væsentlig del af undersøgelsesdesignet for nærværende projekt. Beh-01 er meget tydelig: "Og det vil sige, at jeg går meget op i det, at man har en tro på det guddommelige, men bevæger sig med lys og kærlighed på sin vej". Det er hans egen tro, og han mener, at det også er de mennesker, han tiltrækker. De mennesker, der kommer til samtaler "og sådan noget", er efter Beh-01's opfattelse klar over, at det er det, han står for (L83-86). Derimod er Beh-02 er ikke på samme måde eksplicit om, hvad hendes grundforståelse er. Hun taler om, at der kommer[445] en masse ord inden i hende. "Jeg får noget med, med at være der for andre. Noget medmenneskelighed. Ikke. (ja, ja). Og, og hjælpe og guide (mm) andre i livets.. (ja, ja) æh, æh, ja også noget med.. øh, ja også, altså, at jeg bruger mit sådan – mine, mine evner, hvis jeg må kalde dem, mine spirituelle evner . (Mm, mm). Æh.. ja, altså, nu kan jeg ikke huske, hvad det var, jeg skulle sige eller hvad det var, du.." (L292-297). Beh-03 har ingen metarefleksion (L203f). Men han fremhæver, at hans uddannelsessted "gør rigtig meget ud af at fortælle, hvis, at det er dig, der bestemmer, *(tre bordbank)* hvordan du vil tro. (Ja, mm). Og hvad du vil tro på og hvorfor du vil tro på det." (L729). Men det er ikke desto mindre klart, at Beh-03 bevæger sig i et åndeligt/spirituelt univers. På spørgsmålet, om der findes en åndelig verden, følger en længere beretning om, hvordan beh-03 tager på trommerejser for/med klienter, og dermed bevæger sig i flere forskellige verdener, og hvordan han får hjælp af guddommelige væsener/guider (L1304-1383). Det er først for nylig (2013), at beh-04 er hoppet ud af skabet som, som åndelig. Hun er blevet advaret imod at have noget på sin hjemmeside omkring spiritualitet og åndelighed, for det

[444] En simpel søgning viser, at Beh-03 bruger således "pådutte" 14 gange i interviewet.

[445] Det er rimeligt at spørge, om der i udtrykket ikke i sig selv ligger en religiøs tydning. Et andet markant sted i interviewet siger Beh-02: "En tryghed på en eller anden måde, (mm) og have noget at tro på. Altså, (ja, ja) at man ved, f.eks. at nu kommer der også noget med liv efter døden – altså, men det ved jeg ikke, om det har noget med religion at gøre" (L373-375). Tilsvarende bruges "jeg får noget" fire gange i interviewet (L293/1743/1749/1772).

sælger ikke til virksomheder. (L1072) Men hun skal også "have en rigtighed med". Fordi noget ikke kan bevises, er det jo ikke fordi, det ikke er rigtigt, mener beh-04. Men hun " har været meget langsom til at komme derhen i sin åndelighed, som hun er i dag" (L1066). [446] Beh-04 beskriver hendes grundforståelse, at "vi er guddommelige mennesker", skabt i Guds billede. "Når vi så ikke lever det, … spænder vi ben for os selv." Hun arbejder meget med, " at vi mennesker har to veje. Vi har kærligheden til os selv og så har vi egoets vej. . Altså frygten for.. altså vi enten kan arbejde i frygt eller i kærlighed" (L151-157). "Det er lige så snart.. altså den, det spirituelle eller det religiøse.. Når vi får den åndelige del med og får en kontakt, og vores, vores det indre med den.. ja – æh.. kontakt til universet eller hvad jeg skal sige. (Mm). Når de to ting hænger sammen, (mm) så er alle tre ting smukke (L223-226). Beh-05 synes ikke, at det, han laver, på nogen måde er religiøst (L214). Han "lever ikke efter en bestemt trosretning" (L220). De religiøse kan "godt være lidt mere frelste i det, de står og laver. Altså, så er det for mig, at lever og ånder for det, de gør" (L225). Allerede dette viser, at det er vanskeligt, når begreberne bruges så forskelligt. For der kan ikke være tvivl om, at Beh-05 må betegnes som religiøs formidler.[447] Beh-05 taler således om, at han har fået lagt sin grundsten i filosofien bag hans primære behandlingsform (L160). Den forankrer ham (L711). Han er kanal for det, der kommer ned (L1331f/1756f). Beh-05 taler om "den her branche, at alle "snakker… om ånder og åndelighed og spiritualitet. Det hænger på ét eller andet plan lidt sammen" (L235). "… når de snakker om spiritualiteten og åndelighed, jamen så er det jo igen den der fine, rene energi, vi, vi står i og arbejder ud fra og kommer ind i. (Ja, ja, ja). Og der er jo egentlig også der, man egentlig kan sige, vi er renest." (L245f). Beh-06 taler om sin åndelighed. Og han lancerer i sammenhængen en række kristne begreber. For ham er Kristus ledestjernen. Så følelsen af, at han er en del af det arbejde, som Jesus vil have ham til at gøre, er en kraftig impuls for ham. (L1099f). Alene beh-06 siger ligeud, at "som regel formidler jeg", hvis der er åbenhed for det. (L530) Han føler meget, at han har den der nære forbindelse til Helligånden, (ja, ja) så det er som regel Helligånden, (mm) men jeg siger også tit "Gud Helligånden", fordi Helligånden det er jo Guds sendebud her til mig, så der er ikke.. det er jo ét. Eller Gud er totalt repræsenteret i Helligånden, vil jeg sige. Jeg tænker ikke så meget. Jeg kan.. Jeg har ikke brugt Jesus så tit, men en gang i mellem gør jeg det (544f). Beh-06 meget forskellig i forhold til de øvrige behandlere, hvilket

[446] Beh-04 er nok den, der er mest kritisk overfor, hvad der foregår i det spirituelle miljø. Men interviewet er præget af en indre dialog, som det er svært af given et billede af her. Et mere dækkede billede findes i personprofilen i Appendiks C. Interviewet rummer en del meget personlige fortællinger, som alene findes i de båndlagte transskriptioner.

[447] Der henvises her til Beh-05's personprofil i appendiks C. den åndelige/spirituelle tilgang gennemsyrer Beh-05´s fortælling på en bemærkelsesværdigt konsekvent måde.

allerede ses af hans brug af kristne begreber. For Beh-06 bliver relationen til Jesus så "det er lidt af en forlængelse af min lærdom" (L551).[448]

Alternative behandlere

I sin undersøgelse fra 2007[449] benytter Lars Ahlin udtrykket "alternative behandlere" om gruppen og taler i forlængelse deraf om den "alternative verden".[450] I den lille forundersøgelse på Messen 2013 anså de interviewede behandlere betegnelsen "alternative behandlere" som negativ, fordi der i udtrykket ses en manglende anerkendelse. Og det blev fremført, at det kendetegnende ved den "alternative verden" modsat "det etablerede system" er, at den er "åndeligt, værdibasseret – modsat egobasseret." Men også, at den alternative verden er den "værste krigszone". I nærværende undersøgelse synes begrebet ikke at blive problematiseret på samme måde. Om det skyldes, at der i forundersøgelsen blev spurgt direkte til, hvad udstilleren mente om prædikatet "alternativ", er en åben vurdering. Beh-01 taler om "det her alternative regi" (L656), om at være sammen med nogle "alternative mennesker" (L930), "alternative vej" (L946), "alternative sektor" (L993), "alle/andre alternative" (L1114/1154). Beh-02 kalder sig " spirituel rådgiver eller alternativ rådgiver – alternativ behandler. (Ja, ja). Altså rådgiver og behandler" (L48). Hun taler om at arbejde med "alternative ting" (L508) og tilhøre den "alternative verden" (L960)[451]. Beh-03 bruger slet ikke ordet "alternativ". Beh-04 taler alene om, at den alternative behandling har været en legeplads for mange (L620). Og fortsætter med en voldsom kritik: "Altså, det behøver ikke at hjælpe. Det behøver ikke at gøre noget eller.. men jeg kan hjælpe alt. Lige fra depression til spiseforstyrrelser (ja) til manden er utro. Ikke. (Mm). Altså, så kan jeg bare lige trykke under dine fødder eller give dig noget, nogle sten, altså". Beh-05 taler om det "alternative område" (L302). Han refererer andre for at tale om den "her såkaldte alternative verden" (L1461). At det alternative netop er noget andet, noget værdibaseret kommenterer Beh-05: "jeg helbreder ikke, jeg hjælper. (Ja). Og det er mit forskel (mm) på at være i den alternative verden. Fordi, selvfølgelig har det en virkning, men det er ikke mig. Jeg er kanal for den virkning. (Ja, ok). Og så er det ikke mig, der helbreder. (Nej). Så hjælper jeg. (Nej). (L1598). Beh-05 har et længere fortælleforløb om en klient med uhelbredelig kræft, hvor han netop understreger, at

---

[448] Opmærksomheden må henledes på, at der ikke er tale om kristendom i klassisk forstand, skønt beh-06 bruger mange kristne begreber. Se Kenneth Sørensen, (1999), Fuldmånemeditation på tærsklen til en ny verdensreligion, København.

[449] Ahlin, (2007), s. 10

[450] Ved indgangen til messen benytter messeledelsen udtrykket "alternative verden" på deres banner.

[451] Der er ikke tale om en fuldstændig optælling i interviewene. "Dubletter" er således udeladt.

han ikke lovede hende helbredelse, men at han med sine behandlingsformer kunne smertelindre, og at hun oplevede "kærligheden og nærheden". Hun genvandt nogle kræfter, når hun var blevet healet (L1041-1061). Han mener, "at vi alle har noget at byde på" (L1479), og at vi ikke kan undvære sygehusene. Men han mener, at den etablerede verden retter skaden men ikke går ind i problemet, altså de bagvedliggende åndelige årsager (L1482). Han ønsker således at den etablerede og den alternative verden kunne arbejde sammen, og mener da også, at der er ved at ske en holdningsændring i den etablerede verden (L1471-1508). "Gå ind i den alternative verden" (L1612), "hvad den alternative eller åndelige verden kan tilbyde" (L1688), alternative behandlere" (L1802). Beh-06 bruger betegnelsen "holistisk behandler" om sig selv. Han taler i øvrigt ikke om den/det "alternative".

Spirituel/åndelig

Det er en grundlæggende antagelse for projektet, at behandlerne kan anses for at være åndelige formidlere. Lars Ahlin fandt i sin undersøgelse, at 66% af de alternative behandlere i høj grad eller i meget høj grad anså sig selv som formidlere af et religiøst verdensbillede og at de gav åndelig/spirituel vejledning. [452] Netop inspireret af Ahlin blev der i forundersøgelsen spurgt til de tre ord for om muligt at finde ind til, hvordan de bruges. Spørgsmålene blev gentaget i nærværende undersøgelse. Og det er tydeligt, at selvom de ene ord i princippet er en oversættelse af det andet, så benyttes ordene med et delvis forskelligt betydningsindhold. Beh-01 mener, at ordet spiritualitet bruges i flæng, fordi "vi er bange for at bevæge os i "den åndelige del"" (L268). Spiritualitet er "vel bare at samle det hele i en boks" (L264) Han ser "den åndelige del" som det positive, og knytter det i øvrigt til en række kirkelige begreber, såvel som kirkerummet selv (L183). "Jeg kigger på Jesus, som bevægede sig i den renhed, kærlighed (mm) og den frihed, der også ligger i åndelighed (L176).[453] "Åndelighed" er noget, man har i sig. Det hviler indeni én, og er en tilstand, der altid vil være i kroppen (L193). Beh-01 mener, at der er en kvalitativ forskel på "at have psykiske evner og så have åndelige evner. Der er meget stor forskel. De psykiske evner, det er hvor vi kan have vores intuition og hvor den åndelige del, det er clairvoyancen" (L451-453). Beh-01 arbejder netop meget med clairvoyance i sin praksis. Han skelner hermed mellem det åndelige regi og så det fysiske regi, som er firmakurser "og alt sådan noget" (L912-915). Beh-02 taler derimod om "den spirituelle afdeling" (L83) og "mine spirituelle evner" (L296), "spirituelle verden" (L503), "del" (L569), "vej" (L748), "ting" (L925). "Det spirituelle.. der er mere mellem himmel og jord" (L1013), "spirituelle mennesker" (L1240), "bryllupper" (L1311), "forening" (L1734). Beh-02 bruger ordene næsten

[452] Ahlin, 2007, side 89, 112

[453] Beh-01 bruger ordene åndelig og åndelighed mange gange i interviewet. Alene de karakteristiske steder vil blive trukket frem i fremstillingen, og i øvrigt også, hvad angår de øvrige behandlere.

parallelt: ”åndelighed – jamen, så kommer ordet spirituel også” (L383) og ”noget åndeligt” forklares med ”Større end os alle” (L387/L1013). Den ”åndelige del” (L973) og ”side” (L974). Beh-02 taler videre om, at ”åndelighed” og ”guddommelighed” er lidt det samme (L1667). Beh-03 skelner heller ikke rigtigt mellem åndelig og spirituel. ”Åndelighed… virker meget af det samme som… det spirituelle” (L1298). ”Altså, det er jo.. det er jo at være holistisk og være i forbindelse med sig selv og, (ja) og så turde stå ved, at, at den, det som jeg nu tror på, ikke, det er det rigtige for mig. Altså, at være i forbindelse og acceptere også alle de andre” (L243-245). Men han taler mest om ”det spirituelle”, ”det er jo at se helheden i verden” (L249). Det spirituelle er det, han arbejder med nu: ”det shamanistiske”, han tror på jorden (L266). Det spirituelle er det extra-naturlige i hans bevidsthed[454]. Beh-04 taler om ”den spirituelle verden” (L210), eller ”det spirituelle eller det religiøse. Når vi får det åndelige med, er alle tre ting smukke” (L223). ”Spirituelle mennesker” eller ”ikke-spirituelle” (L792). Beh-04 skelner mellem ordene på den måde, at det åndelige er ”den private sfære” (L197), ”åndelighed er den, vi selv oplever”, Vi er ikke åndelige sammen, men man kan have sin åndelighed (L198). ”Jeg er hoppet ud af skabet som åndelig” (L1068). Beh-05 mener, at spiritualiteten og åndelighed begge udtryk for den fine, rene energi, han arbejder ud fra (L245). At opleve små mirakler kan være en form for åndelighed (L255). Beh-05 siger: spiritualiteten den er.. det er jo den, man bruger i daglig tale på, hvor ligesom, at man skal sige, at: ”Han gik over gaden for grønt lys eller stod tilbage for rødt lys” (Mm, mm). Det er sådan.. jeg synes ikke, der er den helt store forskel i det her. Fordi, hvis man er åndelig, så er man også spirituel interesseret. Så er man jo åben for den energi, der er på den anden side (L267-270). Men det er den samme energi, det handler om (L271). Han forklarer skellene med, at det spirituelle handler om at gøre noget, men hvor man åndeligt kan gå ind og meditere og finde kraften og styrken i sig selv (L277). En åndelighed er også en, han ”kan have med”, og han plejer at kalde den ”bestyrelsen” (L645). Åndeligheden er en del af det spirituelle område (L2006). Han taler om ”spirituelle mennesker” (l905) og ”den spirituelle verden” (L1539). Beh-06 oplever, at der er sådan et miskmask af retninger indenfor det spirituelle, at det er svært at operere med (L179). Han kan tale om sin ”første spirituelle oplevelse” (L242), sit ”spirituelle rum” (L300) og sin ”spirituelle vej” (L874). Beh-06 foretrækker at tale om åndelig orientering frem for spirituel orientering (L99). Åndelighed er dybest set kærlighed, og derfor det helt overordnede begreb (L165). Han taler om sin første åndelige indstrømning (L262/L892).

Helsemessen

[454] Det ville her være fristende at sige, at det er den ”åndelige side” af Beh-0’s 3 bevidsthed. Men han bruger ikke ordet selv. Dette er således et eksempel, hvor vanskeligt det er at udtrykke sig præcist med disse ord, fordi de bruges så forskelligt.

De fem behandlere af de seks interviewede, som deltager i helsemessen, gør det for at gøre opmærksom på dem selv. Beh-01 siger, at "folk skal blive opmærksomme på, at han er her" (L1000). Beh-02 "kommer jo også derud selvfølgelig for at**,** at sælge mig selv" (L1542). Beh-03 ser helsemessen som en mulighed for at forklare, hvem han er. (L1084) Og han bemærker, at "vi profilerer os hver især derude også" (L1107). Beh-04 har været med nogle gange, fordi det er noget, som man gør. "Det er reklame og det vil give kunder". Men hun er også forbeholden, for det er ikke hendes kop te. Hun har et produkt, og skal derud, hvor kunderne er. Men sammenligner i øvrigt messen med kødet i Blikas fryser. Der er for stort og for meget (L1208-1218). Beh-05's tilgang synes umiddelbart at være mere idealistisk. Han taler således om, at "vores kald" er jo at gå ind og være med til at hjælpe andre mennesker til at få det bedre. (Mm). "Det er jo derfor, vi er der. Og det er jo også for at vise et spejlbillede af, hvad den alternative eller åndelige verden kan tilbyde andre mennesker af behandlingsformer. Det er jo derfor, vi er der. Det er jo derfor, der er messe" (L1685-1689). Om messen som sådan, siger Beh-03, at der er en god energi (L1085). Det er et sted at tale med kolleger og suge noget erfaring til sig (L1096) og Få lidt ping pong (L.1139). For Beh-03, er det "en årlig begivenhed, som vi ikke vil gå glip af" (L1140). Beh-04 skelner mellem de mange, "der har noget godt på hjertet", men som knokler med alt det, de ikke er uddannet til: hjemmeside, salgsarbejde, og så de, "der har hele apparatet" men ikke "det store budskab" (L1250-1259). Hun er helt imponeret over nogen, der stiller sig op med bare sådan et, "et stykke papir, de har hevet af og så har de simpelthen en forretning på det" (L1262). Beh-05 vender flere gange tilbage til Helsemessen i interviewet. Han føler, at der er en god energi, som grounder ham og beskytter ham, så han kan sidde og arbejde (L495). Han nævner videre det relationelle på messerne, når vi knytter de her bånd med hinanden og lærer hinanden at kende og kan trække på hinanden senere hen. (L1104). Messen kan også give nye ledetråde til én selv (L1590). Om messen i Aalborg siger Beh-05, at den "er helt klar anderledes" (L1607). Folk i Aalborg er meget mere åbne. Meget mere klar på at gå ind i den alternative verden end andre steder (L1611). Beh-05 fortæller, at han havde godt nok hørt fra de andre behandlere, inden han kom derop, at Aalborg er stedet, "hvor der sker noget" (L1623). "Men Aalborg, der er ét eller andet specielt deroppe, som gør, at der går man direkte hen og prøver" (L1711). Slutteligt mener Beh-05, at der er en form for fællesskab "mellem os alle sammen", fordi alle har en eller anden baggrundshistorie med "for at stå der, hvor vi står" (L2039-2041).

Konklusion

Helsemessen som begivenhed og praksisfelt er i høj grad bestemt af de messegæster, som opsøger behandlerne på standene. Mødet mellem udbyderen eller behandleren og messegæsten sker med udgangspunkt i en konkret ydelse. At være udstiller er også at drive en forretning, hvilket betyder, at behandlerne både ser sig som kolleger og konkurrenter. Som det fremgår af Grubes undersøgelse, er det i høj grad behandleren selv, der er afgørende for, om et møde kommer i stand. Messegæstens

oplevelse af intensitet har stor betydning, at udbydernes kropssprog indbyder til samtale, og at udbyderen har en empatisk fremtoning, Det er vigtigt, at udbyderen ser messegæsten, hvor han/hun er, og er i stand til at kaste lys ind over folks liv.

Mødet mellem udbyder og messegæst er ikke bundet til et givent religiøst fællesskab. Messegæsten er sjældent interesseret i at fordybe sig i en given åndelig eller spirituel praksis. Behandlerens klient er i en forstand troløs, er hele tiden åben for nye muligheder og går efter det, der virker netop nu.

Begrebet kollegialitet opleves forskelligt af de interviewede behandlere. Måske er man kolleger på messen, måske er man kolleger med dem, man konkret samarbejder med eller har en personlig relation til. Eller måske er man bare slet ikke kolleger. Det er værd at bemærke, at behandlerne er kritiske overfor miljøet som sådan såvel overfor andre behandlere. Beh-04 er meget skeptisk overfor påstande om ting, som hun ved, ikke kan lade sig gøre. Beh-05 er kritisk overfor behandlere, som ikke er fagligt dygtige, medens Beh-01 taler om egoismen i miljøet.

Det er således muligt, at der er en negativ holdning til prædikatet ”alternativ behandler”. Men det kommer ikke frem i de seks interviews. Begrebet ”alternativ” bruges i større eller mindre grad af 4 behandlere, bemærkelsesværdigt mest af Beh-01, medens Beh-03 og Beh-06 lige så bemærkelsesværdigt slet ikke bruger det. Beh-05 ønsker at komme ud af modsætningen til den traditionelle sundhedsbehandling og ses parallelt med det etablerede behandlingssystem. Beh-05 har en længere fortælleforløb om dette. Det, behandlerne giver, er baseret på bestemte værdier, og altså ikke neutralt. Spørgsmålet gav anledning til kritiske bemærkninger om miljøet som sådan, hvad angår kompetencer såvel som etik.

Da brugen af ordene religiøs, åndelig, spirituel ikke er konsekvent, er det vigtigt at være tydelig om, hvordan ordene anvendes i en given analyse. Ahlin spørger, om behandlerne formidler et religiøst verdensbillede og om de giver åndelig/spirituel vejledning. Dette problem kan illustreres af en bemærkning i Beh-02’s interview: ”Religiøsitet. Men.. og så.. jeg kan også få sådan et eller andet med.. det kommer også bare.. fanatisme.. At æh.. jeg ønsker ikke og være fanatisk på nogle måder..” (L369-371). Med henvisning tilbage til Per Salomonsens religionssociologiske metodestudium fra 1971 gør Lars Ahlin da også noget ud af at beskrive en videnskabelig så vel som folkelig brug af ordene. Som det også ses af interviewene i nærværende undersøgelse synes denne deling stadig i en udstrækning gældende. Men følges Paul Hedges religionsdefinition[455] er det rimeligt at sige, at alle interviewede behandlere i nærværende undersøgelse har en religiøs forståelsesramme om deres praksis. Alene beh-01 og beh-06 er tydelige omkring, at de formidler deres verdensbillede. Men forståelsesrammen for de øvrige er det så

[455] Se afsnit 1.1

integreret med deres praksis, at det ikke med rimelighed vil kunne hævdes, at der ikke sker en formidling.

I den udstrækning, der er mulighed for sammenligning, synes de interviewede behandlere at være i samklang med messegæsterne, hvad angår synet på religion og religiøsitet. Grube anfører, at i forhold til det at være åben, vækker det størst genklang at være åndelig, dernæst spirituel, dernæst troende og endelig religiøs, som lader til at være den mest lukkede term.[456]

Desværre rummer Grubes undersøgelse alene nogle få henvisninger til oplevelsen af "I mesterens lys-standen" og ikke til de "almindelige" folkekirkelige stande. Hos de interviewede i nærværende undersøgelse, har der selvfølgelig været en bevidsthed om, at intervieweren er præst. Som Beh-01 humoristisk siger: Nu når du er kirkens mand, *(smågrinen. Int siger noget utydbart)* men altså, (jeg prøver) ja, ja jeg ser det også i kirken, ikke". Og Beh-01 fortæller så, hvordan han bruger kirken til at tænde lys og sende kærlighed til verden. Men ville den historie være blevet fortalt, hvis intervieweren ikke havde været præst? Der siges ikke noget negativt om de to kirkelige stande på Aalborgmessen. Beh-01 udtrykker glæde ved samtale og "sponsorkaffe" på den folkekirkelige stand medens Beh-02 siger, at "det er ikke fordi, at du er præst, jeg siger det, men det har jeg faktisk tænkt, (mm) at, at han lyder som et spændende menneske. Jeg har også været henne og få noget healing derhenne" (L1967-1969). Derimod taler flere behandlere om dårlige oplevelser med repræsentanter for frikirker og Indre Mission. Beh-O1 fortæller, at skal vi ud i yderkommunerne og sige, at man laver det her, så kan man næsten blive stenet. (L1410-1411).

Men helsemesserne er interessante som dialogrum, fordi folkekirken, frikirkerne og behandlerne er udstillere på lige vilkår. Men er man kolleger og/eller konkurrenter? Mødet på messen sker samtidigt i et praksisfelt, hvor et møde kan rumme erfaringsudveksling, som når behandlergruppen mødes indbyrdes. Men vil alle sognepræster kunne gå ind i sådan et møde, og vil frikirkepræster kunne se messen som et dialogisk sted eller som en kampplads?

[456] Grube, (2010), s. 11ff

Kapitel 4. At forske blandt sine egne

Som allerede anført er nærværende projekt et projekt, hvor det er nødvendigt at tage de problematikker op, som er forbundet med at forske blandt sine egne. Det grundlæggende spørgsmål er selvfølgelig, om tidligere kollegiale relationer eller relationer i det hele taget ville betyde, at de mulige forskningsresultater ikke ville være valide. Forforståelse, indforståelse, særlige hensyn, analytisk "blindhed" for således at nævne nogle af problemerne. Omvendt kan det større kendskab til fagområdet og tillid mellem interviewer og interviewperson give dybere interviews og derved tykkere beskrivelser.[457]

Derfor blev der gennemført prøveinterviews af tre praktikere som ligner praktikerne i nærværende undersøgelse, men som samtidigt af geografiske årsager falder udenfor undersøgelsesfeltet. Dette var et meget bevidst valg for om muligt på denne måde at få anskueliggjort problemerne omkring det at forske blandt sine egne ud fra tre direkte sammenlignelige interviews.

Et andet væsentligt sigte med de tre prøveinterviews var at afprøve så mange elementer som muligt i den foreliggende interviewguide indenfor den givne tidsramme. Respekterede guiden det narrative rum, så interviewpersonen kunne fortælle sine historier uden – så at sige – at blive stillet til regnskab?[458] Ville det således være muligt at identificere den store historie, altså livshistorien og hvordan der i denne trækkes på normative elementer i identitetsforståelsen eller kaldsforståelsen og den lille historie, praksishistorien, og de sproglige billeder, metaforer, som knytter fortællingerne sammen?[459]

I den såkaldte kollegiale supervisionsmetode er det kolleger, der interviewer kolleger med udgangspunkt i praksishistorier. Allerede af den grund var det derfor nærliggende at benytte denne metode som ramme om de tre interviews. Med det stærke evalueringselement, som ligger i metoden, ville det være muligt at få umiddelbar kritik på rollen som interviewer, på interviewguiden og om det narrative rum blev respekteret. Slutteligt ville den formelle ramme beskytte den enkelte i interviewsituationen.

---

[457] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 97

[458] Kvale og Bbrinkmann, (2009) , s. 175

[459] Denne skelnen mellem den store historie og den lille historie er inspireret af M. Bamberg, (2006b), Stories: Big or small? Why do we care? Narrative Inquiry, 16, 147-155

4.1 Prøveundersøgelse

Prøveinterviews

De tre prøveinterviews blev afviklet ved en dagssession i april 2013 i en nordvestjysk præstegård. To af interviewpersonerne, to kvindelige sognepræster, begge optagede af religionsdialog men med meget forskellige teoretiske såvel som praktiske udgangspunkter, var blevet kontaktet i en kollegial sammenhæng omkring religionsdialog. Det var således på forhånd kendt, at de begge har en positiv tilgang til religionsdialog, og at det på forskellig måde indgår i deres virke som sognepræster at arbejde med religionsdialog. Den ene sognepræst, som i undersøgelsen benævnes "fok -01", er 61 år med særlig kompetence i islam. Den anden sognepræst benævnes i undersøgelsen "fok-03" og er 56 år med særlig kompetence indenfor spiritualitet, kristen såvel som alternativ. Fokusperson-03 fik en aftale i stand med den tredje interviewperson, "fok-02", som er 70 år og "holistisk healer", om at deltage i prøveinterviews.[460] Alle fokuspersoner virker indenfor det samme geografiske område. Forud fik interviewpersonerne tilsendt en introduktionsskrivelse til den kollegiale supervisionsmetode og informationsbrev til underskrivelse på dagen.

Der var afsat to timer til hvert interview og evaluering, samt en halvtimes redegørelse for projektet, dets metode og dagens program, samt underskrivelse af erklæring jf. datatilsynets krav. Interview og evalueringer blev optaget på lydfil med henblik transskription[461] forud for analyse. Det enkelte interview var nedlagt i en skabelon som en udmøntning af den kollegiale supervisionsmetode.

Interviewene benævnes A, B og C. Interviewpersonerne benævnes fokuspersoner 01, 02 og 03. 01 bliver interviewet i interview A, 02 i B og 03 i C. I citater skiftes uden yderligere angivelse navnet på fokuspersonen ud med fok-01, fok-02 og fok-03. De angivne tider refererer til "påbegyndt tid" på den givne transskriptionsside.[462]

[460] Fokusperson 02 blev senere inddraget i interviewundersøgelsen som beh-05. Se kapitel 6.2.

[461] For arbejdet med transskriptionerne se kapitel 5.6 og 6.3.

[462] Interview B er kodet som interviews i selv undersøgelsen, da Fok-02 som anført kom til at indgå i denne som beh-06. Interview A+C blev "kodet i hånden" i forskellig grad som en del af processen henimod at finde det mest hensigtsmæssige kodesystem.

4.1.1 KOLLEGIAL SUPERVISIONSMETODE

Den kollegiale supervisionsmetode benyttes i mange sammenhænge, men er i høj grad blevet benyttet i folkeskolen. Metoden sigter mod refleksion over egen praksis i et fortroligt og beskyttet rum i den forstand, at der er sat en konkret ramme om vejledningssamtalen. Det er en forudsætning, at der ikke lægges løsninger ned over nogen eller at nogen stilles til regnskab for deres holdninger. Men, hvad der er ganske væsentligt, stiler metoden mod en evalueringskultur med henblik på den enkeltes læring på baggrund af konkret praksis. Der tales om direkte så vel som indirekte supervision. Direkte supervision tager udgangspunkt i observation f.eks. af en konkret undervisningssituation. Indirekte supervision henviser til supervisionssamtaler uden fælles udgangspunkt i forskellige arbejdssammenhænge, der dog har det til fælles, at der er tale om faggrupper, som arbejder med mennesker.[463]

Metoden blev valgt som en kombination af den direkte og den indirekte form. Hermed skabtes en ramme om prøveinterviewene, som både sikrede en beskyttelse af interviewpersonerne og en formel ramme om evalueringen af interviewene. Det skal allerede her anføres, at interviewene derfor ikke ville finde sted i fuldstændig fortrolighed mellem interviewer og interviewperson. De tre interviewpersoner ville få kendskab til hinandens interviews. Men det ligger i metoden, at alle deltagere lover hinanden fuldstændig fortrolighed. Overordnet lægger kollegial supervision op til en aftalebestemt kommunikationsform både hvad angår emnevalg, observationsfokus, samtaleform og spørgeteknik. [464]

I nærværende sammenhæng blev den kollegiale supervisionsmetode konkret udmøntet således, at supervisor (interviewer) og supervisand (interviewperson) sidder overfor hinanden. Derudover opereres med en mediator eller et "reflekterende team". Der fastsættes en tidsramme for samtalen forud. Typisk således, at mediator eller det reflekterende team giver tegn til et ophold halvt gennem tiden, hvilket giver supervisor og team mulighed for at udveksle bemærkninger. Supervisanden er "fredet" og tiltales ikke. Supervisor har mulighed for til enhver tid at henvende sig til teamet, hvis han/hun føler, at samtalen "er kørt fast". Typisk kort før den aftalte tidsfrist for hele vejledningssamtalen gives igen tegn til supervisor, som således kan afslutte samtalen. Derefter evaluerer supervisor og team samtalen. Man kan aftale, at supervisanden også er "fredet" her, eller man kan afslutte med at give supervisanden mulighed for at deltage i evalueringen. Under hele samtalen har teamet mulighed for at gribe ind, hvis supervisandens grænser skønnes overtrådt eller vedkommende på anden måde udviser ubehag ved situationen. Der er altså tale om en tydelig

[463] Hanne Leth Andersen, (2011), Metoden, i: Hanne Leth Andersen & Lene Tortzen Bager: Kollegial Supervision som udviklingsredskab i undervisningskulturer, Aarhus, s. 12

[464] Andersen, (2011), s. 14

rammesætning af arbejdet i supervisionsgrupperne med klare aftaler om proces, dialog og roller. Det er udgangspunktet, at der netop kan skabes tillid, fortrolighed og ligeværdighed i kraft af regelsætning. Metodens stringens har således til formål at sikre at deltagerne ikke overskrider hinandens personlige grænser.[465] Det kan også aftales, at teamet ikke alene har fokus på samtalens indhold men også noterer supervisorens måde at spørge (interviewe) på af hensyn til en senere evaluering. Dette sker så med henblik på supervisorens egen læring.

Spørgemåden i den kollegiale supervision ligner spørgemåden i det narrative interview. Det er muligt at spørge "hvem", "hvor", "hvad" og "hvordan", men aldrig "hvorfor". Supervisanden må ikke stilles til regnskab for sin praksis. Målet er at facilitere refleksion over praksis, så nye veje, om nødvendigt, kan findes. Videre må supervisor aldrig forsøge at lægge sin egen mening eller løsningsmodel ned over supervisanden, og har supervisor et forslag, skal denne inden spørge, om supervisanden er interesseret i at høre forslaget.[466]

Anerkendende samtale

Det har således betydning, hvordan supervisor rammesætter samtalen med sine spørgsmål og sin måde at være i samtalen på. At være kolleger med samme erfaringer fra praksis kan være en fordel men også en ulempe. En fordel på grund af et umiddelbart kendskab til det, der tales om, men en ulempe, fordi det stiller nogle store krav at kunne lytte aktivt og forholde sig nysgerrigt, også når et godt råd fra egen praksis presser sig på.[467] På den anden side var det en erfaring i forbindelse med den såkaldte lytterunde "Tro i lære", at det at kunne dele erfaringer og praksis som et udgangspunkt for samtale var givende.[468] [469]

---

[465] Andersen, (2011), s. 14-15

[466] Louise Søndergaard, (2011), Samtalesupervision i grupper – et HR-redskab, i: Hanne Leth Andersen & Lene Tortzen Bager: Kollegial Supervision som udviklingsredskab i undervisningskulturer, Aarhus, s. 70

[467] Sidsel Winther, (2011), Udvikling af samtalekompetence, i: Hanne Leth Andersen & Lene Tortzen Bager: Kollegial Supervision som udviklingsredskab i undervisningskulturer, Aarhus 2011, s. 23

[468] Berit Schelde Christensen, Lars Mollerup-Degn, Mogens S. Mogensen og Leif Vestergaard, (2008), Tro i lære – lytterunde Folkekirkens møde med tidens religiøse strømninger. s. 31.

[469] I mit interview af beh-03 skete der således en bemærkelsesværdig åbning fra interviewpersonens side, da jeg bød ind med nogle praksiserfaringer omkring meditation (Beh-03 L1448ff)

Det, at der bydes ind med egen erfaring, kan ses som en anerkendelse af en given interviewperson. Således bringes ikke alene interviewet videre, men det efterlader interviewer og interviewperson et andet sted end før interviewet. Sidsel Winther anfører, at i den anerkendende samtale ses en tæt forbindelse mellem sprog og virkelighedsopfattelse – sproget er skabende, ikke beskrivende. Det betyder at verden ikke anskues som en objektiv størrelse, verden forstås igennem det sprog, som bruges om den, og deraf opstår forskellige perspektiver på samme observation.[470] Selvom Sidsel Winther skriver om supervision ud fra observation af konkrete undervisningssituationer, er det værd at fokusere på, at det udgangspunkt at sproget skaber vores forståelse af verden, betyder at fokus i den anerkendende samtale bliver fokuspersonens særlige forståelse – her ikke af en given undervisning men fokuspersonens praksis som åndelig formidler i religionsdialog.[471]

I den anerkendende samtale anses forandringen for at ske allerede på det tidspunkt hvor sproget forandrer sig. … Der ligger altså i den anerkendende tilgang en forståelse af, at når sproget ændrer sig, så ændres også opfattelsen af det som er sket og vil ske. Sidsel Winther henviser her til princippet om samtidighed, altså at der sker en forandring af måden at se verden på allerede i det øjeblik, der bliver brugt et nyt sprog om det tema, der tales om.[472] Der er således bemærkelsesværdigt, at fokusperson 01 (sognepræst) i evalueringen af interview B (healer) siger:

> *"Jeg vil så også sige, at jeg har været utrolig glad for, at sidde og lytte til dig. Og det har været utroligt lærerigt for mig. Så jeg er blevet klogere på mange ting i dag. Og så er det også dejligt, for det kan jeg jo også sige nu, hvor vi må snakke sammen, at jeg har jo siddet og sammenlignet enormt mange ting. Det du har sagt og hvad jeg tror. Siddet og sammenlignet og set om der er lighedspunkter eller mødepunkter eller sådan nogle ting. Så jeg har været i en indre religionsdialog nu her, faktisk, ikke også. Så på den måde har det været utroligt for mig, at sidde og lytte til og være i dialog herinde."* (B01.58.20).

Derfor bør det ikke lades ude af betragtning, at interviewene af de åndelige formidlere i projektet kan blive en del af en proces hen imod en styrket religionsdialog og forståelse. Samtidigt med, at det er et mål for projektet at beskrive den øgede vilje til dialog og samarbejde, der allerede nu er til stede i undersøgelsesfeltet.

---

[470] Winther, (2011), s. 24

[471] At den anerkende samtale inddrages skal se i sammenhæng med interviewenes epistemologiske udgangspunkt, at viden er en, man konstruerer i fælles samtale. Se afsnit 5.3. Og for det narrative se afsnit 5.2.

[472] Winther, (2011), s. 25-26

4.1.2 INTERVIEWGUIDE

Som allerede anført var det også et mål med de tre prøveinterviews at afprøve en foreløbig version af interviewguiden. Guiden ville således blive evalueret umiddelbart i forbindelse med interviewene, f.eks. om guiden respekterede et narrativt rum, medens en efterfølgende interviewanalyse ville vise, om interviewene gav tykke beskrivelser.[473] Strukturen i interviewguiden låner først og fremmest sin progression fra livshistorieinterviewet. Peter Öberg[474] anfører således med henvisning til Gabriele Rosenthal[475], at man systematisk kan inddele livshistorieinterviews i tre faser. Først den frie beretning om livet, hvor fortælleren er fri til selv at strukturere sin beretning, og intervieweren har rollen som aktiv lytter. Dernæst følger spørgsmål, som er genereret af den frie beretning. Og slutteligt spørgsmål til fortælleren ud fra livshistoriestudiets særlige sigte og temaer.

En baggrund herfor skal findes i den antagelse, at det for visse erhvervsgrupper kan gøres gældende, at den personlige identitet og den professionelle identitet er så vævet ind i hinanden, at historien om den ene identitet også er historien om den anden. Graham Gibbs nævner blandt andre præster som tilhørende denne gruppe. [476] Iben Krogsdals livshistorieinterviews af en række "spirituelle", som samtidigt er behandlere/praktikere, synes helt klart at bekræfte, at identitetssammenfaldet også vil kunne gøres gældende blandt behandlerne.[477] Vil præster og behandlere trække på "åndelige oplevelser/erfaringer" i deres livshistorie?[478] I forlængelse heraf må man spørge, hvilke "store fortællinger" den enkelte tolker livsbegivenheder ud fra? Set i et verdenssynsperspektiv er karakteren af dette diakrone element ikke uden betydning.[479]

Interviewet indledes ifølge guiden med en kort introduktion, hvor interviewpersonen gøres kendt med guidens disposition, og at denne har fire punkter. Der blev knyttet

[473] Se appendiks A.2 og kapitel 5.5

[474] I Göran Ahrne & Peter Svensson, 2011), Handbok i Kvalitativa Metoder, 2011 s. s. 63

[475] Gabriele Rosenthal., (2005), The healing effects of storytelling: On the conditions of curative storytelling in the context of research and counseling. I: Robert Miller (red.), Biographical research methods, vol. IV, London 2005, s. 343-363

[476] Graham Gibbs (2007), Analyzing Qualitative Data, The Sage Qualitative Research Kit, Thousand Oaks, s. 62

[477] Iben Krogsdal, (2012), De måske Kristne, København, s. 29f, 122f, 136f

[478] For præsternes vedkommende vil man tale om kaldshistorie.

[479] Hiebert, (2008), s. 65f

en kommentar til hvert punkt. Første punkt handler om nogle grundlæggende biografiske oplysninger. Der var en overvejelse, om denne gruppe af spørgsmål skulle ligge til sidst, således at interviewet kunne indledes med opfordringen interviewpersonen om at fortælle den store historie. På den anden side var det en erfaring fra de første samtaler på Helsemessen 2013, at det var ønskeligt at få afklaret, om en given interviewperson ville betegne sig selv som "alternativ", "komplementær" eller "spirituel". Kunne de formelle oplysninger, på den anden side, bruges til "at bryde isen" og skabe et tillidsfuldt rum for samtale. To meget åbne spørgsmål afslutter denne spørgesektion. Spørgsmålet "hvad optager dig lige nu?" stilles for at give interviewpersonen mulighed for at etablere sig "som den, jeg er" i samtalen, og spørgsmålet "hvordan tror du andre ser dig" stilles ud fra en externaliseringsovervejelse for at komme ud over et klichélag, selvom brugen af klichéer selvfølgelig også kan fortælle noget om en interviewpersons selvforståelse. Den helt grundlæggende overvejelse er, om det på denne måde er muligt at etablere interviewpersonen som subjekt og ikke objekt i samtalen.

Andet til fjerde punkt tager så afsæt i livshistorieinterviewet. Andet punkt handler om interviewpersonens "Identitet som åndelig formidler". Interviewpersonen bliver spurgt, om han/hun vil fortælle, hvordan det kom dertil, at han/hun nu arbejder som præst/behandler? Altså "livshistorien" men tematiseret omkring funktionen som åndelig formidler. Ville interviewpersonens fortælling kunne pege på, hvilke åndelige oplevelser og overvejelser, som han/hun lægger til grund for sin identitet som åndelig formidler og sit livssyn som sådan, og i hvor høj grad og hvordan disse anses for normative? Dette er i høj grad relevant for det diakrone i et worldviewaspekt. Opfølgende spørgsmål handlede om prioriteringer i arbejdet som præst/behandler. Genereret af den biografiske fortælling blev fortælleren opfordret til at give eksempler fra sin praksis.[480] Hvordan vil den store og den lille fortælling interagere?

Tredje punkt i interviewguiden handler interviewpersonens "identitet som dialogisk praktiker". Fokus er på praksishistorier omkring debat og samarbejde med åndelige formidlere fra egen eller en anden tradition, samt hvad der efter interviewpersonens mening skal til, hvis religiøs eller spirituel dialog skal lykkes. I et worldviewperspektiv er dette relevant for, hvordan informanten integrerer det diakrone med det synkrone, hvordan fortælleren organiserer sine fortællinger indbyrdes, hvilken rolle han eller hun giver sig selv i fortællingerne, og hvilke sproglige billeder (metaforer) der knytter de enkelte fortællinger sammen.

Fjerde punkt er spørgsmål til en række "markører" eller "store" ord. Iben Krogsdal anfører i sin livshistorieundersøgelse, at hun for at blive klogere på, hvordan fortællerne forholder sig til kirke og kristendom, dog også – som regel hen mod samtalernes afslutning – har stillet igangsættende spørgsmål om kirkeforhold og

[480] Tavshedspligt og etik. Se kapitel 6.1.

kristendomsforståelser. På den måde fik hun en række svar og overvejelser, der kan sammenlignes på en anden måde end livshistorierne generelt.[481] De såkaldte "store ord", som interviewpersonerne både her og i den senere undersøgelse blev præsenteret for, er begreber eller worldviewmarkører, ord som "sandhed" og "virkelighed", dialogmarkører som "fællesskab", og "forskellighed", samt markører som er karakteristiske for den nye spiritualitet som "erfaring" og "oplevelse". Målet er, om muligt, at få overvejelser såvel som fortællinger fra praksis, der vil kunne give sammenlignelige krydsreferencer til livshistorierne. Men der spørges åbent, så informanten ikke "stilles til regnskab", men opfordres til at knytte begreberne til konkrete erfaringer.

Interviewguiden blev fulgt ensartet i de tre interviews bortset fra spørgsmålene i gruppe et til henholdsvis præsterne og behandleren. Der blev stillet opfølgende spørgsmål og mulige spor blev i et vist omfang fulgt i de første ca. 50 minutters interview. Tiden rakte til begyndelsen af spørgsmålsgruppe 3 i alle interviews, hvorefter de sidste 30 minutter blev benyttet til de overordnede spørgsmål. Indenfor tidsrammen kom alene to-tre af de såkaldte "store ord" i guidens sidste del samt interviewpersonens selvvalgte ord i spil.

4.1.3 EVALUERING AF INTERVIEWENE

Som det allerede er blevet anført, var en væsentlig begrundelse for at vælge den kollegiale supervisionsmetode, at evalueringen af interviews blev sikret en formel ramme. Det drejer sig selvfølgelig om udførelsen af interviews, måden at spørge ind på og om grænser hos interviewpersonerne blev overtrådt. Videre om det narrative rum blev respekteret, og i hvor høj grad interviewformen ændrede sig med den give interviewperson. Hvilken betydning får det for interviewet, når interviewer og interviewpersonen kender hinanden – måske endog meget godt. En række metodespørgsmål så vel som etiske spørgsmål dukkede også op i evalueringerne. Disse er samlet tematisk i analysen af evalueringerne nedenfor. Evalueringerne er en del af et fælles rum således forstået, at der ikke skelnes mellem teamets refleksioner og interviewerens egne. Det ligger i den kollegiale supervisionsmetode, at dygtiggørelse sker ved selvrefleksion på grundlag af evaluering.[482] I udgangspunktet skelnes der i analysen ikke imellem, om en given reference er fra interviewets "midtvejsevaluering", interviewets afsluttende evaluering eller dagens afsluttende evaluering. Det skal bemærkes, at den kollegiale supervisionsmetode åbner mulighed for, at fokuspersonen (interviewpersonen) afsluttende kan inddrages i evalueringen, såfremt vedkommende ønsker det. Alle tre interviewpersoner ønskede dette.

[481] Krogsdal, (2012), s. 147

[482] Winther, (2011), s. 36

Den kollegiale supervisionsmetode som ramme om det tre prøveinterviews blev berørt adskillige gange i evalueringerne. Først skal det nævnes, at der var flere tilfælde, hvor der måtte bruges tid på at "vedligeholde" metodens kontrakt ved at minde om, at fokuspersonen er "fredet" for vurderende kommentarer (A 00.49.55) (måske var der tale om en misforståelse) så vel som direkte tiltale (A 01.35.66), samt om ikke at bestorme fokuspersonen (A 01.48.05), at en synligt bevæget fokusperson skulle give tegn (B 01.05.45) og at man ikke må henvende sig direkte til fokuspersonen (C 00.56.22). Der skete en procedurefejl ved i et enkelt tilfælde at lade teamet konferere udenfor det fælles rum (B 01.33.10).

Ligeledes en enkelt gang blev teamet benyttet som en direkte ressource for interviewet (B 01.33.10), fordi fokusperson 02 hen imod slutningen af interviewet pludseligt indskød, at "nu har jeg ikke fortalt meget historie" (B 01.28.55). Dette førte til en refleksion hos fokuspersonen (B 01.38.50), som det er værd at gengive her:

> *"Ja, og jeg vil også godt korrigere. Sagen er jo, at jeg hører, hvad fok-01 siger, og det er jo rigtigt, det er jo fuldkommen rigtigt, hvad fok-01 siger. At jeg har jo fortalt historier. Men sagen er, at jeg er kommet så, at jeg kommer jo ind bag historierne hele tiden. Og det vil med andre ord sige, at det er der jeg ligesom oplever, energien er. Så det er meget mærkeligt, at jeg sagde det. Men det er nok fordi, jeg har fået det spredt i mit sind nu igennem at svare på de spørgsmål, sådan jeg ikke ser tingene som et jævnt forløb. Og det er derfor jeg føler, at – jamen jeg har jo egentlig ikke fortalt historier... og det er jo rigtigt, jeg har fortalt historier."*

Herefter afsluttede fokusperson 02 interviewet med en lang fortælling om "den værste periode, jeg har haft i mit liv", og den "traumebearbejdning", som fokuspersonen ser som en konstant i hans åndelige liv, og at fokuspersonen i meget af dette arbejde har måttet tilbage til tidligere liv (B 01.41.45).

I den afsluttende evaluering på interviewet bringer fokusperson 02 udtrykket "et fortættet rum" i spil – både med sit eget interview og i forhold til fokusperson 01´s interview: "Og jeg aner ikke, hvor lang tid, der er gået – det er ligegyldigt, men jeg må nok sige, det går så dybt ind, at jeg har.. at jeg på en måde mistede tråden flere gange, fordi jeg kom ind i.. der hvor tingene er helt anderledes, og hvor jeg prøver på, "hvad er det, hvad er det nu, som er sandt her eller er det rigtigt nu at sige." Så jeg synes godt nok på en måde var på arbejde, selvom det var lige ud og naturligt. Jeg føler ikke, det er noget, jeg skal skjule eller jeg ikke skal vise, fordi jeg af natur føler, det er så fortroligt, så der er ikke noget problem i det. Men alligevel bliver det sådan et.. du kommer hen der, hvor du virkelig mærker det dybt i dig selv" (B 01.53.50 E).

Fokusperson 02 var synligt påvirket flere gange under interviewet (B 01.05.45) og græd ifølge et notat også i pausen. Metoden gav et redskab, så vi kunne sikre os, at det var ok for fokuspersonen (B 01.58.20).

Om metoden konkluderer teamet:

> *"Ja, og det er jo den struktur, der egentlig holder på det, og får det frem. Så man ikke fortaber sig i.. så det løber ud i et hjørne. Men det bærer det frem simpelthen" (B 02.00.33).*

Interviewmåde

Et andet formål med at lade disse prøveinterviews finde sted i en kollegial supervisionskontekst var at få mulighed for at få en umiddelbar respons på interviewmåden som sådan, og om måden at spørge ind på respekterer det metodiske, narrative rum. Teamet mener således, at der er tale om "virkelig fantastisk god indspørgning, der rammer ind i nerven…" og "du har en fantastisk evne til lige nøjagtig i samtalen, hvor at der ligesom er lidt mere, sådan lige at spørge ind der. Og dermed få uddybet noget, som er væsentligt. Det synes jeg, du har gjort fremragende". Og "man er helt tryg ved den måde, Thomas spørger. Så tryg. Og det er meget, meget vigtigt" (A 00.48.05). Videre blev det anført, at intervieweren viste "indfølingsevne" (C 00.56.22) og gav tid til at reflektere: "Fordi det er jo også en kunst for dig, ikke at blive utålmodig i det her, men give det den tid det tager. Og så ved jeg godt, at der er et ur i den anden ende. Men alligevel er det vigtigere så, at der bliver sagt lidt, der er kvalificeret, end at der bliver sagt en masse, der ikke er reflekteret over" (C 00.58.30).

Men et andet tema viste sig også, navnlig i interview B. Det bør anføres, at fokusperson 02 var den, intervieweren havde mindst eller slet ingen kendskab til på forhånd. Fokusperson 02 er "holistisk behandler" (B 00.00.00), medens 01 og 03 har samme baggrund som intervieweren selv, nemlig som sognepræster i folkekirken. Fokusperson 01 reflekterer således:

> *"Ja, worldviewsdelen. Den er du sådan hoppet meget ind i og borer enormt meget ind i. Hvor du hos mig borede mindre i den. Og det er måske fordi, det er to forskellige personer med to forskellige livshistorier. Og det er du egentlig bevidst om, tror jeg. Plus det, at din egen livshistorie – rent fagligt, i hvert fald – den ligner mere min, end den ligner B's. Det tror jeg også spiller ind i din måde at.. tilgang til interviewene" (B 01.05.45).*

Derfor må det ikke overses, at det var i evalueringen af interview B, at det blev tematiseret, at " du holder fast i kanten, og du udfordrer B meget. Det er meget

krævende for jer begge to…". Det reflekterende team bliver spurgt, om fok-02 udfordres så meget, at det går ud over det metodiske rum? Teamet svarer, at metoden bruges fuldt ud, og "den måde, du udfordrer fok-02 på, synes jeg, er meget krævende for fok-02, at skulle svare på. Fordi du går virkelig ind til nerven, ikke også. Og for mig at se, så skal fok-02 jo i gang med den dybe refleksion faktisk, ikke også" (B 01.00.00)/(B 01.04.27). Fokusperson 02 flere gange var synligt bevæget, han mente ikke, at interviewerens var gået for tæt på,

> *"men jeg synes, at du var modig, og jeg kunne forstå dine spørgsmål i din interesse for at vide, hvad det er, der foregår, eller hvem jeg er. Så du holdt fast, du gik tæt på, men jeg føler ikke, du er i stand til at overskride mine grænser". (B 01.58.20)*

Der er umiddelbart to årsager til, at interview B faldt noget anderledes ud i forhold til de to andre interviews. For det første gjorde det begrænsede kendskab til fokuspersonens spirituelle tradition og praksis som behandler, at der blev spurgt meget ind til disse ting. Og det er et spørgsmål – på trods af teamets vurdering – om dette "spørge ind" blev et mønster senere i interviewet. I dette konkrete interview var det ikke hensigtsmæssigt. På den anden side var der ikke mulighed for at sætte sig ind i fokuspersonens spirituelle tradition eller konkrete praksis forud. I vor høj grad det så er hensigtsmæssigt at indsamle konkrete informationer forud om den givne interviewpersons praksis og relaterede spiritualitet er usikkert (B 01.55.50).

For det andet kom afgrænsningen i forhold til et interview med terapeutiske træk – om end her i form at et fravalg – til at præge interviewet. Fokusperson 02 introducerer selv begrebet "traumearbejdet" som et gennemgående tema i hans fortælling, og det var en overvejelse gennem hele interviewet, om og i hvor høj grad der skulle "bides på". Fokusperson 02 fortalte om sit traumearbejde. "Jeg kunne have valgt, at spørge ind til det, men valgte ikke at gøre det, fordi jeg tænkte, at det var, måske nogle meget personlige ting. Og at disse så at sige ville forskubbe interviewet lidt i en anden retning, som ville være meget vigtig, men ville være en anden, ikke. Og derfor valgte jeg ikke at gøre det. Og det har selvfølgelig også en konsekvens, at man så vælger det fra, ikke" (B 01.51.10). Derfor er det selvfølgelig også klart, at det skal gennemtænkes forud, hvad der er mest hensigtsmæssigt i de situationer, hvor der vil komme meget personlige fortællinger op.

Teamet reflekterer hertil, at intervieweren "sidder med et andet formål, … at fordi vi er hele mennesker, så hænger ting sammen. … men der synes jeg jo, at det er fint, at du ikke borer dybere i det. Fordi det var altså ikke formålet". Men selvfølgelig må der gøres metodiske overvejelser om det "terapeutiske aspekt".[483] "For i hurtigt kan interviews i nærværende sammenhæng få en terapeutisk drejning, og det er ikke ønskeligt, nødvendigvis. Det kan være det i nogle situationer, men normalt er det

[483] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 92

ikke ønskeligt. Teamet reflekterer: ”Du skal bare erkende, at selve den samtale er terapeutisk i ordets egentlige forstand. Fordi det virker helbredende at sidde og fortælle sin livshistorie til en, der gerne vil høre på den. Det er egentlig helbredende i sig selv. Så der ligger noget terapeutisk i det” (B 01.51.10)/ (B 01.53.50). Det er ”en erfaring, at folk, når de er i de meget fortrolige rum, som et interview er, ofte ubevidst kommer ind i den rolle, hvor man søger ind terapeutisk. Og det er jo så interviewerens pligt, at kunne håndtere det, kan man sige. Fordi, det tror jeg ikke altid, man selv kan være spids på, når man sidder i den varme stol. Altså, det er et overblik, man har mistet på en eller anden måde” (B 01.55.50).

Indre drejebog

Flere gange i evalueringerne introduceres begrebet ”din indre drejebog”. I evalueringen af interview A spørges teamet, om spørgsmålene er styret af, at interviewer og interviewperson kender hinanden i forvejen. ”Og jeg har flere gange tænkt, at det er lige som om, at når jeg hører, du stiller de her spørgsmål, så er det måske lige så meget fra din indre drejebog, som det er fra.. som du tager noget fra dit projekt der” (A 01.32.49 næste side). Spørgsmålet, som tematiseres her, er ikke, hvorvidt en interviewer kan gå til et interview uden en række forudantagelser om interviewperson såvel som det, som interviewet skal handle om. Men hvor grænsen går i forhold til den narrative tilgang for interviewet? Hvornår er der ikke længere tale om en fortæller, som bringer sin historie? Hvornår bliver intervieweren for styrende i forhold til fortælleforløbet?

I evalueringen af interview B siges det direkte, at spørgsmålene ikke opleves som narrative, ”for du spørger jo egentlig kun om ting, man kan besvare ved at tale om sit worldview” (B 01.37.04). I interview A sker der et klart metodisk brud, idet der spørges direkte ind til fok-01’s oplevelse af nogle meditationer på Sind-Krop-Ånd-messen (A01.20.11 – A01.26.42). Fok-01 havde i situationen på messen udtalt sig meget kritisk om disse. Dette blev gjort meget bevidst. I interviewsituationen blev der gjort opmærksom på, at det skete ud fra et konkret kendskab til en situation. Da fok-01 primært er interesseret i religionsdialog med Islam, var det her en mulighed for måske at få en eller flere fortællinger i forhold til Sind-Krop-Ånd-messen. Interviewer adresserede selv spørgsmålet i evalueringen (A01.42.01).

Forkundskab om interviewpersonen

I nær sammenhæng hermed skal den særlig problematik ved projektet ses, nemlig at intervieweren i varierende grad kender interviewpersonerne i undersøgelsesfeltet i forvejen. Dette skyldes, at undersøgelsen finder sted i et miljø, som intervieweren kender og selv har bevæget sig i. Det at forske ”blandt sine egne” giver nogle særlige udfordringer. Pål Repstad reflekterer over dette i sin metodebog om kvalitative metoder i samfundsvidenskab. På baggrund af et konkret forskningsprojekt, hvor han enten kendte flere af interviewpersonerne direkte eller

indirekte, kunne han alligevel konkludere, at så vidt han kunne bedømme, var der ingen forskel på interviewene med kendte og ukendte personer. Det virkede på ham som om, at alle så ærligt og nuanceret som muligt forsøgte at redegøre for sin religiøse livshistorie. Dog måtte han i nogen grad ændre projektets design.[484] For selvfølgelig vil der være metodiske problemer i forbindelse med sådanne interviews.

Det er her værd at henlede opmærksomheden på en artikel af Paul Leer-Salvesen, som i 2004 og 2005 foretog en undersøgelse blandt 19 tidligere præstekolleger om bl.a. etiske spørgsmål. Undersøgelsen blev offentliggjort med titlen "Moderne præster" (2005). [485] Som Leer-Salvesen gør opmærksom på, var der i høj grad tale om, at han forskede blandt sine egne. I en "post festum-refleksion" bringer han tre metodiske og videnskabsfilosofiske temaer i spil. For det første, hvilke fordomme og hvilken forforståelse gik han til undersøgelsen med? Og for det andet, i hvilken grad indvirkede hans status som kollega, og at han i øvrigt var kendt af mange af de interviewede fra offentligheden, ind på interviewsituationen (forskereffekt)? Og som det tredje, om undersøgelsen bidrog til, at han måtte korrigere sin forståelse af moderne norske præster?[486]

Leer-Salvesen udtrak tilfældigt et antal menigheder i sit undersøgelsesområde og spurgte efter tjenestegørende præster. To præster blev ikke spurgt, fordi han skønnede, at han kendte dem for godt. De øvrige 19 sagde alle ja, og ingen trak sig ud under vejs. I alt var der ca. 300 præster i aktiv tjeneste i området på undersøgelsestidspunktet.

Undersøgelsen var en del af det langt større forskningsprojekt "Gud på Sørlandet". Det skal bemærkes, at en anden delundersøgelse "Tro i Sør"[487] ligner i sin tilgang Iben Krogsdals undersøgelse "De måske Kristne". Denne undersøgelse havde bl.a. til formål at finde ændringer i andre religiøse forestillinger, ændringer i religiøs praksis og ændringer i religiøs livsstil. Det var en antagelse, at præsterne fortsat er centrale formidlere og fortolkere af bl.a. etiske spørgsmål både i menighederne og i den bredere offentlighed. Derfor var det naturligt at udvælge en række aktive præster for at kunne beskrive, hvordan de tænker om teologiske og etiske spørgsmål.[488]

---

[484] Repstad, (2007), Mellem nærhed og distanse, s. 63

[485] Paul Leer-Salvesen, (2009), Moderne Prester – ved én av dem, i: Å forske blant sine egne: universitet og region – nærhet og uavhengighet, s. 196-207

[486] Leer-Salvesen, (2009), s. 196

[487] Jan- Olav Henriksen og Pål Repstad, (2005), Tro i sør – sociologiske og teologiske blikk på sørlandsk religion, Bergen.

[488] Leer-Salvesen, (2009), s. 197

Præsterne blev bedt om at kommentere cases, som de ville kunne genkende fra egen sjælesorg og præstetjeneste. At præsentere temaerne kropsliggjorte som fortællinger blev begrundet i, at den narrative form ligger tæt på præsternes arbejdssituation såvel som livssituation. De må tage stilling til etiske spørgsmål i mødet med berørte personer fremfor i form af direkte spørgsmål som, "hvad mener du om"? Mødet med andre former os alle, præster som andre. Leer-Salvesen anfører, at præster i høj grad synes at blive brugt som samtalepartnere med mennesker, som ønsker at drøfte centrale livsspørgsmål. Præsterne gav udtryk for, at de kunne genkende flere eller alle cases fra egen praksis som samtalepartnere og sjælesørgere. Videre anføres det, at metoden fungerede godt, og refleksionen over cases førte til samtale med mange opfølgende spørgsmål i interviewsituationen. Interviewene varede fra én til tre timer.[489]

Leer-Salvesen beskriver, hvordan han familiemæssigt så vel som professionelt er indvævet i præstemiljøet. Han kender det og han ved, hvad der vil komme frem af ting, og beskriver kort disse. Med afsæt hos Hans-Georg Gedamer og hans tanker om fordommens fundamentale plads i den hermeneutiske proces, bliver ræsonnementet for Leer-Salvesen, at forskning kan beskrives som en hermeneutisk proces. Når vi møder et forskningsfelt med en hypotese eller en problemstilling og vi indsamler data til en analyse, gør vi således dette med en forudforståelse. Forskeren bør så prøve at være så bevidst om sin forforståelse som muligt. Han bør søge at undgå at blive empiriresistent og ikke miste evne og vilje til at lade empirien overraske, overrumple og føre til indsigter, som ikke var kendte før et givent forskningsprojekt.[490]

Leer-Salvesen troede, at han kendte de norske præster bedre, end de fleste forskere gør. Men alligevel bød undersøgelsen på overraskelser. For fordommene var dannet i en anden tid. Konteksten havde ændret sig, og konkret var præsterne langt mere liberale i f.eks. samlivsetiske spørgsmål og langt mere erfaringsbaserede end dogmatiske i deres tilgang til spørgsmålene. Og ændringen i præsternes syn var ikke sket ved skrivebordet, men ved andre borde gennem møder med berørte mennesker.[491]

Leer-Salvesen henviser til Pål Repstads bog om kvalitativ metode, at i nogen tilfælde kunne udvirke en form for strategisk ageren fra aktørerne, når forskeren er til stede, så virkningerne af forskerens tilstedeværelse slår igennem på selve forskningsresultaterne. Med forskningseffekt menes alle virkninger på aktørerne og deres samspil, fordi de er under udforskning og er vidende om det. Er forskersubjektets indvirkning på interviewsituationen bindende eller forløsende? Og

[489] Leer-Salvesen, (2009), s. 198

[490] Leer-Salvesen (2009), s. 200

[491] Leer-Salvesen (2009). s. 201

det er nærliggende videre at spørge, hvilken betydning den konkrete interviewmetode har? Bidrager intervieweren til, at informanterne taler så frit som muligt om ud fra deres eget, eller vil de fremkomme med det, som de tror, forskeren forventer at høre? I evalueringen af interview C fremkom følgende bemærkning: "Det er helt sikkert – altså ud over at være træt – så er det et handicap, at vi kender hinanden. For jeg orker jo ikke at fortælle noget, som du ved. Altså, det kan jeg slet ikke" (01.43.50).[492] Fok-03 er den af interviewpersonerne i prøveundersøgelsen, som har den tætteste relation til intervieweren.

Det er nødvendigt at reflektere over disse spørgsmål, når der forskes blandt ens egne. Omstændighederne ved nærværende projekt ligner Leer-Salvesens situation: en kollega, som har forladt aktiv præstetjeneste for den akademiske verden. Dette gælder selvfølgelig især i forhold til gruppen af folkekirkepræster, i mindre grad frikirkepræsterne, medens problematikken i forhold til gruppen af helbredere vil være, i hvilket omfang intervieweren ses som en repræsentant for statskirken. Forundersøgelsen på Krop-Sind-Ånd-messen i Aalborg 2013 syntes dog at afkræfte denne problemstilling.[493] For Leer-Salvesen indebar kollegastatussen en række fordele, bl.a. en umiddelbar fælles referenceramme og fælles koder, som gjorde det lettere at komme til sagen. Men dette er ikke uden farer, for intervieweren kan overse vigtig information på grund af indforståethed. Der kan være gode grunde til at stille lidt naive opfølgningsspørgsmål, selvom der tilsyneladende tales samme sprog. Som det er refereret andet steds her, blev dette problem berørt i evalueringerne, idet det syntes som om, at der blev spurgt mindre ind til præsterne end den holistiske helbreder. Måske fordi interviewers livshistorie mindede mere om den interviewede sognepræsts end behandlerens.[494]

Leer-Salvesen så ligeledes en fare i, om informanterne lod sig påvirke af, at de på forhånd vidste, hvad han mente om nogle af de etiske spørgsmål, som var kontroversielle. Men her var metoden med refleksion over cases en hjælp. Der var ikke tale om direkte spørgsmål: "hvad mener du om…"? men om en fortælling om præstens møde med levende mennesker, som bad om råd. Derved kunne præsterne vise deres professionelle side, hvilket de gjorde i stor grad. I nærværende projekt er der valgt en tilgang, der fokuserer på interviewpersonens narrativer om praksis. Ingen stilles til regnskab i form af direkte spørgsmål, hvor det ofte vil ligge i luften, at så må det svar også begrundes. Hvad enten det måtte handle om behandlergruppen, som givetvis vil lukke af, hvis de presses på rationaliteten af deres svar, og tilsvarende præsterne, hvis der opleves en teologisk uenighed mellem interviewperson og interviewer. Det er således en kendt problematik, hvis informanten føler en for stor afstand til intervieweren, at så kan de lukke af for

[492] Leer-Salvesen, (2009), s. 201

[493] Se kapitel 3.3.

[494] Leer-Salvesen, (2009), s. 202

spørgsmålene og der følgelig vil fremkomme tynde data. Leer-Salvesen var meget bevidst om dette i forhold til de stærkt konservative præster blandt hans informanter, og anstrengte sig således særligt for at fremstå som forstående, empatisk og respektfuld. I dette projekts sammenhæng vil den narrative tilgang, hvor der netop ikke vurderes (teologi) eller spørges til rationalitet, vil sikre mod denne problematik.[495]

Slutteligt reflekterer Leer-Salvesen over frygten for, at interviewpersonerne kan føle sig såret og ladt i stikken, når forskningsresultaterne publiceres. Men forskning bygger altid på tillid, og en interviewundersøgelse gør det i høj grad. Dette kan føre til selvcensur for forskeren, der nødig vil hænge mennesker ud, som har givet sig tid og talt åbent om deres liv, og slet ikke når det handler om kolleger. Her gælder idealet om, at andre forskere og læsere ville have kommet til et lignende resultat ud fra det samme materiale.[496]

Forudkendskab og de tre interviews

Fokusperson 03 og intervieweren har kendt hinanden i næsten 20 år og arbejdet sammen i flere sammenhænge bl.a. indenfor religionsmøde og religionsdialog. Men netop på baggrund af C's særlige præstefunktion og religionsdialogiske arbejde i det hele taget var det oplagt at lade fok-03 indgå i prøveinterviewene. Fok-01 har interviewer kendt nogle få år fra religionsdialogisk arbejde. Fok-01 er også sognepræst men med interesse for Islam. Alligevel var fok-01 interessant for prøveinterviewet, fordi fok-01 har et væsentligt anderledes religionsteologisk udgangspunkt end fok-03. Fokusperson 02 kendte fok-03 forud for interviewet. Fok-02 tilhører gruppen af spirituelle formidlere. Dette svarer til situationen i selve undersøgelsen, hvor det vil være netop behandlerne omkring Sind-Krop-Ånd-messen, som interviewer ikke vil kende forud eller kun i ringe grad. Det var ikke praktisk muligt at lade en repræsentant for projektets tredje gruppe, den frikirkelige præstetype, indgå i prøvesessionen (Jf. A01.38.53).

Graden af forudkendskab til interviewpersonen havde en betydning for forløbet af de tre interviews. Da kendskabet til fok-02 indskrænkede sig til, at denne havde en praksis som healer, udviklede den formelle opsummering af biografiske data, sig til en meget direkte spørgen ind til fok-02. I evalueringen bruges udtrykket "maskingeværsmode". Hvad det er for en praksis, som fok-02 har, og hvad det er for en filosofi, som fok-02 relaterer til? Det er således et spørgsmål, om det betød, at der også blev spurgt ind til rationaliteten i udsagnene. Teamet vurderede, at det faktisk lykkedes efterfølgende for intervieweren at træde tilbage og give interviewpersonen tid til at fortælle sin livshistorie uden intervention (B01.53.50).

[495] Leer-Salvesen, (2009), s 203

[496] Leer-Salvesen, (2009), s. 206

At de biografiske spørgsmål ligger først i guiden, var derimod ikke et problem med interviewet af A, da denne er sognepræst, og vilkårene omkring det er kendte. Men det er et spørgsmål, om det i den sidste ende kom til at få betydning for interview B. Men i den endelige interviewguide ligger de biografiske spørgsmål som de første i guiden og fungerer som en "isbryder". Det viste sig også, at interviewpersonerne fik mulighed for at give deres eget billede af dem selv, og således etablere sig som subjekter i samtalen.

Det skal siges allerede her, at fok-03 ikke kunne have medvirket i undersøgelsen med valide data til følge. Der er således en mærkbar form for forlegenhed eller generthed i interviewets indledende del, så den næsten fik karakter af et spil, der opførtes (C00.01.50ff). Denne oplevelse bekræfter teamet (C00.58.30). Der bliver også i midtvejsevalueringen bidt mærke i, at interviewpersonen virker som om, at denne er usikker på, hvad interviewer vil – "hvad er det egentlig, du er ude efter". Der var tale om en historie, som interviewer kendte og gerne ville have fortalt (C00.17.38). [497] Men dermed blev det metodiske rum også forladt (C00.56.22). I den afsluttende evaluering anfører det reflekterende team, at "ved at du kender fok-03 så godt, det smitter jo af på måden, du stiller spørgsmål på[498] og hvilke spørgsmål, du stiller. Fordi du kender en del af historien bag fok-03. Og fok-03's synspunkt i forvejen" (C01.40.10). Da interviewpersonen selv fik mulighed for at deltage i evalueringen, blev det med et tidligere bragt citat også bemærket, at "det er helt sikkert – altså ud over at være træt – så er det et handicap, at vi kender hinanden. For jeg orker jo ikke at fortælle dig noget, som du ved. Altså, det kan jeg selv ikke" (C01.43.50).

Selvom det er legitimt at drive forskning blandt folk og i miljøer, som er kendte forud, så er der således en grænse for, hvor nære relationerne kan være med de personer, som skal interviewes, og der samtidigt produceres forskning med valide resultater. I det mindste i nærværende prøveinterviews viste det sig, at forud kendte historier blev en faktor i interviewet. Interviewet med fok-03 viste, at et ikke hensigtsmæssigt mønster for interviewet blev etableret. Så parallelt med Leer-Salvesens beslutning om på forhånd ikke at rette henvendelse til nogle kolleger, han

[497] "Oplever du, at rummet har en betydning for de mennesker. Der kommer til de.." Og (C00.14.25) "..En beretning du kunne give omkring et menneske.." som "fiskede" efter en ganske bestemt oplevelse i forbindelse med fok-03's meditationsgruppe.

[498] Det personlige venskab skinner tydeligt igennem i en bemærkning som: "Det er smukt, når du smiler og siger sådan et svært ord samtidig. (*Fok-03 ler hjerteligt*) (mm)" (01.34.27).

kendte for godt, er der personer, som blev valgt fra som interviewpersoner i nærværende projekt.[499]

Personlig livshistorie

Men med hensyn til elementerne fra livshistorieinterviewet er der en række spørgsmål, som må tages med i betragtning. Således er det et spørgsmål, om der kan opstå en slags "blindhed", når egen livshistorie ligner interviewpersonens. Dette blev tematiseret i midtvejsevalueringen af interview B, om det reflekterende team fornemmede en forskel i forhold til interview A. Teamet fornemmede en væsentlig forskel.

> *Ja fuldstændig. Ja, jo for mig gik det jo egentlig meget på praktiske ting, eller livshistorien som historie, hvor du her mere hopper ind på, havde jeg nær, den indre historie meget hurtigere, synes jeg. ...*
>
> *Ja, worldviewsdelen. Den er du sådan hoppet meget ind i og borer enormt meget ind i. Hvor du hos mig borede mindre i den. Og det er måske fordi, det er to forskellige personer med to forskellige livshistorier. Og det er du egentlig bevidst om, tror jeg. Plus det, at din egen livshistorie – rent fagligt, i hvert fald – den ligner mere min, end den ligner B´s. Det tror jeg også spiller ind i din måde at.. tilgang til interviewene.* (B01.05.45)

Rachel Goldberg gør opmærksom på denne problematik i forbindelses med hendes undersøgelse af, hvordan amerikanske konfliktmægleres worldview påvirker deres praksis som mæglere. Hun oplevede således, at hendes eget worldview tydeligt så bort fra nogle virkelighedsrammer og privilegerede andre".[500] I evalueringen af interview A vurderes det imidlertid, at "det lykkes så godt, at få den personlige livshistorie til at give mening i forhold til holdningerne til det tværreligiøse" (A01.38.53). Fokuspersonen nævner selv, at forskeren i dette projekt "ikke bare er journalisten, der spørger. Fordi jeg har også blevet interviewet masser af gange af journalister, der har ringet mig op "Kan du ikke lige.." Det har jeg prøvet så meget af også. Og det kan man nemt mærke, at du har en indfølingsevne i at være der, hvor vi andre, vi er" (A01.48.05).

I evalueringen af interview B kom det "journalistiske" som modsætning frem igen, da det journalistiske her ses som jagt efter den gode historie, medens der i

[499] Der er her tale om en sognepræst, som er en personlig ven, samt sognepræsterne fra det sogn, som jeg har selv har virket i som sognepræst. Derudover to præster fra præstenetværket, hvor jeg har skønnet, at de personlige relationer er for tætte. Se også kapitel 6.2

[500] Goldberg (2009) s. 415

interviewet var tale om mere end jagt efter en god historie, altså om at komme ind bag worldview, hvad driver B? hvad driver intervieweren? Der er et dybere lag (B01.38.50). En situation interview A omtales ligeledes: "på et tidspunkt kunne jeg jo have været gået over til en næsten journalistisk metode og virkelig boret ned, ikke. Men bed mig så lidt i tungen, fordi jeg skal respektere den historie, som A fortæller, altså. Et sted der gjorde jeg det lidt, og det var der med, hvor jeg spurgte om kultur i forhold til Nigeria og til Danmark, fordi jeg tænkte, jamen jeg ville så frygtelig gerne have, at A havde sagt noget om, at i Danmark er vi lige så kulturelt bundet, som hun oplevede, de var i Nigeria, ikke også. Og det blev kun en antydning, men det havde været så fedt at få den bøjet i neon, lige præcis det der. Ikke også" (A01.42.01). Under alle omstændigheder skal det gennemtænkes, i hvilken grad der kan spørges ind".

Erfaringer fra prøveundersøgelsen

Evalueringerne af de tre prøveinterviews gav anledning til en række overvejelser, som blev taget med til selve interviewundersøgelsen. Med baggrund i evalueringen af interview B, skete der således ikke en systematisk indsamling af informationer om en interviewpersons praksis og relaterede spiritualitet eller den pågældende præsts konfessionelle tilhørsforhold. Enkelte spørgsmål af afklarende karakter blev formuleret på baggrund af behandlernes hjemmesider om, hvad en specifik behandling dækker over.

Også på baggrund af evalueringen af interview B, har der været en særlig opmærksomhed på, at interviewene ikke udviklede sig i terapeutisk eller sjælesørgerisk retning. I flere interviews har interviewpersonerne bragt endog meget stærke personlige oplevelser op, særligt beh-04, beh-05 og fri-06.[501] Men ingen af disse interviews tog interviewet en terapeutisk eller sjælesørgerisk drejning.

Det har ligeledes været vigtigt at være opmærksom på, at praksishistorier ofte er belagt med tavshedspligt for interviewpersonen. Derfor er der under interviewene konsekvent blevet gjort opmærksom på, at tavshedspligten skal respekteres også i et interview, hvor udskrifterne er båndlagte. Under arbejdet med transskriptionerne såvel som under kodningen er navne og henvisninger blevet anonymiseret i formidlernes praksishistorier, hvor det har været et skøn, at tavshedspligten var kompromitteret.[502]

[501] Af hensyn oplysningernes meget følsomme karakter, anføres der ikke yderligere om dette. I de pågældendes personprofil findes der henvisning til de dele af interviewene, hvor disse meget personlige fortællinger findes. Bedømmelsesudvalget, som har adgang til de båndlagte tekster, vil kunne se de dele af interviewene.

[502] Se kapitel 6.3

I evalueringerne af de tre prøveinterviews blev der flere gange henvist til interviewerens såkaldte "indre drejebog". Det kan ikke undgås, at en forsker har forudantagelser om sin interviewperson såvel som emnet for interviewet. Det har i arbejdet med projektet været vigtigt at fastholde, at interviewpersonen er et subjekt, som fortæller sin historie, ikke et objekt, som udforskes.

4.2 At forske blandt sine egne

Det er i sagens natur næppe muligt at måle betydningen af, at interviewer og interviewpersoner har kendt hinanden eller været i en egentlig kollegarelation. Hvilke historier er blevet fortalt, som ellers ikke ville være blevet det? Har interviewpersoner holdt historier tilbage af forlegenhed eller høflighed? Har intervieweren været konsistent i sin måde at interviewe på, også hvor der har været tale om en relativt tættere relation? Har kendskabet til miljøerne og tilliden mellem interviewer og interviewperson givet tykkere beskrivelser? Svaret må i det mindste i første omgang bygge på et skøn: ja, det har givet tykkere beskrivelser.

Men det er muligt at sige noget mere. For det har været et valg også at kode på interaktionen i interviewsituationen med såkaldt refleksive koder.[503] En række af disse koder steder i interviewene, som viser hen til det særlige kendskab mellem interviewer og interviewperson. Særlig væsentligt synes det, når "den fælles historie" kommer i spil, hvad enten det handler om den interrelationelle historie eller "den store historie" (FH). Videre kan der peges på "indforståethed" (IF) eller "latter" (altså bonding/vedligeholdelse af relation) (LA). Andre refleksive koder kan vise hen til det særlige kendskab mellem interviewets parter, men behøver ikke at gøre det. Her kan der peges på "medkonstruktion af viden" (MV); "forskerpåvirkning" (FP) eller "forskerindforståethed" (FI); "forudforståelse" (FUF).

En sådan "fælles historie" er den såkaldte heksesag, som handlede om, at en række præster fra det såkaldte præstenetværk udsendte en pressemeddelelse for at advare mod deltagelse i et Halloweenarrangement i Aalborg Zoo med heksen Dannie Druehyld. Hovedanliggendet i pressemeddelelsen var, at Dannie Druehylds arrangement ikke var underholdning men en religiøs begivenhed, der var udtryk for en ond åndelig virkelighed.[504] Det fik en gruppe på 29 folkekirkepræster til at reagere med en pressemeddelelse til støtte for Dannie Druehyld. Som involveret i sagen dengang er det værd at se, hvilke udslag det giver i interviewene blandt præsterne, hvoraf nogle underskrev præstenetværkets pressemeddelelse og andre var blandt de 29. Ingen af behandlerne kendte til/forholder sig til spørgsmålet.

[503] Se appendiks B for fuldstændig kodeliste.

[504] https://www.information.dk/moti/2008/12/folkekirken-kan-rumme-saa

Det er værd at have i mente, at det både er interviewer og interviewperson, som kan agere anderledes, end de ville have gjort i et interview uden en given kollegial relation. Det er ligeledes værd at nævne, at det netop var den såkaldte heksesag, der på forhånd syntes at være den største udfordring.

Flk-01 nævner sagen i en kort passage: "… for jeg ved godt, der har været noget med heksesjov der. Det har du jo også været involveret i. (Flk-01 L944).

Flk-03 nævner, at en af frikirkepræsterne skrev noget i avisen, som han ikke brød sig om (L1368). Intervieweren spørger senere, hvad det var, han ikke brød sig om. Men Flk-03 "kan faktisk ikke huske, hvad det var" (L1442). Ifølge et metanotat var det meget tydeligt på Flk-03's kropssprog, at han kunne huske, at hvad det var. Som et klart metodebrud spørges der så direkte til Dannie Druehyld. Flk-03 svarer så:

> Ja, det kan godt være, det var dengang. (Mm, mm). Nej, jeg kan nu ikke huske, om det var der. (Mm). Ja. Altså, jeg må indrømme det, jeg kan faktisk ikke huske det, om det var i den sammenhæng eller det var tidligere. (Mm) Æh.. nej, jeg tror, jeg tror det var noget andet. (Mm). Men, altså i hvert fald var *(flere bordbank)* jeg temmelig.. var jeg lidt skeptisk på forhånd (Flk-03 L1449-1452).

Dette synes at være det mest kritiske sted i interviewene, hvad angår at forske blandt sine egne. Flk-03 udviser en klar ulyst til at tale om det, måske af hensyn til intervieweren, som Flk-03 ikke vil tillægge et synspunkt svarende til frikirkepræstens. Dette er et eksempel på, at interviewer udnytter en forud viden på en urimelig måde.

Flk-04 italesætter derimod spørgsmålet selv. Interviewer spørger til, om interviewpersonen har været involveret i debatter i offentligheden: "Det har der jo, Thomas, (mm) og det ved du jo selv" *(Småler)* (L391). ´Flk-04 var fremme med en stærk offentlig kritik af bl.a. interviewer. I interviewet siger han alene: "… hvor der var en såkaldt heks, der i Zoologisk Have skulle lave noget juleforberedelse (mm) eller sådan noget for børn" (L393). Der er sket en hukommelsesforskydning fra halloween til "juleforberedelse". Men det kan også med rimelighed siges, at der ikke her lægges op til yderligere samtale. Spørgsmålet blev ikke taget yderligere op i interviewet, og sagen kom på igen måde til at præge interviewet. Flk-04 slutter således af med at sige: "I lige måde, Thomas. (..for at jeg måtte..) Du havde forberedt dig vældigt fint, skal jeg love for. Flot skema, at møde op med. (Mm)" (Flk-04 1014-15).

Flk-05 har et længere fortællestykke om "debatten om heksen i Aalborg Zoo" (L693-731). Han taler om, at nogle "rabiate præster" havde udtalt sig voldsomt, men synes ikke på at knytte interviewer til debatten. Han angriber derimod det 29 folkekirkepræster for ikke at tage den "anden virkelighed alvorlig" eller forholde sig

til, hvad heksen rent faktisk står for. Men han vil "ikke længere ind i" sin kritik af folkekirkepræsterne.

Flk-06 og Fri-01 kommer ikke ind på heksesagen. Fri-02 har derimod et længere fortællestykke (L987-1029) om heksesagen. Han sætter nok ikke interviewer ind i fortællingen, men ser sig i noget i modsætning til det øvrige præstenetværk så vel som folkekirkepræsterne.

Fri-03 var blandt de frikirkepræster, som fandt pressemeddelelsen meget nødvendig. For der var tale om en rigtig heks, "… ikke bare sådan en, der har klædt sig ud og sat en lang næse på" (L855). Han anerkender, at interviewer kom i modsætning til flere af sine folkekirkekolleger (L865).

Fri-04 nævner ligeledes heksesagen. Det er værd at gengive en del af dialogen:

> Int.:
> Hvad, i forbindelse med Præstenetværket har der været nogle diskussioner der, altså udadtil som du..?
>
> Fri 04.:
> Du tænker måske på den med Heksesagen? Den berørte mig ikke, altså. (Nej). Den har jeg ikke.. Den har været svær for dig og for andre. (Mm). Så den har ikke sådan haft nogen særlig appel her. (Nej) (L1201-1207).
>
> Fri-04
> Jeg ved ikke hvordan.. jeg kan ikke huske hvordan, om du havde nogen holdning til det..
>
> Int.:
> Nej, det havde jeg ikke, nej. (Nej).
>
> Fri 04.:
> Du blev i hvert fald en slags offer i det i. Det kan man sig.
> Int.:
> (Fniser). Det kan man sige, ja. (Fniser). (1224-1231)

Interviewer underspiller her sin rolle på en urimelig måde i et forsøg på at holde sig selv udenfor. Men det fik ikke indvirkning på interviewet allerede af den grund, at interviewpersonen selv ikke var involveret i pressemeddelelsen.[505]

[505] Dette antydes her: "haft nogen særlig appel her" og "svær for dig og for andre". Af anonymitetshensyn kan dette desværre ikke belægges yderligere.

Fri-05 kritiserer i et længere fortælleforløb (L1044-1112) folkekirken for ikke at tage Dannie Druehyld alvorligt (L1061f). ” hun laver jo ikke bare syltetøj, vel altså. (Mm). Det er jo syltetøj med et twist (L1072). Han nævner intervieweren og en anden folkekirkepræst, som har været ”indenom Præstenetværket”, men mener at de to alligevel allerede er stemplet på grund af andre ting (L1812), navnlig den anden folkekirkepræst. Selv er han ikke ”optaget af heksen” (L1137).

Fri-06 nævner heksesagen, men ”du kender jo selv alt til den” (L1000). Alligevel har Fri-06 et længere fortælleforløb om den såkaldte heksesag (L998-1086/L1634-1660). Flk-06 spørger, om det var til Halloween, eller han allerede husker forkert. Også i dette tilfælde svarer interviewer undvigende: ”Det kan jeg ikke huske”. Der er disse to tilfælde i materialet, og det kan i høj grad diskuteres, om der er en rimelig strategi, selvom det i øjeblikket tog fokus væk fra interviewer (L1003-1005). Det kan i øvrigt tages som et udtryk for kollegialitet, at Flk-06 benytter en udpræget præstevittighed ved at sige, at der er tale om en ”bekendende heks” (L1007).

Fri-07 bringer selv heksesagen op. Men siger så:

> Men da vi var jo nok ikke rigtigt klar over, at vi faktisk rejste en debat (mm) gående på, at, at – er det relevant at komme ind på det her?
>
> Int.:
> Det siger du.. Ja, ja, ja, ja, ja.. (ja, ok).
>
> Fri-07.:
> Æh, jamen jeg tænker jo på, at den historie kan du jo for så vidt lige så godt fortælle selv, men, men det giver mening, at jeg fortæller den eller..?

Herefter reflekterer Fri-07 over sagen uden at inddrage interviewer (L1042-1098).

Med Flk-06 var relationen tilbage i studietiden. Der var tale om bekendtskab. Men den personlige kemi under interviewet er udpræget god. Som en konsekvens heraf gør interviewer opmærksom på, at der er tale om en brud, da en privat begivenhed i studietiden hos fælles bekendte bringes op (L488-524). Men samtalen herom forbliver en parentes i interviewet. Derimod ændrer interviewet karakter, da den fælles gudstjeneste på Gammel Torv 2. pinsedag bringes op i interviewet (1199-

1286).[506] Fra (L1264) falder interviewer og interviewperson ind i en kollegial samtale om spørgsmålet. Flk-06 og interviewer har været meget enige om værdien af den fælles gudstjeneste. Flk-03, som var meget positiv overfor en fælles gudstjeneste, inddrager ikke direkte interviewer i fortællingen. Men der opstår en samtale af kollegial karakter, om det var en præst fra folkekirken, der havde ansvaret for indstiftelsen af nadveren ved den første fælles gudstjeneste (L1375-1392).

> Int.:
> Er det vigtigt, at det var en folkekirkepræst?
>
> Folk 03.:
> Jamen, det var jo også lidt for, at vi kunne holde, holde ryggen fri, kan man sige, altså.
>
> Int.:
> Nå, okay.
> Folk 03.:
> At vi kunne sige - sådan over andre – "Jamen, der er orden i sagerne her." ikke også.
>
> Int.:
> Jo, jo, jo, jo. (Ja). Ja, ja, ja.
>
> Folk 03.:
> Altså over for dem, der sådan var skeptiske (nå) i folkekirkesammenhæng. (Ja, ok). Ja. Og, og så vil jeg ikke få problemer med biskoppen. Det ved jeg ikke, om vi havde fået alligevel, men altså.. (nej).

[506] I interviewtransskriptionerne findes de enkelte præsters holdning til denne gudstjeneste (Se linjenumre i kapitel 3.3.1.) Gudstjenestens var oppe til debat flere gange i det såkaldte provstisamråd, hvor provsten indkalder alle præster i provstiet til tjenstlige meddelelser og diskussion af fælles anliggender og tiltag. Interviewer var med til det provsti samråd, hvor det blev diskuteret, om frikirkerne skulle inviteres med. Der var enkelte sognepræster, som var stærkt imod. Senere, efter at interviewer var fratrådt sognepræstearbejdet, blev det diskuteret ved et provstisamråd, om man skulle insistere på nadverfejring, selvom det ville ekskludere den katolske kirke fra den fælles gudstjeneste. Frikirkepræsterne kommenterer også på forløbet (se kapitel 3.3.2). Det er ikke muligt at referere forløbet i detaljer, da det næppe vil være muligt at opretholde interviewpersonernes anonymitet. Har læresen bare et beskedent kendskab til det kirkelige landskab i Aalborg, vil en identifikation ligge nær. Endvidere er forhandlingerne i provstisamrådet fortrolige. Bedømmelsesudvalget har adgang til de båndlagte interviewudskrifter, og har ad den vej adgang til interviewpersonernes bemærkninger.

> Int.:
> Hvordan oplevede du den skepsis, der var i folkekirkekredsen?
>
> Folk 03.:
> Altså, det var dels en skepsis, der gik på, på det man havde ?? Men det var så én ting. Men så også på hele musiktraditionen.
>
> Int.:
> Okay.
>
> Folk 03.:
> ”Hvad er det så, vi skal synge?” (mm) og der havde vi så organisterne med også. Og nogle af dem var meget skeptiske *(flere bordbank i sætningen)* overfor, .. sådan en frikirkelig tradition, ikke også.

Det er derimod bemærkelsesværdigt, hvordan Flk-04 i interviewet nedtoner sin modstand mod frikirkernes deltagelse i gudstjenesten (L726f) på det pågældende provstisamråd. Noget tilsvarende gør sig gældende for Flk-01, som underspiller sin endog meget kraftige modstand på provstisamrådet (L1320f). I begge tilfælde undlader interviewer at gøre brug af sin forud viden og spørge ind til det pågældende samråd. Om der er tale om et hukommelsesskred eller en høflighed overfor interviewer kan ikke afgøres.

I firkirkepræsternes interviews findes henvisninger til en form for kollegialitet eller indforståethed. Fri-01 roser interviewer for at have brugt: oceaner af tid på at finde litteratur osv. og pløje bøger igennem” (L1379). Fri-02 siger: ”Åh, Thomas, det er noget værre noget det her . Altså. (Int. griner). Det er, det er sådan nogle begreber, ..” Der er en relation. Fri-04 er mere direkte: ”… og så lavede vi det, du selv har været med til at lave, Aalborg Præstenetværk (L963), og i Præstenetværket at ”lytte til for eksempel dig … det har givet mig en ny viden (L1431). det leder så til en teologisk overvejelse, hvor han ikke kunne forstå interviewerens synspunkt.”

Med behandlerne er afstanden interviewer og interviewperson trods alt større. Men i interviewene af Beh-01 og Beh-05 træder det alligevel frem, at relationen fra Helsemessen betyder noget. Beh-01 siger således:

> Når jeg møder dig og dine kollegaer, så er det hygge. Og vi får en snak sammen (mm) og går ind og hugger en kop kaffe – sponsorkaffe. (Int. griner). I får et arvebillede af mig (ja, ja) og vi hygger os sådan, ikke. Der er en god dialog (L1405-1408).

Beh-05 refererer til, at vi har talt sammen flere gange før ved den såkaldte udstillermiddag på Helsemessen (L205/570/900/2335). I slutningen af interviewet bryder Beh-05 ind med denne kommentar:

> Jeg synes, det er.. du har behandlet det her meget fornuftigt, (mm) meget nærværende og helt sikkert også meget interessant. (Mm). Så det er ikke sådan, at jeg føler, at du kommer her med noget negativt følelse – holdning på tingene eller nogen ting. (Nej, nej). Jeg synes simpelthen bare at det, det har været rigtigt godt interview, vil jeg skynde mig at sige. Så jeg synes ikke, at - det er bare for at runde den af – det er ikke sådan, at vi er færdige. Jeg vil bare sige, at det er den oplevelse, jeg har haft. Jeg synes faktisk, at det er meget.. det har været skide spændende. Det er faktisk rigtigt vir.. jamen, vi har været hele vejen rundt, synes jeg. Jeg synes, at jeg har fået lov til at komme til orde (L2216-2223).

Interviewet af Beh-02 var præget af en appelleren fra interviewpersonens side. Interviewer må således gerne "sige noget", så hun kan komme videre (L393f). Hun spørger flere gange til, om det er det, interviewer mener eller vil høre om (L318/ 732/853/1596/1845f). Mod slutningen af interviewet taler hun for, at der skabes et forum, hvor præster og behandlere kan udveksle erfaringer: "Men jeg ved ikke lige, hvad det skulle være eller hvor eller hvordan og hvorledes. Det har jeg slet ikke nogen ide om. Har du det? (Latter)" ((l1924-1925).

Flere gange synes det som om, at Beh-02 føler sig stillet til regnskab: "Jamen, det synes jeg jo, jeg har sagt. (Mm). Hvad, hvad tænker du? Hvad der skete? (L593); Jamen, hvad er det, du gerne vil have.. helt specielt, hvad er det, du gerne vil vide helt specielt? (L600); "Jeg føler bare hele tiden, jeg skal sige nogle bestemte ting, sådan.. og så føler jeg (med forlegen tone) ligesom.. nej, det kan jeg slet ikke finde ud af. (Nej, det er det der..) Så når jeg ryger ind.. (int. griner) sådan præstationshalløj" (L1021). Men også usikkerhed: "Jamen, det er fordi jeg tænker: "Hvad mener han nu lige med det?" ikke også, og ja. (Mm). Men så må du bare spørge. (Ja)" (L327).

Beh-02 taler anerkendende om nærværende projekt: "Jeg synes jo, jeg synes jo, det.. jeg synes jo, det er spændende. Som du også forsker i det her, ikke. Altså ligesom.. lad os få det noget mere på banen" (L1289-1291). Flere gange spiller Beh-02 op til interviewers rolle som præst:

> "Men det gør man vel nu, gør man ikke det, Thomas? Laver begravelser på utraditionel vis, sådan at.." (Beh-02 L1338-1339)

> ”Ja, kan man ikke det? Men det er vel ikke alle der vil.. alle præster, der vil gøre det? Altså, jeg tænker også at vie.. altså vie nogle på én eller anden.. ja..” (Beh-02 L1344)

> ”..og det er ikke fordi, at du er præst, jeg siger det, men det har jeg faktisk tænkt, (mm) at, at han lyder som et spændende menneske” (L1967).

Men Beh-02 henviser dog også til ”jeres bod derhenne”, hvilket giver anledning til at overveje, om det grundet metaforen er en negativ henvisning (L1971)

Beh-04 er kritisk overfor præster og religiøs autoritet. Men hun spiller samtidigt på, at interviewer er præst:

> Ja, når I står i det sorte, ikke. Det er lettere, hvis man møder dem andre steder, (ok) hvor de er personlige. (Mm). Ja. … (mm). F.eks. engle. At snakke om engle med en præst, det får du dem ikke til. I hvert fald ikke dem jeg har mødt. Jeg kan.. fortsætter stadigvæk. Men det der at kunne se og snakke med engle, ikke. Det har – puh, ikke. (Mm). Og lige så snart de – så kan de stå oppe på prædikestolen og sige: ”Englene kom og gav bud om den lille fødte.” Ikke.
>
> Int.:
> Jo, (med latter i stemmen) her til jul, ja.
>
> Beh 04.:
> Ja. Eller der kom en engel til et eller andet, ikke. Men hvor blev de af? (Mm). Det vil de aldrig svare dem på, sådan lidt provokerende. (Mm). (Griner). Det er dem, der fylder hele historien, havde jeg nær sagt. Bibelen, ikke. Men de er her ikke i dag. (Mm). (Int. skriver). (Mm). Så hvis du finder svarene, når du snakker med nogen af præsterne, så må – hvor er englene i dag – så må (latter) du (med latter i stemmen) godt kontakte mig.
> (L1102-1114)

Slutteligt er det værd at pege på tre steder i frikirkepræsternes interviews. Det kan umiddelbart synes som et kritisk sted i interviewet af Fri-01:

> Int.:
> Hvorfor tror du, det er så tæt på så?

> Fri-01.:
> Ja.. Æh.. Nu, nu, nu bliver jeg jo ikke stillet til regnskab for noget, (nej) så derfor kan jeg tale lige ud af posen. (Ja). Min egen forståelse er, at det, det ikke kommer fra Gud, det kommer fra Djævelen. (Mm). Så det han har været rigtig god til, det er at efterligne. Og det har han forsøgt på, lige fra starten af. (Mm). Og jeg tror, at det er det, han gør også. (Fri-01 L963-967)

Men det er svært at afgøre, om Fri-01's reservation går på intervieweren, eller på en verdenssynsspænding i al almindelighed. Noget tilsvarende kunne være i spil i Fri-04's interview. Han anerkender således, at Folkekirke og Religionsmøde har en anden tilgang til helsemessen, men han henviser derefter straks til, at Jesus lavede en svaber og rensede templet. "Han var et eller andet sted heller ikke bange for at tage den vinkel på det, vel?" (Fri-04 L1792-1793).

Fri-06 har sidst i sit interview nogle overvejelser om præstenetværket, hvis linje han har nogle betænkeligheder med. Men han mener, at det er relevant for nærværende projekt. "Det må du afgøre. *(Latter).* Det er heldigvis din afgørelse. Nej, men, men, jeg, jeg, jeg, jeg, jeg reflekterer lidt i de her tider over vores transformationsforståelse". Fri-06 åbner således for et meget personligt rum, hvilket er bemærkelsesværdigt.

4.3 Konklusion

Det er værd at fremhæve, at de tre prøveinterviews fik stor betydning for afviklingen af selve interviewundersøgelsen. Den umiddelbare og formelt rammesatte evaluering italesatte interviewers og interviewpersonernes erfaringer på en måde, så de umiddelbart kunne overføres til interviewene af de 19 formidlere. Det er væsentligt, at erfaringen så at sige kunne kropsliggøres. Interviewet af Fok-03 gav således en klar oplevelse af grænsen for, hvor nær relation der kan være mellem interviewer og interviewperson. Og selvom relationen til Flk-06 på ingen måde er så tæt, så den erfaring en betydning for, at "den gode kemi" blev konstruktiv i interviewet (L1350). Som anført ovenfor er der nogle få passager, hvor interviewet antager karakter af en fortrolig kollegial samtale. Omvendt er der ud over Beh-06 (Fok-02) ingen andre interviews eller bare passager i disse, som får sjælesørgerisk eller terapeutisk karakter.

Det overordnede indtryk af de 19 interviewsituationer er, at de var præget af stor imødekommenhed, åbenhed og tillid. Ses der bort fra netop heksesagen, synes Pål Repstads vurdering af en række kollegarelaterede interviews også at være dækkende her. Interviewpersonerne forsøgte åbent og ærligt at fortælle deres religiøse livshistorie. Om nogle af de meget private og intime beretninger var kommer frem under alle omstændigheder, kan ikke efterprøves. Omvendt har interviewers

indgående kendskab ikke alene til undersøgelsesfeltet med også til det fagspecifikke været en klar fordel. Kun i enkelte tilfælde som beskrevet ovenfor er dette forudkendskab kommet i spil på en ikke forsvarlig måde. Skal der siges noget mere specifikt end dette, vil det kræve en omfattende analyse af materialet, som falder udenfor nærværende projekts rammer.

Kapitel 5. Metode

Som Pål Repstad gør opmærksom på, findes der ingen særlige empiriske metoder til at studere menneskers livsholdninger eller verdenssyn. Men selvfølgelig er nogle metoder mere velegnede til nogle forskningsprojekter end andre.[507] Noget andet er så de resurser og muligheder i øvrigt, som forskeren har til rådighed. Men Repstad finder det rimeligt at pege på tre tilgange, når emnet er menneskers verdenssyn, nemlig eksisterende materiale, feltarbejde og spørgeundersøgelser. Disse tre tilgange kan udføres kvalitativt eller kvantitativt, eller som en kombination af begge. Det såkaldte Kendalprojekt[508] er et eksempel på et projekt, hvor mange metodiske tilgange kom i spil. Men Kendal er indlysende også et projekt, som det vil være svært for andre lignende projekter at matche i omfang. Men Kendal var ikke et projekt, der særligt skulle undersøge verdenssyn. Hvilket også gør sig gældende for de – mindre – undersøgelser, det er omtalt i kapitel 3. Disse undersøgelser belyser aspekter af nærværende projekts emne ved brug af forskellige metodiske tilgange, kvalitative som kvantitative. I kapitel 2 blev verdenssynsbegrebet introduceret. Dette er ikke et entydigt begreb, og en række forskellige definitioner blev anført, kategoriserende såvel som dimensionerende. Repstad anfører, at et givent verdenssyn kan defineres både substantielt og funktionelt – eller som en kombination af begge.[509] Det er også nødvendigt at fremholde, at i et postmoderne samfund kan termen verdenssyn omfatte religiøse såvel som sekulære livstolkninger. Blandt andre Carl Reinhold Bråkenhielm taler om, at "livsåskådningsbegrebet" eller i denne sammenhæng verdenssynsbegrebet er særligt væsentligt i en samfundssituation, hvor relationen imellem det, som vi traditionelt har opfattet som religiøst respektive sekulært er i gang med at forandres.[510]

Pål Repstad mener, at verdenssynsdefinitioner ofte bliver udformede i en afvejning mellem alt for snævre og alt for inkluderende begreber. En mellemposition er at holde fast ved verdenssyn som – analytisk set – et kognitivt fænomen, men samtidigt i praktisk forskning huske på, at verdenssyn er forankrede i og sammenvævede med handlinger, følelser og sociale kontekster. Men metoderne er de samme, uanset om

---

[507] Pål Repstad, (2013), Empiriska undersökningar av livsåskådningar – kvalitativeoch kvantitative metoder, i: Carl Reinhold Bråkenhielm, Maria Essunger og Katarina Westerlund (red), Livet enligt människan, om livsåskådningsforskning, Nora, s. 229

[508] Se kapitel 1.2.2

[509] Repstad, (2013), s. 230

[510] Carl Reinhold Bråkenhielm, Maria Essunger og Katarina Westerlund, (2013), Att studera livet enligt människan, i: Carl Reinhold Bråkenhielm, Maria Essunger og Katarina Westerlund (red), Livet enligt människan, om livsåskådningsforskning, Nora, s. 14-15

der arbejdes med en substantiel eller funktionel definition. Derimod får det konsekvenser for metodevalget, om handlinger inkluderes i begrebet livssyn. Så bliver observation og feltarbejde relevante. Vejer det kognitive mest bliver interview eller spørgeskemaundersøgelser det vigtigste. For at finde ud af, hvad mennesker mener, må man ganske enkelt spørge dem.[511]

5.1 Kvalitativ undersøgelse

Det er således et mål for denne undersøgelse at afdække verdenssyn hos religiøse formidlere (praktikere) fra tre forskellige religiøse sammenhænge og undersøge, hvilken betydning disse har for deres praksis her forstået som religionsdialog. Steinar Kvale og Svend Brinkman peger på, at viden er narrativ. Historier er effektive måder at finde mening i vores sociale virkelighed og vores eget liv på. Interviewet er et vigtigt sted at indhente fortællinger, der informerer os om den menneskelige betydningsverden.[512] Rachel Goldberg anfører, at forskere indenfor hendes felt har kæmpet med at finde metoder, som kunne vise verdenssynsaspekter relevante for konfliktanalyse. Ofte har disse forskere fokuseret på narrativer og metaforer til at afdække worldviews med henblik på forskning,[513] idet narrativer er en primær måde, hvorved den enkelte skaber mening af sin erfaring.

Ud fra en antagelse om, at dette også kan gøres gældende i forhold til de religiøse formidleres praksishistorier, baserer denne undersøgelse sig således på kvalitative interviews af 19 religiøse formidlere fra tre sammenhænge. Kvale og Brinkmann anfører med henvisning til E. G. Mishler, at fortællinger er en af de naturlige kognitive og sproglige former, som mennesker forsøger at organisere og udtrykke mening og viden igennem. [514] Der er således vigtigt at den valgte interviewtilgang giver rum for, at formidlerne kan fortælle om deres dialogmøder med andre formidlere eller fravalg af samme. Møder forstås som allerede anført med henvisning til Paul Hedges dialogdefinition bredest mulig forstand som direkte såvel som indirekte, formelle som uformelle møder.[515] Netop på grund af den valgte interviewtilgang, har interviewpersonerne i deres narrativer selv peget på, hvad de har oplevet som dialogmøder.

---

[511] Pål Repstad, (2013), s. 230

[512] Steinar Kvale og Svend Brinkmann, (2009), Interview, introduktion til et håndværk, København, s. 73

[513] Goldberg, (2009), s. 411

[514] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 174

[515] Hedges, (2010), s. 60f. Se i øvrigt kapitel 1.

Kvalitative interviewundersøgelser er i form af såkaldte "lytterunder" blevet benyttet i en række tilfælde i religionsdialogisk forskning så vel som praksis i Danmark.[516] Lytterunden "Tro i tiden" var rettet mod formidlere indenfor forskellige traditioner af østligt inspireret spiritualitet[517], medens lytterunden "Tro i lære" var rettet mod, hvad man kalder kirkelige grænsegængere. Grænselandet er her set som det sted, hvor tro møder tro både det farlige sted og det frugtbare sted. Grænselandet repræsenterer spændingsfeltet mellem kristendom og ikke-kristendom.[518] Mogens Mogensen, som var med til at udarbejde lytterunderne, fremfører, at i kvalitative analyser hviler fokus ikke på den objektive virkelighed, men på den oplevede virkelighed. Analyserne bygger på forståelse, tolkning og forklaring. Frem for at indsamle mange besvarelser søger vi dybe besvarelser for at forstå målgruppers underliggende motiver, holdninger og adfærd.[519]

Iben Krogsdal anfører, at alt i alt peger de nyere, interviewbaserede undersøgelser af religion i Danmark på, at de kvalitative metoder kan give os et dybere indblik i de måder, hvorpå danskere forstår religion og at praktisere deres religiøsitet. Hun mener, at forskningen må være åben og spørge i dybden. Den må først og fremmest rette sig mod den normale menneskelige bevægelse og udveksling, som religion også i høj grad er. Forskningen må forsøge at åbne for det, der ikke umiddelbart er måleligt eller tilgængeligt. Det kræver, at blikket flyttes fra det løsrevne til konteksten, fra stereotypen til praksisformer, og at forskeren træder et eller flere skridt ind i menneskers hverdagstilværelse, hvor kristendommen konstant bliver sat ind i et virvar af mangfoldige og omskiftelige sammenhænge.[520]

---

[516] Stiftssamarbejdet Folkekirke og Religionsmøde har lanceret et undervisningsforløb for præster og kirker, hvori det indgår som en fast bestanddel, at kursusdeltagerne deltager i "lytterunder" blandt aktørerne i det lokale religiøse landskab. http://religionsmoede.dk/tidligere-projekter/sognelaeringsnetvaerk-vedr-de-nye-spirituelle-stroemninger

[517] Lars Mollerup-Degn, (2008), Mogens S. Mogensen og Leif Vestergaard, Tro i tiden – lytterunde blandt mennesker inspireret af østlig religiøsitet og spiritualitet, s. 5f. Det skal bemærkes, at en lytterunde normalt vil have et klart perspektiv, som bunder i en given interesse hos den, der foranstalter lytterunden. Den kirkelige interesse er udtalt i denne lytterunde, nemlig at: "inspirere til kirkelig selvbesindelse på, hvordan kirken formidler kristen tro og spiritualitet i mødet med mennesker inspireret af buddhisme og østlig religiøsitet".

[518] Berit Schelde Christensen, (2008), Lars Mollerup-Degn, Mogens S. Mogensen og Leif Vestergaard, Tro i lære – lytterunde Folkekirkens møde med tidens religiøse strømninger. s. 5

[519] Mogens S. Mogensen, Lytterunde, 2009, www.slideshare.net/MSMogensen/lytterunde

[520] Krogsdal, (2012), s. 14

I sin bog om kvalitative forskningsmetoder refererer Emil Kruuse en række definitioner på kvalitativ forskning. Han citerer Benny Karpatschof (1984) for, at kvalitative metoder er en måde at erfare den særlige kvalitet ved en given undersøgelsesgenstand eller – fænomen. Således kan der spørges: hvad er den særlige kvalitet ved de åndelige lederes verdenssyn? Kan der findes den særlige logik i og med dette særlige fænomen"? Kruuse peger videre på, at for Norman Denzin og Yvonne Lincoln (1994) handler det kvalitative om, at undersøgelsen kan give en dybtgående forståelse af, hvordan mennesker opfatter og konstruerer deres liv meningsfuldt, altså sammensætter deres verdenssyn, og hvordan de fungerer sammen med andre, og hvorledes de fortolker denne interaktion ud fra deres sociale og naturlige livsverden. Kruuse anfører, at Ragnvald Kalleberg (1982) ikke giver en definition, men til gengæld eksempler på kvalitative metoder og teknikker. Der kan peges på direkte observationer, respondentinterviews, der skal indsamle viden om personlige forhold som følelser, opfattelser og hensigter, samt direkte deltagelse, hvor forskeren selv er til stede og deltager i aktiviteter i en given gruppe.[521]

Kvale og Brinkmann ser det øgede fokus på kvalitative metoder på baggrund af en kvalitativ holdning. Processer og fænomener i verden må beskrives, før der kan udvikles teorier om dem. De må forstås, før de kan forklares, og følgelig ses som konkrete kvaliteter, før de kan behandles som abstrakte kvantiteter. Den kvalitative holdning indebærer, at der fokuseres på de kulturelle, hverdagslige og situerede aspekter af menneskelig tænkning, læring, viden, handlen og vores måde at forstå os selv som personer på.[522]

Forskningsinterviewet er et vigtigt værktøj i den kvalitative værktøjskasse, en metafor, som passer godt til Kvale og Brinkmanns fremholden af, at interviewet er et håndværk, som må læres.[523] Håndværket viser sig som en vidensproducerende aktivitet og som en social praksis.[524] Forskningsinterviewet bygger på dagliglivets samtaler, men er samtidigt en professionel samtale, hvor der konstrueres viden i samspillet eller interaktionen mellem intervieweren og den interviewede.[525]

Men før en sådan interviewundersøgelse kan sættes i gang, skal der tages stilling til en lang række spørgsmål heriblandt hvilken interviewform, der er den mest hensigtsmæssige. Dette relaterer selvfølgelig til et epistemologisk standpunkt, men selvfølgelig også til hvad forskeren rent faktisk vil vide noget om.[526] Den

[521] Emil Kruuse, (2010), Kvalitative forskningsmetoder, København, s. 22-25

[522] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 28

[523] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 15

[524] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 33 og s. 99f

[525] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 18

[526] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 169

grundlæggende epistemologiske modsætning går mellem opfattelsen af interviewprocessen som henholdsvis indsamling af viden eller konstruktion af viden. Kvale og Brinkmann illustrerer de to positioner med to metaforer, henholdsvis minearbejderen, der leder efter viden, som ville han grave kostbare metaller frem, og den rejsende, som samler indtryk undervejs og fra samtaler med medrejsende, og derfor har en mængde ting at fortælle ved hjemkomsten. Disse metaforer for intervieweren som henholdsvis minearbejder og som rejsende repræsenterer to modsatte idealtyper af den viden, som fremkommer gennem interviewet. En viden som henholdsvis ses som givet og som konstrueret.[527] Kvale og Brinkmann anfører videre, at de to metaforer står for alternative genrer og at de har forskellige spilleregler. "Minearbejderen" vil tendere til at betragte interviewet som et sted for indsamling af data, der er adskilt fra den senere dataanalyse. Den "rejsende" derimod vil se interview og analyse som to sammenvævede faser i en konstruktion af viden med vægt på den fortælling, et publikum vil få at høre. Slutteligt kan det være et valg at skelne mellem to slags rejsende, nemlig "pilgrimmen", der er på langvarig søgen efter sandheden, og "turisten", der er ude for at købe oplevelser. Pilgrimmen relaterer således til nogle fælles ydre standarder (f.eks. et liv på guddommelig basis). Det er i dette projekts sammenhæng nærliggende at pege på medvandringsmetaforen. Interviewer og interviewperson har (allerede) et stykke vej sammen. Nu taler de om små dagligdags ting så vel som det store og evige, som måske tillægges en absolut betydning. Fordi de allerede har gået sammen før, har de en fælles erfaring, som de bærer med sig. Måske vil de gå hver sin vej ved næste kryds med ny viden, måske vil de forsætte sammen. De går mod et mål, men vejen er også et mål. Som tidligere anført er den bibelske Emmausberetning en reference, som er meningsgivende for alle tre grupper.[528] Medvandringsmetaforen kan samtidigt ses som et epistemologisk grundsynspunkt for nærværende afhandling. Denne metafor er naturligvis udtryk for en idealisering. Men vandringen rummer også erfaringer af møde(r) med det hellige, som tillægges en særlig værdi, som måske ses som en absolut/objektiv sandhed af en eller begge vandrere, eller måske som en konstruktion. Det kan med rimelighed siges at være den særlige udfordring for disse interviews, som samtidigt gør henvisningen til Emmausberetningen berettiget.

Kvale og Brinkmann anfører, at i almindelige interviewundersøgelser ligger antallet af interviews typisk på omkring 15 +/- 10. Det handler selvfølgelig om tid og ressourcer, og om at et øget antal interviewpersoner ud over et vist punkt vil give stadig mindre ny viden.[529] Rachel Goldberg anfører, at hun i sit projekt måtte opgive

[527] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 67

[528] Lukasevangeliet 24, 13-33. Den engelske filosof, Don Cupitt, anvender vej- og rejsemetaforen til at beskrive et pluralistisk, religiøst univers i postmoderniteten. Se Don Cupitt, (1994), Sea of Faith, London, s. 18ff

[529] Kvale/Brinkmann, (2009) s. 130

at kode mere end 18 interviews ud af 43 transskriberede.[530] Det er en vanskelighed for dette projekt med 19 interviewpersoner både at gå ud fra, at deltagerne kommer fra tre forskellige grupperinger, og således med 6-7 interviewpersoner fra hvert miljø kunne afvise, at der ikke ville komme ny viden frem ved flere interviews. Men her må det fastholdes, at den "kvalitet", som undersøgelsen først og fremmest ønsker at beskrive, er sammenhængen mellem et givent verdenssyns(komponent) og konkrete praksisskridt (eller fraværet af samme), og i den forstand kan interviewpersonerne også ses som en samlet gruppe.

Det er en fordel at kende/være i det miljø, hvor undersøgelsen foretages.[531] Kvalitativ forskning i egen kulter, egen organisation, og det med eller uden deltagerobservation. I nærværende projekt er det nærliggende at sige blandt sine egne, da alene gruppen af folkekirkepræster er egen organisation.[532] Gennem 12 år forud for nærværende undersøgelse bestod således en konkret kollegial relation til de interviewede præster. Relationen til behandlerne har været gennem den årlige deltagelse i Helsemessen, hvor Aalborg Stiftsudvalg for Folkekirke og Religionsmøde har haft en stand. I forhold til præstenetværket har der været tale om en deltagerrelation. Siden nærværende projekt blev indledt, har disse relationer ikke været aktive. Men det stiller nogle særlige krav til forskeren, som gør det aktuelt at være opmærksom på metoderne omkring deltagerobservation, selvom der ikke har været tale om konkret deltagerobservation i forbindelse med eller sideløbende med interviews. Så selvom systematisk deltagerobservation ikke indgår i undersøgelsen, er en gensidig påvirkning i en eller anden forstand selvfølgelig uundgåelig. Som Emil Kruuse anfører i sin bog om kvalitative metoder, må man som forsker både kunne lægge distance til de givne situationer og indleve sig i dem, på en gang være kritisk overfor egne motiver og yderst opmærksom overfor andres. Den observerende bestræber sig på at beskrive den erfarede virkelighed så troværdigt som muligt, idet data indsamles dels gennem deltagelse i fælles aktiviteter og dels ved observation af aktiviteterne uden at gribe ind eller manipulere.[533]

Eget verdenssyn

Rachel Goldberg oplevede klart, at hendes eget worldview skjulte nogle virkelighedsrammer og privilegerede andre,[534] medens Clement Vidal gør

[530] Goldberg (2009), s. 413

[531] Kvale/Brinkmann, (2009), s. 128; Repstad, (2013), s. 244

[532] I kapitel 4 findes en principiel overvejelse om at forske blandt sine egne. De steder i interviewene, hvor denne tilgang viste sig kritisk, er medtaget i fremstillingen. Men det bør også nævnes, at ud fra en samlet betragtning har denne tilgang givet tykkere beskrivelser.

[533] Kruuse, (2010) s. 213ff

[534] Goldberg (2009), s. 415

opmærksom på, at skeptikeren, som kritiserer et givent worldview, også har sin bias og et implicit worldview på grundlag af hvilket hans eller hendes kritik er baseret.[535] Denne iagttagelse dækker nok så vigtigt over et helt principielt spørgsmål i worldviewforskningen, ja, i al forskning, om en forsker overhovedet kan sige sig fri for en form for eget worldview i tilgangen til en given forskning, eller om dette overhovedet, hvis det var muligt, ville være ønskeligt.[536] James W. Sire, overvejer på et (religiøst)filosofisk grundlag worldviewbegrebet som netop et begreb. Han konkluderer, at enhver akademisk disciplin, og det inkluderer også naturvidenskaberne, er underspændt et sæt af antagelser, som måske ikke engang er bevidste eller mulige at påvise.[537]

Opmærksomheden skal være henledt på, at i et kvalitativt forskningsprojekt er ethvert skridt i forskningsprocessen udtryk for en konkret vurdering. Og hver gang kommer forskerens eget verdens syn i spil, og der er en mulighed for, navnlig hvad angår ubevidste dele, at de præger den konkrete vurdering. Johnny Saldaña giver et konkret eksempel på, hvorledes forskerens eget worldview kan komme i spil under kodning og efterfølgende analyse. Saldañas eksempel er fra værdikodning, en kodeform som er relevant i forhold til worldviewforskning, om end kodningsmetoden ikke kommer til anvendelse i nærværende projekt. Hvis en fortæller siger: ”Jeg synes virkelig, at ægteskab alene bør være mellem en mand og en kvinde”, er forskeren udfordret til at kode et givent statement på en af flere måder afhængigt af forskerens eget værdisystem, indstillinger og overbevisninger. Skal denne bemærkning således kodes: V: Traditionelle ægteskab; B: Heteronormalitet; A: Homofobi? Hvis målet er at fange deltagerens verdenssyn eller personlige ideologi, så er første og anden kode mere grundlagt i deltagerens perspektiv. Men er studiet faktisk etnografi, f.eks., er den sidste kode den mest passende. Værdikodning er værdiledet, og forskerens eget verdenssyn, kan således forskubbe den konkrete kodning. For at imødegå denne problematik foreslår Saldaña i det konkrete eksempel en kombination med dramaturgisk kodning.[538] Netop i forbindelse med spørgsmålet om kodning gør Graham Gibbs opmærksom på, at selvom en forsker vælger at begynde et arbejde uden nogle koder overhovedet, så er der ingen, som begynder med absolut ingen ideer. Forskeren både observerer den sociale verden og er en del af samme verden. Forskere har selvfølgelig ideer om, hvad der måtte ske eller komme op, hvilket selvfølgelig også grunder sig i en bevidsthed om teoretiske

[535] Vidal, (2011), s. 19

[536] Se. f.eks. Naugle, (2002), s. 145

[537] James W. Sire, (2004), Naming the Elephant, Worldview as a Concept, Downers Grove, USA, s. 156

[538] Johnny Saldaña, (2013), The Coding Manual for Qualitative Researchers, London, s. 114

idéer såvel som empirisk forskning. Sådan noget som fuldstændig *tabula rasa* er helt urealistisk.[539]

Kvalitativt og kvantitativt

Eva M. Hamberg diskuterer forholdet mellem kvalitative og kvantitative metoder i empirisk "livsåskådningsforskning".[540] Det sker på baggrund af erfaringer fra to store svenske undersøgelser fra 1986 og 1998. Hun bemærker, at en kombination af kvantitative og kvalitative undersøgelsesmetoder ved studier af større befolkningsgrupper er absolut det mest frugtbare. Derigennem kan man i bedste fald både få generaliserbare resultater og samtidigt undgå, at resultaterne i alt for stor udstrækning styres af forskernes forhåndsopfattelser.[541] Den kvalitative arbejdsmåde gør det derimod muligt for forskerne at nå frem til en dybere forståelse af de interviewedes verdensbilleder og værdier, end hvad man kan opnå gennem spørgeskemaundersøgelser, hvor respondenterne er henviste til at vælge mellem svaralternativer, som er formuleret på forhånd. Men at arbejde alene med kvalitative metoder er ikke tilrådeligt, hvis man vil studere hvor udbredte forskellige verdensbilleder eller værdier er, eller hvordan de forandres over tid.[542]

Pål Repstad anfører, at en skelnen mellem de to metodetyper selvfølgelig kan problematiseres, og påpeger, at der findes en vis kvantificering sted også i såkaldte kvalitative studier. Så selvom overgangen mellem kvalitative og kvantitative studier er glidende, kan en skelnen ikke fjernes gennem definitioner.[543] Generaliseringer ud fra kvalitative studier må gøres med meget stor forsigtighed og med tydelige forbehold. Troværdigheden for sådanne generaliseringer kan dog styrkes ved at referere til anden forskning, som peger i samme retning. Men det er ikke altid vigtigt at generalisere med udgangspunkt fra et kvalitativt studie. Ofte kan et afgrænset felt være interessant at studere i sig selv.[544]

Johnny Saldaña henviser til, at spørgeskemaer og statistiske undersøgelser er designet til at samle og analysere en deltagers værdier, indstillinger og overbevisninger som indsamlede emner. Kvantitative data transformerer mening til

---

[539] Gibbs, (2012), s. 45-46

[540] Eva M. Hamberg, (2010), Kvantitative metoder i empirisk livsåskådningsforskning, i: Thomas Ekstrand (mfl.) (red.). Mening och mönster, Bilder av teologi och livsåskådningsforskning, *Festskrift til Carl Reinhold Bråkenhielm, Uppsala s. 54ff*

[541] Hamberg, Kvantitative, s. 55

[542] Hamberg, Kvantitative, s. 61

[543] Pål Repstad, (2013), s. 232

[544] Pål Repstad, (2013), s. 233

tal med henblik på statistisk analyse, og har stadig som sin rolle på sådanne områder som psykologi, meningsmålinger, evaluerende forskning og organisationsstudier. Disse kvantitative skalaer viser retning og intensitet af værdi, indstilling, overbevisning, og gør det nødvendigt med et fast lineært kontinuum af svar (mindre til mere, svag tilslutning til stærk), snarere end et tredimensionelt ocean, som tillader forskellige svar og varierende niveauer af dybde. Kvalitativ undersøgelse giver rigere muligheder for at samle og vurdere, i sprogbaserede betydninger, hvad deltageren værdsætter, tror, tænker og føler om socialt liv.[545]

Pål Repstad tager udgangspunkt i, at verdenssyn i hovedsagen har et kognitivt indhold, men at de også kan indeholde aspekter, som tenderer i retning af følelser og stemninger, for eksempel optimisme eller pessimisme. Men ligger der en interesse i at blotlægge verdenssyn i en videre social kontekst, må forskeren anvende et bredere spektrum af tilgange og ikke kun metoder, som opfanger de verbale aspekter af menneskers handlemåde.[546] Og slutteligt mener Repstad, at en forsker kan falde for fristelsen til at overvurdere de konsistente verdenssyns betydning for meningsskabelse og praksis. Det er et empirisk spørgsmål, hvor meget det givne verdenssyn betyder i menneskers liv. Hvis det er rigtigt, at der sker en øget æstetisering og en øget anvendelse af multimodalitet i formidlingen af verdenssyn, er det muligt, at dette hænger sammen med, at verdenssyn bliver mere åbne, mere individualiserede og måske også mere skiftende og fragmenterede end før.[547]

5.2 Narrativ undersøgelse

Goldberg henleder som tidligere anført opmærksomheden på, at forskere indenfor hendes felt har arbejdet hårdt på at klarlægge relevante aspekter af verdenssyn med henblik på mægling.[548] Forskerne har med interesse ofte fokuseret på narrativer og metaforer som en metode til at afdække verdenssyn for videre forskning. Fordi narrativer, altså måden hvorpå mennesker fortæller deres historier, viser, hvordan de bevidst organiserer og konstruerer deres forståelser, hvad de giver værdi, og hvad de lukker ude, og hvilke magtstrukturer, som tages for givet. Gemt i disse narrativer findes mange opsamlede, kulturelt og erfaringsmæssigt influerede sæt af forståelser og antagelser pakket som metaforer. Analyse af disse metaforer afslører ubevidste strukturer, og hvordan disse livsantagelser knyttes sammen.[549]

[545] Saldaña, (2013), s. 114

[546] Repstad, (2013), s. 250

[547] Repstad, (2013), s. 251

[548] Goldberg, (2009), s. 411

[549] Goldberg, (2009), s. 411

Pål Repstad siger ganske kontant, at verdenssyn bedst kommer til udtryk, hvis mennesker selv får lov til at fortælle om, hvad der har været vigtigt for dem i deres liv.[550] Og som der allerede er blevet refereret til, fremhæver Kvale og Brinkmann, at historier er effektive måder til at finde mening i den sociale virkelighed og det personlige liv. Interviewet bliver så et vigtigt sted at indhente fortællinger, der kan give viden om den menneskelige betydningsverden.[551] Catherine Kohler Riessman, hvis narrative forskning Goldberg refererer til, anfører, at der er en stor diversitet i de måder, som narrativ forskning kan angribes på, så det er næppe for meget at pege på, at der er en sammenhæng mellem interviewmåden og den viden, der skabes. Her kan der være konfliktende hensyn i forhold til det konkrete valg af interviewmåde. Det kan nævnes, at en vægtlægning på rationaliteten i informanternes verdenssyn med gentagne spørgsmål om begrundelser for de fremsatte synspunkter, vil betyde, at spørgsmålet om konsistens i interviewpersonernes verdenssyn får en fremtrædende placering i den efterfølgende analyse. Og dermed den begrebslige afklaring af, hvad et verdenssyn er. En interviewmåde, der først fokuserer på de åndelige formidleres praksishistorier, vil kræve en anden tilgang. Praksis forstås i denne sammenhæng som formidlernes religionsdialogiske tiltag eller afvisningen af samme. I hvilken grad lykkes disse dialogmøder og kan dette relateres til de pågældende åndelige formidleres verdenssyn? En sådan tilgang kan være en narrativ tilgang og i et omfang med bidrag en biografisk metode (livshistorieinterviews). Det vil således være noget ganske andet med et narrativt interview, som med Kvale og Brinkmann fokuserer på de historier, interviewpersonerne fortæller, på handlingerne i og opbygningerne af deres fortællinger.[552] Når intervieweren først har bedt om en historie, bør han/hun i denne interviewform afholde sig fra afbrydelser af anden karakter end opklarende spørgsmål og evt. hjælp til interviewpersonen, hvis vedkommende går i stå i en fortælling.[553] Ved denne tilgang vil fokus blive på interviewpersonens oplevelse af deres egen rolle og relationer til andre religiøse formidlere. Hvad er den konkrete dialogiske praksis?

Ved at analysere, hvordan mennesker får deres erfaringer til at give mening gennem narrativer vises en konstrueret fortælling af en forstået virkelighed, altså, hvordan den interviewede mener, at verden er sat sammen og organiseret, samt hans/hendes indre "worldview framework". Narrative analytikere ser på, hvordan historierne er struktureret, komponeret, hvilke temaer, som driver dem, hvordan fortælleren portrætterer sin egen rolle.[554] I sin undersøgelse fokuserede Goldberg på

[550] Repstad, (2013), s. 239

[551] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 73

[552] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 173

[553] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 175

[554] Goldberg, (2009), s. 414

fremtrædende mønstre i mediatorernes praksishistorier. Hun fandt to, som hun gav særlig opmærksomhed, nemlig hvad informanten så som sin rolle i medieringsprocesses, og hvad informanten så som sin opgave. Eller som hun siger: mission. Altså mønstre, som det vil være rimeligt at se efter i mange professioner. Men selvfølgelig kan der spørges mere specifikt i forhold til opfattelsen af sendelse i overordnet/metafysisk forstand: ser du dig f.eks. som en del af en større kamp mellem godt og ondt?

Men under alle omstændigheder er det også muligt at se, om der er typiske mønstre i fortællingerne med hensyn til de referencer, der trækkes på, og hvordan de sættes i spil. Dette gør det rimeligt at overveje argumentationsanalyse som en del af en samlet analyse, navnlig med henblik på backingelementet jævnfør Stephen Toulmins argumentationsteori.[555]

Narrativ analyse

Graham Gibbs refererer Kvale og Brinkmann i sin grundbog om kvalitativ analyse, at mening i den sociale virkelighed og menneskers liv, og hvad der betyder noget på effektiv måde kommer til udtryk i historier,[556] og at interviewet er et vigtigt sted at indhente disse. Gibbs konstaterer videre, at folk giver mening til deres erfaring fra tiden før i historier, og at de deler denne erfaring med andre. Så den omhyggelige analyse af emner, indhold, stil, kontekst og selve det at fortælle historierne (narratives) vil vise, hvilken mening folk tillægger nøglebegivenheder i deres liv eller deres sammenhænge og de kulturelle kontekster, de lever i.[557]

Gibbs spørger, hvad der tilføjes, når en person i et interview fortæller en historie frem for at give et simpelt eksempel, for på den måde at karakterisere narrativen. Med afsæt i en række punkter, Gibbs opstiller, kan der peges på, at historien klargør en generel pointe. Videre bliver en given generalisering personaliseret: ”Jeg erfarede, at..” og styrker herved på en gang pointen og fortæller samtidigt noget om, hvad den person føler og hvordan verden evalueres og erfares. Ved at analysere narrativer, kan de retoriske redskaber, folk bruger, undersøges, og hvorledes disse repræsenterer og kontekstualiserer erfaringer og personlige viden. Erfaringen sættes ind i en tidsramme. Der er en kronologi. Det er tættere på den måde, andre også erfarer verden. Historien understreger den måde, mennesker konstruerer og understøtter deres identitet, fordi det er gennem det at fortælle, at mennesker viser

[555] Se venligst kapitel 5.2.3

[556] Det må bemærkes, at ordene narrative, historie og fortælling bliver brugt sidestillet i nærværende afhandling.

[557] Graham Gibbs, (2012), Analyzing Qualitative Data, The SAGE Qualitative Research Kit, Thousand Oaks, 2007, s. 56

hinanden, hvilken slags person, de tror, der er, eller de vil have os til at tænke, at de er.[558] Der fokuseres således på, hvordan mennesker skaber de pointer, de gør, og således giver adgang til at se, hvordan de portrætterer sig selv, hvordan de gør rede for deres handlinger og deres liv. Delte (fælles) udtryk, delt ordforråd og metaforer, kan fortælle os meget om, hvordan sociale grupper ser sig selv og hvordan de redegør for deres erfaringer.[559] Det er en særlig brug af narrativen, hvor mennesker forsøger at redegøre for, retfærdiggøre, undskylde, legitimere deres handlinger eller deres situation. Gibbs anfører, at der er to hovedtyper: undskyldninger, hvor man forsøger at mildne eller mediere handlinger eller adfærd, der kan sættes spørgsmål ved, måske ved at appellere til tilfældigheder, kræfter udenfor ens kontrol eller manglende information, og retfærdiggørelser, hvor mennesker forsøger at neutralisere eller tillægge positiv værdi til handlinger eller adfærd, der kan stilles spørgsmål ved.[560]

På denne baggrund synes det hensigtsmæssigt at fokusere på den narrative interview tilgang, som også rummer træk fra det biografiske interview (livshistorieinterview).[561] Ulla Eriksson-Zetterquist og Göran Ahrne anfører, at det ikke altid er muligt eller særskilt ønskværdigt og nødvendigt at drage nogle tydelige grænser mellem forskellige typer af interviews.[562] Men bortset fra en relativ frihed til at justere og kombinere forskellige tilgange indenfor kvalitativ forskning, må det siges, at der overordnet set er knyttet forskellige epistemologier til forskellige interviewtilgange. Således er den narrative tilgang konstruktivistisk orienteret. Her ses de, som interviewes, som personer, der skaber viden i interaktion med den, som interviewer. Interviewet kan ses som en talehandling, som går forud for en narrativ analyse, og som en måde at kunne forstå, hvordan de, som interviewes, tilskriver mening til deres erfaringer og livsverden.[563] I lytterunden "Tro i lære" taler en af samtalepartnerne om, at en spirituel dialog kan kun ske, hvis du er personlig og giver noget af dig selv, og spørger ind til din egen erfaring, sætter sprog på egne erfaringer og liv. Man må starte på erfaringsplanet. Senere – efter lang tid – kommer teologien.[564]

---

[558] Gibbs, (2012), s. 57

[559] Gibbs, (2012), s. 58

[560] Gibbs, (2012), s. 59

[561] Kvale og Brinkmann (2009), gennemgår de forskellige interviewtyper og deres implikationer, s. 168f

[562] I Göran Ahrne & Peter Svensson: Handbok i Kvalitativa Metoder, 2011 s. 40

[563] Garol A. B. Warren, Qualitative interviewing, i: Jaber F. Gubrium & James A. Holstein (red.) Handbook of interview research: Context & Method. Thousand Oaks 2002, s. 83

[564] Christensen, (2008), s. 11)

Kilder til narrativer

En væsentlig kilde til narrativer er interviews. Snarere end at gå gennem en forudbestemt samling af spørgsmål eller alene en forud udarbejdet liste med temaer, kan man ganske enkelt opfordre interviewpersonen til at fortælle sin historie. Sådanne frembringelser virker særligt godt, når interviewpersonen bliver spurgt om at gengive sin erfaring /oplevelse af et vendepunkt i sit liv. Typiske eksempler, der er blevet forsket i, er skilsmisser, religiøs omvendelse, karriereskift, at føde barn eller at få en livstruende sygdom. Man kan/bør referere til dokumentarkilder for at støtte og berige den narrative fortolkning af interviewene.[565] Gibbs anfører således, at et hovedeksempel på en narrativ er autobiografien eller livshistorien. Selvom mennesker spontant bruger narrativer, når de fortæller om dem selv, og det ofte inkluderer små historier i deres diskurs, er livshistorier normalt udtryk for et specifikt ønske. I et interview vil mennesker oftest fortælle små historier, fordi det er en meget almindelig og naturlig måde at videregive erfaring.[566]

5.2.1 LIVSHISTORIE

Narrativer og livshistorie hører sammen. Når mennesker taler om sig selv, vil de ofte spontant inkludere små beretninger fra deres livshistorie. En særlig narrativ er den egentlige livshistoriefortælling, hvor fortællerne ofte organiserer deres karriere og erindringer som en kronologisk serie af fortællinger, med særlige begivenheder som markører. Gibbs taler om, at disse fungerer som det ”t sætte plottet for fortællingen.[567] Derfor opereres der også med det egentlige livshistorieinterview.

Iben Krogsdal påpeger, at indenfor kvalitativ religionsforskning har der i de seneste år i Norden været en stigende tendens til at arbejde med netop livshistorier. Men at bruge livshistorier som kilder til moderne menneskers religiøsitet kræver en stor metodisk bevidsthed om, hvordan historien bliver skabt i gensidighed i en interview-situation, og hvilke ting forskeren derfor må tage højde for i arbejdet med historierne. Når mennesker fortæller deres historier til en forsker, har de altid et formål med at fortælle, som de gør. Der er både et indtryk af forskerens forventninger og en særlig livsvirkelighed at tale ud fra. Samtidig vil fortællerne næsten altid forsøge at skabe en form for mening eller syntese i deres historie, og derfor må forskeren være meget opmærksom på at lytte for at få indblik i denne menings særlige kontekst. For Krogsdal er det netop fortællernes forsøg på at skabe

[565] Gibbs, (2012), s. 59.

[566] Gibbs, (2012), s. 59. Se også kapitel 5.6.

[567] Gibbs, (2012), s. 61

mening eller forklaring, der for hende at se er med til at gøre livshistorier interessante som kilder. For hvilke forklaringer trækker mennesker på, når de fortæller om deres liv? Med hvilke bagvedliggende fortællinger skabes sammenhæng i deres livsforløb?[568] Krogsdal foretog, som tidligere anført,[569] 40 livshistorieinterviews af folkekirkedanskere. Af disse havde nogle en praksis som alternative behandlere, at disse i høj grad brugte åndelige oplevelser og erfaringer som markører på vendepunkter. Allerede af den grund synes livshistorien relevant som "kaldshistorie", også hvor der således ikke er tale om præster.

Peter Öberg henviser i sin gennemgang af livshistorieinterviews[570] til Anthony Giddens[571], som siger, at det er typisk for mennesket i det senmoderne samfund at begribeliggøre sit liv ved at fortælle sin historie. Selvbiografisk refleksion udgør således en vigtig del af den selvrefleksive proces. Man skal dog ikke være blind for, at biografien som selvrefleksion har en langt ældre tradition i den kristne sammenhæng netop i form af den såkaldte "troshistorie" eller for præsters vedkommende "kaldshistorie". Gibbs nævner således "karrieren", hvad enten den ses erhvervsmæssig eller som en social rolle, som et grundlæggende livskoncept i livsbiografien. Eksempler herpå er soldater, præster, sygeplejersker, lærere og journalister, mennesker som definerer sig selv i kraft af, hvad de gør.[572] Men netop dette er en væsentlig erkendelse set i forhold til undersøgelsens interesse i at afdække verdenssyn hos de åndelige formidlere. Et tænkt men realistisk eksempel kunne være, at en frikirkepræst ville sige, at "Gud ledte mig til den erkendelse, at jeg skulle gå denne vej." Ud over metaforen, at livet så vel som arbejdet er en vej at gå, vil den måde, der refereres til Gud/inspiration, give klare indikationer på dimensioner af den pågældendes verdenssyn. Videre kunne et udsagn være, at "det var Guds plan, at jeg kom hertil", hvorved interviewpersonen således ser sig selv som en del af et større guddommeligt "set up", hvilket igen vil give stærke indikationer på vedkommendes verdenssyn. Lars Ahlins undersøgelse af alternative behandlere fra 2007 og Iben Krogsdals undersøgelse viser interessant nok, at mange af behandlerne refererer til tidligere spirituelle oplevelser/erfaringer, når de skal begrunde, hvorfor de nu praktiserer.[573]

---

[568] Krogsdal, (2012), s. 15

[569] Se kapitel 3.3.3

[570] I Göran Ahrne og Peter Svensson, (2011), Handbok i Kvalitative Metoder, s. 58

[571] Antony Giddens, Modernity and selfidentity: Self and society in the late modern age. Cambridge 1991

[572] Gibbs s. 62

[573] Se venligst kapitel 3.3.3

Peter Öberg peger i øvrigt på, at der tales om den såkaldte "biografiske vending" som en del af den lingvistiske og "narrative vending" i samfundsvidenskaberne, som retter fokus på aktørperspektivet. Det vil sige på handlingers personlige og sociale betydning i en stræben efter at integrere mikro- og makroniveauet. Der er tale om beretninger med menneskers egne definitioner og beskrivelser af egne liv.[574] Gibbs fremhæver, at en normal tilgang (også for fortælleren) er at spørge: "hvordan skete det" eller "hvordan kom det dertil, at jeg i dag er her",[575] eller "Jeg erfarede at.."[576] Gibbs påpeger, at så godt som alle biografier er kronologiske. Men derfor kan fortælleren godt begynde med en markant erfaring i midten af et livsforløb. Betyder spring eller brud på kronologi noget særligt? Fortællerne identificerer nøglebegivenheder og sociale nøgleaktører i deres historier. Det er begivenheder og folk, som har gjort en forskel for dem, uden hvem, de ikke ville være dem, de er nu. Et eksempel på en nøglebegivenhed eller et vendepunkt, en begivenhed, som efterlader et mærke på personen (omvendelse/Gud talte til mig). Mennesker siger så, at dette, i deres øjne, har gjort dem til et andet menneske: "Før dette skete…" Nøglebegivenheder og personer er gode indikatorer af, hvordan en person opfatter deres liv, hvad det betyder for dem. Videre anfører Gibbs, at almindelige elementer i livshistorier inkluderer planlægning, held og andre påvirkninger. Begivenheder og andre mennesker diskuteres ofte i disse termer – som mennesker, der var heldige at møde, som påvirkede dem (partnere, ægtefæller, mentorer) eller begivenheder, de altid havde planlagt (blive gift, få en familie). Sådanne møder bliver en del af den personlige myte.[577]

I arbejdet med livshistorier er der en række temaer, som bør have opmærksomhed i kodning og analyse. Først den relationelle historie. Hvad fortællere gjorde med folk, mod folk og folk mod dem, modsat en historie, hvor fortælleren alene handler. For det andet et tema om tilhør og adskillelse. Det kan både være identitet, men også skifter i livet (blive soldat, blive præst, blive fyret, blive pensioneret). Et tredje tema er nærhed og afstand, erfaring af bevægelse. Videre er der karriere, job eller særlige roller. Herunder arbejde som et kald, eller dem, der definerer sig selv i kraft af, hvad de gør. For det femte er intime relationer vigtige. For det sjette et fokus på tidlige livsfaser som afgørende for senere livsfaser – hvad har gjort mig til den, jeg er? Narrativ er en slags redegørelse. Mange søger at gøre rede for, hvorfor tingene er, som de er nu. Derfor bliver som det syvende tidsramme/kronologi vigtig, og sluttelig når fortælleren redegør for sine handlinger: hvorfor valgte jeg den vej?

[574] Ahrne og Svensson, (2011), s. 58

[575] Gibbs, (2012), s. 61

[576] Gibbs, (2012), s. 57

[577] Gibbs, (2012), s. 61-62

5.2.2 Praksisnarrativer

Narrativer er meget almindelige og en meget naturlig måde at videregive erfaring. Ved at være opmærksom på, hvorfor mennesker benytter en fortælling eller fortæller historier på strategiske steder i et interview, kan give en indsigt i, hvad der er vigtige temaer for fortælleren og give ideer til videre undersøgelser. Graham Gibbs påpeger, at narrativens funktioner er, at viderebringe nyheder og information som i historier om personlig erfaring. Narrativer kan være styret af psykologiske behov. De kan definere et emne og et fælles standpunkt i gruppen. Narrativer kan bruges til at overtale eller vise et positivt billede og skabe troværdighed. Narrativer kan bære social forandring pga. erfaring, gennem f.eks. lignelser, ordsprog, moralske eller "mystiske" historier, og slutteligt strukturere ideer om selvet og etablere og vedligeholde vor identitet.[578]

Selvfølgelig er ikke alle elementer i spil i hver narrativ. Men mindst en af dem er det. Narrativens funktion kan vise, hvordan fortælleren skildrer sig selv, hvad dennes erfaringer er, hvordan erfaringerne ser ud, og hvad som optager dem. En fortælling kan analyseres på mange forskellige måder. Kvale og Brinkmann nævner analyse af struktur, handling og genre som mulige tilgange. En narrativ analyse handler i sproglig forstand om en kronologisk fortalt historie med fokus på, hvordan dens elementer er ordnet. [579] Anvendelse af denne ramme i en analyse kan hjælpe med at belyse opbygningen af en fortælling ved at analysere fortællingen i specifikke indbyrdes sammenhængende komponenter:

- *Resumeet*, der giver en sammenfatning af fortællingen og sætter den ind i en taleskriftsramme,
- *Orientering* af tilhøreren i forhold til fortællingens tid, sted, aktører og handlingsforløb,
- *Den komplicerede handling*, der resumerer fortællingens centrale enkeltheder,
- *Evalueringen* af de centrale enkeltheder, og
- *En coda*, der sammenfatter og bringer den narrative tidsramme tilbage til nutiden.[580]

Strukturen hjælper til at forstå, hvordan mennesker former begivenheder, hvordan de fremhæver en pointe, deres reaktioner på begivenheder, og hvorledes disse beskrives. [581] I nærværende undersøgelse er opmærksomheden særligt rettet imod,

[578] Gibbs, (2012), s. 59-60

[579] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 247

[580] Gibbs, (2012), s. 69

[581] Gibbs, (2012, s. 70

hvordan de religiøse formidleres praksis kommer til udtryk i narrativerne. En praksisnarrativ defineres i denne sammenhæng som et kortere eller længere fortællerforløb, hvor fortællerens praksis som præst eller behandler enten aktivt eller passivt er i fokus. Aktivt i den forstand, at formidleren fortæller om et givet behandlingsforløb, healing eller sjælesorg, eller passivt hvor der er tale om en refleksion i fortælleform over praksis. Det vil sige, at formidleren er aktør eller passivt medvirkende i historien. Som Goldberg påpeger, er det netop en af tilgangene til narrativ analyse, at se på aktørrollen. Videre peger hun så på, at eksempler på analytiske spørgsmål til narrativerne kunne være: a) hvad er værdifuldt eller vigtigt for denne informant (axiologi)? b) hvad er moralsk eller rigtigt for denne informant (etik)? c) hvad anser denne informant for "sand" (kan jo både være med eller uden anførselstegn) viden, og hvordan opnås "god" information (epistemologi)? [582] Hermed er nogle af verdenssynsdimensionerne introduceret.[583]

5.2.3 Argumentation

Notto R. Thelle anfører om interreligiøs dialog, at de fleste dialoger mellem religionernes disciple finder sted i bøger. En bog er normalt et "no-place", fordi de to mestres[584] læresætninger bliver renset og reduceret til filosofiske forslag og argumenter. Derfor er der noget, som mangler. Ordene adskilles fra konkret liv.[585] Herefter bringer han et uddrag af en samtale, som aldrig har fundet sted, nemlig en samtale mellem Buddha og Jesus.[586] Pointen er selvfølgelig, at der "sker noget" i samtalen, når mennesker mødes og taler sammen. Jan Lindhardt siger som tidligere anført dette tydeligt i sin "Retorik", at mennesket skaber sproget i sin omgang med verden, og at sproget samtidigt bestemmer, hvordan vi omgås og forstår verden.[587] For Lindhardt er der her tale om en dialektisk bestemmelse af, hvordan verdenssyn opstår og præger vore relationer.

En måde at finde ind til, hvorledes disse åndelige formidlere forstår sig selv og verden omkring sig, er således at undersøge, hvordan man som gruppe så vel som enkeltperson taler om sig selv, og hvordan man taler om "de andre"? Hvilke argumenter bringes i spil, og hvorledes begrundes disse? Hvilke myter refereres der

[582] Goldberg, (2009), s. 414

[583] I kapitel 5.6 foreslås kodning inspireret af dramaturgisk kodning og værdikodning.

[584] I dette tilfælde Buddha og Jesus

[585] Thelle, (2003), s. 133

[586] Dialogerne findes i deres helhed i:, Notto R. Thelle, (2007), Buddha og Kristus: refleksioner og spiritualitet i grænselandet mellem øst og vest, Frederiksberg.

[587] Jan Lindhardt, (1987), Retorik, København, s. 115

til, og hvordan gøres de gældende? Ordet myte er misforståeligt, hvorfor det er nødvendigt med præcisering. Ud fra sin antropologiske synsvinkel anfører Paul G. Hiebert, at myter er transcendente beretninger, som anses for at være sande. De tjener som paradigmer, som mennesker bruger til at forstå de store beretninger, i hvilke almindelige liv er nedlagt.[588] Men nok så interessant er det endvidere, om der er fælles stof/en fælles grund i formidlernes argumentation, som kan danne basis for dialog grupperne imellem.[589]

Retorikeren Charlotte Jørgensen peger på Stephen Toulmins model for argumentationsanalyse som en metode, der med udbytte kan anvendes til beskrivelse og kritik af retorisk argumentation.[590] Charlotte Jørgensen og Merete Onsberg anser Toulmin for at være en af hovedskikkelserne i moderne argumentationsteori. Hans model er en videreudvikling og sammensmeltning af de to klassiske modeller for argumenter, den logiske syllogisme og den retoriske slutning, det såkaldte enthymem. Toulmins grundmodel for et argument er (med de danske betegnelser), at et "belæg" føres til en "påstand" ved hjælp af en given "hjemmel". Alle argumenter indeholder disse faste elementer. De kan dog være eksplicitte så vel som implicitte. Modellen kan udvides med tre elementer, der inddrager "rygdækning" såvel som "styrkemarkører", samt en mulig gendrivelse af argumentet. Med modellen kan man identificere rækker af argumenter og hierarkier.[591]

Blandt de grunde, som Charlotte Jørgensen nævner hertil, er det værd at fremhæve, at "warrent-begrebet" eller "hjemmelen", altså det princip et givent argument begrunder sig i, er modellens mest grundlæggende faktor. Det betyder, at sandsynligheden inddrages som en legitim argumentationsmodus. Hun mener videre, at modellen ikke stiller krav om elementernes materiale (kendsgerninger, meninger o.l.) Elementerne er bestemt af den funktion, de udøver i den strukturelle enhed, et argument".[592] "Hjemmelen" (warrent) kan hente yderligere dokumentation i et "backing"-element, som på dansk kaldes "rygdækning". Dette sker ikke som en gentagelse af oplysninger, men ved at uddrage en generel regel, et princip.[593]

---

[588] Hiebert, (2008), s. 83

[589] Mortensen, (2012), s. 404

[590] Stephen Toulmin, (2003), The Uses of Argument, New York 1958.

[591] Charlotte Jørgensen og Merete Onsberg, (2008), Praktisk argumentation, København, s. 15f

[592] Charlotte Jørgensen (1985), Toulmins argumentationsmodel, I: Lone Rørbech og Peder Skyum-Nielsen, Retorisk Festskrift, s. 212

[593] Jørgensen, (1985), s. 205

Dette rygdækningselement er interessant på flere måder. Rygdækningen vil i en religiøst betinget diskurs ofte blive hentet fra det, som Paul Hiebert benævner det diakrone element i en given tilværelsesforståelse (verdenssyn). [594] Ud fra en antropologisk bestemmelse kan man jævnfør oven for tale om "rod-myten", at myter er paradigmatiske historier, metafortællinger, som bringer kosmisk orden, sammenhæng og mening til tilsyneladende meningsløse erfaringer, følelser, ideer og bedømmelser af hverdagslivet ved at fortælle folk, hvad der er virkeligt, evigt og holdbart.[595] I en religionsteologisk sammenhæng vil man tale om, at rygdækningen hentes i en bekendelse eller biblen, som selvfølgelig kan tillægges større eller mindre normativ karakter.[596] Hvad sker der i dialogen, når argumentet tillægges normativ karakter? Eller vil der alligevel ske en moderation af det absolutte i en dialogisk situation?

I det hele taget er myten som "rygdækning" i argumentation i interreligiøs dialog interessant, fordi måden, den bringes i spil på i argumentationen, både vil fortælle noget om interviewpersonernes verdenssyn og deres evne til at være i religionsdialog. Men myten er i en forstand selv "samtalepartner", således forstået at den indgår i den fortsatte dannelse af verdenssyn i gruppen. Hiebert citerer i øvrigt Robert Antoine. I oversættelse siger han, at myter ikke er løgne eller tilgange, men er i sin egenart en måde til at fatte sandheder, som ellers ville forblive lukkede. Antoine henviser videre til, at mytens sprog er fællesskabets hukommelse, et fællesskab som holder sammen, fordi det er et troens fællesskab.[597]

Charlotte Jørgensen anfører, at i almindelig argumentation mellem mennesker anvendes argumenter, der kan fjerne sig endog vidt fra de rent intellektuelle krav, som er logisk tilfredsstillende. Derfor anerkender retorikken under forudsætning af hensigtsmæssighed ud fra kommunikationssituationen argumenter, som ikke kan stå for en logisk prøve. Der er intet at indvende mod emotionelt betonede argumenter. De er tværtimod anbefalelsesværdige i en række talesituationer og genrer. En bestemmelse som synes endog meget relevant i forhold til religiøs argumentation.[598]

Men der er mere til dette end selve argumenterne. Den argumenterendes hele udtryksform og personlige fremtræden spiller også ind og har betydning for, om man bliver hørt eller ej, om modtageren kan tilslutte sig argumentationen eller ej.

---

[594] Hiebert, (2008), s. 65f. James W. Sire gør opmærksom på, at det med god ret kan hævdes, at f.eks. naturalisme og postmodernisme på samme måde betjener sig af metanarrativer, selvom myter er blevet dømt ude som overtro. Sire, (2004), s. 100

[595] Hiebert, (2008), s. 66

[596] Christensen, (2007), s. 235

[597] Hiebert, (2008), 66-7

[598] Jørgensen, (1985), s. 212

Man taler om de klassiske begreber logos, etos og patos. Jan Lindhart gennemgår begreberne i sin "Retorik", og taler meget engageret for følelsens legitimering, og dermed begreberne etos og patos. Han peger på, at Retorikken bliver først mulig, når man anerkender, at følelser ikke er et privatanliggende, men tværtimod konstitutive for menneskets forståelse af sig selv og sin omverden og sandhedsbærende på linje med sansning og fornuft.[599] Charlotte Jørgensen og Merete Onsberg konstaterer mere nøgternt, at mens appellen under logos har retning mod modtagerens intellekt, har den under etos og patos retning mod modtagerens følelser, henholdsvis de længerevarende følelser og de øjeblikkelige følelser, der opstår i situationen.[600] De tre appelformer hænger nøje sammen, og er principielt ligeværdige, men brugen afhænger selvfølgelig af kommunikationssituationen.[601]

5.2.4 Metaforer

Med Oscar Nudler anfører Goldberg videre, at de fleste menneskers verdenssyn normalt ikke er eksplicitte. De er snarere implicitte, hvilket betyder, at man alene kan få en indirekte adgang til dem ved at analysere deres manifestationer. Det er af denne grund, at Nudler henviser til narrativ analyse og metaforanalyse som særligt velegnede metoder til at afdække verdenssyn, og med ham en række andre forskere indenfor konfliktforskning i det hele taget. Goldberg karakteriserer i denne sammenhæng metaforen som en drypvis metode gennem hvilken mennesker bærer og kommunikerer en enorm mængde antagelser om verden. [602]

Den amerikanske filosof, Stephen Pepper, hævder, at verdenssyn, som han dog kalder "worldhypotheses", trækker på nogle dybe lag eller rodmetaforer for at kunne organisere deres forståelser af verden.[603] Mennesker benytter ofte objekter fra hverdagens erfaring som analogier til at forstå komplekse realiteter. Men Pepper fremlægger fire fundamentale metaforer, som han mener, former verdenssyn. To af disse fik blivende betydning, nemlig den organiske metafor, som ser verden og "ultimate realities" som levende væsener. Den anden er den mekaniske metafor, som ser på verden som en upersonlig maskine, som et ur, drevet af usynlige kræfter, som virker efter fastsatte love.[604] I denne sammenhæng skal det alene fremhæves, at disse

[599] Lindhardt, (1987), 85-92,130

[600] Jørgensen, (2008), s. 69

[601] Jørgensen, (2008), s. 73

[602] Goldberg, (2009), s. 415

[603] Stephen C. Pepper, World Hypotheses – A Study in Evidence, Berkeley 1942, s. 91f

[604] Pepper, (1942), s. 151ff., hvor de fire metaforer beskrives.

metaforer er så fundamentale for verdenssyn, at de kan anvendes analytisk, hvilket han demonstrerer i sin bog "Transforming worldviews".[605]

Som David K. Naugle gør opmærksom på, er de konceptionelle rammer, ved hvilke mennesker definerer virkeligheden, og ud af hvilke de tænker, fortolker og erfarer verden, den er, og her henviser han direkte til Lakoff og Johnsson, i høj grad et spørgsmål om metaforer.[606] Dette udfoldede de med deres dynamiske bog "Hverdagens metaforer", som satte metaforernes betydning på dagsordenen. I denne taler de således for, at metaforen er selve grundlaget for vor måde at opfatte verden på. Fordi vore begreber er metaforiske. De anfører således, at: "vores begreber strukturerer vores opfattelse af verden, hvordan vi bevæger os rundt i den, og hvordan vi forholder os til andre mennesker".[607] Om det holder stik, at vores begrebssystem hovedsageligt er metaforisk, kan man finde ud af ved at undersøge sproget. "I og med at kommunikationen er baseret på det samme begrebssystem som tanke og handling, er sproget en vigtig kilde til oplysninger om, hvordan dette begrebssystem ser ud ".[608]

James W. Underhill henviser til, at selvom både Lakoff og Johnsson både sammen og hver for sig har modificeret deres position i det ikoniske værk "Hverdagens metaforer", og kognitive tilgange siden da har bevæget sig mod andre lingvistiske, semantiske og epistemologiske felter, og skønt de har introduceret nye paradigmer for analysen af metaforer, er det værd stadig at fastholde deres centrale pointer.[609]

Underhill mener, at det er en misforståelse at antage, at de kognitive lingvister har afdækket metaforens hemmelige kraft.[610] Men i denne sammenhæng er de grundlæggende antagelser, som Lakoff og Johnson tilstrækkelige til at fastholde sammenhængen mellem sprogets ubevidste lag og et menneskes verdenssyn. Lakoff og Johnson spørger, om det betyder, at mennesket for altid skal være slave af sine ubevidste konceptuelle systemer. Til en vis grad, ja. Men i en væsentlig udstrækning, nej. Lakoff og Johnson fortsætter med at påpege, at mennesker altid vil

---

[605] Hiebert, (2008), s. 57

[606] Naugle, (2002), S.172

[607] George Lakoff og Mark Johnson, Hverdagens metaforer, København 2002, s. 13

[608] Lakoff/Johnson, (2002) s. 14

[609] James W Underhill, (2013), Creating Worldviews, Metaphor, Ideology and Language, Edinburgh, s. 25. Underhill giver en oversigt over metaforforskningen, og derpå tre Case Studies af historiske sammenhænge, henholdsvis magtsproget i den tjekkoslovakiske kommunistparti, Hitlertysk – Klemperer og det Tredje Riges sprog og sproget i metaforer om det smukke franske sprog.

[610] Underhill, (2013), s. 30

tænke i inddæmning, stier, begivenhed-struktur-metaforen, og mange andre koncepter, som er så stærkt og dybt nedlagt i den menneskelige hjerne, at de altid vil blive brugt. Men mennesker har også en kognitiv fleksibilitet, som giver dem en begrænset men vigtig frihed til at skabe koncepter. Fordi mennesker har mange metaforer for sine vigtigste koncepter, kan disse metaforer somme tider bliver omprioriteret. Det må være muligt at lære at bruge bestemte metaforer frem for andre og at lære nye metaforer. Nogle gange bliver mennesker opmærksomme på nogle af sine metaforer og deres forbindelse til hinanden, hvilket kan generere nye måder at forstå. De konkluderer så på tankerækken, eftersom komplekse koncepter og verdenssyn består af basale koncepter og metaforer bundet sammen i komplekser, så må det være muligt at lære nye komplekser. Og fordi mennesker er væsner med en bevidsthed, som evner refleksion, er det muligt at lære at overvåge brugen af de kognitive ubevidste, såfremt det læres, hvordan de fungerer.[611]

Det er værd kort at rette opmærksomheden mod eksemplet med frikirkepræsternes bøn, som indgik som en personlig fortælling i indledningskapitlet. I bønnen indgik metaforer som at bede "om beskyttelse mod onde magters indflydelse", "at de to må blive bevaret", "at de to må have styrke", "at de to må have den rette rustning" gik igen. Og i den sidste bøn, at "de to må stå som keruber ved byens port." Der er således tale om krigsmetaforer, i hvis lys helsemessen ses. Som Lakoff og Johnson gør opmærksom på, er det normalt at tolke dialog eller diskussion ud fra en krigsmetafor, "diskussion er krig"[612], så er det alligevel et spørgsmål, om der ikke er andet og mere på spil her. Der er ikke alene tale om gennem dialog at skyde modstanderens argumenter i sænk. Der kan appelleres til en aktiv Gud om at gribe ind overfor kræfter, som anses for skadevoldende. Der er en fjende, som skal besejres.[613] Appelformen er patetisk. Det er værd at være opmærksom på, at den eneste port, som keruberne i det bibelske univers er sat til at vogte, er paradisets port.[614] Herved får sagen, der bedes for, nærmest kosmiske dimensioner.

Det er her værd at have opmærksomheden henledt på, at i nogle tilfælde reflekterer brugen af specifikke metaforer delte ideer og koncepter i en snævrere gruppe, som interviewpersonen tilhører, og således er karakteristisk for et specifikt kulturelt område eller en bestemt gruppe.[615] Det er således spørgsmålet, om brugen af krigsmetaforerne også er det, som præsterne rent faktisk personligt mener, eller om der er tale om en konvention, at i denne kulturelle (religiøse) sammenhæng er det ud

[611] George Lakoff and Mark Johnson, (1999), Philosophy in the Flesh, The embodied mind and its challenge to western thought, New York 1999, s. 537

[612] Lakoff/Johnson, (2002) s. 14

[613] Sire, (2009), s. 38f

[614] 1. Mos. 3,24

[615] Gibbs, (2012), s. 58

fra denne grundmetafor at der bedes. Ville præsterne bede anderledes, hvis de var i enrum? Og hvilke handlingsmæssige konsekvenser har det, at krigsmetaforen er den grundlæggende konceptuelle ramme?

Men hvad ville der ske, hvis præsterne rent faktisk ændrede deres grundlæggende metafor, og i stedet for så det konkrete religionsmøde f.eks. ud fra metaforen "en diskussion er en rejse"? En af de ting, vi ved om rejser, er, at "en rejse definerer en vej". Sammensat bliver det til "en diskussion definerer en vej",[616] for ikke at tale om de positive konnotationer der er til vejmetaforen i et fælles religiøst univers.[617] Notto R. Thelle synes også at referere til en metafor om en fælles vej. For dialog er mennesker, som mødes og taler sammen om deres anliggender. De banker på hinandens døre, de inviteres ind i andres huse, krydser grænser, finder sig selv ved skel, hvor de lytter, observerer, og taler. Og noget sker. [618] Modsat krigsmetaforen benytter Thelle således en besøgsmetafor til at beskrive religionsdialog, nemlig at invitere den anden indenfor i sit eget hus. Eller komme på besøg hos den anden. Den besøgende vil ikke tage hele huset, men indtage sin plads ved bordet. Forudsætningen for samtalen er, at det er i ens eget rum, der gives plads for den anden. Måske er målet ikke at overtale eller erobre, men en vandring henimod at "komme på besøg", "at være i samme rum" eller "sidde ved samme bord", og at kunne se en kvalitet i det.

Lakoff og Johnson er godt klar over, at ideen om, at metaforer kan skabe virkeligheder, går imod de fleste traditionelle opfattelser af metaforer. Årsagen er, at metaforer traditionelt er blevet anset for at være er rent sprogligt fænomen snarere end et middel til strukturering af vores begrebssystem og den slags dagligdags aktiviteter, som mennesker udfører. Lakoff og Johnson siger, at det er fornuftigt nok at antage, at ord alene ikke forandrer virkeligheden, men, konkluderer de, forandringer i det menneskelige begrebssystem forandrer det, der er virkeligt for os, og påvirker måden, mennesker opfatter verden på, og den deraf følgende handlemåde".[619] En metaforisk kunnen består også i at kunne justere sit verdenssyn og tilpasse den måde, som erfaringer kategoriseres på, når der skal skabes kontakt og kommunikeres erfaringer, som ikke er fælles.[620] [621]

---

[616] Lakoff/Johnson, (2002), s. 104-5

[617] Den engelske filosof Don Cupitt bruger ligeledes vej og rejse-metaforen til at beskrive et pluralistisk religiøst univers betinget af postmoderniteten. Se Don Cupitt, Sea of Faith, London 1994. s. 18ff. Don Cupitts analyse er selvfølgelig hverken uden religionsdialogiske såvel som religionsteologiske implikationer.

[618] Thelle, (2009), s. 130

[619] Lakoff/Johnson (2002), s. 166

[620] Lakoff/Johnson (2002), s. 257

5.3 Interview, virkelighed og validitet

Interviewtilgangen i nærværende projekt er narrativ. Kvale og Brinkmann anfører om den narrative tilgang, at når intervieweren først har bedt om en historie, er det dennes væsentligste rolle at lytte, afholde sig fra afbrydelser, indimellem stille opklarende spørgsmål og hjælpe den interviewede med at fortsætte sin historie.[622] Det er dog et spørgsmål, om ikke dette synspunkt bør nuanceres, allerede ud fra interviewerens konkrete interviewerfaring i forbindelse med dette projekt. Holstein og Gubrium peger således på en tilgang til interviewet, hvor både interviewer og interviewperson er aktive i processen, og at analysen er rettet mod hele interviewprocessen og ikke alene data.[623] Deres præmis er, at al mening er socialt konstrueret, og at al viden skabes fra de handlinger, som bruges til at opnå den viden. Et interview kan derfor aldrig være neutral, men er snarere en lejlighed til fortolkende praksis. Fundamentalt og ikke tilfældigt skaber interviewet form og indhold til det, som siges. Interviews fører til historier, nogle korte, andre lange, som tilbyder forklaringer på opfattelser, personer, begivenheder og verden i sin helhed. Holstein og Gubriums overordnede pointe er, at interviewdeltagerne er dybt og uundgåeligt implicerede i at skabe meninger, der angiveligt "bor" i de erfaringer, der er under overvejelse. Mening er ikke blot direkte lokket frem ved en dygtig spørgen ind, ikke bare transporteret gennem interviewpersonens svar, den bliver samlet i interviewmødet. [624]

Heri består der en nuanceforskel til Riessman, som karakteriser det narrative interview, i det mindste på det praktiske plan, hvor interviewerен på en måde forfører interviewpersonen til at fortælle sine historier. [625] Men Riessman gør som allerede anført ovenfor opmærksom på, at der er store forskelle i tilgange til narrativ forskning, og hvordan disse tilgange kan evalueres.[626]

---

[621] George Lakoff, Women, Fire, and Dangerous Things – What Categories Reveal about the Mind, Chicago 1990. Dette standardværk tager dog spørgsmålet om kategoriseringer op.

[622] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 175

[623] Holstein og Gubrium, (2011), Animating Interview narratives, i: David Silverman (edt)., Qualitative Research – Issues of Theory, Method and Practice, Thousand Oaks, 2011, s. 150

[624] Holstein og Gubrium, (2011), s. 151

[625] Riessman, (2011), s. 315

[626] Riessman, (2011), s. 310. Riesmann giver i øvrigt en oversigt. Se Riessman, Catherine Kohler, (2008), Narrative Methods for the Human Scienses, Thousand Oaks, s. s. 1f

Riessman mener, at i hverdagslivet udvikler narrativer sig i dynamiske samtaler med lyttende/spørgende. Men mange kvalitative forskere ignorerer "publikum" og de spor af situationen i deres analyse. I interviewforskning følger denne uheldige praksis af det syn, at en deltagers "historie" er fokus for interesse, og at denne er uafhængig af vilkårene for produktionen. Hvis undersøgere tror, at de kan opnå ikke-medieret adgang til en livshistorie, vil de ikke være opmærksomme på de interaktionelle og institutionelle kontekster, som formede denne særlige version af de.[627]

Goldberg udtrykker en reservation overfor Riessman, som hun ellers bygger på i sin undersøgelse af amerikanske konfliktforskeres worldviews og praksis, idet hun anfører, at der er en virkelighed, som ikke er socialt konstrueret.[628] Selvom Goldbergs diskussion delvist er en anden, så er det værd at pege på, at det er holdningen i nærværende afhandling, at der kan tales om en virkelighed, som ikke er socialt konstrueret. En virkelighed, som i en forstand er objektiv eller i det mindste opfattes som objektiv. Det må dog stå klart, at en sådan objektivitet ikke kan belægges. Men netop i interviewene med religiøse formidlere er det et spørgsmål, om en objektiv virkelighed (Gud eller det guddommelige) ikke kommer til at agere som en tredje samtalepartner, og i den forstand deltager i konstruktionen af viden. Men om den objektive viden eller virkelighed så faktisk også er ojektiv er selvfølgelig et trosspørgsmål. Men retrospektivt skal det understreges, at nærværende undersøgelse i høj grad viste sig at følge Holstein og Gubriums tilgang til interviewet.[629]

Holstein og Gubrium anfører, at en vægtlægning på interviewet som en fælles konstruktion af viden kunne ses som en invitation til en uacceptabel bias i processen. Men de mener, at den kritik alene holder, hvis et billede af en passiv deltagersubjektivitet gør sig gældende. Med en metafor udtrykker de dette således, at bias alene er et meningsfyldt koncept, hvis interviewpersonen ses som en forud formet, rent informationsproducerende vare, som interviewprocessen på den ene eller anden måde kan forurene eller forvrænge. Enhver interviewsituation, lige meget hvor formaliseret, begrænset eller standardiseret den er, afhænger af interaktionen mellem deltagerne, som konstant er engageret i en fortolkningsproces. Det at interviewe er uundgåeligt et samarbejde, hvorfor det i realiteten er umuligt at skille interaktionen fra faktorer som måtte blive udlagt som forurenende.[630]

---

[627] Riessman, (2011), s. 315

[628] Goldberg, (1995), s. 27

[629] Se kapitel 6

[630] Holstein og Gubrium, (2011), s. 161

Deltagere i et interview er uundgåeligt implicerede i at skabe mening, selv hvis dette tager en højt begrænset form. Tilsyneladende spontane samtaler er ikke nødvendigvis mere autentiske, biasfri eller ustrukturerede. Udviklingen af interviewsamfundet og den relaterede stadig større privatisering af personlig erfaring, gør, at interviewet er blevet stadigt mere almindeligt og en naturligt forekommende begivenhed i sin egen ret.[631]

Når forskeren overvejer den konstruktive aktivitet, der er på færde i interviewprocessen, udvides data til sagens *hvordan*, som refleksivt relateres til sagens *hvad*. Interviewpersonernes svar ses ikke som virkelighedsrapporter leveret fra et fastlåst lager. I stedet anses de for at være vejene, der narrativt konstruerer en eksperimentel virkelighed i samarbejde med intervieweren. Fokus er nok så meget på samlingsprocessen som på, hvad der bliver samlet og båret frem.[632]

5.4 Interviewguide

Der er nødvendigt at holde sig for øje, at den måde intervieweren vælger at formulere sine interviewspørgsmål på, kan muliggøre en bestemt type svar, medens andre måske umuliggøres.[633] Som Ulla Eriksson-Zetterquist og Göran Ahrne anfører, kan en interviewer, som vil have definitive svar, opleves nok så pressende.[634] Navnlig i forhold til behandlerne var det allerede i denne undersøgelses første faser klart, at spørgsmålene ikke skulle "stille til regnskab" eller spørge ind til rationaliteten af svarene. Grunden herfor var både praktisk og principiel. Som tidligere anført måtte frygtes, at mennesker med en erfaringsbaseret religiøsitet ville "lukke af", hvis de blev presset på rationaliteten af deres udsagn. Det spirituelle ville se det som en bekræftelse af deres billede af statskirkepræsten som dogmatisk og autoritær. Nærværende forsker er som bekendt præst i Folkekirken, en identitet som alle interviewpersoner er bekendt med.[635] Det var dog en frikirkepræst, som reagerede mest direkte, men nok mere ud fra et frygt for at blive stillet til regnskab for verdenssynselement, som i mange sammenhænge ville være vanskeligt at forstå.

> Int.:
> Hvorfor tror du, det er så tæt på så?

[631] Holstein og Gubrium, (2011), s. 162

[632] Holstein og Gubrium, (2011), s. 162

[633] Svensson og Ahrne s. 22

[634] I Göran Ahrne & Peter Svensson: Handbok i Kvalitativa Metoder, 2011 s. 47

[635] Se Jakobsen, (2013), s. 416 for en udfoldelse af dette.

> Fok.:
> Ja.. Æh.. Nu, nu, nu bliver jeg jo ikke stillet til regnskab for noget, (nej) så derfor kan jeg tale lige ud af posen . (Ja). Min egen forståelse er, at det, det ikke kommer fra Gud, det kommer fra Djævelen. (Mm). Så det han har været rigtig god til, det er at efterligne. Og det har han forsøgt…
>
> (Fri-01 L962-967)

Den principielle grund var epistemologisk. En interviewer, der spørger til rationalitet er i Kvale og Brinkmanns metaforik minearbejderen,[636] medens intervieweren i nærværende undersøgelse ses som medvandreren. For Kvale og Brinkmann kan for mange "hvorfor" spørgsmål føre til et overreflekteret, intellektualiseret interview, der mest af alt minder om en mundtlig eksamen, selvom de er åbne for, at de kan stilles sidst i et interview.[637] Det var på denne baggrund værd at vende sig mod spørgekonventionerne i den såkaldte kollegiale supervisionsmetode. I denne metode er "hvorfor" det forbudte ord, da det forskyder ligestillingsforholdet i samtalen til et over- og underordningsforhold.[638] En måde er derfor at spørge om anvendelsen eller erfaringen med et bestemt begreb, i stedet for at spørge om hvad det betyder. Spørger man efter, hvad noget betyder, kan det give indtryk af, at interviewpersonen ikke har været tydelig, ikke forklaret sig tilstrækkeligt eller skjuler noget. Der kunne rettes den kritik, at det skyldes skjulte hensyn eller et ønske om ikke at være kritisk. Men det var netop en erfaring i de såkaldte lytterunder, at spirituel dialog forudsætter tillid, hvor begge parter investerer sig personligt og deler erfaring. Så kan spørgsmålet måske lidt kynisk stilles: hvad er "counterproductive" og hvad er ikke? Men når Riessman spørger, hvad der er anderledes ved narrativ forskning, er hun ikke i tvivl om, at intervieweren er en aktiv deltager i interviewene, som diskret prikker til deltagerne for at få dem til at sige mere eller beder dem stoppe op ved nøglepunkter i håbet om, at de vil sige mere. Med henvisning til Mishler peger hun på, at forskerens modtagende stilling inviterer den narrative interviewtilgang til en form for forførelse. Forskeren inviterer historier frem for at søge at begrænse "afvigelser" fra et forud fastsat interessefokus.[639]

---

[636] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 67. For en udfoldelse af dette se Kapitel 5.1

[637] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 153-154

[638] Se venligst Kapitel 4.4

[639] Cathrine Kohler Riessman, (2011), What's Different about Narrative Inquiry? Cases, Categories and Contexts, in: David Silberman (ed.) Qualitative Research, Thousand Oaks, s. 315

De såkaldte prøveinterviews gav ikke anledning til, at der blev justeret nævneværdigt i interviewguiden.[640] Dog blev der udarbejdet en version for hver af de tre grupper, som tog højde for de forskelle, der trods alt er mellem de tre grupper.[641]

5.5 Transkription

Lene Tanggaard og Svend Brinkmann anfører, at en transskription er en form for oversættelse. [642]En levende, mundtlig interaktion repræsenteres således på skrift. Noget, som i sig selv er dynamisk og kontekstuelt, fryses fast, og det involverer en form for oversættelse.[643] Det er de talte aspekter af interviewet, som transskriptionen primært fanger, og kun i mindre grad information om scene, kontekst, kropssprog og stemning. Graham Gibbs peger på E. G. Mishler (1991), som forslår en parallel mellem transskriptionen og et fotografi. Fotografiet er en frossen, indrammet, printet og redigeret version af virkeligheden. Ikke al information kan dog rummes af et fotografi. Hvordan lugter der for eksempel på det sted, hvor billedet blev taget? Men, mener Gibbs, spørgsmålet er ikke, om transskriptionen i endelig forstand er nøjagtig, men snarere hvorvidt den repræsenterer et godt, omhyggeligt forsøg på at fange de aspekter af interviewet, som er relevante for det, forskeren ønsker at komme til en forståelse af.[644]

Som Kvale og Brinkmann gør opmærksom på, diskuteres kvaliteten af interviews ofte, medens det er sjældent at kvaliteten af transskription gøres gældende indenfor forskningslitteratur.[645] Men det betyder ikke, at der ikke er opmærksomhed på transskriptionens betydning. Cindy M. Bird taler næsten om en slags dannelsesrejse, hvor hun sætter transskriptionen ind i den samlede analytiske ramme.[646] Som Judith Lapedat og Anne Lindsey gør opmærksom på, må processen omkring indsamling, overførsel og analyse af sproglig interaktion i sig selv være teoretisk funderet, hvorfor det selvfølgelig får betydning for de fortolkninger og teorier, som kan

[640] Se venligst gennemgangen i Kapitel 4.4

[641] Se venligst appendiks A.3-5

[642] Opmærksomheden henledes på, at kapitel 6 rummer en gennemgang af selve transskriptionsprocessen og hvilke overvejelser, det gav anledning til.

[643] Svend Brinkmann og Lene Tanggaard, Kvalitative metoder – en grundbog, København 2011, s. 43

[644] Gibbs, (2012), s. 11

[645] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 199

[646] Cindy M. Bird, (2005) How I Stopped Dreading and Learned to Love Transcription, in: Qualitative Inquiry 2005: 11, s. 266-248

udledes af det givne datamateriale.[647] Der findes ikke en fast metode. Som Lidsey og Lapedat ser det, er der er flere konventioner. En søgen efter en fast konvention er blevet forladt til fordel for, at der argumenteres for den konkrete metode i sammenhængen.[648] De fremfører, at kodningsbeslutninger tages allerede i transskriptionens fokus. Den virkelige udfordring for forskeren i transskriptionen består ikke i at alt bliver repræsenteret, men snarere i at reducere data på en måde, som muligheden for forskellige analyser og fortolkninger bevares.[649] Lapadat og Lindsay citerer Kvale for, at verbatim interview transskription producerer hybrider, kunstige konstruktioner, som er inadækvate i forhold til både mundtlig samtale og formel skreven tekst, og videre P. D. Poland, at ligesom forskningsinterviewet må forstås som socialt konstrueret, en med-forfattet samtale i kontekst, bør transskriptionen være åben for mange forskellige læsninger, såvel som genfortolkning ved hver ny læsning.[650]

I praksis afhænger det dog i høj grad af forskningssammenhængen, hvor høj en detaljeringsgrad og tekstform i det hele taget, forskeren har brug for. Graham Gibbs nævner i forlængelse heraf fire niveauer for transskription. Han benævner det første niveau ”just the gist”, altså hovedpunkter, hvor ”det fremtrædende”, faktuelle indhold af, hvad interviewpersonen har sagt, er tilstrækkeligt for analysen. Ligger interessen derimod i interviewpersonens forståelse af sin livsverden, behøves en større detaljeringsgrad. Umiddelbart går de fleste forskere, mener Gibbs, efter en transskription, som ligner en normal tekst, og som er en god gengivelse af de ord, der blev brugt. Gibbs benævner dette verbatim transskription. Det kan synes lige til at gå til, men der er stadig beslutninger, som skal tages. Fortløbende tale er sjældent i velkonstruerede sætninger. Den talende stopper en tankebane midt i en sætning og tager ofte den gamle op igen uden at benytte de grammatiske regler, som anvendes i det skrevne sprog. Og der er en lang række ting, som ikke fanges af det skrevne sprog. Man kan – med Gibbs udtryk – således vælge at ”rydde op”, hvis man alene er interesseret i det indholdsmæssige. På den anden side taber man herved fornemmelsen for, hvordan interviewpersonen udtrykker sig, hvilke følelser der var involveret og hvad de i særlig grad lagde vægt på. Dette kalder Gibbs verbatim transskription med dialekt. Her medtages forkortelser (typisk for engelsk f.eks. ”isn’t”), verbale lyde ”æh” og ”øh”, samt pauser og gentagelser af ord. Ligeledes bevares alle dialektord, regionale udtryk og grammatiske former, medens man normalt ikke forsøger at gengive udtale mv. Af hensyn til søgemuligheder er det

---

[647] Judith C. Lapadat and Anne C. Lindsey, (1999), Transcription in Research and Practice: From Standardization of Technique to Interpretive Positionings, in: Qualitative Inquiry 1999: 5 pp. 64-85, s. 66

[648] Lapadat og Lindsay, (1999), s. 67

[649] Lapadat og Lindsay, (1999), s. 69

[650] Lapadat og Lindsay, (1999), s. 74-75

væsentligt med en konsistent stavemåde. Og det højeste transskriptionsniveau benævner Gibbs discourse level. Her er teksten sat op som replikker med fonetiske tegn mv., da naturlig tale ofte er ikke alene er ikke-grammatisk, men også er fuld af andre fænomener. Folk taler hurtigt, understreger ord og stavelser, de taler hen over andre, de hæver og sænker stemmen og stemmens "anslag" for at tilføje mening til det, som siges.[651]

Denne undersøgelse

I denne undersøgelse er der valgt en tilgang til transskriptionen, som medtager alle ord, og som respekterer interviewpersonens sætningsbygning fuldstændigt. Af hensyn til læsbarheden forsøges en tegnsætning ved vidende, at der er tale om en fortolkning. Videre vil der af hensyn til både læsbarhed og mulighed for søgning på ord blive benyttet normal retskrivning. Fortællerens livshistorie og praksisnarrativer er i centrum. Men der er stadig tale om en samtale, hvor viden konstrueres i fællesskab. Derfor er transskriptionen sat op i replikker, og der er angivet, hvor interviewerens "skubber" til fortælleren for at holde fortællingen i gang eller "får den tilbage på sporet".[652] Dette er angivet enten som replikker eller om lydord i parentes i interviewpersonens fortælling. Dette har betydning i forhold til det narrative udgangspunkt for projektet. I hvor høj grad "blander" intervieweren sig? Interviewpersonen fortæller med andet end ord alene. Derfor medtages tænkepauser, usikkerhed, lydord, kropssprog i det omfang, det skønnes af betydning, enten ud fra, hvad der kan høres på optagelsen eller ud fra notater (metadata) taget i interviewsituationen. Dette sker ud fra det synspunkt, at analysen allerede begynder i interviewsituationen. Forhold omkring interviewet kan ligeledes også have betydning, hvorfor pauser, forstyrrelser mv. skrives til transskriptionen som regibemærkninger. Vel vidende, at betoninger af ord mv. også kan have en betydning og information i nogle tilfælde ville gå tabt, er angivelse dog fravalgt ud fra den overvejelse, at analysen primært vil være rettet narrative strukturer og metaforbrug, og følgelig det semantiske indhold.

Catherine Riessman anfører, at personlige narrativer indeholder mange performative elementer. Fortællere understreger ord og fraser. De fremhæver segmenter med narrative detaljer, de appellerer til tilhørere, gestikulerer og benytter endog lydeffekter.[653] Dette har selvfølgelig en betydning for den samlede forståelse af interviewet.

Således siger Flk-05 ja til, at han deltog i kirkedage i Aalborg, men viser med sit kropssprog en klar ironi i udsagnet og Fri-01, som gennem interviewet banker i

[651] Gibbs, (2012), s. 13-15

[652] Kvale og Brinkmann, (2009) s. 175

[653] Riessman (2011), s. 314

bordet for at understrege sine pointer: "..og så har vi nogen værdier, (banker i bordet) som det er så vigtigt at gøre folk bekendt med…"[654].

Ligeledes er forstyrrelser af forskellig art skrevet ind. Interviewet af Flk-03 fandt sted i et rum, hvor der flere gange kom håndværkere forstyrrende gennem rummet. (Flk-03 L12,15,315,548,613). Der var endog en dialog, om vi skulle finde et andet sted for interviewet (L207). Interviewet med Flk-04 foregik i denne præsts træffetid, hvorfor interviewpersonen følte sig forpligtet til at tage telefonen flere gange, hvilket påvirkede intensiteten af interviewet, skønt interviewpersonen var god til at "tage tråden op". (Flk-04 L293,629,831,982). Ligeledes er "tissepauser" mv. (Flk-06 L1293-1296) skrevet ind i transskriptionerne, eller katten, som brækker sig på gulvtæppet midt under interviewet (Beh-04 L820), eller konen, som kommer brasende ind (Fri-03 L143).

De ord, som ikke har været tydbare for transskriptøren, er markeret med ??. Intervieweren har i flere tilfælde ud fra sit kendskab til fagområdet kunnet høre, hvad der bliver sagt. I de tilfælde, hvor det ikke med rimelighed er muligt at afgøre, hvad der siges, bliver markeringen ?? stående.

Non-verbale ytringer

Intervieweren har generelt tilføjet flere "æh" og "øh", samt tilføjet egne "brum" og "ja" og "ok". Det er selvfølgelig en vurdering, hvor mange der skal medtages. Der har været to kriterier for dette: 1) så det er tydeligt, om intervieweren kommer til at "drive" interviewpersonens fortælling frem, og 2) hvor det faktisk fik den betydning, at interviewpersonen afbrød sin fortælling. Som det kan ses af dette eksempel, hvor intervieweren er angivet (i parentes).

> Fri-01,:
> "Helligåndens virke. (Mm) Så.. æh.. ja, hvad hedder det?. æh.. det.. æh.. nu er ordet pludselig væk, jeg vil bruge der.. Men altså, jeg er nok mere.. æh.. åndeligt.. æh.. hvad hedder sådan noget.. spirituel hedder det vist på engelsk. Jeg ved ikke, om vi bruger det samme ord på dansk. Men det er den spirituelle retning, vil jeg sige frem for den mere sådan teoretiske teologiske. Altså den mere oplevelses.. (ok).. (ja).
>
> Int.:
> Nu siger du, du stammer fra …"
>
> (Fri-01 L58-64)

[654] Se kapitel 6, hvor de to passager og flere andre er gengivet i tekstuddrag.

Som det således allerede er anført, er transskriptionen sket i replikform. Men mindre tilkendegivelser, hvad enten det er "brum", "ja" eller halve sætninger, som ikke begynder noget nyt, er det angivet i den talendes tekst i parentes.

> At være en international kirke, der vinder, grundfæster og udruster folk til tjeneste. (Banker i bordet ved flere ord).
>
> (Fri-01 L137)

Fremhævningen af ordene med bordbank bliver meningsbærende.

Sætningsbygning og tegnsætning

Tegnsætningen udgør et særligt problemfelt i transskription. De samme, nøjagtigt nedskrevne ord, kan således komme til at udtrykke to meget forskellige meninger, alt efter hvor transskriptøren vælger at sætte kommaer og punktummer.[655] Der vil således ofte være tale om et skøn. Først og fremmest må man holde sige for øje, at talesproget er væsentligt anderledes end skriftsproget, og at det allerede af den årsag er umuligt at lægge en norm om grammatisk korrekthed ned over transskriptionen. Men af hensyn til læsbarheden af transskriptionerne er der tilstræbt en grammatisk tegnsætning.

Det er naturligvis transskriptøren, som først har måttet forholde sig til spørgsmålet om tegnsætning. Der sættes således foreløbige tegn under første gennemskrivning. Mange punktummer giver dog sig selv for hver helmening. Ligeledes er det let at høre, hvor interviewpersonerne nøler og begynder en sætning flere gange på forskellig vis. F.eks. "Han gik … Jeg tror, han forlod mødet fordi.. Det var nok for, han skulle noget, at vi ikke så mere til ham.." En del kommaer giver ligeledes sig selv ved første gennemskrivning. Herefter lyttes sektioner igennem forstået som fra et interview spørgsmål til det næste, og tegnsætningen vurderes ud fra denne helhed.

Det tilstræbes, at der sættes kommaer grammatisk. Men ofte påbegyndes sætninger som ikke fuldendes eller drejer et helt andet sted hen. Her anvendes efter skøn pausekommatering, som er forsøgt lagt så tæt op af den korrekte tegnsætning som muligt. Dvs. mangler der f.eks. et verbum, som er underforstået, når der lyttes til samtalen, så sættes et komma. Det er især, når interviewpersonen begynder på et svar, at dette gør sig gældende. Her tages ofte flere tilløb, indtil personen kommer frem til den måde, vedkommende ønsker at svare/fortælle sin historie på.

[655] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 207

Transskriptionsformen i oversigt

1. Der anvendes løbende linje nummerering i venstre margen. For hver side tekst angives løbende tid således 00.00.00. Men da teksten rykker sig under interviewerens efterbehandling, findes tidsangivelsen ikke nødvendigvis øverst på siden. Interviewtransskriptionen er opsat i replikform. Interviewer er angivet med ”Int.”, medens interviewperson er angivet med sin kode f.eks. ”Fri-01”, hvilket f.eks. henviser til den først interviewede frikirkepræst. ”Flk” henviser til ”folkekirkepræst” og ”Beh” henviser til ”behandlergruppen”. De tre grupper er nummereret fortløbende fra 01 til 06 (07).

2. Lydord som ”Æh..”; ”Åh..”; ”Mm..”; ”ja” og ”ok” er medtaget i det omfang, de er normalt hørbare, f.eks. når ”æh..” udtrykker usikkerhed hos interviewpersonen.

Lydord, som kan være igangsættende, opmuntrende eller bremsende, indsættes i den talendes replik i parentes f.eks. (Mm) eller (ja). Hvor det skønnes, at de har karakter af en egentlig replik, anføres de som sådan.

3. Tilsvarende angives løsrevne ord og halve sætninger i parentes, når interviewer og interviewperson afbryder hinanden eller taler henover hinanden, med mindre der skønnes at være tale om en egentlig replik.

4. Tænkepauser angives, hvis de er lange (ca. 10 sek. eller mere) eller de skønnes betydningsbærende. Pauser angives med tre punktummer … .

5. Påbegyndte/uafsluttede sætninger eller ord markeres med 2 punktummer før eller efter..

6. Der er tilstræbt grammatisk kommatering, således at også konstruktioner med underforstået finit verbum regnes for sætninger. Derudover anvendes efter skøn pausekommatering.

7. Ved indskudte sætninger anvendes ”tankestreger” - … - .

8. Punktummer sættes ligeledes ved et skøn ved naturlige ophold i talen.

9. Spørgsmålstegn sættes, hvis den interviewede svarer med et decideret spørgsmål. Eller retorisk anvender en spørgende sætning.

10. Udråbstegn sættes alene, hvis det helt tydeligt fremgår, at her er en sætning/påstand, som den interviewede ønsker at understrege vigtigheden af.

11. Det anvendes som udgangspunkt normal retskrivning. ”Jow” staves således ”jo”. (Fri-01 L25).

12. Regibemærkninger skrives med kursiv og angives i kursiv. Det kan både være af forstyrrende karakter f.eks. (telefon ringer) eller latter, suk, bank i bordet. Anføres (ler), altså i verbalform, er det alene den angivne person, som ler. Anføres (latter), altså substantiel form, ler både interviewperson og interviewer.

13. Såfremt der er forståelsesmæssige problemer – navne, steder, begreber – er dette markeret med ??

14. Anonymiseringer er angivet XXX. (Fri-01 L67ff.) Hvor det af forståelsesmæssige årsager er nødvendigt med en konkret angivelse, anføres denne i [ ]. F.eks. et konkret firmanavn som [byggemarked].

5.6 Kodningsprincipper

Koder er en måde for forskeren til at organisere sin tænkning om den tekst, som foreligger i transskriptioner og i forskningsnoter.[656] Kodning indebærer, at der knyttes et eller flere nøgleord til tekstafsnit med henblik på senere at kunne identificere og sammenligne disse. Som det allerede blev anført ovenfor med hensyn til arbejdet med transskriptionerne, må opmærksomheden være henledt på, at konstruktionen af koder også er udtryk for en analytisk proces. Med den samlede mængde af koder opbygges et konceptionelt skema for arbejdet med det givne materiale.

Overordnet set er der to tilgange til denne proces. Koderne kan således skabes ovenfra (begrebsstyret) eller nedefra (datastyret). Begrebstyrede koder, er koder, som er udviklet i forvejen. Det kan være. på baggrund af en bestemt teori eller eksisterende litteratur på området, medens datastyrede koder, er koder, som opstår og udvikles under arbejdet med materialet. Grounded theory er udtryk for en sådan tilgang.[657]

Også hvad angår kodningen er det afgørende at være bevidst om, at forskeren både er en observatør af den sociale verden og en del af den samme verden. Alle mennesker har ideer om, hvad de i en given sammenhæng måtte forvente at møde. Det er ikke rimeligt at antage, at forskere med baggrund i teoretisk viden så vel som kendskab til tidligere empirisk forskning, skulle kunne sige sig fri fra at gå til data uden en række forudopfattelser.[658]

---

[656] Gibbs, (2012), s. 39

[657] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 224, som tydeligvis forholder sig til Gibbs.

[658] Gibbs, (2012), s.45

En af farerne ved kodning, ja enhver form for kvalitativ analyse, er, at forskeren importerer sine egne motiver, værdier og forudopfattelser ind i koderne og det analytiske skema, som konstrueres. Sker kodningen ikke med omhu, kan analysen komme til i for høj grad at reflektere egne forudopfattelser og fordomme end deltagerens synspunkter. Omvendt skal koderne heller ikke alene reflektere deltagerens måde at se tingene, men styrke en analytisk tænkning tæt forankret i data som de foreligger i transskriptionen.[659]

Saldaña bemærker med henvisning til Erving Goffman,[660] at vi har en tendens til at tildele en person, når vi møder denne første gang, kategorier og attributter, som pådutter en social identitet. Modsatrettet beder den person implicit af andre, at indtrykket – den styrede præsentation af selvet – næret foran dem er en karakter, som faktisk bærer de attributter, de synes at bære.[661]

Koder kan betegnes som beskrivende, kategoriserende såvel som analytiske koder. Graham Gibbs giver følgende eksempel på de tre slags koder. Her i forkortet form: en mand passer sin kone, som nu er syg, og ser tilbage på, hvad de kunne og hvad de nu kan sammen. Beskrivende koder er f.eks.: ”danser”, ”bowler” eller ”kører en tur”. Kategoriserende koder er f.eks. ”fælles aktivitet afsluttet/fortsat”. Og analytiske koder er f.eks.: ”tab af fysisk koordination”, ”at være sammen”, ”resignation”, og ”væsentlig aktivitet”.[662] Der ligger klart en udfordring i, at koderne er teoretisk såvel som analytisk bundet og ikke alene beskrivende.[663] Selvom der selvfølgelig ligger en risiko for ”underkodning”, såfremt koderne primært er beskrivende, må det understreges, at de tre slags koder ikke udelukker hinanden, men at de er komplementerende.[664] Kvale og Brinkmann nævner, at begreberne kodning og kategorisering ofte bruges i flæng, men at kategorisering i egen forstand indebærer en mere systematisk begrebsliggørelse af udsagn, der giver mulighed for kvantificering.[665]

Den analytiske tilgang til materialet i nærværende undersøgelse har i høj grad været bestemmende for udformningen af koderne. Koderne er således men ikke

[659] Gibbs, (2012), s. 52

[660] Goffman, Erving, (1963), Stigma: Notes on the management of spoiled identity, Englewood Cliffs, NJ.

[661] Saldaña, (2009), s. 127 og Goffman, Erving, (1959), The Presentation of Self in Everyday Life, New York, s. 17

[662] Gibbs, (2012), s. 42-44

[663] Gibbs, (2012), s. 41

[664] Gibbs, (2012), s. 75

[665] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 224

udelukkende begrebsstyrede. Forskningsmålet er overordnet set at undersøge, om der kan identificeres en sammenhæng mellem en række religiøse formidleres verdenssyn og disses konkrete praksisskridt indenfor religionsdialog, eller – selvfølgelig – fraværet af samme. Denne tilgang er som tidligere anført inspireret af et amerikansk forskningsprojekt, hvor det blev undersøgt, om den enkelte konfliktmægleres praksis blev påvirket af hans/hendes verdenssyn. Der ligger således allerede i valgt af tilgang en forudforståelse for analysen af de foreliggende interviews.

Da der alene foreligger interviewtransskriptioner og notater (metadata) fra interviewsituationen, må kodningen nødvendigvis ske ud fra en dobbeltrettet tilgang, for således både at kunne identificere de konkrete praksisskridt og handlemønstre hos den enkelte interviewperson og hvori de består, og videre de særlige verdenssynselementer hos interviewpersonerne. Hvad angår de konkrete praksisskridt og handlemønstre er koderne udarbejdet således, at der tages højde for, at praksis forstået som religionsdialog ikke er en entydig størrelse. Begrebet religionsdialog kan således spænde fra de enkle holdningstilkendegivelser i den offentlige debat over den formelle bilaterale eller multilaterale samtale til en forventning om en konkret aktivitet sammen.[666]

Den analytiske tilgang bygger på den antagelse, at de historier, mennesker fortæller, viser, hvordan de organiserer deres forståelse af verden omkring dem, hvad de lægger vægt på, og hvad de ser bort fra, og hvordan de ser sig selv som agerende. Disse narrativer viser de bevidste lag i menneskers omverdensforståelse, medens de metaforer, som knytter narrativerne sammen, i høj grad viser de ubevidste lag.[667]

Kodningen tager derfor afsæt i en narrativ tilgang til interviewtransskriptionerne. Opmærksomheden skal henledes på, at der kan skelnes mellem to overordnede typer af narrativer. Gubrium & Holstein taler således om den Store historie og den Lille historie. Den store historie er den givne kulturs fortælling, meden den lille historie er den mere personlige fortælling. De påpeger, at de to slags historier skal tilgås som refleksivt relaterede og ikke kategorisk distinkte dimensioner af narrativiteten.[668] Michael Bamberg taler om den Store historie på en anden måde, mere som livshistorien. Små historier er ofte meget korte. I hans perspektiv refererer små historier til historier, der er fortalt i interaktion, historier som ikke nødvendigvis tematiserer fortælleren, definitivt ikke et helt liv, men formodentlig begivenheder, som fortælleren har gennemlevet, og nu, retrospektivt, reflekterer over og gør op igen. Den Store historie derimod, som han mener ofte fremhæves for ukritisk, er

[666] Hedges, (2010), s. 58

[667] Goldberg, (2009), 411

[668] Jaber F. Gubrium og James A. Holstein, (2009), Analyzing Narrative Reality, Thousand Oaks, CA, USA, s. 144

livshistorier eller historier om livsbestemmende begivenheder. Fortælleren bliver bedt om at se tilbage på særlige livsbegivenheder eller livet i sin helhed, og knytte begivenheder sammen til episoder og episoder til livshistorier.[669] Graham Gibbs fremhæver mere direkte, at livshistorien er en historie, man bliver bedt om at fortælle, medens de Små historier mere er spontane historier, som mennesker hele tiden bruger. [670]

De to typer narrativer har således forskellige funktioner. Følgelig er tilgangen til kodningen også forskellig. Når det således samtidigt medtages, at det skønnes nødvendigt med en processionel eller refleksiv kodning[671] med henblik på undersøgelse af forskerollen i interviewsituationen,[672] vil kodningen svarende til de forskellige analytiske tilgange omfatte disse:

- Livshistorie (Store historie). Interviewteksterne kodes overordnet som livshistorier men med et særligt fokus på elementer, som tillægges normativ betydning ved vendepunkter i livsforløbet.
- Praksishistorier (Lille historie). Kodningen søger at identificere narrativerne særligt med henblik på en dramaturgisk tilgang. Hvordan iscenesætter interviewpersonen sig selv, og hvilke værdier (verdenssynselementer) er fremtrædende i fortællingen. Endvidere kodes metaforerne, som knytter fortællingen sammen.
- Konkret praksis. Kodningen har fokus på konkrete dialogskridt eller fraværet af samme, og hvorledes disse begrundes.
- Kodning af begreber, "store ord", som f.eks. "sandhed" og "tolerance" interviewene.[673] Tværgående sammenligninger og kontrol af narrativer.
- Kodning af interaktionen i interviewsituation særligt med henblik på forskerrollen[674] og henvisning til fælles historie, den lille såvel som den store (religiøse) fortælling. Hvis historie er det, som høres nu?[675]

[669] Michael Bamberg, (2006), Biographic-Narrative Research, Quo Vadis? A Critical Review of "Big Stories! From the Perspective of "Small Stories". In Narrative, Memory and Knowledge: Representations, Aesthetics, Contexts. Huddersfield, pp. 63-79, s. 63

[670] Gibbs, (2012), s. 61

[671] Gibbs, (2012), s. 48

[672] Se kapitel 4

[673] Krogsdal, (2012), s. 24

[674] Gibbs, (2012), s. 47-48

[675] Grubium og Holstein, (2009), s. 37

Skelnen er således mellem narrativkodningen (den store og den lille historie) på den ene side og de konkrete praksisskridt, som kan ses i data, på den anden side.

Den Store historie (livshistorien)

Ved kodningen af livshistorierne i de foreliggende interviews fokuseres således først på at identificere livshistorien – i interviewets kronologi. Hvad der er vigtigst og hvad der fremhæves ses i forhold til den tidsmæssige kronologi. En livshistoriefortælling indledes ofte med en markant livsbegivenhed.[676] Videre kodes nøglebegivenheder, nøgleerfaringer, nøglepersoner. Af særlig betydning er det at kode vendepunkter i livet, f.eks. særlig inspiration til livsvalg eller religiøs omvendelse. Slutteligt kodes elementer, som tillægges normativ værdi i forbindelse med livsvalg og retningsskift. Dette sker med udgangspunkt i Stephen Toulmins argumentationsmodel, hvad angår det såkaldte backingelement.[677]

Narrativ kodning

Det er værd et øjeblik at blive ved narrativ kodning som sådan. Narrativer kan analyseres på forskellige måder. Kodningen bestemmes af den valgte tilgang. Kvale og Brinkmann nævner *struktur, handling og genre* som mulige tilgange.[678] Men der er selvfølgelig mange måder. Catherine Riessman siger således, at der ikke er nogen fastlagt tilgang.[679] Men er en analytisk tilgang bestemt forud, vil kodningen i vidt omfang være et udtryk for denne. Men den helt grundlæggende aktivitet må være at identificere narrativerne i interviewforløbet. Gibbs henviser til oldtiden: Fra Oldtiden: en begyndelse, en midte og en ende.[680] Kvale/Brinkmann, at narrativ analyse i sproglig forstand handler om en kronologisk fortalt historie med fokus på, hvordan dens elementer er ordnet. Denne ramme kan hjælpe med at belyse opbygningen i en fortælling ved at analysere fortællingen i specifikke, indbyrdes sammenhængende komponenter. Således henvises til 1) *resumeret*, som markerer en taleskiftsramme og giver en sammenfatning af fortællingen, 2) *orientering* om fortællingens tid, sted, aktører og handlingsforløb, 3) *den komplicerede handling*, 4) *evalueringen* af de centrale enkeltheder og 5) *coda*, som sammenfatter og bringer fortællingens tidsramme tilbage til fortællerens tid.[681]

---

[676] Gibbs, (2012), s.61

[677] Se kapitel 5.2.3

[678] Kvale/Bringmann s. 247

[679] Riessman, (2011), s. 310

[680] Gibbs, (2012), s. 66. Jan Lindhart udvikler dette i sin Retorik. Lindhart, (1987).

[681] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 247

Gibbs anfører, at narrativer er en meget almindelig og meget naturlig måde at viderebringe erfaring. Ved at være opmærksom på, hvorfor mennesker bruger en narrativ eller fortæller historier på strategiske steder i et interview, kan der fås indsigt i, hvilke temaer, der er vigtige for dem og foreslå ideer for videre undersøgelse.[682] Det er således værd at se på narrativens funktion. Denne kan vise, hvordan fortælleren skildrer sig selv, hvad dennes erfaringer er og hvad som optager ham/hende, hvoraf de i denne sammenhæng mest interessante funktioner kunne være "at definere et fælles standpunkt i gruppen" og "skabe troværdighed".[683]

Når der tales om praksisnarrativer, er det en grundlæggende interesse at fokusere på, hvem der er helten i historien, hvem der er modstanderne, og hvem der hjælper helten, og forsøge at identificere historiens hovedhandling, mulige sidehandlinger, og de elementer af spænding, konflikt og løsninger, der indgår deri.[684]

Som anført ovenfor, har narrativer en funktion. Det skal noget. En af disse funktioner er således, at den hjælper en given gruppe til at samles om en fælles historie. Kvale/Brinkmann nævner således, at en analyse også kan være en rekonstruktion af de mange historier, der fortælles af interviewpersonerne, til en "typisk" fortælling, der er mere righoldig, mere fortættet og sammenhængende end de spredte historier i det enkelte interview.[685] Netop denne tilgang ses i sammenskrivningen af frikirkepræsternes fortællinger, som bliver til fortællingen om Præstenetværket i kapitel 3.3.2.

Dramaturgisk kodning

Johnny Saldaña anfører, at dramaturgisk kodning og analyse er passende (anvendelig) til at undersøge intrapersonale og interpersonelle deltagererfaringer og handlinger i casestudier, særligt dem der leder mod narrative eller kunstbasserede præsentationsformer.[686] Dramaturgisk kodning tager udgangspunkt i, at narrativerne kan ses som et socialt drama. Livet eller tilværelsen ses som en "forestilling", hvor aktørerne interagerer som en rollebesætning i f.eks. et teaterstykke. Som Saldaña anfører, anvender dramaturgiske koder rammer og konventioner for karakterer, manuskript og produktionsanalyse på kvalitative data.[687] Skabes en beskrivende

[682] Gibbs, (2012), s. 59

[683] Gibbs, (2012), s. 59-60

[684] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 175

[685] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 247

[686] Saldana, (2013), s. 124

[687] Saldaña, (2013), s. 123

profil af deltageren – personlige karakteristika – kan der udledes det overordnede ultimative mål for deltageren i det sociale drama [688]

Men baggrund hos Saldana kan en række mulige elementer til kodning i narrativen nævnes:

- Deltagerens mål eller hensigter (objektiver).
- Elementer, som enten udfordrer (hindrer) eller støtter fortælleren i at nå sine mål.
- Fortællerens taktik eller strategi for at nå sine mål. Hvordan håndteres konflikt og/eller forhindringer?
- Fortællerens attitude i forhold til den givne situation (scenen), andre personer (medvirkende), konflikten (problemet/sagen).
- Deltagerens følelser.
- Deltagerens uudtalte tanker eller bearbejdning af indtryk.

Dramaturgisk tilgang til narrativer hjælper forskeren til at fokusere på deltagerens kvaliteter, perspektiver og motivationer. Det giver også en dyb forståelse af, hvordan mennesker i social handling, reaktion og interaktion fortolker og håndterer konflikt.[689] Riessman siger, at fortælleren kan positionere sig selv som offer for omstændigheder eller et andet menneske i sin fortælling, eller give andre personer magten til at igangsætte en handling. Alternativt kan fortælleren positionere sig selv som en, der tager kontrol over begivenheder og handlinger, således indleder med fortsæt og forårsager handling. Fortælleren kan skifte mellem positioner, give sig selv handlende roller i nogle situationer og passive roller i andre. For at skabe disse flydende sematiske rum for sig selv, kan fortælleren bygge på bestemte grammatiske former for at konstruere, hvordan han eller hun ønsker at være kendt.[690] Lincoln & Denzin noterer, at kultur er en igangværende produktion, ikke et navneord, et produkt, eller en statisk ting. Kultur er en produktion, som hele tiden breder sig ud, hvormed den placerer opførelser og deres repræsentationer i centret af udlevet erfaring.[691] Riessman fører metaforen til ende, når hun siger, at dramatisk kodning og analyse er særligt velegnet til selvstændige vignetter, episoder eller historier i data. Man kan endog inddele fortælledata i ”vers” som ”scener”, hvilket kan inkludere plottehjælpemidler som tæppeløft, prolog og klimax.[692]

---

[688] Saldaña, (2012), s. 126

[689] Saldana, (2013), s. 124

[690] Riessman, (2011), s. 315

[691] Yvonna S. Lincoln & Norman K. Denzin, (2003), Turning points in qualitative research: Tying knots in a handkerchief. Walnut Creek, CA, s. 328

[692] Riessman, (2008), s. 110-111

Værdikodning

Værdikodning og analyse er tilføjelsen af koder til kvalitative data, som reflekterer en deltagers værdier, attituder (indstilling) og overbevisninger, og er således et udtryk for deltagerens perspektiv eller verdenssyn. Selvom de tre begreber har en forskellig mening, indordner værdikodning – som en term – alle tre.[693]

- En værdi er den betydning, et menneske tillægger sig selv, en anden person, ting eller idé: Jo større personlig betydning [af noget til nogen], desto større personlig gevinst, desto større personlig værdi".
- En attitude (indstilling) er den måde, mennesker tænker og føler om sig selv, en anden person, ting eller idé. Attituder er del af et relativt blivende (varigt) system af evaluerende/vurderende, affektive reaktioner baseret på og i refleksion af de evaluerede koncepter eller overbevisninger, som er blevet lært.
- En anskuelse er en del af et system, som inkluderer vore værdier og indstillinger, samt vor personlige viden, erfaringer, meninger, fordomme, moral og andre forudopfattelser af den sociale verden. Anskuelser er ned lagt i de værdier, som er knyttet til dem og kan anses som regler fir handling.[694]

Værdikodning er især relevant for den, som udforsker kulturelle værdier, identitet, intrapersonale og interpersonelle deltagererfaringer. Men værdikodning behøver ikke at rumme alle tre eller skelne imellem dem, med mindre forskningsmålene inkluderer en bestemmelse af deltagermotivation, årsagssammenhæng eller ideologi. Værdikoder kan bestemmes forud, eller konstrueres under kodningen af data. Hvad en fortæller angiver som dennes værdier, indstillinger og anskuelser, er ikke altid sandfærdige eller harmonerer med dennes handlinger og samspil.[695] Koderne kategoriseres og der reflekteres over deres kollektive mening, interaktion og spil mellem sig under den præmis, at disse tre konstruktioner er del af et forbundet system.[696]

I nærværende projekt anvendes de overordnede verdenssynsdimensioner[697] som en kombination af de nævnte tilgange. Dimensionerne fungerer således i høj grad som værdikoder. Fra den dramaturgiske tilgang er det aktørrollen, som er den, der vil

[693] Saldaña, (2012), s. 110-111

[694] Saldaña, (2012), s. 111

[695] Saldaña, 2012), s. 111

[696] Saldaña, (2012), s. 112

[697] Som formuleret af Clement Vidal, se kapitel 2.

kunne give de klareste verdenssynsindikation. Er Fortælleren ”offeret, der lider”, eller omvendt ”sheriffen, der ryder bulen”, ”kaptajnen, der fører skibet” eller ”læreren, der ved bedst”? Det kan også være biroller, som kodes.

I det følgende gives nogle eksempler på kodninger. Da interviewteksten er båndlagt, vises i figur 14 alene kodeboksen. Boksen relaterer til afslutningen af et meget langt fortælleforløb om et menighedsmedlem, som var blevet hjulpet i en sjælesørgerisk proces, som havde omhandlet både fysiske og psykiske ting. Fri-02 benytter praksisnarrativen til både at sige noget om forholdet mellem det psykiske og det legemlige. Men han taler ikke om Guds indgreb. Han benytter også narrativen til at iscenesætte sig selv som den, der er god til at hjælpe andre gennem det, der er svært. Det skal i parentes bemærkes, at det er en konsekvent selviscenesættelse i interviewet. Ikke alle verdenssynsdimensioner kunne identificeres i narrativen. I figur 15 vises en kodeboks, hvor der overordnet er kodet på en række begreber markeret med SO og begrebet for eksempel SO ÅNDELIG VERDEN. Boksen rummer del af et argumentationsforløb, som således vil fortsætte i den efterfølgende boks, samt en kodning på verdenssynsdimensionerne. I figur 16 er alle verdenssynsdimensionerne vist. I mange praksishistorier vi der være en ontologi I+II, Axiologi I+II og så videre. Ofte vil praksisnarrativen kunne læses i en helhed men som verdenssynsdimensioner. Figur 17 er en mindre livshistoriekodning med den karakteristiske kode ”LHB” = livshistorieafsnit begynder.

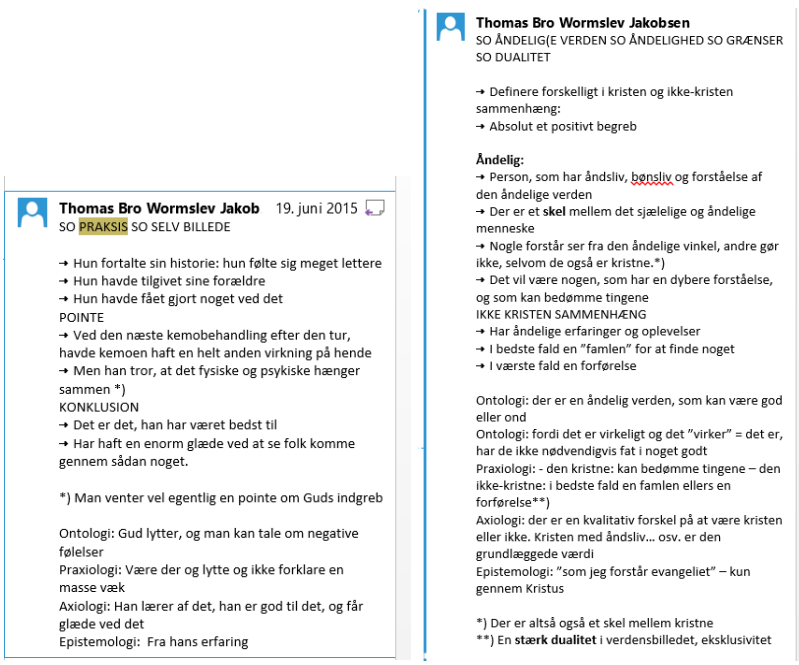

Figur 14 og 15. Eksempler på kodeboks fra Fri-02 og Fri-03

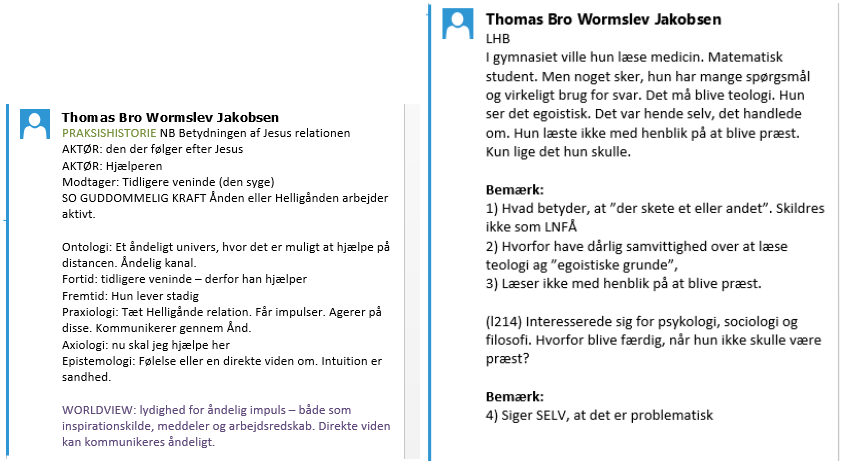

Thomas Bro Wormslev Jakobsen
PRAKSISHISTORIE NB Betydningen af Jesus relationen
AKTØR: den der følger efter Jesus
AKTØR: Hjælperen
Modtager: Tidligere veninde (den syge)
SO GUDDOMMELIG KRAFT Ånden eller Helligånden arbejder aktivt.

Ontologi: Et åndeligt univers, hvor det er muligt at hjælpe på distancen. Åndelig kanal.
Fortid: tidligere veninde – derfor han hjælper
Fremtid: Hun lever stadig
Praxiologi: Tæt Helligånde relation. Får impulser. Agerer på disse. Kommunikerer gennem Ånd.
Axiologi: nu skal jeg hjælpe her
Epistemologi: Følelse eller en direkte viden om. Intuition er sandhed.

WORLDVIEW: lydighed for åndelig impuls – både som inspirationskilde, meddeler og arbejdsredskab. Direkte viden kan kommunikeres åndeligt.

Thomas Bro Wormslev Jakobsen
LHB
I gymnasiet ville hun læse medicin. Matematisk student. Men noget sker, hun har mange spørgsmål og virkeligt brug for svar. Det må blive teologi. Hun ser det egoistisk. Det var hende selv, det handlede om. Hun læste ikke med henblik på at blive præst. Kun lige det hun skulle.

Bemærk:
1) Hvad betyder, at "der skete et eller andet". Skildres ikke som LNFÅ
2) Hvorfor have dårlig samvittighed over at læse teologi ag "egoistiske grunde",
3) Læser ikke med henblik på at blive præst.

(l214) Interesserede sig for psykologi, sociologi og filosofi. Hvorfor blive færdig, når hun ikke skulle være præst?

Bemærk:
4) Siger SELV, at det er problematisk

Figur 16 og 17. Eksempler på kodeboks fra Beh-06 og Flk-06

Kodning af metaforer

Metaforer og metaforiske udtryk er markeret med rødt i interviewteksten og et *M i kodefeltet. Metaforerne er så efterfølgende samlet i tematiske grupper.

Hierarkier

Gibbs anfører, at der er flere fordele forbundet med at ordne koderne i hierarkier, navnlig når der er tale om et stort antal koder. På denne måde skabes overskuelighed og dublerede koder kan bedre undgås. Hierarkierne kan ses som første led i den analyse- og kondenseringsproces, som er nødvendig for, at der kan drages konklusioner ud fra materialet. Men det er værd at gentage, at såvel transskriptionen som selve kodningen af interviewudskrifterne er en del af den samlede analytiske proces. Måske har nogle koder allerede ordnet sig i et hierarki, fordi de er udledt af et givent teoretisk standpunkt. Hierarkiet ordner koderne, så deres relationer kan ses tydeligere. Ved at kategorisere svarene, som koderne er et udtryk for, udvikles en forståelse af interviewpersonens verdenssyn. Det er således en proces, som involverer spørgsmålet om, hvad det er, som er blevet kodet og hvilke spørgsmål, som er blevet besvaret.[698] Gibbs henviser til to metaforer, som tages i anvendelse for at beskrive hierarkier, nemlig træet og familien. Underhierarkier benævnes således grene. Roden, der udtrykker det mest generelle, er øverst, og ikke, som man skulle forvente i bunden. Når der henvises til relationen mellem koder på den samme gren, benævnes den mest generelle for forælderen, koder længere nede i hierarkiet

[698] Gibbs, (2012), s. 75-76

(på egne grene) som dens børn, koder med samme forældre kaldes søskende. Flere lag kan føjes til: Gibbs anfører dog, at man ikke bør have mere end to lag.[699]

Udformningen af hierarkier er i nogen grad grebet an på en anden måde i denne undersøgelse, da bestemmelsen af koder er sket forud.[700]sker den her i forbindelse med selve kodningsprocessen. Dette kan lade sig gøre, fordi tilgangen til kodningen relaterer til et bestemt teoretisk såvel som analytisk standpunkt. [701] Kodehierarkiet er således delvist indbygget i udformningen af den enkelte kode.

Koderne fremtræder inddelt i et tre lags hierarki, hvis inddelingen i grupper kan ses som første lag, ellers som to lag. Hver kode er markeret med en bogstavkombination, hvoraf de første bogstaver er identiske, således at koder, som er relaterede, kan søges i en søgning. Alle koder kan efterfølges af et ord. Som et eksempel tager koderne til punktet "vendepunkt" i livshistoriekomplekset sig således ud:[702]

Vendepunkt (omvendelse/kaldelse)
VÅÅ = relation til åndelig åbenbaring (Gud talte til mig)
VÅE = fremkaldt af åndelig erfaring (Bøn/meditation)
VÅP = inspireret af præst/åndelig vejleder
VÅPA = inspireret af anden person f.eks. lærer
VÅT = fremkaldt af held/tilfældet

Følgende koder kan tilføjes, og vil således danne underhierarkier:

-O = omvendelse
-K = kaldelse
-OK = omvendelse og kaldelse i et

5.7 Formal concept analysis

Som tidligere anført er nærværende projekt inspireret af Rachel Goldbergs forskning om, hvordan konfliktmægleres verdenssyn former deres praksis. I dette projekt er spørgsmålet, om der i religiøse formidleres verdenssyn kan findes komponenter, som enten fremmer eller bremser religionsdialog og/eller en fælles praksis. Disse komponenter er ikke nødvendigvis teologiske. Allerede en hurtig læsning viser

[699] Gibbs, (2012), s. 77

[700] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 225

[701] Gibbs, (2012), s. 39

[702] Bemærk, at hele kodesystemet kan ses i appendiks B

således, at Flk-02 (L922/1295) og Fri-03 (L727/1481/1588/1890) begge vil kunne betegnes som eksklusivister – religionsteologisk set, hvilket i en grad er ekskluderende overfor andre trosmåder og religioner. Men sammenlignes så Flk-02's og Fri-03's matrix, hvad angår numrene 149-182, ses en klar forskel i dialogisk aktivitet såvel som samarbejde og diapraksis. Når begge således tilslutter sig den primære indikator, eksklusivisme, men handler forskelligt, må der være en sekundær indikator, der så at sige udvirker forskellen. Fri-03 siger, at han bevidst arbejder på relationer med andre især præster (L1253). Hans grænse er, om der er en personlig tro og ærlighed hos den anden. Hvis den anden ærligt søger at følge Kristus, selvom de ikke er enige, kan han respektere det (L672f). Dette gælder også andre religiøse formidlere eller behandlere, hvis de ærligt synes at ville hjælpe andre med det, de gør. På trods af, at han ikke anerkender deres religiøse univers eller direkte finder det skadeligt (L1487f). Flk-02 siger godt nok, at han ønsker dialog (L760), og at han gerne vil samarbejde eller samtale mere med folk fra frikirkemiljøet. Men han får med det samme slået fast, at det også er vigtigt at holde fast i, hvad det vil sige at være luthersk præst (L773). Han får talt om at bevare "en sund teologisk tilgang" (L782) og at man skal skelne mellem kristendom og det, der er satanisk (L784). Med det sidste henvises til det spirituelle. Så selvom der udtrykkes en vilje til dialog, så er der store forbehold, og det er tydeligt (L796f), at eksklusivismen også er konfessionel. Så selvom der her er tale om en hurtigt læsning, vil det ikke være urimeligt at sige, at det er synet på "den rette lære" som en abstrakt bestemmelse, der bliver udslagsgivende. Og spørgsmålet er selvfølgelig, om og i så fald hvordan disse elementer kan bringes i spil overfor hinanden. Kan der på baggrund af en analyse siges noget principielt om, hvilke komponenter i den enkelte formidlers forståelse, der bliver udslagsgivende i forhold til samtale, samarbejde og/eller fælles praksis? Men det er værd først at rette opmærksomheden mod Rachel Goldbergs analyse.

Rachel Goldbergs undersøgelse

Goldberg[703] så det som sin overordnede analytiske proces at udtrække narrative koder individuelt fra hvert interview og foretage en individuel metaforanalyse for hvert enkelt. Med et så komplekst design gav det mere end 440 primære koder, hvilket selvfølgelig var uhåndterligt. Derfor så hun alene på data for de tydeligste narrative mønstre indenfor gruppen i det hele taget, og hun fandt, at de mest fremtrædende data kunne opsummeres som henholdsvis kategorierne rolle, altså hvad informanten så som sin rolle i medieringsprocessen, og mission, altså hvad informanten så som sin opgave. Hvad driver arbejdet som konfliktmægler? Generelt set var den største forskel, hvordan informanten gav eller brugte magt. Rolle repræsenterede implicitte data, hvorledes folk beskrev sig selv, om de antydede

[703] Som allerede tidligere anført er Goldbergs afhandling båndlagt med undtagelse af metodekapitlet, interviewguide mv. Nærværende referat bygger således på hendes artikel Goldberg, (2009).

rollen som ekspert, risiko strategier, smart fyr, kartograf, procesmor. Eller mission, som repræsenterede eksplicitte eller "stated data". Det kunne være: "jeg beskytter parternes rettigheder", "jeg ønsker at skabe en teknisk sund aftale", "jeg ønsker at give mulighed for, at parterne kan se det alternative synspunkt". Slutteligt undersøgte hun et større dataset med "rolle" og "mission" med henblik på bredden af forskelle i worldviews, hvorfra hun udledte de centrale verdenssynsorienteringer i den endelige kortlægning af mediatorernes verdenssyn.[704]

Efter at have samlet metaforer fra et givent interview, fandt hun ved en genlæsning af interviewet uden undtagelse verdenssynsmønstre, som ellers ville have været usynlige. I interview efter interview, havde Goldberg, hvad hun kalder "a vague sense" af, hvilke rammer som formede respondentens praksis. Efter metaforanalysen udkrystalliserede den svage fornemmelse sig og viste tydeligt de verdenssynsrammer, som formede praksis. Slutteligt undersøgte Goldberg, om de generelle data stadig var dækkende for den individuelle informant. Der var en individuel metaforanalyse af hvert interview igen med fokus på "rolle" og "mission" fra hver informants data i deres helhed.[705]

Da kontinuums var klart beskrevet, markerede Goldberg de steder, hvor forskellene viste de klareste mønstre, og hvilke praksisser der fulgte disse mønstre. Efter at have fundet, hvad der syntes at være adskillige verdenssyn- og praksismønstre, blev disse igen sammenholdt med de individuelle interviews. F.eks. fandt hun et mønster, som relaterede en orientering i en særlig narrativ hen imod respekt for forskellighed. Det at fokusere på værdien af mange virkeligheder fremfor en enkelt sandhed var associeret med et fokus på at prioritere tid til at bygge relationer fremfor at blive ved sagen. [706]

Der viste sig således adskillige konsistente mønstre, som forbandt steder (loci) i kontinuums med praksisvalg. Disse blev samlet som miniprofiler med relaterede verdenssynsindikationer og praksisser: a) fokus på individuelle konsekvenser (profilen blev senere kaldt "sheriffen"), b) fokus på individuel transformation (pastoren), c) fokus på bedre muligheder for individer (kaptajnen), d) fokus på det objektivt rette svar (alkymisten), e) fokus på familie og (nær)samfund (familien), f) fokus på social retfærdighed (den radikale), g) fokus på bedre teori til at begrunde praksis (tænkeren).

Der var selvfølgelig tale om det *dominerende* fokus i den givne narrativ. Så selvom en praktiker talte om både relationer såvel som det rette svar, så var det primære fokus – i de narrativer, som er associeret med alkymistens profil – det rette svar.

[704] Goldberg (2009), s. 416

[705] Goldberg (2009), s. 416

[706] Goldberg, (2009), s. 417

Hun fandt, at alle data passede til en af profilerne (a-f) med undtagelse af et sæt orienteringer hos nogle af de akademisk funderede praktikere, som fokuserede på den bedste teori som begrundelse for praksis. Goldberg gør opmærksom på, at disse profiler gælder et generelt fokus, og at profilerne selvfølgelig ikke repræsenterer "rigtige" mennesker. De repræsenterer øjeblikke eller steder i kontinuums, som enhver praktiker ville anvende til enhver tid.[707]

Metarammer

Den ideologiske metaramme, som Goldberg betegner som den mest fremtrædende i hendes materiale, er mellem positionerne "Realistic" og "Constructive". Metarammen er inspireret af henholdsvis realisme og social konstruktivisme, som hun ser dem udfoldet inden for politisk videnskab. Men der er som bekendt tale om begreber, som er i spil i mange forskellige forskningssammenhænge.[708] For Goldberg er realisme en orientering mod beslutningstagning med fokus på at svare strategisk på magtforskydninger gennem analyse af et individs rationelle selvinteresse, hvorimod hun ser social konstruktivisme som en understregning af opfattelsen af, at menneskelig forståelse skabes gennem interaktioner og således fokuserer på interpersonal læring. Således skabte Goldberg sine egne kategorier, hvor den realistiske tilgang, som har fokus på de individuelle interesser, hjælper parterne til at skabe mere "realistiske" løsninger, og en orientering mod "virkeligheden" eller verden, som den er. Den konstruktive tilgang derimod, repræsenterer en opfattelse af, at moral og værdier er relative med et korresponderende fokus på parternes virkelighedsopfattelser.[709]

Metaramme	Realistisk			Konstruktiv
Ontologi	En virkelighed Etnocentrisme			Der er mange virkeligheder Ethnorelativisme
Epistemologi	Vi kan kende sandheden			Vi kan sammenligne "sandheder"
Aksiologi	Objektive faktorer betyder noget			Subjektive faktorer betyder noget
Logik/orden	Opgave betyder mere end relation			Relation betyder mere end opgave

Figur 18. Goldbergs realistisk-konstruktiv kontinuum og fire worldviewkategorier efter Oscar Nudler. (Forenklet og i oversættelse).

Goldberg giver ikke eksempler på mulige midterpositioner, hvorfor felterne er ladt blanke. I alt findes 4 kontinuums til metalinjen: realistisk – konstruktiv. Der er tale

[707] Goldberg, (2009), s. 417-8

[708] Selvom det ikke skal udvikles her, er det alligevel værd at nævne, at James S. Sire går i diskussion med Peter l. Berger og Thomas Luckmann om worldview som en social konstruktion i bogen "Naming the Elephant, Worldview as a Concept", s. 109f

[709] Goldberg, (2009), s. 420

om den ontologiske, den epistemologiske, den aksiologiske og logik/orden – orienteringer associeret med hver ende af metarammen. Goldberg anfører, at dette sæt af associerede koncepter viser nogle af de konceptuelle bevægelser fra orientering til praksis. Ontologi former epistemologi, som former aksiologi, og logik og orden. I det fulde skema er dette markeret med pile. Det må i øvrigt bemærkes, at de fire kontinuums genfindes i Oscar Nudlers verdenssynsdefinition.[710]

Fra et ontologisk synspunkt er den realistiske side af kontinuum forbundet med idéen om, at der alene er én sandhed, uanset kulturel ramme, og at vore kulturelle rammer er mere universelle end relative. Og modsat er den konstruktive side forbundet med en antagelse om, at der er mange sandheder "framed and shaped" af verdenssyn. Og videre beskrives epistemologi, aksiologi og logik/orden i forhold til metalinjen.[711]

Metaramme	Realistisk			Konstruktiv
	Individualistisk mål. Individuelle rettigheder. Prioriterer valget			Kollektivistisk mål. God til samfundsmæssig prioritering
	Sherif: Fokus på individuelle konsekvenser. Forståelse af virkeligheden.			Den radikale: Komme til bunds i problemerne for at skabe et bedre samfund
		Tænkeren: Fokus på bedste teori, så at den enkelte fortager oplyste valg		
		Pastoren: Fokus på individuel transformation, så relationer kan repareres/transformeres.		
		Kaptajn: Fokus på den rette proces, så enkeltindivider kan komme til udvalgt mål.		
	Alkymist: Fokus på de rette formler, bedste data, så enkeltindivider foretager de bedste valg.			

Figur 19. Goldberg giver et eksempel på, hvordan praktikerprofilerne kan lokaliseres på metarammen.[712] *(Forenklet og i oversættelse).*

[710] Goldberg, (2009), s. 420

[711] Goldberg, (2009), s. 420

[712] Goldberg, (2009), s. 419

En tilsvarende fremtrædende ideologisk metaramme med henblik på religionsdialog kunne hentes fra religionsteologien, søger at reflektere over, hvordan man meningsfuldt kan tale om Gud i en verden, hvor der åbenlyst er flere religioner og religiøse traditioner til stede.[713] Selvom religionsteologien er opstået i en kristen sammenhæng, kan andre religioner selvfølgelig også udvikle en religionernes teologi fra deres perspektiv".[714] Ses de kristne såvel som ikke kristne formidleres evne til religionsdialog ud fra en ideologisk metaramme: eksklusiv – inklusiv – pluralistisk, kan det eksklusive standpunkt fortolkes som et, der anser ens egen religiøse sammenhæng som den eneste, der rummer alle aspekter, og at religionsdialog derfor handler om, at overbevise den anden om at komme over, og at denne således må forlade sin egen sammenhæng. Den inklusive position er udtryk for et stærkt fokus på ens eget ståsted, selvom man gerne vil indoptage elementer fra andre sammenhænge. Religionsdialog bliver et forsøg på at finde fælles værdier, elementer af sit eget hos den anden. Den pluralistiske position siger, at der er mange veje til sandheden, og at de principielt er "lige gode". Dialog ses i ligeså høj grad som samarbejde om at finde de sande værdier. Sættes denne metaramme i spil i et skema svarende til det ovenanførte f.eks. i det epistemologiske kontinuum, vil det eksklusive standpunkt være, at der kun er én objektiv sandhed. Det inklusive standpunkt vil sige, at der rigtigt nok er en sandhed, men at der findes aspekter af den i mange sammenhænge. Det pluralistiske vil sige, at der er mange sandheder, som i sidste ende nok er aspekter af den samme sandhed.[715] Forskelle på de to sidste kategorier er, at det inklusive ser sandheden oppe fra og ned, medens det pluralistiske ser sandheden nedenfra op.

Dimensionerende tilgang

Det er dog et spørgsmål, om Goldbergs tilgang vil være brugbar i en situation, hvor verdenssyn bliver mere åbne, mere individualiserede og måske også mere skiftende og fragmenterede end før.[716] Verdenssyn sættes sammen af mennesker på tværs af kulturelle normer og religiøse traditioner. Der er således tidligere peget på det dimensionerende verdenssyn, som et brugbart værktøj til at kunne karakterisere og sammenligne konkrete verdenssyn. Det giver mulighed for en induktiv tilgang til de konkrete verdenssyn, for det er de personer, der er blevet interviewet, som har defineret, hvad der er væsentligt for dem. Som Koltko-Rivera anfører, kan forskeren

[713] Kåre Schelde Christensen, Religionsteologi – teologiske refleksioner i mødet med andre troende, i: Kåre Schelde Christensen, Jette Dahl og Mogens S. Mogensen, Tro i Mødet – indføring i kristentro i et religiøst mangfoldigt samfund, Frederiksberg 2010, s. 35-6

[714] Mortensen, (2012), s. 399

[715] Mortensen, (2009) s. 117

[716] Repstad, (2013), s. 251

medtage de dimensioner, der er relevante for den givne undersøgelse.[717] I denne sammenhæng er Vidals filosofiske grundspørgsmål anvendt som grundstruktur i det dimensionerende verdenssyn, medens flere læsninger af interviewene og søgning på koder identificerede 154 dimensioner, som i acceptabelt omfang genfindes i alle interviews. Disse blev så ordnet efter Vidals overordnede dimensioner, nemlig ontologi, forklaring (de diakrone aspekt), futurologi, axiologi, praxiologi; epistemologi. Ved at pege på "Formal Concept Analysis" (FCA) bliver det muligt at beskrive sammenhænge mellem verdenssynsdimensioner og konkrete skridt indenfor religionsdialog, idet der blevet defineret en række handlingsskridt til listen af dimensioner.

FCA

I bred forstand er "Formal Concept Analysis" (FCA) et forsøg på at bruge formelle metoder til at beskrive begrebssammenhænge. Således forstået går ideen tilbage til klassisk og skolastisk logik. Denne blev brugt til at beskrive verden/tilværelsen på en rationelt sammenhængende måde med inddragelse af alle de begreber, der blev fundet væsentlige. I 1606 lanceredes begrebet "ontologi" af Jacob Lorhard[718] som et konstrueret ord. Dette var med til at definere det akademiske miljø i det protestantiske akademia, som måtte opbygges efter reformationen. Lorhard foreslår en metode til beskrivelse af de begrebsmæssige sammenhænge i tilværelsen/tilværelsesforståelsen – fortrinsvis ved brug af dikotomier. Han betjente sig i sine bøger i udstrakt grad af grafiske modeller, for eksempel begrebstræer. Denne tilgang har siden vundet meget stor udbredelse i begrebslogikken. Med udviklingen af informationsteknologien er metoderne blevet forfinet på flere forskellige måder inden for den såkaldte formelle ontologi. I 1980´erne blev der lanceret en meget betydningsfuld form for matematisk FCA af en forskergruppe ved "Technische Universität Darmstadt" i Tyskland under ledelse af Rudolf Wille, Bernhard Ganter and Peter Burmeister. Denne tradition er blevet så stærk, at FCA i mange sammenhænge simpelthen står som betegnelsen for den metode, som især Rudolf Wille lancerede. I nærværende sammenhæng vil FCA blive forstået og anvendt i den bredere begrebslogiske forstand som formelle metoder til undersøgelse af sammenhængen mellem begreber og forestillinger. I det følgende vil de informationsteknologiske værktøjer Prolog og Protegé blive anvendt.

For at kunne køre en FCA-analyse forstået i denne brede betydning opsættes er system af objekter, som udgøres af de 19 interviewede formidlere, og attributter,

[717] Koltko-Rivera, (2004), s. 28

[718] Øhrstrøm et al. 2005, 2007 og 2008 samt Sandborg-Petersen et al. 2010

hvoraf der i denne sammenhæng er 211.[719] Det skal igen understreges, at attributter defineres ud fra materialets muligheder således forstået, at det i videst muligt omfang skal være muligt at besvare alle attributter binært for alle objekters vedkommende.[720] Det samlede system for hvert objekt benævnes en Matrix.[721]

Attributterne er inddelt i fire grupper.[722] Første gruppe attributter (nr. 1-13) er af biografisk karakter, køn, alder, uddannelse, medlemskab af folkekirke mv. Det er det særlige at bemærke, at behandlere også kan være medlemmer af folkekirken. Anden gruppe attributter (nr. 14-24) benævnes "livshistorie". Her er der tale om attributter om vendepunkter af åndelig karakter, kald og kaldsoplevelse og identitetssammenfald af personligt og professionelt liv.[723] Gruppe 3 rummer de definerede dimensioner som attributter ordnet efter Vidals system. Og slutteligt gruppe 4, som er de handlingsorienterede attributter.

Det er nødvendigt at tage nogle forbehold med hensyn til brugen af attributterne. For de er selvfølgelig ikke alle lige vigtige, hvilket har gjort den overvejelse nærliggende, om der skulle lægges nogle vigtighedsparametre ind i matrix før kørslerne i FCA. Det har været et valg ikke at gøre dette i nærværende undersøgelse, idet også skal bemærkes, at definitionen af vigtighedsparametre også vil have et element af skøn i sig. Den svenske livsåskådningsforskning har arbejde med spørgsmålet om, hvad der er vigtigt i et givet verdenssyn. Interessen har her været samlet om begrebet "grundholdning", som Katarina Westerlund har beskrevet indgående, og hvorledes denne grundholdning kan fanges, fordi den ses som indikator for, hvad der er vigtigt og hvad der ikke er vigtigt i et menneskes verdenssyn. Hun har således benyttet det psykologiske måleinstrument KASAM, men måtte opgive det. Tilbage står muligheden ganske enkelt at analysere på, hvad der i den givne sammenhæng synes at være vigtigst. I det svenske arbejde har der været tale om enkeltindividers livåsåkådning. Men det står også klart ud fra de svenske erfaringer, at det er et ganske omfattende analysearbejde og, at der i øvrigt mangler modeller for, hvordan sådanne vigtighedsparametre kan udarbejdes på systemisk niveau.[724] Det har ligget uden for nærværende projekts rammer at foretage

[719] Se Jakobsen et al., (2013), for en mere indgående beskrivelse. Artiklen er vedlagt nærværende afhandling.

[720] Se Jakobsen et al., (2013), om de tilfælde, hvor der ikke kan svares ja/nej til en given attribut.

[721] Matrix for samtlige interviewpersoner findes i Appendiks E.

[722] Se Appendiks C for fuldstændig attributliste.

[723] Se Jakobsen et al., (2013).

[724] Se kapitel 2.2, hvor de relevante litteraturhenvisninger også findes.

en sådan analyse og omsætte dette til parametre for FCA-analysen. Men selvfølgelig ville resultatet af analysen blive mere præcist.

Der bør også tages forbehold, hvad angår handlingsattributterne. For det er selvfølgelig et spørgsmål, i hvor høj grad der er kongruens mellem en interviewpersons udsagn om handling/praksis og så en given handling/praksis. Er det faktisk sket? Eller er der tale om et ønske om handling, eller er der tale om, at ønsket er husket som om, at det rent faktisk er sket (idealisering)? Der må her tages et klart forbehold i forhold til de givne resultater. Og videre har materialet ikke givet mulighed for, at der har kunnet indlægges et konsekvent hyppighedsparameter.

Det skal slutteligt anføres, at arbejdet med definere og udskille attributterne fra det empiriske materiale findes beskrevet i det følgende kapitel. Arbejdet med attributterne er en helt central del af det analytiske arbejde i nærværende projekt. Denne analyse sker i et spændingsfelt mellem de spørgsmål, som den teoretiske litteratur stiller. Her kan nævnes, hvilke dimensioner et verdenssyn bør indeholde for at være funktionelt og sammenhængende? Og så de dimensioner der rent faktisk "byder sig til" i den samlede interviewmængde.[725]

[725] Se således kapitel 6.6 og kapitel 7.2 samt attributliste i appendiks D

Kapitel 6. Gennemførelse af undersøgelsen

Datatilsynet

En lang række spørgsmål af principiel så vel som praktisk karakter meldte sig mange gange under arbejdet med projektet. For det ikke er uden kompleksitet at "udforske menneskers private liv og lægge beskrivelser offentligt frem".[726] Og ikke mindst når undersøgelsen som i dette tilfælde omhandler religiøse spørgsmål og holdninger. Filosofiske så vel som religiøse holdninger regnes til den inderste personsfære og nævnes således eksplicit i Persondatalovens § 7.[727] Behandles der i et forskningsprojekt, f. eks. en interviewundersøgelse, oplysninger om enkeltpersoners rent private forhold eller – som det siges – følsomme oplysninger, hvortil religiøs og filosofisk overbevisning således blandt flere regnes, skal projektet som udgangspunkt anmeldes til Datatilsynet og have Datatilsynets tilladelse. Personoplysninger er oplysninger om personer, der direkte eller indirekte kan identificeres.[728]

Det fremgår af den efterfølgende godkendelse af projektet, at Datatilsynets standardvilkår er gældende.[729] "Vilkårene fastsættes til beskyttelse af deltagernes privatliv, og skal sikre, at personoplysningerne behandles i overensstemmelse med loven".[730] Derfor omtaler vilkårene en lang række konkrete tiltag med henblik på f.eks. anonymisering, opbevaring af materialet, oplysning til deltagerne om projektet, som jeg således har taget højde for i det videre arbejde med projektet.

I samråd med Professor Peter Øhrstrøm blev projektet ikke vurderet af Det humanistiske Fakultets etikudvalg, da vi fandt Datatilsynets retningslinjer tilstrækkelige som beskyttelse af interviewpersonerne i projektet.[731]

---

[726] Efter Birch et al., (2002), s. 1. Kvale og Brinkmann, (2009), s. 80

[727] https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=828

[728] http://www.datatilsynet.dk/blanketter/vejledninger/private-forskningsprojekter/

[729] Godkendelsen kan findes på Datatilsynets hjemmeside under punktet "Fortegnelsen" (Journalnummer 2013-14-1830).

[730] Se link til Datatilsynets vejledning ovenfor.

[731] Jf. Kvale og Brinkmann, (2009), s. 83

6.1 Etiske overvejelser

Der kan derfor næppe herske tvivl om, at etiske spørgsmål præger hele forløbet i en interviewundersøgelse, og at man bør tage hensyn til mulige etiske problemer lige fra begyndelsen af en undersøgelse til den endelige rapport.[732] Disse problemer, hvad enten det drejer sig om samtykke, fortrolighed, relation til en given interviewperson eller præsentation af resultater fra undersøgelsen, kan ikke løses "en gang for alle". Man må som forsker have en konstant åbenhed overfor de dilemmaer, ambivalenser og konflikter, der med sikkerhed vil opstå i løbet af forskningsprocessen.[733] Også i dette projekt er der opstået situationer undervejs, som har krævet en etisk konduite.

Umiddelbart har den største bekymring gennem arbejdet med projektet været spørgsmålet om, hvordan interviewpersonernes anonymitet kunne sikres i et acceptabelt omfang. Alle udskrifter er således forsynet med en personkode og personidentificerbare oplysninger er sløret. Men, der gøres også opmærksom på i Datatilsynets Standardvilkår, at offentliggørelsen af undersøgelsens resultater ikke må ske på en måde, hvor det er muligt at identificere enkeltpersoner. Og her er det et spørgsmål, om muligheden for genkendelse ikke er til stede på grund af det lille antal interviewpersoner hentet fra et begrænset geografisk område? Hvis der således citeres direkte fra et interview med angivelse af, hvilken af de tre grupper en given interviewpersonen relaterer til, vil i det mindste kendere af miljøet i nogle tilfælde have mulighed for at gætte, hvem interviewpersonen er. For flere af formidlerne har markante og offentligt kendte synspunkter, som i høj grad er relevante i forhold til konkrete worldviews, men ikke desto mindre øger muligheden for genkendelse. Jeg har i de tilfælde forelagt brugen af citatet for interviewpersonen, idet jeg i alle tilfælde har søgt at integrere citatet i afhandlingen på en måde, så muligheden for eventuel genkendelse er mindst mulig. En anden problematik, som måske ikke helt kan afvises, er forbundet med, at sådanne "ekspert-informanter" mere eller mindre kan "have forberedt "indlæg", der kan fremme de synspunkter, de ønsker at kommunikere ved hjælp af interviewet, og de derfor i en forstand måtte ønske genkendelse. [734]

Alle interviewpersoner i undersøgelsen har selv tavshedspligt i forhold til deres arbejde som præster eller behandlere, og f.eks. i forbindelse med vejledningssamtaler (sjælesorg) vil de have skærpet tavshedspligt. Grænserne er selvfølgelig flydende for, hvornår en dialogsamtale med f.eks. en religiøs formidler fra egen eller en anden tradition antager en karakter, der bringer den ind under tavshedspligten. Jeg erfarede hurtigt under de første interviews, at når jeg

[732] Kvale og Brinkmann, (2009) s. 80-1

[733] Kvale og Brinkmann, (2009) s. 88-9

[734] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 167

opfordrede interviewpersonerne til at give narrativer fra deres praksis, så skelnede de ikke mellem narrativer fra deres egen praksis som præst eller behandler og narrativer fra dialogmøder. Jeg blev derfor hurtigt opmærksom på hele tiden at understrege, at interviewpersonerne selvfølgelig kun skulle fortælle, så narrativen respekterede deres tavshedspligt, enten ved at anonymisere narrativen eller ved helt at undlade at fortælle den. Dette har selvfølgelig haft betydning for, hvilke praksisnarrativer, jeg har hørt. Som f.eks. Fri-02 siger: "..og det her har jeg fået lov til at fortælle, (ok, mm) og derfor kan jeg gøre det (mm) – Eva, hed hun..". (Fri-02 L477-8). Men det er selvfølgelig ikke muligt at vurdere, hvor mange og hvilke narrativer, jeg ikke af denne årsag har hørt.

Flk-04 – forhandling om tavshedspligt fra interviewpersonens side (L523). I andre tilfælde måtte jeg gå ind og forhandle …

Men der har været tilfælde, hvor jeg i forbindelse med min første gennemlytning af lydfilerne har måttet sløre/let redigere i en given narrativ, da jeg vurderede, at her bevægede interviewpersonen sig på grænsen af sin tavshedspligt. Det er selvfølgelig et spørgsmål, hvor meget der skal sløres. I en narrativ om et særligt sjælesørgerisk forløb, hvor interviewpersonen hjalp en konfidend videre i sit liv ved at denne stiftede et lille firma, valgte jeg at sløre navnet, men ikke hvad firmaet arbejder med (Fri-04 L819). Da kendere af miljøet næppe vil have svært ved at gætte, hvem narrativen handler om, vil en yderligere sløring være nødvendig forud for citat.

Der kan selvfølgelig opstå en følelse af stor fortrolighed mellem interviewperson og interviewer i interviewsituationen, og interviewet kan antage terapeutiske/ sjælesørgeriske træk. Skal man som forsker forfølge sådan et spor ved at hjælpe interviewpersonen og måske opnå vigtig viden, der måske ellers ikke ville være kommet frem, eller skal man som forsker afstå fra noget, der kunne minde om netop en terapeutisk intervention? [735] Spørgsmålet blev aktualiseret i interviewet af Beh-06, som også var et af de tre prøveinterviews. Her valgte jeg ikke at forfølge et spor, som jeg i situationen skønnede, ville tage en terapeutisk karakter Beh-06 L313 og L1054). (Beh-06 L1100-1130). Dette er det måske tydeligste eksempel i interviewmaterialet.

Men det er i øvrigt et spørgsmål, om ikke en tendens til "fortrolighed" forstærkes i nogle situationer, når man forsker "blandt sine egne"? Den fortrolighed kan antage en faglig såvel som personlig karakter. Men omvendt kan det, at man kender hinanden, også gøre det vanskeligt at håndtere den asymmetri, som interviewsituationen alt andet lige også er udtryk for.[736] Problematikken om netop at

[735] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 92

[736] Kvale og Brinkmann, (2009) s. 50

forske blandt sine egne, har således også en etisk dimension, som i hele forløbet fra interview til afrapportering kræver en skærpet opmærksomhed.

Som anført ovenfor kan de etiske spørgsmål i en interviewundersøgelse – med henvisning til Kvale og Brinkmann – ikke løses "en gang for alle". Der vil opstå problemstillinger hele vejen gennem projektet. Jeg vil opholde mig et øjeblik ved en situation, hvor jeg set bagud må spørge mig selv, om jeg var mere interesseret i at høre narrativen og få "værdifulde data" end måske at tage vare på min interviewperson. Interviewpersonen, som er medlem af et centralt religionsdialogisk organ i Danmark, ville kommentere på en aktuel debat, som havde kørt i medierne "..de sidste tre uger". Men han spørger hurtigt: "bevæger jeg mig ud i noget, som jeg ikke bør komme ud i her?" (Fri-07 L808-9). Jeg forsikrer interviewpersonen, at ingen kommer til at læse hans interview direkte og at han er fuldstændig anonym. Han svarer: "Jamen, jeg er jo ikke helt anonym, når man ved, jeg er [titel] og hvilket kirkesamfund og det er også lige meget.." (Fri-07 L818-9). Jeg forsikrer, at også navnet på kirkesamfundet vil blive sløret. Dialogen forsætter:

Fri 07.:
Ja, ja. Og det er ingen problemer heller, om der stod, hvem jeg var. Det var bare lige så.. (ja, med det kommer…) jeg vil bare lige vide, hvad jeg siger …
Int.:
Der kommer slet ikke til at stå, hvem du er.
Fri 07.:
Jeg kører bare løs.
Int.:
Du kommer til at hedde Frikirke 07, (ja, ok) kan jeg sige til dig allerede nu. Du bliver citeret som Frikirke 07. *(Ler).*
Fri 07.:
Det er fint. Okay. Så bliver jeg ret konkret.

(Fri-07 L828-839)

Det narrative forløb, som strækker sig frem til L961, omtaler en række personer, hvis synspunkter dog alle havde været fremme i offentligheden. Den overvejelse, som jeg efterfølgende gjorde, var, om interviewpersonen blev presset til at fortælle om sin holdning til de personer, som han formelt set samarbejder med, på en måde, som han ikke var tryg ved, eller om han rent faktisk besluttede sig for at fortælle måske i en tilpasset udgave: "..jeg vil bare lige vide, hvad jeg siger.." . Skulle jeg have stoppet ved interviewpersonens første utryghed ved situationen, eller "forhandlede" vi os frem til en form, han kunne være i?[737]

[737] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 196

Informationsbrevet

Datatilsynets standardvilkår anfører, at der består en oplysningspligt overfor deltageren i en undersøgelse. Denne skal således oplyses om den dataansvarliges navn, formålet med projektet, at det er frivilligt at deltage, og at et samtykke til at deltage til enhver tid kan trækkes tilbage. Endvidere skal deltageren gøres bekendt med, at projektet er anmeldt til datatilsynet.[738]

Jeg valgte at opfylde oplysningspligten i form af en skrivelse, som også fungerede som samtykkeerklæring for interviewpersonen. Jeg underskrev informationsbrevet sammen med den givne interviewperson for at tilkendegive, at jeg som forsker også påtager mig en række forpligtelser jævnfør Datatilsynets krav. Jeg valgte det skriftlige samtykke primært med tanke på projektets karakter, at det ville give en større tryghed for interviewpersonerne, så vel som for mig som interviewer. [739]

Informationsbrevet introducerer kort projektet og dets metode med en angivelse af, at et væsentligt mål for projektet er at komme til en bedre forståelse af, hvorfor dialog mellem forskellige spiritualiteter og tilværelsesforståelser nogle gange lykkes og andre gange måske slet ikke kommer i gang. Informationsbrevet rummer en henvisning til Datatilsynets tilladelse: angiver, hvor lang tid interviewet forventes at tage; samt angiver i punktform en række oplysninger om opbevaring og behandling af materialet, og hvem der rent faktisk vil få kendskab til anonymiserede såvel som ikke anonymiserede tekster.[740]

I forbindelse med de tre prøveinterviews udarbejde jeg et tilsvarende informationsbrev med samtykkeerklæring. Da de tre prøveinterviews fandt sted i en kollegial supervisionsramme, rummede dette informationsbrev samtidig en erklæring om, at de tre fokuspersoner lovede fuldstændig gensidig tavshed om, hvad de måtte få kendskab til i de tre interviews.

I forbindelse med de sonderende samtaler på Helsemessen 2013, udleverende jeg et informationsbrev uden samtykkeerklæring, da samtalen ikke blev optaget på lydfil og der ikke vil blive refereret til enkeltsamtaler. Set efterfølgende burde der formodentlig have været givet samtykke ved samtalepersonens underskrift. Men mit fokus var at skabe positiv kontakt, hvilket jeg frygtede ville være sværere, hvis min henvendelse var lagt op som en egentlig undersøgelse.[741] Derfor kan materialet ikke

[738] Se link til Datatilsynets standardvilkår ovenfor.

[739] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 90

[740] Jeg havde i øvrigt spurgt behandlerne, som jeg havde samtaler med på Helsemessen 2013, hvad de ville findes væsentligt omkring udformningen af en sådan informationsskrivelse.

[741] Se afsnit 06.3 angående den problematik, som man kunne frygte kunne ligge i, at jeg blev set som statskirkens repræsentant, der var kommet for "at se dem i kortene".

bruges fuldt ud til analyse, og hvor jeg indirekte refererer til en samtale, sker det alene, hvis samtalepersonen efterfølgende valgte at deltage i projektets forskningsinterview.

6.2 Interviewene

Interviewpersoner

Som anført tidligere kommer interviewpersonerne i undersøgelsen fra tre meget forskellige sammenhænge, hvad angår organisation, ansættelsesforhold og uddannelse. Udvælgelsen af interviewpersonerne og de efterfølgende interviewaftaler kom således også i stand på forskellig vis. Hvad angår sognepræsterne havde jeg på forhånd valgt at se bort fra kollegerne i et sogn, hvor jeg selv har arbejdet. Ligeledes så jeg bort fra nogle sognepræster, som kun havde virket i byen i kort tid. Jeg kontaktede de mulige interviewpersoner telefonisk og gav en kort introduktion til projektet.[742] Flere sagde med forskellige begrundelser nej til at deltage, men jeg nåede forholdsvis let de 6 interviewpersoner, som var målet. Der blev indgået aftaler om, at jeg ville ringe igen senere for at fastsætte et tidspunkt for selve interviewet. Spørgsmålet om antallet af interviewpersoner er blevet drøftet tidligere, og at det derfor ikke i egentlig forstand giver mening at tale om repræsentativitet. Man kan dog sige, at de tre præstetyper, som Steen Marqvard Rasmussen opererer med, alle er repræsenteret blandt de seks, måske svagest den såkaldte "klassiske præstetype".[743]

Frikirkepræsterne fra det såkaldte Præstenetværk henvendte jeg mig til personligt i forbindelse med et såkaldt inspirationsmøde, hvor jeg var til stede. På nær en enkelt gav alle de adspurgte frikirkepræster tilsagn om at deltage i et interview. Jeg henvendte mig ikke til mulige interviewpersoner i Præstenetværket, som har en evangelisk-luthersk baggrund, på grund af deres dobbeltrolle som tilhørende både folkekirkegruppen og gruppen omkring præstenetværket. Man kan således sige, at jeg har valgt at se det såkaldte Præstenetværk som en frikirkelig gruppering. Der findes ikke en undersøgelse for frikirkepræsterne, som modsvarer Marqvard Rasmussens om folkekirkepræsterne. Med hensyn til repræsentativiteten skal det bemærkes, at de interviewede frikirkepræster på nær to, hvoraf den ene sagde nej, og den anden ikke deltager i Præstenetværkets aktiviteter, udgør gruppen af primære

[742] Jeg slog op i sognelisten for Aalborg Budolfi Provsti i Landsforeningen af Bedemænds kalender, og ringede til sognepræsterne i den rækkefølge de fremkommer i listen.

[743] Christensen, (2007), s.16-18

frikirkepræster i byen.[744] En markant skillelinje i gruppen af frikirkepræster er vurderingen af den nypentekostale påvirkning eller inspiration, som har præget netværket. Blandt de interviewede er både den mere skeptiske og den mere positive tilgang repræsenteret.[745]

I forbindelse med Helsemessen 2013 rettede jeg henvendelse til 8 udbydere/ behandlere med henblik på en kort sonderende samtale. De otte blev fundet ved en såkaldt snowball, hvor den ene behandler så at sige ledte mig videre til den næste. Et problem med snowball kan være, at interviewpersonerne kender hinanden for godt. Men da miljøet er så lille, vil der næppe være den store forskel i forhold til en anden udvælgelsesmetode. Og en beslutning om ikke at inddrage udstillere fra sælgergruppen, om det måtte være bøger, krystaller, kosmetik eller chokolade, var allerede taget. Alle otte gav tilsagn om, at jeg måtte henvende mig senere med henblik på et forskningsinterview. Udstillerne repræsenterede de otte behandlingstilbud i form af (reiki)healing, clairvoyance, massage, auratydning, vejledning og samtaleterapi. Jeg valgte dog umiddelbart efter samtalerne at se bort fra en behandler som interviewperson, da jeg skønnede, at samtalen havde nærmet sig en terapeutisk samtale. En anden valgte jeg at se bort fra, da denne udbyders tilbud lå i grænseområdet i forhold min definition af behandlere. Da jeg senere henvendte mig telefonisk for at aftale interviews, fik jeg umiddelbart aftaler i stand med fire udbydere, medens to umiddelbart ønskede yderligere betænkningstid. I forbindelse med Helsemessen 2014 valgte begge efter personlig kontakt at sige endeligt nej til at lade sig interviewe med den begrundelse, at de ikke havde overskud til det. Det har således været en erfaring i forbindelse med de såkaldte lytterunder, at en umiddelbar interesse fra en mulig interviewperson i miljøet, kunne være svær at omsætte til en konkret aftale.[746] Ved udstillermiddagen på helsemessen 2014 fik jeg kontakt med en udbyder, som viste interesse for at deltage i projektet, og hvis behandlingstilbud ikke var repræsenteret blandt de hidtil interviewede. Med et på dette tidspunkt godt kendskab til 4 behandlerinterviews valgte jeg i samråd med professor Peter Øhrstrøm at inddrage interviewet af Fok-02 fra prøveinterviewene på Mors som Beh-06, skønt denne behandler ikke er en del af Helsemessen i Aalborg og interviewet følger en forkortet spørgeguide. Grunden hertil var, at dette interview rummer en lang række af de metaoverovervejelser, som Ole Skjerbæk Madsen peger på, bedst findes hos behandlerne, men som kun syntes at være til stede i mindre grad hos de øvrige behandlere, jeg har interviewet. De 6 interviewede repræsenterer som allerede nævnt forskellige behandlingstilgange, men

[744] Betegnelsen præst er ikke som i folkekirken entydig i frikirkelig sammenhæng. Med primære menes her den præst, der i sin funktion minder mest om en sognepræst, og som i de forskellige trossamfunds materialer står anført som den pågældende menigheds (ledende) præst.

[745] Se kapitel 3.3.2

[746] Lars Mollerup-Degn, (2008). s. 6

er selvfølgelig ikke dækkende for gruppen allerede på grund af antallet af interviewede. Men man skal også holde sig for øje, at hele behandlingsområdet som det spirituelle miljø som sådan, at det er svært at sige noget samlende.[747]

Gennemførelse af interviews

Undersøgelsen omfatter således 19 kvalitative interviews, hvis varighed svinger fra halvanden til lidt over tre timer. Interviewene fandt sted enten på interviewpersonens arbejdssted eller privat hos interviewpersonen. Man skal her være opmærksom på, at for såvel de interviewede præster som behandlerne fra det spirituelle miljø er der ofte et sammenfald mellem arbejdssted og privatbolig. Således har de fleste folkekirkepræster deres kontor som en del af boligen. Interviewene fandt således sted på interviewpersonens "hjemmebane". Interviewene blev optaget med en Olympus diktafon (VN-8500PC). Hvert interview foreligger som én samlet lydfil.[748]

Bortset fra interviewet af Beh-06 blev alle interviews foretaget i et rum, hvor alene interviewpersonen og jeg var til stede. Nogle få interviewpersoner ønskede mit informationsbrev om projektet tilsendt på forhånd. Men i de fleste tilfælde havde jeg brevet med til interviewet, som efter gennemlæsning blev underskrevet. Informationsbrevet gjorde som tidligere anført interviewpersonen bekendt med formalia omkring projektet, og fungerede i underskreven stand som interviewpersonens tilsagn om at medvirke i interviewet. Jeg oplevede ikke brevet som en afbrydelse eller en barriere men ofte som en indgang til "smalltalk" inden interviewet.

Både før og efter interviewet fandt en mere uformel samtale sted. Desværre har det ikke været konsekvent, hvor meget af disse samtaler der er blevet optaget. Dog er der i alle tilfælde, medens optageren har været tændt, blevet henvist til, at informationsbrevet er blevet læst og underskrevet. Ligeledes har jeg oplyst, hvad der ville ske i den videre bearbejdelse af interviewene her under anonymisering af udskrifter, hvem der ville kom til at se udskrifterne og i øvrigt opbevaringen af lydfiler.

Under interviewene tog jeg notater primært med henblik på interviewpersonens gestik, men også forstyrrelser i form af telefonopkald, tissepauser og "at katten skulle lukkes ud". Men jeg noterede også umiddelbare analyseideer. I de fleste tilfælde blev notaterne renskrevet samme aften. Jeg reflekterede endvidere over interviewene i sin helhed og refererede de indledende og afsluttende samtaler, såvel som de fysiske rammer for interviewet i øvrigt.

---

[747] Madsen, (uden årstal), s. 4

[748] Lydfilerne er jf. Datatilsynets betingelser båndlagt, da de i sagens natur ikke kan anonymiseres.

Overfor alle interviewpersoner gjorde jeg også mundtligt opmærksom på, at jeg som udgangspunkt ikke udleverede transskriptionerne til gennemsyn med henvisning til, at det er en erfaring, at mange interviewpersoner har svært ved at genkende sig selv i ordrette transskriptioner, og måske ligefrem finder dem intimiderende at se. [749] Ingen af interviewpersonerne har efterfølgende ønsket at få udleveret en fuld udskrift af deres interview. Videre gjorde jeg opmærksom på, at såfremt jeg citerer fra et givent interview og af hensyn til læseværdigheden justerer teksten markant,[750] ville jeg under alle omstændigheder henvende mig med henblik på gennemsyn af citatteksten. Dette viste sig ikke at blive aktuelt.

Interviewguiden

Interviewguiden fungerede overordnet set godt. Dog er det et spørgsmål, om jeg i de første interviews fik klargjort begrebet dialog tydeligt nok. I interviewet af Fri-05 kom spørgsmålet op, hvorfor jeg i de efterfølgende interviews gjorde meget ud af at introducere dialog i den bredest mulige forstand jævnfør Poul Hedges definition.[751] Men ordskiftet nedenfor er samtidigt et smukt eksempel på, hvordan det narrative interview er udtryk for en fælles konstruktion af viden, og en udfoldelse af det nye dialogbegreb. I dette tages der udgangspunkt i en fælles aktivitet, og så kan den teologiske samtale komme efterfølgende. Synspunktet er særligt bemærkelsesværdigt, da Fri-05 religionsteologisk må betegnes som eksklusivist (L1847). Fri-05 siger:

> Jamen.. jeg synes f.eks. det, det er fedt, at katolsk kirke.. vi kan møde dem her i byen. Eller at lave bønnevandringer osv. (Ja, ja). Fordi det handler om at bede for byen. (Mm). Det er det, der er formålet. Så synes jeg, det er meningsfyldt. (Ja, ja). Jeg synes.. jeg vil synes, det var dødssygt at mødes og skulle diskutere et eller andet teologi, for teologi.., for det altså alene. Jeg synes, det er hyggeligt at mødes sammen med en af de katolske præster og høre deres synspunkt på noget og diskutere det. Men hvis det er med det ene formål, så.. så.. det, vil jeg synes, var uinteressant. (Mm). Så, så man må gerne diskutere teologi on the way, men formålet med at mødes skal simpelthen være noget, der ligger uden for os selv på en eller anden måde. (Mm).

[749] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 92

[750] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 294

[751] Hedges, (2010), s. 58

Int.:

Hvis man så stiller det samme spørgsmål om.. ja, altså, nu, nu, nu, du er sådan lidt interessant, for nu forstår jeg godt, hvad du lægger i ordet dialog, ikke. (Ja, ja). Og, jamen.. da jeg lavede spørgsmålet, da tænkte jeg måske noget andet (ja) omkring dialog, ikke. Men, nu fik vi lige den skelnen op her ikke, men hvis vi lige kan fasthol..

Fri 05.:

Hvad hører du, jeg siger omkring dialog?

Int.:

Jamen, jeg, jeg hører meget du siger, sådan den traditionelle samtale, (ja) altså der fører til økumeniske dokumenter og sådan noget.. (ja, ja) på lille plan og store plan. Hvor jeg måske mere tænkte ordet dialog som det, at være i samtale, ikke. (Ja). Og..

Fri 05.:

Det tror jeg, det er fordi, jeg er ikke sådan et sted, hvor jeg sådan opsøger.. nu skal jeg.. (nej). Altså, jeg har en.. altså, jeg har en god ven, der er buddhist. Og når jeg mødes med ham, så taler vi om livet og vores.. altså prøver at forstå hinandens livstolkninger. (Mm). Øh.. men så er det på det niv.. altså, det er på sådan et venskabeligt niveau. (Mm). Jeg har ikke sådan et.. jeg møder ikke nogen på sådan et lidt mere systemisk eller.. og organisatorisk niveau. (Mm). (L1274-1298)

6.3 Transskription

Transskription er ikke en løsrevet, mekanisk proces, men en integreret del af et givent interviewprojekt. Transskriptionen må ses i sammenhæng med undersøgelsens teoretiske baggrund, undersøgelsens design i bred forstand og selvfølgelig i snævrere forstand den analytiske tilgang. Det har i høj grad været tale om en erkendelsesproces at arbejde med transskriptionerne, til dels i et samspil med den eksterne transskriptør, som jeg indgik en aftale med forud for de tre prøveinterviews i april 2013. Som det forudsættes i Datatilsynets standardvilkår skal der foreligge en kontrakt med en given transskriptør, som angiver de nærmere vilkår for arbejdet med transskriptionerne. Aftalen med transskriptør nævner alene, at transskriptionen skulle være *verbatim*.

Men det er ikke uden kompleksitet at inddrage en transskriptør i arbejdet med lydfilerne. Uanset hvem, der transskriberer, er de mange valg, transskriptøren må træffe, udtryk for en fortolkningsproces. Transskription er således i sig selv en fortolkningsproces[752], hvilket også influerer analysearbejdet. Forestillingen om, at den rene, ordrette transskription findes, er ikke holdbar, selvom retningslinjer givet til en transskriptør i en forstand kan ses som et dække over dette.[753] Jeg var således opmærksom på, at jeg efterfølgende som ansvarlig forsker skulle gennemlytte lydfilerne med transskriptionerne foran mig. På denne måde ville jeg også kunne danne mig et samlet overblik over mine data.

Under arbejdet med lydfilerne fra prøveinterviewene defineredes en første transskriptionsnorm. Transskriptøren gennemlyttede således ikke en større del af optagelsen forud for første skrivning, for ikke at danne sig en kontekst og derved måske overse andre små detaljer til transskriptionen. Små bidder aflyttedes en af gangen. Efter gennemskrivningen blev optagelsens dele så lyttet igennem, og transskriptøren så på afskriftens dele i forhold konteksten. Udgangspunktet var som anført ovenfor verbatim transskription, i praksis dog med udeladelse af gentagne ord. Af nonverbale ytringer anførtes øh'er i begrænset omfang, mere konsekvent latter og suk mv. Ligeledes markeredes lange tænkepauser (over 10 sek.).

Tegnsætning udgør en særlig problemstilling i transskription og er nødvendigvis et udtryk for transskriptørens skøn. Ikke desto mindre kan tegnsætningen få stor betydning for forståelsen af det sagte. Som Kvale og Brinkmann anfører, kan de samme skrevne ord i en udskrift få to helt forskellige betydninger, alt efter hvordan kommaer og punktummer sættes.[754] Af hensyn til læsbarheden blev det besluttet, at transskriptionen skulle være med tegnsætning. Punktummer gav sig for det meste af sig selv. Kommaer var vanskeligere. Som udgangspunkt besluttedes en grammatisk kommasætning, således at et underforstået verbum i en sætning også udløste et komma. Pausekomma blev sat i nødvendigt omfang.

Men der findes ikke nogen fastlagt norm for transskription.[755] Det afhænger i høj grad af forskningssituationen, hvad man konkret vælger.[756] Mit fokus var på dette

[752] Kvale og Brinkmann, (2009) s. 199

[753] Susan A. Tilley har forsket i relationen forsker og ansat transskriptør og hvilken kompleksitet det giver i forhold til arbejdet med transskription. Hun viser også, hvordan et sådan samarbejde kan blive en læringsproces for assistent såvel som forsker. Se: Susan A. Tilley: Transcription work: learning through coparticipation in research practices, i: Qualitative Studies in education vol. 16, no. 6, 2003. Aktuel henvisning s. 839-40. Samt: Susan A. Tilley: "Challenging Research Practices: Turning a Critical Lens on the Work of Transcription, i: Qualitative Inquiry, Vol. 9, no. 5, 2003.

[754] Kvale og Brinkmann (2009), s. 207

[755] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 203

tidspunkt i forskningsprocessen på det semantiske indhold i narrativerne, hvorfor det syntes rimeligt at definere en transskriptionsnorm som *tilnærmet verbatim*.

Efterhånden som transskriptionerne forelå fra transskriptøren, gennemlyttede jeg lydfilerne i deres helhed, og foretog således ikke kun stikprøver forud for arbejdet med kodning og analyse. Uanset hvem, der transskriberer lydfilerne, er det forskeren, som må undersøge troværdigheden af transskriptionsprocessen som en fortolkende handling.[757] Det var aftalt med transskriptøren, at det skulle angives, når der forekom svært forståelige passager, hvor hun var i tvivl, eller ikke kunne tyde det talte.

Denne proces blev dog langt mere omfattende, end jeg havde forestillet mig. Allerede gennemlytningen af de første interviews gjorde det klart, at en tilnærmet verbatim transskription slet ikke var dækkende. Dette havde umiddelbart at gøre med min rolle som interviewer. Kvale og Brinkmann anfører således: "Når den narrative interviewer først har bedt om en historie, er det hans eller hendes væsentligste rolle at lytte, afholde sig fra afbrydelser, indimellem stille opklarende spørgsmål og hjælpe den interviewede med at fortsætte sin historie".[758] Men jeg interviewede langt mere aktivt end dette. Jeg var ikke alene igangsætteren: "vil du fortælle mig historien om, hvad der har ført dig til, at du…" Det er selvfølgelig et spørgsmål om fortolkning, hvornår det at "stille opklarende spørgsmål og hjælpe den interviewede" bliver styrende for narrativen. To eksempler fra de to første interviews viser, hvordan jeg ubevidst og mere bevidst bryder interviewpersonens fortælling af. Fri-01 fortæller således om sit kirkelige udgangspunkt, men narrativen bevæger sig over mod oplevelsen af det karismatiske, og fortsætter:

> .. Jeg ved ikke, om vi bruger det samme ord på dansk. Men det er den spirituelle retning, vil jeg sige frem for den mere sådan teoretiske teologiske. Altså den mere oplevelses.. (ok).. (ja).
>
> Int.:
> Æh.. nu siger du, du stammer fra en .. æh .. Baptistsammenhæng, ..
> (Fri-01 L89-93)

Var jeg her for ivrig i at få interviewpersonen tilbage til hovedfortællingen? Fri-02 afbryder jeg derimod mere bevidst i situationen:

> … Men jeg må sige, at i dag har jeg fået et noget større syn på den by, jeg er en del af, (mm) og hvad kirkens rolle er i byen. (Mm).

---

[756] Gibbs, (2012), s. 13f; Tangaard og Brinkmann, (2011), s. 43

[757] Tilley (2003B), s. 842

[758] Kvale og Brinkmann s. 175

> Int.:
> Det vil jeg spørge meget mere om senere. *(Fniser).* Men det fik vi lige sat en overskrift på her og nu så. (Ja, ok).
>
> (Fri-02 L187-192).

Men den største overraskelse var de nonverbale ytringer. Jeg lyttede meget empatisk, kom med brummelyde og tilkendegivelser, der bragte historien videre. Men der kan også gives et eksempel, hvor jeg af en grund pludseligt lyder irriteret, og interviewpersonen reagerer straks på det (Fri-01 L416). Med Beh-05 blev det til en hel ordveksling:

> … Jeg ved ikke, om du skal ud af, at jeg er ud af en søskendeflok på fire?
>
> Int.:
> Nej, det..
>
> Beh 05.:
> Nå..
>
> Int.:
> Jo, jo. Undskyld, hvis det er væsentligt for dig..
>
> Beh 05.:
> Det, synes jeg egentlige ikke, det er. *(Latter).* Det, synes jeg egentlig ikke, hører med til historien, men jeg er den eneste af mine søskende, der arbejde med det her spirituelle.
>
> (Beh-05 L864-873)

Jeg stod med en meget klar erkendelse. Et interview er ikke kun det semantiske indhold. Jeg var gået i den "semantiske fælde", som Catherine Riessman taler om. Ordene er ikke alt, hvad der er.[759] Og noget af det andet, som også er, er alle de nonverbale ytringer i interviewsituationen.[760] Og det, der også er, er stilhed, og det, der ikke bliver sagt.[761] Sådanne nonverbale ytringer kunne være:

---

[759] Riessman, (2011), s. 312

[760] Blake D. Poland, (1995), Transcription Quality as an Aspect of Rigor in Qualitative Research, s.293. in: Qualitative Inquiry 1995: 290-310

[761] Blake D. Poland, (1998), reading Between the Lines: Interpreting Silences in Qualitative Research, s. 294, in: Qualitative Inquiry 1995: 1 s.293-312

> Int.:
> Æh.. Nu vil jeg spørge til nogle konkrete begivenheder. Det første det er Kirkedagene., som jo blev afholdt i foråret. Var du med til dem?
> Folk 05.:
> Ja. Lidt af dem. (Mm). *(Metadata: Skærer ansigt).*
>
> (L1007-1010)

> Fri 01.:
> Altså der vil være nogle ting, (mm) som har noget værdi et eller andet sted, som man kan tage med sig. *(Banker flere gange i bordet under sætningen).* (Mm). Men selvfølgelig er det vigtigt, at man har begge dele. (Ja).
>
> (L1074-1076)

På den baggrund inddrog jeg mine notater (metadata) omkring interviewsituationen. Disse notater, som i de fleste tilfælde blev skrevet igennem allerede samme dag, som interviewet blev foretaget, rummer en række oplysninger, der ikke i alle tilfælde kan fremgå af lydoptagelserne. Man skal her være opmærksom på, at arbejdet med metanoter ikke er en rent mekanisk proces, hvor det håndskrevne notat – så at sige - skrives ind. Der er snarere tale om en kreativ proces, en videre bearbejdning af de mange indtryk fra interviewsituationen, samt ideer til den efterfølgende analyse.[762] Men først og fremmest er der tale om notater om kropssprog, om særlig stemmeføring, bevægelse (gråd), ironi, som det kan være svært at fastholde, end sige forstå uden for den kontekst, som interviewet oprindeligt udgjorde.[763]

Jeg arbejdede længe med hvert interview bl.a. med indsætning af nonverbale ytringer i transskriptionerne. Jeg var under dette arbejde i løbende dialog med transskriptøren om steder, hvor der kunne være tvivl om transskriptionen. Transskriptøren justerede endvidere sin måde at transskribere, så ord sagt flere gange, pauser og nonverbale ytringer nu blev noteret i større omfang. Selvom transskriptionsnormen løbende blev justeret, var dobbeltprocessen nødvendig. Allerede min egen erkendelsesproces viser, hvor vigtigt det er, at forskerens selv arbejder med transskriptionerne. Det var bemærkelsesværdigt, i hvor høj grad jeg kunne genkalde mig situationen, rummet, omstændighederne omkring interviewet, når jeg gennemlyttede lydfilerne i sammenhæng. Endvidere fik jeg et godt overblik over det enkelte interview.[764]

---

[762] Gibbs, (2012), s. 11

[763] Tanggaard og Brinkman, (2011), s. 43

[764] Tilley (2003B), s. 841

Forskeren må lytte til samtalen, der skal tolkes, for at få flere nuancer med og hermed undgå, at betragte interviewtransskriptionerne som de egentlige grundlæggende empiriske data i interviewprojektet.[765] Transskriptionen er et udtryk for en udvælgelse af, hvilke dimensioner af interviewsamtalen, der skal medtages. Skal man f.eks. inkludere pauser, betoninger og følelsesudtryk som latter og suk? Svaret afhænger af, hvad transskriptionen skal bruges til. Den beslutning kan alene forskeren tage. [766]

I en række tilfælde måtte jeg direkte korrigere transskriptionen. Jeg har ikke ført statistik, men noterede alene en række karakteristiske eksempler. Men det har været tydeligt, at forudgående kendskab til fagområdet gjorde, at jeg kunne høre nogle passager, som transskriptøren enten havde givet op overfor eller anført som en fejlagtig tekst. Fri-03 refererer således sin menigheds særlige måde at organisere præstefunktionen på, hvilket transskriptøren ikke havde kunnet finde mening i[767] (Fri-03 L582). I samme interview hører transskriptøren "..bede folk..", men interviewpersonen siger "..bede for hinanden.." (Fri-03 L1537). Transskriptøren transskriberer Fri-04: "Men ordet apistisk??? Det er ikke læresætninger. Det er ikke teologi. Det er begrebet pistisk – det er begrebet, at tro – den der troslivsstil, altså." Interviewpersonen siger: "Men ordet er pistis. Det er ikke, det er ikke læresætninger. Det er ikke teologi. (mm, mm). Det er begrebet pistis (mm) – det er begrebet, at tro – det er den der troslivsstil, altså" (Fri04 L2331-33). Her handler det således om en teologisk (græsk) fagterm, som ikke bliver forstået/genkendt. I Folk-03 er der derimod tale om en bibelsk reference, som et fejlsat punktum gør uklar. Transskriptøren skriver: "Åndelig. Gudstjeneste. Åndelige…" Åndelig gudstjeneste" må referere til Rom. 12,1, selvom der her siges "åndelige gudstjeneste". (Folk-03 L154)

Men man må også spørge, om en transskriptør i en udstrækning hører det, som han eller hun forventer at høre? Vil den lyttendes forudantagelser betyde, at der er ting, som man derfor ikke hører, som det siges? Således skriver transskriptøren: "Vi gik bare ind og brød isen". Men interviewpersonen siger: "vi gik bare ind og brød i Jesu navn" (Fri-03 L478). Lidt tidligere i samme interview fortæller interviewpersonen om sin nervøsitet ved at tage et præstejob. Interviewpersonen konkluderer, men

[765] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 200

[766] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 202

[767] Jeg vælger ikke at citere fra interviewet, da det vil gøre det meget let at identificere menigheden og dermed også interviewpersonen.

”hvis det er Gud, der har sat mig her..”, så kunne Gud også sætte ham i stand til at klare det. Transskriptøren hørte: ”hvis jeg er uddannet..” (Fri-03 L303-4).[768]

Efter at jeg havde arbejdet med de første interviews udkrystalliserede den endelige transskriptionsnorm sig. Det var en stor lettelse, at den eksterne transskriptør så at sige lavede ”brødarbejdet”.

Anonymisering

Anonymiseringen af transskriptionerne efter Datatilsynets standardvilkår for forskningsprojekter fandt sted ved denne første gennemlytning af lydfilerne. Det var en proces med mange dilemmaer. Men en fuldstændig anonymisering er næppe mulig, da undersøgelsen finder sted i et relativt snævert miljø i en mindre dansk provinsby. Og slet ikke i forhold til læsere, der måtte kende miljøet. Derfor er de anonymiserede interviewudskrifter også kun tilgængelige for bedømmelsesudvalget. Når jeg har citeret fra interviewudskrifterne, har jeg derfor måttet overveje, om der skulle en yderligere anonymisering til.

Når alt arbejde med kodning, analyse og afrapportering er blevet gennemført på grundlag af disse anonymiserede data, har det været nødvendigt at overveje, om og i så fald hvor meget, der er gået tabt i anonymiseringsprocessen.[769] I nogle tilfælde har jeg valgt ikke at anonymisere, for at meningen ikke skulle gå tabt. Men mit nære kendskab til miljøet vil formodentlig i stort udstrækning kompensere for anonymiseringen.

Anonymiseringen omfatter interviewpersonens navn, hvor det måtte forekomme, reference til hans/hendes kirke/menighed/forretning, samt geografiske referencer. Efter et skøn er andre personnavne og detaljer fra praksishistorier også blevet anonymiseret, såfremt det skønnes, at grænsen for en given interviewpersons tavshedspligt er blevet overtrådt. Offentligt kendte episoder, steder, personer er derimod ikke blevet anonymiseret. Det skal dog anføres, at de originale lydoptagelser opbevares på Kirkeministeriets lukkede drev (kms-storage-01) for eventuel reference. Under kodningen yderligere nogle anonymiseringer.

---

[768] For Tilliey var arbejdet sammen med hendes transskriptør med til at skærpe hendes opmærksomhed om transskriptionsprocessen, og oplevede en læringsproces ikke alene for transskriptøren men for hende selv som forsker (Se side 849). Min erfaring har været, at processen med transskriptøren har bidraget til min erkendelsesproces, men at have brugt udskrifterne uden en anden gennemarbejdning ville have haft betydning for det senere analysearbejde.

[769] Gips, (2012), s. 12-3.

6.4 Kodning og analyse

Kodningen blev en uforholdsmæssig lang proces. Og det blev efterhånden klart, at tiden ville skride. Det gav en række overvejelser, om det var muligt at reducere det materiale, som skulle indgå i analysen. Men netop den valgte narrative tilgang gjorde, at det ikke kunne lade sig gøre at foretage nedslag i interviewene. I narrative interviews står tingene jo ikke nødvendigvis det samme sted i interviewet, hvilket ville gøre sammenligninger på tværs umulige. Så det var et nødvendigt valg at forsætte med et alt for stort materiale på trods af tidsfaktoren.

Jeg har ikke anvendt særligt kodesoftware af to årsager. Antallet af interviews lå i underkanten af det antal, hvor det for alvor kan betale sig med et kodeprogram. Og da det hurtigt var klart, at jeg måtte konstruere mit eget kodesystem, valgte jeg ikke at bruge tid på at undersøge, om dette system kunne indpasses i bestående software. Jeg valgte derfor en lavpraktisk løsning med Words kommentarfunktion, hvor kommentarfeltet blev brugt til at indkaste kodningen. Kommentarfunktionen gør det muligt at markere relevante dele af interviewteksten, og det er muligt at lave søgninger i kommentarteksten. Metaforer og metaforiske udtryk valgte jeg at markere med rød farve og i kommentarfeltet *M, så koden var unik søgbar. Jeg måtte opgive at søge direkte på nogle få koder, fordi de ikke bestod af usædvanlige bogstavkombinationer.

Det viste sig at være en overskuelig og funktionel løsning i den efterfølgende analyseproces. Men det viste sig også, at hukommelsen var et godt "værktøj", så jeg ved særlige ord hurtigt kunne søge mig frem til bestemte steder i interviewene. Jeg har enkelte gange fundet det nødvendigt at genhøre passager fra lydfilerne, ligesom metanoterne i situationer har været en hjælp.

Da min tilgang til kodningen har været konceptstyret, udviklede jeg følgelig de fleste af koderne forud. Disse blev samlet i en kodebog med definitioner. Men der dukkede også koder på undervejs, navnlig i SO gruppen. SO koder var i første omgang de såkaldt store ord, som jeg konfronterede interviewpersonerne med sidst i interviewet, som SO Sandhed, SO Fællesskab. Men hurtigt fandt jeg et behov for at fastholde en del andre begreber SO Karma; SO Relation; SO Ego af hensyn til at kunne foretage tværgående søgninger. Jeg fandt det ikke nødvendigt at skelne mellem de forskellige SO ord. Og det er da heller ikke alle, som har være i brug. Men som den analytiske proces forløb, var der SO kodninger, som blev endog meget nyttige.

Efter at have kodet to interviews stoppede jeg op for at se, om der skulle ændres i koderne i det hele taget. Jeg havde også kodet hvert interview i tre dokumenter, livshistorie, praksishistorie og konkret handling, ud fra en formodning om, at det ville være mere overskueligt i den senere proces. Men det var bare mere uoverskueligt og tidskrævende, og blev derfor opgivet. Jeg gennemgik kodningen

med min vejleder Peter Øhrstrøm efter, at den for de to interviews vedkommende var sammenskrevet i hvert sit dokument, og vi fandt, at kodningen var konsistent. Men også omkring kodningen er det nødvendigt at være fuldt ud bevidst om, at forskeren både er en observatør af den sociale verden og en del af den samme verden. Alle har ideer om, hvad der måtte forventes at komme frem gennem kodningen. Og som sociale forskere, har vi sandsynligvis mere end de fleste på grund af teoretisk viden som kendskab til tidligere empirisk forskning.

Dette er selvfølgelig ikke uden problemer. Men gennemgående har mit forudkendskab til feltet været en fordel. Det sværeste har faktisk været fagteologiske begreber. Det er tydeligst kommet frem i Beh-01 og Beh-06, fordi de bruge rigtigt mange kristent teologiske begreber. Begreber, som jeg som teolog umiddelbart forstår og forbinder noget ganske bestemt med. Ud fra en kristen synsvinkel bevæger de to behandlere sig i et grænseteologisk land, hvor de kristne begreber - så at sige - er tvistet, måske bare ganske lidt (Beh-06 L345). Et eksempel på denne grænseteologiske tilgang er Beh-06's udlægning af syndefaldet (L486f), eller hans karakteristik af Jesus, hvor det måske er mere tydeligt, at der ligger en teosofisk tankegang bag (L544). Jeg har ikke – som før anført – ført statistik, jeg skulle også passe på ikke at komme til at modkode i situationer, hvor jeg var teologisk uenig med interviewpersonen (Flk-01 L515).[770] Slutteligt blev jeg opmærksom på, at fravær af tale også kan/skal kodes. I interviewet af Flk-03 var der en situation, hvor interviewpersonen helt klart ikke ønskede at udtale sig, men jeg gik i den fælde at presse ham – i øvrigt helt imod det metodiske grundlag (L1449f)

6.5 Narrativ analyse

Det har i høj grad været en genkendelig erfaring, som når Kvale og Brinkmann påpeger, at narrative analyser fokuserer på teksters mening og sproglige form; de behandler de temporale og sociale strukturer og handlingerne i interviewhistorierne.[771] Jeg fandt det nyttigt at give de enkelte narrativer overskrifter eller titler som "jordnært menneske", "En god ven" (Flk-04 L347). Desværre er det ikke muligt at gengive narrativanalysen i tekstform, da den tidsmæssige ramme gjorde, at der ikke kunne arbejdes færdigt med fulde personprofiler. Men det skal understreges, at analysen kan findes i kodningen af interviewudskrifterne.[772] Selvsagt var arbejdet med attributter (se nedenfor) også udtryk for en analytisk proces.

[770] Leer-Salvesen beskriver denne problematik i Kapitel 4.

[771] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 246

[772] Se kapitel 5.6 for eksempler.

Personprofilerne var tænkt disponeret med først de rent biografiske oplysninger. Derefter et afsnit kaldet "selvbillede", så gengivelse af livshistorien med vægt på vendepunkter og kaldsoplevelser, dernæst parallelt med interviewet de enkelte punkter og slutteligt en beskrivelse af interviewpersonen set i forhold til de øvrige interviewpersoner. Det kunne være kirkedagene, kirkevandringen, vielser af personer af samme køn eller samarbejde med muslimer. Metaforbrugen var integreret i gennemgangen og sat relation til sammenhængen i interviewet. Videre var praksis narrativerne skrevet ud i verdenssynsdimensioner, løse verdenssynskomponenter var oplistet og slutteligt de steder, hvor det var relevant at henvise til Toulmins backing element. Men det var ikke inden for de givne tidsmæssige rammer at føre denne del af projektet til ende. Her skal der gives nogle eksempler.

Her gengives tre praksishistorier sat op som worldviewkomponenter fra Fri-04's interview:

L679-709 - **En del af evangeliets forkyndelse**

Ontologi: Der findes en reel åndelig verden. Der findes en ond åndelig verden med dæmoniske kræfter, som kan presse mennesker og binde mennesker.
Fortid/Forklaring: Depression, anslag, sygdom kan skyldes dæmonisk påvirkning.
Fremtid: Udfri de bundne og sætte fanger fri af synd, dæmonisk inspirerede vaner. Noget dæmonisk styret og kontrolleret.
Praxiologi I: Det er en del af tjenesten for evangeliet at sige: "Vi forsager djævelen og alle hans gerninger og alt hans væsen".
Praxiologi II: Der kan være brug for åndelig hjælp – bøn eller direkte byder over det for at løse for bindinger.
Axiologi: Leve for Gud, leve et rigtigt og ordentligt liv.
Epistemologi: Evangeliet (Biblen).
Aktør: Kan personligt opleve at være presset af det. Det kommer tæt på, han værner sig, og han tager det alvorligt, når mennesker kommer til ham.

L776-783 – **Et redskab i din hånd**

Ontologi: Gud nævner det, som ikke er, som om det var. Gud oprejser de døde. Guds kraft gør det.
Fortid/Forklaring: Hans mor blev momentant helbredt for en alvorlig sygdom ved en gudstjeneste. Guds Ånd ramte hende på en dag, som Gud forud havde talt til ham om.
Futurologi: Moderens helbredelse var en stærk åndelig kraftbehandling, som han selvfølgelig har praktiseret mange gange senere i sin tjeneste.
Praxiologi: Gud giver et redskab i hånden til at frigøre og forløse Guds kraft ind i menneskers liv.
Axiologi: At tale helbredende ord ind over menneskers liv

Epistemologi: Guds tiltale (åbenbaring).
Aktør: Han taler helbredende ord ind over menneskers liv og beder for syge mennesker.

L827-849 – **En kvinde kommer i gang**

Ontologi: Jesus (Gud) kan hjælpe aktivt.
Fortid/forklaring: Enlig mor med social belastning som på trods af hendes nye uddannelse mener, at hun ikke kan få job.
Futurologi: Hun har nu "en fin lille virksomhed". Hun kommer ud blandt mange mennesker. Med sit hjerte viser hun Jesus, selvom hun selvfølgelig ikke kan prædike for sine kunder.
Praxiologi: Han spørger kvinden: Hvad vil du gøre? Du har fået din uddannelse, kan du ikke starte for dig selv?
Axiologi: I kraft af sit trosliv og sin kærlighed til Jesus og sine evner, er hun ikke en social klient, der venter på, at det offentlige skal hjælpe hende.
Epistemologi: Jesus kan give hende gode ideer til at komme videre.
Aktør: Den, der tager hånd om, og skubber folk videre. Den, der ordner problemerne.

De tre eksempler viser med stor tydelighed, hvor effektivt verdenssynselementerne træder frem, når praksisnarrativerne analyseres på denne måde. Den første handler om en praktisk-teologisk problemstilling, nemlig uddrivelse af onder ånder. Spørgsmålet sættes ind i Fri-04's verdensopfattelse. Der findes en reel åndelig vreden, som også kan være ånd. Den åndelige verden kan påvirke mennesker, også give sygdom. Han får henvist til trosbekendelsen, som ud fra et samlet kendskab til interviewpersonen også peger på et ønske om anerkendelse fra den store kirke. Han epistemologiske rammer er åndelig (Biblen) og han ønsker en åndelig liv for mennesker. Men det er ikke en tjeneste uden omkostninger for ham selv. Presset er åndeligt, men kan også være omverdenens manglende forståelse. Den anden historie er personlig. Han fortæller, hvordan han fulgte moderens mirakuløse helbredelse, men også hvordan denne erfaring af Guds konkrete indgriben fortæller ham, at han er et redskab i Guds hånd. Han har gennem oplevelsen fået mandat til at bede for syge. Den sidste praksishistorie handler om en social klient, som han har et sjælesørgerisk forløb med. Kvinden hjælpes til sin egen virksomhed. At det lykkes tolkes åndeligt, og indikerer også hans omverdenssyn. Hun er ikke længere social klient men har selvstændigt erhverv. Igen tilføjer narrativen et element til hans selvforståelse.

Selvbillede for Fri-04:
Fri-04 henviser gerne til sin teologiske (ud)dannelse (L167/201) og giver flere gange i interviewet længere teologiske redegørelser (L168-218); (L427-481); (L1531-1597); (L1601- L1645). Han kritiserer frikirkebevægelsen for at stå på et ringe teologisk fundament (L200). Fri-04 lægger vægt på, at han er et åndeligt menneske.

Han er optaget af at høre fra Gud. Som åndeligt bevidst har han forståelse for bønnens liv, lovsang og tilbedelse. Forkyndelsen skal have stærke åndelige elementer i sig for at han kan få udbytte af det. Overfor andre mennesker er han optaget af at vandre i tilgivelse og ikke været styret af umiddelbare reaktioner. Han mener, at det åndelige giver ham en anden karakter, et andet væsen og henviser til Gal. 522f om Åndens frugt. Fri-04 fortæller gerne om de åbenbaringer, som han har fået, og hans oplevelse af Jesus som en magtfuld konge (L723/33). Nogen vil se Fri-04 som en "autoritetsperson". Men det behøver ikke at være noget negativt at stå med autoritet. Dog mener han, at det er hans stil og hans stræben at tjene mennesker (L791). Hans opfattelse af kristendommen som sådan såvel som hans personlige tro er, at der er tale om en åbenbarelsestro (L1578). Sandheden bygger på åbenbaring, og har man fået en åbenbaring, så er der ingen diskussion – for en selv i det mindste (L1582). Men i interviewets udgangsreplik kommer et næsten modsatrettet element frem om alt det, som interviewpersonen føler, at han skal leve op til kirkeligt set, nu også er sundt og bibelske. Eller om det dybest set er magtesløsheden, som er vigtig for Gud (L2426).

Sprængte døden til bunds (L193/8); (vi meget let) kan give køb på (L289);

Kaldshistorie: Flk-04 L195-272 og 277-327
Opvokset i en kirkeligt interesseret familie, uden at han blev tvunget i kirke. Men forældrene kom der jævnligt. Kirken var således ikke en fremmed verden. Han husker det fantastiske i fællesskabets salmesang (L196). Det spillede en stor rolle for tanken om at blive præst, at Flk-04 mødte nogle mennesker, som gjorde et stort indtryk på ham, især en religionslærer i gymnasiet. Han formidlede tanken først. (L205). Det er krævende at være præst som sjælesørger, taler ved de der fuldstændigt afgørende begivenheder i tilværelsen og prædikant. Der skal laves et ordentligt stykke arbejde (L212). Man kan ikke være præst uden en indre glæde, i en erkendelse af, at man hele tiden har Kristus, som tager en i hånden. Kan det ikke bære ens arbejde som præst, så kan man heller ikke bæres i arbejdet (L221). Præstearbejdet stiller også store krav til familien, så der er grund til at takke den familie, som bakker op (278f). Det er mentalt hårdt at skulle stå til rådighed altid (L340).

Blevet slæbt (med i kirke) (L197); fra barnsben af (L200); (salmebog i) verdensklasse (L202); helt oppe og ringe (L203); pukler med det (L218); (ikke præst uden) have glæde i hjertet (L222); (Kristus) tager dig i hånden (L224); bære dit arbejde som præst, så kan du ikke bæres (L224); spiller en meget stor rolle (for mig) (L231); sætninger til at) holde mig på ret køl (L245); (jeg er) på ret køl igen (L250); i tidens løb (L254); pladderromantisk (L267); (livet er) en gave (L281); metafysisk gysen (L289); (verden) står på sine egne ben (stadigvæk) (L300); i den lille verden eller offentlig i den store (L309); medlemskort (af folkekirken) (L311); at tage tråden op (L324).

Således et eksempel på en livshistorie, som er medtaget her også på grund af sin korthed. Nogle fortællinger i materialet er endog meget lange. Men alligevel får Flk-04 fortalt, hvad der var afgørende for hans kald, nemlig mødet med blandt andet en gymnasielærer. Der var altså ikke tale om en åndelig oplevelse. Men det betyder ikke, at det åndelige aspekt ikke er afgørende for ham. Den meget markante metafor, at Kristus tager ham ved hånden som en forudsætning for, at præstearbejdet lykkes. Han har også en oplevelsen af, at det trækker veksler på familien, at han er præst. Øjnene falder også på metaforen metafysisk gysen, som refererer til en meget voldsom begivenhed, som påvirkede ham stærkt på det åndelige plan. Begivenheden beskrives i en praksisnarrativ, som i sammenhængen bliver brugt til, at han kan redegøre for sit kirkesyn:

L281-327 - **Folkekirken**
Ontologi: En metafysisk gysen
Fortid/fortælling: En katastrofe indtræfferer. I "huj og hast" arrangeres en gudstjeneste, og alle officielle instanser indbydes med byens borgere.
Futurologi: Stemningen ved gudstjenesten var en stor længsel efter noget, som står fast
Praxiologi: Forbereder gudstjenesten med kort varsel og skal prædike.
Axiologi: Med få dages varsel kan man altså samle rigtigt mange og fylde en stor kirke.
Axiologi: At vi synger sammen, og at vi står fast ved, at vi måske også er bange.
Epistemologi: Åndelig viden – for det afhænger ikke at egne evner og egen viden.
Aktør: Tager ansvar. Den præst, der kender sig pligt. Repræsentant for den kirke, som står til rådighed.

Men det er også værd at vise listen over de backing-elementer, der findes i interviewet med åndelig reference.

Reference til det guddommelige (Backing)
L114 – Sprogligt set er liv og ånd identiske med hinanden. Hvis der ikke var liv, var der heller ikke ånd. Da Jesus tager afsked med disciplene, ånder han på dem og siger: "Modtag Helligånden". Via den ånd får de deres opgave givet i tilværelsen. Flk-04 har vanskeligt ved at tænke ånd uden at tænke Helligånd. Jævnfør Johs. 20.22.
L174 - Forargelsen mod evangeliet: Jarius' datter er ikke død, hun sover kun. Når vi har gennemlevet protesten, leet af Jesus, kommer troen på opstandelsen som en intens insisteren på livets sejr over døden. Jævnfør Mark. 5.39-40 o.a.
L462 (505) Henviser til "den religiøse grundfortælling" mellem jøder, islam og kristne – tempelbjerget i Jerusalem. Men i stedet for den dialog, som burde være mulig, hører man altid om fundamentalisterne, der provokerer, selvom der "gudskelov findes moderate muslimer". Han vil fastholde, at dialogens sted er Tempelbjerget i Jerusalem.

L874 – Jesus lader sig standse af forskelligheden. Han stopper således op for den blodsåttige kvinde uden den travlhed, der måtte forventes, eftersom han skulle skynde sig til Jairus datter. Jesus burde ikke stoppe for denne kvinde, og disciplene mener, at hun forstyrrer frygteligt. Dette mener Flk-04 svarer til vore menneskelige fordomme. Men Jesus lader sig altid standse af forskelligheden, og derfor skal vi også bære forskellighed. Jævnfør Markus 5.21-42.

Slutteligt rummer hver personprofil en liste over verdenssynskomponenter, som ikke indgår i praksisnarrativer, men står løsrevet i interviewet:

(Flk-04):
L49 – Ontologi: Intet direkte guddommeligt indbrud i den daglige tilværelse.
L408 – Ontologi: Ansvar overfor en instans, der holder ham på plads. Kalder denne instans for Gud.
L442 – Epistemologi: Fundamentalisme eller absolutisme er et grundlæggende problem.
L805 – Epistemologi: Alle må forholde sig til sandheden. Sandheden er et menneske, Jesus af Nazareth.
L884 – Praxiologi: Fællesskab er begrundet i fælles livsvilkår.

Metaforer

Arbejdet med metaforerne kom desværre under tidspres, da det indenfor de givne rammer ikke viste sig muligt at udarbejde fulde personprofiler for alle interviewpersoner. Men metaforerne er samlet efter personprofilernes disposition i et appendiks, medens krigs- og medvandringsmetaforerne findes udskilt som en del af afhandlingens tekst. Hvor der citeres fra interviews, er metaforerne markeret med rødt. Det har været en erfaring, at metaforer ofte i tilgangen kom til at virke som fortolkningsnøgler til interviewteksten. Ovenfor ses et eksempel på samspillet mellem livshistorie og metaforsamling.

6.6. FCA-analyse

Da Rachel Goldbergs arbejde har været en afgørende inspiration for nærværende projekt, var det nærliggende først at se på hendes tilgang.[773] Goldberg kunne identificere nogle sammenhænge mellem specifikke worldviewelementer og praksisskridt hos de interviewede konfliktmæglere, navnlig hvad angår synet på anvendelse af vold i konfliktløsning.[774] Goldberg bygger på Oscar Nudlers arbejde, hvor han også deler et verdenssyn op i række punkter som svar på livsspørgsmål. Han taler om ontologi, forklaring, axiologi og epistemologi. For hver af disse demonstrerer Goldberg et kontinuum mellem hendes kategorier realisme og konstruktivisme. Men at udforme kontinua i denne sammenhæng med så relativt få verdenssynsdimensioner synes ikke at være dækkende. Jeg kunne også frygte, at denne tilgang ville komme til at lægge sig for tæt op ad en kategoriserende tilgang. Den dimensionerende tilgang til verdenssynsbegrebet med baggrund i Mark E. Koltko-Riveras arbejde gjorde det nærliggende at rette opmærksomheden mod *Formal Concept Analysis* (FCA). Denne analysemåde ser et givet koncept ”bottom-up”. På samme måde ser en dimensionerende tilgang de enkelte dimensioner ”bottom up”, før der kan tales om et koncept, eller i dette tilfælde en verdenssyn. I en FCA-analyse, som den foretages i nærværende projekt, går de enkelte verdenssynsdimensioner ind som attributter. Det var således et spørgsmål, om ikke en FCA-analyse kunne identificere flere sammenhænge end Goldbergs tilgang.

Det er næppe en overdrivelse at sige, at projektets største udfordring har været at identificere de mange attributter. Da interviewene er narrative, står interviewets elementer, populært sagt, ikke altid det samme sted eller i sammenhæng, eller de siges måske ikke engang direkte. Set udefra kunne det anføres, at en anden interviewtilgang måske ville have lettet arbejdet med at identificere de valgte verdensdimensioner ganske betragteligt. En semistruktureret eller en struktureret interviewtilgang ville i højere grad have sikret, at alle attributter svarende til de givne verdenssynsdimensioner kunne besvares med et ja/nej. Men det ville også have givet interviews uden samme dybde, og hele det analytiske potentiale i den narrative tilgang ville være gået tabt.

Men det er værd at træde et skridt tilbage og se, hvordan attributterne er blevet til. Der kan her hverken tales om, at attributterne er deduceret ligeså lidt som de alene er vokset ud af interviewmaterialet. Med baggrund hos Koltko-Rivera og Vidal har der været en overordnet ramme, som har systematiseret verdenssynsattributterne (attribut 25-148). Endvidere har der på baggrund af den relevante faglitteratur været

[773] Se kapitel 5.7

[774] Det skal også her understreges, at det ikke har været muligt at efterprøve dette, da væsentlige delle af hendes afhandling er båndlagt, og referatet i nærværende afhandling således alene bygger på hendes artikel Goldberg, (2009).

et ønske om at kunne identificere nogle specifikke begreber, hvis det var muligt. Sådanne begrebssamlinger har for eksempel været det religionsteologiske med eksklusivisme, inklusivisme og pluralisme (attribut 119-121) eller forholdet til helligskrifter (bibel/anden metahistorie) som fundamentalistisk/konservativt/liberalt (attribut 133-135/139-141). Interviewguidens såkaldt store ord som blandt andre "sandhed", "fællesskab" eller "tolerance", som alle har relevans for religionsdialogen, var taget med for at øge muligheden for tværgående sammenligninger mellem interviewpersonerne. I det omfang, der var muligt ud fra det empiriske materiale blev disse også omsat til attributter. Handlingsattributterne (attribut 149-202) har i sagens natur en anden karakter. Her var opgaven at definere nogle attributter, som kunne opsamle forskellige grader såvel som typer af dialogmøder. En bunden ting var attribitterne på helsemessen, idet der var en forudviden om, at det var det eneste berøringspunkt for alle tre grupper af formidlere (attribut 193-202). Attributterne 186-188 er et fast begrebssæt, som karakteriserer graden eller fraværet af diapraksis. Handlingsattributterne om Islam (181-183) og homoseksuelle (184-185) var derimod slet ikke forudsat, men blev defineret, da spørgsmålene blev taget op i mange interviews.[775] Livshistorieattributterne blev ligeledes medtaget ud fra nogle teoretiske overvejelser om livsbegivenheder, identitet og det diakrone element i verdenssynet.[776] De biografiske attributter var en bunden opgave (attribut 1-13).

Men attributterne er er også vokset ud af materialet, hvilket ikke kan understreges nok. Allerede under kodningen noterede jeg således mulige attributter. Det blev endvidere noteret, om attributten med rimelighed var til stede i alle eller næsten alle interviews. Dette er en forudsætning for, at en FCA-kørsel, som den i denne undersøgelse anvendte form, skal være retvisende, at alle objekterne kan svare enten ja eller nej til en given attribut. Attributterne blev derefter indplaceret i det overordnede attributsystem. To emner, som slet ikke var medtænkt i interviewguiden "dukkede op" i så mange interviews, at jeg valgte at kode dem, og senere lægge dem ned i verdenssynsprofilerne. Det var spørgsmålet om ægteskaber med to af samme køn og forholdet til muslimer. Begge emner var fremme i den offentlige debat, da interviewene fandt sted, så det er ikke uden forklaring. Og begrundelsen for ja eller nej til homoseksuelt samliv er eksempelvis i høj grad verdenssynssignifikant. I de handlingsorienterede attributter blev muslimer således også medtaget: samtale/samarbejde og eventuel diapraksis.

Herefter blev interviewene gennemlæst igen med henblik på at identificere attributterne med linjehenvisninger i matrix. Ved anden gennemlæsning af interviewene viste der sig yderligere 9 attributter. Attribut 57a, som repræsenterer diffuse forestillinger om efterlivet, er det værd at fremhæve, fordi det også siger

[775] Der henvises til kapitel 2 for den teoretiske baggrund.

[776] Se kapitel 5.2.1

noget om, at forudopfattelser altid spiller med. Jeg havde været så forankret i en opfattelse af, at behandlerne måtte da tro på reinkarnation. Men det var jo helt tydeligt, at flere behandlere alene talte i meget diffuse vendinger om et efterliv eller snarere en åndelig verden, hvor de døde opholder sig. De døde "var gået over" på "den anden side". Tilsvarende attribut 36a om diffuse gudsforestillinger. Slutteligt er det værd at nævne, at næsten alle præster gerne ville overskride grænser indenfor det kristne univers men ikke ud over dette (114a/188a).

Derfor er der i høj grad udtryk for en fortolkning, som kvalitativ forskning i det hele taget er det. Men det ville springe alle rammer, hvis der skulle redegøres for tildelingen af den enkelte attribut. Ofte har det ikke desto mindre givet anledning til mange overvejelser.[777] Fordelene ved den narrative tilgang synes dog under alle omstændigheder at være større end den isoleret set let forringede kvalitet af matrix. Dette kan konkret udtrykkes gennem de tre "slags" nej, der må opereres med i det binære system. Der er således ikke tale om et "rent" ja/nej. Der er selvfølgelig det konkrete "nej". Men der er også et nej, som er betinget af et andet nej. En interviewperson har ikke deltaget i den såkaldte helsemesse. Derfor har interviewpersonen heller ikke et kollega- eller konkurrentforhold til andre udstillere, som således må besvares med et nej. Og slutteligt, at der skal foreligge et ja eller nej, anføres manglende attributter også med et nej.[778]

Der må svares nej til det ellers nærliggende spørgsmål, om attributterne er tilfældige. Der er ikke tale om tilfældige attributter. For der består en analytisk binding mellem attributterne og det empiriske materiale. Der kan være nok så overbevisende teoretiske grunde til at ønske en given attribut. Men honoreres attributten ikke af interviewmaterialet i overbevisende grad, vil den kunne gøre resultatet af kørslerne mindre retvisende. Det er selvfølgelig klart, at det, som allerede antydet, med en narrativ interviewform ikke vil være muligt, at alle objekter kan have alle attributter. Det må så vurderes i det konkrete til fælde, om den skævhed, der fremkommer i kørslen, er acceptabel. Men den formelle binding gør, at forskeren ikke kan skabe et hvilket som helst system, og på denne måde komme til at styre resultatet. Som Katarina Westerlund anfører, er det empirien, som bestemmer, at kun bestemte dele af en livsåskådning kommer frem,[779] og som Koltko-Rivera anfører, er det naturligt at definere attributter efter, hvad man vil undersøge.[780]

[777] Et eksempel på disse overvejelser kan findes i kapitel 7.2 under kørsel 8

[778] Et eksempel på implikationerne af dette findes i kapitel 7.2 under kørsel 8.

[779] Westerlund, (2012), s. 40

[780] Koltko-Rivera, (2004), s. 28

Kapitel 7. Metaforer og FCA

Det var således en personlig oplevelse af et konkret metaforbrug, som gav idéen til nærværende projekt. Som Lakoff og Johnson fremfører er menneskers konceptuelle ramme opbygget af metaforer, hvorfor metaforerne er afgørende for en forståelse af den menneskelige bevidsthed. Og dermed er de også afgørende for designet af projektet. Som allerede anført tillader rammerne for nærværende projekt dog ikke en analytisk fremlæggelse af alle metaforer i interviewmaterialet. Men henholdsvis krigs- og medvandringsmetaforerne vil blive fremdraget i det følgende. Metaforerene har dog i høj grad også været en afgørende faktor i analyse og kodning af interviewudskrifterne.

Der er i flere sammenhænge er arbejdet med metaforer i relation til verdenssyn. Rachel Goldberg nævner som tidligere anført metaforanalyse som en af de testede metoder til at udlede verdenssynskomponenter af f.eks. interviewudskrifter. FCA-analyse synes derimod ikke tidligere at have været inddraget som analysemetode i forbindelse med verdenssyn. I det følgende vil FCA-analysen blive anvendt til at se eksempler på verdenssynsprofiler for interviewpersonerne og i hvilket omfang, der kan etableres en sammenhæng mellem givne verdenssynskomponenter og konkret handling i form af dialog og/eller diapraksis.

Det er indlysende, at der er tale om to meget forskellige, analytiske tilgange til verdenssyn, som bygger på henholdsvis kognitiv sprogvidenskab og formel logik. I nærværende sammenhæng er det således FCA-analysen, som repræsenterer den nye tilgang i forhold til verdenssynsbegrebet. Men der vil i det følgende også blive gjort et forsøg på at sammentænke de to tilgange. Kan metaforer indgå i en FCA-analyse?

7.1 Metaforer

Rachel Goldberg henviser til, at metaforanalytikere normalt antager, at måden mennesker skaber mening i virkeligheden på, er socialt konstrueret. [781] For at kunne få forståelse for, hvordan mennesker så konstruerer virkeligheden, er det nødvendigt at indsamle tykke data.[782] Men modsat narrativ analyse fokuserer metaforanalyse ikke på, hvordan historier er sat sammen, men hvilke metaforer mennesker benytter til at udtrykke deres forståelser af verden. Mennesker bærer og kommunikerer således en mængde antagelser om verden. Som tidligere anført mener Lakoff og

[781] Goldberg, Rachel, (1995), Conflict Resolution, Metaphor and Myth. Upubliceret med undtagelse af metodekapitel 5, her s. 21

[782] Kvale og Brinkmann (202), s. 85f og 97f

Johnsson, at det normalt ikke er noget, der sker på det bevidste plan. Metaforerne er usammenhængende, ofte ubevidste måder at indramme viden, som reflekterer et menneskes verdenssyn. Goldberg baserede arbejdet med metaforer og metaforlignende udtryk på Lakoff og Nudler. Nudler giver udgangspunktet for Jayne Docherty's arbejde med verdenssyn i konflikt, hvor hun med narrativ analyse og metaforanalyse viser, hvad der gik galt i Waco, Texas, hvor de amerikanske myndigheder prøvede at forhandle med en religiøs sekt.[783] Goldberg henter sin metafordefinition fra Docherty. Ved at drage en analogi mellem det (relativt) kendte og (relativt) ukendte guider metaforer opfattelse, handling og ræsonnement, for på denne måde at muliggøre mening i det nye og ukendte ved at udvide eller strække vor viden om det kendte. [784] Lakoff og Johnsson siger, at fordi metaforiske udtryk i vores sprog er knyttet til metaforiske begreber på en systematisk måde, kan vi bruge de metaforiske sproglige udtryk til at udforske de metaforiske begrebers beskaffenhed og til at opnå en forståelse af det metaforiske grundlag for vore handlinger.[785]

Goldberg søgte at finde metaforer og metaforiske udtryk i interviewudskrifterne, som særligt blev brugt til at forklare to punkter relevante for konfliktløsning. Det første punkt var, at vort arbejde er ligesom at løse en stor knude op, og det andet at afveje muligheder.[786] Goldberg fandt, at det viste stærke korrelationer ved at arbejde med narrativer først, derefter metaforer. Hun analyserede metaforerne, medens hun arbejdede sig gennem de enkelte interviews. Metaforanalysen gjorde, at hun kunne se verdenssynsskabeloner, som ellers ville have været skjulte.[787] Slutteligt samlede Goldberg metaforerne i semantiske felter, så hun kunne sammenligne specifikke koder i interviewene med metaforbrugen i interviewet.

Som allerede anført har det alene været muligt under de givne rammer at arbejde antydningsvist med metaforerne i nærværende projekt. Men det har været en erfaring, at en enkelt eller få metaforer kan være en nøgle, der lukker op for en forståelse af den enkelte interviewperson, eller i det mindste angiver et afsæt for videre undersøgelse. Derfor er metaforer i citater i afhandlingen også markeret med rødt. Det er værd her at give nogle eksempler, som selvfølgelig ikke på nogen måde er dækkende.

---

[783] Jayne Seminare Docherty, (2001). Learning Lessons from Waco – When the Parties Bring Their Gods to the Negotiation Table, New York, s. 50f.

[784] Her citeret efter Goldberg, (1995), s. 22

[785] Lakoff og Johnson, (2002), s. 17

[786] Goldberg, (2009), s. 415

[787] Goldberg, (2009), s. 416

> Således siger Flk-01: Jamen det er rigtigt. Så et eller andet sted bygges der jo også en bro der. (Mm). Og det er der også en slags farlighed i. Fordi den bro kommer jo også til at betyde, at det indhold af kristendommen (mm) og indholdet af andre måder at udtrykke sig på, det nærmer sig hinanden (L121-123).

Dette siges tidligt i interviewet, og det viser sig, at det er en styrende tankegang. Normalt ses det at bygge broer vel som noget positivt, men her bliver altså noget truende og noget farligt. For Flk-01 ønsker virkelig ikke, at hans lutherske kristendom, som han siger flere gange, skal kompromitteres.[788] En bro kan selvfølgelig også ses positivt med henblik på angreb, men her er tanken alene defensiv. Flk-01 står meget stærk på det konfessionelle. Som Matrix viser, er Flk-01 ikke en præst, der giver sig ud i aktiv dialog, endsige diapraksis. Det eneste sted i interviewet, hvor han for alvor taler om praksis med andre, og her alene folkekirkepræster, dukker en anden metafor op:

> … når man kommer på Præstehøjskolen (ja, ja) og der er tvunget ind i et fællesskab med en flok mennesker, som man har meget lidt til fælles med. (Mm). Så det er fyldt af Aha oplevelser, fordi så er det så.. så har de ikke horn i panden (L1176-1178).

Et andet eksempel er Flk-06, som klart er den mest dialogåbne af folkekirkepræsterne og som også giver udtryk for erfaringer med diapraksis. Samtidigt er hun den eneste folkekirkepræst, som giver udtryk for en pluralistisk religionsteologi. Hendes interview er et eksempel på, at en markant metafor har været bestemmende for tolkningen af hendes standpunkt. Flk-06 siger således:

> Altså, vi er vokset op forskellige steder uden at have ønsket det eller være skyld i det, ikke**.** (Mm). Som udgangspunkt, så tror jeg jo, det er den, det er den samme Gud, vi.. vi er sådan som floder, der løber ud i det samme store hav. (Mm). Der er kun en kilde. Og det er Gud. Men vi kan få.. være koblet på hver vores lille bæk eller hvad det nu er, og til sidst fører os ud i det store hav, (mm), hvor vi skal samles. Det synes jeg er.. grundlæggende er vildt spændende. Altså, hvis andre har vokset op et andet sted (mm) og har fået … en anden.. ja, set noget andet af lyset, end jeg har (mm). At.. jeg tror virkelig at.. jamen, ikke engang tror, det jeg oplever jeg jo, at vi kan berige hinanden (L1011-1018).

Dette er et meget centralt sted i interviewet. Det er værd at bemærke, at udgangspunktet for hendes religionsteologiske argumentation er, at mennesker er vokset op forskellige steder uden at have ønsket det *eller være skyld i det.* Ordet *skyld* er et meget stærkt ord, som bærer rigtigt meget med sig i religiøs henseende.

[788] Se Matrix for Flk-01 som underbygning af det her fremførte.

Kilde, bæk, flod, hav metaforen er gennemført og meget markant. Det har betydning for hendes syn på dialog, for andre kan have set noget andet, og dialogparterne kan berige hinanden. Det, der så fanger opmærksomheden, er, at Flk-06 bruger nogle markante metaforer:

> Nej. Nej. Det kan jeg ikke rigtig.. nej, jeg tror faktisk, det var lidt, det var lidt voldsomt for mig at være i det der virvar af stemmer (mm) og lidt gedemarkedsagtigt (mm) (L1129-1131).

> … Jamen, jeg tror, det er det der sansebombardement, (ja) der kan være for meget for mig. (Mm). Jeg er bedst i sådan – på tomandshånd eller.. ikke i sådan et gedemarked. (L1150-1152).

I analysen af interviewet er det lagt til grund, at der formodentlig er tale om et personligt ubehag ved at være tilstede på messen. På den anden side er metaforen gedemarked en meget stærk metafor at bruge, så det ville ikke være urimeligt med en dybere analyse af, om der måske her ligger en reservation overfor behandlerne.

I flere tilfælde viser det sig, at en metafor tidligt i interviewet kan ses som er en slags overskrift. Beh-06 siger således:

> Ja, for mig er holistisk behandling jo en måde at behandle på, som dækker alle aspekter af det, at være menneske. (Ja). Så det vil sige fra, lige fra det åndelige og så ned til det fysiske. (Ja, mm). (L20-22).

Det holistiske syn betyder således, at der er en hierarkisk orden, som præger Beh-06's verdenssyn. Beh-06 har endvidere en meget formuleret, teosofisk systematik (=teologi). Fri-01 bliver som de øvrige interviewpersoner spurgt, hvad der optager dem lige nu. Han svarer:

> Fordi, for mig at se, er – det er viseren på Guds tidsur, det der sker i Israel. Og det er derfor, der er for mig meget vigtigt, hele tiden at følge med i, hvad der sker med Guds ejendomsfolk der. Og hvordan omverdenen reagerer på det. Og specielt, hvordan den kristne kirke i verden reagerer på det. (L165-168)

Her får Fri-01 selv sagt, at det handler om hans verdenssyn. Og også, at det handler om mere end en interesse for Israel. Guds tidsur peger på, at der ligger en fastlagt progression. En dag løber tiden ud. Der er således tale om en apokalyptisk forestilling, hvor det er muligt at se indikationer i kraft af viseren. Det er med en anden metafor således muligt at se, hvad klokken er slået. At det er Israel, der er viseren, peger på en ganske bestemt form for kristen fundamentalisme, hvor Israel spiller den afgørende rolle. En række metaforer beskriver denne fundamentalisme.

Vi skal følge hans (=Guds) bibelske opskrift. Opskriftordet definerer. I har dokumenteret overfor mig, at I vil min vej. Vi kan se, hvor Gud er henne i sit program.

Isoleres metaforerne fra en given narrativ, bliver det tydeligt, at metaforerne fortæller historien selv, men af verdenssynsindikationerne, står tydeligt aftegnet. Her findes metaforerne, som Fri-07 anvinder i forbindelse med omtalen af heksesagen, anført: (L1042-L1098).

(Ikke) frontfigur (i debatten) (L1042); (hendes) seance (L1057); (okkulte kræfter) på spil (L1058); (vi var lidt) sortseere (L1060); (langt) hen ad vejen (en debat) (L1063); (hvornår bare) en uskyldig leg (1065); se frugten af (L1071); (fremstå som) mørkemænd (L1075); set i bakspejlet (L1075); fare ud i avisen (L1079); være lys og salt (L1082); ordentlig storm (af debat) (L1086); synsvinkel (L1091); afsløring (L1091); (åndelige kræfter) var i spil (L1092).

Det er værd at bemærke, at der ikke er tale om kraftige kamp eller krigsmetaforer, men nok at heksen ikke blev oplevet som underholdning. Det handlede om, at heksen blev set som en, der repræsenterede noget mere, som blev holdt tilbage.

KRIG OG VANDRING – metafornedslag i interviewene

Som tidligere anført rummer interviewene i nærværende projekt et meget udbygget metaformateriale, hvor det ville være ønskeligt, om dette kunne danne grundlag for en samlet undersøgelse. Som det tidligere er anført, har dette dog vist sig ikke at være muligt indenfor de givne rammer.[789] Det har derfor været et valg at udskille henholdsvis krigs- og medvandringsmetaforer, som Lakoff og Johnson som bekendt ser som grundlæggende for diskussion eller dialog, for på denne måde at foretage en delvis metaforanalyse.[790] Analysen vil omfatte en meget kort profil af hver enkelt formidler med baggrund i de udskilte metaforer og en generel læsning af interviewene. Efterfølgende vil metaforerne blive set i forhold til en række emnemæssige nedslag i interviewmaterialet, hvor det med rimelighed kan siges, at emnet findes i det samlede interviewmateriale. Sådanne emnenedslag er naturligvis "helsemessen", medens f.eks. den økumeniske gudstjeneste på Nytorv "2. pinsedag" alene berører folkekirkepræsterne og frikirkepræsterne. Slutteligt vil metaforerne blive sat i spil i en række FCA-kørsler.[791]

[789] Se kapitel 6

[790] Alle metaforer findes i appendiks C for hver interviewperson i den orden, som metaforerne forekommer i det givne interview.

[791] Se afsnit 7.3 for disse kørsler

Men nedenfor er to grupper af metaforer og metaforiske udtryk således skilt ud, henholdsvis krig/kamp og vold metaforer og metaforiske udtryk samt (med)vanding og bevægelse sammen metaforer og metaforiske udtryk. Det er nødvendigt at gøre opmærksom på, at en sådan udvælgelse selvfølgelig er udtryk for en fortolkning. Hvor langt skal begrebet krig for eksempel strækkes? Metaforer og metaforiske udtryk er anført i interviewets orden med angivelse af afsnit i interviewet og linjenummer, og de er anført med rødt. Af hensyn til forståeligheden er der i nogle tilfælde anført enkelte ord fra metaforens sammenhæng i interviewet. Men det skal videre understreges, at krigs- og medvandringsmetaforerne kun er et af flere eksempler på relevante metaforsamlinger, der kunne fremdrages i et dialogperspektiv. Således kunne markedsmetaforer – køb og salg nævnes. Med disse ville andre træk af den givne interviewpersons verdenssyn givetvis blive tydeligere.

Hermed følger krigs- og (med)vandringsmetaforerne med tematiske overskrifter.

Flk-01

Selvbillede: (L132-166) (L604-672)
Et liv, som mennesker, de går og kæmper med (L627); (så nogle af de ting,) som vi slås med (L633); man er ikke ved at gå under, fordi at de angriber voldsomt (L651); være knust af sorg (L656); at få ryddet lidt op måske (L667).

Kaldshistorie: (L175-600)
Mødte man med et brag (L312); jo brugte alt krudtet på (L322); (derfor fik vi nok også) en slagside (L356); vores modstandere i gåseøjne (L364); blev jo alligevel et slagsmål ud af det (L420); stille og rolige lige vej gennem arbejdslivet (L553); det væver sig ind i hinanden (L596).

Religiøs/åndelig/spirituel: (L83-127)
Man må slås med (som evangelisk kristen) (L88); (pilgrimsvandring, så et) sted bygges der jo også en bro der (L121); (en slags farlighed) fordi den bro kommer jo også til at betyde at kristendom og andre trosmåder, nærmer sig hinanden (L122).

Konvent/netværk: (L677-710)
De skal ikke svæve frit i luften (L698); at finde en fælles platform (L707); (fået hele det kirkekampsområde) ind under huden også (L710);

Vielse af homofile: (L752-807)
(Så det gør det) hele vejen (752): ligner et slagsmål indenfor kirketænkning (L754); man fører netop krig (L761); samtale er mere krig end dialog (L762); så trænger man mere og mere hinanden op i fastlåste positioner (L763); så bliver det en forsvarskrig, hvor jeg skal bruge al min energi på at forsvare det synspunkt, som jeg har (L764); er drevet af angst for at lide nederlag (L774); (så derfor) bygger man jo

sit eget forsvarsværk bedst muligt op (L775); (for andre) bliver det bare skarpere og skarpere jo længere, (det bliver ved) (L776); "her står jeg" (=Luther) (L784); man i kampens hede glemmer (L801); det er den første pris (L801); jeg skal forsvare mig selv (L802); at mane modstanderen ned i jorden (L803).

Om debat og kvindelige præster: (L811-883) **gengifte:** (L884-894):
At være enøjet for at have gennemslagskraft (L817); havne mellem to stole (L818); (at stå op med) storskrydende argumenter (L825); hvor de værste fronter de kan blive væltet (L829); bygge deres barrikader (L834); nogle gevaldige jordskælv i det lille lokalområde (L838); hjerteskærende konflikt (L852); der så tromler andre, (fordi de nu har magten) (L857); vældig hardcore modstandere (L875); det der selvforsvar (L900).

Samarbejde/samtale: (1037-1075)
Man er velfunderet i det, man selv står for, så man ikke er bange for, at det bliver voldsomt (L1054).

Kirkedage: (L1081-1193)
Hvis vi rækker nogen hånden (har vi også godkendt, hvad de står for) (L1112); (frikirkerne) altid har rakt hånden ud (efter den etablerede kirke) (L1171).

Helsemesse: (L1199-1273)
Man famler lidt efter muligheder for dialog (L1210); hvad der trækker mennesker (L1226); (der er) brændpunktet sådan et sted (L1258).

Kirkevandring: (L1280-1310)
Solidt opdraget til at være imod det (L1295); (det temperament), der lægger så meget vægt på markeringer (L1301); udspringe den frugtbare dialog (L1309);

2. Pinsedag: (L1314-1348)
Sende signaler (L1338).

Store ord: (L1475-1809)
Fordi livet har ført dem derhen (L1510); (guddommelig kraft): nogen har måske antenner til at gøre så meget (L1547); (forskellighed); vi er alle sammen undervejs (L1567); (befinder os forskellige) steder på vores livsvej og vores trosvej (L1568);); (vi kan have) den samme trosbekendelse, men alligevel være forskellige steder på trosvejen (L1580); (fællesskab): vi spejler os i hinanden (L1594); (erfaring): (L1614); erfaring med at vandre i tro (L1619); (dialog): berige hinanden (L1684); finde en fælles platform (L1685); (tolerance): det er vejen til tolerance (L1735); vi slår dem ihjel, som vi er mest uenige med eller skråstreg mest bange for (L1765).

Flk-02

Kaldshistorie: (L300-344) (L390-469)
Hvilken vej jeg skulle gå (L397); lægger vore liv i Guds hænder (L435).

Debat: (642-753)
(Homofile og valgmenigheder): (L642-734) (der har været nogle ting) undervejs (L642).

Samtale/samarbejde: (L760-1285)
Så er jeg nok lidt mere på vagt (L774); (det ikke var så) vigtigt at signalere (L821); (for mig) er vigtigt at signalere (L822). (2. Pinsedag): engang skal vi sidde ved det samme bord (L1138); stærkt at være sammen om det bord (L1141). (Karnevallet): et lazaret ved kirken (L1208).

Store ord: (L1295-1634)
(Guddommelig kraft): man bliver ledt skridt for skridt (L1355); (forskellighed): godt gå ind og byde ind med (L1434); (vi skal ikke) gøre grøfterne større (end de er) (L1459); (spirituel): (vigtigt) at man lige åbner sig op for verden (L1534); (slutord): lade noget nyt spire frem (L1630).

Flk-03

Selvbillede: (L186-257) (L384-404) (L763-771)
Finder vi en vej sammen (L255).

Kaldshistorie: (L277-378) (L551-664)
Det er sådan vejen ind i (præstearbejdet) (342); det er den vej, jeg skal (L371); de er gået helt andre veje, end jeg ville gå (L635).

Fælleskirkeligt og tværkulturelt arbejde: (L408-547)
Vejen for dem ind i kristendommen (L512); døren ligesom blevet åbnet og verden er blevet større for os (L528); med til at åbne vores øjne for en større verden (L546).

Debat: (680-754)
(Diapraxis): kørt op i (en konfrontation) (L682); at træde ind i hinandens verdener (og forstå) (L706).

2. Pinsedag: (L829-851) (L1329-1368) (L1379-1431)
Kan vi finde et sted og mødes der (L1422).

Sjælesorg: (L937-1015)
Det er noget med at tage skoene af og gå ind i den andens verden, ikke (L968).

Dialog: (L1023-1047)
(L1032); (det er jo ikke sådan, at man) skal være sådan en svamp, der tager det hele ind (L1041); (en samtale – og det kan det også blive og det kan også blive en diskussion,) hvor meninger brydes (L1043).

Helsemesse: (L1175-1243) (L1281-82)
Gå ind i den andens verden (L1226); går ind der (L1227); (det vil kræve en del) at gå ind i sådan en samtale (L1229); det er ikke min vej, det der (L1238); holde sig åben for (L1241).

Kirkevandring: (L1289-1364)
På vejen der (L1298).

Store ord: (L1494-1716)
(Sandhed): vi er på vej mod (L1506); (erfaring): tro, det er også en, en vej at gå (L1612); på den vej (L1612).

Flk-04

Selvbillede: (L157-188) (L332-389)
(Fra menneskelivet til evangeliet) er den vej, jeg synes, man skal gå (L48); brænder for det (han arbejder med) (L188).

Kirkevandringen: (L543-567)
Binder os sammen (sammen) (L546).

Debat om Islam: (L414-437)
Nu er grænsen altså nået (L427); (fik jeg) på puklen for (L427).

Store ord: (L778-1009)
(Sandhed): vejen, sandheden og livet (L785); (forskellighed): rumme forskelligheden (L850); rumme den forskellighed (L852); (Evangeliet): front mod menigheden (L967) (=præstens bevægelser i gudstjenesten bruges metaforisk).

Flk-05

Kaldshistorie: (L293-483)
(Apologetik er ikke et) angrebsord (L418) (men et) forsvarsord (L418). (Man efterlader ikke nogen) i ingenmandsland (L449); de kan stå af, (når de vil) (L450); (man efterlader ikke nogen) i ingenmandsland (L451).

Buddhisme: (L534-679) (L844-910)
(Mindfulness): (Islam på) alle mulige fronter (men buddhismen bliver ikke taget alvorligt (L554).

Heksesagen og folkekirkens relevans: (L693-780)
Køre hende over (L701); totalt den anden grøft (L704);

Store ord: (L1378-1600)
Når vi går ud af (risikerer vi at) blive skudt ned (L1570); (Postmodernisme): (jeg kan ikke) slå folk i hovedet med det (L1662).

Flk-06

Selvbillede:
De der indre kampe med mig selv (L544).

Kaldshistorie: (L195-535)
Det var den vej, jeg skulle (L349); der åbnede sig mange døre (L472); nu dukker der noget op (L473).
Debat: (L645-1000)
Gå omkring den vej (L770); at tage toget til (L810); (debat): træde ind i en anden virkelighed (L930).

Dialog: (L1008-1037)
Hvordan hendes vej har været (L1022); hvordan deres vej har været (L1025); være med på sidelinjen (L1026).

Helsemessen: (L1099-1175)
Tomandshånd (L1152).

Karnevallet: (L1318-1342)
Vi ligger i krigszonen (L1319); (det ligner en by) i undtagelsestilstand (L1319).

Fri-01

Selvbillede: (L165-190) (L390-430) (L550-567)
(Sker der nogle ting) på vores livsvej (L559).

Præstenetværket: (L438-544) (L695-718) (L1148-1285) (L1299-1400)
(Så der har jeg) nogle kampe ind imellem (L484); (Sagtens) være i stue sammen (og bede sammen) (L697); følge (på det) (L1213); når vi er på vej ind på et skråplan (L1233); ”de onde veje”, som vi mennesker færdes alt for tit på (L1239); (så har I)

dokumenteret overfor mig, at I vil min vej (- min vilje) (L1243); kappet af (kirkens tjeneste) (L1271); om det er vejen at gå (L1281); (vi var) koblet på hinanden (L1337); (de ligesom) er smeltet sammen (L1355); så kører det bare som et tog, der er sat på skinner (L1396); at finde ind til den der vej (L1397).

Debat: (L574-665)
(Sådan var det) hele vejen igennem (L603); (man skal) vinde sig lov til at tale ind i et andet menneskes liv (L623).

Muslimer: (L670-690)
(De vil hellere) være i stue med (kristne end ateister).

Kirkedage, menighedens ledelse: (L805-872); **Karnevallet:** (L1290-1992)
Vi udadtil signalerer (L866); (Det tager lidt tid,) inden menigheden er helt inde i kampen (L871); (går det kristne budskab pludselig) hånd i hånd (med det sociale arbejde) (L1291).

Helsemesse: (L879-1076)
(Præst fra Esbjerg) havde jo jagtet alle (okkulte ting) (L903); grænseoverskridende (L922); (der) kampen den står (L1008).

Store ord: (L1417-2004)
(Virkelighed:) (ligesom har) banet vej for (L1445); (forskellighed): ikke at træde over den tærskel der (L1505); (har det været) vejen til (meget velsignelse) (L1506); (Fællesskab): (som man kunne) dele liv med (L1572); (erfaring): på min livsvej (L1610); hvad er min vej, sammen med den vej (L1613); (dialog): (vi skal ikke) (for nogen) (L1672); uden at gøre vold på den anden (L1678); (manglende ord): kanonsprog (L1809); (man kan simpelthen ikke) få over sit hjerte at slå det ihjel (L1880); ved at blive en banet vej, (så) at tiden måske nærmer sig (og) kunne være inde til (L2001).

Fri-02

Selvbillede:
Roger, over and out (L167); (En der er) brobygger (L264); lægger vægt på (L433); (men ellers normalt) kører ned (L444); (deres) medspillere (L451); (være den der) medspiller (L452); vandrer (med folk) (L452); (ikke) skal bære folk (L452); (det må de selv) tumle med (L454); (vil gerne være den) mur, de kan spille bolden op ad og få den tilbage igen (L454).

Sjælesorg: (L465-626) (L1101-1169)
(Nu var hun) på vej (til Sankt Hans), … (Nej, nu er du) på vej til at komme ud (af Sankt Hans) (L574-5); (det) du går med og bærer på (L576); (den der) (L579);

(blev) fødselshjælper (til hendes nye liv) (580); (de har) et rum, hvor de kan komme af med nogle ting (L598).

Præstenetværket: (L637-802) (L1426-1572)
Bygger relationer (L678), vi bryder flere af de der skranker ned (L724); bygge relationer (L750); måske danne en kløft med det bygger bro (L1434); at bygge bro (L1435);); hvad Gud har sammenføjet, må et menneske ikke adskille (L1439); (er vi så) på rette spor (L1477); mere på banen sammen (L1519); (der har vi jo) langt at gå endnu sammen (L1541); (inden vi) når et mål (L1541); (der står sammen eller) vandrer sammen (L1543); (L1561); brobygger (til mange af dem) (L1565): helhjertet kan gå ind (L1569).

Homofile: (L846-930)
Bogstaverne slår ihjel (L896); der bliver slået ihjel af bogstaverne … (i vore kirker) (L897); (det er det) der dræber så utroligt meget for dialog (L915); (der kan finde) bare duften af røg (L925).

Helsemesse: (L941-983) (L1275-1327)
Invitere dem ind i univers (L966); bygge på de der relationer (L978); (er du stadigvæk) på jagt? (L1324).

Heksedebat og Åndelig verden: (L987-1074)
Man lukker op (for en åndelig verden) (L999); (tage stilling til,) om de vil gå ind i (L1000); der skød vi os selv i hælen (L1005); (men det bliver bare) det slagsmål (L1017); man stod op (mod sex messen) (L1019).

Store ord: (L1577-1889)
(Guddommelig kraft): Gud har en vej (igennem det her også) (L1647); (Fællesskab): når man går ind i et skab og siger, det her, det er fælles (L1676);

Fri-03

Praksissted:
Man ikke vandrer alene (L66); som åndeligt forældreskab (L72).

Kaldshistorie: (L200-400)
De store vigtige skridt (i vores liv) (L399).

Præstenetværket: (L506-685) (L1350-1572)
Og får sprog for (L550); koblet op på, at ledere og præster finder sammen (L553); nogen, der rækker ud (L597); jeg byggede bro over (L611); hvor vi byggede bro over den og den der forsoning (L612). Kunne bære hinandens byrder (L1356); en konkret vandring (L1415); der er døre, der er hjerter, der åbnes (L1427); døre ind til

en sammenhæng, som før var lukket (L1428); vi kan være med til at åbne (L1428); og være bærer af evangeliet ind (i de forskellige sammenhænge) (L1430); (mit eget) personlige lille korstog (L1511).

Dialog: (L684-846)
Den har sejret sig ihjel (L743); de fik hamret nogle pæle i jorden (L780); (kirken står) forsvarsløs (L785); bolværk mod nye tanker (L789).

Heksesagen: (L849-956)
Det buldrede og bragede (L864); Banke folk oven i hovedet (L896); (ikke typen) som farer ud med bål og brand (L932); virkeligt har skullet kridte skoende og stå fast (L935); selvom det hele det buldrede og bragede (L946); så soves der ikke på ryggen (L953).

Samtale/samarbejde/dialog: (L981-1030)
Et åbent sind (L1017); (at lære), hvad der bevæger sådan en person (L1029); der er inde bag ved (L1029).

Kirkedage: (L1035-1116)
At vi faktisk også er på banen og spiller med ind (L1115).

Helsemessen: (L1122-1237)
Spille helt med åbne kort (L1190); i hænderne (på nogle af de der folk) (L1231).

2. Pinsedag (L1266-1325)
(Det) ligger meget dybt i mig (L1268); den udstrakte hånd (L1276); hinandens hjerte (L1292) at vi ikke kun kom og ville sætte dagsordenen (L1317); (ikke komme og) kuppe det på en eller anden måde (L1318); det åbnede fuldstændig op (L1319); lad os nu ikke tage for store skridt (L1322).

Store ord (L1588-1629)
Hvor forskelligheden kommer på bordet (L1629); man er selv på vej (L1661); man er åben for at høre (L1664); (forskellighed): det er i det lys, (at jeg ser forskellighed) (L1745); når de forskellige aspekter kommer i spil (L1746); kommer til at se det større billede (L1747); (oplevelse): få strukket sin – få blokket sin egen erkendelse og forståelse og viden ud (L1814); kaste det op til ny overvejelse (L1819); (pluralitet): smager lidt på forskellen (L1824); (Slutord): så bankede der noget ind (L1909).

Fri-04

Kaldshistorie: (L332-416) (L484-639) (L715-783)
En eksplosion i mit indre (L510); (om det nu var) den rigtige vej at gå (L525); et klart syn (L749); (Gud) har givet i dit hjerte (L759).

Religiøs/Åndelig/spirituel: (L231-278)
Kan blive opbygget af det (L254); jeg vil vandre i kærlighed over for dem (L256); jeg vil vandre (i tilgivelse) (L257).

Den nye bevægelse og trossamfundets historie: (L532-606) (L648-709)
(Det nye) kom på banen (L533); åbne op for (2x) (L600); der ligesom viser sig hen ad vejen (L709).

Præstenetværket: (L935-1028) (L1927-2027)
(Og du kom med) på banen (966); (hvor) du vokser sammen (1023); vores hjerter, der er bøjede imod hinanden (L1932); bare at gabe over hinanden (L1935).

Vielse af homofile: (L1054-1098)
(Ser vi konsekvenserne af det) hen ad vejen (L1061); den har været på vej (L1072); (der er ikke nogen) anden vej at se ægte… (L1073); jeg er i stue sammen med dig (L1089).

Debat: (L1142-1199) (L1303-1408) (L1813- (2031-2085)
(Der har været) på min banehalvdel (L1149); han skar mig af (L1354); og vandre i (L2067).

Helsemessen: (L1247- 1273) (L1772-1809)
Jerikobønner (L1266); Vi var ligesom tændte (L1266); et fjendens område (L1788); hen ad vejen (L1793); (hvis man) vil trænge igennem (L1796); han rensede templet (L1797).

Dialog: (L1428-1664)
Vær åben overfor det (L1439); noget bredde på det (L1442); (jeg elsker) at være bred i min forståelse (L1443); vifte af forskelligheder (L1449); blive beriget af (andre folks holdninger) (L1451).

Kirkedage: (L1673-1766)
Være lidt mere power på (L1680); finde veje til (at formidle evangeliet) (L1736); (mange forskellige) input og vinkler, vi ser på tingene (L1744); kristne står sammen (L1754); at vi af hjertet er sammen (L1759); at vi af hjertet kan tale sammen (L1759).

Englevagt: (L1855-1922)
(Taget imod den kærlige) hånd, der blev rakt ud (L1897).

Store ord: (L2093-2477)
I skal vandre i ånden (L2139); (Åndelighed): vandrer i kærlighed og vandrer i visdom (L2158); nogle vejkryds i ens liv (L2234); (tolerance): jeg er rygende uenig med dig (L2348); (dialog): (jeg skriver), er kanon godt (L2298); (han skriver) er kanon godt (L2299).

Fri-05

Selvbillede:
Kæmper med livet (L251); (åndelighed… bliver også) en kamp (L252).

Kaldshistorie: (L277-519)
På den her rejse (L361); en anden vej? (så) den der vej (L366); tanken har slået mig (L407); det støbte nogle kugler til og gav nogle værktøjer til (L431).

Præstenetværket: (L681-832) (L1678-1820)
(Mødes sammen med) nogle brødre (L689); den vandring, man er en del af (L828); den lange, ..altså den lange bane (L832); (erfaring af, at der sker noget) på den lange bane (L1700).

Debat: (L844-940)
(Vielsesritual for homofile – en folkekirkedebat): (L946-1917) (Simpelthen ikke) et stort slag (L955).

Heksesagen, religionskritik og muslimer: er vi slet ikke rustet (L1055), tegner sådan lidt du ved – øh.. os og dem op.

Samarbejde og samtale: (L1168-1379)
(Diskutere teologi) on the way (L1280); (jeg er) på vandring sammen (med ham) (L1299); deler vores historie (L1302); bærer en livstolkning (med os) (L1304); åbne for at høre (noget) (L1337); (L1338); (hjælpe med) at få ord på (hvis de er) rimeligt godt på plads (L1344); (L1345); deler vores historie (L1348); ryge vandpibe (L1374); (og) dele livet (L1375).

Kirkedagene: (L1388-1448)
Noget dialog omkring bordet (L1438).

Helsemessen: (L1465-1573)
(Der) er vi alle pilgrimme (L1489).

Store ord: (L1833-2076)
(Der er altid) et du og et jeg (L1899); modtagerorienteret (L1901).

Fri-06

Selvbillede: (L197-252) (L469-499) (L699-755)
Den vandring, jeg er på (L198); gå videre på (L201); går tilbage… yngre år (L202); rejse, jeg er på (L207); forståelse er blevet bredere (L210); ting at gå videre på (L213); gå videre med (L213); (jeg er kommet) ind på midten (på den måde) (L239); (der er) klare grænser (L489); (lært) at finde nogle grænser (L492); usynlige grænser (L493); vandring med mennesker (L753); det kommer i spil (L755).

Livshistorie/Kaldshistorie: (L260-462) (L556-694);
(Vi drog ind for at have noget) at sparke bolden op imod (L447) jeg tudbrølede i bilen hjemad (L677).

Religion/religiøsitet:
Det at være på vej (L151).

Debat: vielsesritual for homofile og servicekirken (L828-994)
(Eller er kirken) en vandring sammen (dog ledt) eller drevet af et højere mål (L850);

Heksesagen: (L998-1086) (L1635-1660)
Langt stykke af vejen (L1034); (langt stykke) hen ad vejen (L1066); vælger (æh) den vej (L1068); (en anden) klar vej (L1073);

Dialog eller ikke: (L1155-1219)
Ikke udelukke hen ad vejen (L1156); kører ud af et spor (L1159); (jeg skal bare) bankes på plads (L1163); men det vender også begge veje (L1208).

Samtale og samarbejde med andre kirker: (L1417-1552)
Kommer ud på gader og stræder (L1427); gå i den march der (L1429); ikke bare indenfor murene… også gå ud på gaden (L1440). (Karnevallet): tage hånd om dem (L1547).

Fri-07

Biografi:
Jeg rejser land og rige rundt (L55).

Kaldshistorie:
Lad Gud få sin vej (L278); søge Guds ledelse og vej i det (L313).

Præstenetværket: (L434-635; 1492-1621)
Rammer lige i plet (L476); bare lige springer ud (i det) (L484); kæmpede lidt med Gud (L485); hen ad vejen (L502); smelter man sammen (L503); (fået mail) af forskellige veje (L524); samle det op og få det til at hænge sammen bagefter (L532); favne flere og flere (L599); en by på vej (L619/622/23/24); (Om præstenetværket): bygge broer (L1493); (vi har) et mål (L1496); bygge broer (imellem hinanden); vandre sammen (L1500); (blive) i hver sin lejr (L1506); vokser venskaber (frem) (L1535); fred i gaderne (L1613).

Alfakurser: (L695-738)
Bygge nogle broer til mennesker (L700).

Dialog med kristne ledere om islam: (L854-930)
For meget sprængstof (i sammenhængen); (L849); vi gå ud (og sige) (L875); leve side om side (L913); (ikke) enkel vej frem (L929).

Kirker nærmer sig hinanden: (L936-978) **Samarbejde med folkekirker:** (L1404-1466)
Mødepladser (L945); på den kristne front (L974); (oplevet) har bygget bro … kan vi bygge bro (L1444). (Eller vi kunne) bygge kløfter – eller grave kløfter (hedder det) (L1449); (kunne) bygge mure (L1454); (hellere) bygge broer end at bygge mure (L1455); murene skiller os (L1456); række hinanden hånden og stå sammen (L1463).

Heksesagen: (L1042-L1098)
(Ikke) frontfigur (i debatten) (L1042);

Debat og omvendelse: (L1109-1124)
(Ikke) alle veje fører til Rom (L1118).

Behandlere og helsemesse: (L1168-1210) (L1359-1392)
(Hvis ikke) i står på det samme fundament (L1170); (vil gerne) vise vej (til andre) (L1385).

Kirkedagene: (L1219-1357)
Rammer os (L1283); rammes af noget … ikke alt ramme alle (L1284).

Store ord: (L1631-1885)
(Sandhed): Mange veje til Kristus (kun) en vej, der fører (til Gud) (L1652/53); på den åndelige front (ikke flere sandheder) (L1659). (Erfaring): får hen ad vejen

(L1766); kobler tro og erfaring sammen (L1767); stormer omkring os (L1786). Finde en vej (L1815). (Pluralitet): finde vej gennem (L1831).

Beh-01

Selvbillede: (L47-121) (L587-663) (L782-787)
Jeg har mange rækker, jeg kan bevæge mig i (L59); (med lys og kærlighed) på sin vej (L84); finde en vej ud i lyset (L90); hurtigt kan vandre på med fred i krop, sind og ånd (L91); det er den vej, man skal kigge på, mange mennesker har brug for at finde (L93); gå i spidsen vise, at man selv har gået vejen (L102); (jeg er sådan) en kriger – altså livskriger (L108); på en positiv vej (L103); ud på en ordentlig vej at gå, hvor vi kan gå (L119). (Nemmere og) kigge på engle end at give de her mennesker en hånd med (L320); (det er) en kæmpeport … med at blive åbnet (L337). En vej, hvor de står (L593); (L594); få dem ud på vejen (L596); når vi går på gaden (L607); (men det tager jeg) med oprejst pande (L625); går nogle trin op ad vejen (L639); (ikke nogen, der) har den eneste rigtige vej (L660); den rigtige vej at gå på (L661); hvad vej der er rigtig at gå på (L662). Bevæge sig med sit hjerte (L783); gå den direkte vej (L787).

Kaldshistorie: (L371-547)
En ensom vej at gå (L387); det skal være hjerte og kærlighed (L449); vil altid stå en dør på klem (L474); (du) har i dit hjerte (L476); (jeg) har i mit hjerte (L476); (at man har fået lov til) at gå den vej (L519); jeg er ikke løbet efter noget (L524).

Religiøs/åndelig/spirituel: (L137-307)
Et mål at gå efter (L139); et åbent sind (L152); det er deres vej at gå (L153); målet er det, der viser os vejen (L154); forkert vejbane (L171); (kan så være) faret vild indeni (L194); nu er vi helt nede og kravle (L203); troen i vores hjerter (L208); går med i vores hjerter (L208); ligger i så mange grøfter (L262).

Debat: (L794-923) (debat med formidlere): går mine egne veje (L855); så følger vi den vej, vi er kommet her, for at gå på (L865); ude på vejen (L867); (fordi de tror, det er den) mest rigtige vej for dem (L893); vi kører kanon godt sammen (L906).

Dialog: (L929-995)
En kanon oplevelse (L941); den alternative vej (L946); åbne nogle nye døre (L982); åbner nogle nye døre (L988); (hvis vi tør være der, så) åbner vi nogle nye døre for os selv (L992).

Helsemesse: (L1000-1041)
Kanon åbning (L1008); dørene åbner sig (L1009); vi åbner døren (L1018); kunne åbne sit hjerte igen (L1023); (vi er nødt til) at åbne dørene (L1034); (vi er) hjælpere for verden (L1039).

Store ord: (L1049-1417)
(Sandhed): (Du er nødt til) at finde en vej (inde i dig til Gud) (L1052); (sandheden er) gå vejen der. Gå vejen. (Sandheden er at turde) gå sin vej (L1058); (Guddommelig kraft): når der ikke er nogle døre, der åbner sig (L1115).

Beh-02

Kaldshistorie: (457-679)
Udviklet mig den vej (L503); (møder mennesker) på sin vej (L506); en helt anden vej (L571); du går på stranden og skal samle papir og sådan noget op (L617).

Praksis: (L683-1245)
(Den spirituelle) vej (L748); kærlighedsfronten (L840).

Store ord: (L1611-1688)
(Slutord): (hvad skulle) målet være (L1930); (fuldstændigt) smadret (L1936).

Beh-03

(Spørgsmål dukker op) hen ad vejen (L31).

Praksissted: (L91-165) (L785-859)
Min vej har jo så også dem (L209); (det er) ping pong) (L853).

Selvbillede: (L171-219) (274-286) (L385-443) (L483-536) (L641-762)
(Dem) der er parat til at flytte sig (L184); have ændret retning i deres liv (L186); vi er i samme båd (L276); ikke løfte opgaven alene (L282); (parate til at så) flytte sig (L692). Hen ad vejen (L708).

Kaldshistorie: (L311-380) (L444-479) (L542-631)
Kunne favne alle (L588).

Debat: (L865-1070)
Stille sig ud på sidelinjen (L965); så har du jo åbnet en ny dør (L1063).

Helsemessen: (L1081-1184)
Blev jeg fanget af det der med at møde.. farverige personer (L1083); få lidt ping pong (L1139).

Store ord: (L1260-1679)

(Guddommelig kraft): Jeg rejser efter (L1334); (tolerance): nabostridigheder (L1628).

Beh-04

Praksissted:
Vandring igennem navnene (L24).

Selvbillede: (L151-176) (L281-311) (L579-772) (L1297-1353)
Spænder ben for os selv (L153); vi kommer til mål (med den måde, vi er på) (L154); vi mennesker har to veje (L155); har vi egoets vej (L156); (har nok førhen skullet lave andre om). Den kamp har jeg nok valgt at stå af (L308); på øretævernes holdeplads (L603); på hjemmefronten (L683); som skakmat (L730); skakmat (L734).

Kaldshistorie: (L318-569)
(Jeg) gik kostens vej (L326); sin brynje på hele tiden (L360); fortsætter ud af den her vej (L391); der er mange veje, der fører til Rom (L391); du i fare og alarmklokker (L455); kører på egoet (2x) (L457).

Religiøs/åndelig/spiritualitet: (L183-276)
Pisse territoriet af (L187); holde sin religionsfane højt (L190); behøver man ikke at holde fanen højt (L190); men når vi skal holde fanen højt (L226); (været godt) at holde folk på den lige sti (L266).

Åndelige fællesskaber: (L777-887)
Går bare mine egne veje (L781); jeg brydes med religionen (eller måden at forkynde det på) (L844); man skal iklæde sig sådan nogle ting (for at holde positionen) (L886).

Debat: (L987-1097)
(Uden) at gå med fanen (L993); (vi tør ikke) gå hårdt mod hårdt (L996).

Samarbejde/samtale: (L1102-1155)
I står i det sorte (L1102); ad omveje (L1141); så verden er egentlig ikke så stor (L1142); (fik) jeg ad andre veje rundt (L1143).

Dialog: (L1161-1203)
Ingen tabe ansigt (L1170); en slåskamp (L1170).

Store ord: (L1361-1579)
(Åndelighed): finde den rette vej (L1398); (til at) blive på vejen eller finde ind (L1402); hvis vi alle sammen kørte lige så stille, så behøvede vi ikke lysreguleringer (L1404); (tolerance): (i Aalborg Øst kan de stå) og sparke på alt muligt andet

(L1482); (tilgivelse): (vi tilgiver ikke os selv, for ellers ikke) slå os selv i hovedet (L1506); de går på vaklende fødder (L1508); (hvis hun bliver ved) at være ramt af det, så er hun taberen (L1521).

Beh-05

Selvbillede: (L156-205) (L465-563) (L618-802) (L897-1061) (L1292-1372)
(Kan) favne og kan rumme personer (L181); bruger rigtigt meget krudt på (L291). Det er min vej (L897); det går den vej (K908); (ikke for) at tvære dem ud (L934); jeg gik ind gennem døren i den åndelige verden (L959); spirituel udvikling af en kaliber (L1005); så hun var på vej (L1049).

Kaldshistorie: (L315-461) (L507-563) (L806-893) (L1143-1171)
Nogle drøje hug (L350); interesse så stille og roligt at blomstre op (L371); (begynder jeg faktisk) at finde vejen (L372); og siger ja tak til at gå ind i (den spirituelle verden) jeg havde lukket øjnene for (L379); slag i slag gået (L413); at komme hjem til noget (L446). Så holder festen her, så må vi gå hver sin vej (L819); gik jo lige pludselig i krig (L846); at få fred og komme videre (L863). Til du naturligt tager afsted (L1154); (Ønske om) at komme hjem (L2082).

Behandlermiljø/folkekirken: (L1068-1139) (L1768-1814)
Knytter de her hånd med hinanden (L1104); kan trække på hinanden (L1105).

Store ord: (L1918-2073) (L2147-2245)
(Guddommelig kraft): Maria holdt mig i hånden (L1989); åndelig samleje (L1991); (fællesskab): fundet vejen eller lyset (L2051); (stjernehviskere hernede) som lysbærere og skal give lys (L2071); det er sådan lidt den vej, jeg opfatter den (L2245).

Beh-06

Selvbillede: (L20-151) (175-213) (L412-415) (L530-561)
(Ikke, jeg overhovedet har) fjender. ”Bed for dine fjender” – for søren – Jeg har ikke nogen fjender (L221); arbejder med et menneske (L353).

Transformation: (L309-332) (L419-523)
I det stærke felt (L313); vi er Jesu – ja hænder og fødder (L475).

Dialog: (L798-814)
Som at føre krig (L805).

Store ord: (L824-897)
Min spirituelle vej (L874).

MINIPROFILER

I det følgende findes således en række miniprofiler af formidlerne, hvor krigs- og (med)- vandringsmetaforerne, som ovenfor er ordnet tematisk, her ses i forhold til formidlernes dialogperspektiv. Dette perspektiv bygger på en generel læsning af interviewene.

Flk-01 skiller sig således klart ud af alle interviewede som den, der flittigst anvender krigsmetaforer. Det er et gennemgående træk i alle dele af interviewet af ham. Han taler om sine medstuderende som modstandere. Som evangelisk kristen må man slås med omverdenen, og når de bygger broer, er det farligt, fordi det åbner for påvirkning. I spørgsmålet om vielse af homofile sker hele skildringen i en krigsoptik, samtalen er mere krig end dialog. Hvorfor han må lægge, han må bygge sit eget forsvarsvæk bedst muligt op. Næppe tilfældigt er der også en henvisning til Luther "her står jeg" og Carl von Clausewitz "det er den første pris". Om kvindelige præster og gengifte, selvom Flk-01 ikke vil identificeres med de hårdeste standpunkter, så er metaforuniverset fronter, barrikader, gevaldige jordskælv. Han fortæller om en præst, som ikke ville vie fraskilte. De, der har magten, tromler andre. Derfor er det hele tiden nødvendigt at tænke i selvforsvar. Der er tale om hardcore modstandere. De "bløde" metaforer dukker op under de såkaldt store ord, vi er alle sammen undervejs, og selvom det siges udglattende sidst i interviewet, at vi slår dem ihjel, som vi er mest uenige med eller skråstreg mest bange for, så er det nok mere Flk-01's tankegang end som så. Som det fremgår af Matrix for Flk-01 bliver det ikke til samarbejde, dialog eller diapraksis.

Flk-02 er den interviewperson, som teologisk set ligner Flk-01 mest. Men han bruger slet ikke krigsmetaforer på samme måde eller i nær sammen omfang. Dog under gruppen samtale/samarbejde taler han alligevel om, at han er mere på vagt, og at det er vigtigt at signalere. Grænserne er der således stadig. Han kan ikke gå ind og samarbejde med nogen, som ikke har trosbekendelsen (L856). Forskellen bliver alligevel for stor, hvis man ikke kan være fælles om dåben (L795), og det er meget vigtigt at skelne mellem, hvad der er kristendom og hvad der er satanisk (L776). Der er således en tydelig modsætning, men uden at det underbygges af metaforer. Matrix for Flk-02 viser klart, at der ikke er nogen dialog, noget samarbejde eller diapraksis.

Flk-03 har både dialog med frikirker og muslimer, samt grader af fællespraksis, som det fremgår af matrix. I det omfang Flk-03 kan være i dialog og tage praksisskridt, beskriver han det med en af projektets smukkeste metaforer, at det er noget med at tage skoene af og gå ind i den andens verden. Han har således haft samarbejde med muslimer, men han har aldrig været på en helsemesse. Han siger også ligeud, at det ikke hans vej, det der. Grænsen, som selvfølgelig er der, kommer til udtryk med metaforen, at det jo ikke er sådan, at man skal være sådan en svamp, der tager det hele ind. Det er en samtale, som også kan blive en diskussion, hvor meninger brydes.

Der er stor forskel på lysten til at bruge metaforer blandt alle interviewpersoner. **Flk-04 og Flk-05** har således færre metaforer og få krigsmetaforer eller medvandringsmetaforer. Flk-05 er meget optaget af det apologetiske. Han taler dog om, at apologetik for ham ikke er et angrebsord, men at det handler om at forsvare kristendommen. Flk-04 er en klassisk præstetype, som dog har deltaget i kirkevandringen og været i islamarbejde, der dog kom til en brat ende, for nu er grænsen nået. Også Flk-04 markerer, at der er nogle grænser. Han taler således om, at det er vigtigt at finde et fælles grundlag, før tilnærmelserne kan gå videre. Der er vigtigt at slå det fast, der binder os sammen (L546). Men han vil slet ikke udtale sig om behandlerne. Der må han sige stop (L715).

Flk-06 bruger alene krigsmetaforer, når hun taler om karnevallet, som foregår lige udenfor hendes dør. Så er det krigszone og der er undtagelsestilstand. Men Flk-06 taler om den vej, hun skulle og hun bruger tilsvarende vejmetaforen for at beskrive den dialog og praksis, hun står i.

Fri-01 bruger en række metaforer, som må tilskrives hans fundamentalistiske teologi når vi er på vej ind på et skråplan; "de onde veje", som vi mennesker færdes alt for tit på; (så har I) dokumenteret overfor mig, at I vil min vej (= min vilje). Det er navnlig værd at lægge mærke til dokumenteret overfor mig set i forhold til det skriftsted, som ligger bag, nemlig 2. Krøn. 7,14. Der skal virkelig lægges noget i at overbevise Gud om, at vi mennesker vil det, han vil, men så agerer han også.[792] Men samtidigt bruger Fri-01 også bløde metaforer om begrebet "debat". (Man skal) vinde sig lov til at tale ind i et andet menneskes liv. Grundsynspunktet er missionalt, for som Fri-01 siger senere i interviewet, skal dialog være uden at gøre vold på den anden. Men der ses også enkelte krigsmetaforer, vi udadtil signalerer; (Det tager lidt tid,) inden menigheden er helt inde i kampen.

Fri-02 bruger ikke krigsmetaforer udadvendt, men taler omvendt om, at bogstaverne slår ihjel, og (det er det) der dræber så utroligt meget for dialog. Fri-02 ser sig selv som medspiller og brobygger. Han (vil gerne være den) mur, de kan spille bolden op ad og få den tilbage igen. I genfortællingen af et langt sjælesørgerisk forløb, siger han, at han blev fødselshjælper (til hendes nye liv). Set i forhold til en læsning af hele interviewet, skal der lægges mere i det, end som så. Fri-02 er en præst, der kan lide at "ordne tingene" for folk.

Fri-03 er karakteristisk ved, at han både bruger krigsmetaforer og medvandringsmetaforer. Medvandringsmetaforerne er varme, når der er tale om Præstenetværket (se nedenfor), imødekommende, når der er tale om andre kristne, medens krigsmetaforerne ses i forhold til den spirituelle verden. I gruppen "dialog" omtales kirken således som forsvarsløs. Slækker kirken på bibelsynet, er der ikke meget bolværk mod nye tanker. Han henviser til oldkirken, hvor de derimod fik

[792] Se kapitel 3.3.2

hamret nogle pæle i jorden. Men overfor folkekirken er metaforerne nøgterne og konstruktive i dette ords dagligdags betydning. Om kirkedagene siger Fri-03 således, at vi faktisk også er på banen og spiller med ind. Om 2. Pinsedagsgudstjenesten siger han, at legemstanken ligger meget dybt i ham. Han taler om den udstrakte hånd og hinandens hjerte, at Præstenetværket ikke kun kom og ville sætte dagsordenen. Den tilgang åbnede fuldstændig op. Om forskelligheden siger Fri-03, at man er selv på vej og man er åben for at høre. Når de forskellige aspekter kommer i spil, kommer til at se det større billede. Han oplever at få strukket sin – få blokket sin egen erkendelse og forståelse og viden ud. Set i forhold til fri-03's syn på grænser[793], er hans metaforbrug sammenhængende. Han er i en eller anden forstand i krig med den ikke-kristne verden, som frikirkefolk traditionelt har været det, men meget indstillet på at række ud og vandre med andre kristne, og i langt højere grad end frikirkefolk ligeledes traditionelt har villet.[794]

Det er et spørgsmål, om det er det grundlæggende syn, som kommer frem, når **Fri-04** taler om Helsemessen. Så er han i krig (se nedefor). For ellers er det vandringsmetaforerne, som præger. Der er således ingen krigsmetaforer om vielse af par af samme køn. Fri-04 taler om, at jeg er i stue sammen med dig. Om de spirituelle siger Fri-04, at vil vandre i kærlighed overfor dem. Fri-04 tegner et billede af sig selv, om at være bred i sin forståelse og blive beriget af andre folks holdninger. Om kirkedagene, at vi af hjertet kan tale sammen. Men konkret dialog og diapraksis sker alene i Præstenetværket og gennem dette (Se matrix for Fri-04).

Hos **Fri-05** fanger nogle metaforer i gruppen "samarbejde og samtale" opmærksomheden. Han vil kun diskutere teologi on the way og i øvrigt ryge vandpibe. Traditionel dialog omkring et bord, gider han ikke. Det var dødssygt at mødes og skulle diskutere et eller andet teologi (L1276). Han fortæller så ellers om en ven, som er buddhist, at når det taler sammen, så er de på vandring sammen og deler deres historie. Fri-05 kan ikke forestille sig praksisfællesskab med ikke-kristne. Men han vil gerne samarbejde om kulturelle ting og nævner her muslimer (Se matrix for Fri-05). Fri-05 er eksponent for et nyt dialogbegreb, som tager udgangspunkt i en fælles aktivitet eller praksis frem for en dialogtilgang, som mere minder om en teologisk forhandling.

For **Fri-06** er vandrings- eller vejmetaforen den alt overskyggende metafor. I gruppen "selvbillede" beskriver han den vandring, han har været på ind mod midten af det teologiske spektrum i frikirken. Det er en rejse, han er på, som har gjort, at hans forståelse er blevet bredere.

---

[793] Se kapitel 3.3.2

[794] Der er her tale om en personlig oplevelse af frikirkemiljøet, idet der ikke findes undersøgelser, som ville kunne belægge synspunktet.

Fri-07's religionsteologiske grundsyn står klart, når han siger, at der er mange veje til Kristus men kun en vej, der fører til Gud. I forholdet til andre kristne kan han således godt række ud. Fri-07 ser gerne, at kirkerne nærmer sig hinanden og han søger samarbejde med folkekirker (Se matrix for Fri-07). Han taler således om mødepladser. Han har oplevet, at arrangementer har bygget bro, og han har tænkt, kan vi bygge bro. Eller vi kunne bygge kløfter – eller grave kløfter, hedder det. Så hellere bygge broer end at bygge mure. Murene skiller os, så er det bedre, at række hinanden hånden og stå sammen.

Beh-01 skiller sig ud fra de øvrige interviewpersoner ved at anvende et stort antal vejmetaforer under afsnittet "selvbillede". Han taler om sin egen vej, men har også det aspekt med, at det er vigtigt at kunne vise vej ved selv at gå foran. Således taler han om at gå i spidsen vise, at man selv har gået vejen. Han kritiserer sit miljø for, at det er nemmere og kigge på engle end at give de her mennesker en hånd med. Men det er den vej, man skal kigge på, mange mennesker har brug for at finde. Det er dog vigtigt for ham, at der ikke er nogen, som har den eneste rigtige vej. Man skal bevæge sig med sit hjerte. Med lys og kærlighed på sin vej. Umidelbart er det værd at bemærke, at Beh-01 siger, at jeg er sådan en kriger – altså livskriger. Den eneste krigsmetafor i afsnittet. I skildringen af hans livshistorie (kaldshistorie) benyttes igen markante vejmetaforer. Det er en ensom vej at gå. Det, som han (og andre) gør skal være hjerte og kærlighed. Nogle gange kan han tænke, at han har fået lov til at gå den vej. Han er ikke løbet efter noget. I afsnittene "debat" og "dialog" ses igen de to måder at anskue vejen på. I debat med formidlere går han sine egne veje. Så følger vi den vej, vi er kommet her, for at gå på. Men i dialog oplever han samtidigt, at der åbner nye døre. Men for ham er sandheden at gå vejen der. Gå vejen.

Beh-02 og **Beh-03** har alene nogle få vejmetaforer og ingen krigsmetaforer. Beh-04 benytter til gengæld nogle markante krigsmetaforer, når hun taler om begrebet religion. Religion handler om at pisse territoriet af, at holde sin religionsfane højt og at holde folk på den lige sti. Hun klandrer folkekirkepræsterne, at man skal iklæde sig sådan nogle ting for at holde positionen. Men også i forhold til behandlerverdenen går hun bare sine egne veje. Livet er således for Beh-04 en vej, vi skal gå, og vi kommer til mål med den måde, vi er på. For vi mennesker har to veje, hvoraf den ene er egoets vej. Men selvom Fri-04 ikke bryder sig om religiøs autoritet, så bliver hendes position alligevel hårdere, når det handler om såkaldte danske værdier og muslimer. Der tør vi ikke gå hårdt mod hårdt, hvad vi burde gøre uden at gå med fanen. Når hun taler om tolerance følger hun op på det med ikke at turde sige fra, for i Aalborg Øst kan de stå og sparke på alt muligt andet, og så blive kaldt racist. Hun oplever også dialog i en krigsoptik. Det kommer til at handle om ikke at tabe ansigt. Det er en slåskamp. Personlig åndelighed handler om at finde den rette vej. Men, som hun siger andet sted, er hun lige sprunget ud af skabet som spirituel.[795] Egentlig er hun reserveret overfor engle og guider, for er hun på den

[795] Se kapitel 3.3.3

åndelige, så danser de bare rundt (L1403). Denne metafor skal således forstås i en krigsoptik, at hvis vi alle sammen kørte lige så stille, så behøvede vi ikke lysreguleringer. Vi tilgiver ikke os selv, for ellers ville vi ikke slå os selv i hovedet.

Beh-05 beskriver sit liv som en vej. Men det har givet nogle drøje hug undervejs af privat karakter. På et tidspunkt begynder han dog at finde vejen, og han siger ja tak til at gå ind i (den spirituelle verden) han havde lukket øjnene for. Når han siger, at han pludselig gik i krig, var det for at købe hus for alvor. Her har metaforen form som en stivnet del af sproget. Beh-05 fortæller om sit engagement i den åndelige verden, at da jeg gik ind igennem døren i den åndelige verden, så var der et håndtag på den ene side af døren og da døren lukkede, var der ligesom ikke noget håndtag på den anden side af døren. Beh-05's livsvandring er præget af hans oplevelse af sig selv som stjernehvisker som lysbærer og en, som skal give lys.

Beh-06 taler om, at dialog kan være som at føre krig. Ligesom han taler om sin spirituelle vej.

EMNEMÆSSIGE NEDSLAG - dialogbegivenheder

Hermed følger en række emnemæssige nedslag i interviewene, hvor formidlernes metaforbrug ses i forhold til dialogbegivenheder, som har berørt flere af formidlerne. Der har ikke været begivendheder, hvor alle formidlere har deltaget.

Helsemessen

Men helsemessen er et mødepunkt, som berører alle tre grupper. Om end ikke alle af undersøgelsens formidlere har haft berøring med helsemessen i Aalborg, så har næsten alle interviewpersoner været i berøring med helsemesser på den ene eller den anden måde. Derfor er det rimeligt først at ofre netop helsemessen opmærksomhed her. De fleste af undersøgelsens frikirkepræster ser således tydeligt Helsemessen i en krigsoptik. Fri-01 mener således, at det er der kampen den står. Fri-02 benytter ikke krigsmetaforerer men nok missionale. Han vil således invitere indefor i sit univers. Fri-03 taler om at være i hænderne på nogle af de folk. Fri-04 er til gengæld virkeligt i krig. Helsemessen er fjendens område. Han har været med til at bede Jerikobønner.[796] Fri-04 henviser også til, at Jesus rensede templet, [797]og det skal man

[796] Jerikobønner er et særligt begreb indenfor den frikirkelige verden. Jerikobønner benyttes som en del af åndelig krigsførsel. Rationalet er, at ligesom Israel vandrede rundt om byen Jeriko og fik dets mure til at falde, så kan de kristne få noget tilsvarende til at ske i tro (Hebr. 11.30). Der har typisk været Jerikobønner i forbindelse med helsemesser og sexmesser. Dette anføres ud fra et kendskab til feltet.

[797] Matt. 21,12-17.

have mod til, selvom han anerkender, at folkekirkens stand har en anden tjenende tilgang (L1273f). Fri-04 mener endvidere, at Frikirkerne på gadeplan også er ved at forlade den konfronterende stil, og satse på at drikke en kop kaffe med folk og få en snak (L1835). Fri-05 har fra tidligere erfaringer med helsemesser. I interviewet benytter han ikke krigsmetaforer, men siger alene, at der er vi alle pilgrimme. Fri-07 har ingen erfaringer (jf. Matrix) med Helsemessen. Han benytter ikke en krigsmetaforik, men afvisningen af er behandlerne er alligevel klar. Hvis ikke de står på det samme fundament, er der ikke et grundlag for samarbejde eller kvalificeret dialog. Man har dog en missional interesse, for han vil gerne vise vej.

Behandlerne anvender næppe overraskende andre metaforer, når de taler om messen, selvom de også kan være kritiske.[798] Beh-01 taler om en kollega fra Helsemessen, som har en kanon åbning. Der er nogen, hvor dørene åbner sig mere og mere. Men det kræver vilje selv at vi åbner døren. Men der sker en stor åbenhed, og han tager interiewet, og det, at det faktisk kunne finde sted, som et udtryk for dette. Han mener, at vi er hjælpere for verden. Intervieweren som præst, han som healer. Men alle skal fylde, for målet er det samme. Behandlerne 02-05 bruger hverken krigsmetaforer eller medvandringsmetaforer om Helsemessen, medens Beh-06 aldrig har deltaget på en helsemesse (Se matrix for behandlerne). Blandt folkekirkepræsterne har alene Flk-05 og Flk-06 været på Helsemessen og i øvrigt været aktive på folkekirkens stand. Som anført ovenfor bryder Flk-06 sig ikke om at være på Helsemessen. Hun vil hellere føre dialogen på tomandshånd. Flk-05 taler en del om Helsemessen. Som allerede anført er Flk-05 apologetisk interesseret, og det opleves ved en generel læsning af interviewet som distancerende. Han siger dog i anden sammenhæng end helsemessen, at apolegetik ikke et angrebsord, men et forsvarsord. Fordi det handler om at gøre Kristus tydelig. Det er så et spørgsmål, om ikke det under alle omstændigheder af den ikke interesserede vil blive opfattet som en krigshandling. Men medvandringsaspektet kommer alligevel også frem i denne formulering: ”vi har fundet en måde at være religiøse sammen med de folk der” (L1125). Og videre i vurderingen af, at mellem standene ”vil vi hinanden det god”, og vi griner alle sammen af dem, ”der snyder og bedrager”. Hans front er andre folkekirkepræster, som han mener, ikke fatter noget som helst og slet ikke har et forhold til apolegetik (L1148).[799]

2. Pinsedag

Hvor helsemesser som anført ovenfor har berørt både folkekirke- og frikirkepræster, samt behandlere, har de andre begivenheder i byen været mellem folkekirke og frikirkepræster. Men dermed ikke sagt, at præsterne og andre religiøse formidlere

[798] Se kapitel 3.3.3

[799] Se i øvrigt kapitel 7.3, hvor antallet af krigsmetaforer og medvandringsmetaforer fra interviewene omkring helsemessen sættes i spil i en FCA-kørsel.

ikke har haft dialogmøder og fælles praksis. Som eksempler på sådanne møder, der på forskellig måde kommer frem i interviewene, kan først Beh-01 nævnes. Et dialogmøde i en kirke fik meget stor betydning for ham. Som han siger, så svævede jeg ud bagefter (Beh-01 L929-950). Flk-06 nævner, at hun skal have et dialogmøde i en spirituel butik om filmen "Jesus og Buddha" (Flk-06 L717) og at hun har haft et praksisfællesskab med en psykolog om nogle samtalemøder i kirkerummmet (L819-844). Flk-03 har samarbejdet med muslimer om "middag på tværs", om hvilket han benytter en besøgsmetafor, at træde ind i hinandens verden og forstå. (Flk-03 L117-125 og L680-718), medens Fri-01 taler om sit kulturelle samarbejde med muslimer, som han er meget tilpas med, for muslimerne vil faktisk hellere være i stue med kristne end ateister. Men der er netop tale om den enkelte formidlers egene møder, og ikke møder, som her er i fokus, hvor flere formidlere har været involveret, og derfor taler om en fælles begivenhed.

Men det er selvfølgelig et valg, hvilke yderligere nedslag der skal gøres i interviewene, hvor metaforerne ses i forhold til konkrete dialog/ praksisbegivenheder. Men en sådan fælles begivenhed er det årligt tilbagevendende 2. pinsedagsgudstjeneste på Nytorv. Gudstjenesten har betydet meget for nogle af folkekirkepræsterne såvel som mange af frikirkepræsterne. At frikirkerne kom med i denne ellers rent folkekirkelige begivenhed, er blevet tillagt stor symbolsk betydning af frikirkegruppen.

Fri-03 og Fri-07 har været meget involverede i, at frikirkerne kom med i gudstjenesten. I sit interview taler Fri-07 dog ikke direkte om 2. Pinsedag, men han bruger nogle karakteristiske medvandringsmetaforer om samarbejde med folkekirken. Han vil hellere bygge broer end at bygge mure, for murene skiller os. Vi skal række hinanden hånden og stå sammen. Både personligt og med baggrund i hans kirkesamfunds tradition ligger det meget dybt i Flk-03 at søge begivenheder som 2. pinsedagsgudstjenesten. Han ser det som et udtryk for, at parterne har bøjet sig mod hinanden. Han taler om den udstrakte hånd og hinandens hjerte. Men det har også været væsentligt, at frikirkepræsterne ikke kun kom og ville sætte dagsordenen. Berettiget eller uberettiget klinger en forudopfattelse af folkekirkepræsterne med, når frikirkerne ikke vil komme og kuppe det på en eller anden måde. Som han siger: det åbnede fuldstændigt op.

Flk-03 var tilsvarende den udfarende kraft fra folkekirkelig side. Men han er påfaldende nøgtern i sit metaforbrug, idet han alene taler om, at vi kan finde et sted og mødes der. Men han bruger alligevel to metaforer, om hvilke det meget vel kan diskuteres, om de skulle have været medregnet krigsmetaforerne. De to metaforer peger på den indre spænding, der var i folkekirkegruppen, inden frikirkerne kom med.[800] Han taler således om at kunne holde, holde ryggen fri og at det var nødvendigt at vise, at der er orden i tingene her. Flk-02 ender op med en metafor af

[800] Se kapitel 3.1.1

nærmest eskatologiske dimensioner, når han siger, at engang skal vi sidde ved det samme bord, og at det er stærkt at være sammen om det bord, medens Flk-01, der har været den mest negative omkring gúdstjenesten, at det handler om at sende signaler og at det iøvrigt gav en masse dønninger.

Kirkevandring

Den såkaldte kirkevandring, som er et andet fælleskirkeligt arrangement med folkekirker, frikirker og også den katolske kirke, er Flk-01 solidt opdraget til at være imod. Han synes at have et tydeligt ubehag ved den slags begivenheder, der lægger så meget vægt på markeringer. Hermed menes begivenheder, der ikke er baseret på en dogmatisk enighed, og der ved netop bare bliver markeringer for ham.[801] ´Flk-03 taler derimod om at være med på vejen der og Flk-04, at det binder os sammen.

Om kirkevandringen siger Fri-03, at han har været den eneste gennemgående frikirkefigur, og begrunder her sit engagement med en bibelsk metafor, nemlig hans syn på legemet, kirken som kristi legeme. Fri-06 taler om at gå i den march der, men også at det er vigtigt at være ikke bare indenfor murene men også gå ud på gaden.

Kirkedagene

En enkeltbegivenhed, hvor de forskellige præster kunne mødes, var de såkaldte kirkedage, som i øvrigt fandt sted umiddelbart før, at de første af formidlerne blev interviewet. Flk-01 er også her meget negativ, og giver udtryk for et synspunkt, som har været kendetegnende for (indre)missionsbevægelsen, at en dialog kun er frugtbar, hvis den finder sted på grundlag af en fælles læremæssig forståelse. Han mener således, at hvis vi rækker nogen hånden, så har vi godkendt, hvad de står for. Og han fortsætter, at frikirkerne altid har rakt håden ud efter den etablerede kirke. Det er dog næppe helt rigtigt, hvad allerede Fri-01's metaforbrug synes at pege på. Han er selv positiv, men han må tage hensyn til, hvad vi udadtil signalerer, idet menighedens øvrige ledelse er stærkt kritisk overfor kirkedagene. Det tager lidt tid, inden menigheden er helt inde i kampen.

Fri-03 så derimod en udstrakt hånd. Han var glad for, at frikirkerne kom på banen, men også at det er vigtigt, at vi faktisk er på banen og spiller med ind, selvom der selvfølgelig er nogle ligtorne. Fri-02 anvender en nærliggende metafor, som det i øvrigt kunne have været ønskeligt at have undersøgt nærmere i nærværende sammenhæng, nemlig at kirkedagene var et stort marked, hvor det var enormt vigtigt at være med. Fri-04, som repræsenterer en menighed, som nok har forstået at være kritisk overfor folkekirken, synes, at forkyndelsen var smaddergod. Han benytter bemærkelsesværdigt mange medvandringsmetaforer, at kristne står sammen, at vi af hjertet er sammen for at finde veje til at forkynde evangeliet. Fri-05 mener, at

[801] Se i øvrigt kapitel 3.3.2 afsnittet "at række ud".

kirkedagene giver meget dialog omkring bordene, men også at det er at mødes så meget om så lidt. Fri-06 og Fri-07 bruger ikke udprægede krigs- eller medvandringsmetaforer. Men Fri-07 har alligevel meget at sige om kirkedagene. Også han er optaget af dagene som en markedsplads, hvilket siges gentagne gange. Han giver det et teologisk perspektiv, når han siger, at Guds børn mødes, videre taler han om kirkedanmark og kirkefolket. Men der er en bred vifte af ting. Nogle mennesker rammes af noget, men ikke alt rammer alle. Man skal ikke være berøringsangt eller sidde i en osteklokke eller boble.

Blandt folkekirkepræsterne fremstår Flk-01's metaforbrug så meget desto tydeligere, fordi de øvrige folkekirkepræster ikke anvender krigs eller medvandringsmetaforer. Flk-03 taler således om en fest for hele kirken og om at få udvidet sin horisont. Hans kritik er, at der tidligere var mere bid i det, med det er så blevet bredere. Flk-04 deltog ikke, fordi han skulle passe butikken hjemme. Flk-05 bruger ikke krigsmetaforer, selvom interviewet nok giver indtryk af en kritisk, negativ distance. Da Flk-05 fortæller, at han var der, *skærer han ansigt* (Flk-05 L1010). Kirkedagene er lidt showagtigt, idet han selv er i en lidt snæver verden. Flk-06 taler ligeledes hverken i krigs eller medvandring, men siger, at kirkedagene er en sådan fætter og kusine fest.

Heksesagen

Det såkaldte heksesag blev et møde i debattens form, og det eneste negative møde mellem folkekirkepræster og frikirkepræsterne. Fri-03 var en af de aktive præster i forbindelse med den såkaldte heksesag.[802] Der var der krig. Han siger to gange, at det buldrede og bragede. Han mener ikke, at det var for at Banke folk oven i hovedet, selvom det nok blev oplevet sådan. Selv mener Fri-03 ikke, at han er typen, som farer ud med bål og brand, men at der har været tilfælde, hvor han virkeligt har skullet kridte skoene og stå fast. Fri-02 mener nok, at man gennem heksen lukker op for en åndelig verden, som kan være skadelig. Men på grund af det slagsmål som kom ud af Præstenetværkets pressemeddelelse, skød Præstenetværket sig selv i hælen. Klart et konfrontationsperspektiv, men ikke en konfrontation der var det værd.[803]

Præstenetværket

Præstenetværket isoleret set er et møde mellem frikirkepræsterne og nogle få folkekirkepræster, som var med i netværket på det pågældende tidspunkt. Men som allerede anført er det indblik, som interviewene i nærværende undersøgelse giver at den frikirkelige verdens præster af ganske unik karakter. Og det er markant, som

[802] Se venligst kapitel 4.

[803] Se også kapitel 4 underafsnittet "at forske blandt sine egne", hvor heksesagen omtales.

frikirkepræsterne benytter medvandrings- og bror/søster- metaforer, når de taler om præstenetværket. Der synes at være en stærk trang til at understrege, at præsterne kan være sammen på trods af uenigheder. Fri-01 siger således, at præsterne sagtens kan være i stue sammen og bede sammen. Fri-02 bruger meget tid på dette i sit interview. Præstenetværket bygger relationer; vi bryder flere af de der skranker ned. Men Fri-02 er godt klar over, at måske dannes en kløft med det at bygge bro. Præstenetværket kan blive en ny rigtighed (L675). Fri-02 citerer folkekirkens vielsesritual, og skaber derved en overraskende pointe: hvad Gud har sammenføjet, må et menneske ikke adskille (L1439). Præstenetværket er på rette spor, men (der har vi jo) langt at gå endnu sammen, (inden vi) når et mål. Fri-03 siger, at transformation er koblet op på, at ledere og præster finder sammen.[804] Han henviser til en forståelse af, at Gud forventer enhed, før han agerer i de menneskelige sammenhænge.[805] Det er en spørgsmål, hvor mekanisk Fri-03 forstår synergien med den menneskelige og den guddommelige ageren med metaforen koblet op på. Fællesskabet forstår han som en konkret vandring, hvor det er væsentligt at kunne bære hinandens byrder.[806] Det er en overvejelse værd, om henvisningen til læsningen fra vielsesritualet er tilfældig. Han taler om netværket, at netværket på sin vandring kan være med til at åbne døre og hjerter, og være bærer af evangeliet ind i forskellige sammenhænge.[807] Fri-07 ser Præstenetværker som en sammenhæng, der bygger broer mellem hinanden. For der er et mål. I netværket vokser venskaber frem.

Det har således været et mål at vise, at metaforerne er en indgang til at kunne beskrive et menneskes verdenssyn, i dette tilfælde med henblik på dialog og diapraksis. Denne ene sammenstilling giver dog ikke grundlag for at kunne sige noget om forholdet mellem metaforer og handling,[808] eller om metaforerne siger noget andet, end interviewpersonen fortæller med sin narrativ. Men at frikirkepræsterne i undersøgelsen ikke har kontakter med behandlere kan selvfølgelig ses i forlængelse af deres brug er krigsmetaforer eller andre afgrænsende metaforer. At Flk-01 konsekvent ser sin omverden i en krigsoptik, gør det heller ikke overraskende, at han end ikke har dialog eller diapraksis med andre folkekirkepræster, end sige præster i det hele taget.

---

[804] Se kapitel 3.3.2

[805] Jf. Fri-01 som taler om "opskriftordet" 2. Krøn. 7.14.

[806] Gal. 6,2.

[807] Nogle af metaforerne i gruppen "Præstenetværket" handler om hans trossamfunds relationer til en anden nært beslægtet frikirke, og er derfor ikke medtaget her.

[808] Men se kapitel 7.3 for et forsøg på en sådan sammenkædning

7.2 FCA analyse

Helt nødvendigt for, at en såkaldt FCA-analyse kan gennemføres, er, at der foreligger en række attributter, som kan knyttes til en række objekter, i dette tilfælde 19 åndelige formidlere. I nærværende undersøgelse er der tale om 211 attributter. Hvordan disse er blevet identificeret i de 19 interviews, er blevet beskrevet tidligere.[809] Der foreligger således et binært system med i alt 19x211 poster, som er oprettet i en database – i praksis i Prolog. Prolog er et deklarativt programmeringssprog velegnet til håndtering af databaser. Det skal bemærkes, at der er taget højde for, at der i nogle tilfælde ikke er basis for at tage stilling til, om en formidler har en given attribut eller ej, ved at det i databasen både er noteret, om der er empirisk evidens for, at formidleren har den pågældende attribut, ligesom der er noteret, om der i materialet er empirisk evidens for, at formidleren ikke har denne attribut. Denne form for "fordobling" gør det muligt at repræsentere de relativt få tilfælde af "ved ikke" i forbindelse med, om en formidler har en given attribut.

Databasen giver muligheder for at gøre præcise observationer i materialet for på den måde at forfine den kvalitative analyse. Eksempelvis er der foretaget optællinger af fælles attributter for alle par af formidlere i materialet. Ved at gøre dette, opnås et udtryk for den konceptuelle lighed mellem formidlerne set i det valgte perspektiv. Jo højere lighed mellem to formidlere, jo flere attributter er fælles. Hvis der er tale om identitet, vil der naturligvis være tale om 211 fælles attributter.

Men det må stå klart, at denne tilgang ikke er uproblematisk – især fordi det på ingen måde er givet, at attributterne bør tillægges samme vægt. Og videre fordi der ikke er sikkerhed for, at alle væsentlige attributter er kommet med i systemet. Hertil er dog at sige, at systemet af attributter, som er anvendt i nærværende undersøgelse, er udtryk for en bestemt optik. Denne er netop skabt ud fra en nærlæsning og en refleksion over det empiriske materiale, der ligger til grund for den aktuelle undersøgelse. Der er således nødvendigt at understrege, at attributterne ikke er blevet til ad hoc end sige er tilfældige. Alle objekter skal som udgangspunkt kunne svare ja/nej til den givne attribut. I de tilfælde, hvor det ikke er muligt, fordi det empiriske materiale udgøres af narrative interviews, indvirker det nødvendigvis på kørslerne.[810] Derfor er det ganske enkelt ikke meningsgivende at definere attributter, der ikke er tilnærmelsesvis universel "dækning for" i det empiriske materiale. Det må understreges, at de formelle resultater kun har værdi på denne optiks præmisser. Den følgende analyse skal læses med dette forbehold. Det er i øvrigt indlysende, at mulighederne for søgninger i materialet slet ikke er udtømte med kørslerne i det følgende.

[809] Se kapitel 5.7 og kapitel 6.

[810] Et eksempel herpå gives nedenfor med kørsel 8.

Men det er værd først at give en oversigt over kørslerne nedenfor:

Ligheder:
1. Hvilke formidlere ligner i den givne optik hinanden mest?
2. "Tværgående par" i attributintervallet 140-150
3. Spredning i verdenssyn i folkekirkegruppen
4. Hvad er folkekirkepræsterne enige og ikke enige om?

Religionsteologi:
5. Hvilken religionsteologi? (attribut 119, 120 og 121)
6. Eksklusivisten (attribut 119)
7. Inklusivisten (attribut 120)
8. Inklusivisten (attribut 120 uden flk_01)
9. Pluralisten (attribut 121)

Dialog:
10. Enighed om læren som forudsætning for dialog (attribut 105)
11. Udvalgte læremæssige anknytningspunkter som forudsætning? (attribut 105a)
12. Dialog med udgangspunkt i en fælles religiøs aktivitet (attribut 106)
13. Men alene i en beslægtet gruppe? (attribut 106a)
14. Kan dialog tage udgangspunkt i en fælles ikke-religiøs aktivitet? (attribut 107)

Kaldsopfattelser:
15. Kaldsopfattelser

Diapraksis:
16. Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation (attribut 186)
17. Bedt ved siden af/parallelt med anden gruppe (attribut 187)
18. Har deltaget i bøn i en anden gruppe (attribut 188)
19. Men alene med en beslægtet gruppe f. eks. kristen-kristen (attribut 188a)

Samtale/samarbejde:
20. Samtale med de tre grupper (attribut 149/150/151). Hvilke fælles attributter?
21. Tog initiativ til samtale (attribut 152/153/154) Hvilke fælles attributter?
22. Samarbejde med de tre grupper (attribut 165/166/167). Hvilke fælles attributter?
23. Personligt samarbejde med de tre grupper (attribut 173/174/175) Hvilke fælles?

Ligheder

Kørsel 1: Hvilke formidlere ligner i den givne optik hinanden mest?

Indledningsvis undersøges det således, hvilke formidlere, der i den givne optik ligner hinanden mest. Det vil kunne sige noget om homogenitet i grupperne. Søges i

databasen efter verdenssyn for formidlere, som parvist har mere end 150 fælles attributter (ud af de 211 attributter, som indgår i databasen), fås følgende resultater:

fælles(158, beh_01, beh_02) [Behandler 01 og 02 har 158 attributter fælles.]
fælles(158, beh_01, beh_03)
fælles(154, beh_01, beh_05)
fælles(165, beh_02, beh_03)
fælles(163, beh_02, beh_05)
fælles(154, beh_03, beh_04)
fælles(157, beh_03, beh_05)
fælles(156, flk_01, flk_04)
fælles(161, flk_02, flk_05)
fælles(163, flk_03, flk_04)
fælles(156, flk_03, flk_06)
fælles(157, fri_01, fri_02)
fælles(154, fri_01, fri_03)
fælles(171, fri_01, fri_04)
fælles(151, fri_01, fri_06)
fælles(156, fri_01, fri_07)
fælles(163, fri_02, fri_03)
fælles(154, fri_02, fri_05)
fælles(162, fri_02, fri_06)
fælles(162, fri_03, fri_04)
fælles(163, fri_03, fri_05)
fælles(166, fri_03, fri_06)
fælles(167, fri_03, fri_07)
fælles(158, fri_04, fri_05)
fælles(159, fri_04, fri_06)
fælles(158, fri_04, fri_07)
fælles(170, fri_05, fri_06)
fælles(155, fri_05, fri_07)
fælles(164, fri_06, fri_07)

Det skal bemærkes, at der i alle disse tilfælde er tale om, at to behandlere, to folkekirkepræster eller to frikirkepræster, der ligner hinanden. Attributterne synes således at understøtte opfattelsen af materialet som basalt set opbygget af disse tre grupper. Det gælder selv om den attribut fratrækkes, som angiver gruppen (folkekirken, frikirke, behandlermiljø), og som gruppemedlemmerne selvsagt har fælles. Det er endvidere værd at bemærke, at det er i frikirkegruppen, at der er flest par med mange fælles attributter. At behandlergruppen ikke udviser større homogenitet, kan derimod næppe siges at være overraskende. At folkekirkepræsterne, som dog modsat frikirkepræsterne tilhører det samme trossamfund, danner så få par, må ud fra en umiddelbar betragtning virke overraskende. Det er selvfølgelig muligt at føre analysen videre ved at se på, hvem

der danner par, og hvilke attributter de har til fælles eller måske netop ikke har til fælles.

Kørsel 2: ”Tværgående par” i attributintervallet 140-150

Imidlertid indebærer den nævnte tætte forbundethed mellem par indenfor hver af de tre grupper ikke en komplet adskillelse af de tre grupper. Faktisk viser der sig at være flere ”tværgående” par, når antallet af fælles attributter ligger mellem 140 og 150. Dog er den slags par også i dette interval er forholdsvis sjældne. En søgning efter ”tværgående” par i intervallet giver følgende resultat:

fælles(148, beh_01, flk_06)
fælles(146, beh_04, flk_06)
fælles(147, flk_01, fri_02)
fælles(143, flk_01, fri_03)
fælles(146, flk_01, fri_06)
fælles(148, flk_03, fri_05)
fælles(143, flk_03, fri_06)
fælles(144, flk_03, fri_07)
fælles(144, flk_04, fri_05)
fælles(145, flk_04, fri_06)
fælles(148, flk_06, fri_06)
fælles(141, fri_01, flk_03)
fælles(148, fri_02, flk_03)
fælles(149, fri_02, flk_04)
fælles(149, fri_02, flk_06)
fælles(141, fri_03, flk_06)
fælles(141, fri_07, flk_06)

Det er værd at bemærke, at der er tydelige formelle forskelle mellem de tre grupper i materialet. Det er således muligt at søge i databasen på den nedre grænse for antallet af fælles attributter for par inden for de tre grupper. Denne grænse viser sig at være 145 for gruppen af frikirkepræster, 127 for behandlerne og 113 for folkekirkepræsterne. Det betyder, at materialet rummer par af folkekirkepræster, som kun har 113 fælles attributter. Det vil sige, at de kun har ca. hver anden attribut i systemet til fælles. Det er tydeligt, at bedømt ud fra attributterne (og den optik, som de giver anledning til) er gruppen af frikirkepræster mere homogen (har mindre spredning) end gruppen af behandlere og især end gruppen af folkekirkepræster.

Kørsel 3: Spredning i verdenssyn i folkekirkegruppen

4 af ovenstående 16 poster vedrører flk_06, hvorfor det er rimeligt at se nærmere på denne formidler. For flk_06 har følgende andre formidlere størst lighed (flest fælles attributter):

flk_03:156; fri_02:149; beh_01:148; flk_01:147; fri_06:148; beh_04:146; fri_03:141; flk_04:140; beh_02:139; fri_05:139; fri_07:141; beh_03:133; fri_01:132; fri_04:128; beh_05:125; flk_05:122; flk_02:118; beh_06:112.

Dette illustrerer ganske godt, hvor stor spredningen i verdenssyn kan være inden for gruppen af folkekirkepræster. Set i denne optik har flk_06 således mere til fælles med de 7 frikirkepræster og 4 af behandlerne, end vedkommende har fælles med de to folkekirkepræster, flk_05 og flk_02. Ud fra det generelle indtryk af interviewene er det værd at nævne, at flk_06 har en klar spirituel interesse, medens flk_05 betegner sig selv som klassisk, konservativ teolog med interesse for apolegitik og flk_02 angiver, at han har stærke indre missionske rødder. En nærmere analyse ville kræve en sammenligning af alle attributter. Her er alene mulighed for at bemærke, at forskellen mellem en dogmatisk baseret spiritualitet og en erfaringsbaseret spiritualitet kan slå så kraftigt igennem. Omvendt må det formodes, at det er erfaringselementet, der slår igennem i forhold til behandlere og frikirkepræster, og det selvom disse har konservative synspunkter indenfor teologi såvel som etik, som flk_6 ikke deler. Denne kørsel illustrerer i øvrigt klart, at skillelinjer, som anført tidligere, langt fra altid er mellem grupper, men i høj grad også går gennem religiøse grupper eller kulturer.[811]

Kørsel 4: Hvad er folkekirkepræsterne enige og ikke enige om?

Men umiddelbart er det således overraskende, at der blandt folkekirkepræsterne er par, som alene har 113 attributter tilfælles, eftersom folkekirken er hierarkisk (eller i det mindste institutionelt) opbygget og præsterne er forpligtet på en fælles bekendelse. Derfor kunne det være interessant at se, hvad folkekirkepræsterne så rent faktisk har til fælles. Ses folkekirkepræsterne samlet, har de disse attributter fælles:

10 – Uddannelse på universitet
11 – Tilhører folkekirken
14 – Vendepunkter i livet er knyttet til oplevelser af åndelig karakter
19 - Kaldet var tilskyndet fra personer
25 - Der findes en materiel verden
31 - De materielle og åndelige verdenselementer er knyttet sammen i en hierarkisk orden
36 - En personlig Gud har skabt universet
37 – En personlig Gud opretholder universet
38 – En personlig Gud agerer i mennesker liv
78 - Forskellighed er et grundvilkår, som må accepteres
79 – Forskellighed er en positiv værdi, som skal fremmes
85 – Tolerance betyder, at den anden gives et afgrænset rum i ens eget

[811] Se kapitel 1.1.1

110 – Det er vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog
112 - Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget
122 - Der opereres sideløbende med en objektiv og en subjektiv sandhed
132 - Biblen giver svar på åndelige spørgsmål
147 - Erfaring er en kilde til åndelig viden
148 - Erfaring er afgørende for at kunne praktisere
149 – Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken

Umiddelbart synes alle folkekirkepræster i undersøgelsen at tilslutte sig en form for teistisk gudsbillede. Som attributterne er defineret, ville et deistisk gudsbillede betyde fraværet af attribut 37/38.[812] Det er værd at bemærke attribut 14. Alle folkekirkepræsterne kan i en eller anden forstand sammenkoble vendepunkter i livet med oplevelser af åndelig karakter. Det skal selvfølgelig medtænkes, at åndelig kan forstås i et spektrum fra det mere intellektuelle til det overnaturlige. Men præsterne er ligeledes enige om, at forskellighed er et grundvilkår og en positiv værdi, som skal fremmes. Hvad angår dialog, er det den formelle begrundelse, alle kan være enige om (attribut 112).[813] Attrubut 110 skal formodentlig opfattes som en forsvarsattribut. Erfaring anerkendes, måske mere overraskende attribut 147, som indikerer, at præsterne også tilkender åndelige erfaringer/oplevelser en betydning. Men præsterne kan ikke være enige om, at der findes en åndelig verden (attribut 26). Og således er det netop de åndelige/spirituelle dimensioner, som er fraværende som fælles. Det er endvidere overraskende, at der ikke er enighed om attribut 59, at efterlivet ses som evigt liv, eller at sandheden er en person (119). Hvad angår dialog er folkekirkepræsterne alene enige om at kunne samtale med andre folkekirkepræster.

Religionsteologi

Indenfor religionsteologien tales der om – i det mindste – tre tilgange til at se relationen mellem den egne religion og så andre religiøse tilgange. De tre tilgange benævnes eksklusivisme, inklusivisme og pluralisme.[814]

[812] Sire, (2009), s. 25ff og s. 47ff. For en dikussion af teismen se: Persson, Per Erik, (1982), Att tolka Gud i dag Debattlinjer i aktuell teologi, Lund, s. 107ff.

[813] Se kapitel 3.3.1, hvor der refereres til Steen Marqvard Rasmussens undersøgelse af folkekirkepræster dialogstrategier. Her er det karakteristisk, at præsterne, navnlig de mandlige, netop ønsker "at lære noget" om de andre.

[814] Se kapitel 3.2 for en nærmere udfoldelse af disse religionsteologiske betegnelser.

Kørsel 5: Hvilken religionsteologi? (Attribut 119, 120 og 121)

Attributterne 119, 120 og 121 repræsenterer både almindeligt forekommende udsagn i materialet og samtidigt de tre almindelige positioner, som er defineret indenfor religionsteologien.

Attribut 119: Er sandheden en person? Udtrykker det eksklusive standpunkt. Men det er formuleret så åbent, at andre eksklusive tilgange end den kristne, som er, at der ikke er frelse udenfor kirken/der er alene frelse i Kristus, vil kunne rummes i udsagnet.

Attribut 120: Aspekter af den ene sandhed findes mange steder, udtrykker det inklusive standpunkt. Der er alene en sandhed, men dele af sandheden kan også ses i andre religioner end ens egen. Som Attributterne 119 og 120 er udformet, er det muligt at have begge attributter.

Attribut 121: Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed, udtrykker det pluralistiske standpunkt. Der er mange sandheder og veje, men ofte også en forestilling om, at disse samles i en sandhed til sidst. Hvor 119 og 120 er en oppefra ned betragtning, er 121 en nedefra op betragtning.

Ved at foretage kørslerne med afsæt i de tre religionsteologiske attributter er det muligt at få en indikation af, hvordan de 19 formidlere fordeler sig religionsteologisk. Endvidere er det muligt at få profiler på de tre positioner blandt formidlerne.

Formidlerne fordeler sig således:

Attribut 119 (eksklusivist) opfyldt af følgende:
{beh_06, flk_02, flk_04, flk_05,fri_01, fri_02, fri_03, fri_04, fri_05, fri_06, fri_07}
Attribut 120 (inklusivist) opfyldt af følgende:
{beh_06, flk_01, flk_03}
Attribut 121 (pluralist) opfyldt af følgende:
{beh_01, flk_06}

Det er værd at bemærke, at samtlige frikirkepræster er eksklusivister. Men mere overraskende er det, at en af behandlerne er eksklusivist. Beh_06 adskiller sig fra de øvrige behandlere ved en dogmatisk overbygning, når han siger, at der er kun én sandhed og den kommer fra Gud (L838) og kun det, Jesus har sagt er sandt (L844). Men sandheden som person er Helligånden, og ikke Kristus som normalt i konventionel kristendom. Hvad der således i denne sammenhæng er interessant, er, at beh_06 er eksklusivist. Dette viser styrken ved FCA som konceptuelt værktøj, men følgelig også begrænsningen. Videre er det bemærkelsesværdigt, at alene en behandler er pluralist. Beh-01 og beh-06 er de eneste af behandlerne, som giver

udtryk for en tværgående metarefleksion bag deres identitet og praksis. Når det således hævdes, at det spirituelle miljø er meget diffust, og at mere udviklede (tros)systemer bedst ville kunne findes hos behandlerne i kraft af deres praksis, så er det i disse kørslers optik kun delvist opfyldt. Det er ikke i nærværende sammenhæng muligt at forsøge at identificere eventuelle (tros)systemer ad andre veje. Beh-01 udtrykker således et klart pluralistisk synspunkt i interviewet.[815] Der er ikke nødvendigvis en konflikt i at udtrykke både eksklusive og inklusive synspunkter. Flk_06 har vage udtalelser af konventionel kristen karakter (eksklusivisme), men en meget klar pluralistisk metafor, at de mange religioner er som floder, der løber ud i det samme hav (L1013).

Men det kunne således være værd at prøve at gå et lag dybere ned og spørge, hvilke attributter eksklusivisterne har til fælles.

Eksklusivisten

Kørsel 6: Hvilke attributter har formidlere med attribut 119 til fælles?
{beh_06, flk_02, flk_04, flk_05, fri_01, fri_02, fri_03, fri_04, fri_05, fri_06, fri_07}: {"188a", 1, 31, 36, 37, 38, 78, 85, 112, 119, 132, 147}

1 – Mand
31 – De materielle og åndelige verdenselementer er knyttet sammen i en hierarkisk orden
36 – En personlig Gud har skabt universet
37 – En personlig Gud opretholder universet
38 – En personlig Gud agerer i mennesker liv
78 - Forskellighed er et grundvilkår, som må accepteres
85 - Tolerance betyder, at man giver den andet et begrænset rum i ens eget
112 – Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget
119 – Sandheden er en person
132 – Biblen giver svar på åndelige spørgsmål
147 – Erfaring er en kilde til autentisk viden
188a – Vil gerne deltage i bøn i en anden beslægtet gruppe

Flere af dem, som har 119 til fælles, kan selvfølgelig have endnu flere attributter til fælles end de nævnte. Men af de fælles attributter springer det i øjnene, at de alle er mænd. Med det begrænsede antal deltagere i undersøgelsen og at kun tre af disse er kvinder, kan der selvfølgelig ikke siges noget ud fra dette, ud over at det i en større undersøgelse ville være interessant at undersøge, om mænd i højere grad end kvinder indtager det eksklusive standpunkt. Som det er blevet refereret tidligere, viser Marqvard Rasmussen, at der er forskelle mellem mænd og kvinder, hvad angår

[815] Se kapitel 3 for en udfoldelse af dette.

tilgangen til det dogmatiske.[816] Eksklusivisten er måske mere dogmatisk indstillet, fordi det er en dogmatisk position, som andre mere relationelt indstillede vil synes, er mindre væsentlig. Det er også værd at bemærke, at de alle har de fire teistiske markører til fælles. Gud har skabt verden, Gud har givet verden en given orden med sig selv øverst, Gud opretholder verden og Gud agerer konkret i menneskers verden. Biblen har en åndelig værdi og autoritet. Men attribut 132 er ikke den "fundamentalistiske attribut", men repræsenterer mere et konservativt bibelsyn.[817] Det giver sig selv, at alle har 119, som er den eksklusivistiske attribut. Men gruppen har også nogle "bløde" attributter til fælles. Alle anerkender således erfaringsdimensionen såvel som forskellighedens grundvilkår. Tolerance er en aktiv handling. Eksklusivisten er således også villig til praksisfællesskab, så længe det er inden for egen sammenhæng f.eks kristen-kristen.

Inklusivisten

Kørsel 7: Hvilke attributter har formidlere med attribut 120 til fælles?
{beh_06, flk_01, flk_03}: {1, 6, 8, 14, 19, 25, 31, 36, 37, 38, 54, 59, 78, 85, 108, 110, 112, 115, 120, 122, 126, 132, 147, 148}

1 - Mand
6 – 61-70 år
8 – Kurser i aktivitet
14 – Vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter
19 – Kaldet var tilskyndet fra personer
25 – Der findes en materiel verden
31 – Materielle og åndelige verdenselementer er knyttet sammen i en given hierarkisk orden
36 - En personlig Gud har skabt universtet
37 – En personlig Gud opretholder universet
38 – En personlig Gud agerer i mennesker liv
54 – Mennesket skal i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger (karma/dommedag)
59 – Efterlivet som evigt liv
78 – Forskellighed er et grundvilkår, som må accepteres
85 – Tolerance betyder, at den anden gives et afgrænset rum i ens eget
108 – Relation har betydning for udfaldet af dialog
110 – Det er vigtigt at kende sit eget/hvile i sig selv forud for dialog
112 – Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget
115 – Menneskeligt fællesskab er vigtigt i sig selv

[816] Se kapitel 3.3.1

[817] Da attributterne er blevet til induktivt eller "nedefra" kan det udtrykkes på den måde, at der er "konsensus" om et konservativt bibelsyn bag attributten.

122 – Der opereres sideløbende med en objektiv og en subjektiv sandhed
126 - Rationalitet er afgørende i nogle af forklaringselementerne
132 – Biblen giver svar på åndelige spørgsmål
147 – Erfaring er kilde til autentisk viden
148 – Erfaring er afgørende for at kunne praktisere

Det springer umiddelbart i øjnene, at profilen på attribut 119 og attribut 120 minder overordentligt meget om hinanden. Således findes alle de teistiske markører (attribut 36-38). Attribut 54 er kommet til, hvilket kan ses som overraskende ud fra en umiddelbart betragtning. Men beh-06 har en stærk teologisk overbygning af teosofisk tilsnit, og nok så udsædvanligt en veludviklet syndfalds og domsforestilling.[818] Ligeledes forekommer "forsvarsattributten" (110), som folkekirkepræster havde tilfælles således også hos beh-06. Der er ingen handlingsattributter, end ikke 188a. Det er således svært at se bort fra muligheden af, at der kunne foreligge en skævhed i kørslen.

Kørsel 8: Attribut 120 uden flk-01

For at fange en sådan skævhed er det en mulighed at fjerne en eller flere af formidlere fra kørslen. Her er det nærliggende at pege på flk-01. Det bygger på en generel læsnings af interviewet, men kan f.eks. også ses af flk-01's metaforbrug. Han er den af alle formidlere, der bruger flest krigsmetaforer, og i vørigt har de største reservationer overfor andre grupper end sin egen.[819] Ud fra en umiddelbetragtning burde det pege mod et eksklusivistisk standpunkt.

En del af problematikken er også formuleringen af attributterne. Attribut 119-121 er som anført ovenfor tænkt som udtryk for de tre religionsteologiske positioner eksklusivisme, inklusivisme og pluralisme. Men det er er formuleret åbent for at andre religiøse tolkning end den kriste kan rummes. Beh_06 kan tildeles både attribut 119 og 120. Udsagnene i interviewet gør ikke en vægtning mellem de to attributter rimelig. Hvad angår flk-01 er der ingen "rygende pistol", som kan begrunde attribut 119, medens der er en rimeligt entydig attribut 120 i intervievet.

> … vi søger alle sammen efter sandheden, og overalt er der stumper af sandheden. (Flk-01 L1042)
>
> … alle har på en eller anden måde en flig af sandheden. (Flk-01 L1054)

[818] Se matrix for beh-06 i appendiks D for linjehenvisninger til interviewet.

[819] Flk-01's brug af krigsmetaforer kan følges i kapitel 7.1 både som personprofil og i forhold til specifikke dialogbegivenheder. Se i øvrigt også figur 20 i kapitel 7.3.

Men tidligere valg i analyseprocessen kan således få væsentlig betydning for udfaldet af FCA-kørslerne. Et sådant valg er ordlyd og betydning af attibutterne, for ikke at tale om vurderingen af udsagn i interviewmaterialet. Flk-01 siger således også:

> … jeg tror på, at der er kun én kristendom, for der er kun én sandhed. Når vi skræller alt det andet af, så er der altså kun en kristendom tilbage. (Flk-01 L1342-43)

Er dette et udtryk for eksklusivisme, når det siges, at der kun er en sandhed? Ikke som attribut 119 er formuleret, hvor udsagnet er knyttet til en person som sandheden?[820] Inklusivisten vil også sige, at der kun er en sandhed. Men betyder, "at der kun er en kristendom", for Flk-01, at der ikke er frelse udenfor kristendommen. Og hvad menes der med metaforer, "når vi skræller alt det andet af"? Hvad er det, som skrælles af, og hvilket betydning kan det tillægges?

Selvom dette viser en sårbarhed ved metoden, så viser det også en styrke. For det første, at det ikke giver mening at formulere attributter, som der ikke er dækning for i materialet. For det vil slå ud, når kørslerne foretages. Og det gælder selvfølgelig ikke alene "ønskeattributter" fra forskerens side, men også når der ganske enkelt er tale om fejlvurderinger eller berettiget tvivl om en given attribut. Men hvilke attributter kommer yderligere frem, når Flk-01 tages ud af kørslen?

188a – Deltage i bøn i anden beslægtet gruppe
7 – Civil uddannelse (ud over den åndelige uddannelse)
20 – Kaldet var en åndelig oplevelse
50 – Menneskets skæbne synes helt eller delvist af være forudbestemt
69 – Religiøs samtale med muslimer er særlig vanskelig
82 – Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres
87 – Bøn virker
90 – Bøn virker ved guddommelig intervention
107 – Dialog kan tage udgangspunkt i en fælles ikke-religiøs aktivitet
111 – Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes
114 – Det er en begrundelse for dialog, at man søger en fælles syntese/fælles praksis
182 – Samarbejdet om åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere

Umiddelbart er det værd at bemærke attribut 114, som synes svært foreneligt med det eksklusive synspunkt. Attribut 107 burde en eksklusivist kunne tilslutte sig, og med fri-01 og fri-05 er der også eksempler på det i materialet, men flk-01 kan ikke se sig selv tage udgangspunkt i en ikke religiøs aktivitet. Det er således heller ikke en begrundelse i sig selv for dialog at mødes (Attribut 111). De to inklusivister har

[820] Selvfølgelig med inspiration af Johs. 14.6: "Jeg er vejen, samdheden og livet, ingen kommer til Faderen uden ved mig".

således også samarbejdet med muslimer/imamer, selvom de anser religiøs samtale med muslimer for særlig vanskelig (attribut 69/182). Men kun kan det undre, at attributterne 87/90 kommer frem. Var det ikke forventeligt, at en eklusivist ville gå ind for bøn og mene, at denne virker ved guddommelig intervention? Men Flk-01 omtaler overhovedet ikke bøn i sit interview. Derfor anføres et 0 i matrix, hvilket af tekniske årsager udløser et "nej". Men eftersom interviewmetoden er narrativ, er der ikke spurgt direkte ind til, om "bøn virker". Men det kan meget vel være tilfældet, at bøn ikke betyder så meget for flk-01, hvorfor han ikke nævner det. Men metodisk set understreges det på denne måde, hvor vigtigt det er, at der er en tilnærmelsesvis universel markering på alle attributter.

Blandt de interviewede er det alene beh_06, som har både attribut 119 og attribut 120, hvilket ikke er inkonsistent. Men det er selvfølgelig en mulighed, om et objekt er konsistent eller inkonsistent i sine udsagn. Når beh_06 kan tilslutte sig attribut 59 og samtidigt sige, at han har levet flere liv (er reinkarneret), er det nærliggende at tænke inkonsistens - i det mindste ud fra teologiske kategorier. Men interviewpersonen ser det jo ikke nødvendigvis som en inkonsistens. Det er hævet over enhver tvivl, at der skal en "efterbehandling" til efter kørslerne.

Pluralisten

Kørsel 9: Pluralisten (attribut 121)

Hvilke attributter har formidlere med attribut 121 til fælles?

{beh_01, flk_06}{"36a", "57a", "188a", 5, 8, 11, 14, 19, 25, 26, 28, 29, 36, 38, 40, 44, 45, 53, 78, 79, 80, 85, 87, 90, 96, 99, 102, 108, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 121, 147,148, 149, 150, 151, 157, 158, 159, 163,167, 189, 193, 194, 201}

Hermed de fælles attributter for pluralisterne:

36a - Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"
57a – Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden)
188a – Deltage i bøn i en anden gruppe, men alene beslægtet gruppe
5 – 51- 60 år
8 – Kurser i aktivitet
11 – Tilhører folkekirken
14 - Vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter
19 - Kaldet var tilskyndet fra personer
25 - Der findes en materiel verden
26 – Der findes en åndelig verden
28 – Der findes åndelige kræfter/energier
29 – De findes åndelige væsener
36 – En personlig Gud har skabt universet

40 – Der findes energier af kosmisk art, som påvirker livet på jorden
44 – Der findes gode åndelige væsener, som interagerer med mennesker
45 – Der findes onde åndelige væsener, som interagerer med mennesker
53 – De forskellige åndelige tilgange bevæger sig hen imod en åndelig syntese
78 - Forskellighed er et grundvilkår, som må accepteres
79 – Forskellighed er en positiv værdi, som skal fremmes
80 – Den forskellighed tilføjer noget positivt til den religiøse sammenhæng
85 - Tolerance betyder, at den anden gives et afgrænset rum i ens eget
87 – Bøn virker
90 – Bøn virker ved guddommelig intervention
96 – Ønsker samtale med folkekirkepræster
99 – Ønsker samarbejde med folkekirkepræster
102 – Ønsker fælles praksisskridt med folkekirkepræster
108 – Relation har betydning for dialog
109 – Oplevelsen af autoritet er bremsende for dialog
110 - Det er vigtigt at kende sit eget/hvile i sig selv forud for dialog
111 - Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes
112 - Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget
114 - Det er en begrundelse for dialog, at man søger en fælles syntese/fælles praksis
115 - Menneskeligt fællesskab er vigtigt i sig selv
147 - Erfaring er kilde til autentisk viden
148 - Erfaring er afgørende for at kunne praktisere
149 – Samtale med præster fra folkekirken
150 – Samtale med præster fra frikirkerne
151 – Samtale med en/flere fra behandlermiljøet
157 – Samtale var personlig med præster fra folkekirken
158 – Samtale var personlig med præster fra frikirkerne
159 – Samtale var personlig med en/flere fra behandlermiljøet
163 – Samtalen var professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet
167 – Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet
189 – Skelnes mellem kristne og behandlere
193 – Besøgt en helsemesse
194 – Stået på en stand
201 – Oplevede andre udstillere som samtalepartnere

Der ses nogle umiddelbare forskelle i forhold til kørslerne på attribut 119 og 120. Det er således værd at bemærke samtaleattributterne 148-163, men også at det faktisk er samtale og ikke generelt samarbejde. Dog findes attribut 167, som omhandler samarbejde med eller flere fra behandlermiljøet. For beh-01 indbefatter samarbejdet i nogle henseender også et praksisfælleskab, hvilket i mindre grad gør sig gældende for flk-06. Der er et ønske om ikke alene samtale, men også samarbejde og praksisskridt med folkekirkepræsterne (Attribut 96, 99 og 102). Men det må vække undren, at ikke flere af behandlerne kommer frem. Men det må skyldes, som anført tidligere, at der ikke i de øvrige behandlerinterviews (undtaget

beh-06) findes metareflektioner, som gør det muligt at tildele attribut 121. Blandt handlingsattributterne kommer også Helsemessen frem, hvor begge formidlere har været aktive på en stand. En anden gruppe attibutter, som her vist sig særlige for pluralisterne, er attibutter, som peger på, at der findes en åndelig verden, som også indbefatter åndelige væsener, der interagerer med mennesker (attribut 26,28,29,40,44,45), lige som bøn virker ved guddommelig intervention.

To attributter understøtter det pluralistiske udgangspunkt, at de forskellige åndelige tilgange bevæger sig hen imod en åndelig syntese (attribut 53) og at det er en begrundelse for dialog, at der søges en fælles syntese/fælles praksis (attribut 114). Relation har en betydning for dialog (attribut 108), idet oplevelsen af autoritet er bremsende for dialog (Attribut 109).[821] Pluralisterne skelner i øvrigt mellem behandlere og kristne (attrinut 189).

Dialog

Kørsel 10: Enighed om læren som forudsætning for dialog

Allerede fordi autoritet, og autoritet forstås her som dogmatik, synes at være et problem for dialog, er det værd at undersøge i denne sammenhæng. Men selvfølgelig også fordi manglende enighed om læren kan være en hindring for præsterne for at gå i dialog endsige diappraksis. Som det allerede er vist med konkrete eksempler, synes synet på det læremæssige (dogmatiske) således at spille en rolle for fælles religiøs praksis.[822] Følgende har således attribut 105:

{flk_01, flk_02, flk_04,}

Det er derfor ikke overraskende, at der ikke er behandlere, som har denne attribut, men tre folkekirkepræster. Flk-01 og flk-02 nævner, at de føler sig knyttet til Indre mission. Det læremæssige har også en stor betydning for flk-04. Men han graduerer det således, at parternes synspunkter kan være så langt fra hinanden, at det slet ikke giver mening at føre dialog. Han nævner konkret fundamentalister (kristne/muslimske) og et møde med et satanist (Flk-04 L495f, L574-578, L645f).[823] Men sammenholdes med attribut 105a, som begrænser søgningen til fælles praksis indenfor egen eller beslægtet gruppe, viser det sig, at mindst to af

[821] Netop dette er karakteristik for det spirituelle miljø. Alle behandlerne i undersøgelsen er enige om dette. Se i øvrigt vedlagte artikel af Thomas Jakobsen.

[822] Se kapitel 3.3.1 og 3.3.2 og 5.7

[823] Se nedenfor kørsel 13

folkekirkepræsterne ikke ser sig i stand til at holde gudstjeneste med frikirkepræsterne.[824]

Kørsel 11: Men alene udvalgte læremæssige anknytningspunkter? (Attribut 105a)

Attribut 105a er opfyldt for følgende:

{flk_03, flk_06, fri_01, fri_02, fri_03, fri_04, fri_05, fri_06, fri_07}

Det skal bemærkes, at alle frikirkepræsterne har attribut 105a. Dette kan forklares ved, at Præstenetværket – som tidligere klargjort i kapitel 3.3.2 – bygger på den grundlæggende opfattelse, at det er muligt at have en fælles praksis, hvis der er enighed om et delaspekt af læren. I det konkrete tilfælde er der tale om byens transformation, og så kan andre aspekter hvile, hvor konkret dåbssynet af flere af frikkirkepræsterne nævnes. Selvom det netop er dåben, som f.eks. flk_02 nævner som grund til ikke at have gudstjenestefællesskab med frikirkepræsterne, så er der tydeligt mere på spil for ham, nemlig hele den konfessionelle identitet.[825]

Kørsel 12: Åbenhed for dialog med udgangspunkt i en fælles religiøs aktivitet

Følgende har attribut 106: {beh_01, beh_03, beh_06, fri_02}

Hvor attributterne 105 og 105a så at sige ser på dialog og fælles praksis "oppe fra og ned", så ser attributterne 106 og 106a det samme men "nede fra og op". Eller som det er blevet fremført tidligere, repræsenterer 105-attributterne det syn, at der må opnås enighed før handling, medens 106-attibutterne repræsenterer det synspunkt, at ud af en fælles aktivitet kan der komme samtale. Det er værd at bemærke, at det blandt behandlerne er dem, som har de mest udbyggede metasystemer, som er parate at lade en fælles religiøs aktivitet danne udgangspunkt for dialog. Fri-02 er den af frikirkepræsterne, som mest konsekvent benytter medvandringsmetaforer.[826]

Kørsel 13: Men alene i en beslægtet gruppe? (Attribut 106a)

Attribut 106 a er opfyldt for følgende:

{flk_02, flk_03, flk_04, flk_06, fri_01, fri_02, fri_03, fri_04, fri_05, fri_06, fri_07}

Igen er det værd at bemærke, at alle frikirkepræsterne har denne attribut. Ud fra den generelle læsning af interviewene skal det også anføres, at frikirkepræsterne søger

[824] Se kapitel 3.3.1 og 3.3.2 og 5.7

[825] Se kapitel 3.3.2 "At række ud".

[826] Se kapitel 7.3 figur 20.

fælles praksis med folkekirken. Der er selvfølgelig ikke grundlag for at sige noget generelt om frikirkepræster i Danmark, men det viser, at alle frikirkepræsterne i Præstenetværket giver udtryk for en opbakning til netværkets vision et om større samarbejde med folkekirken.

Kørsel 14: Åbenhed for dialog med udgangspunkt i en fælles ikke-religiøs aktivitet.

Følgende har attribut 107: {beh_01, beh_05, beh_06, flk_02, flk_03, flk_04, fri_01, fri_02, fri_03, fri_05, fri_07}

Med fælles ikke religiøs aktivitet menes kulturelle og sociale arrangementer. Her er et arrangement kaldet "middag på tværs" medinddraget. Middage på tværs var fælles spisning med muslimer og kristne, hvor der også var mulighed for at fortælle om sin kultur og religion. Det kan selvfølgelig så diskuteres, om det så også er et religiøst arrangement. For flk_03, flk_04, fri_01, fri_02 og fri_05; dækker attributten og villighed til kulturelt samarbejde med muslimer. Men som flk_04 bemærker, da der kom danske konvertitter ind i billedet, som insisterede på at missionere, kunne arbejdet ikke fortætte (L495f). Da der ikke blev spurgt til kulturelt fællesskab med muslimer i undersøgelsen, er der ikke mulighed for at efterprøve, om de øvrige formidlere ville være fremmede overfor kulturelt samarbejde med muslimer. Til gengæld er det bemærkelsesværdigt, at der er flest eksklusivister i gruppen, som har attribut 107.

Kaldsopfattelser

Kørsel 15: Kaldsopfattelser (Attributter 14-24)

I den vedhæftede artikel[827] findes det beskrevet, hvordan fire forskellige kaldsopfattelser er blevet identificeret i materialet svarende til en opdeling af de 19 formidlere i følgende fire grupper:

Gruppe 1: beh_01,beh_04,beh_05,beh_06,fri_04
Gruppe 2: fri_02,fri_03,fri_05,fri_07,flk_05
Gruppe 3: fri_01,fri_06,beh_02,beh_03,flk_03
Gruppe 4: flk_01, flk_02,flk_06,flk_04

Dette resultat er opnået ved en algoritme inspireret af Jacob Lorhards fokus på dikotomier. Strategien har været først at søge efter en attribut, der deler gruppen af 19 åndelige formidlere i 9+10. Derefter indebærer algoritmen en søgen efter en attribut, der deler de 9 i 4+5 og en attribut, der deler de 10 i 5+5. På den måde

[827] Jakobsen, (2016) et al.

fremkommer ovenstående fire grupper af formidlere som det første mulige svar. Algoritmen er i praksis realiseret ved hjælp af systemet Protegé.

Nedenstående kørsler viser hvilke attributter medlemmerne af de enkelte af de nævnte grupper deler:

Gruppe 1: 8,16,18,23,24,25,29,38,78,85,108,109,110,112,147,148

Gruppe 2: 1,16,26,31,36,37,38,78,79,85,87,90,112,119,122,132,147,148,149,150

Gruppe 3: 14,20,25,78,79,82,85,108,110,112,115,147

Gruppe 4: 10,11,14,17,19,25,31,36,37,38,66,78,79,85,96,110,112, 122,132, 147, 148,149,157

Herefter består opgaven i nærmere at beskrive de fire positioner. Hvad karakteriserer grupperne adfærdsmæssigt og verdenssynsmæssigt? I den forbindelse er det især interessant at se på de attributter, som er karakteristiske for de pågældende grupper dvs. som ikke findes i de andre grupper. De er ovenfor markeret med rødt.

Det er for overskuelighedens skyld dog værd også at opliste de specifikke atttributter for hver af de fire grupper:

Gruppe 1:
8 – Kurser i aktivitet
18 – Kaldet var en ændring af livsorientering
23 – Konsekvent sammenfald af personligt liv og professionelt liv
24 – Blev et andet menneske af den åndelige oplevelse
29 – Der findes åndelige væsener
109 – Oplevelsen af autoritet er bremsende for dialog

Gruppe 2:
26 – Der findes en åndelig verden
87 – Bøn virker
90 – Bøn virker ved guddommelig intervention
119 – Sandheden er en person
150 – Samtale/debat med frikirkepræster

Gruppe 3:
20 - Kaldet var en åndelig oplevelse
82 – Tolerance betyder, at den anden synspunkt accepteres
115 – Menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv

Gruppe 4:
10 – Universitetsuddannelse
11 – Tilhører folkekirken
17 – Kaldet kom over tid – måske som en række små oplevelser
19 – Kaldet var tilskyndet fra andre personer
66 – Den omgivne kultur er vigtig i forhold til ens egen religiøse tradition
96 – Ønsker samtale med folkekirkepræster
157 – Samtaler/møder med præster fra folkekirken var personlige

Gruppe 1 synes således stærkt at markere betydningen af en åndelig/spirituel virkelighedsdimension. **Gruppe 2** betoner derimod betydningen af den personlige tro, medens **gruppe 3** lægger især vægt på betydningen af det åndelige fællesskab, hvor **gruppe 4** fremhæver betydningen af kultur og tradition.

Det skal bemærkes, at **gruppe 1** består af fire behandlere og en enkelt frikirkepræst, som altså med hensyn til deres kaldsoplevelse har det til fælles, at de i høj grad betoner betydningen af den spirituelle side af virkeligheden. **Gruppe 2**, som udelukkende består af frikirkepræster, lægger i særlig grad vægt på den personlige/individuelle tro. **Gruppe 3**, som består af to behandlere, to frikirkepræster og en folkekirkepræst, har i forbindelse med kaldet især fokus på betydningen af det åndelige fællesskab. **Gruppe 4**, som udelukkende består af folkekirkepræster, sætter primært kaldet ind i en kulturel og traditionsorienteret forståelsesramme.

Diapraksis

Som det var tilfældet med de tre religionsteologiske attributter ovenfor (119-121), udgør attributterne 186-188 også et særligt sæt, nemlig spørgsmålet om, i hvor høj en grad en given formidler er villig til at overvære eller deltage i en religiøs aktivitet med formidlere fra en anden religiøs sammenhæng. Konkret er denne skelnen taget fra Den svenske Kirkes pastoral, at være nærværende, at bede parallelt, eller at deltage.[828]

Kørsel 16: Nærvær ved andre gruppers bøn/meditation? (Attribut 186)

Hvilke attributter har formidlere med 186 til fælles?

{flk_03}: {"105a", "106a", "188a", 1, 6, 7, 8, 10, 11, 14, 17, 19, 20, 22, 25, 31, 36, 37, 38, 50, 54, 59, 66, 68, 69, 73, 74, 77, 78, 79, 80, 82, 85, 87, 90, 96, 97, 99, 100, 102, 103, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 120, 122, 126, 128, 132, 147,

[828] De kyrkliga handlingarna i en mångreligiös kontext – Ett brev från Svenska Kyrkans Biskopar, Uppsala (2012), s. 24ff

148, 149, 150, 152, 153, 154, 157, 158, 160, 161, 162, 165, 166, 168, 169, 170, 172, 173, 174, 176, 177, 178, 181, 182, 183, 185, 186, 187, 189, 191, 192}

Der er således kun denne formidler, som har attribut 186, folkekirkepræsten flk-03. Flk-03 har stået i et konkret mellemkulturelt arbejde, hvori det også indgik, at de forskellige religioner demonstrerede deres bønsparksis (Flk-03 L695-698)

Kørsel 17: Bedt ved siden af/parallelt med anden gruppe? (attribut 187)

Hvilke attributter har formidlere med 187 til fælles?

{flk_03}: {"105a", "106a", "188a", 1, 6, 7, 8, 10, 11, 14, 17, 19, 20, 22, 25, 31, 36, 37, 38, 50, 54, 59, 66, 68, 69, 73, 74, 77, 78, 79, 80, 82, 85, 87, 90, 96, 97, 99, 100, 102, 103, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 120, 122, 126, 128, 132, 147, 148, 149, 150, 152, 153, 154, 157, 158, 160, 161, 162, 165, 166, 168, 169, 170, 172, 173, 174, 176, 177, 178, 181, 182, 183, 185, 186, 187, 189, 191, 192}

Det er meget bemærkelsesværdigt, at alene flk_03 har disse to attributter blandt formidlerne i undersøgelsen.

Kørsel 18: Har deltaget i bøn i en anden gruppe (attribut 188)

Hvilke attributter har formidlere med 188 til fælles?

{beh_02, beh_04, beh_05}: {"36a", 17, 23, 25, 78, 85, 108, 109, 110, 112, 147, 188, 193, 194}

Her er det værd at bemærke, at der alene er tre af behandlerne repræsenteret, som har været villige til at deltage i bøn i en anden gruppe. De fælles attributter karakteriser gruppen, idet der selvfølgelig også er attributter, som er forskellige.

17 – Kaldet kom over tid
23 – Identitetssammenfald mellem personligt og professionelt liv
25 – Der findes en materiel verden
36a – Upersonlige, diffuse gudsforestillinger
78 – Forskellighed er et grundvilkår, som må accepteres
85 – Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget
108 – Relation har betydning for udfaldet af dialog
109 – Oplevelsen af autoritet er bremsende for dialog
110 – Det er vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog
112 – Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget
147 – Erfaring er kilde til autentisk viden
193 – Besøgt en helsemesse
194 – Stået på en stand

Det første, som springer i øjnene, er fraværet af attributter, som peger på dogmatik eller konfession. Forventeligt ses oplevelsen af autoritet som bremsende for dialog. Forskellighed er en given ting, tolerance er en aktiv handling, relation er vigtig. Erfaring giver viden, som kan bruges aktivt, og måske er formidlerne villige til "at prøve noget". Fordi så læres nyt. At alle ikke bare har besøgt en helsemesse men også været aktive, viser en af de steder, hvor de kan have fået erfaringer med deltagelse i andre gruppers aktiviteter. Men med 3 af 19 er det ikke udbredt i den samlede gruppe. Der kan dog rettes en indvendig mod dette ræsonnement. For de tre behandlere er alle medlemmer af folkekirken, og har på den baggrund deltaget i gudstjenester i folkekirken. Beh-05 siger dog, at han ligesom får noget andet ud af biblen, når der bliver læst op under gudstjenesten. Men han kan lide at kommei kirken. (Beh-05 L1122ff) Så deltager de i bøn i en anden gruppe, eller udøver de deres ret til som folkekirkemedlemmer at komme i kirken?

Kørsel 19: Har deltaget i bøn, men i beslægtet gruppe (attribut 188a)

Hvilke attributter har formidlere med 188a til fælles?

{beh_01, beh_03, beh_06, flk_02, flk_03, flk_04, flk_05, flk_06, fri_01, fri_02, fri_03, fri_04, fri_05, fri_06, fri_07}: {"188a", 78, 85, 112, 147}

Såfremt det samme spørgsmål stilles men med den begrænsning, at det alene er med andre indenfor samme overordnede gruppe (kristen-kristen) eller (behandler-behandler). De fælles attributter er her:

78 – Forskellighed er et grundvilkår, som må accepteres
85 – Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget
112 – Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget
147 – Erfaring er kilde til autentisk viden

Disse fire attributter findes også i listen til attribut 188. Det er derfor interessant at se, hvilke attributter som ikke er fælles for de formidlere, som ikke vil gå ud over deres egen sammenhæng i forhold til dem, der vil. Dermed ikke sagt, at flere af attributterne i gruppen med 188 ikke også findes i gruppen med 188a, men således bare ikke hos alle. Men for gruppen med 188a er forskellighed også et grundvilkår, som må accepteres. Tolerance er en aktiv handling, Erfaring giver autentisk viden, og en begrundelse for dialog er, at der findes ny viden. Igen kunne det tyde på, at mere formaliserede læresætninger betyder noget. Således ses autoritet ikke som et problem. Relation har ikke nødvendigvis betydning og gudsforestillingen synes mere afklaret.

Samarbejde/samtale

Kørsel 20: Samtale med de tre grupper (attribut 149/150/151). Hvilke fælles attributter?

Hvilke attributter har formidlere med både 149, 150 og 151 til fælles?

{beh_01, flk_05, flk_06, fri_02, fri_03}: {"188a", 14, 25, 26, 36, 38, 78, 79, 80, 85, 87, 90, 108, 110, 112, 147, 148, 149, 150, 151, 159}

5 ud af 19 har haft samtaler/debat med både folkekirkepræster, frikirkepræster og behandlere. Der en behandler og to folkekirke- såvel som to frikirkepræster errepræsenteret. Fælles attributter er:

14 – Der er knyttet oplevelser af åndelig karakter til vendepunkter i livet
25 – Der findes en materiel verden
26 – der findes en åndelig verden
36 - En personlig Gud har skabt verden
38 – En Guddommelig magt agerer i mennesker liv
78 – Forskellighed er et grundvilkår, som må accepteres
79 - Forskellighed er en positiv værdi, som skal fremmes
80 – Forskellighed tilføjer noget positivt til den religiøse sammenhæng
85 – Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget
87 – Bøn virker
90 – Bøn virker ved guddommelig intervention
108 – Relation har betydning for udfaldet af dialog
110 – Det er vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog
112 – Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget
147 – Erfaring er kilde til autentisk viden
148 – Erfaring er afgørende for at kunne praktisere
159 – Samtale var personlig

Attributterne 78, 85,112 og 147 går igen. Erfaring, tolerance og forskellighed. Men det er ikke formidlere, som er forskrækkede over autoritet. Det er den teistiske Gud. Bøn virker ved guddommelig indgriben. Der er en åndelig verden. Det kan måske siges på den måde, at de formidlere, der samtaler med alle tre grupper, er formidlere med et ”sikkert greb” om deres tro, og de tror på guddommelig aktivitet i verden. Det er derfor ikke urimeligt at foreslå, at interessen for samtale for flere i denne gruppe kan være missional. Men ikke for alle, da attribut 113 ikke kommer op.

Kørsel 21: Tog initiativ til samtale (attribut 152/153/154) Hvilke fælles attributter?

Hvilke attributter har formidlere med både 153, 154 og 155 til fælles?

{flk_05}: {"188a", 1, 5, 10, 11, 14, 16, 19, 21, 22, 25, 26, 27, 29, 31, 36, 37, 38, 41, 45, 48, 52, 54, 55, 56, 59, 62, 78, 79, 80, 81, 85, 87, 90, 98, 108, 109, 110, 111, 112, 117, 118, 119, 122, 126, 130, 131, 132, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 154, 155, 159}

Det er endog mere bemærkelsesværdigt, at alene en enkelt formidler har taget initiativ til samtale med alle tre grupper. Flk-05 er konsevativ med en apologetisk interesse. Flk-03, som ellers er meget dialogåben, som det også kan ses ovenfor, afviser i stærke vendinger at tale med behandlergruppen. Han bruger en metafor som fup og fiduser, og siger, at det behandlerne står for er noget vrøvl. (Flk-03 L1147ff)

Kørsel 22: Samarbejde med grupperne (attribut 165/166/167). Hvilke fælles?

Hvilke attributter har formidlere med både 165, 166 og 167 til fælles?

{flk_06}: {"36a", "57a", "105a", "106a", "188a", 2, 5, 8, 10, 11, 14, 17, 19, 22, 25, 26, 28, 29, 31, 36, 37, 38, 40, 44, 45, 50, 53, 66, 78, 79, 80, 85, 87, 90, 96, 97, 99, 100, 102, 103, 108, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 121, 122, 132, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 157, 158, 159, 161, 162, 163, 165, 166, 167, 169, 170, 173, 174, 175, 177, 178, 189, 192, 193, 194, 196, 197, 201}

Ligeså bemærkelsesværdigt er det, at alene folkekirkepræsten med den pluralistiske grundholdning har samarbejdet med repræsentanter for alle tre grupper.

Kørsel 23: Personligt samarbejde (attribut 173/174/175) Hvilke fælles?

Hvilke attributter har formidlere med både 173, 174 og 175 til fælles?

Og har taget initiativ til samarbejde med alle tre grupper.

{flk_06}: {"36a", "57a", "105a", "106a", "188a", 2, 5, 8, 10, 11, 14, 17, 19, 22, 25, 26, 28, 29, 31, 36, 37, 38, 40, 44, 45, 50, 53, 66, 78, 79, 80, 85, 87, 90, 96, 97, 99, 100, 102, 103, 108, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 121, 122, 132, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 157, 158, 159, 161, 162, 163, 165, 166, 167, 169, 170, 173, 174, 175, 177, 178, 189, 192, 193, 194, 196, 197, 201}

Tilbage står det, at der faktisk ikke er særlig meget kontakt mellem grupperne. Flk_06 skiller sig klart ud, og sammenholdt med de øvrige kørsler må det kunne siges, at der er erfarings- og/eller oplevelsesbaseret spiritualitet, der formår at overskride nogle grænser. Samtale kan i lige så høj grad være missionalt betinget,

som et ønske om fælles aktivitet. Ud fra profilen på dem, som samtaler, må det kunne siges, at der er en disponeret for missional interesse.

Materialet giver mulighed for en lang række kørsler. Her har der alene været tale om eksempler, som ikke desto mindre demonstrerer, at FCA-analyse er et egnet værktøj til at afdække verdenssynsprofiler og videre vise korrelationer mellem sæt af verdenssynsdimensioner og konkret handling. Men kørslerne viser også, at der er en række sårbarheder, som det er nødvendigt at have opmærksomhed på. Det handler om definition og identifikation af attributter, og at sikre en rimelig universalitet i attributterne.

Det er ikke ukendt viden, at oplevelse af autoritet virker bremsende for dialog og at en håndfast tilgang til dogmatikken ligeså. Overraskende er det, at alene Flk_06 har kontakt til behandlere, medens ingen af de øvrige folkekirkepræster har det, hverken de missionske, de traditionelle eller teologisk konservative. Der har ikke indgået en karakteristisk liberal præst i undersøgelsen. De overraskede homogene frikirkepræster formår at række ud til folkekirken men slet ikke til behandlerne. Der kan foreslås flere grunde her til, men det ville kræve kørsler, som der ikke er fortaget i denne sammenhæng for at vise det. Men helt tydeligt er en fælles tilgang til oplevelsesbaseret religiøsitet ikke nok. Ud fra en generel læsning af interviews handler det formodentlig om, at behandlernes åndelige verden anses for at være mørk eller direkte dæmonisk. Men kørslerne give isoleret set ikke mulighed for at sige det.

7.3 Metaforer og FCA-kørsler

Det er videre et spørgsmål, om metaforerne kan bringes i direkte anvendelse i FCA-kørsler på en meningsfuld måde. Som det er blevet klarlagt, spiller metaforerne en afgørende rolle allerede i kodningen af interviewene. Og ovenfor er udvalgte metaforer (krigs- og medvandringsmetaforer) blevet analyseret i små personprofiler for de enkelte formidlere, samt ud fra emnemæssige nedsalg i interviewene.[829]

Den undren, som satte nærværende projekt i gang, gik på, om et skifte i en række præsters metaforiske univers, som kom til udtryk i deres forbøn for to kollegers deltagelse i den såkaldte helsemesse i Aalborg, også ville betyde et ændret handlemønster fra de pågældende præsters side overfor udstillerne på messen?[830] Hvis krigsmetaforerne for eksempel blev skiftet ud med (med)vandringsmetaforer, ville det så udløse en ændret adfærd? Den undersøgelse er det af gode grunde ikke

[829] Se kapitel 7.1

[830] Se kapitel 1

muligt at foretage, men det er muligt at sætte henholdsvis krigsmetaforerne og (med)vandringsmetaforerne i spil i forhold til ikke bare de pågældende præsters handlemønstre men alle åndelige formidlere i nærværende undersøgelse.

Men forud for en sådan undersøgelse må metaforerne systematiseres, så de kan indgå i en FCA-analyse. I nærværende sammenhæng er det tale om en enkel kvantitativ bestemmelse af henholdsvis krigsmetaforer og (med)vandringsmetaforer. De åndelige formidlere inddeles således efter, om de bruger relativt set få, medium eller mange af den givne metafortype. Denne tilgang er dog langt fra uproblematisk. Der må i det mindste tages en række forbehold.

Men først og fremmest er det nødvendigt at kunne anerkende Lakoff og Johnsons principielle antagelse, at metaforen er selve grundlaget for menneskers måde at opfatte verden på. Fordi den menneskelige begrebsverden er metaforisk. Metaforer er således ikke et rent sprogligt fænomen men et middel til at strukturere det menneskelige begrebssystem og den slags dagligdags aktiviteter, som mennesker udfører. Metaforerne er således "aktive", som selvom ord i sig selv ikke forandrer noget, så må det antages, at der er en sammenhæng mellem den virkelighed, som metaforerne giver udtryk for, og konkrete menneskelige handlingsmønstre.[831]

Forsøget på at indsætte metaforer i FCA-kørsler bygger videre på den udskillelse af krigsmetaforer og medvandringsmetaforer, som kan ses i kapitel 7.1. For at kunne gennemføre kørslerne, er metaforerne blevet opdelt yderligere i henholdsvis krigsmetaforer og (med)vandringsmetaforer.[832] Men det er indlysende, at systematiseringen af metaforerne kunne forfines yderligere, og at en sådan også er nødvendig for en at opnå en ønskværdig præcision i kørslerne. Men i denne sammenhæng har det alene været muligt at vise, at der kan etableres en mulig forbindelse mellem givne metaforbrug og givne handlemønstre.

Men det er værd at nævne nogle af disse muligheder for forfining, idet disse samtidigt kan ses som de forbehold, det er nødvendigt at tage i forhold til kørslerne nedenfor. For det første er det forskelligt, hvor metaforisk et sprog mennesker har. Så en optælling af metaforer må ses i forhold til den samlede metaforbrug hos den pågældende formidler. For det andet er den ene type metaforer (krig) måske fremherskende i en sammenhæng, medens den anden type metaforer er fremherskende i en anden sammenhæng. I figur 20 nedenfor ses eksempler på dette. Bemærk således fri-03 og fri-04. Videre kan det diskuteres, om døde metaforer bør trækkes ud af sammentællingen. Med døde metaforer menes metaforer eller metaforlignende udtryk, som indgår i sproget som faste vendinger. Et eksempel herpå er udtrykket hen ad vejen. Når Fri-07 om den såkaldte heksesag siger, at der

[831] Se kapitel 5.2.4

[832] Se Appendiks F.

var han ikke frontfigur, så er der også her tale om en død krigsmetafor. I nærværende sammenhæng er disse metaforer talt med. Det er endvidere et spørgsmål, hvem en given metafor er rettet imod. Flk-04 taler om at "vende fronten mod menigheden". Her er det selvfølgelig et spørgsmål, om der er tale om en metafor. Front betyder som bekendt også "forside". Under alle omstændigheder er perspektivet for Flk-04 medvandring, fordi han tolker denne liturgiske koreografi som en imødekommelse overfor menigheden som et udtryk for fællesskab. I interviewets sammenhæng bruger han således klart den liturgiske handling metaforisk. Så hvordan skal der tælles? Men når det siges at vende ryggen til må der derimod entydigt være tale om en konflikt/krigsmetafor.

Fri-02, som er imod, at kirken vier par af samme køn, bruger flere krigsmetaforer, når han taler om dette spørgsmål. Men metaforerne er ikke rettet mod de homofile

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
1				Flk-01	Flk-02	Flk-03	Flk-04	Flk-05	Flk-06	Fri-01	Fri-02	Fri-03	Fri-04	Fri-05
2	Selvbillede			5 ^ 0		0 ^ 1	0 ^ 2		1 ^ 0	0 ^ 1	0 ^ 10			2 ^ 0
3	Kaldshistorie			5 ^ 2	0 ^ 2	0 ^ 3		5 ^ 0	0 ^ 3			0 ^ 1	1 ^ 2	2 ^ 3
4	Religiøs/åndelig/spirituel			3 ^ 0									0 ^ 3	
5	Konvent/netværk			2 ^ 0										
6	Præstenetværket									1 ^ 11	0 ^ 13	1 ^ 11	1 ^ 3	2 ^ 2
7	Vielse af homofile			13 ^ 1							4 ^ 0		0 ^ 4	1 ^ 0
8	Debat			10 ^ 0	0 ^ 1	1 ^ 1			0 ^ 3	0 ^ 2			2 ^ 1	
9	Samarbejde/Samtale			1 ^ 0	3 ^ 0							0 ^ 3		0 ^ 10
10	Kirkedage			1 ^ 1						2 ^ 0		0 ^ 1	1 ^ 5	0 ^ 1
11	Helsemesse			1 ^ 2		0 ^ 5			0 ^ 1		0 ^ 3	2 ^ 0	5 ^ 1	0 ^ 1
12	Heksesagen							2 ^ 0			3 ^ 2	6 ^ 0		2 ^ 0
13	Kirkevandring			2 ^ 1		0 ^ 1	0 ^ 1							
14	2. Pinsedag			1 ^ 0	0 ^ 2	0 ^ 1						0 ^ 7		
15	Store ord			1 ^ 10	0 ^ 5	0 ^ 3	0 ^ 4	2 ^ 0		2 ^ 8	0 ^ 2	1 ^ 9	3 ^ 3	0 ^ 2
16	Tværkulturelt samarbejde					0 ^ 3								
17	Sjælesorg					0 ^ 1					0 ^ 5			
18	Dialog					2 ^ 0			0 ^ 3			4 ^ 0	0 ^ 5	
19	Islam						2 ^ 0			0 ^ 1				
20	Buddhisme							1 ^ 0						
21	Karnevallet				0 ^ 1				2 ^ 0	0 ^ 1				
22	Praksissted											0 ^ 2		
23	Trossamfundets historie												0 ^ 3	
24	Englevalgt												0 ^ 1	
25	Biografi/indledning													
26	Alfakurser													
27	Åndelige fællesskaber													
28	Transformation													
29	Sammentælling			45 ^ 17	3 ^ 11	3 ^ 19	2 ^ 7	10 ^ 0	3 ^ 10	5 ^ 24	7 ^ 35	15 ^ 34	13 ^ 31	9 ^ 19

Figur 20. Antal af anvendte krigs- og (med)vandringsmetaforer hos de 19 formidlere. Bemærk, at tallet til venstre for ^ angiver antallet af krigsmetaforer og tallet til højre for ^ angiver (med)vandringsmetaforer.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
1				Fri-06	Fri-07	Beh-01	Beh-02	Beh-03	Beh-04	Beh-05	Beh-06			
2	Selvbillede			4 ^ 10		2 ^ 19		0 ^ 6	5 ^ 4	3 ^ 15	1 ^ 1			
3	Kaldshistorie			0 ^ 2	0 ^ 2	0 ^ 7	0 ^ 4	1 ^ 1	2 ^ 4	3 ^ 9				
4	Religiøs/åndelig/spirituel			0 ^ 1		0 ^ 10			4 ^ 1					
5	Konvent/netværk													
6	Præstenetværket				3 ^ 13									
7	Vielse af homofile			0 ^ 1										
8	Om debat				0 ^ 1	0 ^ 5		1 ^ 1	2 ^ 0					
9	Samarbejde/Samtale			0 ^ 3	0 ^ 4				1 ^ 3	0 ^ 2				
10	Kirkedage				0 ^ 2									
11	Helsemesse				0 ^ 2	1 ^ 5		2 ^ 2						
12	Heksesagen			0 ^ 4	1 ^ 0									
13	Kirkevandring													
14	2. Pinsedag													
15	Store ord				2 ^ 6	0 ^ 4	1 ^ 1	1 ^ 1	3 ^ 8	0 ^ 5	0 ^ 1			
16	Tværkulturelt samarbejde													
17	Sjælesorg													
18	Dialog			1 ^ 3		1 ^ 4			2 ^ 0		1 ^ 0			
19	Islam				1 ^ 3									
20	Buddhisme													
21	Karvevallet			0 ^ 1										
22	Praksissted						1 ^ 1	0 ^ 2	0 ^ 1					
23	Trossamfundets historie													
24	Englevalgt													
25	Biografi/indledning				0 ^ 1			0 ^ 1						
26	Alfakurser				0 ^ 1									
27	Åndelige fællesskaber								2 ^ 1					
28	Transformation										1 ^ 1			
29	Sammentælling			5 ^ 25	7 ^ 25	4 ^ 54	2 ^ 6	5 ^ 14	20 ^ 14	6 ^ 31	3 ^ 3			

Figur 20. Fortsat.

eller spørgsmålet som sådan. Metaforerne er rettet mod bibelbrugen hos andre, som er imod den kirkelige vielse af samkønnede par. Bogstaverne slår ihjel og der dræbes så uendeligt meget for dialog, siger han. Dette kan jo tolkes som medvandring. Fri-02 er i øvrigt den af alle, som bruger flest medvandringsmetaforer i forhold til antallet af (med)vandringsmetaforer.[833] Men, hvordan bør der tælles her? En anden metafor, som flere af frikirkepræsterne anvender omkring præstenetværket, kan forstås både som en krigsmetafor og en medvandringsmetafor, nemlig at komme på banen. Vægten kan ligge på at engagere sig i "kampen", altså sagen som præstenetværket arbejder for (=krig), eller vægten kan ligge på at være en medspiller (=medvandring).

Allerede med baggrund i disse eksempler fra interviewmaterialet, er det indlysende, at der henstår en større systematiseringsproces med hensyn til metaforerne inden mulige FCA-kørsler. Men her er det værd at pege på figur 20, som angiver antal af benyttede krigs- og (med)vandringsmetaforer for de 19 åndelige formidlere. Det må således bemærkes, at en enkelt folkekirkepræst (flk-01) benytter mange krigsmetaforer, og at der er en koncentration af disse, hvor han taler om vielse af homofile. Omvendt benytter flere af frikirkepræsterne mange medvandringsmetaforer (fri-01, 02, 06, 07), medens det er beh-01, der af alle har flest (med)vandringsmetaforer. Frikirkepræsterne bruger mange medvandringsmetaforer om præstenetværket, hvilket næppe kan undre. Men

[833] Af figur 20 fremgår antallet af henholdsvis krigs- og medvandringsmetaforer fordelt på de enkelte nedslag i interviewene og samlet set.

samtidigt dominerer krigsmetaforerne i heksesagen (fri-03) og helsemessen (fri-04), hvilket næppe heller ikke kan siges at være overraskende, i det mindste set ud fra en klassik frikirkelig omverdensforståelse.[834] Beh-04 skiller sig ud blandt behandlerne som den eneste, der har en overvægt af krigsmetaforer. Ud fra en generel læsning af interviewet, er det heller ikke overraskende. Det er snarere udtryk for en grundstemning i interviewet, om end der er tale om relativt få metaforer.

Metafor:	Antal:	
Krig:	Mange (21-30)	Flk-01 (28)
	Medium (11-20)	
	Få (1-10)	Flk-05 (10); Beh-04 (6)
(Med)vandring:	Mange (21-30)	Fri-02 (28); Beh-01 (50); Beh-05 (29)
	Medium (11-20)	Flk-03 (16); Fri-01 (19); Fri-03 (19); Fri-04 (18); Fri-06 (19); Fri-07 (18)
	Få (1-10)	Fri-02 (8); Flk-04 (5); Flk-06 (7); Fri-05 (10); Beh-02 (4); Beh-03 (9)
Balance:	Ingen (x-x=0)	Beh-06 (0)

Figur 21. Formidlerne inddelt i grupper efter antallet af anvendte metaforer.

I figur 21 er formidlerne inddelt efter, om de benytter henholdsvis mange, medium eller få krigs- og (medvandrings)metaforer. Antallet af metaforer, som angives i parentes, fremkommer ved, at det laveste antal er fratrukket det højeste tal. Så figuren viser altså den overvejende brug af henholdsvis krigs- eller medvandringsmetafor.

Med det er værd at prøve at sætte metaforerne i spil i en række FCA-kørsler. Nedenfor findes således fire kørsler. En kørsel tager udgangspunkt i den generelle metaforbrug hos objekterne, medens tre kørsler tager udgangspunkt i emnenedslag i interviewene. Her er ”selvbillede”, ”kaldshistorie” og ”helsemessen” valgt.

Narrativerne, som samlet set blev kodet, ”selvbillede”, findes hovedsageligt i interviewets første del, hvor interviewperson fik lejlighed at præsentere sig selv og sin praksis.[835] ”Kaldshistorie” er den centrale sektion af interviewet, for formidleren bliver spurgt om, at ”fortælle historien om, hvordan du kom hertil, at du i dag arbejder som præst/behandler”.[836] Disse dele af interviewene kommer tæt den

[834] Se kapitel 3.2.2, navnlig hvad angår den refererede baggrundslitteratur.

[835] Se kapitel 4.1.2 og appendiks A. ”Selvbillede” bygger primært på spørgsmålene i guidens afsnit I Biografi.

[836] Se kapitel 4.1.2 og appendiks A. ”Kaldshistorie” bygger primært på spørgsmålene i guidens afsnit II Identitet som åndelig formidler.

personlige side af formidleren. Og som det tidligere er blevet fremlagt, om der ikke for bl.a. præster/religiøse formidlere er et sammenfald mellem personlig og professionel identitet. Hvilke eksterne og normative kilder trækkes der på, når den religiøse identitet skal forklares? Slutteligt er det værd at nævne, at nutidens menneske benytter livshistorien som en selviscenesættelse.[837]

Helsemessen er valgt til en kørsel, fordi den er er mødepunkt for alle tre grupper, i øvrigt det eneste fælles. Endvidere er det næppe en overdrivelse at sige, at for nogle af formidlerne er helsemessen også en kampplads, hvorfor krigsmetaforerne her er særligt interessante.

Selvbillede

Hvad angår "selvbillede", sammenlignes de 2 formidlere, der har den mest markante brug af krigsmetaforer, med de 2 formidlere, der har den mest markante brug af medvandringsmetaforer. Der er tale om henholdsvis en folkekirkepræst og en behandler, og en frikirkepræst og en behandler. For disse oplister de nedenstående kørsler de fælles attributter.

Selvbillede_krig:
{flk_01, beh_04}:{8, 11, 17, 25, 36, 38, 78, 85, 96, 108, 110, 112, 126, 127, 146, 147, 148, 149, 153, 157, 165, 173, 177, 189}

Selvbillede_medvandere:
{fri_02, beh_01}: {188a, 1, 9, 14, 16, 19, 20, 23, 25, 26, 28, 35, 36, 38, 42, 54, 55, 78, 79, 80, 82, 85, 87, 90, 96, 98, 99, 102, 106, 107, 108, 110, 111, 112, 115, 128, 147, 148, 149, 150, 151, 157, 158, 159, 163, 189, 193, 194, 201}

"Krigerne" i denne kørsel er henholdsvis folkekirkepræst og behandler. Ud fra en generel læsning af interviewene er dog værd at hæfte sig ved, at to formidlere også er modsætninger. Flk-01 er konservativ teolog og meget dogmatisk indstillet (se kørslen nedenfor, medens beh-04, om end folkekirkemedlem, er meget kritisk overfor præsterne og mener, at præstekjolen er et udtryk for selvhævdelse. Hendes religiøse metabygning er begrænset. "Vandrerne" er en frikirkepræst, som er meget interesseret i sjælesorg. Han er også en præstetype, som kan lide "at fixe tingene for andre". Beh-01 er også folkekirkemedlem, og meget positiv overfor præsterne. Han har mange metabetragtninger i sit interview.

Der er en række væsentlige forskelle mellem de to par. Hvad angår kaldet, har "krigerne" har alene det til fælles, at det kom over tid (attribut 17). For "vandrerne"

[837] Se kapitel 5.2.1

var kaldet en afgørende og åndelig oplevelse. Fordi til venderpunkter i livet er knyttet til oplevelser af åndelig karakter. Der er også et sammenfald mellem personlig og professionel identitet. Alle fire objekter har to af de teistiske markører (36 og 38). Men "vandrene" er videre enige om, at der findes en åndelig verden og åndelige kræfter/energier, som kan manifestere sig i det materielle, for eksempel som mirakler (attribut 26, 28, 35). Den guddommelige magt kan bevæges gennem menneskelig aktivitet (attribut 42).

Måske overraskende er de to "vandrere" enige om, at der findes en form for dommedag/konsekvens, hvor et personligt regnskab skal gøres op (attribut 54 og 55). For "krigerne" er det derimod overraskende, at åbenbaring (til forskel for clairvoyance) stadig finder sted i nutiden (attribut 146). En række attributter er fælles i denne og mange af de andre kørsler (78, 85, 108, 110, 112, 147, 148).

Hvad angår handlingsattributterne, er "krigerne" enige om at ønske samtale med folkekirkepræster (attribut 96) og har på forskellig plan kontakt og relation til folkekirkepræster (149, 153, 157, 165, 173, 177). "Vandrerne" har et ønske om samtale, samarbejde og praksisfællesskab med folkekirkepræster (attribut 96, 98, 99, 102). De har også allerede samtaler med både folkekirke, frikirke og behandlere, peronslig og professionelt (attribut 149, 150, 151, 157, 158, 159, 163). Både "krigere" og "vandrere" skelner mellem kristne og behandlere.

Slutteligt skal det anføres, at "vandrene" begge har stået på en stand på en helsemesse og anset de øvrige udstillere som samtalepartnere (attribut 193, 194, 201).

Kaldshistorie

Omkring "kaldshistorie" sammenlignes de 2 formidlere, der har den mest markante brug af krigsmetaforer, med de 2 formidlere, der har den mest markante brug af medvandringsmetaforer.

Kald_krig:
{flk_01, flk_05} {1, 10, 11, 14, 19, 22, 25, 26, 27, 31, 36, 37, 38, 54, 55, 56, 59, 78, 79, 80, 85, 108, 110, 112, 117, 118, 122, 126, 130, 131, 132, 147, 148, 149, 153}

Kald_medvandere:
{beh_01, beh_05} {36a, 57a, 1, 5, 8, 11, 13, 14, 16, 18, 19, 20, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 33, 35, 38, 40, 43, 44, 45, 52, 78, 79, 80, 85, 87, 91, 98, 101, 107, 108, 109, 110, 112, 115, 116, 124, 143, 145, 147, 148, 151, 159, 163, 167, 189, 193, 194, 195, 199, 201}

Der er nærliggende at benytte en metafor som umiddelbar kommentar til de to kørsler, at her præsenteres to verdener – dybt forskellige verdener. "Krigerne" udgøres af to folkekirkepræster, medens "vandrerne" udgøres af to behandlere, som i øvrigt begge er medlemmer af folkekirken (attribut 11). Disse to kørsler er således også en illustration, hvor stor en diskrepans, der *kan være* mellem folkekirkens præster og medlemmer af deres menigheder.

Der er nogle få lighedspunkter eller sammenfald. Således taler begge par om, at vendepunkter i livet har en åndelig karakter. Men "vandrerne" taler meget mere end "krigerne" om den åndelige karakter af kaldshistorien, og de siger begge, at den åndelige oplevelse gjorde dem til andre mennesker (attribut 14, 16, 18, 19, 20, 23, 24). Begge par anerkender også, at der er en åndelig verden (attribut 26). "Krigerne" siger, at der også findes en "ond åndelig verden" (attribut 27). Men "vandrerne" uddyber, at den åndelige verden også rummer åndelige væsener, ligesom den åndelige verden kan manifestere sig i den materielle. Der findes upersonlige kosmiske energier, som kan påvirke mennesker. Der findes gode såvel som onde åndelige væsener, og menneskelig aktivitet kan udvirke, at åndelige processer går i gang, som kan udvirke overnaturlige ændringer i menneskelige relationer eller samfundet (transformation) (attribut 29, 33, 35, 40, 43, 44, 45, 52). I denne forbindelse er det naturligt at nævne, at "vandrerne" mener, at bøn såvel som healing virker (attribut 87 og 91). Der er en række attributter, som synes at gå igen i kørslerne (se nedenfor). Således er 78, 79, 80, 85, 110, 112, 147, 148) også fælles i denne kørsel.

Men der er som allerede antydet nogle markante forskelle mellem de to par. "Krigerne" har således de teistiske markører (attribut 31, 36, 37. 38), og, hvad det er værd at bemærke, nogle kraftige dogmatiske udsagn. Således er der en dommedag, hvor der skal gøres et personligt regnskab op (attribut 54 og 55). Den "dobbelte udgang", altså at der både er en frelse og en fortabelse, er en realitet (attribut 56), og efterlivet skal forstås som (opstandelse) og evigt liv (attribut 59).

"Krigerne" taler om ubetinget og objektiv sandhed (attribut 118 og 122), og at biblen giver svar på samfundsmæssige, moralske og åndelige spørgsmål (attribut 130, 131, 132). Modsat de dogmatiske "krigere", har "vandrerne" diffuse gudsforestillinger (attribut 36a) og diffuse forestillinger om efterlivet (attribut 57a). Vandrerne mener ikke uventet, at mødet med autoritet (læs: dogmatisk tilgang) bremser dialog (attribut 109), idet sandhed alene er personlig (relativ (attribut 124). Operativ viden fås gennem klarsyn (attribut 143 og 145).

På handlingsplanet ønsker "krigerne" alene samtale med andre folkekirkepræster og har også taget initiativ til sådanne (attribut 149 og 153), måske fordi at åndeligt fællesskab for de to definerer en grænse (attribut 117). "Vandrerne" mener dog, at der er forskel på menneskeligt og åndeligt fællesskab (attribut 115 og 116). "Vandrerne" ønsker samtale og samarbejde med andre behandlere (attribut 98 og

101). Vandrerne giver alene udtryk for handlemønstre i forhold til andre behandlere (attribut 151, 159, 163, 167), og de skelner mellem kristne og behandlere (attribut 189). Slutteligt skal det nævnes, at de to vandrere har stået med ansvar for en stand på helsemessen. De andre udstillere er både kolleger og samtalepartnere (attibut 193, 194, 195, 199, 201).

Det samlede billede

Med "det samlede billede" menes metaforer fra alle nedslagspunkter i figur 20. Her sammenlignes de 3 formidlere, der har den mest markante brug af krigsmetaforer, med de 3 formidlere, der har den mest markante brug af medvandringsmetaforer.

Samlet_krig:
{flk_01, flk_05, beh_04}:{11, 25, 36, 38, 78, 85, 108, 110, 112, 126, 147, 148, 149, 153}

Samlet_medvandrere:
{fri_02, beh_01, beh_05}:{1, 14, 16, 19, 20, 23, 25, 26, 28, 35, 38, 78, 79, 80, 85, 87, 98, 107, 108, 110, 112, 115, 147, 148, 151, 159, 163, 189, 193, 194, 201}

Det er værd først at bemærke, at de tre "krigere" er to folkekirkepræster og en behandler. Denne er dog også medlem er folkekirken (attribut 11). De tre vandrere er en frikirkepræst og to behandlere. De to grupper har en række attributter fælles. Ud over disse har krigerne 4 attributter, som alene er deres. De ønsker således samtale med folkekirkepræsterne og har også taget initiativ til det (attribut 149 og 153). Derudover et teistisk og en rationalitetsmarkør, hvilket ikke nødvendigvis behøver at være en selvmodsigelse.

Begge to grupper kan sige i fællesskab, at forskellighed er et grundvilkår (attribut 78). Men "vandrerne" mener også, at forskellighed er en positiv værdi, som må fremmes (attribut 79), og, hvilket er meget interessant, at forskellighed tilføjer noget positivt til den religiøse sammenhæng (attribut 80). Bemærk i øvrigt de fælles attributter 85, 108, 110, 112, som synes at gå igen i mange kørsler.

Men det er værd at give tre samlinger af metaforer hos "vandrene" opmærksomhed. Således ses 5 livshistorieattributter (14, 16, 19, 20, 23), som viser at kaldet for de tre objekter var et åndeligt vendepunkt, en afgørende åndelig oplevelse, og at der i øvrigt opleves et sammenfald mellem personlig og professionel identitet. Anden samling siger, at der findes en åndelig verden og åndelige kræfter manifesterer sig også i den materielle verden for eksempel ved mirakler. Således virker bøn også (attribut 26, 28, 35 87). Den tredje samling er handlingsattributterne. Der er således et ønske om samtale med behandlere. Der har også været personlige samt professionelle samtaler med andre behandlere. De tre har alle besøgt en helsemesse

og prøvet at stå på en stand, samt set andre udstillere som samtalepartnere (attribut 193, 194 og 201).

Helsemessen

Helsemessen_krig:
{fri_03, fri_04, flk_01, beh_01, beh_03}: {1, 14, 25, 26, 78, 79, 80, 85, 108, 110, 112, 147, 148, 189}

Helsemessen_medvandere:
{flk_03, flk_06, fri_07, fri_02, fri_05}: {105a, 106a, 188a, 31, 36, 37, 38, 78, 79, 85, 87, 90, 97, 99, 100, 102, 112, 115, 122, 132, 147, 148, 149, 150, 153, 158, 165, 166, 169, 170, 173, 174, 177, 189, 192}

Denne kørsel er bygget således op, at der søges på, hvilke attributter, de fem objekter, som har flest krigsmetaforer om helsemessen, har til fælles. Efterfølgende søges på, hvilke attributter, de fem objekter med de fleste med vandringsmetaforer, har til fælles. Efterfølgende kan de to samlinger af attributter så sammenlignes.

Umiddelbart har de to grupper en række attributter til fælles. Således anerkendes forskellighed som et positivt grundvilkår, som må fremmes (attribut 78-79), og tolerance betyder, at den anden gives et afgrænset rum i ens eget (attribut 85). Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget. Erfaring er både nødvendig for at kunne praktisere og en kilde til autentisk viden (attribut 147 og 148).

”Krigerne” har indbyrdes nogle få attributter til fælles. Attribut 110 kan opfattes som en ”forsvarsattribut”, at det er vigtigt at kende sit eget forud for dialog. Men relation har også betydning (attribut 108). Attribut 1 angiver, at alle objekter er mænd. Det kan der ikke udledes noget af i nærværende undersøgelse, fordi kun 3 ud af 19 medvirkende er kvinder. Men i en anden sammenhæng ville det være nærliggende at undersøge, om mænd og kvinders brug for eksempel af krigsmetaforer er forskellig.

”Vandrene” har nogle flere fælles attributter. Der er ingen behandlere i gruppen. Men folkekirke og frikirkepræsterne ønsker samtale, samarbejde og praksisskridt (attribut 97/99/100/102). Der findes de teistiske markører (attribut 36-38) og relaterede attributter (31/102). Bøn virker gennem en agerende Gud og biblen giver svar på åndelige spørgsmål (87/90/132). Ses der på handlemønstre, som er et særligt fokuspunkt i disse metaforbaserede søgninger, springer det i øjnene, at den eneste handlingsattribut, som ”krigerne” har til fælles, er 189, at der skelnes mellem kristne og behandlere. Eller sagt på en anden måde, så ligger fokus for denne gruppe på skellet mellem kristendom og den spirituelle verden i forhold til helsemessen.

Ses på "vandrerne" er der mange fælles handlingsattributter (attributter mellem 149 og 192). Der er således tale om samtale og samarbejde mellem folkekirke og frikirke. Møderne er personlige, og både folkekirke og frikirkepræster har taget initiativ til samarbejde og samtale. Men det er endog meget bemærkelsesværdigt, at medvandrerne, som alle er præster, ingen fælles attributter har, som indikerer kontakt til behandlerne. Til gengæld er de fælles om attribut 188a, at de gerne vil deltage i fælles bøn i en anden gruppe så længe, det forbliver indenfor det kristne univers. Ud fra en generel læsnings af interviewene ses det, at det er flk-06, fri-02 og fri-05, som har besøgt, endsige været aktive på en helsemesse. Måske er det udtryk for en teologisk skoling, at der bruges medvandringsmetaforer. Medvandringen rækker med undtagelse af flk-06 ikke ud over de medkristnes kreds.

Det er i øvrigt værd at bemærke, at "vandrene" alene er præster, og at disse har præg af teologiske konservatisme. Det henstår således, hvorledes attributmønskret ville have flyttet sig, om der havde været nogle behandlere i gruppen.

7.4 Konklusion

I dette kapitel er to analytiske tilgange blevet anvendt til at se eksempler på verdenssynsprofiler for undersøgelsens interviewpersoner og videre sammenligne disse profiler. Det er ligeledes blevet prøvet at etablere sammenhæng mellem givne verdenssynskomponenter og konkret handling i form af dialog/og eller diapraksis. Den ene tilgang bygger på kognitiv sprogvidenskab, medens den anden bygger på formel logik. Umiddelbart har de to tilgange dog ikke noget fælles berøringspunkt. Hvor metaforanalyse er en prøvet metode til at udlede verdenssynselementer af interviewtekster, så synes FCA-analyse ikke tidligere at have været inddraget i forbindelse med analyse af verdenssyn.

Arbejdet med de to tilgange har givet nogle metodiske erkendelser og, om det kan udtrykkes på den måde, et øjebliksbillede fra det religiøse miljø i byen. De metodiske erkendelser er det væsentligste resultat af arbejdet, fordi disse uden tvivl vil kunne anvendes i andre sammenhænge, medens der netop, hvad angår det såkaldte øjebliksbillede, er tale om et ikke generaliserbart indblik i dialogen mellem tre grupper af religiøse formidlere, eller måske snarere fraværet af samme.

Men hvad angår det metodiske, så er det således muligt at systematisere (formalisere) de religiøse formidleres verdenssyn som en række dimensioner. Disse dimensioner indgår som attributter i en matrix sammen med biografiske og livshistoriske dimensioner og en række attributter, der repræsenterer forskellige handlemønstre indenfor religionsdialog og diapraksis. En sådan matrix, som er et binært system bestående af 19 objekter x 211 attributter, er grundlaget for FCA-analysen. Som det er blevet demonstreret, er det muligt at vise sammenhænge og

forskelle mellem formidlerne (objekterne), samt at skabe verdenssynsprofiler for eksempel ud fra en religionsteologisk skelnen mellem eksklusivister, inklusivister og pluralister. Det er på baggrund af sådanne profiler muligt at sammenligne verdenssyn vel at mærke på trods af, at kulturelle og konfessionelle grænser som sådan udviskes. Eller sagt på en anden måde: det er muligt at sammenligne i en subjektiveret kultur. Endvidere er det muligt – i det mindste antydningsvist – at se sammenhænge mellem givne verdenssynsdimensioner og konkrete handlemønstre. Men den rygende pistol, hvis det kan siges således, har det med undersøgelses detaljeringsgrad ikke været muligt at finde. Hermed menes, om det lige netop er denne ene dimension, der gør udslaget i en given kontekst.

Det er således også detaljeringsgraden, som er den største indvending mod denne metode. I det mindste har arbejdet med metoden gjort det klart, at der må tages en række forbehold, som ikke desto mindre for en stor del vil kunne imødegås med en højere detaljeringsgrad. Således er alle attributter ikke lige vigtige for de enkelte interviewpersoner. Det er ikke en vanskelighed at indlægge vigtighedsparametre i FCA-analysen, men erfaringer fra den svenske verdenssynsforskning peger dog på, at det henstår at udvikle en metode, der på en håndterbar måde kan identificere de vigtige elementer for eksempel i en livshistorie. Videre er det blevet tydeligt, hvor vigtigt arbejdet med attributterne er. For det første, at attributterne identificeres så præcist som muligt i det empiriske materiale og at alle attributter faktisk repræsenterer et ja eller et nej. Fejl vil ofte slå ud i kørslerne, hvilket der gives et eksempel på i vedlagte artikel om kaldsforståelser, ligesom ”tomme felter”, altså hvor der hverken kan identificeres et ja eller nej, kan give et skævt resultat, hvilket der gives et eksempel på i dette kapitel.

Det er tydeligt at metodiske valg tidligere i undersøgelsesforløbet, får konsekvenser for FCA-kørslerne. Et semistukturet eller struktureret interview ville have gjort det lettere at identificere attributterne. Men med en sådan interviewform ville dybden fra den narrative interviewform gå tabt. Endvidere ville det betyde, at alle attributter skulle defineres på forhånd. Med den valgte narrative tilgang er attributterne i langt højere grad forbundet med det empiriske materiale, selvom arbejdet med at identificere attributterne har været mere omfattende. I en større undersøgelse vil dette betyde en meget stor arbejdsbyrde. Men det henstår, om attributterne, som er defineret her, ville kunne overføres til en større undersøgelse blandt tilsvarende åndelige formidlere, men med en mere struktureret interviewform.

Da det viste sig for omfattende i dette projekt at foretage en samlet metaforanalyse, blev krigs- og (med)vandringsmetaforerne udskilt for at danne grundlag en selvstændig analyse. Selvom det også her viste sig nødvendigt med en række forbehold, så er det muligt at integrere metaforerne i FCA-kørsler. Men med de nødvendige forbehold etableres det, at der er en sammenhæng mellem metaforbrug og konkret handling. Endvidere synes metaforbrugen også at kunne relateres til given formidlers religiøse/teologiske profil. Forbeholdene overfor metoden har igen

at gøre med detaljeringsgraden. Der skal således arbejdes med systematiseringen af metaforerne. Er der tale om døde metaforer? Hvem er metaforen rettet mod? Og i hvilken sammenhæng bruges metaforen? Allerede den grove systematisering i nærværende projekt viser, at et menneskes metaforbrug kan veksle efter sammenhængen. I forhold til helsemessen er vedkommende frikirkepræst i krig. I forhold til "brødrene" i præstenetværket er samme præst i medvandring. Men det er alligevel muligt at se en overvægt af den ene eller anden type metaforer i det samlede interview. Det vil være relevant at sætte andre metaforer for eksempel markedsmetaforer i spil på samme måde. Der ligger et forskningspotentiale i, om det er muligt at definere metaforbrug som egentlige attributter, der kan indgå direkte i matrix. Denne tanke opstod desværre for sent til, at det i forskningsprocessen i nærværende projekt var en mulighed at inddrage metaforerne på denne måde.

Det har været et mål at vise, at metaforerne er en indgang til at kunne beskrive et menneskes verdenssyn. Det er der, som allerede anført, ikke noget nyt i. Men metaforerne har ikke desto minde været en væsentlig brik i hele den analytiske proces. Desværre lider projektet under, at den samlede metaforanalyse måtte opgives. Men valget af krigs- og vandringsmetaforer har dog vist sig utroligt effektivt som tolkningsnøgle både i de små personprofiler og i de begivenhedsnedslag, som er valgt i interviewene, for eksempel helsemesse eller kirkedage. Krig og medvandring er den rette optik i forhold at beskrive dialog og diapraksis hos de religiøse formidlere i byen.

Med hensyn til øjebliksbilledet af det religiøse miljø i byen, er det overraskende at se det – det er en fristelse at sige – sort på hvidt, at gruppen af folkekirkepræster er den mindst homogene af det tre. De har dog både bekendelse og organisation til fælles. Ud over nogle teistiske markører, hvilket må skyldes tradition, er der ikke meget, som præsterne er enige om. Således ikke engang et centralt dogme som det evige liv eller et praksiselement som, at bøn faktisk virker.

Hvad angår den religionsteologiske tilgang, er det bemærkelsesværdigt, at alle præster minus en eller to, er eksklusivister, hvilket kan være en indikator på en rimeligt konservativ (eller traditionel) præstegruppe. Måske mere overraskende er det dog, at kun en enkelt behandler i øvrigt sammen med en folkekirkepræst kan tillægges den pluralistiske markør. Er det et udtryk for svage metaovervejelser hos behandlerne?

Præsterne har en udpræget interesse for det læremæssige. Og det er en dræber for både samarbejde og fælles praksis. Nogle af folkekirkepræsterne vil end ikke samarbejde ud over deres egen kreds, medens frikirkepræsterne gerne vil folkekirken men på ingen måde gå ud af den kristne kreds som sådan. Kun en enkelt sognepræst har kontakt med behandlermiljøet, medens 3-4 præster i forskellig grad har (haft) kontakter til det muslimske miljø.

Så tilbage står, at der ikke er særligt meget kontakt mellem grupperne. Dog ses kontakter mellem nogle folkekirkepræster og frikirkepræsterne. Samlet set er det den erfarings og/oplevelsesbaserede spiritualitet, som bedst formår at overskride nogle grænser. Behandlerne bremses dog af, at præsterne opleves som autoritære og dogmefikserede. Når præsterne samtaler, synes dette dog i høj grad være at være missionalt betinget. Men det er således ikke ukendt viden, at oplevelse af autoritet virker bremsende for dialog og en håndfast tilgang til dogmatikken ligeså. Det er tydeligt, at det fokus, som frikirkepræsterne også har oplevelsesbaseret religiøsitet, slet ikke er nok, til at skabe kontakt til behandlerne. Ud fra en generel læsning af interviewene handler det formodentlig om, at behandlernes åndelige verden anses for mørk eller direkte dæmonisk. Også en af folkekirkepræsterne taler om en dæmonisk verden, medens en anden, at det er fup og fiduser, som behandlerne praktiserer.

Det er bemærkelsesværdigt, i vor høj grad behandlerne inddrager det åndelige i deres kaldshistorie, meget mere end folkekirkepræsterne. Netop kørslen på kaldshistorie er meget oplysende. Her er det virkeligt to verdener, som står overfor hinanden, en konservativ, dogmebaseret, objektiv verden, overfor en åben, spiritualiseret og relativistisk verden. Denne kørsel er nok det tætteste undersøgelsen kommer på en trosprofil for behandlerne.

Krigerne er virkeligt i krig og interesserede i grænser og forsvar. De medvandrende af præsterne vandrer gerne med andre præster (kristne), men formår slet ikke at gå en tur med behandlerne. De præster, som har været i kontakt med behandlere på helsemessen, er enten i krig eller ude på at missionere. Det kan dog også opleves som en form for krig. Metaforerne synes på baggrund af FCA-kørslerne i høj grad at være relevante til afdækning ikke alene af generelle verdenssynsprofiler, men også af handlemønstre.

Som anført ovenfor, var det ikke meget, som folkekirkepræsterne kunne være enige om. De kunne dog være enige om følgende attributter:

78 - Forskellighed er et grundvilkår, som må accepteres
79 – Forskellighed er en positiv værdi, som skal fremmes
85 – Tolerance betyder, at den anden gives et afgrænset rum i ens eget
108 – Relation har betydning for udfaldet af dialog *(dog ikke flk-02)*
110 – Det er vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog
112 - Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget
147 - Erfaring er en kilde til åndelig viden
148 - Erfaring er afgørende for at kunne praktisere

Under analysen af de mange kørsler, syntes disse attributter ofte at dukke frem. Det gav lyst til en sidste kørsel. Hvor mange af formidlerne havde mon dette sæt af

attributter? Det viste sig, at 13 ud af 19 formidlere havde disse attributter.[838] Med fradrag af en enkelt variabel attribut kommer de sidste 6 formidlerne med. Her er altså et udtryk for det fælles tankegods for de 19 formidlere, som dette tankegods er defineret i matrix. Attributterne er udtryk for almene erkendelser uden at de religiøse dele af behandlernes verdenssyn kommer i spil. Samtidigt er disse attributter halvdelen af alle de attributter, som folkekirkepræsterne i undersøgelsen kan blive enige om, hvilket er nok så sigende.

[838] Beh_01, beh_02, beh_03, beh_05; flk_01, flk_03, flk_04; flk_05, flk_06; fri_01, fri_02, fri_03, fri_04

Kapitel 8. Perspektiver og konklusion

Kvale og Brinkmann mener, at når det skal afgøres, om en given undersøgelse er videnskabeligt relevant, så er der i dag en tendens til at spørge, om den leverer nyttig viden. Hvad der så må anses for nyttigt, er selvfølgelig værdiladet. Pragmatismen, siger de, insisterer dog på, at tanker og betydninger får deres legitimitet, når de sætter os i stand til at mestre den verden, som vi befinder os i.[839] Selvom det kunne siges, at dette synspunkt er en defensiv måde at motivere et projekt som dette, så giver det plads for et hovedspørgsmål, nemlig om religiøse formidlere med meget forskellige udgangspunkter kan få erkendelsesværktøjer, så de kan overvinde mulige uerkendte forhindringer for at komme i dialog med hinanden. For, som Lakoff og Johnson anfører, er det nødvendigt at kunne identificere og arbejde med ens konceptuelle ramme, som er opbygget af metaforer, og om nødvendigt justere denne, hvis der skal skabes kontakt og kommunikeres erfaringer, som ikke er fælles. Eller sagt på en anden måde, så er det nødvendigt at kunne justere sit verdenssyn og tilpasse den måde, erfaringer kategoriseres på. Så selvom projektet har en lokal forankring med et begrænset antal interviewpersoner, vil det give erkendelser af almen karakter, hvis sådanne værktøjer kan påvises. Som Notto Thelle refereres for i kapitel 3, er der et behov for teorier om interreligiøs dialog, som er vokset ud af erfaring, og som kan hjælpe til en forståelse af implikationerne for interreligiøs praksis, medens Viggo Mortensen peger på, at det store spørgsmål er, hvordan den inkompatibilitet, som bliver tydelig i engagementet omkring dialog, skal tackles.

Rachel M. Goldberg finder i sin forskning, at underliggende verdenssyn påvirker amerikanske konfliktmægleres praksis. Hun taler om, at verdenssyn ligger "indbygget" i holdninger og følgelig i den praksis, som følger heraf. Videre finder hun, at brudlinjer, som skiller dem i konflikt, ofte løber gennem kulturelle og etniske grupper, snarere end mellem dem, hvorfor verdenssynsbegrebet bliver et godt værktøj til afklaring af disse brudlinjer, og hvordan de håndteres. Referencen til Steen Marqvard Rasmussens præstetyper i kapitel 1 viser, at der er god grund til at antage, at det i religionsdialog ikke nødvendigvis er teologiske grænser, der er afgørende for evnen til at være i dialog. For eksempel er den såkaldt *klassiske præst* så sammenvokset med tanken om Folkekirken som normalkulturen i Danmark, at han/hun slet ikke ser, at Folkekirken blot er en kultur blandt mange i et pluralistisk samfund. Også her synes det rimeligt at introducere et verdenssynsbegreb.

Linda Woodhead og Paul Heelas temasætter med henvisning til Charles Taylor, at der er sket en såkaldt subjektiv vending ikke alene i kulturen men også i religionerne. Dette betyder, at den enkelte bliver den eneste autoritet i sit eget liv. Med deres såkaldte Kendalprojekt, som var en kortlægning af det religiøse liv i den

[839] Kvale og Brinkmann, (2009), s. 74

engelske by, Kendal, i spændingen mellem Statskirke, Frikirke og det alternative miljø, finder de, at vendingen i høj grad er slået igennem i kulturen men på undersøgelsestidspunktet ikke så meget i religionen. Ikke desto mindre fandt de, at det ikke var tilstrækkeligt at bruge konfessionelle kategorier, når menigheder skulle sammenlignes, men at der måtte en anden skalering til, for at kunne beskrive, hvilke menigheder der kunne rumme såkaldt alternative. Som bekrevet i kapitel 3 finder Kirsten Grube, at vendingen i høj grad er slået igennem også religiøst i miljøet omkring de såkaldte helsemesser. Men som Marie Vejrup Nielsen anfører med den væsentlige forskel, at danskere i stor stil forbliver medlemmer af Folkekirken, de forbeholder sig bare ret til at udleve deres eget trosindhold i den kirkelige ramme.

Nærværende projekt har taget ideen op med at se på samspillet mellem de tre grupper, folkekirkepræster, frikirkepræster og alternative behandlere. Aalborg er på flere måder unik. Den årlige helsemesse i Aalborg anses i det mindste blandt de interviewede behandlere som den bedste og mest progressive i landet. Og blandt frikirkepræsterne er der gennem Præstenetværket en særlig samhørighed, som også rækker ud mod Folkekirken. Men i hvilket omfang taler grupperne sammen såvel som indbyrdes i grupperne? Et af de overraskende fund i undersøgelsen er, at det med baggrund i FCA-analysen viser sig, at frikirkepræsterne er en mere homogen gruppe end folkekirkepræsterne, der dog tilhører samme trossamfund.

Med inspiration fra Rachel Goldberg introduceres worldviewbegrebet, som er kendt fra rigtigt mange faglige sammenhænge. I nærværende projekt har det dog været et valg at bruge den danske oversættelse verdenssyn. Dette skal ses i sammenhæng med, at brillen er valgt som forklarende metafor. Brillen er nødvendig for at kunne se, tage indtryk ind og bearbejde disse indtryk, og for efterfølgende at kunne agere i en given situation. Her er brillen igen nødvendig for at kunne gå i den tilsigtede retning. Der er således tale om en funktionel verdenssynsdefinition. Grundlæggende kan det siges, at der er to tilgange til verdenssyn, henholdsvis en kategoriserende og en dimensionerende tilgang. Sire ser som anført i kapitel 2 i høj grad verdenssyn som kategoriserende, hvilket bringer verdenssynet nær de forskellige "ismer" som f.eks. Nihilisme eller indenfor det religiøse område Teisme eller Deisme. Han mener med flere, at der også kan tales om et kristent verdenssyn, måske endog opdelt efter konfessionelle grænser. Det turde dog være klart, at en sådan tilgang ikke er aktuel efter subjektiveringen af det kulturelle såvel som det religiøse. Grænserne ikke går mellem kulturer og religioner men netop midt igennem dem.

Hvor der så at sige er tale om en tilgang oppefra og ned med det kategoriserende verdenssyn, er det med det dimensionerende verdenssynsbegreb derimod omvendt. Her er tilgangen nedefra op. En række elementer til en omverdensforståelse samles hos den enkelte og det bliver så – kort sagt – den enkeltes verdenssyn. Som Koltko-Rivera anfører ligeledes i kapitel 2 er antallet af dimensioner vilkårligt, selvom en række fundamentale livsspørgsmål selvfølgelig må adresseres med dimensioner. Han giver med baggrund i den tilgængelige litteratur sit forslag til de dimensioner,

der bør være i et samlet verdenssyn. I en situation, hvor mennesker henter deres tydninger af tilværelsen fra mange forskellige sammenhænge, kulturelle som religiøse, men som Pål Repstad refereres for i kapitel 5, også hurtig skifter dele af deres tilværelsesforståelse ud, synes denne dimensionerende tilgang langt mere relevant. Som Steen Marqvard Rasmussen citerer Peter L. Berger for, har mennesker brug for en grundlæggende ramme, som kunne være en klassisk konfession. I denne indpasses så elementer fra forskellige sammenhænge.

I nærværende projekt har det dog været et hovedanliggende at undgå sådanne konfessionelle rammer eller rester af samme i verdenssynsbestemmelsen. Derfor har det alene været muligt at inkoporere enkeltelementer fra den svenske forskning i livsåskådninger i dette projekt. I den svenske forskning er der en frontlinje mellem substantielle og funktionelle verdenssynsforståelser. Den substantielle tilgang kan i nogen grad sammenholdes med det kategoriserende syn på verdenssyn. Dette har noget, som f.eks. Katarina Westerlund gør opmærksom på, at gøre med forskningens teologiske udspring, som stadig sætter sit præg på forskningen. Men navnlig Westerlunds forskning i begrebet grundholdning synes interessant, hvis der skal arbejdes med, hvilke dele af et verdenssyn, der er vigtigre end andre. Men derfor synes Clement Vidals filosofiske tilgang at være mere relevant. Filosofisk skal forstås således, at for at kunne sammenligne verdenssyn bruger Vidal, hvad han kalder de filosofiske grundspørgsmål, som den ramme hvor de enkelte verdenssynselementer indpasses. Koltko-Rivera anfører, at antallet af dimensioner godt kan tilpasses, hvad det er sigtet med en given undersøgelse at finde svar på. I denne undersøgelse udgør de filosofiske grundspørgsmål, som Vidal definerer rammen for beskrivelsen af interviewpersonernes verdenssyn. De enkelte dimensioner identificeres så gennem en induktiv proces ved analysen af interviewene.

Det vil dog være for meget at sige, at nærværende projekt har afklaret verdenssynsbegrebet. Men der er sket en funktionel bestemmelse af verdenssynsbegrebet set i forhold til undersøgelsens hovedsigte, hvilket har været at undersøge, hvorfor religionsdialog og eventuel diapraksis i nogle tilfælde kommer i stand, medens der i andre tilfælde intet sker. Og dette vel at mærke på den baggrund at det konfessionelle udgangspunkt er de samme for de implicerede i sammenligningen.

Der kan næppe herske tvivl om, at udarbejdelsen af en afhandling er som at tage ud på en rejse. Hvis det må være tilladt at bruge denne metafor, er der forud for rejsen store forventninger til og drømme om, hvor rejsen skal føre hen. Men en rejse bliver aldrig helt, som den var tænkt. Måske har den rejsende taget nogle omveje, gjort holdt uventede steder, og opgivet at besøge andre steder. Men nogle oplevelser vil altid stå tilbage klart tegnede. Denne afhandling ændrede således retning under rejsen. Sådan er det i den rejsendes bevidsthed. Men det kan også siges på den måde, hvilket nok er mere rimeligt, at der overordnet set var tre veje at gå ved rejsens

begyndelse. Fokus kunne have ligget på en afklaring af verdenssynsbegrebet filosofisk og konceptuelt. Men der blev tale om en instrumental afklaring. Fokus på den anden vej kunne have været en skildring af de tre grupper. Det kunne være en grundlæggende karakteristik af frikirkemiljøet. Et sådant forskningsprojekt er således endnu ikke gennemført på dansk grund. For folkekirkepræsternes vedkommende foreligger der nu en undersøgelse af præsternes syn på embede og arbejde, medens den væsentligste undersøgelse af behandlerne er Lars Ahlins kvantitative undersøgelse af behandlermiljøet i Århus. Men om folkekirkepræsters trosforestillinger såvel som behandleres synes der fortsat at være et uopfyldt behov for større kvalitative undersøgelser.

Den retning at gå, som blev valgt, var at give ordet til frikirkepræsterne og behandlerne selv. En måde, hvorpå mange små narrativer kan formidles, er således at samle dem til en stor fortælling. Det har gjort det muligt at give et unikt billede af en gruppe frikirkepræsters tanker omkring det at være frikirke i byen, være præster i forhold til Folkekirken og dens præster, at være kolleger, og frem for alt tankerne omkring det såkaldte Præstenetværk. En af frikirkepræsterne siger, at det er noget, der tales om rundt i landet. Præstenetværket er historien om, hvad en fælles vision kan gøre og hvad stærke relationer kan gøre. Præstenetværkets vision bygger på en forestilling om, at Gud vil transformere byen. Der vil blive enhed mellem præsterne og menighederne vil fremstå som en menighed i byen. I et religionsdialogisk perspektiv er historien interessant, fordi den er et eksempel på, hvad der sker, når det konfessionelle glider i baggrunden, og enigheden om den fælles vision er afgørende for, at præsterne kan bede sammen og agere sammen. Fokus ligger på en fælles praksis, medens kontroverspunkter helt bevidst "parkeres uden for døren". Forestillingen om enhed rækker ud over frikirkepræsternes egen kreds. Og de konkrete ting, der er sket, tilskrives i høj grad en guddommelig indgriben. En sådan beskrivelse er ikke sket før i en danske sammenhæng, og må derfor ses som et resultat i undersøgelsen.

Der er en klar forskel i forhold til folkekirkepræsterne. Nogle af folkekirkepræsterne taler meget om grænser, at det for eksempel er vigtigt at være enige om dåbssynet. Det er netop et af de spørgsmål, som frikirkepræsterne er villige til at efterlade uden for døren. I et dialogperspektiv er det ikke desto mindre vigtigt at påpege, at synet på det konfessionelle har en betydning for, at selv de dialogåbne af folkekirkepræster (Flk-03 og Flk-06) alligevel ikke når til mere konkrete praksisskridt, end de faktisk gør.

Frikirkepræsterne, som alle religionsteologisk forstået har eksklusivistiske grundtræk, formår alligevel at række ud. Men det ligger i deres fortælling, at det, som de føler, at Gud har pålagt dem, er at søge enheden. Det er noget helt særligt at få indblik i, hvordan det, som ses som et guddommelig indbrud i kirkernes liv, i den grad kan få konkrete følger. De erfaringer, som præsterne har haft omkring enhed og bønnens styrke, har kun forstærket dette for præsterne.

Men selvom frikirkepræsterne har en spiritualitet, hvor erfaring betyder rigtigt meget, rækker det ikke ud til behandlergruppen. Behandlerne lægger måske endnu mere vægt på erfaringens betydning både for den personlige udvikling og for den åndelige praksis, som de står i. Hvis det kan siges på den måde, så "burde" de kunne tale sammen på baggrund af en fælles tilgang til erfaringens betydning. Men her er det virkelig tydeligt, når metaforerne isoleres, at frikirkepræsterne er i en krigsoptik i forhold til behandlerne. Fri-03 kan anerkende de behandlere, der oprigtigt vil hjælpe andre, medens Fri-04 taler om, at frikirkerne for år tilbage over for omverdenen som sådan var i en optik af åndelig krig. Men at det er ved at ændre sig. Man står ikke på torvet og dømmer folk ned i helvede, men tager hellere en snak over en kop kaffe. Men metaforerne viser, at det ikke er tilfældet i forhold til behandlerne. Omvendt er der heller ikke tvivl om, at der er en stor sårethed blandt behandlerne. De har mærket krigen. Beh-01 taler om, at han nogle steder nærmest er blevet stenet, og beh-05 taler om, at der et sted var planlagt bønnedemonstration mod behandlerne. Fri-04 fortæller, hvordan han faktisk har været med til de såkaldte Jerikovandringer.

Men behandlerne kom også til at fortælle deres historie. Behandlerne har ikke som frikirkepræsterne en fælles vision, så det er mere rimeligt at tale om mange parallelle historier. Denne undersøgelse bekræfter Iben Krogsdals iagttagelse, at behandlernes livshistorier rummer træk, der kan minde om kaldshistorier, fordi hændelser i livet tolkes åndeligt og ses som milepæle på vejen. Med de seks interviews i denne undersøgelse kan det siges stærkere. Behandlerne har åndelige oplevelser og for nogles vedkommende åbenbaringer, som er helt parallelle med kristne kaldsoplevelser. Beh-05 bruger selv ordet kald. Dette giver selvfølgelig ikke grundlag for at sige noget generelt, men det peger på, at der kunne ligge en forskningsmulighed i behandleres kaldsopfattelse. Behandlerne fortæller om det at være på helsemesse, om kollegialitet, om det at være åndelig, om folkekirken, om erfaringer med frikirkerne, som kan være nok så smertelige og om det at være åndelige formidlere. Fem af seks behandlere i undersøgelsen kan med sikkerhed siges at formidle deres åndelige syn gennem deres praksis.

Den tredje vej at rejse var den metodiske, og det blev også vejen, skønt den hurtigt delte sig igen. Dette var nødvendigt allerede af den årsag, at interviewene viste sig så omfangsrige. Flere af de metodiske greb demonstreres derfor alene antydningsvist. Den narrative tilgang har givet dybe interviews med tykke beskrivelser, men har på den anden side betydet, at det ikke har været muligt at analyse ved nedslag i interviewene. Med de valgte analyse tilgange har vist, at det er muligt at identificere verdenssynselementer i interviewene. Dette er i al væsentlighed sket på tre måder. Først med inspiration i Stephen Toulmins argumentationsmodel at identificere de såkaldte backing elementer. For det andet ved at identificere praksisnarrativerne og dernæst om muligt de 6 verdenssynselementer samt fortællerens rolle i narrativen. Og for det tredje alle metaforer og metaforiske udtryk. Baggrunden herfor er, som Goldberg udtrykker

det, at de bevidste lag i et menneskes verdenssyn kan ses i narrativerne, medens de ubevidste kan findes i metaforene. Sagt populært, så virker det kodesystem, der blev udviklet og ligeså den analytiske tilgang. Da interviewudskrifterne er båndlagte, har det kun været muligt at demonstrere dette antydningsvist i selve fremstillingen. Men kodesystemet, som således er deduktivt, og i sammenhæng hermed den analytiske tilgang, som kombinerer elementer fra livshistorieanalyse, dramaturgisk analyse, værdianalyse (set som verdenssynsspørgsmålene) og metaforanalyse, er et resultat i undersøgelsen. Der vil kunne arbejdes videre med systemet, så det forfines, og det vil selvfølgelig også kunne gøres mere funktionelt i elektronisk form, såfremt det i andre sammenhænge måtte være ønskeligt at afdække verdenssyn ud fra livshistorier såvel som praksisnarrativer. Systemet er ikke bundet til det specifikke religiøse område, men vil kunne findes anvendelse i alle sammenhænge, hvor værdier er på spil i en praksissammenhæng.

Den sidste skillevej frem mod rejsens mål var at fokusere på sammenhængen mellem specifikke verdenssynsprofiler og dimensioner og en given samtalepraksis, dialogpraksis eller diapraksis. Valget faldt her på en enkelt form for FCA-analyse. For at kunne foretage en sådan analyse, må der først udarbejdes en såkaldt Matrix. Netop dette blev rejsens største udfordring. Hver gang en attribut skulle defineres, bortset fra formelle attributter som køn, alder eller uddannelse, har der været tale om en fortolkning. For narrativens i princippet frie fortælling skulle omsættes til en fast konceptuel form. Det kan indvendes, at en semistruktureret eller en struktureret interviewform ville have lettet dette arbejde, hvilket er korrekt. Men den narrative interviewform har modsat givet tykkere data. Hvor det giver sig selv, at objekterne i Matrix er de 19 interviewpersoner, måtte attributterne gennemtænkes fra bunden. 154 attributter er således verdenssynsdimensioner ordnet efter Vidals filosofiske verdenssynsspørgsmål. Dimensionerne blev fundet induktivt og på tværs af interviewene. For det er en forudsætning for, at FCA-kørslerne fungerer, at objekterne som udgangspunkt kan svare ja eller nej til alle dimensioner. De profiler, som på denne måde blev fundet, er således ikke dækkende for den enkelte som sådan, men set i forhold til undersøgelses emne og den fælles sammenhæng de enkelte objekter indgår i. Det er et resultat for undersøgelsen, at det har vist sig muligt at identificere verdenssynsdimensionerne og indsætte dem i en fungerende Matrix med biografiske attributter og konsekvensattributter set som samtale, dialog eller diapraksis. Endvidere blev henholdsvis krig- og medvandringsmetaforer systematiseret kvantitativt og sat i spil i forhold til matrix. Der er tale om en forholdsvis grov analyse, som ikke desto mindre kom til at illustrere, at der er en endog tydelig forbindelse mellem metaforbrug og konkrete handlemønstre. Der er her klart potentiale for en videre forskning.

Det skal understreges, at der ikke er grundlag for generaliseringer på baggrund af FCA-kørslerne. Men flere af kørslerne giver resultater, som lægger op til yderligere forskning.

- Frikirkegruppen er langt mere homogen end folkekirkegruppen, hvilket er overraskende. Det synes rimeligt at undersøge, hvilke præster, der har hvilke attributter fælles eller måske netop ikke har. For folkekirkepræsternes vedkommende kan dette vise, hvor stor spændvidden i folkekirken rent faktisk er. Eller sagt på en anden måde: hvor lidt folkekirkepræsterne egentlig er enige om, som en FCA-kørsel tydeligt viser. Metoden kan også bruges til at undersøge, hvilket elementer der indgår i en fælles trosbagage hos behandlerne.
- Der kan ses på fælles attributter på tværs af de tre grupper. En af folkekirkepræsterne har således mere til fælles med de 7 frikirkepræster og fire af behandlerne end med to af folkekirkekollegerne. Her slår forskellen mellem en dogmatisk baseret spiritualitet og en erfaringsbaseret spiritualitet kraftigt igennem. Metoden kan i et dialogperspektiv anvendes til at se, hvor der er fælles ansatsområder, og udskille de områder, hvor der ikke er samklang for, hvis det ønskes, at kunne arbejde med disse med henblik på, om de er betydende for en eventuel dialog.
- Det er muligt at finde profiler på forskellige religionsteologiske positioner. Hvilke attributter har objekter, der har markørattributten for eksklusivisme til fælles, også til fælles? Ved at tillade, at en attribut ikke er fælles, i en efterfølgende kørsel, vil det måske være muligt at se, hvorfor et objekt på trods sit eksklusive synspunkt alligevel er god til dialog, medens andre ikke er det. Metoden kan således bruges til at identificere specifikke verdenssynselementer, som spærrer for eller fremmer givne handlemåder.
- Der kan spørges til andre specifikke attributter, for eksempel om læremæssig enhed har betydning for villighed til fælles religiøs praksis. Videre kan der så spørges efter profiler på de objekter, der har denne attribut til fælles. Hvad har de i øvrigt til fælles?
- I en vedlagt artikel, som refereres ovenfor, spørges til kaldsopfattelser. Her søges efter en attribut, der deler objekterne op i fire lige store grupper. Derefter spørges til, hvilke attributter de fire grupper hver især har til fælles. Herved kunne det for eksempler konstateres, at en af grupperne fremhæver betydningen af kultur og tradition medens en anden personlig tro. Ved denne metode kan et givent kompleks af oplevelser eller opfattelser beskrives ud fra forskellige positioner i den samlede gruppe og analyseres, Endvidere kan det ses, hvem der repræsenterer hvilken gruppe. Videre kan der så skabes profiler. Hvad har de, der tilhører en given gruppe, i øvrigt til fælles?
- Videre kan der spørges, hvad har de objekter til fælles, som er villige til at deltage i religiøs aktivitet på tværs af grupperne? Og omvendt, hvad har de objekter, der alene er villige til religiøs aktivitet i for eksempel en kristen-kristen sammenhæng til fælles? Disse profiler kan selvfølgelig sammenlignes i et videre forskningsforløb. Hvilke attributter har de to grupper til fælles?

- Der kan således skabes profiler på alle niveauer fra samtale til diapraksis, og selvfølgelig hvem der indgår i de forskellige aktiviteter. Der kan søges på, hvem der har dialog ved personlig kontakt og hvem der har den over de elektroniske medier eller i avisen.
- Der blev også skabt profiler med afsæt i den enkelte formidlers metaforbrug, om vedkommende f.eks. bruger få eller mange krigsmetaforer i givne meningssammenhænge. Der synes at være en klar sammenhæng mellem metaforisk univers og konkret handling, selvom den ringe detaljeringsgrad ikke gør det muligt at sige noget mere præcist.
- Kørslerne giver grundlag for at sige, at der ikke er meget konkakt mellem de tre grupper, og slet ikke mellem de kristne præster og behandlerne. Det er bemærkelsesværdigt, hvad angår folkekirkepræsterne og behandlerne, da mindst fire af behandlerne er medlemmer af folkekirken, og at det for dem er udtryk for et bevidst valg.
- At frikirkepræsterne ikke har kontakt med behandlerne kan forklares ud fra den krigsmetaforik, som præger flere af frikirkepræsterne. Det er tilsyneladende meget faste og nedarvede forestillinger, som der skal skabes en bevidsthed om, for at der kan arbejdes med dem, og frikirkepræsterne dermed, måske, kunne komme i dialog.
- Folkekirkepræsternes afstandtagen til behandlerne belægges ikke på samme måde med metaforer. Her tales mere direkte om grænser og konfession. Men herved udmøntes forskellen mellem en erfaringsmæssig og en konfessionel spiritualitet, som kørslerne viser, også helt konkret.

Men i nærværende projekt blev der til indledning stillet en række spørgsmål, som dog allerede synes besvaret med konklusionen i kapitel 7. Det er værd at gentage spørgsmålene her:

> *om det er muligt at påvise en metode, som kan formalisere (eller i det mindste systematisere) interviewpersonernes kaldshistorie, deres verdenssyn (worldview) og konkrete handlemønstre indenfor religionsdialog til en række teoretiske spørgsmål, der gør sammenligning mellem objekterne mulig? Og videre om det er muligt efterfølgende at konkretisere svarene på disse spørgsmål med henblik på at beskrive, hvad der sker i religionsdialog?*

Det er muligt at påvise en sådan metode, om end der må tages nogle forhold – både generelt og i forhold til den måde, hvorfor metoden er blevet udfoldet i nærværende projekt. Der er dog ikke tale om uløselige forbehold, idet disse forbehold vil kunne imødegås med en større detaljering af undersøgelsesformen. Om dette så er håndterbart i forhold til en mulig efterfølgende større undersøgelse henstår selvfølgelig. Eller sagt på en anden måde ligger der også her i et forskningspotentiale.

Således er den såkaldt dimensionerende tilgang til verdenssynsbegrebet nødvendig for at kunne systematisere verdenssynselementer. I nærværende projekt er de systematiseret efter de grundlæggende filosofiske livsspørgsmål, som Clemet Vidal formidler.[840] Underpunkter er delvis formuleret på grundlag af den relevante forskningslitteratur på det religionsdialogiske og teologiske område og på grundlag af spørgsmål, som er vokset ud af det empiriske materiale. Under alle omstændigheder er det nødvendigt, at det er de områder af verdenssynet, som det er ønskeligt at undersøge, som medtages i undersøgelsen.

På baggrund af verdenssynsdimensionerne udformes en matrix. Dimensionerne har kunnet indgå i form af attributter, sammen med livshistorieattributter, biografiske attributter og handlingsattributter. Proces og principper er beskrevet i kapitel 5 og 6, og i kapitel 7 gives eksemper på de problemer, som attributterne kan afstedkomme i FCA-kørslerne. Men det demonstreres også, at der kan stilles teoretiske spørgsmål i form af såkaldte FCA-kørsler, hvis resultater giver grundlag for at sammenlige på tværs af grupper så vel som de enkelte formidlere. Det er f.eks. muligt at se, hvilke grupper der er mest homogene, og hvad de har tilfælles. Det er muligt at se sammenhænge mellem verdenssynselementer og givne handlemønstre på et overordnet plan. Det vil kræve mere præcise handlingsattributter (som ikke var mulige at formulere på grundlag af dette empiriske materiale), samt forfinede kørsler, hvis meget specifikke verdenssynsdimensioner skulle korrelateres til specifikke handlemønstre. Det demonstreres videre, hvordan der kan skabes verdenssynsprofiler bl.a. ud fra religionsteologiske begreber som. f.eks inklusivisme. Tilsvarende vil der kunne skabes profiler ud fra givne handlemønstre. Det er også demonstreret i kapitel 7, hvordan der kan skabes profiler ud fra metaforbrug for den enkelte formidler. Disse kørsler har dannet grundlag for givende sammenlignende analyse. Det er således også blevet demonstreret, at det er muligt på meningsfuld måde efterfølgende at konkretisere svarende på de teoretiske spørgsmål. Det er næppe en overdrivelse at sige, at der ligger et klart forskningspotentiale i metoden. Og når den svenske verdenssynsforsker Carl Reinhold Bråkenhielm anfører i kapitel 2, at den svenske forskning ikke har fundet en metode til at korrelatere konkrete verdenssyn og konkrete handlinger, så er den her skitserede metode måske en del af svaret på hans spørgsmål.

Opmærksomheden skal i øvrigt henledes på vedlagte artikel om undersøgelse af verdenssyn ved hjælp af programmet Protegé.[841] Her blev livshistorieattributterne anvendt til at udlede og analyse kaldsforståelser hos de åndelige formidlere. Artiklen er peer reviewed og fremlagt ved en international kongres.

[840] Se kapitel 2

[841] Jakobsen, (2016), et. al.

Men der var et – om end underordnet – forskningsspørgsmål:

om metaforerne kan bringes direkte i spil i forhold til de teoretiske spørgsmål, som følger af formaliseringsprocessen?

Det er i kapitel 7 demonstreret, hvorledes krigs- og medvandringsmetaforer kan sættes i direkte spil i forhold til de teoretiske spørgsmål. Der er også angivet en række nødvendige forbehold, som dog vil kunne imødegås ved en større detaljeringsgrad i systematiseringen af metaforerne. Det henstår at udvikle en metode, hvor dette kan blive håndterbart også i en større undersøgelse. Metaforerne blev systematiseret kvantitativt, og sat spil således, at profilerne af de formidlere med flest henholdsvis krigs- og medvandringsmetaforer kunne indgå i en sammenlignende analyse. Dette blev gjort ud fra den samlede metaforbrug og indenfor speficikke meningsafsnit som for eksempel helsemessen. Desværre var forskningsprocessen for fremskreden til, at denne form for metaforanalyse blev aktuel, til at metaforerne kunne indgå direkte i undersøgelsens matrxs som attributter. Men her ligger der således også et forskningspotentiale.

Et andet – også underordnet forskningsspørgsmål var:

om det faktisk er muligt at identificere og efterfølgende konkretisere specifikke verdenssynselementer som mulige forklaringer på en given praksis eller fraværet af samme?

Dette spørgsmål er allerede berørt ovenfor. Men nej, det har ikke været muligt at påvise "den rygende pistol". Dette kan givetvis tilskrives en mangel på detaljering. Men på det overordnede plan bekræfter kørslerne den kendte sammenhæg, at en profil med vægt på det læremæssige hæmmer dialog og fælles praksisskridt. Men eftersom alene en præst i undersøgelsen som kun en af to pluralister i undersøgelsen rent faktisk i meget beskedent omfang overskrider grænsen i forhold til behandlerne, er det svært at sige noget afgørende. De fleste præster er eksklusivister. Mange af disse end ikke taler med behandlerne, få taler med behandlere, men ingen er villige til fælles praksisskridt. En enkelt folkekirkepræst har haft fælles praksis med muslimer, men afviser kategorisk det samme med behandlerne, som i hans optik står for fup og fiduser. Islam er derimod en besværlig men dog seriøs religion. Der burde ikke herske tvivle om, at den rygende pistol er der. Det vil kun kræve mere detaljerede kørsler, hvor måske netop metaforerne er indgangen. I nærværende undersøgelse var der nogle klare udslag her.

- Den dimensionerende verdenssynstilgang er en relevant og funktionel til bestemmelse og sammenligning af verdenssynssyn i en situation, hvor kulturen såvel religionen er subjektiveret.

- En beskrivelse af et unikt frikirkeligt præstefællesskab og hvad en fælles vision, som af fællesskabet anses for guddommeligt inspireret, kan betyde for religionsdialog, og hvorfor denne dialog ikke kan række uden for et fælleskristeligt univers.
- En beskrivelse af en gruppe behandlere, og deres syn på sig selv som religiøse formidlere, deres indbyrdes relationer (som kolleger), Helsemessen som arbejdsplads, og deres livshistorier set som kaldshistorier.
- En beskrivelse af problematikkerne omkring det at forske blandt sine egne. Altså praktikere, som forskeren har haft en konkret praksisrelation med. Kritiske steder bliver identificeret. Men det må også konkluderes, at fordelen i form af meget tillidsfulde og dybe beskrivelse langt opvejer de kritiske spørgsmål, som selvfølgelig kan rejses.
- Udarbejdelse af et kode- og analysesystem, som vil kunne raffineres eller effektiviseres med henblik på afdækning af verdenssyn i andre faglige sammenhænge, hvor værdier er i spil i forhold til praksis.
- Udarbejdelse af et sæt verdenssynsdimensioner, som har kunnet indgå som attributter i en Matrix med henblik på FCA-analyse. Da dimensionerne er identificeret induktivt, kan systemet ikke anvendes direkte i andre sammenhænge.
- Men det har vist sig, at FCA-kørsler på denne baggrund har kunnet vise specifikke verdenssynsprofiler og også give indikationer på sammenhængen mellem specifikke verdenssynsdimensioner og en given (dia)praksis eller fraværet af samme.
- Undersøgelsesgrundlaget med 19 interviews gør det ikke rimeligt at generalisere resultater af kørslerne. Men der gives en række indsigter, som det kunne være interessant at undersøge fremadrettet.
- Men undersøgelsen demonstrerer en metode, med hvilken verdenssyn kan uddrages af interviews. Undersøgelsen viser endvidere, hvorledes elementer i disse verdenssyn kan kategoriseres med henblik på sammenligning. Undersøgelsen viser, hvorledes der kan udarbejdes specifikke verdenssynsprofiler med henblik på at gå i religionsdialog, samtale eller fælles praksis. Sådanne profiler kan naturligvis også udarbejdes med henblik på andre spørgsmål. På denne baggrund kan det med al rimelighed anføres, at projektet giver ny viden af almen karakter.

Litteraturliste

Ahlin, Lars, (2007), Krop, sind – eller Ånd? – Alternative behandlere og spiritualitet i Danmark, Århus.

Ahlstrand, Kajsa, (2010), The Crisis of Authority, From Holy Obedience to Bold Moral Imagination in European Christianity, i: Buddhist-Christian Studies 30, s. 49-57.

Ahlstrand, Kajsa & Gunner, Göran (red), (2008), Guds närmaste stad? – en studie om religionernas betydelse i ett svensk samhälle i början av 2000-tallet, Uppsala.

Aerts, Diederik m.fl. (2007), - World Views – From fragmentation to integration 1994. Internetudgave 2007 ved Clement Vidal og Alexander Riegler. http://www.vub.ac.be/CLEA/pub/books/worldviews.pdf

Ahrne, Göran & Svensson, Peter, (2011), Handbok i Kvalitativa Metoder.

Andersen, Hanne Leth, (2011), Metoden, i: Hanne Leth Andersen & Lene Tortzen Bager: Kollegial Supervision som udviklingsredskab i undervisningskulturer, Aarhus.

Bamberg, Michael, (2006), Biographic-Narrative Research, Quo Vadis? A Critical Review of "Big Stories! From the Perspective of "Small Stories". In Narrative, Memory and Knowledge: Representations, Aesthetics, Contexts. Huddersfield, pp. 63-79.

Bamberg, Michael, (2006b), Stories: Big or small? Why do we care? Narrative Inquiry, 16, 147-155

Bass, Diana Butler, (2012), Christianity after Religion – The end of Church and the Birth of a New Spiritual Awakening, New York.

Berger, Peter L., (1997), The Heretical Imperative, New York

Betz, Werner, (1980), Kurchbuch der Weltanscahuungen, Berlin.

Cindy M. Bird, (2005), How I Stopped Dreading and Learned to Love Transcription, in: Qualitative Inquiry 2005: 11, s. 266-248.

Borup, Jørn, (2005), Dansk Dharma, Buddhisme og Buddhister i Danmark

Brinkmann, Svend & Tanggaard, Lene, (2011), Kvalitative metoder – En Grundbog, København.

Bråkenhielm, Carl-Reinhold (mfl.) (1983), Aktuella Livsåskådningar del I+II, Karlshamn.

Bråkenhielm, Carl Reinhold, (1992), Människan i världen, Om filosofi, teologi og etik i våre världsbilder. (Uppsala Studies in Faiths and Ideologies 1) Uppsala.

Bråkenhielm, Carl Reinhold, (2001), Livsåskådningsforskning – vad är det? i: Carl Reinhold Bråkenhielm, Världsbild och mening, En empirisk studie av livsåskådningar i dagens Sverige, Falun 2001.

Bråkenhielm, Carl Reinhold, (2009), Verklighetsbilder, Uppsala.

Bråkenhielm, Carl Reinhold; Essunger, Maria & Westerlund, Katarina (2013), Att studera livet enligt människan, i: Carl Reinhold Bråkenhielm, Maria Essunger og Katarina Westerlund (red), Livet enligt människan, om livsåskådningsforskning, Nora.

Carrette, Jeremy & King, Richard, (2005). Selling Spirituality – The silent takeover of religion, Abingdon.

Christensen, Berit Schelde; Mortensen, Viggo og Viftrup, Lars Buch, (2007). Karma, Koran og kirke – Religiøs mangfoldighed som folkekirkelig udfordring, Frederiksberg.

Christensen, Berit Schelde; Mollerup-Degn, Lars; Mogensen, Mogens S. og Vestergaard, Leif, (2008). Tro i lære – lytterunde Folkekirkens møde med tidens religiøse strømninger, Frederiksberg.

Christensen, Kåre Schelde, (2010), Religionsteologi – teologiske refleksioner i mødet med andre troende, i: Kåre Schelde Christensen, Jette Dahl og Mogens S. Mogensen, Tro i Mødet – indføring i kristentro i et religiøst mangfoldigt samfund, Frederiksberg.

Clark, Lee Anna og Watson, David, (1995), Constructing Validity: Basic Issues in Objective Scale Development, i: Psychological Assesment 1995, Vol. 7, No. 3, 309-319,

Coghlan, David & Brannick, Teresa, (2014), Doing Action Research in your own Organization, Thousand Oaks, Californien.

Cox, Harvey, (2001/1995), Cambridge, USA), Fire from Heaven – The Rise of Pentecostal Spirituality and the Reshaping of Religion in the twenty-first Century, Cambridge, USA.

Cupitt, Don, (1994), The Sea of Faith, London.

Day, Abby, (20111), Believing in Belonging, Belief and Social Identity in the Modern World, Oxford.

Danz, Christian, (2005), Einführung in die Theologie der Religionen, (Lehr- und Studienbücher zur Theologie Bd. 1), Wien

D'Costa, Gavin, (2009), Christianity and World Religions, Disputed Questions in the Theology of Religions, Chichester.

Eriksson, Ann-Louise, (2008), Kämpar gudarne förgäves i Enköping? i: : Kajsa Ahlstrand och Göran Gunner (red), Guds närmaste stad? En studie om religionernas betydelse i ett svenskt samhälle i början av 2000-tallet, Uppsala.

Felter, Kirsten Donskov, (2010), Mellem kald og profession, Publikationer fra Det Teologiske Fakultet 18, Københavns Universitet. En undersøgelses af danske præsters professionsforståelse, Ph.D.

Felter, Kirsten Donskov, (2016). Hvad vil det sige at være præst? En kvalitativ undersøgelse af danske folkekirkepræsters syn på embede og arbejde, Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter, København.

Ferguson, Marilyn, (2009). The Aquarian Conspiracy, New York (1980).

Fibiger, Marianne C. Qvortrup (red.) (2004), Religiøs mangfoldighed, En kortlægning af religion og spiritualitet i Århus, Århus.

Geertz, Clifford, (1973), The Interpretation of Cultures, New York.

Gibbs, Graham, (2012), Analyzing Qualitative Data, London (2007).

Giddens, Antony, (1991), Modernity and selfidentity: Self and society in the late modern age. Cambridge.

Goldberg, Rachel, (1995), Conflict Resolution, Metaphor and Myth. (Upubliceret). (Ph.d.-afhandlingen er båndlagt med undtagelse af kapitel 5, metodekapitel, samt diverse bilag.

Goldberg, Rachel M., (2009), How Our Worldviews Shape Our Practice, i: Conflict Resolution Quarterly, vol. 26, no. 4, 2009, s. 405-431.

Goffman, Erving, (1959), The Presentation of Self in Everyday Life, New York.

Goffman, Erving, (1963), Stigma: Notes on the management of spoiled identity, Englewood Cliffs, Nj.

Grube, Kirsten, (2010). Jeg vælger det, der virker – møde med en selvudviklingsorienteret livstydning, København, http://www.religionsmoede.dk/images/religionsmoede/Rapport_fra_Areopagos.pdf

Grung, Anne Hege, (2011), Interreligious dialogue, moving between compartmentalization and complexity, i: Approaching Religion, Vol. 1.

Gubrium, Jaber F. & Holstein, James A. (2009), Analyzing Narrative Reality, Thousand Oaks, CA, USA.

Gubrium, Jaber F. & Holstein, James A., (2012), Narrative Practice and the Transformation of Interview Subjectivity, i: The Sage Handbook of Interview Research (2. ed.), 2012, s. 27-43.

Hamberg, Eva M., (2010), Kvantitative metoder i empirisk livsåskådningsforskning, i: Thomas Ekstrand (mfl.) (red.). Mening och mönster, Bilder av teologi och livsåskådningsforskning, Festskrift til Carl Reinhold Bråkenhielm, Uppsala.

Hanengraaff, Wouter J. (1996), New Age Religion and Western Culture: Esotericism in the Mirror of Secular Though, Leiden.

Hansen, Henrik Lindberg, (2015), Christian-Muslim Relations in Egypt, Politics, Society and Interfaith Encounters, London.

Holstein, James A. & Gubrium, Japer F., (2011), Animating Interview Narratives, i: David Silberman (ed.) Qualitative Research, Thousand Oaks, (2011), s. 149-167

Kirsten Hastrup, 2010, Ind i verden, København.

Hedges, Paul, (2010), Controversies in Interreligious Dialogue and the Theology of Religions, London.

Heelas, Paul, (1996), The New Age Movement, Oxford.

Heelas, Paul, (2008), Spiritualties of Life – New Age Romanticism and Consumptive Capitalism, Oxford.

Heelas, Paul and Woodhead, Linda, (2005), The Spiritual Revolution – why religion is giving way to Spirituality, Malden.

Henriksen, Jan- Olav og Repstad, Pål, (2005). Tro i sør – sociologiske og teologiske blikk på sørlandsk religion, Oslo.

Hiebert, Paul G., (2004), Spiritual Warfare and Worldviews, i: Global Missiology Featured Articles, January 2004, s. 2-3. + Hans anden bog

Hiebert, Paul G. (2008). Transforming Worldviews, An Anthropological Understanding of how People Change, Grand Rapids, Michigan.

Hiebert, Paul G. (2009), - The Gospel in Human Contexts, Anthropological Explorations for Contemporary Missions, Grand Rapids, Michigan.

Hughey, Rhonda (2007), Desperat efter Guds nærvær, Christiansfeld.

Jakobsen, Thomas, (2013), Verdenssyn – en faktor i åndelig vejledning, i: Kritisk forum for praktisk teologi, nr. 133, s. 31-45

Jakobsen, Thomas Bro Wormslev; Jakobsen, David and Øhrstrøm, Peter: Investigating Worldviews with Protégé, CEUR Workshop Proceedings, pp. 28-36, CSTIW 2016 Conceptual Structures Tools & Interoperability 2016, http://ceur-ws.org/Vol-1637/paper_5.pdf

Jeffner, Anders, (1976), Livsåskådningsforskning, Förslag och diskussion mot bakgrund av erfarenheter från projektarbejdet, (Livsåskåaningar i det Moderna Samhället), Uppsala.

Jeffner, Anders, (1981), Att studera livsåskådninger, i: Bråkenhielm, Carl Reinhold m.fl. (red). Aktuelle livsåskådningat. Del I. Nora.

Jenkins, Richard, (2012), Being Danish, Paradoxes of Identity in Everyday Life, Copenhagen.

Johns, Jackie David, (1995), Pentecostalism and the Postmodern Worldview, in: Journal of Pentecostal theology 3/1995, London, s. 73-96.

Jørgensen, Charlotte & Onsberg, Merete, (2008), Praktisk argumentation, København 2008

Jørgensen, Charlotte, (1995), Toulmins argumentationsmodel, I: Lone Rørbech og Peder Skyum-Nielsen, Retorisk Festskrift, København 1995

Kearney, Michael, (1984), World View, Novato, Californien,

Knitter, Paul F., (2002), Introducing Theologies of Religions,

Koltko-Rivera, Mark E. (2004), The Psychology of Worldviews, Review of General Psychology, Vol. 8, No. 1,

Krogsdal, Iben, (2012), De måske Kristne, København.

Kruuse, Emil, (2010), Kvalitative forskningsmetoder, København.

Kühle, Lene, (2007). Det danske pluralismeprojekt – demografiske udfordringer og erfaringer, i: Margit Warburg og Brian Jacobsen, Tørre Tal om Troen, Religionsdemografi i det 21. århundrede, Århus.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend, (2009/2015), Interview, introduktion til et håndværk, København.

De kyrkliga handlingarna i en måndreligiös kontext, Et brev från Svenska Kyrkans Biskopar, Uppsala (2012).

Kärkkäinen, Veli-Matti (edt.), (2009), The Spirit in the World – Emerging Pentecostal Theologies in Global Contexts, Cambridge,

Lakoff, George, (1990), Women, Fire, and Dangerous Things – What Categories Reveal about the Mind, Chicago.

Lakoff, George and Johnson, Mark, (1999), Philosophy in the Flesh, The embodied mind and its challenge to western thought, New York.

Lakoff, George & Johnson, Mark, (2002), Hverdagens metaforer, København.

Lapadat, Judith C. and Lindsey, Anne C. (1999), Transcription in Research and Practice: From Standardization of Technique to Interpretive Positionings, in: Qualitative Inquiry 1999: 5 pp. 64-85

Leer-Salvesen, Paul, (2009), Moderne Prester – ved én av dem, i: Å forske blant sine egne: universitet og region – nærhet og uavhengighet, 2009, s. 196-207

Leirvik, Oddbjørn, (2001), Charismatic Mission, Miracles and Faith-Based Diplomacy: The Case of Aril Edvardsen. I Sturla J. Stålsett, (2006), Spirits of Globalization – The Growth of Pentecostalism and Experimental Spiritualties in at Global Age, London.

Lincoln, Yvonna S. & Denzin, Norman K. (2003), Turning points in qualitative research: Tying knots in a handkerchief. Walnut Creek, CA.

Lindhardt, Jan, (1987), Retorik, København.

Lohse, Eduard, (1984), Grundriss der neutestamentlichen Theologie, (Theologische Wissenschaft Bd. 5), Stuttgart.

Ole Skjerbæk Madsen, (2011), Hvordan være kirke vis a vis en sekulariseret spiritualitet? I: Præsteforeningens Blad 2011 nr. 7.

Madsen, Ole Skjerbæk, (uden år). Kirken og ny spiritualitet, (uden år) www.troitiden.dk/ressourcer.

Miller, Donald E. & Yamamori, Tetsunao, (2007), Global Pentecostalism – The New Face of Christian Social Engagement, London.

Mogensen, Mogens S. (2009). Lytterunde. www.slideshare.net/MSMogensen/lytterunde

Mogensen, Mogens S., (2012), "A Missiology of Listening for a Folk Church in a Postmodern Context". In Emma Wild-Wood & Peniel Rajkumar (eds.), Foundations for Mission. Oxford: Regnum Books. Pp. 190-204

Mollerup-Degn, Lars; Mogensen, Mogens S. og Vestergaard, Leif, (2008), Tro i tiden – lytterunde blandt mennesker inspireret af østlig religiøsitet og spiritualitet, Frederiksberg.

Mortensen, Viggo (edt.), (2003). Theology and the Religions – a dialogue, Grand Rapids, USA.

Mortensen, Viggo, (2012), Hvad hjertet er fuld af – En håndbog om mission, København.

Naugle, David K., (2002), Worldview – The History of a Concept, Grand Rapids, Michigan.

Nielsen, John m.fl., (2009), En by på vej – 21 dage med Fornyelse, Forandring og Forvandling, Aalborg.

Nielsen, Marie Vejrup, (2009), Transformationer i Folkekirkekristendommen i Danmark i dag, i: Religionsvidenskabeligt Tidsskrift 53, s. 63-79.

Näsman, Minna, (2011), Livsåskådningars roll i miljökonflikter, Åbo.

Orr, James, (1902), The Christian View of God and the World, Edinburgh.

Otis, George, (1999), Informed Intercession, Ventura, USA.

Pedersen, René Dybdal, (2006), I Lysets Tjeneste – nye religiøse og spirituelle grupper i Danmark, Århus.

Pepper, Stephen C., (1942), World Hypotheses – A Study in Evidence, Berkeley.

Persson, Per Erik, (1982), Att tolka Gud i dag, Debattlinjer i aktuell teologi, Lund.

Poland, Blake D. (1995), Transcription Quality as an Aspect of Rigor in Qualitative Research, s.293. in: Qualitative Inquiry 1995: 290-310

Poland, Blake D. (1998), reading Between the Lines: Interpreting Silences in Qualitative Research, s. 294, in: Qualitative Inquiry 1995: 1 s.293-312

Præstenetværket i Aalborg, En by på vej mod Forsoning, nye 21 dage, ved Henrik Holmgaard, Thomas Jakobsen, Jesper Fodgaard og Johannes Hansen, Aalborg 2011; Præstenetværket i Aalborg, En by på vej med Evangeliet, 21 dage med bøn og faste ved Henrik Holmgaard, Bent Houmaa Jørgensen, Ulrik Flinta, Alf Kristian Engqvist, Lars Midtgaard, Johannes Hansen og John Nielsen, Aalborg 2013; Aalborg Præstenetværk; En by på vej, Bønneguide til 14 dage med bøn for Aalborg ved Dan S. Jacobi, Johannes Hansen og Bent Houmaa Jørgensen, Aalborg 2015; #Sammen, (2016), Henrik Holmgaard og Thomas Baldur (red.), Bønneguide til 14 dage med bøn for Aalborg, Aalborg.

Race, Alan, (1983), Christians and Religious Pluralism, London.

Rasmussen, Lissi, (1997), Diapraksis og dialog mellem kristne og muslimer – I lyset af den afrikanske erfaring, del af Doktorafhandling, Århus.

Rasmussen, Steen Marqvard, (2005), Religiøse grundfarver – Peter L. Bergers sociologi I anvendelse på folkekirken, Århus.

Rasmussen; Steen Marqvard (red.), (2009), Præsten som generalist og specialist, Perspektiv på folkekirken nr. 2, 2009 – en skriftserie udgivet af Landsforeningen af Menighedsråd. Undersøgelsen rettede sig mod præster i Århus Stift.

Repstad, Pål, (2007), Mellem nærhed og distanse: kvalitative metoder i samfunnsfag, Oslo.

Repstad, Pål, (2013), Empiriska undersökningar av livsåskådningar – kvalitativeoch kvantitative metoder, i: Carl Reinhold Bråkenhielm, Maria Essunger og Katarina Westerlund (red), Livet enligt människan, om livsåskådningsforskning, Nora

Riessman, Catherine Kohler, (2008). Narrative Methods for the Human Sciences, Thousand Oaks, California.

Riessman, Catharine Kohler (2011), What's Different about Narrative Inquiry? Cases, Categories and Contexts, in: David Silberman (ed.) Qualitative Research, Thousand Oaks, s. 310-330

Riis, Anita Holm, (2006), Kulturmødets hermeneutik – en filosofisk analyse af kulturmødets forudsætninger, København.

Rosen, Ina, (2009), I'm a believer – but I'll be dammed if I'm religious. Lund Studies in Sociology of Religion, Vol. 8, Lund.

Rosenthal, Gabriele, (2005), The healing effects of storytelling: On the conditions of curative storytelling in the context of research and counseling. I: Robert Miller (red.), Biographical research methods, vol. IV, London 2005, s. 343-363

Salomonsen, Per, (1975), Religion i dag – Et sociologisk metodestudium, København.

Sandborg-Petersen, U. & Øhrstrøm, P. (2010): Towards an Implementation of Jacob Lorhard's Ontology as a Digital Resource for Historical and Conceptual Research in Early Seventeenth Century Thought, Text Comparison and Digital Creativity: The Production of Presence and Meaning in Digital Text Scholarship. van Peursen, W., Thoutenhoofd, E. D. & van der Weel, A. (red.). Leiden, The Netherlands: Brill, s. 57-75 19 s. (Scholarly communication, Vol. 1).

Saldaña, Johnny, (2013), The Coding Manual for Qualitative Researchers, London,

Sire, James W. (2004), Naming the Elephant – Worldview as a Concept, Downers Grove, Illinois.

Sire, James W., (2009), The Universe next door – A Basic Worldview Catalogue, Downers Grove, Illinois.

Stålsett, Sturla J., (2006), Spirits of Globalization – The Growth of Pentecostalism and Experimental Spiritualties in at Global Age, London.

Søndergaard, Louise, (2011), Samtalesupervision i grupper – et HR-redskab, i: Hanne Leth Andersen & Lene Tortzen Bager: Kollegial Supervision som udviklingsredskab i undervisningskulturer, Aarhus.

Sørensen, Ib, (2010), Pentekostale trosfællesskaber og problematiske omverdensrelationer, Syddansk Universitet
http://static.sdu.dk/mediafiles//8/8/6/%7B886E8313-3BB8-45C1-B2E0-D86A1036BB3E%7DIb_Soerensen.pdf

Sørensen, Kenneth, (1999), Fuldmånemeditation – på tærsklen til en ny verdensreligion, Gylling.

Thelle, Notto, (2007), Buddha og Kristus, refleksioner og spiritualitet i grænselandet mellem øst og vest, Frederiksberg, 2007

Thelle, Notto R., (2003), Interreligious Dialogue: Theory and Experience, I: Viggo Mortensen (edt.) Theology and The Religions – A Dialogue, Grand Rapids, MI.

Thomsen, Marie og Borup, Jørn (red.), (2012), Samtidsreligion – levende religion i en foranderlig verden, Aarhus.

Tilley; Susan A. (2003), Challenging Research Practices: Turning a Critical Lens on the Work of Transcription, i: Qualitative Inquiry, Vol. 9, no. 5, 2003.

Tilley, Susan A. (2003), Transcription work: learning through coparticipation in research practices, i: Qualitative Studies in education vol. 16, no. 6, 2003.

Toulmin, Stephen E., (2008), The Uses of Argument, New York.

Underhill, James W. (2013), Creating Worldviews, Metaphor, Ideology and Language, Edinburgh.

Vidal, Clément, An Enduring Philosophical Agenda: Worldview Construction as a Philosophical Method, 2011, http://cogprints.org/6048/.

Vidal, Clément, (2012), Metaphilosophical Criteria for Worldview Comparison i: Metaphilosophy Vol. 43, No. 3, April 2012, s. 306-347.

Vidal, Clément, (2008), Wat is een wereldbeeld? (What is a worldview?), i: Van Belle, H. & Van der Veken, J., Edt.: Nieuwheid denken. De wetenschappen en het creatieve aspect van de werkelijkheid, in press. Acco, Leuven.

Vidal, Clement, (2015), The Beginning and the End. The Meaning of Life in a Cosmological Perspective, Bruxelles. (Ph.d. afhandling)

Wadel, Cato, (1991), Feltarbeid i egen kultur, Flekkefjord.

Warburg, Margit & Jacobsen, Brian, (2007), Tørre Tal om Troen – Religionsdemografi i det 21. århundrede, Århus.

Warren, Garol A. B., (2002), Qualitative interviewing, i: Jaber F. Gubrium & James A. Holstein (red.) Handbook of interview research: Context & Method. Thousand Oaks.

Katarina Westerlund, (2001), Grundhållningar och världsbilder, i: Carl Reinhold Bråkenhielm (red), Världsbild och Mening, En empirisk studie av livsåskådningar i dagens Sverige, Falun 2001.

Westerlund, Katarina, (2002), Sammanhangets mening, En empirisk studie av livsåskådningar i föreställningar om genteknik och i berättelser om barnlöshet, assisterad befruktning och adoption, Uppsala Studies in Faiths and Ideologies 10.

Katarina Westerlund, (2012), Frihetens sammenhang – Barn, Föräldrar och Normalitet ur ett Livsåskådningsperspektiv, Nora,

Westerlund, Katarina, (2013), Livsåskådningar, ambivalens och skuld – ett empirisk eksempel, i: Carl Reinhold Bråkenhielm, Maria Essunger och Katarina Westerlund, Livet enligt människan, Nora 2013

Wink, Walter, (1992), Engaging the Powers: Discernment and Resistance in a World of Domination, Minneapolis, USA.

Winther, Sidsel, (2011), Udvikling af samtalekompetence, i: Hanne Leth Andersen & Lene Tortzen Bager: Kollegial Supervision som udviklingsredskab i undervisningskulturer, Aarhus 2011, s. 23

Wolters, Albert M. (1989), On the Idea of Worldview and Its Relation to Philosophy, i: Marshall, Paul A.; Griffioen, Sander & Maouw, Richard J.(edt.), (1989). Stained Glass, Worldviews and Social Science, Lanham, USA.

Woodhead, Linda, (2004), An introduction to Christianity, Cambridge, New York

Zuckerman, Phil, (2008), Samfund uden Gud – En amerikaner ser på religion i Danmark og Sverige, Århus.

Øhrstrøm, P., J. Andersen, and H. Scharfe, 'What has happened to ontology', in Conceptual structures. Common semantics for sharing knowledge. 13th International Conference on Conceptual Structures, ICCS 2005, Kassel, Germany, July 17–22,

2005. Proceedings, eds F. Dau, M.-L. Mugnier and G. Stumme (LNCS 3596; Berlin and Heidelberg: Springer-Verlag, 2005), 425–438.

Øhrstrøm, P., S.L. Uckelman, and H. Scharfe, 'Historical and conceptual foundation of diagrammatical ontology', in Conceptual structures. Knowledge architecture for smart applications. 15th International Conference on Conceptual Structures, ICCS 2007, Sheffield, UK, July 22–27, 2007. Proceedings, eds U. Priss, S. Polovina, and R. Hill (LNCS (LNAI) 4604, Heidelberg and New York: Springer, 2007), 374–386.

Øhrstrøm, P., H. Scharfe, and S.L. Uckelman, 'Jacob Lorhard's ontology. A seventeenth century hypertext on the reality and temporality of the world of intelligibles', in Conceptual structures. Knowledge visualization and reasoning: 16th International Conference on Conceptual Structures, ICCS 2008, Toulouse, France, July 7–11, 2008. Proceedings, Eds. P. Eklund and O. Haemmerle (Lecture Notes in Computer Science 5113, Berlin, 2008), 74–87.

Aadnaness, Per M, (1988), Frå Moderne Vantru til Ny Religiøsitet, Norsk Livssynsdebatt i Hundre År, Otta.

Aadnaness, Per M, (1996), Det nye tusenårsriket, New Age som livssyn, Oslo.

Aadnaness, Per M, (2012), Livssyn, Oslo, (4. Udg.)

Appendix A. Interviewguides

A.1. Pilotinterviews Helsemessen 2013

Introbrevet.

Dette skal ikke være et langt interview

1) Jeg har vist dig et introduktionsbrev. Først for at klargøre rammen omkring denne samtale, men videre for at høre, hvad du umiddelbart synes, der skal stå i et sådant brev. Eller: hvad vil du have brug for, der stod i et sådant brev – hvis du skulle deltage i selve undersøgelsen.

Anonymitet?
Persondataloven?
Beskriv formålet.
Om mig?

2) Hvilke ord vil du sætte på behandlermiljøet her i Aalborg?

3) En forsker ved navn Lars Ahlin lavede i 2007 en stor spørgeskemaundersøgelse blandt dem, som man dengang kaldte "alternative behandlere" i Århus kommune (ca. 360 i alt). Bruger man stadig det udtryk "alternative behandlere", eller siger man noget andet nu?

4) Lars Ahlins undersøgelse viste, at 66% af behandlerene i høj grad eller meget høj grad så sig selv som formidlere af et religiøst verdensbillede og at de gav åndelig/spirituel vejledning. Det er mit indtryk, at der er sket en ændring i brugen af de ord i de seneste år. Hvilke ord hører du brugt, og hvordan?

5) Det er selvfølgelig et gæt. Men er det dit indtryk, at 66% af behandlerne her på messen ville sige, at de er formidlere af et …. verdensbillede, og at de giver …. vejledning?

6) Med dit kendskab til de andre behandlere, som har en stand på messen, er der så nogen, du i særlig grad ville anbefale mig at tale med.

7) Hvordan forklarer jeg bedst, at jeg ikke kommer som repræsentant for kirken – nogen vil jo kende mig sådan, men som forsker ved Aalborg universitet?

A.2. Prøveinterviews 2013

Jeg vil gerne indlede dette interview med at sige tak for, at du vil sætte et par timer af for at medvirke i denne interviewundersøgelse om dialog mellem præster og alternative behandlere, indbyrdes såvel som grupperne imellem. Jeg har delt mine spørgsmål op i fire grupper efter, hvilken slags spørgsmål det er. 1) Den første gruppe spørgsmål vil være nogle baggrundsspørgsmål om dig. 2) Den anden gruppe spørgsmål handler om det, der førte til, at du i dag er præst i folkekirken, er præst i en frikirke, arbejder som alternativ behandler (giv rum for, at interviewpersonen kan ønske et andet ordvalg). 3) Tredje gruppe spørgsmål handler om din oplevelse af dialogen mellem formidlere af kristendom og mennesker fra den alternative (vær opmærksom på, at ordvalget også kan være "spirituelle verden"). I min undersøgelse ser jeg præster fra folkekirken og præster fra (såkaldte) frikirker som to grupper. 4) Sidste gruppe spørgsmål er anderledes. Her vil jeg præsentere dig for en række, man kan sige "store ord". Hvilke erfaringer eller oplevelser kommer du i tanke om, når du hører disse ord?

I Biografiske oplysninger
Jeg vil begynde med nogle baggrundsspørgsmål:
- (Ved behandlergruppen): Man har længe hørt udtrykket "alternativ behandler". Hvilket udtryk bruger du om dig selv. (Eller: hvilket udtryk ønsker du, at jeg bruger i denne undersøgelse?).
- (Ved frikirkepræsterne): Du virker som præst i en frikirke. Hvad er din formelle titel? Hvad kalder du dig selv i det daglige?
- (Ved folkekirkepræster): Du virker som sognepræst? Specialopgaver? Præst for …
- hvor længe har du arbejde som præst/behandler?
- hvad er din uddannelse(r)?
(for folkekirkepræsternes vedkommende): - har du videreuddannet dig?
- hvordan vil du beskrive din religiøse/teologiske orientering?
- specifikke spørgsmål til den givne konfession/behandlingsfilosofi (vil dog også kunne bringes i spil i opfølgende spørgsmål længere henne i interviewet).
- alder?
- Hvad optager dig lige nu i forhold til det "åndelige"/"spirituelle" – bredt forstået?
- Hvordan tror du andre vil beskrive dig set i forhold til det, der optager dig?

II Identitet som åndelig formidler
- Vil du fortælle mig historien om, hvordan du kom hertil, at du i dag arbejder som præst/alternativ behandler? (Brug interviewpersonens ordvalg).
- Er der begivenheder og/eller religiøse erfaringer, som har haft særlig betydning for de valg, der førte dig til, hvor du er i dag?
- Hvad lægger du vægt på, (hvad er vigtigt for dig) i dit arbejde som præst/ alternativ behandler? (Brug interviewpersonens ordvalg).
- Kan du nævne et eller flere eksempler på erfaringer (episoder), hvor det, du synes er vigtigst i dit arbejde, er i spil? (Du skal selvfølgelig respektere den tavshedspligt,

du har, ved at undlade navne og generalisere, og helt undlade eksemplet, hvis dette ikke er muligt).

III Identitet som dialogisk praktiker

- Jeg vil nu bede dig tænke tilbage, om der har været nogle debatter om religion og spiritualitet (det åndelige) i offentligheden, som har gjort indtryk på dig og måske sat overvejelser i gang hos dig?
- Har du debatteret med religiøse*) eller spirituelle*) formidlere fra en anden tradition end din egen her i Aalborg? Vil du fortælle om et eller flere af disse møder – om det har været i pressen eller ved personlige møder? (Nævn igen tavshedspligt/etik).
- Vil du fortælle, hvad de møder har betydet for dig? Og har det betydet noget for din egen praksis? Er det noget, du gør anderledes nu?
- Hvis du har været i samtale med eller samarbejdet med religiøse eller spirituelle formidlere fra en anden sammenhæng end din egen, har du så selv taget initiativet? Vil du fortælle historien bag? (Sådan set spørgsmål 1) Taget initiativet, 2) sagt ja tak til samtale eller samarbejde).
- Jeg vil også spørge, om du har afvist samtale eller samarbejde med religiøse eller spirituelle formidlere fra en anden sammenhæng end din egen? Jeg ved, at det måske kan have meget personlige årsager, så du er selvfølgelig velkommen til at anonymisere fuldstændigt eller fortælle helt generelt, hvad du tænker om en situation, hvor du ville vælge ikke at samtale eller samarbejde?
- Hvad tænker du, er vigtigt, hvis religiøs*) eller spirituel*) dialog skal lykkes? Du må igen meget gerne give konkrete eksempler – evt. fra din egen praksis.

*) Religiøs/spirituel spiller på det seneste paradigmeskifte indenfor den alternative verden. Men ordene er ikke uproblematiske. Mange frikirkepræster får rødt udslæt af udtrykket ”religiøs”, og vil slet ikke kunne identificere sig med det. Spirituelle vil de heller ikke bruge. Religiøs er i mindre grad også problematisk i folkekirken (tidehverv f.eks.). Så der skal findes på noget andet.

IV Spørgsmål til en markører række

Jeg vil nu nævne en række ord, store ord, kan man sige. Jeg vil først spørge, hvad du umiddelbart tænker, når du hører de ord – et for et? Men jeg også gerne, om du kan fortælle om nogen konkrete situationer eller oplevelser, hvor det pågældende ord har spillet en rolle for dig? Og jeg tænker her både i dit eget liv og i dine møder med mennesker med en anden religiøs eller filosofisk ”tilgang” end din egen?

- Når jeg nævner et ord som ”sandhed”, hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som ”virkelighed”, hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som ”transcendens”*), hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som ”åndelighed”, hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som ”forskellighed”, hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som ”fællesskab”, hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som ”spirituel”, hvad tænker du så?

- Når jeg nævner et ord som ”dialog”, hvad tænker du så?

Jeg har nu nævnt en række begreber. Men er der andre sådanne ”store ord”, som du kommer til at tænke på? (Kunne f.eks. være ”kærlighed”). Vil du fortælle om det/de ord?
Vi skal til at runde samtalen af. Men inden vi gør det, vil jeg spørge dig, om der er noget, som du tænker, vi ikke har været omkring? Noget, som måske optager dig rigtigt meget?

*) Der skal formodentlig findes et andet ord. Hvad jeg mener, er den handlende/forandrende åndelige kraft – Gudfaktoren – om man vil.

Afslutning
Redegør kort for det videre forløb i projektet. Hvad der sker med optagelserne.
Jeg vil vende tilbage, hvis jeg vælger at citere direkte fra interviewet f.eks. om jeg har forstået det ret (man tilretter ofte hen imod skriftsprog).
Og i øvrigt mange tak for, at du ville medvirke.

A.3. Folkekirkepræster

Underskrivelse af interviewerklæring. – Spørgsmål til erklæringen.

Jeg vil gerne indlede dette interview med at sige tak for, at du vil sætte et par timer af for at medvirke i denne interviewundersøgelse om dialog mellem præster og alternative behandlere, indbyrdes såvel som grupperne imellem. Jeg har delt mine spørgsmål op i fire grupper efter, hvilken slags spørgsmål det er.
1) Baggrundsspørgsmål om dig.
2) Hvad der i dit liv har ført dig dertil, at du i dag er præst i en folkekirke.
3) Din oplevelse af dialogen mellem formidlere af kristendom fra forskellige traditioner og med mennesker fra den spirituelle verden. Jeg ser i undersøgelsen præster fra folkekirken og præster fra frikirkerne som to grupper.
4) Til sidst vil jeg præsentere dig for nogle, man kan sige ”store ord”. Hvilke erfaringer eller oplevelser kommer du i tanke om, når du hører disse ord?

I Biografiske oplysninger
Jeg vil begynde med nogle baggrundsspørgsmål:
- Du virker som sognepræst? Eller hvad er din titel?
- Hvor længe har du været sognepræst?
- Har du nogen specialopgaver?
- Har du videreuddannet dig efter din embedseksamen?
- hvordan vil du kort beskrive din teologiske orientering?
- Hvis du skulle nævne et særpræg ved din kirke, hvad ville det så være?

- Hvad er din alder?
- Definer kort, hvad du lægger i ordene religiøs / åndelig / spirituel …
- Hvad optager dig lige nu i forhold til det "åndelige"/"spirituelle" – bredt forstået?
- Hvordan tror du andre vil beskrive dig set i forhold til det, der optager dig?

II Identitet som åndelig formidler
- Vil du fortælle mig historien om, hvordan du kom hertil, at du i dag arbejder som præst? (Brug interviewpersonens ordvalg).
- Er der begivenheder (det kunne være religiøse eller åndelige erfaringer), som har haft særlig betydning for de valg, der førte dig til, hvor du er i dag?
- Hvad lægger du vægt på, (hvad er vigtigt for dig) i dit arbejde som præst?
- Kan du nævne et eller flere eksempler på erfaringer (episoder), hvor det, du synes er vigtigst i dit arbejde, er i spil? (Respektere tavshedspligt).

- Er du med i et konvent eller anden form for netværk af præster? Vil du fortælle historien herom?
- Har konventet/dette netværk betydning for dit arbejde som præst? Gerne eksempler.

III Identitet som dialogisk praktiker
- Jeg vil nu bede dig tænke tilbage, om der har været nogle debatter om religion og/eller spiritualitet (det åndelige) i offentligheden, som har gjort indtryk på dig og måske sat overvejelser i gang hos dig?
- Har du debatteret med religiøse eller spirituelle formidlere fra en anden tradition end din egen her i Aalborg? Vil du fortælle om et eller flere af disse møder – om det har været i pressen eller ved personlige møder? (Tavshedspligt/etik).
- Vil du fortælle, hvad de møder har betydet for dig? Og har det betydet noget for din egen praksis? Er der noget, du gør anderledes nu?
- Hvis du har været i samtale med eller samarbejdet med åndelige eller spirituelle formidlere fra en anden sammenhæng end din egen, har du så selv taget initiativet? Vil du fortælle historien bag?
- Jeg vil også spørge, om du har afvist samtale eller samarbejde med religiøse eller spirituelle formidlere fra en anden sammenhæng end din egen? Jeg ved, at det måske kan have meget personlige årsager, så du er selvfølgelig velkommen til at anonymisere fuldstændigt eller fortælle helt generelt, hvad du tænker om en situation, hvor du ville vælge ikke at samtale eller samarbejde?
- Hvad tænker du, er vigtigt, hvis dialog med mennesker med en anden kristendomsopfattelse eller anden livstydning skal lykkes? Du må igen meget gerne give konkrete eksempler – evt. fra din egen praksis.

Konkretiseringer (såfremt det ikke er kommet frem ovenfor)
- Kirkedagene i Aalborg. Var du med?
- Nye dialogmøder i forbindelse med kirkedagene? Gerne historier …
- Hvad lægger du vægt på i sådanne dialogmøder?

- Den såkaldte Sind-Krop-Ånd Messe (Helsemesse) en gang om året. Har du været med? Eller ikke været med? Hvad er din historie?
- Hvad ville du lægge vægt på i dialogmøder, som måtte opstå i den forbindelse?
- Der er også dukket en række andre arrangementer op indenfor de seneste år. Har du været med, og har du haft møder med kristne fra andre traditioner?
- Kirkevandring – Anden Pinsedag – Store Bededag?
- Men også sociale aktiviteter f.eks. omkring Karnevallet?
- Har du haft kontakter med andre konventer eller netværk af præster?

IV Spørgsmål til en række markører

- Jeg vil nu nævne en række ord, store ord, kan man sige. Jeg vil først spørge, hvad du umiddelbart tænker, når du hører de ord – et for et? Men jeg også gerne, om du kan fortælle om nogen konkrete situationer eller oplevelser, hvor det pågældende ord har spillet en rolle for dig? Og jeg tænker her både i dit eget liv og i dine møder med mennesker med en anden åndelig eller spirituel "tilgang" end din egen?
- Når jeg nævner et ord som "sandhed", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "virkelighed", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner to ord som "guddommelig kraft", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "åndelighed", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "forskellighed", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "fællesskab", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "erfaring", hvad tænker du så? (som basis for tro?)
- Når jeg nævner et ord som "oplevelse", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "spirituel", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "dialog", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "pluralitet", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "tolerance", hvad tænker du så? (DK – brug)
- Jeg har nu nævnt en række begreber. Men er der andre sådanne "store ord", som du kommer til at tænke på? (Kunne f.eks. være "kærlighed"). Vil du fortælle om det/de ord?
- Vi skal til at runde samtalen af. Men inden vi gør det, vil jeg spørge dig, om der er noget, som du tænker, vi ikke har været omkring? Noget, som måske optager dig rigtigt meget?
- Tænke Aalborg – (konkret).
- Noget må dø for at noget andet skal leve?

Afslutning

Redegør kort for det videre forløb i projektet. Hvad der sker med optagelserne.
Jeg vil vende tilbage, hvis jeg vælger at citere direkte fra interviewet f.eks. om jeg har forstået det ret (man tilretter ofte hen imod skriftsprog).

Og i øvrigt mange tak for, at du ville medvirke.

A.4. Frikirkepræster

Underskrivelse af interviewerklæring. – Spørgsmål til erklæringen.

Jeg vil gerne indlede dette interview med at sige tak for, at du vil sætte et par timer af for at medvirke i denne interviewundersøgelse om dialog mellem præster og alternative behandlere, indbyrdes såvel som grupperne imellem. Jeg har delt mine spørgsmål op i fire grupper efter, hvilken slags spørgsmål det er.
1) Baggrundsspørgsmål om dig.
2) Hvad der i dit liv har ført dig dertil, at du i dag er præst i en frikirke.
3) Din oplevelse af dialogen mellem formidlere af kristendom fra forskellige traditioner og med mennesker fra den spirituelle verden. Jeg ser i undersøgelsen præster fra folkekirken og præster fra frikirkerne som to grupper.
4) Til sidst vil jeg præsentere dig for nogle, man kan sige "store ord". Hvilke erfaringer eller oplevelser kommer du i tanke om, når du hører disse ord?

I Biografiske oplysninger
Jeg vil begynde med nogle baggrundsspørgsmål:
- Du virker som præst i en frikirke. Hvad er din formelle titel?
- Hvad kalder du dig selv i det daglige?
- Din uddannelse?
- hvordan vil du kort beskrive din teologiske orientering?
- Hvad hedder dit kirkesamfund?
- Hvis du skulle nævne et særpræg ved din kirke, hvad ville det så være?
- Hvad er din alder?
- Definer kort, hvad du lægger i ordene religiøs / åndelig / spirituel …
- Hvad optager dig lige nu i forhold til det "åndelige"/"spirituelle" – bredt forstået?
- Hvordan tror du andre vil beskrive dig set i forhold til det, der optager dig?

II Identitet som åndelig formidler
- Vil du fortælle mig historien om, hvordan du kom hertil, at du i dag arbejder som præst? (Brug interviewpersonens ordvalg).
- Er der begivenheder – religiøse eller åndelige erfaringer, som har haft særlig betydning for de valg, der førte dig til, hvor du er i dag?
- Hvad lægger du vægt på, (hvad er vigtigt for dig) i dit arbejde som præst?
- Kan du nævne et eller flere eksempler på erfaringer (episoder), hvor det, du synes er vigtigst i dit arbejde, er i spil? (Respektere tavshedspligt).
- Du er med i det såkaldte præstenetværk? Vil du fortælle historien om dig og præstenetværket?
- Har præstenetværket betydning for dit arbejde som præst? Gerne eksempler.

III Identitet som dialogisk praktiker
(Forklar ordet dialog, så det forstås bredest muligt)

- Jeg vil nu bede dig tænke tilbage, om der har været nogle debatter om religion og spiritualitet (det åndelige) i offentligheden, som har gjort indtryk på dig og måske sat overvejelser i gang hos dig?
- Har du debatteret med åndelige eller spirituelle formidlere fra en anden tradition end din egen her i Aalborg? Vil du fortælle om et eller flere af disse møder – om det har været i pressen eller ved personlige møder? (Tavshedspligt/etik).
- Vil du fortælle, hvad de møder har betydet for dig? Og har det betydet noget for din egen praksis? Er der noget, du gør anderledes nu?
- Hvis du har været i samtale med eller samarbejdet med åndelige eller spirituelle formidlere fra en anden sammenhæng end din egen, har du så selv taget initiativet? Vil du fortælle historien bag?
- Jeg vil også spørge, om du har afvist samtale eller samarbejde med religiøse eller spirituelle formidlere fra en anden sammenhæng end din egen? Jeg ved, at det måske kan have meget personlige årsager, så du er selvfølgelig velkommen til at anonymisere fuldstændigt eller fortælle helt generelt, hvad du tænker om en situation, hvor du ville vælge ikke at samtale eller samarbejde?
- Hvad tænker du, er vigtigt, hvis dialog med mennesker med en anden kristendomsopfattelse eller anden livstydning skal lykkes? Du må igen meget gerne give konkrete eksempler – evt. fra din egen praksis.

Konkretiseringer: (såfremt det ikke er kommet frem ovenfor)
- Kirkedagene i Aalborg. Var du med?
- Nye dialogmøder i forbindelse med kirkedagene? Gerne historier …
- Hvad lægger du vægt på i sådanne dialogmøder?
- Den såkaldte Sind-Krop-Ånd Messe (Helsemesse) en gang om året. Har du været med? Eller ikke været med? Hvad er din historie?
- Hvad ville du lægge vægt på i dialogmøder, som måtte opstå i den forbindelse?
- Der er også dukket en række andre arrangementer op indenfor de seneste år. Har du været med, og har du haft møder med kristne fra andre traditioner?
- Kirkevandring – Anden Pinsedag – Store Bededag?
- Men også sociale aktiviteter f.eks. omkring Karnevallet?
- Vi talte tidligere om det såkaldte præstenetværk.
- Hvad er efter din mening målet med præstenetværket?
- Og hvordan nå det mål?
- Har netværket en betydning i forhold til byen (samfundsaspektet)?
- Har det haft betydning for dit forhold til andre præster eller spirituelle?
- Hvad tænker – tror du – andre præster om præstenetværket?

IV Spørgsmål til en række markører
- Jeg vil nu nævne en række ord, store ord, kan man sige. Jeg vil først spørge, hvad du umiddelbart tænker, når du hører de ord – et for et? Men jeg også gerne, om du

kan fortælle om nogen konkrete situationer eller oplevelser, hvor det pågældende ord har spillet en rolle for dig? Og jeg tænker her både i dit eget liv og i dine møder med mennesker med en anden åndelig eller spirituel "tilgang" end din egen?
- Når jeg nævner et ord som "sandhed", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "virkelighed", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner to ord som "guddommelig kraft", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "åndelighed", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "forskellighed", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "fællesskab", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "erfaring", hvad tænker du så? (som basis for tro?)
- Når jeg nævner et ord som "oplevelse", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "spirituel", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "dialog", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "pluralitet", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "tolerance", hvad tænker du så?
- Jeg har nu nævnt en række begreber. Men er der andre sådanne "store ord", som du kommer til at tænke på? (Kunne f.eks. være "kærlighed"). Vil du fortælle om det/de ord?
- Vi skal til at runde samtalen af. Men inden vi gør det, vil jeg spørge dig, om der er noget, som du tænker, vi ikke har været omkring? Noget, som måske optager dig rigtigt meget?

- Tænke Aalborg – (konkret).
- Noget må dø for at noget andet skal leve?
(de tre grupper. Beskrive en fælles kærne først, eller skal det vokse frem?)

Afslutning
Redegør kort for det videre forløb i projektet. Hvad der sker med optagelserne.
Jeg vil vende tilbage, hvis jeg vælger at citere direkte fra interviewet f.eks. om jeg har forstået det ret (man tilretter ofte hen imod skriftsprog).

Og i øvrigt mange tak for, at du ville medvirke.

A. 5. Behandlere

Underskrivelse af interviewerklæring. – Spørgsmål til erklæringen.

Jeg vil gerne indlede dette interview med at sige tak for, at du vil sætte et par timer af for at medvirke i denne interviewundersøgelse om dialog mellem præster og alternative behandlere, indbyrdes såvel som grupperne imellem. Jeg har delt mine spørgsmål op i fire grupper efter, hvilken slags spørgsmål det er.
1) Baggrundsspørgsmål om dig.
2) Hvad der i dit liv har ført dig dertil, at du i dag har din praksis som behandlere.

3) Din oplevelse af dialog eller ikke-dialog mellem forskellige formidlere af kristendom og med mennesker fra den spirituelle verden, samt behandlere med en anden praksis end din egen.
4) Til sidst vil jeg præsentere dig for nogle, man kan sige "store ord". Hvilke erfaringer eller oplevelser kommer du i tanke om, når du hører disse ord?

I Biografiske oplysninger
Jeg vil begynde med nogle baggrundsspørgsmål:
- Du virker som … ? Har du en formel titel?
- Hvad kalder du dig selv i det daglige?
- Din uddannelse(r)?
- Hvad tilbyder du i din praksis?
- Hvad kalder du dem, der opsøger din praksis (klienter)?
- Hvor omfattende er din praksis?
- Hvor længe har du virket som … ?
- Hvordan vil du kort beskrive den grundforståelse, som ligger bag din praksis?
- Hvis du skulle nævne et særpræg ved din praksis i forhold til andre, hvad ville det så være?
- Hvad er din alder?
- Definer kort, hvad du lægger i ordene religiøs / åndelig / spirituel …
- Hvad optager dig lige nu i forhold til det spirituelle – bredt forstået?
- Hvordan tror du andre vil beskrive dig set i forhold til det, der optager dig?

II Identitet som åndelig formidler
- Vil du fortælle mig historien om, hvordan du kom hertil, at du i dag arbejder som --…? Du må meget gerne begynde helt fra begyndelsen.
- Er der begivenheder – menneskelige såvel som spirituelle erfaringer, som har haft særlig betydning for de valg, der førte dig til, hvor du er i dag?
- Hvad lægger du vægt på, (hvad er vigtigt for dig) i dit arbejde som behandler?
- Kan du nævne et eller flere eksempler på erfaringer (episoder), hvor det, du synes er vigtigst i dit arbejde, er i spil? (Respektere tavshedspligt).
- Er du med i en forening/sammenslutning af behandlere?
- Tilslutter du dig eller er måske medlem af en spirituel sammenslutning eller religiøs organisation?
- Vil du beskrive den livstydning/filosofi, som du ser dig selv som en del af?
- og meget gerne give eksempler på, hvordan det viser sig i din praksis?
(du skal selvfølgelig respektere din tavshedspligt)
- Er du medlem af folkekirken?
- Ser du dine evner som behandler som medfødte eller tillærte?

III Identitet som dialogisk praktiker
(Forklar ordet dialog, så det forstås bredest muligt)

- Jeg vil nu bede dig tænke tilbage, om der har været nogle debatter om religion og spiritualitet (det åndelige) i offentligheden, som har gjort indtryk på dig og måske sat overvejelser i gang hos dig?
- Har du debatteret med åndelige eller spirituelle formidlere fra en anden tradition end din egen i Aalborg? Vil du fortælle om et eller flere af disse møder – om det har været i pressen eller ved personlige møder? (Tavshedspligt/etik).
- Vil du fortælle, hvad de møder har betydet for dig? Og har det betydet noget for din egen praksis? Er der noget, du gør anderledes nu?
- Hvis du har været i samtale med eller samarbejdet med åndelige eller spirituelle formidlere fra en anden sammenhæng end din egen, har du så selv taget initiativet? Vil du fortælle historien bag?
- Jeg vil også spørge, om du har afvist samtale eller samarbejde med religiøse eller spirituelle formidlere fra en anden sammenhæng end din egen? Jeg ved, at det måske kan have meget personlige årsager, så du er selvfølgelig velkommen til at anonymisere fuldstændigt eller fortælle helt generelt, hvad du tænker om en situation, hvor du ville vælge ikke at samtale eller samarbejde?
- Hvad tænker du, er vigtigt, hvis dialog med mennesker med en anden end ens egen livstydning skal lykkes? Du må igen meget gerne give konkrete eksempler fra din egen praksis.

Konkretiseringer (såfremt det ikke er kommet frem ovenfor)
- Du er med til Sind-Krop-Ånd Messe (Helsemesse) i Aalborg. Vil du fortælle mig historien om dig og Helsemessen.
- Hvor længe har du været med?
- Andre messer?
- Har du været i dialog med andre udstillere?
- Og hvad lægger du vægt på i de møder – gerne eksempler (under respekt for tavshedsløfte)

IV Spørgsmål til en række markører
- Jeg vil nu nævne en række ord, store ord, kan man sige. Jeg vil først spørge, hvad du umiddelbart tænker, når du hører de ord – et for et? Men jeg også gerne, om du kan fortælle om nogen konkrete situationer eller oplevelser, hvor det pågældende ord har spillet en rolle for dig? Og jeg tænker her både i dit eget liv og i dine møder med mennesker med en anden åndelig eller spirituel "tilgang" end din egen?
- Når jeg nævner et ord som "sandhed", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "virkelighed", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner to ord som "guddommelig kraft", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "åndelighed", hvad tænker du så? (den ånd. verden)
- Når jeg nævner et ord som "forskellighed", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "fællesskab", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "erfaring", hvad tænker du så? (som basis for tro?)
- Når jeg nævner et ord som "oplevelse", hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som "spirituel", hvad tænker du så?

- Når jeg nævner et ord som ”dialog”, hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som ”pluralitet”, hvad tænker du så?
- Når jeg nævner et ord som ”tolerance”, hvad tænker du så? (DK – brug)
- Jeg har nu nævnt en række begreber. Men er der andre sådanne ”store ord”, som du kommer til at tænke på? (Kunne f.eks. være ”kærlighed”). Vil du fortælle om det/de ord?
- Vi skal til at runde samtalen af. Men inden vi gør det, vil jeg spørge dig, om der er noget, som du tænker, vi ikke har været omkring? Noget, som måske optager dig rigtigt meget?
- Tænke Aalborg – (konkret).
- Noget må dø for at noget andet skal leve?

Afslutning

Redegør kort for det videre forløb i projektet. Hvad der sker med optagelserne.
Jeg vil vende tilbage, hvis jeg vælger at citere direkte fra interviewet f.eks. om jeg har forstået det ret (man tilretter ofte hen imod skriftsprog).
Og i øvrigt mange tak for, at du ville medvirke.

Appendix B: Kodeguide

Livshistorie

LHB = Livshistorie begynd
LHBM = Livshistorie begynd ved markant begivenhed
LHS = Livshistorie slut
LHKR(S) = (kronologi)spring
LNB = nøglebegivenheder
LNH = nøglehistorier
(L)NP = nøglepersoner (hvem: …) (intime relationer)
(L)NF(Å) (-K) = nøgleerfaring (åndelig erfaring) (Kald)
LFB = tidligere livsfase fik betydning (hvad har gjort mig til den, jeg er)
LTA = tilhør og adskillelse (hvad: …)
LHH = handlinger (hvorfor valgte jeg den vej)
LHK = karriere (hvad: …)
LSB = Selvbillede
LVA = Livsvalg, som ikke er et åndeligt vendepunkt

Vendepunkt (omvendelse/kaldelse)
LVÅÅ = relation til åndelig åbenbaring (Gud talte til mig)
LVÅE = fremkaldt af åndelig erfaring (Bøn/meditation)
LVÅP = inspireret af præst/åndelig vejleder
LVÅPA = inspireret af anden person f.eks. lærer
LVÅT = fremkaldt af held/tilfældet
LVA = Livsvalg, som ikke er en åndeligt vendepunkt
-O = omvendelse
-K = kaldelse
-OK = omvendelse og kaldelse i et

Reference (Backing)
(L)BVN = henvisning til element tillagt normativ værdi (hvilket: …)
LBVNE = Evangeliet (i personificeret forstand)
(L)BVNF = filosofi
BVNF = Backing ved forfatter

Praksishistorier (Little story)

Bestemmelse af narrativ og narrativens struktur
NB = Narrativ begynd (evt. farvemarkerer jeg hele narrativen) NB + navn
NS = Narrativ slut

Opsætning af fortælle(argumentations)forløb i kodeboksen
Personer (roller):
Aktør (som gør… som mener…) (er helt, er offer, er ?) – Aktør er fortælleren
Bipersoner (som gør…)
Plot (…)

Worldview dimensioner: (aktørens udgangspunkt)
Ontologi:
Fortid:
Fremtid:
Praxiologi:
Axiologi:
Epistemologi:

SO WOLRDVIEW – komponent (Når det ikke er muligt at identificere ovenstående)

Narrativens funktion:
NF = Narrativens funktion (hvilken ..) (nogle funktioner har egen kode)
NFDSG = Definere fælles standpunkt i gruppen
NFPB = Positivt billede, skabe troværdighed
NFSF = Social forandring
NFVI = Vedligeholde identitet

Gibbs nævner:
• Nyheder, information
• Psykologiske behov
• Definere et emne og et fælles standpunkt i gruppen
• Overtale
• Vise et positivt billede, skabe troværdighed
• Social forandring pga. erfaring fx lignelser, ordsprog, moralske eller ”mystiske” historier
• At strukturere ideer om selvet og etablere og vedligeholde vor identitet.

Metaforer
*M (Rød farvesætning) + evt. kommentar.

Praksisskridt
BHM = Behandlere om helsemessen
FLKHM = Folkekirkepræster om helsemessen
FRIHM = Frikirkepræster om helsemessen

FLKNET = Folkekirkepræster om præstenetværket
FRINET = Frikirkepræster om præstenetværket

BEHNET = Behandlere om præstenetværket

FLKBEH = Folkekirkepræster om behandlere
FLKFRI = Folkekirkepræster om frikirkepræster
FLKFLK = Folkekirkepræster om folkekirkepræster (se også SO KOLLEGA)

FRIBEH = Frikirkepræster om behandlere
FRIFLK = Frikirkepræster om folkekirkepræster
FRIFRI = Frikirkepræster om frikirkepræster (se også SO KOLLEGA)

BEHFRI = Behandlere om frikirkepræster
BEHFLK = Behandlere om folkekirkepræster
BEHBEH = Behandlere om behandlere (se også SO KOLLEGA)

FLKSLAM = Folkekirkepræster om islam
FRISLAM = Frikirkepræster om islam
BEHSLAM = Behandlere om islam

FLKKRD = Folkekirkepræster om kirkedagene
FRIKRD = Frikirkepræster om kirkedagene
BEHKRD = Behandlere om kirkedagene

FLKVAN = Folkekirkepræster om kirkevandringen
FRIVAN = Frikirkepræster om kirkevandringen
BEHVAN = Behandlere om kirkevandringen

FLKSTB = Folkekirkepræster om Store Bededag
FRISTB = Frikirkepræster om Store Bededag
BEHSTB = Behandlere om Store Bededag

FLKKNV = Folkekirkepræster om Karnevallet
FRIKNV = Frikirkepræster om Karnevallet
BEHKNV = Behandlere om Karnevallet

FLKPIN = Folkekirkepræster om 2. Pinsedag
FRIPIN = Frikirkepræster om 2. Pinsedag
BEHKRD = Behandlere om 2. Pinsedag

FLKKATH = Folkekirkepræster om katolsk kirke
FRIKATH = Fri kirkepræster om katolsk kirke
BEHKATH = Behandlere om katolsk kirke

Den handlingsmæssige gruppe (Konkret adfærd)
ØNH = ønske om handling/dialog

ØNH-N = ikke ønske om handling dialog
KHA = konkret handling/dialogskridt
KHA-N = ikke/eller modsatrettet handling

Kontinuums
RELE = Religionsteologisk – eksklusiv
RELI = Religionsteologisk – inklusiv
RELP = Religionsteologisk – pluralistisk
TYPD = religionstype – deduktiv
TYPR = religionstype – reduktiv
TYPI = religionstype – induktiv
TYPDK = klassisk dialogbegreb
TYPDN = nyt dialogbegreb

Begreber (Store ord)

SO Sandhed
SO Virkelighed
SO Guddommelig kraft
SO Åndelighed
SO Forskellighed
SO Fællesskab
SO Erfaring
SO Oplevelse
SO Spirituel
SO Dialog
SO Pluralitet
SO Tolerance
SO Religion
SO Religiøs
SO Abort
SO Alternativ
SO Apogelitik
SO Apokalypse
SO Aura
SO Autensitet
SO Autoritet
SO Begreb (den østlige overtagelse af begreber)
SO Begær
SO BEH - konsekvenser
SO Bibel
S0 Byen
SO Bøn
SO Clairvoyance

SO Debat
SO Determinisme
SO Ego
SO Energi
SO Engel
SO Evne
SO Fatalisme
SO Folkekirken
SO Forbøn
SO Fortabelse
SO Forsoning
SO Frihed
SO Fænomen
SO Grænser
SO Guddommelighed
SO Gudsbillede
SO Gudsforhold
SO Guds nærvær
SO Guider
SO Helhed
SO Helsemessen
SO Holisme
SO Homof
SO Interkontekstualitet
SO Intuition
SO Kald
SO Karma
SO Kirkerummet
SO Kirkesyn
SO Kirketype
SO Kristen
SO Kollega
SO Konfession
SO Konvent (også behandlere)
SO Kultur
SO Kærlighed
SO Legemet
SO Logik/rationalitet
SO Magt
SO Marked
SO Medvandring
SO Mesteren
SO Migrant
SO Mirakel

SO Mission
SO Pragmatisme
SO Praksis
SO Præst
SO Præstenet
SO Reinkarnation
SO Relation
SO Relativisme
SO Samarbejde
SO Selvbillede
SO Sendelse
SO Skifte
SO Slutord
SO Standen
SO Stort ord
SO Subjektiv(isme)
SO Syndefald
SO Synkretisme
SO System
SO Teodice
SO Theisme
SO Tranditionel behandling
SO Transcendens (se også Guddommelig Kraft)
SO Transformation
SO Tro
SO Uddannelse
SO Udvikling
SO Warfare
SO Økumenisk
SO Åbenbaring
SO Åndelig (verden)

Interaktion i interviewsituationen (Refleksive koder)
(underkode angiver hvilken …) F.eks. FH heksen
MV = Medkonstruktion af viden
FOI = Forhandling om interview
AN = Afbryder narrativ
FP = Forskerpåvirkning
FI = Forskerindforståethed (Det ved du nok)
FH = Fælles historie
FHE = Fælles historie til sin egen
FHS = Fælles historie – den store
FUV = Forud viden
IF = Indforståethed (vittighed)

LA = latter (=bonding)
RE = Stiller til regnskab
FUF = Forud forståelse
MWD = Mit worldview dækker

Appendix C: Biografiske noter og metaforprofiler

FLK-01

Mand. Aldersgruppe 61-70 år. Cand. Theol. Sognepræst. Mindre citykirke med lille kærnemenighed. Mange sognebåndsløsere.

FLK-02

Mand. Aldersgruppe 41-50 år. Cand. Theol. Sognepræst. I gang med akademisk videreuddannelse. Større citykirke med retningspræg. Stor frivillighed.

FLK-03

Mand. Aldersgruppe 61-70 år. Civil uddannelse. Civilt arbejde før Cand. Theol. Sognepræst. Mellemstort bysogn. Stir frivillighed. Stor åbenhed.

FLK-04

Mand. Aldersgruppe 61-70 år. Cand. Theol. Sognepræst. Stor bykirke. Lægger vægt på formel liturgi.

FLK-05

Mand. Aldersgruppe 51-60 år. Cand. Theol. Sognepræst. Tidligere missionær. Stort bysogn med mange aktiviteter. Mange gamle traditioner.

FLK-06

Kvinde. Aldersgruppe 51-60 år. Cand. Theol. Sognepræst. Længere efteruddannelse. Større citykirke. Stor åbenhed.

FRI-01

Mand. Aldersgruppe 61-70 år Lægmand, men har præstefunktioner. Menighedsledelse. Civilt erhverv. Universitetsuddannelse som 49 årig. Lille, ung frikirkemenighed. Multietnisk.

FRI-02

Mand. Aldersgruppe 61-70 år. 3-årig frikirkelig præsteuddannelse. Ledende præst. Stor frikirkemenighed med flere lønnede præster. Mange aktiviteter.

FRI-03

Mand. Aldersgruppe 51-60 år (L86). Cand. Theol. Frikirkepræst. Ledende præst med specialfunktion. Mellemstor menighed.

FRI-04

Mand. Aldersgruppe 61-70 år. Civil uddannelse. Lederstilling, indtil han blev fuldtidspræst. Bibelskoleophold. Treårigt teologisk kursusforløb i en række teologiske hovedfag. Stor, forholdsvis ung frikirkemenighed. Ledende præst.

FRI-05

Mand. Aldersgruppe 31-40 år. Cand. Theol. Coachinguddannelser. Enepræst. Lille, ung frikirkemenighed.

FRI-06

Mand. Aldersgruppe: 41-50 år Frikirkeligt præsteseminarium (svarende til bachelor) (L98). I gang med akademisk uddannelse. Stor frikirkemenighed med flere ansatte præster. Rummelig menighed.

FRI-07

Mand. Aldersgruppe: 51-60 år. Frikirkeligt præsteseminarium (svarende til bachelor). Præst med specialfunktion. Erfaring med det multietniske, samt muslimske konvertitter.

BEH-01

Mand. Aldersgruppe 51-60 år. Clairvoyant og terapeut. Uddannet psykoterapeut, gestaltterapeut og hypnotisør. Medlem af folkekirken. Enkeltmandsvirksomhed. Har ikke egne lokaler.

BEH-02

Kvinde. Aldersgruppe 41-50 år. Clairvoyant, reikihealer og psykoterapeut. Civil uddannelse. Psykoterapeutuddannelse (4-årig). Taget mange kurser bl.a.

Folkeuniversitetet (L89). Medlem af folkekirken (L1208). Ene om sin praksis. Modtager klienter i sin praksis i hjemmet, men tager også ud.

BEH.03

Mand. Aldersgruppe 41-50 år. Kropsterapeut (L37) Som undergrupper ligger massør, triggerterapi og samtale terapi (L41). Uddannet kropsterapeut og coach. Folkekirkemedlemskab uafklaret (L767). Praksis hjemme. Kone er medhjælp på halv tid.

BEH-04

Kvinde. Aldersgruppe 51-60 år. Holistisk coach (ennagrammet og NLP), healer, massør. Civil uddannelse. Halv uddannelse som kinesiolog. Vikar indenfor et socialt specialområde. Medlem af folkekirken. Driver praksis fra lokaler ude i byen. Alene om praksis, men samarbejder tæt med anden behandler.

BEH-05

Mand. Aldersgruppe 51-60 år. Clairvoyant auratyder og Reiki Mester. Flere civile uddannelser. Praksis i forbindelse med hjemmet. Men tager også ud af huset. Ægtefælle med i firmaet på halv tid. Medlem af folkekirken.

BEH-06

Mand. Aldersgruppe 61-70 år. Holistisk behandler. Civil akademisk uddannelse. Healerskole hos Bob More. Ophold på Findhorn. Folkekirkemedlemsskab uafklaret. Praksis hjemme.

PERSONPROFIL FLK-01

Selvbillede: (L132-166) (L604-674
Finde kernen (i luthersk kristendom) (L137); som en nørd (L164); (det betyder, at) man kommer ind under mange ting (L622); (til også at) afveje tingenes vægt (L624); se dem i en større sammenhæng (L625); et liv, som mennesker, de går og kæmper med (L627); (så nogle af de ting,) som vi slås med (L633); (derfor kan man jo godt) høste erfaring (L645); man er ikke ved at gå under, fordi at de angriber voldsomt (L651); det tager lidt af trykket væk (L654); være knust af sorg (L656); de har tabt troen (L662); at få ryddet lidt op måske (L667).

Kaldshistorie: (L175-600)
Mange små skridt (L177); (sin opvækst kan man ikke bare) vende ryggen (L186); det man får med fra hjemmet (L187); (få) de rigtige steder (hen) (L188); (KFS så) på banen (L204); vanskelige værdier at håndtere (L215); man jo ikke få øje på dengang (L228); set i bakspejlet (L228); på det jævne plan (L230); en sidegevinst af den negative slags (L233); lige i bruddet mellem det gamle og det nye (L237); et hjem med den daglige husandagt (L244); nogle små teologer (L264); så får man appetit på det (L265); lige ud af landevejen (L268); (ellers så) gik jeg den lige vej (gennem teologistudiet) (L269); et meget fasttømret (studiefællesskab) (L278); en stor flok (studerende) (L284); (studiet) blev én stor KFS lejr (L286); det gik jo også fint i spænd (L307); et trygt sted (L311); mødte man med et brag (L312); sagens kerne (L320); jo brugte alt krudtet på (L322); dissekere teksterne (L322); næsten det store dyr i åbenbaringen (L328); et rygstød at falde tilbage på (L331); endevendte hver en sten (L342); (derfor fik vi nok også) en slagside (L356); Mere højreorienteret (L357); vores modstandere i gåseøjne (L364); (møder/som) en modpol (2x) (L361/66); det kørte dernede (med den politiske teologi) (L370); de har flyttet sig (L377); (testspørgsmål) var jo på banen (L406); altid blev mål og vejet (L406); (folkekirken) lå ikke åben for mig (L407); med store bogstaver (L410); (det) var sort/hvidt (L410); enten/eller (L411); cirka lige og lige (L419); blev jo alligevel et slagsmål ud af det (L420); der er stort og småt (i sådan noget) (L439); de knaster der var (L440); blev en bølge af vækkelser (L447) tiden da også været moden til det (L449); tiden skal være moden til det (L472); når først åndens røre får fat, så smitter det (L475); lidt domino effekt (L479); i ens omkreds (L487); så vil det klinge ud efter en kort tid (L490); over den der barriere af fordomme (L512); så har man et stempel med sig (L513); der var der ikke åbne døre rundt om (L529); (man har altså) sine papirer med sig (L533); synes i bakspejlet (L547); de store krumspring (L553); stille og rolige lige vej gennem arbejdslivet (L553); ligesom et nyt lag på det jeg har arbejdet med (L565); at man kørte en hel del studiekredsarbejde og undervisning (L569); lille sogn, selvom jeg havde store poster i bevægelser (i kirken) (L580); en stor øjenåbner for at forstå (L582); (ikke meget religionspsykologi i) de kredse, jeg ellers hørte hjemme i (L585); alt åndelighed går ind i den verden (L591); bliver et mix (L591); har fået meget større fundament (L594); det væver sig ind i hinanden (L596); sommetider skal vi måske bevare jordforbindelsen (L597).

Religiøs/åndelig/spirituel: (L83-127)
(Alle) i bund og grund (religiøse) (L83); man må slås med (som evangelisk kristen) (L88); skær af farlighed (L115); (pilgrimsvandring, så et) sted brygges der jo også en bro der (L121); (en slags farlighed) fordi den bro kommer jo også til at betyde (at kristendom og andre trosmåder, nærmer sig hinanden) (L122).

Konvent/netværk: (L677-710)
De skal ikke svæve frit i luften (L698); god gammel (evangelisk luthersk kristendom) (L700); at finde en fælles platform (L707); (fået hele det kirkekampsområde) ind under huden også (L710);

Vielse af homofile: (L752-807)
(Så det gør det) hele vejen (L752); ligner et slagsmål indenfor kirketænkning (L754); under overfladen (L755); går ikke efter at finde hinanden (L761); man fører netop krig (L761); samtale er mere krig end dialog (L762); så trænger man mere og mere hinanden op i fastlåste positioner (L763); så bliver det en forsvarskrig, hvor jeg skal bruge al min energi på at forsvare det synspunkt, som jeg har (L764); kørt i den her sag (L767); (proces) er drevet af angst for at lide nederlag (L774); (så derfor) bygger man jo sit eget forsvarsværk bedst muligt op (L775); (for andre) bliver det bare skarpere og skarpere jo længere, (det bliver ved) (L776); "her står jeg" (=Luther) (L784); man i kampens hede glemmer (L801); det er den første pris (L801); jeg skal forsvare mig selv (L802); at mane modstanderen ned i jorden (L803); det kommer lidt i kølvandet på den (L806);

Om debat og kvindelige præster: (L811-883); **gengifte:** (L884-894)
Må være enøjet for at være seende (L814); at være enøjet for at have gennemslagskraft. (L817); havne mellem to stole (L818); (at stå op med) storskrydende argumenter (L825); vil blive på en solid platform (L826); alting begynde at flyde (L826); hvor de værste fronter de kan blive væltet (L829); bygge deres barrikader (L834); nogle gevaldige jordskælv i det lille lokalområde (L838); hjerteblod at holde fast (L851); hjerteskærende konflikt (L852); "Goddag mand Økseskaft". (L853); hjerteskærende at se, (at det er sådan nogle ting) (L856); der så tromler andre, (fordi de nu har magten) (L857); der er mange redskaber (L862); vældig hardcore modstandere (L875); det kan vi ikke bære og bare sige "Nej" (til) (L887); næsten fifty fifty for øjemål (L888); nemt og afslappet (L889); Det er en stor kunst (L89#); hvor jeg hører hjemme (L894); det der selvforsvar (L900).

Debat: (L907-1080)
Søgte ud på det store marked (L908); det findes til overflod i Aalborg (L909); hvad der ligger under dem (L920); ligesom går [kollegas navn] vej, (når det er) (L921); må gå på listesko (L929); (helsesagen): med heksesjov der (L944); lidt mere frikirkepræsternes vej (L945); en total falliterklæring (L954); i den brede kreds (L955); (åndelighed) nærmest helt ud af horisonten (L956); mere eller mindre opslugt af det (L962); den banale udgave (L974); i et stort rod (L1016).

Samarbejde/samtale: (L1037-1075)
Overalt er der stumper af sandheden (L1042); hver især på vores måde famler efter en platform at stå på (L1050); man er velfunderet i det, man selv står for, så man ikke er bange for, at det bliver voldsomt (L1054); den hardcore ortodokse måske (L1967); at jeg har hånd i sandheden (L1071).

Kirkedage: (L1081-1193)
Hvis vi rækker nogen hånden (har vi også godkendt, hvad de står for) (L1112); i de gode, gamle dage (L1115); at være rygende uenig (L1116); kan være i stue sammen

(L1123); for klodset et sted (L1128); flagskib for at der bliver (L1130); havde været kræfter bagved (L1132); sammen gå ind i et detektivarbejde for nat finde kernen i det, der skiller os (L1142); stort tomt hul (L1144); Det vil ikke være gangbart i den tradition (L1164); (frikirkerne): (frikirkerne) altid har rakt hånden ud (efter den etablerede kirke) (L1171); (præstehøjskolen): der er tvunget ind i et fællesskab med en flok mennesker (L1176); fyldt af Aha oplevelser (L1177); så har de ikke horn i panden (L1178); endevendte det fuldstændigt (L1188).

Helsemesse: (L1199-1273)
Der er ting jo fremstillet i propagandaform (L1206); man famler lidt efter muligheder for dialog (L1210); hvad der trækker mennesker (L1226); altså det der er i spil (L1248); sandheden er nagelfast (L1254); det er lidt her sat i spil (L1258); vi rynker på næsen af (L1256); (der er) brændpunktet sådan et sted (L1258).

Kirkevandring: (L1280-1310)
Solidt opdraget til at være imod det (L1295); (det temperament), der lægger så meget vægt på markeringer (L1301); udspringe den frugtbare dialog (L1309);

2. Pinsedag: (L1314-1348)
En masse dønninger (L1326); en meget tydelig forskel i hovedet (L1321); det er en falliterklæring (L1336); sende signaler ud om (L1338); vi er et folk (L1339); skræller alt det andet af (L1343).

Karneval: (L1351-1395)
Hovedparten af baglandet (L1374); det vil vi simpelthen ikke røre med en ildtang (L1376); det er sådan en urkraft (L1383); så samler de fortabte op (L1390).

Præstenetværket/fri- og valgmenigheder: (L1400-1452)
Det æder sig ind på den del, (jeg har med at gøre) (L1443); så splitter man jo (den ene hellige, almindelige kirke) (L1449); bryder nogle fællesskaber op (L1450).

Store ord: (L1475-1809)
Det er en sjov leg (L1475); (sandhed): fikspunkt i hele den forvirrede tilværelse (L1505); fordi livet har ført dem derhen (L1510); (virkelighed): i den brede udgave (L1521); (guddommelig kraft) holder verden – historien – tilværelsen – i sin hånd (L1538); nogen har måske antenner til at gøre så meget (L1547); Gud rører ved dem (L1548); det store gådefulde mellemrum (1554); (i vores) gode gamle lutherske tradition (L1555); (forskellighed); vi er alle sammen undervejs (L1567); (befinder os forskellige) steder på vores livsvej og vores trosvej (L1568); (vi kan have) den samme trosbekendelse, men alligevel være forskellige steder på trosvejen (L1580); (fællesskab): vi spejler os i hinanden (L1594); (erfaring): bygge din tro på (L1614); (erfaringer holdt ikke) til at bygge på (L1615); erfaring med at vandre i tro (L1619); du kan godt snuble ret meget (L1624); men ikke til at bygge (L1626); (det er godt) at kalde åndelig erfaring for Guds kærtegn (L1627); (oplevelse). Bliv klog af dit liv

(L1644); den snyd i det (L1656); (spirituel): (kan ikke) give den karakter (L1671); (dialog): entydigt plusord (L1679); få det slået fast (L1679); berige hinanden (L1684); finde en fælles platform (L1685); (pluralitet): måske skyggesiden af fællesskabet (L1713); (tolerance): kæmpeord (L1729); det er vejen til tolerance (L1735); (slutord): (jeg tror), du har presset citronen ret kraftigt (L1749); for noget uhåndterligt (L1757); vi slår dem ihjel, som vi er mest uenige med eller skråstreg mest bange for (L1765); udskifte sandheden (L1779); men maskinerne kører stadigvæk (L1789); mere inde ved kernen (L1798); - rammerne – det er flygtigt (L1798); (du) skal bryde kirkens arvesølv mere eller mindre op (L1805).

PERSONPROFIL FLK-02

Selvbillede: (L219-287) (L349-378) (L474-601)
Ligger til høje (L108); på højrefløjen (L109); sådan ligger lidt i en bunke (L219); det er lidt for svævende (L220); trænge dybere ned i nogen ting (L234); (der er) farvet af ens eget bagage (L254); (det er også) lige på grænsen (L259); vinduet, der skal åbne sig (L263); blive sat i bås (L278); (Efteruddannelse): redskaber til at trænge dybere ned (L357); fordybe sig ide ting igen (L366); Når vores ører (L541); nærmest blive afhængig af (L566); og meget lukket inde i deres egen verden (L572).

Kaldshistorie: (L300-344) (L390-469)
(Ikke noget, der lå i kortene (med uddannelse) (L303); (det har) ligget helt fra barnsben (L304); levende tro på (L327); lagde det over i Guds hænder (L328); hoppede jeg ud i det (L329); kastet ud i det hele (fra begyndelsen af) (L336); (så må Gud lige tage over og vi se mig), hvilken vej jeg skulle gå (L397); det lagde sig til rette det hele for mig (L400); lagde sig til rette (L402); det faldt på plads (L403); faldt for den rigtige (L416); ikke sætter mange spørgsmålstegn (L432); lægger vore liv i Guds hænder (L435); man er skruet sammen som mennesker (L447); slet ikke skruet sammen (L452); eget ståsted (L468).

Religiøs/åndelig/spirituel: (L161-214)
Mere mellem himmel og jord (L167); ikke lige kan tage og føle på (L169).

Konvent/samtale med kolleger: (L605-626)
(Fridag) koble helt fra (den dag) (L611); det har været lidt tungt (L621); det har været lidt tungt (L625).

Debat: (642-753)
(Homofile og valgmenigheder): (L642-734) (der har været nogle ting) undervejs (L642); (fra mit eget) bagland (L649); (den her) opblomstring (L651); hvor tærsklen er mindre (L656); det ligger meget dybt i mig (at tilhøre folkekirken) (L667); (heller ikke altid) bare er lykken (L672); det er en helt anden dagsorden (L677); irriterede mig grænseløst (L684).

Samtale/samarbejde: (L760-1285)
Så er jeg nok lidt mere på vagt (L774); (som jeg har lyst til) at kaste mig ud i (L781); (respektere som) kristne brødre og søstre (L800); (2. Pinsedag): vi har da også åbnet op for (L811); (det ikke var så) vigtigt at signalere (L821); (for mig) er vigtigt at signalere (L822); (jeg kan ikke bare lige) slå det hele sammen (L845); (er det sådan) lidt flydende og svævende og er det kraft og energi… vi snakker om her (L858); (det er ikke bare sådan) et religiøst supermarked (der er grænsen) (L860); (der er) en rettesnor for(L863); (dialog): (måske villig til selv) at lade sig rokke i det (L880); (måske) er låst meget fast i (881); ser fra en anden synsvinkel (L883).

(2. Pinsedag): rigtigt frugtbart (at kunne samarbejde) (L1076); så vi ikke bare lappede over (L1110); engang skal vi sidde ved det samme bord (L1138); stærkt at være sammen om det bord (L1141).

(St. Bededag): (Karnevallet): et lazaret ved kirken (L1208); (hvis der er nogen), der brænder vi for det, (at det er det, vi vil) (L1230).

Kirkedage: (L888-904)

Helsemesse: (L910-1003) **Åndelig verden:** (L1007-1047)
At Jesus er sandheden og vejen og livet (L922); (ikke lige det) man skal starte op med sådan et sted (L923); (bange for) ikke rigtigt kunne bunde (L945); man blander tingene sammen (L970); (ikke meget for) at blande tingene sammen (L975); havde en bod derovre (L982); mange mystiske ting (L991); (der er et eller andet) på spil, (der ikke er helt godt) (L1014); (konfirmander) leget med forskellige okkulte ting (L1019); (der var noget), der faldt på plads (L1020); men der er noget større, der er på spil (L1022); (at der var) noget større på spil (L1034).

Store ord: (L1295-1634)
(Sandhed): Det ligger nok dybt i mig (L1296); (virkelighed): (guddommelig kraft): oplever det meget stille og roligt (L1354); man bliver ledt skridt for skridt (L1355); kunne lige tjekke ind der (L1383); lægger sit liv over i Guds hænder (L1386); han vil tage hånd om nogle ting (L1386); (nogle ting) der faldt til ro bagefter (L1401); (åndelighed): noget, der er større end en selv (L1414); (forskellighed): godt gå ind og byde ind med (L1434); (fællesskab): hele tiden at have syn for (L1458); (vi skal ikke) gøre grøfterne større (end de er) (L1459); (erfaring): (oplevelse); erfaring er noget, der sætter dybere spor (L1511); (spirituel): lidt lukket omkring sig selv (L1529); (vigtigt) at man lige åbner sig op for verden (L1534); det fyldte lidt mere i mit eget liv (L1535); dybere ind i (den spirituelle verden) (L1536); (dialog): (pluralitet): (tolerance): lige sætter folk i bås for hurtigt (L1578); (slutord): det er for stift og låst fast (L1608); vi er langt ude (L1615); have lidt friere hænder (L1625); hvad det er for en retning, man bevæger sig ud af (L1628); lade noget nyt spire frem (L1630).

PERSONPROFIL FLK-03

Praksissted:
Lægger meget vægt på (frivillige medarbejdere) (L105); og føle sig hjemme her (L123).

Selvbillede: (L186-257) (L384-404) (L763-771)
(Ikke lige der) det lige nu brænder på (L187); i den retning, det går (L200); jeg går og laver (L260); rejser vi jo snart væk (L252); finder vi en vej sammen (L255). (Konfirmander) taget meget energi (L386); det er ikke min livret (L387); så bruger man så meget desto mere energi på det (L387); (jeg sådan har haft) op igennem årene (L394); det tager noget energi (L395); (kirkebladet kan jeg) ikke holde fingrene fra (L403); (så det har også) taget noget tid (L404). Når jeg ser tilbage (L763).

Kaldshistorie: (L277-378) (L551-664)
(Sådan nogle) klarhedens øjeblikke (L296); man har alle mulige andre planer (L301); (græsk) en smagsprøve på det (L304); kørte jeg lidt sur (i al den læsen) (L307); (præsten i praktiksognet) var jo en ildsjæl (L314); (venner boede) langt pokker i vold ude (L338); det er sådan vejen ind i (præstearbejdet) (342); svært at sætte ord på (L349); man hviler i et eller andet (L350); det er den vej, jeg skal (L371); (ikke sådan at) jeg har styret efter det (L376); uanset hvordan du spræller (L378). Vi ville komme ud i (som præster) (L590); mennesker er jo mere end meninger (L634); (nogle af dem.. da sådan fulgt) sådan gennem årene (L635); de er gået helt andre veje, end jeg ville gå (L635); var lidt for tørt (L651); (ikke altid, der var) meget liv i det (L652); det blev frugtbart (655); (sagt noget i dette skrift) der var liv i (L661).

Religiøs/åndelighed/spiritualitet: (L131-181)
Et meget bredt ord (L138); (mere) mellem himmel og jord (L139); bruge det mere snævert (L140); (der er mere) mellem himmel og jord (L145); så går man højt op i det (L146); (har fået nytestamentlige) rødder (L155).

Fælleskirkeligt og tværkulturelt arbejde: (L408-547)
Der var noget splid der (L412); har vi ikke blandet os i (L412); (lederen er) en ildsjæl (L416); (ansøgninger) om ting og sager (L418); folkekirken snyder sig selv (L427); ved ikke at åbne sig mere (L427); det er vist ligesom Bilka (L433); (vi kunne) støve op (af grupper og menigheder) (L434); der i alle farver (L436); der kan ramme de unge der (L448); (biskoppen) altså ville kigge ind (L468); hvordan det spænder af (L473); vejen for dem ind i kristendommen (L512); døren ligesom blevet åbnet og verden er blevet større for os (L528); med til at åbne vores øjne for en større verden (L546).

Debat: (680-754)
(Diapraxis): kørt op i (en konfrontation) (L682); halvdelen var hvide og halvdelen var sorte (L689); at træde ind i hinandens verdener (og forstå) (L706); gik i stykker (af forskellige grunde) (L707); (god til at) trække dem ind (L711); (foredrag): prøvet at være vågen over for det (L722); (da) kørte det højt på (L723); så sluger de det (fuldstændigt) (L727); (Det er) ikke lige mit gebet (L730); bygger på sådan en (L736); der bygger på (L736); den kører (L738) og så kører den (L738); (ud) af den blå luft (det er grebet) (L746); gledet temmelig langt ud i bevidstheden nu igen (L754).

Vielse af homofile: (L787-808)
Man træder *(bordbank)* ind, så er man straks stemplet totalt (L789).

2. Pinsedag: (L829-851) (L1329-1368) (L1379-1431) **Afrika:** (L853-883); **Præstehøjskolen:** (L883-893); **blufærdighed og krop**: (L904-914); **Foredragsaftner:** (L918-931); **Sjælesorg:** (L937-1015).

Jeg har dyrket (L942); der har ligge for mig (L942); (nogle af dem) har været ude i (ny åndelighed) (L944); mærke på deres baggrund (953); den der svæver sådan meget.. så mange stumper rundt (L955); (kommer ingen vegne) ved at stille sig op (L967); det er noget med at tage skoene af og gå ind i den andens verden, ikke (L968); bringe evangeliet på banen (L969); absolut stå af (L1013); vi kunne holde, holde ryggen fri (L1396); der er orden i sagerne her (L1400); kan vi finde et sted og mødes der (L1422).

Dialog: (L1023-1047)
(Den anden er mere) end de meninger, der kommer ud af munden (L1032); (det er jo ikke sådan, at man) skal være sådan en svamp, der tager det hele ind (L1041); (en samtale – og det kan det også blive og det kan også blive en diskussion,) hvor meninger brydes (L1043).

Kirkedage: (L1066-1169)
Bærende kræfter (L1060); fest for hele kirken (L1067); få udvidet sin horisont (l1069); (tidligere) var der mere bid i det (L1073); (men der) var det også smallere (L1074); (nu) er det blevet meget bredere (L1074); (det er mere sådan) en kirkelig fest (L1091); (kirkedagene var) et kvalificeret indspark (L1145); sådan at skubbe på biskoppen (L1160); han var på pletten der (L1162); at overtage stafetten (L1163); at give et vink om (L1165).

Helsemesse: (L1175-1243) (L1281-82)
Jeg har aldrig været indenfor der (L1180); en vis portion skepsis (L1200); vi er langt ude her (L1204); vil være en øvelse for min, for min åbenhed *(ler)* at komme derind (L1204); (astrologi) i mit univers (er det vrøvl) (L1220); gå ind i den andens verden (L1226); går ind der (L1227); (det vil kræve en del) at gå ind i sådan en samtale

(L1229); det er ikke min vej, det der (L1238); holde sig åben for (L1241); på hele det der marked der (L1242); altså både fup og fakta (L1242); heller ikke være blind for (L1243); (måske næste gang og se) om jeg kan blive omvendt (L1281).

Kirke på "markedsvilkår": (L1251-1274)
Man kan bruge af hylden (L1252); bliver det en vare (L1254); er man ikke nødt til at købe hele pakken (L1256); jeg synes godt det der med marked (L1257); at vurdere kirken sådan på markedsvilkår (L1258); vi skal have flere kunder i butikken (L1261); man må jo give folk nogle tilbud (L1267); man bygger ikke menighed på events (L1274).

Kirkevandring: (L1289-1364); **Heksesagen:** (L1368-1374) (L1433-1456); **Store Bededag:** (L1460-1478); **Karnevallet:** (L1482) På vejen der (L1298); var meget klar i mælet (L1357); (Det bliver lidt) sådan en forkølet dag (L1476); holder mig langt væk (L1482).

Store ord: (L1494-1716)
(Sandhed): vi er på vej mod (L1506); det er pillet ud af mig (civil uddannelse) !1508); stille sig an (2x) (L1531/32); stiller mig an (L1534); (virkelighed); (jeg er) ved at køre træt (L1547); den første og sidste virkelighed (L1533); (jeg synes) vi skal køre videre (L1560); (guddommelig kraft): (forskellighed): (virkeligheden fra forskellige sider) ligesom i et ægteskab eller parforhold (L1580); så bliver ens horisont bredere (L1582); (fællesskab): (bliver fællesskabet en massebevægelse) bliver man et nummer (L1595); (læser Kierkegaard) så tænker jeg i den bane (L1597); (erfaring): er det let til toget er kørt (L1603); alting går så stærkt (L1605); sådan en ballast (L1607); (erfaring): tro, det er også en, en vej at gå (L1612); på den vej (L1612); (oplevelse): der står jo ingen steder (kristendom skal være en oplevelse) (L1635); (dialog): kan de blive lidt bevidstløst (L1661); (tolerance): en laden 5 og 7 være lige (L1666); kan jeg sagtens gå ind for (L1671); (slutord): som virkelig brænder for de ting (L1710).

PERSONPROFIL FLK-04

Praksissted:
På stenbroen (L74);

Selvbillede: (L157-188) (L332-389)
(Fra menneskelivet til evangeliet) er den vej, jeg synes, man skal gå (L48); hiver man evangeliet ned over en tilværelse (L49); (kunne) ikke leve uden (evangeliet) (L52). Dagsordener bliver givet (L157); livets sejr (over døden) (L176); et enkelt bud (L183); blufærdig (=vil ikke ses som åndelig) (L185); (ikke være præst) uden at brænde for det (L186); brænder for det (han arbejder med) (L188); opslugt af harme (L357); (et) lukket rum (L376).

Kaldshistorie: (L195-272) (277-327)
Blevet slæbt (med i kirke) (L197); fra barnsben af (L200); (salmebog i) verdensklasse (L202); helt oppe og ringe (L203); pukler med det (L218); (ikke præst uden) have glæde i hjertet (L222); (Kristus) tager dig i hånden (L224); bære dit arbejde som præst, så kan du ikke bæres (L224); spiller en meget stor rolle (for mig) (L231); sætninger til at) holde mig på ret køl (L245); (jeg er) på ret køl igen (L250); i tidens løb (L254); pladderromantisk (L267); (livet er) en gave (L281); metafysisk gysen (L289); (verden) står på sine egne ben (stadigvæk) (L300); i den lille verden eller offentlig i den store (L309); medlemskort (af folkekirken) (L311); at tage tråden op (L324);

Religiøs, åndelig, spirituel: (L94-151)
(Der er) ånd med i spillet (L120); som en slags varme (L131).

Debat: (Heksesagen); Homoseksuelles rettigheder (L391-409)
I tidens løb (L396); af hjertet (kan sige); egne holdninger på hylden (L404); holde mig på plads (L409).

Debat om Islam: (L414-437)
Nu er grænsen altså nået (L427); (fik jeg) på puklen for (L427); (jeg) er hjerteligt (overbevist) (L434); (kristendommen kan jo kun) udfolde sig (L436).

(Islam) fundamentalisme: (L442-534)
(Imamer) lagde de hånden på koranen (L445); (teaparty) lægger hånden på biblen (L451); en blandet landhandel (L457); (for min) egen sjælefreds skyld (L464); Tempelbjerget i Jerusalem (= metafor for de tre religioner) (x2) (L471/3); vi jo på spanden (L487); (det er Koranen) vi går ud fra (L501); bremse (på den dialog) (L502); (jeg er muligvis) meget firkantet (L511); klokkeklar (aftale) (L531).

Satanisten: (L574-598); **Samarbejde**: (L605-612); **Dialog**: (L618-662)
(Ham gad jeg ikke) spilde min tid på (L590): vi vil tænde lyset (L640); (lad os) tage tråden op (igen) (L641); (uden for) pædagogisk rækkevidde (L652).

Kirkevandringen (L543-567); Kirkedagene (L666-694); Helsemesse (L699-715); 2. Pinsedag (L726-764); Karnevallet (L769).
Slår fast (det fælles) (L546); binder os (sammen) (L546); komme levende igennem (L675); skulle passe butikken (derhjemme) (L684); (den) må jeg sige stop (L715); er guld værd (L732); været hele processen igennem (L734); tovholder (L735); havde aktier i tilrettelæggelsen (L751); folk (= den katolske kirke).

Store ord: (L778-1009)
(Sandhed): Tegne glorier (L784); vejen, sandheden og livet (L785); vikle sig så meget ind (L788); (ikke selv kan) udkrystallisere (sandheden); vil komme for en dag (L790); alt på bordet (L793); (virkelighed): guddommeliggøre (Løgstrup) (L810); (guddommelig kraft): skrive under på, at jeg er afhængig (L830); helt afskrive Gud (L839); (hvor guddommelig kraft) kan udfolde sig (L842); (forskellighed): rumme forskelligheden (L850); får jeg fortalt (af evangeliet) (L852); rumme den forskellighed (L852); godt spare dig (L863); (fællesskab): (erfaring): troen har mange ansigter (L896); (oplevelse): der holder os i live (L910); (dialog): (man) sætter en bremse ind (en gang i mellem) (L930); (ikke enhver holdning) for enhver pris (L936); (tolerance): (evangeliet): nogle gang har ryggen til menigheden (L966); front mod menigheden (L967) (=præstens bevægelser i gudstjenesten bruges metaforisk); (slutord): min tid er optaget (L990); (ikke) helt var holdbart (L1002); sin gang på jorden (L1005).

PERSONPROFIL FLK-05

Praksissted:
Musikerne så har fået tæsk (L86).

Selvbillede:
(Biblen er en) vigtig rettesnor (L273), jeg har fået med (L490); (vi) skal lede dem (L491);

Kaldshistorie: (L293-483)
Tage opstandelsen alt for bogstaveligt (L321); (dens mad) smager ad h.. til (326); lige pludselig så blomstrer det hele (L331); som faldt på plads (L413); (apologetik ikke et) angrebsord (L418) (men et) forsvarsord (L418); kludrede formuleringer (L433); det sagde aldrig "Pling" (L435); (man efterlader ikke nogen) i ingenmandsland (L449); de kan stå af, (når de vil) (L450); (man efterlader ikke nogen) i ingenmandsland (L451);

Religiøs, åndelig, spirituel: (L145-257)
(Lægges det religiøse bort) er det som at have et klaver, men man spiller kun på to tangenter (i forhold til at være menneske) (L148); en hel masse redskaber (L149); en pakke af en eller anden art (L159); så følger alt det med (L169); (fordi de tænker vesten) lynhurtigt (L188); du kan trykke på nogle knapper (L245).

Buddhisme: (L534-679) (L844-910)
(Mindfulness): (Islam på) alle mulige fronter (men buddhismen bliver ikke taget alvorligt (L554); (Dalai Lama's) ord er så fulde af buddhisme (L635); (det er jo) to nøgleord (i buddhismen) (L638); en hovsa situation (L854); (dansk mindfulness er) jo så afklædt – eller forsøgt afklædt det religiøse (L889); har religion som ophav

(L890); (man skal nærmest) være supermand (L894); Det er ikke for tøsedrenge (L904); (det er ikke noget) som hyggegymnastik (L905).

Heksesagen og folkekirkens relevans: (L693-780)
Være i samme bås (L696); køre hende over (L701); totalt den anden grøft (L704); frikendt hende offentligt (L729); der er i spil (L741); slå kolbøtter på sig selv (L751); (man helst skal) klappes på ryggen (L763); (man skal) helst ikke køre det, (der provokerer) (L764); (folkekirken) fylder energi med iskoldt vand (L777); hamrende ufarlig (L778).

Dialog: (L967-1002)
Er blandet sammen med (at skulle omvende folk) (L975); med forskellige koder (L990).

Kirkedage: (L1014-1094)
Lidt showagtigt (L1017); jeg selv er i en lidt snæver verden (L1091).

Helsemesse: (L1107-1273)
(Vi er forskellige) måden at gå til tingene på (L1148); snakket i støvet (L1155); et hav af guruer (L1156); (kan lide) at være i marken (L1242); nu embedsbolig, det er ligesom at være på en stand, hvor der står folkekirke på (L1243); ikke at have nogen dagsorden overhovedet (L1265).

Kirkevandring, 2. Pinsedag, Store Bededag, andre konventer: (L1287-1368)

Store ord: (L1378-1600)
(Sandhed): ingen skal pådutte mig (L1398); blevet tidens sandhed (at der ikke findes nogen sandhed (L1399); (Virkelighed): Der fører/følger et program med (2x) (L1407); (religion kan forklares ved billeder) software er ét af dem (L1410); når man har noget software, så, så passer man på, hvilken software man lægger ned på sin computer... fordi, der kan jo risikere at være virus i det og så ødelægger det hele computeren (L1410); vi passer på, hvad vi spiser. Fordi vi bliver, hvad vi spiser (L1412); Eller hvis man tror på en Gud, der er en supermand og bare havde magt, jamen, så bliver man da også selv derefter (L1416); sin/vores far i himlen (2x) (L1443/4); (åndelighed): vores far i himlen (L1459); (forskellighed): (debat om feminisme/homoseksualitet) det kører hele tiden (L1489): (fællesskab): (erfaring): så dør kristendommen (L1507); dør kristentroen (L1508); (oplevelse): (Spirituel): (dialog): blevet så udvandet (L1553); så værdiløst et ord (L1557); (står der ikke noget) på spil længere (L1558); (livet er ikke) et uforpligtende cocktailparty (L1570); når vi går ud af (risikerer vi at) blive skudt ned (L1570); (pluralitet): (pluralitet og ligegyldighed ligger) lige op og ned ad hinanden (L1580); (tolerance): det kostede ham livet (2x) (L1598/603); (postmodernisme): (fik det til) at gå i opløsning (L1621); som fod i hose, som hånd i handske (L1646); som en kæphest (L1658); (nogen ser det som) en sød interesse (L1660); (jeg kan ikke) slå folk i

hovedet med det (L1662); (slutord): (lader kirken) komme ned i støvet, sådan at han selv kan komme til at holde den i live (L1687).

PERSONPROFIL FLK-06

Biografi:
(Folkekirkeligt) funderet (L65); Rundet af (noget indre mission) (L65); Pietistisk åre.

Selvbillede:
Gud har forladt sin himmel (L142); har en sult efter noget åndeligt (L146); vågner om natten og tænker (L147); jeg får penge for at gå i kirke (L165); have et alibi (L166); (nogle gange) en hæmsko for (hende, at hun er så kirkevandt) (L171); (har ikke) oplevet det dørtrin til kirken (L173); børnelærdom (for mig) (L186); (højmessen) er hovedretten, som jeg skal forsøge at krydre (L538); (umage med) at komme ned i de der lag (L541); Skrælle meget af det unødvendige af (L542); til kilden (L542); de der indre kampe med mig selv (L544); han tegnede i sandet (L551); (få) indenbords (L556); de ting, jeg sådan har gået med (L624).

Kaldshistorie: (L195-535).
Rasende brug (L198); (jeg) boltrede mig (L208); (lave kurser) for mit bagland (L227); i hendes øjne og også i mine egne (var mere dialogisk) (L240); vi var oppe imod *(laver situationstegn med hænderne)* (L242); skulle advare mit bagland imod (L243); et snæversyn (L253); i mit bagland (L254); var grædefærdig over det snæversyn (L264); (det) korte af det lange (L265); hæve pegefingeren (L269); (de var) ved at elske mig til døde (L274); (enten skulle hun) tage skeen i den anden hånd (L281); syn på livet (L294); rigtig god tråd (L295); ekspert i den andens liv (L296); beriget mit liv (L300); (en patient) der skulle "afsluttes" *(situationstegn med hænderne)* (L315); (hvor man har) kortlagt et menneske (L323); (der) er plads til det hele (L333); et meget jordbundet menneske (L342); det var den vej, jeg skulle (L349); jeg kunne rigtigt godt lide at gå i kirke (L367); en lille Vorherres tjener der (L395); (mormor var) gæv gårdmandskone (L406); (kom som) bydame (L406); stout bondemand (L407); (…og hebraisk.. en) ørkenvandring (L429); ville gå til i det (L433); ville miste min sjæl (L433); og vinde den hele verden (L434); (det var jo også) en ny verden for mig (L471); der åbnede sig mange døre (L472); nu dukker der noget op (L473).

Religiøs/åndelig/spirituel: (L93-136)
De dybe tanker om (L97); (sekularisering) lige på den vogn der (L123);

Debat: (L645-1000)
(Sandhed og åbenhed): LIvet er i bevægelse (L671); jeg har ikke ene mand fanget sandheden – fattet sandheden (L673); bakser med tingene (L674); (hvilken) flig af

sandheden får de fat i (L675); (debatarrangementer): på nordsiden (L684); (spirituelle): gå omkring den vej (L770); der åbner mit hjerte (L794); de er blanke (L796); deres uvidenhed er nærmest uden huller (L797); der har vi jo flyttet os alligevel (L804); at tage toget til (L810); (Samarbejde): hold da fest (L824); så bliver jeg hylet ud (L890); (debat): træde ind i en anden virkelighed (L930); det lå slet ikke i kortene (L932); var spillevende (L945); en helt anden boldgade (L974); de brugte ham jo bare som en tyr (L983).

Dialog: (L1008-1037)
Med i min bagage (L1010); vi er sådan som floder, der løber ud i det samme store hav (L1013); der er kun en kilde (L1013); (vi kan få) være koblet på hver vores lille bæk (L1014); set noget andet af lyset, (end jeg har) (L1014); (vi kan) berige hinanden (L1018); hvordan hendes vej har været (L1022); hvordan deres vej har været (L1025); være med på sidelinjen (L1026); på den materialistiske vogn (L1033); Gud Mammon kan være virkelig svære at hamle op med (L1035).

Kirkedagene: (L1043-1093)
(Det var mest) sådan fætter og kusine fest (L1050); (ikke) det flyttede ret meget (for mig) (L1052); det flyttede (L1058); (jeg var ikke) så helhjertet med i det (L1072).

Helsemessen: (L1099-1175)
Virvar af stemmer (L1101); har været lidt overfladisk (L1118); virvar af stemmer (L1130); gedemarkedsagtigt (L1131); sansebombardement (L1151); tomandshånd (L1152); et gedemarked (L1152).

Kirkevandring: (L1181-1203); **2. Pinsedag:** (L1227-1286); **Store bededag:** (L1290-1313); **Karnevallet:** (L1318-1342)
Det vejede tungere (L1220); nadverfundamentalist (L1215); (sad jeg faktisk for) bordenden (L1221); de her smukke ildtunger, har sat sig på os alle sammen (L1228); Jeg fik da kirkekaffe (L1251); (kommer vi lidt ind på) et ømt punkt (L1256); det ruller med medlemskabet (L1257); skal give bolden videre (L1258); det går i sig selv (L1268); gledet ud af det (L1273); (det er gået) lidt ned ad bakke (med deltagerantallet) (L1295); det lægger vi gerne hus til (L1313); vi ligger i krigszonen (L1319); (det ligner en by) i undtagelsestilstand (L1319).

Store ord: (L1355-1558)
(Sandhed): (Virkelighed): jordbundet menneske (L1378); (guddommelig kraft): (guddommelig kraft kommer fra) kilden (L1399); forvildet sig herned (L1401); (åndelighed): (forskellighed): (forskellig er) Vorherres gave (til os) (L1418); (vi) er røde og gule og grønne – nej grønne er vi jo ikke (L1419); mand og kvinde (L1419); yin og yang (L1420); lys og mørke (L1420); Gud nåde og trøste os (L1421); han satte sig til bords med (L1426); (Fællesskab): med Gud og hver mand (L1427); for høje og for lave eller for fine eller for ringe (L1427); på alle leder og kanter (L1429); (erfaring): sætte mig til dommer (L1435); (oplevelse); øjne og ører for det

(L1473); (spirituel): (dialog): (pluralitet): mulighedernes marked (2x) (L1498/99): mindre bidder (L1500); det kører bare lidt rundt nu (L1502); (tolerance): (kærlighed): (Gud er kærlighed.) Den røde tråd (i biblen); (slutord): (ikke noget,) der popper op (L1539).

PERSONPROFIL FRI-01

Biografi:
(Den åndelige fornyelse) fik et frisk pust der (L84); et af de plusser, jeg har fået (med mig) (L197); (fantastisk ting) at have med sig i sin bagage (L200); hvad støj, der kan være på linjen (når man kommunikerer); lige en lille sløjfe (L203).

Praksissted:
(I stedet for, at) man plantede hver sin kirke (L100); (betingelse, at man) plantede menighed sammen (L106); en meget blandet kirke (L123); (menighed der) vinder, grundfæster og udruster folk til tjeneste (L137).

Selvbillede: (L165-190) (L390-430) (L550-567)
Det er viseren på Guds tidsur, det der sker i Israel (L166); (mere tid på den spirituelle side er der) simpelthen ikke plads til (L188); (ikke særlig god) som hyrde (L400); fylder huller ud (L554); lidt spilder sin tid (L557); (sker der nogle ting) på vores livsvej (L559);

Kaldshistorie: (L211-286) (L291-313) (L329-386)
Er jeg jo blevet båret ned i kirken (L211); begyndte at poppe op igen **(L218);** dem slugte jeg råt (L220); de snakkede om (i de bøger) (L223); det hørte ligesom ikke hjemme (i vores kirke) (L224); (ivrig efter) at dykke ned i (biblen) (L229); Guds ord (L230); springe frem til (L238); lave en planetby (L240); vandt ikke fodslag eller genklang (L250); plante nye menigheder (L261); det poppede op (L252); skulle der plantes menigheder (L253); et kald til at plante (menighed) (L255); plante en ny menighed (L261); (vi vil gerne) plante menighed (L262); gribe vores plantning (L263); (hvis man skal) plante en ny menighed (så skal den) modermenighed eller de forældremenigheder (give frihed) (L266); gik et års tid (L275); så blev det plantningen (L276); (samtidigt) en nu plantning (L280); (der var virkelig) drøn på (L282); (den fælles kirkelige) plantning (L284).

Helt tosset (i byggebranchen) (L334); (ikke havde gjort mig) helt træls i livet (L338); greven af et eller andet sted (opkøber) (L345); (købe) en hel flok billigt (L358); købte jo et læs (L359); en kold tyrker (L366); Han har en bane (L382).

Religiøs/Åndelig/Spirituel: (L291-323)
Der stopper oppe ved loftet (L292); har ligget i rygraden (L301); jeg vrælede (i lang tid) (L309); (jeg stadigvæk) famler mig frem til (L321).

Præstenetværket: (L438-544) (L695-718) (L1148-1285) (L1299-1400)
(Så er jeg) blevet hængende (L449); (deres seniorpastor) tænder ikke på det (L450); spildt sin tid (L452); (jeg) blevet hængende (L457); (på sådan noget) tant og fjas (L548); (Det er) der, jeg spiser og tager til mig og får ny energi (L467); (så skal jeg) sådan meget banke på i menigheden (L480); (så der har jeg) nogle kampe ind imellem (L484); får man øjnene op for (L485); en soveby (at komme til i Aalborg) Der sker jo ikke en dyt (L510); plante bæredygtig menighed (L523); været på den (L538).

(Sagtens) være i stue sammen (og bede sammen) (L697); kæden hopper af (697); (Jesus er) klasseeksemplet (L707).

Det guddommelige i plus (til Aalborg) (L1149); lidt af frugterne (af den bøn) (L1156); (hvor nogen af de der) rødder (L1171); (den der) hvalp (L1176); tage det for gode varer (L1194); følge hans bibelske opskrift (på det) (L1213); opskriftordet (L1214) er det ægget eller hønen? Eller hønen eller ægget? (L1220); når vi er på vej ind på et skråplan (L1233); forkert side på internettet (L1228); ”de onde veje”, som vi mennesker færdes alt for tit på (L1239); (det er) den blinde ligegyldighed (1240); vender ryggen til (L2141); (så har I) dokumenteret overfor mig, at I vil min vej (-min vilje) (L1243); (denne verdens) tidsånd (L1246); (skulle have frihed, så det) baskede på alle måder (L1248); (er blevet) nydere (af det velfærdssamfund, der er) blevet opbygget (L1251); (det skal I) holde fingrene fra (L1268); kappet af (kirkens tjeneste) (L1271); om det er vejen at gå (L1281); engleservice (L1285).

Jeg har sat Aalborg på landkortet (L1303); mennesker griber det (L1307); åbne sluserne (over Aalborg) (L1310); (ikke) hjerteven (med nogen) (L1334); (vi var) koblet på hinanden (L1337); delte Ordet (L1343); bonkammerat (L1344); popper det lidt op (L1345); (det ligesom var) to spor (L1354); (de ligesom) er smeltet sammen (L1355); (så holder man bare) en fredag hellig (L1357); oceaner af tid (L1379); (så er det) med hud og hår (L1382); klippe noget andet af (L1384); mere helhjertet slip (L1390); et ben i hver lejr (L1392); ”from over there” (L1394); (bare lige) knipser med fingrene (L1395); så kører det bare som et tog, der er sat på skinner (L1396); at finde ind til den der vej (L1397).

Debat: (L574-665)
Godt sige 100% (L575); der var dybt godnat (L590); (som ung:) at tone rent flag (L599); (sådan var det) hele vejen igennem (L603); (i stedet for) alt det andet snavs (L605); (Borgerforum:) (der sidder jeg ikke og prædiker (L608); (hvorfor) slog man det ikke sammen (L615); (hvor jeg så) skærer igennem (L618); (man skal) vinde sig lov til at tale ind i et andet menneskes liv (L623); næsten at stoppe Jesus ned i halsen på folk (første gange, man møder dem) (L627); (reklamer:) det guddommelige plus (L647); (som ung:) (tænke) dybere over tingene (K663).

Muslimer: (L670-690)
(De vil hellere) være i stue med (kristne end ateister).

Samtale og samarbejde eller ikke: (L725-759)
Det vil stjæle mig tid (L727); (Så vil det blive) ventrehåndsarbejde (L730); (vi kan snakke) fra nu af og så til Jesus kommer tilbage (L736).

Dialog: (L764-791)
(Men) det bunder bare ikke særligt dybt (L773); ikke lige, der popper noget op (L801);

Kirkedage, menighedens ledelse: (L805-872), **Kirkevandring, 2. Pinsedag, St. Bededa**g: (L1083-1143), **Karnevallet:** (L1290-1292)
(Jeg var) meget tændt på det og hooked på det (L819); (jeg var en af de) rigtig frafaldne der (lige på det område) (L823); (så) følger flokken godt nok med (L831); så får du ikke flokken med (L833); så får folket med (L836); (det) er lidt på et lånt mandat (L839); (vi er ikke sådan) 100% (med) (x2) (L841/2); som er på vej ind (L858); den nydende (L859); de vil stejle (L862); (vi) døjer med at få det til at løbe rundt (L863); vi udadtil signalerer (L866); jeg er flasket op med det tværkirkelige (L867); (det tager lidt tid,) inden menigheden er helt inde i kampen (L871).

Vi er et folk (L1086); så bliver tavlen visket ren, (så er vi i gang med nye ting) (L1143); (går det kristne budskab pludselig) hånd i hånd (med det sociale arbejde) (L1291).

Helsemesse: (L879-1076)
(Præst fra Esbjerg) havde jo jagtet alle (okkulte ting) (L903); grænseoverskridende (L922); aldrig ville komme et øje (L925); (de åndelige ting, de beskrev) det var stjålet direkte ud fra biblen af (L932); et marked af det udbud (L948); (jeg ville blive) skør i hovedet (L951); det er hjem til far (L953); (det var ikke) helt 100% (L954); (nogen mennesker) havner i det sorteste mørke (L978); (der har) sat sig nogle spor (L986); (der) kampen den står (L1008); vi har syndet dybt … i tidens løb (L1019); vi springer over det, hvor gærdet er lavest (L1023); kommer vi til at køre lidt på rygraden (L1024); måske en dialog opad (L1033); håndtere den her samtale (L1035); (sådan går og) plukker lidt fra alle hylder (L1040); vi er jo et produkt af (L1068).

Store ord: (L1417-2004)
(Sandhed:) (noget) der er på køb i dag (L1419); (ligesom) at trække tæppet væk under folk (L1428); fået en frihed, der flagrer, og den kan de ikke bruge til en dyt (L1432); (den eneste måde, folk kan få) fast grund under fødderne (igen) (L1433); (Virkelighed:) (ligesom har) banet vej for (L1445); (guddommelig kraft): køre videre (L1456); der kører en eller anden rutine (L1457); Guds folk (L1460); (de virkelig) lægger hjertet i det (L1460); (mennesker) bliver løftet op fra deres mørke

(L1462); kirken står i lys lue, og at brandbiler de kommer susende til, for at slukke den her brand (L1465); (når vi som kristent fællesskab) er på plads (L1468); være på plads (i forhold til formidling af sin guddommelige kraft) (L1469); (åndelighed): får den mørke side (L1486); (så vil du) få fingrene ned i et eller andet (L1495); (forskellighed): (positivt) klingende ord (L1500); ikke at træde over den tærskel der (L1505); (har det været) vejen til (meget velsignelse) (L1506); børn er farveblinde (l1527); (teenagere pludseligt) ikke farveblinde (mere) (L1528); der popper op i vores hoveder (L1531); (fællesskab): en andenplads i stedet for førstepladsen (L1557); også en familie (L1558); (hvor man skulle) stå til regnskab for (L1568); (som man kunne) dele liv med (L1572); slyngveninder (L1576); enspændernatur (L1577); (erfaring): koble livserfaring på (L1600); på min livsvej (L1610); hvad er min vej, sammen med den vej (L1613); (oplevelse): det er lige det, der popper op (L1630); (så vi ikke bare) bliver et lager af oplevelse (men et) ressourcecenter (L1648); (dialog): (vi skal ikke) stå til regnskab (for nogen) (L1672); uden at gøre vold på den anden (L1678); (pluralitet): det bliver kørt for langt ud (L1693); der popper op (L1696); der er fast og solidt og holdbart (L1704); (tolerance): er helhjertede for Islam (L1717); (de skal) kastes i havet (L1719); færdigt arbejde (L1721); kommer til at køre ind i et eller andet (L1755); virke meget hellige (L1745); hvad lig de har med i lasten (L1746); (kærlighed): (dybest set) målet med alt (L1773); kirkens varemærke (L1776) (og den enkeltes) kristnes varemærke (L1777); (som skulle) strømme ud af (L1778); der er liiige et par dage endnu, inden vi når dertil (L1779); (manglende ord): kanonsprog (L1809); (vi er jo virkeligt) et produkt af (L1817); flere lig i lasten (end andre) (L1817); ”støj”, der kan komme imellem de to sendere (L1819); (slutord): (forandringer), så det virkeligt vil noget (L1838); det nye legeme (1844); (i dåben) bliver begravet med Kristus (L1855); jeg skal skære fra? (L1876); ikke få det over sit hjerte (L1876); (man kan simpelthen ikke) få over sit hjerte at slå det ihjel (L1880); 100% bevidst (L1917); der med støj på (L1919); fællesskabets kærne (L1927); går lidt om den varme grød (L1936); hvis man vil dyrke det lidt mere (L1940); sprænge alle rammer jo (L1944); så prøve og sætte en… dagsorden (L1948); hvis det bliver solgt rigtigt (L1952); de ligesom får øjnene op for (L1953); hans ambassadører i byen (L1962); den ambassadør taler tydeligt (L1964); da tiden var inde (L1988); ved at blive en banet vej, (så) at tiden måske nærmer sig (og) kunne være inde til (L2001); hvor Gud er henne i sit program (2003).

PERSONPROFIL FRI-02

Biografi:
(Hvor meget) du fisker efter (L28); grundbog (L98); (jeg ligger sådan pænt) midt på vejen (L105).

Praksissted:
(Kirke og ikke bare) et samfund af kvægdrivere (L122); (dåben), der falder folk mest i øjnene (L133); (har) en dåbsgrav; (de har virkeligt) betalt en pris (L838).

Selvbillede:
Roger, over and out (L167); (indbudt frivillige med et) omsorgsgen (L173); mange lag (i sådan noget) (L176); (en der) har plads til folk (L263); (en der) kan se til både højre og til venstre (L264); (en der er) brobygger (L264); uden at køre med de store svingninger (L269); lægger vægt på (L433); (klokken seks,) det er midt om natten (for mig) (L439); (men ellers normalt) kører ned (L444); (som vi) får mavesår af (L444); (deres) medspillere (L451); jeg lægger vægt på (L451); (være den der) medspiller (L452); vandrer (med folk) (L452); (ikke) skal bære folk (L452); (det må de selv) tumle med (L454); (vil gerne være den) mur, de kan spille bolden op ad og få den tilbage igen (L454).

Kaldshistorie: (L280-427)
(Hjemmet lagde vægt på det) med at række ud (L290); (han fik masser af) ting op at stå (L310); (uden rigtigt) at være brændende (L311); lige fået huen på (L312); (præst, aldrig) haft i sin mund før (L337); ved at falde ned af bænken (L339); (han gik) ligesom lidt i forhandlinger med Gud (L350); (i det kryds der, der bliver jeg) tacklet af Gud (L355); min Damaskusoplevelse (L357); (nuværende menighed) endte bud et par år før (L380); (Gud nu må du lige) det er dig, der har jordet mig (L386); en pæn og god dreng (L398); (blev) hønesyg (L405); (klarhed) der står næsten skrevet i neon (L412).

Religiøs/åndelig/spirituel: (L204-249)
Afløb (i noget praktisk) (L219); håndgribeligt (L227); jeg ser efter frugten (af sådan noget) (L244); (der kan være) vældig gang i bladene (eller) på træerne. Men er der frugt i dem? (L245); vældig frugt af det (stille, eftertænksomme liv), (hvor der ikke er) de store armbevægelser (L246).

Sjælesorg: (L465-626) (L1101-1169)
(Var det et) vildspor? (L465); (jeg kan ikke) spore mig ind (på) (L485): (jamen der har jeg) tonsvis af eksempler (L485); hun skoddede den sådan ligesom helt (L507); det gamle det var sådan ligesom helt nede og væk (L508); nu arbejder du godt (L526); (nu kommer der lige) et skvulp mere (L543); plakatfuld (L547); (det var både) tykt og tyndt (L552); (så er man ved at) gå gak gak (L564); (der kommer bare) der i maven (L570); (nu var hun) på vej (til Sankt Hans), … (Nej, nu er du) på vej til at komme ud (af Sankt Hans) (L574-5); (det) du går med og bærer på (L576); (den der) tidshorisont (L579); (blev) fødselshjælper (til hendes nye liv) (580); en af vores folk (L588); forklare en masse væk (L597); (de har) et rum, hvor de kan komme af med nogle ting (L598); rense op i det der (L612); (jeg er blevet) 50 kilo lettere (L615); spil (og alle de der ting) (L617); vi kan sidde fast i noget (så vi er besat) (L1111); (inden jeg ville) fælde min endelige dom (L1114); (kom hun ligesom)

svævende ind (1117); (nu har jeg) været i seng med (1120); (der skal) bygges op (L1124).

Præstenetværket: (L637-802) (L1426-1572)
Blev lidt af startfiguren der (L660); kridtet banen af (L676); bygger relationer (L678); 8og) tage gas på hinanden (L691); (man går) op i limningen ((L692); lige en over næsen (L692); (bliver der tænkt) lidt stereotypt (og) kører ind i nogle rammer (L698); nogen af de der fuger (L701); vi bryder flere af de der skranker ned (L724); ligger mig lige til højrebenet (L729); (det har givet) en genlyd (L737); bygge relationer (L750); (brug for den der) ekstra hånd (L752); (så var man jo lige på vej til Sankt Hans (L757); (det er for) at hyre medlemmer (L761); sidder i vores lille andedam (L768); lidt mere legitim løftestang (for nogen) (L789); del af ens DNA (L799); (nogen til) at spore mig ind op tankerne (L831).

(Hvis man skal) køre den ud (i den bedste drøm) (L1426); (om) en drøm, det kan være et mål (L1427); (få byens kirker) på banen; et appendiks til den store kirke (L1431); (hvordan nogen ting) skal køres (lidt på en anden måde) (L1433); måske danne en kløft med det bygger bro (L1434); at bygge bro (L1435); hvad Gud har sammenføjet, må et menneske ikke adskille (L1439); (sundhedsvæsen og alt muligt andet) uvæsen (L1446); (det var) en eller anden spids (L1450); de der spidser (L1451); (på den) front (L1458); (er vi så) på rette spor (L1477); en lille krusning på vandoverfladen (L1482); (frikirken er) en potte i havet (L1484); (det ikke er) et missionsselskab (der gør et eller andet) (1499); lønnen engang i himlen (L1507); rykke i noget (L1508/9); mere på banen sammen (L1519); (oplev kirken) der hopper i havnen (eller så) (L1522); kollektivt selvmord (L1522); (Frikirken, der) kørte i forbindelse (mm) med (Kirkedagene); (der har vi jo) langt at gå endnu sammen (L1541); (inden vi) når et mål (L1541); (der står sammen eller) vandrer sammen (L1543); overskyllet (af alle mulige andre spiritualiteter) (1548) hvedekornets lov (L1559); (vi skal) have kørt igennem (L1561); brobygger (til mange af dem) (L1565): helhjertet kan gå ind (L1569); (og vil ikke betragtes som sådan) lidt ude på fløjen (L1570).

Homofile: (L846-930)
Været oppe og vende (L846); (i stedet for) at feje det ind under guldtæppet (L855); bogstaverne slår ihjel (L896); der bliver slået ihjel af bogstaverne … (i vore kirker) (L897); (der) sidder på de samme kirkebænke (L913); det er den rigtige plads (L913); (det er det) der dræber så utroligt meget for dialog (L915); (der kan finde) bare duften af røg (L925).

Helsemesse: (L941-983) (L1275-1327)
Invitere dem ind i univers (L966); bygge på de der relationer (L978); (blev vi jo så) hægtet på (L1308); (vagter der) døgnet rundt (L1309); med at glide ind eller ud (L1311); (er du stadigvæk) på jagt? (L1324); mit udgangspunkt eller indgangspunkt (L1324).

Heksedebat og Åndelig verden: (L987-1074)
Løftestangen kom til (L994); (hvad det var, de sådan set) lukkede op for (L995); man lukker op (for en åndelig verden) (L999); (tage stilling til,) om de vil gå ind i (L1000); der skød vi os selv i hælen (L1005); det samme med Moses Hansen (L1014); (men det bliver bare) det slagsmål (L1017); man stod op (mod sex messen) (L1019); Vi er et skuespil for folk (L1014); (at der skal) bankes i bordet (L1027); det er bedre at tænde et lys end at forbande mørket (L1054); (verden) lad den bare sejle (L1068); lige direkte ned til primussen (L1070); (og vi vil gerne) skrue lidt op (for den) (L1070); og ser lyset og mørket (og de to verdener, der slås mod hinanden også) (L1073).

Dialog: (L1143-1169)
(Ikke mig) der skal vinde ham over på min side (L1144); være lyset og saltet (L1153); (Paulus siger:) være en velduft. (Men er man) en stank omkring et eller andet (L1154); (ikke er) dommer, og skal dømme, at… (jamen, mit synspunkt, det er det rigtige) (L1158); (det,) jeg står på (L1160); jeg skal jo ikke dømme folk inde eller ude (L1161); det er godt, det ikke er mig, der er Gud (L1162).

Kirkedage: (L1183-1269)
(Det er enormt vigtigt) at være på banen (1190); et stort marked (L1191); (præsten fra Norge skulle alle næsten) tvangsindlægges til at høre (L1201); (der har været) platform for det (også) (L1216); appetitvækker (L1221); Ane i kæret (L1246); der kører det (1248); (som) med kirkekaffen om søndagen L1267).

2. Pinsedag, kirkevandring, karneval: (L1335-1368)
(Vi har forskellige) gaver (L1342); de gaver der (til at være med) (L1343); (alt,) hvad der har rørt sig (L1346); (ting vil begynde) at køre over på (kollegaen) (L1367); (det er) naturens orden (L1368). Bliver for meget væv (L1391).

Store ord: (L1577-1889)
Kort fra hoften tilbage (L1577); (sandhed): du sidder forskellige steder (L1589); (sandheden er også) sådan lige lidt bøjelig (L1593); (virkelighed): (så gå over på dit…) din stol (L1608); (der er mange, der bliver alt for) firkantede (i deres tænkning) (L1617); (så lige dreje den) på to andre vinkler (L1624); mange firkantede folk, som kun vil se sig selv eller deres eget spejl og deres spejlbillede (L1626); (guddommelig kraft): Gud har en vej (igennem det her også) (L1647); (Forskellighed): (der) kun var en tangent på klaveret (L1658); (Fællesskab): når man går ind i et skab og siger, det her, det er fælles (L1676); kærlighedskit (ind, for at det) bliver holdbart (L1685); (erfaring): at lære af fortiden i stedet for at lide af fortiden (L1698); man ser Guds finger (L1728); (dialog): (pluralitet): (mange ting) der skyder op (L1778); (tolerance): (nåde): det ligge så dybt (i os) (L1802); (lederskab): (leve/dø): en ny plante kommer (L1865); alt det (- i den sammenhæng -) lort, (for at) der må vokse noget nyt op (L1875); livsgnisten (og) livsnerven

(L1876); (er det) ude på havet (L1876); (Det er blevet til) gennem vores briller (L1885); vores små firkanter (L1885); og lade vores små radiser i vores små urtehaver dø (L1880).

PERSONPROFIL FRI-03

Praksissted:
(Frikirke) se i lyset af eller i forhold til (folkekirken) (L33); tjenester, der binder menigheder sammen på tværs også og opererer på tværs (L44); som vores dna (L62); vi har egentlig fire ben (L63); her er vores dna (L63); man ikke vandrer alene (L66); vi skal bygge kirke på (L69); Gud har lagt ned i (den enkelte) (L70); som åndeligt forældreskab (L72); Gud har lagt ned i den enkelte (L73); vores særlige dna (L80); som de meget hurtigt fanger (L81).

Selvbillede: (L92-101) (L172-188) (L404-501)
Større Pinsebevægelsesstrøm (L23); den strøm, som vi ligger i (L24); som har været på dagsordenen (L92); vi… dyrker (lige i øjeblikket) (L101); set i lyset af, der… hvad? (L172): der er to ting, der spiller ind (L177); (dem tæt på) kender godt mit hjerte (L186); at sidde bag skrivebordet eller computeren eller bag talerskolen... og i krogen (L409); Gud har lagt ned (L414); lægger jeg meget vægt på (L416); (ansvaret) for retningen i forkyndelsen (L422); kører nogen gange et helt halvt år (L423); fordi den kost, der skal serveres for fårene (L425); lå nede i dem (L438); et kald, der lå nede i dem (L438); jeg sådan har investeret ind i (L443); driftsmæssige plan kommer til at lede menigheden (L445); et afkast i form af (L448); har vi også kørt, vi har også kørt en åndens klinik (L450); vi kørte i 5 år, 6 år måske (L460); det var lige ved, at det var på samlebånd (L462): var hun fuldstændigt låst fast (L468); regulerede den i Jesu navn (L490).

Kaldshistorie: (L200-400)
Lad mig gå tilbage (til forældre) (L201); jeg har arbejdet på indersiden af ham (L207); fortæller vidt og bredt (L216); vidt og bredt og alle vegne (L225); han slæber dem med (til gudstjeneste); der kimen blev lagt sådan et eller andet sted (L245); han fik sin åbenbaring mellem første og anden HF (L253); vi løber jo ind i mange (L259); meget, meget hårde, svage mænd (L268); begyndte det at røre på sig omkring (noget teologi) (L272); det havde altid ligget naturligt til mig (L273); der var et eller andet, der rørte sig (L275); skulle hun ikke sætte sig i vejen for (L284); (det) var som en ren åbenbaring for mig (L295); var fuldstændig vild (L295); (det var) simpelthen en ren åbenbaring (L297); skærer jeg lige i historien (L299); til sidst smed jeg det over bord (L309); så må jeg jo kunne fylde de sko ud på en eller anden måde (L310); så blev stafetten givet videre (L318); vi skulle være fuld tid (L328); der stod i hovedet af os (L328); plante menighed (2x) (L339/341); en Mister Bean oplevelse (L349); sådan en lyskegle hen over (L349); jeg var fuldkommen

elektrificeret (L349): menighedsplantning (L350); kørte alt det ledelsesmæssige (L356); være med til at plante en menighed (L365); alt var køreklart (L370); bøjede mine knæ (L371); (hvordan) man planter en menighed (L374); ikke en ide skabt om (L374); (hvordan man) plantede menighed (L375); (Gud, hvad er det), du har lokket mig ud i (L379); har lokket mig ud i det her (L380); plante en menighed (L386); jeg ikke trak stikket ud på den måde (L390); de store vigtige skridt (i vores liv) (L399).

Religiøs/åndelig/spirituel: (L110-168)
Koblet op på (ritualer) (L117); bliver koblet op på (ting, man skal gør) (L117); det vil i hvert tilfælde ringe lidt den der (L118); (men) har et oprigtigt hjerte i retning af det (L129); (forstår tingene) ud fra en åndelig vinkel (L142); en dybere forståelse (L144); umiddelbart ser på overfladen (L145); har sat dem på sporet af (L151).

Præstenetværket: (L506-685) (L1350-1572)
Jeg var ny dreng i klassen (L517); havde kørt i mange år (L520); de er oven i købet (L525); en eksklusiv klub her (L528); meldte sig på banen selv (L538); få lagt Aalborg på hjertet (L540); vi sådan ligesom gearer op (L548); og får sprog for (L550); koblet op på, at ledere og præster finder sammen (L553); en del af det hele vejen igennem (L556); var vi koblet på (566); tænke kirke bredere (L579); det tvinger vores blik (L594); nogen, der rækker ud (L597); så er det næsten selvlysende (L597); den ligger meget dybt i os (L600): (der er ikke altid) ret meget blik for (L605); en gryende pinsebevægelse (L610); jeg byggede bro over (L611); hvor vi byggede bro over den og den der forsoning (L612); stærkt blik for legemet (L616); giver ingen mening inde i hans hoved (L624); det skærer dem ikke af (L661); kommer til at skubbe til sådan nogle ting (L669); (sådan) ser det ud inde i mit hoved (L671); det ikke bunder i (L679); hvad er Kristi legeme (L681); den store kirke (L682).

(Guds riges fremgang i vor by) er målet (L1354); kunne bære hinandens byrder (L1356); målet i sig selv (L1357); målet i sig selv er (L1357); (det må være det), der er målet (L1360); (fastholdt som) målet (L1360); en social klub (L1361); det religiøse er et af de bjerge (L1378); bare for at tjene penge (L1381); at Guds rige skal bringes ind (L1382); tager det som et bjerg (L1384); på græsrodsplan (L1385); er med til at sætte dagsordenen for (L1386); de sociale kroner (skal bruges) (L1387); vi stiller os op på gadehjørnet og råber efter politikerne (L1409); så nøglen bliver (L1411); (i hvilket omfang) evangeliet slår rod i det enkelte menneske (L1412); her er billetten til himlen (L1413); en konkret vandring (L1415); ”ora et labora” (L1421); åbne døre (for evangeliet) (L1426); der er døre, der er hjerter, der åbnes (L1427); døre ind til en sammenhæng, som før var lukket (L1428); vi kan være med til at åbne (L1428); og være bærer af evangeliet ind (i de forskellige sammenhænge) (L1430); (så kan vi bede) om de åbne døre (L1431); (de rent faktisk) går ind af de døre (L1432); kommer ind i billedet (L1434); (åndskamp): ulydighedens børn (L1443); ”det er mørkt” (L1447); (Paulus taler om det der med) at famle sig frem (L1448); ”I er verdens lys” (L1450); (så handler det) om at bringe lyset (L1451);

deres øjne er blændede (L1453); (at være med til) at fjerne det slør (L1454); se det evangeliske lys (L1455); det bryder da med ens billede af tingene (L1465); (ikke) "one size fits all" (L1471); hjertet bag ved (L1491); ikke bare nogle skurke (L1493); (mit eget) personlige lille korstog (L1511); som en fælles masse (L1514); ude eller inde (L1524); (de siger) "Herre, Herre, men gør ikke, hvad jeg siger" (L1541); ikke har nogen effekt i den måde, (jeg lever mit liv på) (L1544); en gold tro (L1546); en død tro (L1547); (troen) faktisk bliver af kød og blod (L1550); folk lukker sig selv inde og ude (L1561); at det er godt nok for langt ude (L1571).

Dialog: (L684-846)
(New Age): Lynhurtigt koblet mig på (Dialogcentret) (L703); (troede) det var dødt og borte (L713); meget stærk understrøm (L714); som flammer op igen (L714); det har jo rødder tilbage (L715); (New Age fænomen) det kommer fra højre blæsende (L716); (uden at have) et kort med sig (L723); at have nogle pejlingspunkter (L723); at Kristus er vejen (L724); du bare kaster dig ud i åndeligheden (L725); Kristus med på vejen (L727); (havner du) et forkert sted (L728); spring bare ud i det (L730); en åndelighed uden pejling (L736); den har sejret sig ihjel (L743); skulle lede vejen til den nye tidsalder (L749); (i dage er det) alle mands eje (L750); der er sket et skifte på det gastronomiske område – altså i min barndom, der kendte man ikke til pommes fritter og spagetti. Og i dag er det bare, jamen, det er hovedretten for enhver dansk familie i hvert fald børnefamilie (L761); de fik hamret nogle pæle i jorden (L780); (kirken står) forsvarsløs (L785); bolværk mod nye tanker (L789); (skriftens verdensbillede): man lukker ned på grund af (et eller andet) (L(19); ryger ud med badevandet (L840).

Heksesagen: (L849-956)
Gamle mørkemænd som præster (L860); det buldrede og bragede (L864); (vi skulle) holde fingrene langt fra den (L869); vi kan diskutere, så det fløjter (L877); der bliver tricket der (L877); man er skruet sammen (L886); banke folk oven i hovedet (L896); sende i favnen på hende (L904); (ikke typen) som farer ud med bål og brand (L932): virkeligt har skullet kridte skoende og stå fast (L935); jeg kan godt stå i modvind (L938); selvom det hele det buldrede og bragede (L946); det kørte jo simpelthen bare der ud af (L948); det kørte også på de høje nagler (L952); så soves der ikke på ryggen (L953).

Grænser: (L960-974)
Vil jeg se gennem fingrene med noget (L965); jeg kan ikke se mig selv i øjnene (L968); jeg kan ikke se mig selv i spejlet (L969); egen mavefornemmelse (L973).

Samtale/samarbejde/dialog: (L981-1030)
Et åbent sind (L1017); (ikke respekt for) mennesker, som bare strømmen (L1020); (at lære), hvad der bevæger sådan en person (L1029); der er inde bag ved (L1029).

Kirkedage: (L1035-1116)
Fra morgen til aften (L1037); frikirkerne kom på banen (L1058); fra vores side og fra deres side (L1089); så er det virkeligt nogle ligtorne (L1091); at vi faktisk også er på banen og spiller med ind (L1115).

Helsemessen: (L1122-1237)
(Religiøst) supermarked (L1144); (ikke bliver) iklædt, (at der er noget religiøst) (L1145); sin stjernehimmel, (havde jeg nær sagt) (L1176); spille helt med åbne kort (L1190); pakkede man (netop ind i den der pseudovidenskab) (L1193); komme ind under huden (L1220); (de har) nogle sølle liv (mange af dem) (L1229); i hænderne (på nogle af de der folk) (L1231); (fundet) de vis sten (i deres eget liv (L1234).

Kirkevandring: (L1250-1266); **2. Pinsedag:** (L1266-1325); **Relation:** ((L1330-1348) (Den eneste gennemgående) frikirkefigur (L1251); syn på legemet (=kirken) (L1254); Kristi legeme (L1255/65); (det) ligger meget dybt i mig (L1268); den udstrakte hånd (L1276); (frikirker, dem), der var lidt langt ude (L1290); hinandens hjerte (L1292); (sætte) så og så mange fingeraftryk (på den gudstjeneste) (L1301); vi havde ikke en dagsorden (i forhold til) (L1303); at vi ligesom skulle brande os selv (L1303); at vi ikke kun kom og ville sætte dagsordenen (L1317); (ikke komme og) kuppe det på en eller anden måde (L1318); det åbnede fuldstændig op (L1319); lad os nu ikke tage for store skridt (L1322); smage lidt af det vi kender (som lovsang) (L1323); (i forhold til tillid), der er jo kemi (L1332); (følelsen af, at der ikke er) en skjult dagsorden (L1336); som 100% ingrediensen i det (L1340).

Store ord (L1588-1629)
Spændingsfeltet (mellem nåde og sandhed) (L1590); er læst ud fra nogle kulturelle briller (L1607); at være tro over for det, (jeg føler er rigtigt) (L1627); hvor forskelligheden kommer på bordet (L1629); gjorde mig til talsmand for (L1637); man er selv på vej (L1661); det tager som regel brodden af det (L1662); man er åben for at høre (L1664); (man jo ikk4e bare) ligger alene inde med de vises sten (L1665); (virkelighed): (guddommelig kraft): (han holder sin livsånde tilbage), så falder det hele til jorden (L1701); mørkets magt (L1704); havde Gud landet det sådan (L1725); (åndelighed): (forskellighed): det er i det lys, (at jeg ser forskellighed) (L1745); når de forskellige aspekter kommer i spil (L1746); kommer til at se det større billede (L1747); blokker en lidt ud (L1762); (erfaring): den bane man har tilbagelagt (L1768); er blevet omsat i mit liv (L1769); lige prøve tingene af selv (L1777); troen skal bære dig (L1787); ens tro vokser (L1788); Gud bar igennem (L1789); så spiller det jo meget ind (L1791); (oplevelse): til at bygge troen (L1800); (har været) aldeles afgørende byggesten (L1807); få strukket sin – få blokket sin egen erkendelse og forståelse og viden ud (L1814); kaste det op til ny overvejelse (L1819); (pluralitet): smager lidt på forskellen (L1824); lilleputmentaliteten (L1830); (pluralisme) det vil jeg helt klart stå af på (L1841); (tolerance): det er ikke et særligt højt mål (L1850); (det ligger ??) lysår over tolerance (L1851); (en eller anden form) for parkering af mennesker (L1856); enhver er salig i sin egen tro

(L1858); degraderende i forhold til mennesker (L1859); der havde man noget på hjertet (L1867); (altså) i dag er man ekstremist, hvis man mener det, man mener (L1872); en sødsuppe af en eller anden art (L1873); at smide sten i hovedet på hinanden (L1878); (Slutord): er en rød tråd gennem staten (L1894), så bankede der noget ind (L1909); havde samtidigt den der dybe smerte i retning af (L1916); med at bygge sit eget lille kongedømme (L1920); vi vil lukke op (L1923); så længe vi ikke tør gå det spades6tik dybere (L1924); vi ikke tør komme dybere ned (L1924); kommer det ikke i spil (L1925); jeg gik simpelthen med en smerte inden i (L1926); har vi ramt det (L1927); men er vi ankommet (L1929).

PERSONPROFIL FRI-04

Biografi:
Bygge bevægelsen op (L59); ældstebror (L96); ikke hele pakken (L118).

Praksissted:
(Menigheden er lidt ny og dermed også) lidt spæd (L309); lidt år på bagen (L310); (eller en fast) identitet... som vi ligesom skal dyrke (L323); (vi bevæger os hele tiden) så vi ikke låser os fast (L325).

Selvbillede:
Sprængte døden til bunds (L193/8); (vi meget let) kan give køb på (L289).

Kaldshistorie: (L332-416) (L484-639) (L715-783)
(Hans far) havde et kæmpe hjerte (L339); (jeg) græd mine… (L348); (hans far var hyrde, men samtidigt) forstod han at få kirken ud af baggården (L361); det var kørt helt ned (L400); og det var kørt ned, arbejdet heroppe var kørt ned (L399); tiden var forbi (for dem) (L403); (hans opgave) at prøve at rationalisere på det (L408); (da bad jeg Jesus) ind i mit hjerte (L491); (han blev) vandbærer for (prædikanten) (L503); en eksplosion i mit indre (L510); (nådegaver, der følger med…) i det kølvand (L515); (om det nu var) den rigtige vej at gå (L525); vi begyndte at spise af (ejendomme) (L532); så stod jeg på gaden (L615); for lige at slå en knude på det (L629); en fed pension (L718); droppede hele min livsretning (L719); et klart syn (L749); (Gud) har givet i dit hjerte (L759); hvad der stod på spil (L767); slæbt ned i bilen (L769); (du har) et redskab i din hånd (L777).

Religiøs/Åndelig/spirituel: (L231-278)
(Åndelig i modsætning til) et kødeligt sindet (menneske) (L248); kan få udbytte af det (L254); kan blive opbygget af det (L254); jeg vil vandre i kærlighed over for dem (L256); jeg vil vandre (i tilgivelse) (L257); ikke er styret af (L258); på frugten skal træet kendes (L264).

Pinsevækkelsen og åndsdåb: (L417-481)
(Menigheden i Stockholm) blev bygget op (L436); ved en ånd er vi et legeme (L456); (det er) hjertet, der bliver fornyet (L457); levendegjort ved Guds Ånd (L458); Guds levende sæd kommer ind i vores hjerter (L461); dyppet ned i – totalt opfyldt af den Helligånd (L466); ikke bare hjertet bliver forvandlet, med hele personen bliver iklædt Guds ånd (L467); (den troende kan) lukke sit hele væsen op, hele sit liv op, hele sit hjerte op. Endog lukke sin fysiske mund op og lade sig fylde (L480).

Den nye bevægelse og trossamfundets historie: (L532-606) (L648-709)
(Det nye) kom på banen (L533); alle vegne skete der ting og sager (L540); spole lidt tilbage (L549); (havde selv haft) det inde på livet (L557); så går inde i historien (L558); lokalmenigheder, der eksploderede (L577); åbne op for (2x) (L600); det var for kødeligt (L662); (bevægelsen) måske skulle bringe ind på banen (L669); der ligesom viser sig hen ad vejen (L709).

Præstenetværket: (L935-1028) (L1927-2027)
Opfordrende opbyggende (L939); (der var) ikke liv i det (L946); udspringer så det fællesskab (L960); Det kørte så lidt (på gamle traditioner) (L962); optakten til i hvert fald (L966); (og du kom med) på banen (966); en masse røre i det her (L976); en rund fødselsdag (L989); (de får os ikke) op i det røde felt (L993); broderkærligheden (L998); en smertens dag (L1007); en nødvendig dag (L1007); en smertens dag (L1008); (selvom) der var lagkage (L1010); havde bygget den op (L1016); legemsfællesskab, (hvor) du vokser sammen (1023).

Vores business det her, eller er det Guds business (L1928); vores hjerter, der er bøjede imod hinanden (L1932); bare at gabe over hinanden (L1935); en åndens dynamik (L1937); står ikke op på min talerstol (L1940); (vi har ikke nogen) klemme på hinanden (L1943); imod mørkets kræfter, imod mørket i det hele taget (L1951); tung ånd over Danmark (L1970) det åndelige klima (L1978); (på trods af, at) det er tungt i Danmark, (så er det) lettere her end i andre byer (i Danmark) (L1979); København er en katastrofe (L1985); et hestearbejde (et helt år) (L1989); er på nakken af hinanden (L2004); at sætte sig på (musikhuset) (L2008).

Vielse af homofile: (L1054-1098)
Det kommer til et klimaks (L1056); (ser vi konsekvenserne af det) hen ad vejen (L1061); (mange afledte spørgsmål) kommer der nu væltende (L1062); den har været på vej (L1072); (der er ikke nogen) anden vej at se ægte… (L1073); sort/hvidt (L1074); der er et skred i gang på flere planer (L1079); han har været i avisen (L1085); jeg er i stue sammen med dig (L1089).

Skilsmisse – genægteskab: (L1103-1137)
Sandhedsidealist (L1111); vi bliver nødt til at se i øjnene (L1119).

Debat: (L1142-1199) (L1303-1408) (L1813- (2031-2085)
(Drøftet, hvad er) kærnen i evangeliet (L1144); (det er så den,) vi står på (L1146); (der har været) på min banehalvdel (L1149); vi fulgte den dog til døre (L1164); hvad er der at vinde ved den (L1170); (som jeg så) havde taget hånd om (2x) (L1180/1); (men journalisten) han borede i det (L1188); vi blev skreget ud her på (TV2 Nord og dagspressen) (L1188); vi var på forsiden af avisen (L1190); så kørte sagen (L1191); det var jo fuldstændigt blæst (L1192).

Rygklap (her inde i menigheden) (L1318); lille mig, (ikke) (L1320); (han er jo) lynende intelligent (L1321); i kølvandet (på god mission) (L1325); for at koble mig af (L1339); (fordi man er) så skæv i hovedet (, når man ikke tager evolutionen for pålydende) (L1351); han skar mig af (L1354); da stallede han (L1356); missionærernes voldtagen af kulturen (ud over jorden) (L1376); på egen hånd (L1389); finde sproget (L1397); (kan du ikke) tage hatten af for det (L1403); skaber samfund og bygger mennesker op (og forhindrer den okkultisme, som ellers… (L1407); hvor meget frugt, det har båret med sig (L1822).

(Har altid forkyndt) meget bibelsk funderet (L2033); hvor mange vil blive opbygget (L2041); og som skal opbygges (L2043); bygge dem op (i troen) (L2044); (der virkelig) trigger på det (i dag) (2x) (L2047); (det er) lidt for sødt eller lidt for blødt (L2049); (Gamle Testamentes) tunge budskaber (L2051); (så der er) et overstået kapitel (L2056); (dommens dag) den endelige afgørelse (L2059); (en trosdimension) vi må stå på (L2053); du er købt (L2065); og vandre i (L2067); (men det) bliver frugten af, (at du har Kristus) (L2072); du er hans barn (L2073); (noget andet, som er blevet bygget op (L2079); som er blevet grebet (af det calvinistiske) (L2081); (calvinisme i USA) er virkelig en stærk bølge, som går nu (L2084).

Heksesagen: (L1211-1225)
Der var i vælten (på Præstenetværkets vegne) (L1213); (bare heksen,) der kørte frem med noget (L1215).

Helsemessen: (L1247- 1273) (L1772-1809)
Der meldte vi os på banen (første gang, det var); Jerikobønner (L1266); vi var ligesom tændte (L1266); de kobler sig på (jeres program) L1278); (voldsomme dæmoniske seancer) kunne få frit løb (L1774); Moses Hansen disciple (L1785); et fjendens område (L1788); vi være lys der (L1789); være der som lys (L1790); hen ad vejen (L1793); (hvis man) vil trænge igennem (L1796); han rensede templet (L1797).

Dialog: (L1428-1664)
(At lytte i Præstenetværket) en rigdom (L1432); vær åben overfor det (L1439); noget bredde på det (L1442); (jeg elsker) at være bred i min forståelse (L1443); vifte af forskelligheder (L1449); (jeg absolut har) mit eget ståsted (L1450); (bliver han) meget beriget (L1450); blive beriget af (andre folks holdninger) (L1451);

(traditionen) har meget stor vægt (L1461); ned til den rå bibel (L1462); (relationerne) står og falder med (L1466); (jeg kan da sagtens (sidde sammen med andre) (L1499); (læser biblen) men nogle andre briller (L1522); (en bibelforståelse han) slet ikke kan få ind i sit hoved (L1538); (Gud) være ophav (til synd) (L1541); hold da fast mand (L1543); (det Gudsbillede) kokser inde i min hjerne (L1548); mit ståsted (det er sådan og sådan) (L1575); (det er der,) jeg står (L1576); (det er der,) jeg hviler (L1576); ikke bygget på (L1591); også bygget på (L1591); den byggede meget på (L1595); en dag i evigheden (L1606); en pave (- eller en leder – for hele den evangelikale verden) (L1631); følte mig meget alene i hele verden (L1635); skævøjede (L1636); hente dem hjem (fra junglen, fra ørkenen) (L1637); en anden pave (L1638); tredje pave (fra den mere karismatiske) (L1639); du har hele pakken (L1656).

Kirkedage: (L1673-1766)
Være lidt mere power på (L1680); (forkyndelsen var) smadder god (L1687); finde veje til (at formidle evangeliet) (L1736); (mange forskellige) input og vinkler, vi ser på tingene (L1744); kristne står sammen (L1754); at stå sammen (2x) (L1756/57); at vi af hjertet er sammen (L1759); at vi af hjertet kan tale sammen (L1759); (præstesammenhænge, der) holder man facaden oppe (L1762).

Kirkevandring, 2. Pinsedag, Englevagt: (L1855-1922)
En anden vinkel (L1888); (taget imod den kærlige) hånd, der blev rakt ud (L1897); havde et vældigt stort hjerte (L1916).

Store ord: (L2093-2477)
(Sandhed): Syg i hovedet (L2095); (Virkelighed): (Guddommelig kraft): I skal vandre i ånden (L2139); (åndelighed): vandrer i kærlighed og vandrer i visdom (L2158); vandrer i kraft (L2159); (forskellighed): putte hinanden ind i nogle rammer, i nogle båse (L2166); (fællesskab): programstyret menighed (L2182) ikke bare kan cykle hen over (L2188); (erfaring): vi ville putte Ham i boks og låse fast, låse tingene fast i de gamle erfaringer (L2213); kan hvile på mange gode erfaringer (L2215); sætte det på vågeblus (L2219); (og sige) nu vil jeg spille golf resten af livet (L2219); jeg har optjent indtil nu (L2220); (oplevelse): pejlepunkter (L2229); sådan pejlemærker (L2229); (kan alligevel) ikke bygge på oplevelser (2232); det er krydderi på tilværelsen (L2233); nogle vejkryds i ens liv (L2234); det råd hverdagsliv (L2240); leve på den fede oplevelse (L2240); (Spirituel): (meget af det har været Gud), der ligesom har rystet posen (L2264); (tungetalen) i den grad sat i skammekrogen (L2275); (dialog): (jeg skriver), er kanon godt (L2298); (han skriver) er kanon godt (L2299); (pluralitet): (tolerance): jeg er rygende uenig med dig (L2348); vi skal køre den her tur sammen (L2348); (eget stort ord): (spontant synes jeg ikke) jeg kan diske op med noget (L2362): (gennembrud): (tro): i usikkerhed på mange planer (L2386); (lederskab): man lægger en kurs (L2398); lægger en linje (L2400); en gammel tante (L2403); (hun leder) gennem sin kaffeklub (L2404);

(slutord): (Gud,) jeg er godt nok kommet til kort (L2433); (vores vision), der ikke er helt skarp (i forhold til det, vi vil (L2442).

PERSONPROFIL FRI-05

Biografi:
Menighedsplanter (L32); redskaber, man bruger, (når man leder frivillige) (L120); livets skole (L121).

Praksissted:
Plante en ny menighed (L37); modermenighed (L38); øjebliksbillede (L53); trækker i trådene (L62); (kirken som et) legeme (L75); (som) lemmer, der fungerer sammen (L75).

Selvbillede:
Kæmper med livet (L251); (åndelighed… bliver også) en kamp (L252); (nådig Gud midt i) det her lort (L253).

Kaldshistorie: (L277-519)
(Kirken altid) en del af pakken (L289); den der suppe (man er vokset op i) (L307); del af den pakke, man er vokset op i (L321): vi slog op (L321); et stort område i mit liv (L326); vi mit liv til (L330); (havde svært ved at forestille sig) i det tøj der (L350); være et værktøj (til) (L353); (præst og familie) de er en del af det projekt (L357); menighedsplantere (L359); på den her rejse (L361); (en) der lige krydsede min vej (L364); (jeg) åbnede op for (min refleksion) (L365); en anden vej? (så) den der vej (L366); værktøjerne i stedet for det er ligninger (L370); (man kunne) spejle sig selv i (L377); (kendetegner) de der typer (L395); form for livskald (L396); (ligesom sådan) polaroidfoto (L397); der drypper ind i vores liv (L399); tanken har slået mig (L407); (matchede… den) kerne, jeg… har haft med (L426); søge nye grænser (L426); (teologi) et arkæologisk studie (L429); det støbte nogle kugler til og gav nogle værktøjer til (L431); blande det sam… op i (L436); får noget at spille med (L437); blandet det op med (L439); hvor jeg brændte… i løbet af et år var jeg brændt fuldstændigt ud (L452); bare gav den fuld gas (L453); landet, der flyder med mælk og honning (L454); det er sådan Den hellige Stad (L455); menighedsplantning (L457); bygge en menighed op (L464); bygge det der op (L469); plante det her *(bordbank)* studenterarbejde (L474); hun havde .. et hvidt stykke papir foran sig (494).

Åndelige oplevelser og Gudsbillede: (L525-633)
En klarhed, der kommer i.. tågerne af alt det, man skal (L545); sådan en klarhed eller fundament (L548); sker der jo mange ting på indersiden (L556); (ligesom) lukket nogle af de andre støjende ting (væk fra ens liv) (L556); (komme) strømmende af levende vand fra dit indre (L559); en dør, der åbnede sig indefra, (og

der kom en enorm fred og glæde) (L560); den indre side af livet (L575); (i gudstjenesten forventer jeg,) at Gud på en eller anden måde dukker op (L587); (et liv uden følelser), det er jo et dødt liv (L613); med at dukke op (L620); (hvor) Gud forbryder sig mod os (L622); (han kan godt) trænge sig på (L627); (blive ved) trænge sig på (L631).

Religiøs/åndelig/spirituel: (L148-235)
(Hvad der er) mellem himmel og jord (L158); (der er mere) mellem himmel og jord (L158); (det handler om at) sætte folk i bås (L171); (åndelighed) lidt mere flyvsk (L200); (betegnelse er en etikette) det glas her… noget religion (L234).

Præstenetværket: (L681-832) (L1678-1820)
(Mødes sammen med) nogle brødre (L689); bagside af medaljen (L706); (Kristus skal være) model for os (for indholdet af troen); fjeren til fem høns (L755); nærmest klæbede til mig (L756); må komme lys, hvor der var mørke (L778); Gud klipper ind (L794): (lukket brudtheden) eller at få klinket skårene (L802); revet ud af hans hænder (L813); blevet revet itu (L813); den vandring, man er en del af (L828); den lange, ..altså den lange bane (L832); bøn det åbner (L1692); (bønnen) skaber det rum (L1695); (erfaring af, at der sker noget) på den lange bane (L1700); (jeg vil gerne) give Gud ære for (L1712); skaber et rum for Gud (L1717); sådan en stor rullesten (L1735); når der først kommer fart på, så kan man ikke sige, hvad for en af skubbene, der gav det (L1736); mindre optaget af rødvin og fladskærme (L1744); (Præstenetværket, en) katalysator (L1746); (ikke noget særligt,) at de, der får løn for at gøre det (L1754); (altså billedet på sådan et) drejehjul, der drejer rundt (L1763); en meget enkel dagsorden (L1798); (folkekirkepræsterne, der er med,) de er jo alligevel stemplet (L1813); som kunne stemple ham (L1815); (det vil måske være) et kirkeligt selvmord (L1817); (deres) bagland (L1819).

Debat: (L844-940)
(Københavnernes tro): det vigtige arvegods (L854); den generelle københavner (L855). (Abort): løftet pegefinger (L881); (om man skal) rulle hele abortlovgivningen tilbage (L884). (Ateisme): akademikerdebat (L906); hardcore ateister (L909); (men de troede da på noget, altså) mere mellem himmel og jord (L918); (ateister) det er sådan et label (L919). (Nyreligiøse bevægelser): (det er jo blevet) mainstream (L936); blevet mere mainstream (L940).

(Vielsesritual for homofile – en folkekirkedebat): (L946-1917) (Simpelthen ikke) et stort slag (L955); (ritualet er) en sjov folkekirketing (L965).

Heksesagen, religionskritik og muslimer: (L1044-1155) Ballade mod præstenetværket (L1049); er vi slet ikke rustet (L1055); en sjov gammel kone (L1067); (optaget af lidt mere) mellem himmel og jord (L1071); hun laver jo ikke bare syltetøj (L1072); (det er jo) syltetøj med et twist (L1072); tegner sådan lidt du ved – øh.. os og dem op (L1089); her skal vi være hyrder og sige (L1100); lynhurtigt

bliver politisk (L1125); (ideologikritik,) så bliver du lynhurtigt stemplet (L128); (en eller anden bestemt) gren inden for politik (L1128); (det er så) tæt sammenfiltret (L1129); (og så prøver vi) at navigere lidt rundt i alle de her tilbud (L1147); (måde debatten om religion er på i Danmark, som er meget firkantet (L1154); (tror ikke, at) danskerne er så firkantede (L1154).

Samarbejde og samtale: (L1168-1379)
Rimeligt åben for (L1182); drømmer om (den samme fremtid) (L1183); en kirkelig dagsorden (L1197); "pro life" livssyn (L1202); i den rodebutik (som helsemesser) (L1236); (ikke som) den vigtige dagsorden pt. (L1158); (det var) dødssygt at mødes (L1276); (diskutere teologi) on the way (L1280); (jeg er) på vandring sammen (med ham) (L1299); deler vores historie (L1302); bærer en livstolkning (med os) (L1304); åbne for at høre (noget) (L1337); skifte over i et lidt mere missionerende gear (L1338); (hjælpe med) at få ord på (hvis de er) rimeligt godt på plads (L1344); mærke, hvor dybt det går (L1345); deler vores historie (L1348); ryge vandpibe (L1374); (og) dele livet (L1375).

Kirkedagene: (L1388-1448)
(Folk som i forvejen) har plusset for (L1393); (den måde,) vi laver kirke på (L1405); noget dialog omkring bordet (L1438); til at mødes så meget om så lidt (L1448).

Helsemessen: (L1465-1573)
Mange forskellige dagsordener (L1472); (de er jo ude) og sælge varen (L1478); (folk kan få) et vindue ind (L1480); (der) er vi alle pilgrimme (L1489); (de kommer) for at snuse (L1502); springbrættet til (L1534); det har jeg styr på (L1539); en sjov markedsplads (L1558); varer, der bliver leveret der (L1565); sådan er varen der (L1572).

Kirkevandring og 2. pinsedag, karveval: (L1581-1673)
God bredde i dem (L1606); folkekirken på en eller anden måde åbner op (L1629); (unge mennesker,) der vælter rundt (L1670).

Store ord: (L1833-2076)
(Sandhed): Han ??mailede?? det vel (L1848); ham har jeg patent på (L1849); (bliver altid) puttet i en form (L1852); (Virkelighed): den udspiller sig på (L1869); (individer, der) smelter sammen og hænger sammen (L1872); (Guddommelig kraft): han formidler sig (altid) (L1886); (der er altid) et du og et jeg (L1899); modtagerorienteret (L1901); Guds prikken til os (L1905); (Åndelighed): (det er nok) mere smeltet sammen (L1916); (det er ikke bare noget, vi sådan…) for ældre damer (L1917); (Tolerance): der er noget klinik over (det der pluralitet) (L2014); holdningsladet (ord) (L2027); misforstået godhed (L2029).

PERSONPROFIL FRI-06

Biografi:
De cirkler, hvor jeg ofte bevæger mig i (L78).

Praksissted:
Have højt til loftet (L122); har rummet en stor spændvidde (L127).

Selvbillede: (L197-252) (L469-499) (L699-755)
Den vandring, jeg er på (L198); bygge mig op (L201); gå videre på (L201); går tilbage… yngre år (L202); rejse, jeg er på (L207); forståelse er blevet bredere (L210); ting at gå videre på (L213); gå videre med (L213); (dengang jeg var) mere firkantet (L232); (jeg var) mere ude på… den ene fløj (L238); (jeg er kommet) ind på midten (på den måde) (L239); (det) sætter de pris på (L252); få læsset af (L487); (der er) klare grænser (L489); (lært) at finde nogle grænser (L492); usynlige grænser (L493).

Jeg lægger vægt på (L701); i den boldgade (der) (L723); (bruge) de her værktøjer (til noget) (L729); det har flyttet dem (L730); (det) har de sat ord på (L733); (man skal have) fingrene ned i mulden (L752); vandring med mennesker (L753); det kommer i spil (L755).

Livshistorie/Kaldshistorie: (L260-462) (L556-694)
Mine rødder (L264); sat spørgsmålstegn (L268); stillede spørgsmålstegn ved (L271); (Guds eksistens) har aldrig været til debat (L275); (tage stilling ikke bare som del) af en flok (L292); gik meget stille med dørene (L315); havde en drøm om (at blive) (L324); (mennesker) der kommer langt ud (L341); bliver drevet langt ud (L342); (han følte sig) langt ude (L346); (et arbejde, han var) død træt af (L350); der skulle nogle penge ind (L351); pludselig sang fuglene igen (L362); står lige midt i balladen (L380); del af summen (L382); nogle mellemregninger (L382); meget tungt (L383); (kommet rigtigt godt) på fode igen (L395); (sjove tanker), man kan kaste op i luften … lade den bold falde ned igen (L400); (alle) de ting, jeg (i forvejen) går med (L423); (Gud) har gang i (et eller andet) (L425); sjove … filosofiske tanker (L440); så kom alt i spil (igen) (L441); alt skulle jo vendes (en gang til) (L443); vende hver en sten (i det her) (L445); (vi drog ind for at have noget) at sparke bolden op mod (L447); summen af hele forløbet (L460).

Livshistorie fortsat (L556-687)
Måtte gå rettens vej (L573); en dør smækket i hovedet (L586); (eller) telefonrør smækket på (L586); en strandvasker (L606); (hun har) en særlig gave (til at tolke (L629); (med dem) hen over kaffen (L632); (du selv) en hovedrolle og spille (i din drøm) (L636); trække sine rødder (langt tilbage i livet) (L639); (eller) tråde langt tilbage (L640); tyggede jeg (noget) over (L640); glider (lidt) i baggrunden (L641);

ikke at der var millioner at hente (L646); styr på det papirmæssige (L646); alt det.. det vælter frem (L650); (have …) tygget over (det her) (L655); tyggede lidt over (L658); mellemmand (L661); jeg tudbrølede i bilen hjemad (L677); gjort noget dybt i mig (L685).

Religion/religiøsitet:
Klinge negativt, … i mine øjne (L141); bogstaven mere på bekostning af livet (L144); klinger negativt … i mine øjne (L147): det at være på vej (L151).

Gudsbillede: (L505-544)
(Det er) i gåseøjne (L509); lille jeg (L512); (rent faktisk) vil favne mig (L518); de to billeder (to forståelser); efter bedste beskub (tingene fungere) (L523); hive alle mine prædikener ned fra hylden (L531).

Præstenetværket: (L764-794) (L1561-1634) (L1865-L1907)
(Forskelle kan vi sagtens) parkere ude ved døren (L774); sætter ord på (L793); nøgleord (L1567); (relationer) på kryds og tværs (L1569); ting og sager (som alle ikke ser) (L1570); (bøn… derudaf) springer der andre ting (L1575); omdrejningspunktet (L1582); bøn baner vej (for noget); (L1594); vi har en rolle at spille (L1604); (vi er afgjort) en brik (L1611); en vigtig brik, … som spiller sammen med (L1611); i de her tider (L1870); et nøgleord (L1871); et nøgleord (for os) (L1871); et nøgleord (for os) (L1872); skære … ind til benet (af vores selvforståelse) (L1873); de sidste tider (l1893); i en falden *(bordbank)* (og syndig) verden (L1893); en falden *(bordbank)* verden (L1894); tumler med (L1906).

Debat: vielsesritual for homofile og servicekirken: (L828-994)
(Noget) monumentalt (selve hele debatten) (L830); ud af en tangent (L831); (er kirken) et serviceorgan (L847); i gåseøjne (L847); (skal) have alle varer på hylden (L848); (eller er kirken) en vandring sammen (dog ledt) eller drevet af et højere mål (L850); det lever hos mig (L857); debat begyndte at rase (L876): lå til højrebenet (882); (fire forskellige) sten at stille sig på (L897); (startede med) hvor står du henne på én af de her fire sten? (L902); startede med… bordet rundt (L904); jeg står på den her sten (L904); jeg står… mellem de… to sten (L905); hele vejen rundt (L910); ingen… meldte pas (911); (hvilken) sten står du på nu? (L912); tre ud af fire havde flyttet sig (L913); vi tre sagde med en mund (L923); så langt vi har lys over det (L924); i tråd med vores holdning (L933); henvendelse på den konto (L940); (ikke) debat, der er lukket (943); (hvordan) vi måler ud (L968): (apostles og profeters) grundvold (L970); (mennesker for hvem, der kan være) sprækker i det her (L987); jeg er også på vej (L987); mit mål (L988); mere åbent end blot en lukket forståelse (L992); mere bredt end blot en smal forståelse (L993).

Heksesagen: (L998-1086) (L1635-1660)
(Sag) kørte (L1000); (været ude i) grænseland (L1013); (noget) heksekunster (L1014); uskyldig indpakning (L1015); det kirkelige og profane landskab (L1021);

(forskelligt) som nat og dag (L1932); langt stykke af vejen (L1034); (vi forstår) baglæns (L1043); på den ene side og på den anden side (L1053); (uden dog at være) helt klar i spyttet (L1056); (Vi kom) i vridemaskinen (L1060); mediernes vridemaskine (L1061); fører pennen (L1064); (langt stykke) hen ad vejen (L1066); vælger (æh) den vej (L1068); (komme i den der) vridemaskine (L1069); (en anden) klar vej (L1073); (uden at vælge) offentliggørelsens vej (L1079); gennemsyre nedefra (L1080); del af min fundering (L1082); kommet under en fælles hat (L1638); i visse præsters øjne (noget negativt) (L1639); slog til lyd for (L1646); slået i hartkorn (L1651); i deres optik (L1652).

Behandlere og Helsemesse: (L1091-1115) (L1265-1406)
Dukke op i mit hoved (L1107); (dem, der) trykkede lidt på (L1311); (havde) slået os op på (L1327); det muliges kunst (L1356); (nogen) melder sig under fanerne (L1358); (vi formåede ikke) at knække (L1374); (for) umodne (og uerfarne) (L1383); (for at) læne mig op ad nogen (L1384); (komme med nogle) færdigkøbte løsninger (L1393); (det blev) noget halvkvalt (L1405).

Jehovas vidner: (L1116-1148)
Stilnet af (L1124); Lukkede (jo selv) op for debatten (L1129); de kom til min dør (x2) (L126); bare og lukke døren igen (L1128); rørte (et eller andet) i mit hjerte (L1136); (mand) blev koblet på (L1139); apologetisk… åre (i mig) (L1145).

Dialog eller ikke: (L1155-1219)
Ikke udelukke hen ad vejen (L1156); kører ud af et spor (L1159); (jeg skal bare) bankes på plads (L1163); men det vender også begge veje (L1208).

Kirkedagene: (L1228-1260)
Ekstratilbud (nede på havnefronten) (K1230); sofahjørne (L1234); det kirkelige landskab (L1253).

Samtale og samarbejde med andre kirker: (L1417-1552)
(Kirkevandring har) ligget i dvale (L1420); lagt helt ned i skuffen (L1421); de sendte bud (x2) (til min kollega) (L1423); kommer ud på gader stræder (L1427); gå i den march der (L1429); ikke bare inden for murene… også gå ud på gaden (L1440); (2. Pinsedag) udbygge et netværk… udbygge relationerne (L1462); (ikke) en broderpart af min tid (L1463); (for mine…) brødre og søstre (i folkekirken) (L1499); (St. Bededag) (Holdning bag valg… nok) i bund og grund (L1531); ladet andre løbe med L1534); (har været) lavt blus (L1535); (Karnevallet) en god flok (har engageret sig) (L1545); tage hånd om dem (L1547).

Store ord: (L1672-1930)
(Sandhed): (tale om en verden, der er) sort/hvid (L1694); (noget, der er) sort/hvidt (L1694); (noget der) bliver gråt (L1695); spillet en rolle (L1696); (virkelighed): (guddommelig kraft): på agendaen (i vores kirke); (åndelighed): mere mellem

himmel og jord (L1744); (forskellighed): (fællesskab): små livsprojekter (L1770); (erfaring): levet liv (L1777); brændte *(bordbank)* det ikke *(bordbank)* i vore hjerter (1790); det brændte i mit hjerte (L1791); (oplevelse): (spirituel): (ikke noget) lige popper op (L1817); (dialog): vigtige ingredienser (L1824); (pluralitet): (tolerance): i min optik (L1843): ligger i bunden (L1845): at trække tolerance så langt ud (L1850); (slutord): konfessionelle mure (L1923); tænkninger, som må dø (L1923); konfessionel grænsedragning (1929).

PERSONPROFIL FRI-07

Biografi:
Jeg rejser land og rige rundt (L55); en slags mellemmand (L61); ikke verdens bedste titel (L85); (hvis ikke) inden for portene (L86). Forskellige ting kan være i spil. (L106).

Selvbillede:
Åndelighed er sådan oppe i tiden (L164). Refererer til folk i sit bagland (L223) måske modsat folk, som har et andet ståsted (L233). Jeg lægger vægt på (2x) (L666); bygge relationer (L669); menigheden ud af kirken; kirken ud af boksen (L674); kører Alfa kurser (675), har lagt vægt på (680); en drivkraft (i tjenesten) (L737).

Kaldshistorie: (L245-430)
I mine unge dage (L256); lad Gud få sin vej (L278); vokse noget frem (L288); (et kald til) at skifte spor (L288). Mit hjerte, det bankede (L297); kan jo i bakspejlet se (L310); søge Guds ledelse og vej i det (L313). Noget, man fanger (L362), pludselig var han væk (L366); hver dag er en gave (L642); (det ligger) ligger i rygsækken eller i bagagen (L647); (hver dag) er Guds gave (L647).

Jeg fik nogle redskaber (L377); at bygge en menighed op (L395); ikke hente sådan noget hjem (L398); fuld målrettet menighed til punkt og prikke (L408); skal vi hele tiden køre det på motivationsfaktoren (L413).

Præstenetværket: (L434-635; 1492-1621)
Hvad er det lige, vi lukker op for? (L469); meget stærk aften (L473); rammer lige i plet (L476); spille en rolle (L479); bare lige springer ud (i det) (L484); kæmpede lidt med Gud (L485); (man) fra en side af (L496); ikke har kunnet sidde i stue sammen (L497); hen ad vejen (L502); smelter man sammen (L503); (fået mail) af forskellige veje (L524); den ene prædiker i øst og den anden i vest (L530); samle det op og få det til at hænge sammen bagefter (L532); (er) to nøgler (K597); favne flere og flere (L599); fredagsbøn (K609); En by på vej (L619/622/23/24); åbner borgmesteren rådhuset (L628); bærer for byen (L635). (Om karnevallet): kirken her har lagt hus til (L1474); englevagten (2x) (L1475/76). (Om præstenetværket): bygge broer (L1493); (vi har) et mål (L1496); bygge broer (imellem hinanden); vandre sammen (L1500);

(blive) i hver sin lejr (L1506); den ene dag til den anden (L1509); englevagt (2x) (L1520/22); vokser venskaber (frem) (L1535); den samme nød for (mennesker) (L1540); blussede op (L1590); Gud arbejder på (L1606); fred i gaderne (L1613); nøglerne (til forandring) (L1619).

Frikirkerådet: (L446-L465)
(Lade) baptistpræsten hvile lidt (L446); (ikke) helt velkomne i flokken (L453); de rigtige og de forkerte (L463).

Alfakurser: (L695-738)
Køre den historie (L695); bygge nogle broer til mennesker (L700); folk strømmer ikke i kirke (L705); (kurser har gjort), at jeg har holdt ud (i mange år) (L730); (han har set nogle ting, som vi kunne) strække os efter (L736); en drivkraft (i tjenesten) (L737).

En åndelig oplevelse: (L743-799)
(Oplevelsen) hænger ved endnu (L744); inspirationen ebber ud (L761); (journalist har) ude i byen hørt (L768); blev simpelthen Guds hilsen til mig (L785); stærk oplevelse (L798).

Dialog med kristne ledere om islam: (L854-930)
For meget sprængstof (i sammenhængen); jeg kører bare løs (L849); en hel masse røre (L863); kørt i aviserne og kørt internt (L874); vi gå ud (og sige) (L875); stå bag (L892) (2x); (ikke) stå bag (L893); lægge det til rette (for jer) (L894); leve side om side (L913); mål vil ikke være (at undlade mission) (L916); en grøft … modsatte grøft (L924/25); få taget brodden af (L926); (ikke) enkel vej frem (L929); løbende debat (L988); oppe i tiden (L988); hvad vi lukker op for (her) (L996).

Kirker nærmer sig hinanden: (L936-978) **Samarbejde med folkekirker:** (L1404-1466) Mødepladser (L945); lidt røre i vandene (i øjeblikket) (L958); (støtte til en moske vil bryde noget af den enhed) der er bygget op (L969); på den kristne front (L974); set fra vores vinkel (L974); (ikke tale samme, blive i) fordomsboble (L978). Bås hører du hjemme i … forskellige båse (L1421); (oplevet) har bygget bro … kan vi bygge bro (L1444). (Eller vi kunne) bygge kløfter – eller grave kløfter (hedder det) (L1449); (kunne) bygge mure (L1454); (hellere) bygge broer end at bygge mure (L1455); murene skiller os (L1456); række hinanden hånden og stå sammen (L1463).

Heksesagen: (L1042-L1098).
(Ikke) frontfigur (i debatten) (L1042); (hendes) seance (L1057); (okkulte kræfter) på spil (L1058); (vi var lidt) sortseere (L1060); (langt) hen ad vejen (en debat) (L1063); (hvornår bare) en uskyldig leg (1065); se frugten af (L1071); (fremstå som) mørkemænd (L1075); set i bakspejlet (L1075); fare ud i avisen (L1079); være lys og

salt (L1082); ordentlig storm (af debat) (L1086); synsvinkel (L1091); afsløring (L1091); (åndelige kræfter) var i spil (L1092).

Debat og omvendelse: (L1109-1124)
Det vender lige modsat (L1109); (ikke) alle veje fører til Rom (L1118); (Ikke det på den måde) sætter spor (L1123).

Behandlere og helsemesse: (L1168-1210) (L1359-1392)
(Hvis ikke) vi står på det samme fundament (L1170); (vil jeg ikke) drømme om (at samarbejde) (L1178); (samtale skal) bære frugt (L1191); (frugten) ville blive (L1196); øjnene op (for Kristus) (L1198); (kvinde) dybt involveret (i det okkulte); (og drev ikke) en forretning, (men hvad kalder man) (L2101); (med) alverdens ting og sager (L1202); (hun får det) renset ud (L1207); frugten (et samarbejde) ville ligge meget, meget langt væk (L1209). (Prøve at) grave ind (bagved) (L1383); (vil gerne) vise vej (til andre) (L1385); (ikke) hente noget fra dem der af (L1392).

Kirkedagene: (L1219-1357)
Biskoppen inviterer bredt (L1222); meget bredt (L1224); håndfuld (frikirkepræster fra Aalborg) (L1228); (kalde det) et spor (2x) (nede på havnen) (1244/45); kirkelig markedsplads (L1246); (på mange måder en) markedsplads (1255); (den) markedsplads (1257); (sådanne) pladser, (sådanne) fora, (hvor) kirkedanmark (mødes) (K1277); kirkefolket (L1279); rammer os (L1283) *(bank med kuglepen)*; så bred en vifte (L1284); rammes af noget … ikke alt ramme alle (L1284); Guds børn (ikke bare, andre også) Guds børn (L1289/90); (frikirker meget mere) på banen (L1300); grobund (videre arbejde) (L1301); (ikke) berøringsangste (L1319); osteklokke eller boble (L1324); baggrundstæppet (for foredrag) (L1340); rejse sig (efter krise); rørte og grebet (af det) (L1347).

Store ord: (L1631-1885)
(Sandhed): slår det fællesskabet i stykker (L1634); (er) en byggeklods (i relation) (L1635); vigtig byggeklods (L1635); mange veje til Kristus (kun) en vej, der fører (til Gud) (L1652/53); på den åndelige front (ikke flere sandheder) (L1659). (Virkelighed): koble sammen med (sandhed) (L1665); vokset frem (i mig) (L1671); vi er et resultat (af) (L1688). (Guddommelig kraft): at lukke op for (Guds kraft) (L1702): hvornår tanken er ved at være tom (L1704); (magten) i hans hænder (L1712). (Fællesskab): bygger små grupper (x2) (1746/7); sivede ud (L1751). (Erfaring): samlet op gennem livet (L1757); godt og ondt (L1757); får hen ad vejen (L1766); kobler tro og erfaring sammen (L1767); (Oplevelse): troen bliver bygget på (L1779); (går) galt i byen, (hvis de) bygger på (L1782); bygge på det fundament (L1784); Kristus er vores klippe (L1785); (den) sikre grundvold (L1786); stormer omkring os (L1786). (Dialog): Udadtil og indadtil (L1810/11); enmandsstyret (af præsten) (L1813); finde en vej (L1815). (Pluralitet): finde vej gennem (L1831). (Afrunding): (ikke) brænde inde (med noget) (L1863); (noget, vi gør,) må dø, (for at nyt) liv kan spire (L1885).

PERSONPROFIL BEH-01

Praksissted:
Enkeltmandsvirksomhed (L47).

Selvbillede: (L47-121) (L313-365) (L587-663) (L782-787)
Godt navn (L49); det lever jeg på i dag (L53); (har ikke) sådan en vifte (L58); jeg har mange rækker, jeg kan bevæge mig i (L59); en åndelig evne (L83); (med lys og kærlighed) på sin vej (L84); og finde kernen i sin selv (L90); finde en vej ud i lyset (L90); hurtigt kan vandre på med fred i krop, sind og ånd (L91); det er den vej, man skal kigge på, mange mennesker har brug for at finde (L93); andet kradser på (L93); jeg er meget kontant (L99); gå i spidsen vise, at man selv har gået vejen (L102); (jeg er sådan) en kriger – altså livskriger (L108); jeg er banditten (… i alt det her) (L108); på en positiv vej (L103); jeg er ikke vildt og jeg er ikke brændende (L115); ud på en ordentlig vej at gå, hvor vi kan gå (L119).

(Jeg undgår selv) at hoppe med i den (L315); vægtskålen i balancen (L317); (nemmere og) kigge på engle end at give de her mennesker en hånd med (L320); engle har vinger (L318); den brænder sammen den der (L329); grøften bliver større og større imellem dem og os. Den bliver bredere og bredere (L330); den der magnetisme, (hvor du nu kommer i dag) (L324); åbner nogle meget store døre til verden nu (L336); en kæmpe stor dør (L336); (det er) en kæmpeport … med at blive åbnet (L337); det lys, der kommer (L338); jeg er en bølle (L347); sætter mig op på en piedestal (L355); skal man ud på de der skæve brædder, hvis man får, gør noget skævt i ens liv (L361).

En vej, hvor de står (L593); trille en tåre i sit eget hjerte (L594); få dem ud på vejen (L596); når vi går på gaden (L607); om det er dets tæer og om kildrer noget (L613); få repareret deres børn (L616); (men det tager jeg) med oprejst pande (L625); kan smide en masse penge ud til (L635); (der skal) lege dommere overfor andre (L637); går nogle trin op ad vejen (L639); hurtigt spærre én inde (L650); spærres inde i noget (L651); ind i det lys, det skal være (L652); du kan blive spærret inde (L653); jeg er sådan en rebel (L654); jeg er Rasmus modsat (L656); (ikke nogen, der) har den eneste rigtige vej (L660); den rigtige vej at gå på (L661); hvad vej der er rigtig at gå på (L662).

Bevæge sig med sit hjerte (L783); sandheden i sit hjerte (L784); gå den direkte vej (L787).

Kaldshistorie: (L371-547)
At bygge det op (L380); en ensom vej at gå på (L387); jeg kan sagtens bevæge mig (L400); hurtig på tungen (L402); så åbnede det sig virkelig dørene (L430); får se både lyset og mørket (i det her) (L445); det skal være hjerte og kærlighed (L449); tænde og slukke for det (L473); man tænder aldrig helt eller slukker aldrig helt for

det (L473); vil altid stå en dør på klem (L474); (du) har i dit hjerte (L476); (jeg) har i mit hjerte (L476); få sig en læreplads, få sig et job og få tjent nogle penge og lave en familie (L489); og kigge lidt ind i den her åndelige verden (L496); jeg lægger din mappe i bunden (L499); (at man har fået lov til) at gå den vej (L519); (jeg bliver) ligesom bøjet derhen (L520); jeg er ikke løbet efter noget (L524); så væltede folk (bare ind) (L526); jeg er verdensmester (L529); (fordi han har) begge ben på jorden (L545); en god forfører (L546); ikke negativ forfører (L547)

Religiøs/åndelig/spirituel: (L137-307)
Et mål at gå efter (L139); det at lukke sig inde i en kuppel – i en kapsel (L142); lukke sig inde i en klokke (L142); (der har jeg) snuset til det alt sammen (L149); et åbent sind (L152); det er deres vej at gå (L153); målet er det, der viser os vejen (L154); putter noget ned over hovedet (på folk); dommedagsprofetierne (L168); forkert vejbane (L171); i mine øjne (L171); et kæmpe lys for mig (L192); (kan så være) faret vild indeni (L194); gået over på den anden side (L201); nu er vi helt nede og kravle (L203); troen i vores hjerter (L208); går med i vores hjerter (L208); mere gakket (L223); dørene bliver mere og mere åbne (L223); vi sidder med lyset (L259); jeg fanger ordene (L261); ligger i så mange grøfter (L262); samle det hele i en boks (L264); nye flasker, altså eller hvad skal man sige. Det er den samme vin, det er bare nye flasker, ikke altså, der bliver puttet på (L276); (ikke mig), de rev benene væk under (L281); vi åbner nogle større porte (L290); vi åbner nogle meget store porte (L291).

Folkekirken: (L668-773)
(Bliver jeg ved med) til her forleden (L673); (til jeg) forlader skuden (L677); (smide det der) kadaver (ud) (L685); den der sidste stund (L687); det ritual i mit hjerte er positivt (L688); folk jo virker lidt gak, gak (L693); (??) cirkus (L694); (de tror, det er) de evige sandheder (L697); hvis vi brænder alle kvinderne, så er vi fri for alt det pjat med sex (L698); knald på energien (L710); lukket inde i en boks (L720); (det er det), folk stritter (L720); (jeg) stritter ikke (L721); (man kan så ind sådan et sted og) hygge sig også (L725); kunne levere de penge (L726); også spild af penge (L729); er gået over på den anden side (L735); (få nogle) nye tanker inden dig (L745); (fået det meget bedre) inde i sig (L749); lyset var kommet tilbage i hendes øjne (L749); er verdensmester (L750); luller vi os ind (L762); de er hyggelige nok (L763); ensporet (L764); pådutte (L769).

Debat: (L794-923)
En revolution inden i mig (L799); (homofile): lidt firkantet (L824); fagre nye verden (L834); de der vestjyder (L836); mormontilstande (L837); stille mig til dommer (L839); jeg har lavet det her (L842); så må man lægge låg på (L850); (debat med formidlere): går mine egne veje (L855); så følger vi den vej, vi er kommet her, for at gå på (L865); ude på vejen (L867); rene mennesker (L867); få sat nogen ord på (L873); ved et bord ikke (L874); på godt og ondt (L874); så falder verden sammen (L881); have en bid brød (L883); der falder uheldigt ud. Ligesom hjemløse præster

og der er tyve og banditter alle vegne (L891); (fordi de tror, det er den) mest rigtige vej for dem (L893); vi kører kanon godt sammen (L906).

Dialog: (L929-995)
(Det var) en fed følelse (2x) (L934); (kunne jeg) svære ud bagefter (L935); en kanon oplevelse (L941); med et smil på læberne (L945); den alternative vej (L946); (prøve at se) før vi fordømmer det (L955); trække den kristne side ned over hovedet (på andre mennesker) (L966); de står der (i deres liv) (L972); pege fingre af (L975); åbne nogle nye døre (L982); åbner nogle nye døre (L988); (hvis vi tør være der, så) åbner vi nogle nye døre for os selv (L992).

Helsemesse: (L1000-1041)
Sigøjner op i mig (L1003); kanon åbning (L1008); dørene åbner sig (L1009); vi åbner døren (L1018); kunne åbne sit hjerte igen (L1023); min fantasi (siger mig) (L1033); (vi er nødt til) at åbne dørene (L1034); (vi er) hjælpere for verden (L1039).

Store ord: (L1049-1417)
(Sandhed): (Du er nødt til) at finde en vej (inde i dig til Gud) (L1052); (uden at du) lukker dig inde i en boks (L1054); satte ham virkeligt til vægs (L1055); (sandheden er) gå vejen der. Gå vejen. (Sandheden er at turde) gå sin vej (L1058); (virkelighed): (det er den) vi sidder i (L1077); (Guddommelig kraft): ham healeren (=Jesus) (L1089); (inde) i vores hjerter. (L1095); (Kærligheden i vores hjerter (L1096); når der ikke er nogle døre, der åbner sig (L1115); (hvorfor) slipper du ikke håndtaget, mor? (L1119); slip nu håndtaget (L1121); flyde over i den anden verden (L1122); (åndelighed): som et kæmpe lys (L1138); (til os om) at åbne øjnene (L1138); lukke det inde og gemme alt det, der er grimt (L1139); kan de punktere den der (L1142); den der Hitler side (L1143); (forskellighed): som en læreplads (L1151); (fællesskab); en mandeverden (K1179); (erfaring): pludre om Syrien (L1195); mere dybde inden i dag (L1206); hvile derinde. Være derinde (L1207); det er den dør, der altid står på klem (L1210); (oplevelse): en rå knægt (L1223); (dialog): (pluralitet): et fy ord (L1270); (tolerance): kærlighed i sit hjerte (L1284); (tænk på) at I er lys og kærlighed. Send lys og kærlighed (L1293); (laver en meditation og) sender kærlighed ud i verden (L1296); går og hænger lidt af (L1298); har rodet sig ud i noget (L1298); vi er hoppet på den (L1300); vi sender det, den kærlighed ud (L1302); dit eget gebet (L1308); (tilgivelse); (slutord): naturens gang (L1339); bøller (L1350); var vildt gang i den (L1352); ikke behøvedes at indtage en masse skidt (L1354); den der indre missionske side (skal dø) (L1359); så kan lyset komme ind igen (L1360) ude i.. på landet (L1385); den eneste rette vej (L1395); være i den boks (L1396); griner lidt i skægget (L1409); kan man næsten blive stenet (L1411): blive stenet (L1411).

PERSONPROFIL BEH-02

Biografi: (Uddannelser indenfor) den spirituelle afdeling (L83); (kurser indenfor) den boldgade (L85).

Praksissted:
Forretning (L218); (fortæller folk) nogle små ting (229); (der kommer) mange førstegangs (L340); brænder jo meget for (at holde kurser) (L415); brænder enormt meget for (at lære fra sig) (L416); (clairvoyancen og så) droppe alt det andet (L441).

Selvbillede:
(Bandeord) det fløj lige ud af munden (L159); rense rummet (L164); at mærke ind ad (2x) (L189/90); tingene hænger sammen (for hende igen) (L443); (grundig) i mine ting (L450); (med) høj etik (L450).

Kaldshistorie: (457 -679)
(Fået) nogle informationer (som barn) (L469); udviklet mig den vej (L503); rendt til håndlæsere (L504); (møder mennesker) på sin vej (L506); de her alternative ting (L508); faldet på plads (L520); blev tungt (L554); skulle trække det (L554); gået i gled (L566); en helt anden vej (L571); jeg plejer altid at sige, at dengang, dengang jeg var 25, da sagde jeg altid, at jeg havde erfaringer som én på 40. Ha! Nu er jeg 40, ikke, nu har jeg erfaringer som én på 80 (L574); udviklingsproces (L583); (arbejde med) de her ting (L607); det ikke målbare (L616); du går på stranden og skal samle papir og sådan noget op (L617); de her ting (L624); tingene hænger sammen (L638); prøvekaniner (L644); rense hus (L678); lyst til at fortælle (L679).

Praksis: (L683-1245)
Rense huse (L683); fra den anden side (L698); skal hjælpes hjem (L698); startede op (2x) (L707); ligger bare sådan dybt i mig (L725); (give mig et) kærligt skub (L747); (den spirituelle) vej (L748); aha oplevelse (L791); dum skid (L802); lægge vægt på (L635); kærlighedsfronten (L840): min hjerne den står fuldstændig stille (L874); (den her) blåstempling (L902); (en) blåstempling (L904); Det har jeg ikke. Nej. Kender du nogle steder, så hører jeg det gerne (L960); det der mellem himmel og jord (L975); været kloge mænd og kloge koner (L992); mere mellem himmel og jord (L1003); mere mellem himmel og jord (L1014); noget større end mig (5x) (L1014/15/16); der kommer oppe fra (L1057); ligger på briksen (L1119); kraftfuld.. livsenergi (L1148); Vi har en Michael Laudrup – en fodboldspiller. Hvis jeg går til fodbold.. altså, jeg tror ikke, jeg kom på førsteholdet, vel. Men selvfølgelig med at træne og træne og træne, (mm) så kunne det godt være, jeg kunne få flair for det, ikke også. Ligesom en dygtig pianist (mm) eller ét eller andet, ikke. Han har nogen, noget medfødt i sig, den mand (L1162-1165); styre de der evner (K1179); jeg har ikke stillet ind (K1181); går det i gang (K1183); og lukker ned (K1183); går ikke åben hele tiden (K1184); man går åben (K1184); sgu bestille en tid (L1194); med

ind i billedet (L1197); (folkekirken): dejlig fornemmelse (L1217); meget mere mellem himmel og jord (L1236).

Debat: (L1264-1399)
Dybt tragisk (L1269); oppe i.. inden i (L1270); en trist sag (L1278); det slår klik (L1282); mere på banen (L1291); det ned på et plan – på jorden (L1292); (homofile): sætte mig ind 110% ind i det (L1326); være åben (L1356).

Samarbejde og samtale: (L1405-1479)
På tankeplan (L1416); ovre fra den boldgade der (L1425); (man kunne jo) fordybe sig (L1455).

Helsemesser: (L1485-1576)
Mit eksamensbevis *(jf. stemmeføring)* (L1494); blåstemplingen (L1494); ting og sager (L1503); sælge mig selv (L1542).

Store ord: (L1611-1688)
(Sandhed): en hvid løgn (L1621); (virkelighed): en helt filosofisk tanke (L1641); (Guddommelig kraft): (åndelighed): (forskellighed): (fællesskab): en god kemi (L1731); (erfaring): (oplevelse): (dialog): afmystificere (L1773); (pluralitet): (tolerance): (kærlighed): (slutord): (nu har jeg jo bare messen) op i hovedet (L1906); (hvad skulle) målet være (L1930); (fuldstændigt) smadret (L1936); (have) fødderne oppe (L1937); og stifte mere bekendtskab med. Ja. Altså det.. altså.. ikke sådan (L1960) (jeg ved, at) han holder til (et eller andet sted) (L1962); (folkekirkens stand) jeres bod (dernede) (L1671).

PERSONPROFIL BEH-03

Biografi:
(Spørgsmål dukker op) hen ad vejen (L31); været en tur henne over (coachuddannelse) (L56); (det skal jeg lige) spørge min revisor om (L722);

Praksissted: (L91-165) (L785-859)
Min vej har jo så også dem (L209); i min verden (L127); guddommelig vis (L635); på selvet herinde (L807); (ikke alle går ud og) opfinder den dybe tallerken (L808); (det er) ping pong) (L853)

Selvbillede: (L171-219) (L274-305) (L385-443) (L483-536) (L641-762)
Hvor der er noget kød på (L176); (det andet) det er spild af tid (L180); så jeg vil godt ind under huden (L183); (dem) der er parat til at flytte sig (L184); have ændret retning i deres liv (L186); vi er i samme båd (L276); på den store helhed (L280); ikke løfte opgaven alene (L282); egen lille frimærke (L285); jeg lige bider mærke i (L300); ud fra det plan, de er på (L304).

Noget håndgribeligt (L386); bevæger sig i den verden (L402); kan magte det.. magte den energi (L403); en katalysator (L403); (des bedre) kanal (er du) (L415); vil diktere mig (L415); (så) stejler jeg (fuldstændigt); ikke lægge bånd på den energi (L418); blindtro (L423); så var hun blevet brændt på bålet (L426); jeg stejler (L433); guddommelig gave (L435); (ikke) sætte i system for mig (L436); dem tager jeg hatten af for (L442); (giver nogle) redskaber (L443).

Når vi står deroppe (L492); gå ind i dig selv (L512); åben op for (L512); mudret til (L514); kan lukke af for (L515); alt støjen (L515); ind i en kerne (L515); min indre frygt, der afspejlede sig (L528); kommet ud over (L529); (det der bliver for) langhåret (L534);

Pådutter (personen noget) (L655); pådutter noget (L677); du går ind i det (L681); gennemskue dem (L686); (parate til at så flytte sig (L692); jeg kan uddybe det (L693);

Hen ad vejen (L708); stordriftsfordele (L715); (de) pådutter ikke nogen (L724); pådutter andre (L733); hvis de vil tro på en sten (L735); (så jeg behøves ikke nogen til) at sidde og diktere, hvad jeg skal gøre (L758);

Kaldshistorie: (L311-380) (L444-479) (L542-631)
(Energien) bare boblede igennem mig (L320); at skubbe det ud til siden (L323); at lukke ned for det, (sådan) at det ikke kører hele tiden (K346); set gennem den der ydre skal (L354); så igennem tiden (L359); at lukke ned for det (L361); åbne for det (L361); det virker bare ikke på lottotallene (L368); arvesølvet (L452); alt strittede i mig (L457); (undervist af nonner..) været i den gamle skole (L478).

Funderet i sig selv (L557); inden i deres egen kerne (L560); som blinke med øjnene (L577); de er så højt oppe (L577); i deres verden (L580); i bund og grund (L582); livet, det er skruet sammen (L582); kunne favne alle (L588); skære alt bullshit'en fra (L588); (de der mere) bølleagtige (L618); lærestreg (L630).

Religiøs/åndelig/spirituel: (L227-270)
Dækker sig ind under (L229); én med stort hvidt skæg (L234); blind tro (L237); det er den evige sandhed (L239).

Debat: (L865-1070)
Arbejder ud fra blindtro (L867); er jeg allerede stået af (L868); der er nogen, der hopper på den (L884); så stejler alt i mig (L901); (fokuserer på det) jeg stejler imod (L908); så graver i (deres historie) (L931); er blevet påduttet (L932); (de gjorde sig) til dommere over et liv (L945); (der skulle jeg) tage mig selv i nakken (L947); (der skulle jeg sådan) tage mig selv i nakken (L965); så sætte det derude (L965); stille sig ud på sidelinjen (L965); (hvis jeg har) neglet en præst (så snakker jeg med dem);

så firkantet (L1022); samme diktatur over det (L1023); (præster) der er rigtigt meget firkantede (L1025); bliver faset ud (L1025); fyldstof (L1033); (kommer) med den evige sandhed der (L1042); så er jeg stoppet (L1047); så har du jo åbnet en ny dør (L1063); så er jeg den, der er stået af (L1066); spilde tiden (L1067); pådutte andre den (L1070).

Helsemessen: (L1081-1184)
Blev jeg fanget af det der med at møde.. farverige personer (L1083); god energi derude (L1085); måske tegner deres billede på en anden måde (L1093); andre grene (L1095); suge noget erfaring til sig (L1096); få lidt ping pong (L1139); (de siger) de er blevet trukket derhen (L1153); sætte ansigt på de personer (L1169); dækket både selvudvikling og det spirituelle (L1165); nogle fantastiske redskaber (fysisk) (L1165); (problemstilling) har været klar til at kigge på (K1168); få nogle redskaber (L1173): finde de redskaber (L1173); det giver jo sådan en vis varme (L1177).

Islam: (L1200-1254)
Jeg virkelig fik øjnene op på (L1203); der er stille og rolige (L1204); står ude med bannere (L1208); det var en øjenåbner (L1219); der lille firkant der med (nu er vi tilbage ved..) (L1232); helt nede på jorden (L1238); bliver påduttet dig (L1249); lader sig pådutte af en blindtro (L1251); (ingen skal) pådutte mig noget (L1253); (sådan et lille) sidespring.

Store ord: (L1260-1679)
(Sandhed): (Virkelighed): (Guddommelig kraft): hvordan jeg bliver fyldt op (L1291); guddommeligt tag selv bord af energi (L1292); rejste ind på sygehuset (L1312); det er langt ude (L1320); underverden (L1326); (klient har et eller andet) tungt behov (L1328); jeg rejser efter (L1328); underverden (L1334); mellemverden (L1335); øvre verden (L1339); (katolske kirke) fik aflivet (L1349); der er mere mellem himmel og jord (L1362); (forskellighed): farve vores verden (L1387); pådutter (L1388); (fællesskab): vi er jo ét eller andet sted flokdyr (L1395); vi er flokdyr ét eller andet sted (L1398); (erfaring): opfinde den dybe tallerken (L1403); (oplevelse): (det er jo dem) som der farver det arrangement (L1425): lidt efter lidt åbner op (L1429); (lukke af for) de tanker, der flyver og farer (L1446); meditere som en sten (1452); altså lade jorden dreje rundt (L1455); meditere sim en blomst (L1456); nøgleordet (er at vælge) (L1520); (biblen) en guideline (L1548); (dialog): (pluralitet): pådutter andre (L1586); er påduttet (L1588); ind i blindtro (L1588); (tolerance): (der bliver) påduttet af andre (L1601); øjenvidne (L1620); helt nede på stammeplan (L1627); nabostridigheder (L1628); svært ved at håndtere (L1630); (slutord): ud over sin egen næsetip (L1645); (muligt), der dukker noget op (L1662); betvinge folk til ét eller andet (L1677); der takler det (L1678).

PERSONPROFIL BEH-04

Biografi:
Lidt hokus pokus (L43); (massør var) håndgribeligt (L48);

Praksissted:
Det hele hang sammen (L21); det er min endestation (L23); (nu har jeg kaldt det), hvad målet er (i mit firma) (L24); vandring igennem navnene (L24); der kører jeg nogle firmaer (L104); det kører jeg (L106)

Selvbillede: (L151-176) (L281-311) (L579-772) (1297-1353)
(Jeg var ikke) vægtkonsulenternes lillesøster (L55); lure de mønstre af (L77); hoppede jeg på hesten igen (L90); løbet ind i (en skade) (L92); (skal ikke) vifte med, (at jeg har guider på) (L131); spænder ben for os selv (L153); vi kommer til mål (med den måde, vi er på) (L154); vi mennesker har to veje (L155); har vi egoets vej (L156); vi kan enten arbejde i (=at leve sit liv) (L156); har benene på jorden (L170).

Aldrig får fred (L281); (kan se) skyggesiderne, når det træder ind (L288); (har nok førhen skullet lave andre om). Den kamp har jeg nok valgt at stå af (L308);

Jeg har været derude (L586); (ikke mig), der har noget i spil (L596); på øretævernes holdeplads (L603); (hvis vi siger); vi får et mønster (L604); (det) kan jeg bære (L605); (det) kan jeg godt bære, (at jeg er dum) (L605); (de går derfra) og smækker døren (L605); (det rigtigste) at gå op imod strømmen (L614); (firma, ikke bare) lappeløsninger (L616); (jeg er ikke til) lappeløsninger (L617); et hamsterhjul (L619); en legeplads for mange (L620); en pengemaskine for mig (L648); på hjemmefronten (L683); så vendt og drejet (L689); (tog den i) små portioner (L689); det ligger i kortene her (L696); tøsefornærmet (L702); den der kimen til (L715); som skakmat (L730); når jeg holder spejlet op (L732); skakmat (L734); så rykker det noget (L737); (et) nakkehår (L760); en mavefornemmelse (L760); sved i hænderne (L760); vores krop lyver (L761); kun hovedet; der vil være god (L763); bare været i spil (L768); en pris (ikke stå inde for) (L771).

Skyggesider (2x) (L1299/1302); holde en badebold under vand (L1303); det største stykke flæskesteg med den bedste svær (L1307); de der badebolde, vi skal holde nede (L1312); (og så begynder de) at leve deres eget liv (L1313); (hvis vi erkender dem) så går luften ud af dem (L1320); der koster mig skoen (L1321); når skoene bliver rigtigt store og tæerne kniber bare sammen (L1322); en hvid løgn (L1329); helt ad helvedet til (L1343); fordi nakkehåret rejste sig (L1352).

Kaldshistorie: (L318-569) (L893-980)
Kan stå inde for (L319); der rørte mig.. i det daglige (L323); (jeg) gik kostens vej (L326); har kørt med indadvendt (L329); (for mig) så skreg det til den måde), jeg blev behandlet) (L344); det hang ikke sammen for mig (L345); sin brynje på hele

tiden (L360); (svært ved) at sætte ord på (L367); jeg rummer også de her skyggesider (L381); jeg har en skygge (L383); jeg bliver farvet ved det, jeg gør (L383); fortsætter ud af den her vej (L391); der er mange veje, der fører til Rom (L391); (succes er også) min skyggeside (L399); lade sløret falde (L401); og i bund og grund (L413); sættes somme tider i spil (L414); skygger for det budskab (L418); man hænger.. vipper om man bliver kasseret (L436); sind jo køre fuldstændigt ud (L436); du laver lige sådan en film (L439); alt er til låns (her i livet) (454); du i fare og alarmklokker (L455); kører på egoet (2x) (L457); eksistens fuldstændigt ryge ned (L459); lå der på alle fire (L473); til nogen, der skulle have noget at skulle have sagt (L476); et forlist forhold (L480); sad på flyttekasser (2x) (L483/93); og levede på en madras (L494); jeg var så ude af den (L495); jeg sad på flyttekasser (L496); og boede på en madras (L496); skal jeg pakke flyttekasserne op (L497); eller skal jeg bare dø og så var det jo pakket (L497); (jeg) valgte livet og pakkede op (L505); (blive ved med) at køre i den "ikke god nok" i mit liv (L522); slå dig af pinden (L524); det har kørt meget på (L524); pillet lag – de sidste 13 år – pillet lag på lag (L526); På godt og ondt (L535); (vi er) hudløst ærlige (L541); mit budskab er til verden (L549); adrenalin tænd (L552); kørt meget på adrenalin (L552); ned i det intense (L555); hjertevarme (L555); sætter ting i omløb igen (L564).

(Medfødt evne og familie): (troet mig) der var gammelklog. Frøken Anderledes (L901); (jeg har været) bærer af noget (L904); endnu mere dansekjolefin (L932); jeg var lidt på lånt tid (L953); (jeg) sad jo nok så meget fast på pinden (alligevel derhjemme) (L958); (tingene er) rigtigt eller forkert (2x) (L968/73).

Religiøs/åndelig/spiritualitet: (L183-276)
Pisse territoriet af (L187); holde sin religionsfane højt (L190); behøver man ikke at holde fanen højt (L190); en tilhørsforhold (L191); have sin kontakt (L199); være lidt popsmart (L208); et meget broget område (L213); kontakt til universet (L224); så er alle tre ting smukke (L225); men når vi skal holde fanen højt (L226); sådan skal sælge på det (L226); bliver det en vare (L226); så er det løbet løbsk (L228); (ikke) har leveret varen på den rigtige måde (L240); (end værdien af det), vi kan sælge (= en vare) (L250); (været godt) at holde folk på den lige sti (L266); men det er så den helt lige linje (L267); præsternes skyggesider (L268); der hopper kæden af (L270); og den har kørt lige siden (L270); (religion), tro og nåde (=kirken) (L270); skyggesider (L275).

Åndelige fællesskaber: (L777-887)
Så meget larm ind imellem i mit hoved ud af det (L780); går bare mine egne veje (L781); jeg bare enspænder (L785); lidt for hurtigt røgelsespinde (L971); (sådan) lidt for kult (L971); jeg laver modpolen (L794); tro på Gud, og på Jesus.. jeg er ikke til biblen (L799); (det var pludselig) rigtigt og forkert (L807); med hessian på væggene og støvede billeder (L811); jeg blev kvalt. Altså, jeg blev fysisk kvalt (L813); kvælningsfornemmelser flere gange der i seancen (L814); jeg er det. I stedet for at læse om det (= være modsat kirken) (L837); og strege det rigtige sted ud

(L840); jeg brydes med religionen (eller måden at forkynde det på) (L844); man kan gå fra en dårlig forestilling (L869); kvælningsfornemmelser (L871); (der var bare sådan) en dårlig udstråling (L877); en skjult agenda (L881); være fin i kanten (for ikke at have den der magt) (L882); (stå på den) præstestol (L885); man skal iklæde sig sådan nogle ting (for at holde positionen) (L886).

Debat: (L987-1097)
Være Pia Kjærsgaards metode (L992); (Uden) at gå med fanen (L993); (vi tør ikke) gå hårdt mod hårdt (L996); (kommer religionen) i værste ansigt (L998); det bare op ad bakke (L1008); er det bare noget, vi leger (L1015); (ikke noget) man går ind og ud af (L1038); ikke behøver at diskutere det, om vi har en sjæl eller ej (=kollega eller ikke) (L1051); få lov at finpudse (L1057); jeg er meget benene på jorden (L1063); jeg er hoppet ud af skabet som åndelig (L1068); der har jeg prostitueret mig lidt (L1076); når jeg har leveret varen (L1078); det ikke altid er alene i folden mod (L1084);

Samarbejde/samtale: (L1102-1155)
I står i det sorte (L1102); (hjemmeside) den skal tjene.. andre og ikke tjenes på (L1123); ad omveje (L1141); så verden er egentlig ikke så stor (L1142); (fik) jeg ad andre veje rundt (L1143); nu står jeg af (pga. behandlerkollega) (L1155).

Dialog: (L1161-1203)
Skjult dagsorden ubevidst (L1166); ingen tabe ansigt (L1170); en slåskamp (L1170); så er egoet koblet ind på, (at der er noget), der er rigtigt og forkert (L1173) at få hevet den hjem igen (L1177); der kan ikke blive ved med at findes store julegaver (L1178); findes mere X factor (L1179); ligesom der er retro på noget af det i hjemmene og tøj vi ikke troede, der kom igen, ikke, så bliver der også noget retro tilbage til noget af det, som er mere oprigtigt (L1180); de skal have hjælp til hjertevarme (L1192); når jeg sidder her i skoven og filosoferer over det (L1195); (vælger selv) at blive oplyst (L1198).

Helsemesse: (L1208-1292)
Men det er ikke min kop te (L1209); om det er kødet ude i Bilkas (fryser) (L1211); hvad er mit produkt (L1214); jeg har et produkt (L1217); (hvor er forskellen på) forbruger.. ræset (så henne) (L1225); så bliver det livsstil på.. det der hamsterhjul (L1232); det tricker mig (L1239); (salgsapparat) usmageligt (på nogle måder) (L1243); jeg har en skyggeside (L1245); (har noget) godt på hjerte (L1253); som knokler i det (L1253); vi har bare noget, vi har på hjertet (L1255); (nogle har) hele apparatet (men ikke budskab) (L1257); når varen sælger sig selv (L1270); de udstrålede (bare det, de også havde) (L1277); opfinde den dybe tallerken eller hvis den er lavet (L1277); jeg er så ved at grave ind til (L1281); (jeg er) så pisse bange (L1282); Jeg tror på, at et stykke chokolade eller en pose matadormix kan være sund i de rette omgivelser. Hvorimod det sundeste mad i de forkerte omgivelser, det kan slet ikke optages og fortæres (L1286); skal det spænde ben for mig selv (L1290);

Store ord: (L1361-1579)
Skjulte dagsordener (bliver trukket væk) (L1363); (virkelighed): når vi ruller vore gardiner væk selv (L1372); (guddommelig kraft): (den er) pakket ind af frygt (L1379); (åndelighed): (guider er) redskaber (L1393); finde den rette vej (L1398); redskaber (til at holde essensen) (L1400); (til at) blive på vejen eller finde ind (L1402); redskaber (L1403); for hvis jeg er på den åndelige, så danser de bare rundt (L1403); hvis vi alle sammen kørte lige så stille, så behøvede vi ikke lysreguleringer (L1404); (forskellighed): (hvis) vi hviler i os selv (L1413); (fællesskab): i bande eller i religion (L1424); (erfaring): vi curler, vi glatter (L1432); prøve at brænde sig (L1433); (ikke tilhænger af, at) børn skal brænde sig (L1493); (oplevelse): (spirituel): der er noget mere mellem himmel og jord (L1451); (forskelligheden i, hvordan vi) opfanger det (L1452); (dialog): (pluralitet): (tolerance): (i Aalborg Øst kan de stå) og sparke på alt muligt andet (L1482); (tilgivelse): (vi tilgiver ikke os selv, for ellers ikke) slå os selv i hovedet (L1506); de går på vaklende fødder (L1508); (jeg sidder) og tager under mine vinger (L1513); (hvis hun bliver ved) at være ramt af det, så er hun taberen (L1521); sådan noget lalleglad (noget) (L1523); været oppe i "puha" (L1524); (slutord): (alle de der) murstensting (L1555); almindelig forretningsgang ind i den (L1561); den forretning kan bare ikke køre (L1561).

PERSONPROFIL BEH-05

Biografi:
(Uddannelser) i det jordiske her (havde jeg nær sagt) (L68); (Vil ikke sige) en åbenbaring, (men) omvendelse (L77); stå og putte gift i folks mad (L78); (interessen) at åbne sig virkelig op (L80).

Praksissted: (L84-149)
(Firma) samler alle vores ting sammen (L55); (der er) temmelig mange pinde (L113); (kurser indenfor) forskellige grene (af det her) (L121); (workshops) ting og sager (L124); (der er) en god fart på (i øjeblikket) (L132)

Selvbillede: (L156-205) (L286-307) (L465-563) (L618-802) (L897-1061) (L1292-1372)
(Fået lagt) min grundsten (L160); de andre platforme, de er koblet på (L164); (kan) favne og kan rumme personer (L181); det, der brænder rigtigt meget for mig i øjeblikket (L287); bruger rigtigt meget krudt på (L291); vifte (indenfor) (L302).

Have styr på (L472); man ikke tapper sine energier (L480); ind i dybden (L486); en osteklokke omkring mig (L491); virkelig i dybden (499); (hjælpe dem) ti skridt videre (L502);

Ligesom et spejl, jeg så i hans pande (L630); der kører nogle energier mellem stenene (L663); de energier målretter sig imod klienten eller personen (L663); den energi, at de udstråler tilsammen (L665); (der) går vi også i dybden (og arbejder) (L702); (healing er) en god gammel fætter, men lidt tør og lidt kedelig på længden (L704); forankrer mig på (L711); vi gør det af hjertet (L716); giver kærligheden med hjerte (L716); (behandle dig) med hjertet og ikke med pengepungen (L718); en pengemaskine (L724); køkkenbords clairvoyanter (L725); (som ikke er) helt stuerene (L725); (Etik): klokkeklart (eksempel) (L734); en remse, hun lirede af (L738); ikke for at sætte mig op på en piedestal (L743); (så skal de lige på messen) og lufte det en gang (L744); (så) sker der ikke en skid (L745); stjerneskud hopper op og popper ud igen (L745); poppede frem (L747); fingeraftryk, det er på kroppen (L750); du vil altid været blåøjet (L751); gå ind og arbejde i dybden (L759); får rusket op i deres liv (L760); går jeg meget i dybden (L763); når det går i dybden (L764); (tid på) komme i dybden (L766); godt stykke værktøj (L770); (kommer rigtigt meget) i dybden (L771); stamkunder (L798); se den røde tråd i tegningen (L802).

Det er min vej (L897); bagside af medaljen for ens liv (L898); en bagside den medalje (L902); der er et A og et B hold (L906); det trækker sgu' lidt tænder (K908); det går den vej (L908); man skal være villig til at betale prisen (L912); fis og humbug (L923); plattenslagere (L924); (ikke for) at tvære dem ud (L934); (nogen sætter) jo en op på en piedestal (L941); jeg gik ind igennem døren i den åndelige verden (L959); (så var der) håndtag på den ene side af døren (L960), (og da) døren lukkede, var der ligesom ikke noget håndtag på den anden side af døren (L960); (ikke tilbage) til mit gamle liv (L962); afprøvet på andre områder af mit liv (L963); men med andre redskaber (L964); komme i dybden (med dem) (L964); en god rate på (L978); ting og sager (L988); (fra forrige liv, der) popper op (L991); ved at tabe underkæben over (L994); kanaliseret ned (L996); spirituel udvikling af en kaliber (L1005); (oprigtig overfor dem) hele vejen igennem forløbet (L1019); så hun var på vej (L1049).

(Meditation=) vi kan godt trænge til lidt luft en gang imellem (L1292); jordforbindelse(r) (2x) (1303); åbne sig op for mig (L1321); (jeg er) kanal for det (der kommer ned (L1335); men jeg er kanalen for den energi (L1336); (farve) som bare strømmer ned (L1341); ud gennem hænderne (som hvidt lys); (L1342); der bliver lukket op (for energierne) (L1344); (vi skal ikke styre; hvorhen) healingen, den skal køre hen (L1366); så flyder energien (L1367); ind på dybt plan (og arbejder) (L1371);

Kaldshistorie: (L315-461) (L507-563) (L806-893) (L1143-1171)
I tidernes morgen (L333); højt plan (L337); håndboldpjat (L337); højt plan (L338); det smitter af (L341); jeg var hjemme (L343); nogle drøje hug (L350); så knækker min film (L355); nogle ar på sjælen (L366); nogle ting at føle på (L367); der holder hånden over mig (L369); interesse så stille og roligt at blomstre op (L371);

(begynder jeg faktisk) at finde vejen (L372); og siger ja tak til at gå ind i (den spirituelle verden); jeg havde lukket øjnene for (L379); kunne mærke folk (L383); træder ind i den her (L395); lukker døren bag mig (L395); at få øjnene op for (L396); stillede rollatoren i carporten (L407); en dejlig betaling (L411); slag i slag gået (L413); det var den vej (L444); at komme hjem til noget (L446); kunne tumle sig selv (L455).

Grønne i hovedet (L545); røde i hovedet (L545); at blive levende, de her farver (L548); som tiden den gik (L555); så fik det lukket op (L556).

Så holder festen her, så må vi gå hver sin vej (L819); (vi kender hinanden) ret dybt (L824); har det ikke været det store spring (L824); bestyrelsen siger (=åndelige hjælpere) (L845); gik jo lige pludselig i krig (L846); de kaldte simpelthen på os (L847); at få fred og komme videre (L863); at snuse til det (L874); (brugt søster) som prøvekanin (L879); hun tæskede rundt i stuen (derhjemme) (L881); begyndt at lukke op (L884); kommer slæbende (med børn) (L885); åbne øjnene op (for) (L889); det smager (en smule herhen ad) (L889).

Det her selvmål (L1149); til du naturligt tager afsted (L1154); ønske om at komme hjem (L1158); vil gerne hjem (til vores stjerne) (L1159).

Religiøs, åndelig, spirituel: (L214-281)
(En religiøs) lever og ånder for det (L226); de har noget hængende på skulderen (L240); lade energien flyde derhen (L250); sker der ikke en skid (253); ”han gik over gaden for grønt lys eller stod tilbage for rødt lys (L267); åben for den energi, der er på den anden side (L269).

Stjernemennesker: (L567-609) (L2077-2128)
Du har åbent 7/24 (L569); læser alle de her mennesker (L574); en god forbindelse (med de her børn) (L579); åbent hus (L992); (har) værktøjerne (L604); stjernefiduser (L605); connected med hinanden lige fra dag 1 af (L2082); kunne gå ind i den dybde (L2096); så det hele letter (L2116); skrøbelig papirssjæl (L2119); rigtigt engleagtigt det hele på hende (L2122).

Behandlermiljø/folkekirken: (L1068-1139) (L1768-1814)
I tidernes morgen (L1069); vigtigt at holde sig for øje (L1081); har telefonbogen fuld af numre (L1087); knytter de her hånd med hinanden (L1104); kan trække på hinanden (L1105); (ordene bliver) mere jævne (L1131); mere mellem himmel og jord (L1134); (Gud er) energi (L1136).

(Samarbejde): en kæmpe plus (L1769); en større platform (L1769); det løfter energien (L1773); snakker spirituelt sprog (L1779); lukker vi hele verden ude (L1782); stået fuldstændigt af (L1786); kørte med på frihjul (L1794); (hvor) jeg så

ikke har kunnet se koblingen (L1804); drev en hule (L1806); kan jeg godt regne ud i dag (L1813).

Reiki: (L1177-1287)
En rigtig gammel fætter (L1184); fangede den igen (L1190); ramte ham simpelthen i panden som et lyn (L1195); man går i brusebad, så bliver det varmere og varmere, men på en behagelig måde (L1208); (folk) kommer i en helt anden verden (L1209); (fugl Fønix) det brænder skidtet af og så kommer der noget nyt ud (L1223); kendt den vej rundt (L1233); den går altså ind ligesom en mikrobølgeeffekt (L1234); så kører den ud efter (L1235); at tømme hovedet (L1243); (røgen) renser sjæl (L1272).

Helsemesse: (L1412-1466) (L1607-1763) (L1872-1909)
Den der gnist, (når jeg sidder på messerne) (L1416); at få lov til at gå ind i et helt menneske (L1431); og rode rundt (L1432); (og) kan plukke det, (som kommer frem) (L1432); (få lov til) at gå ind (og) kan plukke det, som kommer frem (L1432) og plukke hos dem (L1434); for spookiet (L1447); for langhåret (L1447); det er bare en fis i en hornlygte (L1448); (yderdistrikterne) mere forankret (i sin egen tro); (det var) spookiet og det var for langhåret (noget af det) (L1462); (kolleger, ikke) hænge dem ud (L1465).

(Mere klar på) at gå ind i den alternative verden (L1611); blev jeg simpelthen bombarderet (L1621); jeg var ny i klassen (L1621); som de kører (L1679); (messen i København er en) pengemagnet (L1683); også for at vise et spejlbillede af (L1687); (Odense, der er) de også mere stive i det (L1702); de der én gangs stjerneskud, der kommer og så lyser de op og så springer de ud og så falder de ud igen (L1704); (de får ikke) en dyt at lave… ikke en skid (L1707); (og så) mister de gnisten (L1708); de er tunge i røven (L1721); de der mørke præster (L1729); noget med djævlens værk (L1738); kanalisere tingene (L1759); (sidde i) en god lille osteklokke (L1761); bare får energi ned (og) så bare kan køre (L1761); (alt for mange) skal vi sige tunge sager (L1762).

Jeg var virkeligt ved at gøre stort i bukserne (L1888); (det gik) skide godt (L1892); blevet bygget op (L1896); (Aalborg var en af de der) større mekkaer (L1900); rigtig dejlig energi at stå i og være med i (L1904); man giver virkeligt space (L1905); helt oppe i hovedet på folk (L1907).

Samarbejde med lægeverden: (L1477-1508)
Nogle nye koblinger (L1491); det går den rigtige vej (L1496); (meditere), så var man på vej til den lukkede afdeling på Risskov (L1498); lige før, man kan købe det på apoteket i pilleform (L1503); det bliver mere og mere stuerent (L1505).

Debat: (L1515-1601)
Bliver fårene skilt fra bukkene (L1564); får de brodne kar ud af branchen (L1565); de gode kan blive tilbage (L1565); (indre mission): (svigermor er meget) mørk

troende (L1569); ovre i det indre missionske område af troen (L1569); djævelens værk (og) noget sort noget (L1573); nye ledetråde (L1590); jeg er kanal (for den virkning) (L1600).

Muslimer: (L1820-1838)
Jallede (L1826),

Store ord: (L1918-2073) (L2147-2245)
(Sandhed): Forankret i (Gud/Buddha/Muhammed) (3x) (L1935/6); men jeg er ikke frelst (L1940); lidt kringlede, kreative tankegang (L1947); så ville jeg jo være låst (L1949); (her i huset) foregår alting baglæns (L1951); så kører vi bare til at starte med (L1952); det hele er bagvendt hos os (L1954); er det baglæns det hele (L1956); (virkelighed): (guddommelig kraft): vi kan trække på ham alle sammen (L1974); i mit univers (L1983); med mig selv som hovedrollen (L1989); Maria holdt mig i hånden (L1989); åndelig samleje (L1991); (åndelighed): (forskellighed): (fællesskab): der har fået lukket øjnene op (L2044); bare følge linjen (L2049); fundet vejen eller lyset (L2051); bestyrelsen gør for mig (L2059); (så kommer de med) en ledetråd eller et hint (L2060); (stjernehviskere hernede) som lysbærere og skal give lys (L2071); (erfaring): er learning by doing (L2135); (oplevelse): som fik pillet diagnosen af (L2152); (dialog): en dialog kørende (3x) (L2158/61); have sit bagland i orden (L2163); (pluralitet): og frelse hele verden (L2176); (at råbe højt om), at jorden går under, fordi I ikke spiser. (Nej, det gider jeg ikke) (L2184); (tolerance): (Slutord): hun havde cement i ørene (L2203); så var der lukket af (L2204); hun havde cement i ørerne (L2205); går over på den anden side (L2234); når blomsten uddør om efteråret, så kommer der jo en ny om foråret. Når træet er gået ned om efteråret, så kommer der et nyt til foråret (L2235); så kommer bestyrelsen med (en ny opgave) (L2243); det er lidt sådan den vej, jeg opfatter den (L2245).

PERSONPROFIL BEH-06

Selvbillede: (L20-151) (L175-213) (L412-415) (L530-561)
Oppe fra ned (Åndelige – fysiske) (L22). (Noget er) gået i stykker (L26); En spæd begyndelse (L33); Fået bygget til (flere healerkurser) (L53) Rimme det samme (L39); bringe healing (L44); bygget et (L46); bygget noget op (i dit liv) (L46); åbner (for mig) (L71); (kriser har været) vendepunkter (L84); måttet rette mig ind (L85); felter, strømfelter og spændingsfelter (L93); modstand, blokeringer (i vores system) (L94); modstande (i mod livsenergien) (L95); (Kristus er) ledestjernen (for mig) (L110); (en kraftig) impuls (L111); tydelige impulser og spor (L123); hovedet (er det daglige møde) (L143); Kristus er også mit hjerte (L144); (dage, hvor han er) totalt blokeret (L146); (der er) åbning, (når jeg er i stand til) at åbne (L151).

(Alternative verden): miskmask (L179); spaltet alt op i elementer (L185); (inden for de der) elementer (L186): sammensmeltning (af to væsener) (L193); smelter sammen (L194); (ikke, jeg overhovedet har) fjender. ”Bed for dine fjender” – for

søren – Jeg har ikke nogen fjender (L221); jeg er rimelig god ven med dem, jeg kender (L213).

"Brotherhood – brtoher/sisterhood" (L339); bringe ind i mit liv (L340); arbejder med et menneske (L353); at blive ført igennem det (L356); en mission (L412).

Nære forbindelse til (Helligånden) (L544); Guds sendebud (L545); jeg har ikke brugt Jesus (så tit) (L547); hvor der er lidt mere på spil (L548); en forlængelse af min lærdom (L551).

Kaldshistorie: (L221-304) (L363-407) (L987-1058)
Min fødsel (L221); ramme for hele mit liv (L225); når jeg så solen stå op i øst (L228); det var jo Gud, der skinnede på mig (L228); "I østen stiger solen op" (L230); (civil uddannelse var en) fejlinvestering (L235); (tage den) disciplin (på); himmelsk musik (L241); selvet skinnede igennem (L251); grå indvendig (L259); (første) åndelige indstrømning (L262); (så stærk) impuls (, at jeg brast i gråd) (L269); (så stærk en) impuls (, at jeg var helt klar over) (L271); blokeringer (- kriser er) blokeringer i systemet (L279); (nu) er tiden inde (L280); gå gennem krisen (L281); (en vigtig) impuls (L290); sociale og spirituelle rum (L300).

(Fællesskab op) at kø.. at stå (L368); (gik det) ad helvede til (L369); revet ud af (mt gamle job) (L375); jeg tog tilløb (L381); tog springet (L382); arbejdsfri (388); min virksomhed (L391); gratis ydelse (L401);

(Fået det) spredt i mit sind (L991); i min essens (L994); ind i et nyt liv (L1012); (til England, så) kom jeg hjem (L1015); er mit gamle sted (L1017); (deprimeret) var så formørket (L1018); helt vild i hovedet (L1035); så ser jeg en film (L1041); fór i flæsket på mig (L1045); i dybden af, (hvad der også) ligger i undergrunden af mit liv (L1049).

Åndelighed: (L165-171)
(Åndelighed =) kærlighed (L166).

Transformation: (L309-332) (L419-523)
I det stærke felt (311); stort beskyttende felt – et kærlighedsfelt (LL311); i lære som (L313); i spirituel lære (L313); udluge de gamle mønstre (L317); de blokeringer (der er kommet, er traumer) (L318); styre vores liv (L320); beskyttende atmosfære (på Findhorn) (L325); blive løftet (2x) (L326); en global transformator (L328); en stor transformator (L331).

(Det ene sted) forplanter sig til (den øvrige del) (L422); (øvrige del) af søn-forholdet L423); universelle bevidsthed (L424); (det er jo) Johannes Åbenbaring (vi går frem imod) (L425); blokeringer i systemet (L431); rense mig selv (ud af problematikker) (L436); (healing er for ham) gøre Guds vilje på jorden, som den sker i Himlen (L441); (en øvelse, hvor) Jesus jo beskriver det aspekt (L447); jeg læser vandret, og jeg modtager lodret (L449); (centrum af) vandret indlæring og lodret indlæring

(L450); (et menneske) slipper et mønster (L464); der kommer lys det sted, hvor der før var mærke (L467); mennesket bliver mere og mere lyst (L470); (det) mørke, jeg har i mit sind, at få lys, få det erstattet med lys (L472); vi er Jesu – ja hænder og fødder (L475); at bringe lys (L476); så primitive sjæle, så de slagter (L480); afbrydelsen til Gud (L490); (metahistorie): (mennesket er) et organ i jorden (L498); (er) jordens hjerneceller (L498); (jeg) var påtrykt noget (L510); indtaget et helt nyt bevidsthedsrum (L513); menneskets nedstigning (L514); menneske stiger ned (ind til det mest forfærdelige) (L515): så stiger det op igen (L515); (den) rejse.. en opdagelsesrejse (som Gud ikke er ansvarlig for) (L516).

Debat: (L655-695)
Hårrejsende (2x) (L658); essensen i deres liv (L659); det dimler frem og tilbage (L659); (vi er) udvandet (L679); en livsnerve (L683); en helt anden dagsorden (L685).

Samarbejde: (L700-791)
En ren kanal (L738); så det er ubehageligt (L753); hænger jo slet ikke sammen (L756); så kører det derfra (L757); koble ud af det der (L758); opererer (forskelligt) (L777).

Dialog: (L798-814)
Ståsted (L798); fastlåste systemer (L802); (en Gud, der) essensen (L804); som at føre krig (L805).

Store ord: (L824-897)
(Gud): solen skinner i dig og skinner i ethvert andet menneske (L829); (Sandhed): famle os frem (L840); (Guddommelig kraft): i orgasmen (L856): altså af hjertet (L858); miste fodfæstet (L861); (hvor du ikke) kan bunde (L863); (åndelighed): (det) der lige springer ind (2x) (L873); min spirituelle vej (L874); kvalitetskanal (L880); Så igen – det fik vi ind vandret – og så fik vi det også lodret (L889); en indstrømning (af kærlighed) (L892).

Appendix D. Attributliste

1. Biografi
01 - Mand ja/nej
02 - Kvinde ja/nej
03 - Alder 30-40 år ja/nej
04 - Alder 41-50 år ja/nej
05 - Alder 51-60 år ja/nej
06 - Alder 61-70 år ja/nej
07 - Uddannelse – Civil uddannelse (altså ud over det åndelige) ja/nej
08 - Uddannelse - kurser i aktivitet ja/nej
09 - Uddannelse – seminarium/særlig skole ja/nej
10 - Uddannelse – Universitet ja/nej
11 - Tilhør Folkekirken ja/nej
12 - Tilhør Frikirke ja/nej
13 - Tilhør Behandlermiljø ja/nej

2. Livshistorie
14 - Er vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter. Ja/nej?
15 - Tales om omvendelse i personlig historie ja/nej?
16 - Kaldet som en afgørende oplevelse ja/nej?
17 - Kaldet kom over tid evt. som en række at små oplevelser ja/nej?
18 - Kaldet som en ændring af livsorientering ja/nej?
19 - Kaldet som tilskyndelse fra person(er) (f.eks. en lærer) ja/nej?
20 - Kaldet var en åndelig oplevelse ja/nej?
21 - Kaldet som en personlig (Gud/Jesus/Maria) åbenbaring ja/nej?
22 - Identitetsammenfald af personligt liv og professionelt liv, stedvist ja/nej?
23 – Identitetsammenfald af personligt liv og professionelt liv, konsekvent ja/nej?
24 – Gjorde de(n) åndelige oplevelse til et andet menneske? Ja/nej?

3. Worldview

Ontologi
25 - Findes en materiel verden ja/nej?
26 - Findes en åndelig verden ja/nej?
27 - Findes en ond åndelig verden ja/nej?
28 - Findes åndelige kræfter/energier ja/nej
29 - Findes åndelige væsener (engle/dæmoner/guides/afdøde) ja/nej?
30 - Har nogle materielle ting (fra krystaller til stjerner) åndelige kræfter ja/nej?
31 - Er den materielle og åndelige verdens elementer knyttet sammen i en given hierarkisk orden ja/nej?
32 - Er den materielle og åndelige verdens elementer knyttet sammen i et (horisontalt) netværk ja/nej?

33 - Er den materielle og åndelige verdens elementer principielt (ud over naturlovene) set uden en given orden?
34 - Manifesterer den åndelige verden sig i den materielle som naturfænomener. Ja/nej?
35 - Manifesterer den åndelige verden sig i den materielle som uforklarlige hændelser (f.eks. mirakler) ja/nej?

Forklaring/fortid (Gudsbillede)
36 - Har en personlig Gud skabt universet ja/nej? (Teisme/deisme)
36a - Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"
37 - Opretholder en personlig Gud verden ja/nej? (Teisme)
38 - Agerer en guddommelig magt i menneskers liv ja/nej?
39 - Kan en given guddommelig magt vise følelser ja/nej?
40 - Findes energier af kosmisk oprindelse, som påvirker livet på jorden? Ja/nej?
41 - Findes en personlig, ond magt, som kan påvirke mennesker ja/nej?
42 - Kan en guddommelig magt bevæges ved religiøs aktivitet (f.eks. anger/bøn) ja/nej?
43 - Kan upersonlige energier styres i en bestemt retning (kanalisering) ja/nej!
44 - Findes gode åndelige væsener, der interagerer med mennesker ja/nej?
45 - Findes onde åndelige væsener, der interagerer med mennesker ja/nej?
46 - Giver det mening at tale om et syndefald med kollektive konsekvenser ja/nej?
47 - Føles en fremmedgørelse i forhold til en åndelig bestemmelse ja/nej?
48 - Vigtigt med en afgørelse/tilslutning til en given (stor) fortælling ja/nej?
49 - Synes vægten i den åndelige metahistorie at ligge på fermtiden ja/nej?

Forudsigelse/fremtid/futurologi
50 - Synes menneskets skæbne helt eller delvist at være forudbestemt ja/nej?
51 - Kan åndelige processer, hvori mennesker medvirker, være med til at udvirke overnaturlige/uforklarlige ændringer i naturen (transformation) ja/nej?
52 - Kan åndelige processer, hvori mennesker medvirker, være med til at udvirke overnaturlige/uforklarlige ændringer i menneskelige relationer og samfundet som sådan (transformation) ja/nej?
53 - Bevæger de forskellige religiøse tilgange sig hen imod en åndelig syntese (pluralisme) ja/nej?
54 - Skal mennesket i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger (karma/dommedag)?
55 - Er dette udtryk for en personlig vurdering ja/nej? (Dommedag)
56 - Findes både frelse og fortabelse (Dobbelt udgang)
57 - Sker efterlivet som en reinkarnation ja/nej?
57a - Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden) ja/nej?
58 - Indebærer hver reinkarnation en stadig større bevidsthed ja/nej?
59 - Ses efterlivet som evigt liv ja/nej?
60 - Ses efterlivet som kosmisk integration ja/nej?
61 - Ses efterlivet som intet ja/nej?

Axiologi

62 - Kan andre mennesker være instrumenter for det onde ja/nej?
63 - Findes noget absolut godt ja/nej?
64 - Findes objektive, etiske værdier ja/nej?
65 - Er opfattelsen af absolut sandhed en værdi, som kan konvergere ja/nej?
66 - Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til ens egen religiøse tradition ja/nej?
67 - Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til en anden religiøs tradition ja/nej?

Islam

68 - Repræsenterer islam eller nogle islamiske grupper en fare for samfundet ja/nej?
69 - Er religiøs samtale med muslimer særlig vanskelig ja/nej?
70 - Opleves en manglende vilje til samtale/samarbejde fra muslimer ja/nej?
71 - Opleves muslimers holdninger som ekstreme ja/nej?
72 - Er det samme Gud, men forskellig åbenbaring ja/nej?

Homoseksuelle

73 - Kan homoseksuel praksis betegnes som ikke syndig ja/nej?
74 - Homoseksualitet er naturligt ja/nej?
75 - Undgås socialt samvær med homoseksuelle ja/nej?
76 - Bør homoseksuelle udelukkes af den religiøse sammenhæng ja/nej?
77 - Er en homoseksuel åndeligt set troværdig som leder Ja/nej?

Forskellighed

78 - Er forskellighed et grundvilkår, som må accepteres ja/nej?
79 - Er forskellighed en positiv værdi, som skal fremmes ja/nej?
80 - Tilføjer den forskellighed noget positivt til den religiøse sammenhæng ja/nej?
81 - Er der grænser for acceptabel forskellighed ja/nej?

Tolerance

82 - Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres ja/nej?
83 - Er det en værdi at acceptere – forstået som at godkende ja/nej?
84 - Tolerance betyder, at man er er ligeglad med den anden ja/nej?
85 - Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget (Martin Buber) Ja/nej?

Praxiologi

86 - Støtter man den andens sag (åndeligt) ved at deltage i et arrangement (også selvom det sker ud fra en egen missional dagsorden)?

Bøn/healing

87 - Virker bøn ja/nej?
88 - Virker healing (set som kanalisering af energi) ja/nej?
89 - Er healing altid uskadelig ja/nej?
90 - Virker bøn ved guddommelig intervention ja/nej?
91 - Virker healing ved guddommelig intervention ja/nej?
92 - Er bøn primært en indre psykologisk proces ja/nej?
93 - Virker bøn gennem sociale relationer ja/nej? (Terapi)

Handling

94 - Er socialt arbejde vigtigt for troen ja/nej?
95 - Skelnes mellem at handle på et menneskeligt plan og et åndeligt ja/nej?
96 - Ønske om samtale med folkekirkepræster ja/nej?
97 - Ønske om samtale med frikirkepræster ja/nej?
98 - Ønske om samtale med behandlere ja/nej?
98a - Ønske om samtale med muslimer ja/nej?
99 - Ønske om samarbejde med folkekirkepræster ja/nej?
100 - Ønske om samarbejde med frikirkepræster ja/nej?
101 - Ønske om samarbejde med behandlere ja/nej?
101a - Ønske om samarbejde med muslimer ja/naj?
102 - Ønske om fælles praksisskridt med folkekirkepræster ja/nej?
103 - Ønske om fælles praksisskridt med frikirkepræster ja/nej?
104 - Ønske om fælles praksisskridt med behandlere ja/nej?
104a - Ønske om fælles praksisskridt med muslimer ja/nej?

Religiøs dialog

105 - Er enighed om læren en forudsætning for dialog med henblik på fælles praksis Ja/nej? (Klassisk dialogbegreb)
105a - Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige for dialog med henblik på fælles praksis Ja/nej?
106 - Kan dialog tage udgangspunkt i en fælles religiøs aktivitet Ja/nej? (Nyt dialogbegreb)
106a – Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)
107 - Kan dialog tage udgangspunkt i en fælles ikke-religiøs aktivitet Ja/nej?
108 - Har relation betydning for udfaldet af dialog ja/nej?
109 - Er oplevelsen af autoritet bremsende for dialog ja/nej?
110 - Er det vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog ja/nej?
111 - Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes (besøger hinanden) ja/nej?
112 - Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget ja/nej?

113 - Det er en begrundelse for dialog, at man overbeviser den anden om sit eget standpunkt
114 - Det er en begrundelse for dialog, at man søger en syntese/fælles praksis ja/nej?
114a - Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen) ja/nej?

Fællesskab
115 - Er menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv ja/nej?
116 - Differentieres mellem menneskeligt og åndeligt fællesskab ja/nej?
117 - Definerer åndeligt fællesskab en grænse ved tilslutning til et bestemt mål/sag/person ja/nej?

Epistemologi

Sandhed
118 - Findes en ubetinget/objektiv sandhed ja/nej?
119 - Er sandheden en person? Ja/nej? (Eksklusivisme)
120 - Aspekter af den ene sandhed, findes mange steder ja/nej? (Inklusivisme)
121 - Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed ja/nej? (Pluralisme)
122 - Opereres sideløbende med en objektiv sandhed og en subjektiv sandhed ja/nej?
123 - Findes der objektiv sandhed om den fysiske verden ja/nej?
124 - Sandheden er alene personlig ja/nej? (Relativ)

Logik
125 - Accepteres selvmodsigende forklaringselementer ja/nej?
126 - Er rationalitet en afgørende i nogle af forklaringselementerne ja/nej?
127 - Ses flere forklaringselementer som videnskabeligt begrundet ja/nej?
128 - Hyppig forekomst af lange argumentationsforløb ja/nej?
129 - Benyttes rationalitet i argumentation (derfor, fordi, altså) ja/nej?

Biblen
130 - Bibelen giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag ja/nej?
131 - Bibelen giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål ja/nej?
132 - Bibelen giver svar på åndelige spørgsmål ja/nej?
133 - Er biblen (Guds ord) ufejlbarlig ja/nej?

134 - Er biblen autoritativ i åndelige spørgsmål, men der kan være fejl i historieske spørgsmål ja/nej? (Inspireret)
135 - Er biblen en kilde til viden på linje med andre kilder ja/nej?

Anden metahistorie
136 - Metahistorie giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag ja/nej?
137 - Metahistorie giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål ja/nej?
138 - Metahistorie giver svar på åndelige spørgsmål ja/nej?
139 - Er Metahistorien ufejlbarlig ja/nej?
140 - Har Metahistoriens autoritet i åndelige spørgsmål ja/nej?
141 - Er Metahistoriens en kilde til viden på linje med andre kilder ja/nej?

Åbenbaring/klarsyn
142 - Fås operativ viden gennem åbenbaring (drømme) ja/nej?
143 - Fås operativ viden gennem klarsyn (intuition) ja/nej?
144 - Tillægges åbenbaring afgørende autoritet ja/nej?
145 - Tillægges klarsyn afgørende autoritet ja/nej?
146 - Sker åbenbaring stadig i nutiden ja/nej?

Erfaring
147- Erfaring er kilde til autentisk viden ja/nej?
148 - Erfaring er afgørende for at kunne praktisere ja/nej?

4. Handling

Samtale
149 – Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken ja/nej?
150 – Samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne ja/nej?
151 – Samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet ja/nej?
152 – Samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere ja/nej?
153 - Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra folkekirken ja/nej?
154 - Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne ja/nej?
155 - Tog initiativ til samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet ja/nej?
156 - Tog initiativ til samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere ja/nej?
157 - Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) fra folkekirken ja/nej?
158 - Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præster fra frikirkerne ja/nej?
159 - Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med en/flere fra behandlermiljøet ja/nej?

160 - Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med imam(er)/muslimske ledere ja/nej?
161 - Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken ja/nej?
162 - Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne ja/nej?
163 - Var samtalen professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet ja/nej?
164 - Var samtalen professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere ja/nej?

Samarbejde
165 - Samarbejde med præst(er) fra folkekirken ja/nej?
166 - Samarbejde med præst(er) fra frikirkerne ja/nej?
167 - Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet ja/nej?
168 - Samarbejde med en imam(er)/muslimske ledere ja/nej?
169 -Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra folkekirken ja/nej?
170 - Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra frikirkerne ja/nej?
171 - Tog initiativ til samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet ja/nej?
172 - Tog initiativ til samarbejde med imam(er)/muslimske ledere ja/nej?
173 - Var samarbejde/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) fra Folkekirken ja/nej?
174 - Var samarbejde/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) fra frikirkerne ja/nej?
175 - Var samarbejde/møde personligt (ikke mediebåret) med en/flere fra behandlermiljøet ja/nej?
176 - Var samarbejde/møde personligt med imam(er)/muslimske ledere ja/nej?
177 - Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken ja/nej?
178 - Var samarbejdet professionelt motiveret med præster fra frikirkerne ja/nej?
179 - Var samarbejdet professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet ja/nej?
180 - Var samarbejdet professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere ja/nej?

Islam
181 – Samarbejdet om kulturelle, ikke åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere ja/nej?
182 – Samarbejdet om åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere ja/nej?
183 - Stoppet et samarbejde med imam(er)/muslimer pga. (dårlige) oplevelser ja/nej

Homoseksuelle
184 - Har øvet sjælesorg/coaching/healing overfor homoseksuelle ja/nej!
185 – Forsøgt at undgå homoseksuelles varige tilstedeværelse i sin sammenhæng ja/nej?

Fælles praksis

186 - Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation ja/nej?
187 - Bedt side ved side (parallelt) ja/nej?
188 - At deltage i bøn i anden gruppe ja/nej?
188a – Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)
189 - Skelnes mellem kristne og behandlere ja/nej?
190 - Skelnes mellem behandlere og muslimer ja/nej?
191 - Skelnes mellem kristne og muslimer ja/nej?
192 - Skelnes mellem folkekirke og frikirke ja/nej?

Helsemesser

193 - Besøgt en Helsemesse ja/nej
194 - Stået på en stand ja/nej
195 - Stået på en stand som ansvarlig udstiller ja/nej?
196 - Været nærværende under andre udstilleres praksis ja/nej?
197 - Deltaget i praksis hos andre udstillere ja/nej?
198 - Deltaget i konkrete tiltag med henblik på at modarbejde andre udstillere ja/nej?
199 - Oplevede andre udstillere som kolleger ja/nej (arbejdsplads) ja/nej?
200 - Oplevede andre udstillere som konkurrenter ja/nej (markedsplads) ja/nej?
201 - Oplevede andre udstillere som samtalepartnere ja/nej mødeplads) ja/nej?
202 - Oplevede andre udstillere som modstandere ja/nej (kampplads) ja/nej?

Appendiks E. Matrix

1 Matrix Flk-01

Matrix Flk-01-rev

1	Mand	Ja	S				Nr. 03	
2	Kvinde	Nej	O					
3	Alder 30-40 år	Nej	O					
4	Alder 41-50 år	Nej	O					
5	Alder 51-60 år	Nej	O					
6	Alder 61-70 år	Ja	75					
7	Uddannelse - Civil	Nej	O					
8	Uddannelse - kurser i aktivitet	Ja	40	560				
9	Uddannelse - seminarium/særlig skole	Nej	O					
10	Uddannelse - Universitet	Ja	40	274				
11	Tilhør - folkekirken	Ja	18					
12	Tilhør - frikirke	Nej	O					
13	Tilhør - behandlermiljø	Nej	O					
14	Er vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter	Ja	206					
15	Tales om omvendelse i personlig historie	Nej	O					
16	Kaldet som en afgørende oplevelse	Nej	553					
17	Kaldet kom over tid evt. som en række at små oplevelser	Ja	189	261	267			
18	Kaldet som en ændring af livsorientering	Nej	186	237	244			
19	Kaldet som tilskyndelse fra person(er)	Ja	189	261	267			
20	Kaldet var en åndelig oplevelse	Nej	404	553				
21	Kaldet som en personlig (Gud/Jesus/Maria) åbenbaring	Nej	O					
22	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, stedvist	Ja	403	431	438	533	572	
23	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, konsekvent	Nej	O					
24	Gjorde de(n) åndelige oplevelse til et andet menneske?	Nej	553					
25	Findes en materiel verden	Ja	105	1014	1052	1523	1669	
26	Findes en åndelig verden	Ja	101	109	928	1052	1524	
27	Findes en ond åndelig verden	Ja	919	928				
28	Findes åndelige kræfter/energier	Ja	124					
29	Findes åndelige væsener (engle/dæmoner/guides/afdøde)	Nej	O					
30	Har nogle materielle ting (krystaller/stjerner) åndelige kræfter	Nej	O					
31	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i en hierarkisk orden	Ja	A36	A37				
32	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i et netværk	Nej	O					

Matrix Flk-01-rev

Materielle og åndelige verdens elementer uden en given orden	Nej	O						
Den åndelige verden manifesterer sig i den materielle som naturfænomener	Nej	O						
Den åndelige verden manifest i den materielle som uforklarlige hændelser	Nej	O						
Har en personlig Gud skabt universet	Ja		975	986	1532			
Opretholder en personlig Gud verden	Ja		975	1538				
Agerer en guddommelig magt i menneskers liv	Ja		1547	1560	1607	1628		
Kan en given guddommelig magt vise følelser	Nej	O						
Findes energier af kosmisk oprindelse, som påvirker livet på jorden	Nej	O						
Findes en personlig, ond magt, som kan påvirke mennesker	Nej	O						
Kan en guddommelig magt bevæges ved religiøs aktivitet	Nej	O						
Kan upersonlige energier styres i en bestemt retning	Nej	O						
Findes gode åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Nej	O						
Findes onde åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Nej	O						
Et syndefald med kollektive konsekvenser er meningsgivende at tale om	Nej	O						
Føles en fremmedgørelse i forhold til en åndelig bestemmelse	Nej		249	1503				
Vigtigt med en afgørelse/tilslutning til en given (stor) fortælling	Nej	O						
Synes vægten i den åndelige metahistorie at ligge på fremtiden	Nej	O						
Synes menneskets skæbne helt eller delvist at være forudbestemt	Nej	O						
Åndelige processer, mennesker medvirker, uforklarlige ændringer i naturen	Nej	O						
Åndelige processer, m. m., uforklarlige ændringer i menneskelige relationer	Nej	O						
Bevæger de forskellige religiøse tilgange sig hen imod en åndelig syntese	Nej	O						
Skal mennesket i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger	Ja		52	304				
Er dette regnskab udtryk for en personlig vurdering	Ja		52	304				
Findes både frelse og fortabelse	Ja		52	304				
Sker efterlivet som en reinkarnation	Nej	O						
Indebærer hver reinkarnation en stadig større bevidsthed	Nej	O						
Ses efterlivet som evigt liv	Ja		52	304				
Ses efterlivet som kosmisk integration	Nej	O						
Ses efterlivet som intet	Nej	O						
Kan andre mennesker være instrumenter for det onde	Nej	O						
Findes noget absolut godt	Nej	O						
Findes objektive, etiske værdier	Nej	O						

Matrix Flk-01-rev

Er opfattelsen af absolut sandhed en værdi, som kan konvergere	Ja		1508					
Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til ens egen religiøse tradition	Ja		1683					
Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til en anden religiøs tradition	Ja		1683					
Repræsenterer islam eller nogle islamiske grupper en fare for samfundet	Nej	O						
Er religiøs samtale med muslimer særlig vanskelig	Nej	O						
Opleves en manglende vilje til samtale/samarbejde fra muslimer	Nej	O						
Opleves muslimers holdninger som ekstreme	Nej	O						
Er det samme Gud, men forskellig åbenbaring	Nej	O						
Kan homoseksuel praksis betegnes som ikke syndig	Nej		789	793				
Homoseksualitet er naturligt	Nej		789	793				
Undgås socialt samvær med homoseksuelle	Nej		800					
Bør homoseksuelle udelukkes af den religiøse sammenhæng	Nej		800					
Er en homoseksuel åndeligt set troværdig som leder	Nej	O						
Er forskellighed et grundvilkår, som må accepteres	Ja		1568	1573	1685	1763		
Er forskellighed en positiv værdi, som skal fremmes	Ja		1684	1573				
Tilføjer den forskellighed noget positivt til den religiøse sammenhæng	Ja		1575	1580				
Er der grænser for acceptabel forskellighed	Nej	O						
Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres	Nej		1731	1114				
Er det en værdi at acceptere – forstået som at godkende	Nej		1731	1114				
Tolerance betyder, at man er er ligeglad med den anden	Nej		1734					
Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget	Ja		1061	1733				
Støtter man den andens sag (åndeligt) ved at deltage i et arrangement	Ja		1113	1383	1389			
Virker bøn	Nej	O						
Virker healing (set som kanalisering af energi)	Nej	O						
Er healing altid uskadelig	Nej	O						
Virker bøn ved guddommelig intervention	Nej	O						
Virker healing ved guddommelig intervention	Nej	O						
Er bøn primært en indre psykologisk proces	Nej	O						
Virker bøn gennem sociale relationer	Nej	O						
Er socialt ansvar vigtigt for troen	Ja		365					
Skelnes mellem at handle på et menneskeligt plan og et åndeligt	Nej	O						
Ønske om samtale med folkekirkepræster	Ja		680					

Matrix Flk-01-rev

Ønske om samtale med frikirkepræster	Nej		680				
Ønske om samtale med behandlere	Nej		917				
Ønske om samarbejde med folkekirkepræster	Nej	O					
Ønske om samarbejde med frikirkepræster	Nej		1417				
Ønske om samarbejde med behandlere	Nej		933	1037			
Ønske om fælles praksisskridt med folkekirkepræster	Nej		1295				
Ønske om fælles praksisskridt med frikirkepræster	Nej		1295	1417			
Ønske om fælles praksisskridt med behandlere	Nej		933	1037			
Er enighed om læren forudsætning for dialog med henblik på fælles praksis	Ja		1142	1164	1173	1254	1346
Kan dialog tage udgangspunkt i fælles religiøs aktivitet	Nej		1040				
Kan dialog tage udgangspunkt i fælles ikke-religiøs aktivitet	Nej		1374	1387			
Har relation betydning for udfaldet af dialog	Ja		1074				
Er oplevelsen af autoritet bremsende for dialog	Nej	O					
Er det vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog	Ja		1064	1066	1070		
Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes	Nej		1684	1302			
Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget	Ja		1038	1059	1683		
En begrundelse for dialog, at man overbeviser om eget standpunkt	Nej		1129	1142	1210		
Det er en begrundelse for dialog, at man søger en syntese/fælles praksis	Nej		122	1040	1210	1686	
Er menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv	Ja		1592				
Differentieres mellem menneskeligt og åndeligt fællesskab	Ja		1592	1590			
Definerer åndeligt fællesskab en grænse ved tilslutning til et mål/sag/person	Ja		1587	1590			
Findes en ubetinget/objektiv sandhed	Ja		1503	1508	1254	1779	
Er sandheden en person?	Nej	O					
Aspekter af den ene sandhed, findes mange steder	Ja		1042	1054	1570	1072	1342
Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed	Nej		1248	1342			
Opereres sideløbende med en objektiv sandhed og en subjektiv sandhed	Ja		1509	1622			
Findes der objektiv sandhed om den fysiske verden	Ja		1519				
Sandheden er alene personlig	Nej		1250				
Accepteres selvmodsigende forklaringselementer	Nej	O					
Er rationalitet afgørende i nogle af forklaringselementerne	Ja		472	484	584	631	647
Ses flere forklaringselementer som videnskabeligt begrundet	Ja		578	779	1013		
Hyppig forekomst af lange argumentationsforløb	Nej	O					

Matrix Flk-01-rev

Benyttes rationalitet i argumentation (derfor, fordi, altså)		Derfor 26	Fordi 109	Altså 84			
Bibelen giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Ja	352					
Bibelen giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Ja	352					
Bibelen giver svar på åndelige spørgsmål	Ja	352	1569				
Er biblen (Guds ord) ufejlbarlig	Nej	327					
Bibel autoritativ i åndelige spørgsmål, fejl i historieske spørgsmål	Ja	295	304	327	343	351	
Er biblen en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	373					
Metahistorie svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O					
Metahistorie svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O					
Metahistorie giver svar på åndelige spørgsmål	Nej	O					
Er Metahistorien ufejlbarlig	Nej	O					
Har Metahistoriens autoritet i åndelige spørgsmål	Nej	O					
Er Metahistoriens en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O					
Fås operativ viden gennem åbenbaring (drømme)	Nej	O					
Fås operativ viden gennem klarsyn (intuition)	Nej	O					
Tillægges åbenbaring afgørende autoritet	Nej	O					
Tillægges klarsyn afgørende autoritet	Nej	O					
Sker åbenbaring stadig i nutiden	Ja	1654					
Erfaring er kilde til autentisk viden	Ja	645	923	1650			
Erfaring er afgørende for at kunne praktisere	ja	645	922				
Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	680	789	1320			
Samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Nej	681	907	940	1320		
Samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	907	917	933			
Samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					
Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	680	789				
Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Nej	681					
Tog initiativ til samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	907	917	933			
Tog initiativ til samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					
Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) Folkekirken	Ja	680	1380	Nej	789		
Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er)frikirken	Nej	681	1320				
Var samtale/møde personligt (ikke m..) med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	907	917	933			
Var samtale/møde personligt (ikke m..) med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					

Matrix Flk-01-rev

161	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Ja	1327						
162	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej	1320	1451					
163	Var samtalen professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	933						
164	Var samtalen professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
165	Samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Ja	1314	1327					
166	Samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Nej	1026	1320					
167	Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	933	1026					
168	Samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
169	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Nej	1327						
170	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Nej	1026	1320	1451				
171	Tog initiativ til samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	933	1026	1200	1242			
172	Tog initiativ til samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
173	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præst(er) fra folkekirken	Ja	1173	1314					
174	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præster fra frikirkerne	Nej	1451	1026	1320	Ja			
175	Var samarbejde /møde personligt med en/flere fra behandlermiljøet	Nej		1026					
176	Var samarbejde /møde personligt med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
177	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Ja	1314	1327					
178	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej	1026	1320	1451				
179	Var samarbejdet professionelt motiveret med en/flere fra behendlermiljøet	Nej	933	1026					
180	Var samarbejdet professionelt motiveret med imam(mer)/muslimske ledere	Nej	O						
181	Samarbejdet om kulturelle, ikke åndelige ting med imam(er)/m.. ledere	Nej	O						
182	Samarbejdet om åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
183	Stoppet et samarbejde med imam(er)/muslimer pga. (dårlige) oplevelser	Nej	O						
184	Har øvet sjælesorg/coaching/healing overfor homoseksuelle	Nej	O						
185	Forsøgt at undgå homoseksuelles varige tilstedeværelse i sin sammenhæng	Nej	O						
186	Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation	Nej	O						
187	Bedt side ved side (parallelt)	Nej	O						
188	Deltaget i bøn i anden gruppe	Nej	1295	1300					
189	Skelnes mellem kristne og behandlere	Ja	1026	1037					
190	Skelnes mellem behandlere og muslimer	Nej	O						
191	Skelnes mellem kristne og muslimer	Nej	O						
192	Skelnes mellem folkekirke og frikirke	Ja	945	1320	1423				

1	36a	Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"	Nej	O
2	57a	Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden)	Nej	O
3	98a	Ønske om samtale med muslimer	Nej	O
4	101a	Ønske om samarbejde med muslimer	Nej	O
5	104a	Ønske om fælles praksisskridt med muslimer	Nej	O
6	105a	Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige	Nej	B
7	106a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	B
8	114a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	B
9	188a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	B

1	36a	Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"	Nej	O
2	57a	Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden)	Nej	O
3	98a	Ønske om samtale med muslimer	Nej	O
4	101a	Ønske om samarbejde med muslimer	Nej	O
5	104a	Ønske om fælles praksisskridt med muslimer	Nej	O
6	105a	Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige	Nej	B
7	106a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	B
8	114a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	B
9	188a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	B

1	A26	1669								
2	A126	767	778	849	885	927	1013	1154	1189	1551
3	A134	1509								

2 Matrix Flk-02

Matrix Flk-02-rev

1	Mand	Ja	S					Nr. 04		
2	Kvinde	Nej	B							
3	Alder 30-40 år	Nej	B							
4	Alder 41-50 år	Ja		151						
5	Alder 51-60 år	Nej	B							
6	Alder 61-70 år	Nej	B							
7	Uddannelse - Civil	Nej	O							
8	Uddannelse - kurser i aktivitet	Nej		102						
9	Uddannelse - seminarium/særlig skole	Ja		113						
10	Uddannelse - Universitet	Ja		92	101	119	349			
11	Tilhør - folkekirken	Ja		79						
12	Tilhør - frikirke	Nej	O							
13	Tilhør - behandlermiljø	Nej	O							
14	Er vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter	Ja		326	402					
15	Tales om omvendelse i personlig historie	Nej	O							
16	Kaldet som en afgørende oplevelse	Nej	O							
17	Kaldet kom over tid evt. som en række at små oplevelser	Ja		326	333	394				
18	Kaldet som en ændring af livsorientering	Ja		300	309					
19	Kaldet som tilskyndelse fra person(er)	Ja		323						
20	Kaldet var en åndelig oplevelse	Nej		326	394					
21	Kaldet som en personlig (Gud/Jesus/Maria) åbenbaring	Nej	O							
22	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, stedvist	Ja		610						
23	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, konsekvent	Nej	B							
24	Gjorde de(n) åndelige oplevelse til et andet menneske?	Ja	O							
25	Findes en materiel verden	Ja		1298	1348					
26	Findes en åndelig verden	Ja		1001	1008	1023				
27	Findes en ond åndelig verden	Ja		1009	1023					
28	Findes åndelige kræfter/energier	Ja		1017	1400					
29	Findes åndelige væsener (engle/dæmoner/guides/afdøde)	Ja		1001	1016	1400				
30	Har nogle materielle ting (krystaller/stjerner) åndelige kræfter	Nej	O							
31	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i en hierarkisk orden	Ja	A36		A37					
32	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i et netværk	Nej	O							

Matrix Flk-02-rev

33	Materielle og åndelige verdens elementer uden en given orden	Nej	O							
34	Den åndelige verden manifesterer sig i den materielle som naturfænomener	Nej	O							
35	Den åndelige verden manifest i den materielle som uforklarlige hændelser	Nej	O							
36	Har en personlig Gud skabt universet	Ja		857	1425					
37	Opretholder en personlig Gud verden	Ja		857	1348					
38	Agerer en guddommelig magt i menneskers liv	Ja		435	453	1349	1359	1369		
39	Kan en given guddommelig magt vise følelser	Ja		441						
40	Findes energier af kosmisk oprindelse, som påvirker livet på jorden	Nej		858						
41	Findes en personlig, ond magt, som kan påvirke mennesker	Ja		784	862					
42	Kan en guddommelig magt bevæges ved religiøs aktivitet	Ja		1359						
43	Kan upersonlige energier styres i en bestemt retning	Nej	O							
44	Findes gode åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Ja		1018	1023					
45	Findes onde åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Ja		1018	1024	1039				
46	Et syndefald med kollektive konsekvenser er meningsgivende at tale om	Ja		862	1175					
47	Føles en fremmedgørelse i forhold til en åndelig bestemmelse	Nej		306						
48	Vigtigt med en afgørelse/tilslutning til en given (stor) fortælling	Ja		959						
49	Synes vægten i den åndelige metahistorie at ligge på fremtiden	Ja		1138						
50	Synes menneskets skæbne helt eller delvist at være forudbestemt	Ja		418	420					
51	Åndelige processer, mennesker medvirker, uforklarlige ændringer i naturen	Nej	O							
52	Åndelige processer, m. m., uforklarlige ændringer i menneskelige relationer	Nej	O							
53	Bevæger de forskellige religiøse tilgange sig hen imod en åndelig syntese	Nej	O							
54	Skal mennesket i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger	Ja		862	1175					
55	Er dette regnskab udtryk for en personlig vurdering	Nej	O							
56	Findes både frelse og fortabelse	Nej	O							
57	Sker efterlivet som en reinkarnation	Nej	O							
58	Indebærer hver reinkarnation en stadig større bevidsthed	Nej	O							
59	Ses efterlivet som evigt liv	Ja		862	1175					
60	Ses efterlivet som kosmisk integration	Nej	O							
61	Ses efterlivet som intet	Nej	O							
62	Kan andre mennesker være instrumenter for det onde	Ja		1015	1039					
63	Findes noget absolut godt	Nej	O							
64	Findes objektive, etiske værdier	Nej	O							

Matrix Flk-02-rev

65	Er opfattelsen af absolut sandhed en værdi, som kan konvergere	Nej	O						
66	Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til ens egen religiøse tradition	Ja	655						
67	Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til en anden religiøs tradition	Nej	O						
68	Repræsenterer islam eller nogle islamiske grupper en fare for samfundet	Nej	O						
69	Er religiøs samtale med muslimer særlig vanskelig	Nej	O						
70	Opleves en manglende vilje til samtale/samarbejde fra muslimer	Nej	O						
71	Opleves muslimers holdninger som ekstreme	Nej	O						
72	Er det samme Gud, men forskellig åbenbaring	Nej	O						
73	Kan homoseksuel praksis betegnes som ikke syndig	Nej	646						
74	Homoseksualitet er naturligt	Nej	646						
75	Undgås socialt samvær med homoseksuelle	Nej	O						
76	Bør homoseksuelle udelukkes af den religiøse sammenhæng	Nej	O						
77	Er en homoseksuel åndeligt set troværdig som leder	Nej	O						
78	Er forskellighed et grundvilkår, som må accepteres	Ja	691	1141	1424				
79	Er forskellighed en positiv værdi, som skal fremmes	Ja	1141	1422					
80	Tilføjer den forskellighed noget positivt til den religiøse sammenhæng	Nej	1452	1561					
81	Er der grænser for acceptabel forskellighed	Ja	796	824	1561				
82	Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres	Nej	1579						
83	Er det en værdi at acceptere – forstået som at godkende	Nej	1579						
84	Tolerance betyder, at man er er ligeglad med den anden	Nej	1574						
85	Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget	Ja	882	1296	1433				
86	Støtter man den andens sag (åndeligt) ved at deltage i et arrangement	Nej	1208						
87	Virker bøn	Ja	1020	1042	1359	1369			
88	Virker healing (set som kanalisering af energi)	Nej	O						
89	Er healing altid uskadelig	Nej	O						
90	Virker bøn ved guddommelig intervention	Ja	1348	1359	1384				
91	Virker healing ved guddommelig intervention	Nej	O						
92	Er bøn primært en indre psykologisk proces	Nej	O						
93	Virker bøn gennem sociale relationer	Nej	O						
94	Er socialt ansvar vigtigt for troen	Ja	1208	1219	1232	1256			
95	Skelnes mellem at handle på et menneskeligt plan og et åndeligt	Nej	O						
96	Ønske om samtale med folkekirkepræster	Ja	605						

Matrix Flk-02-rev

97	Ønske om samtale med frikirkepræster	Ja	612	769					
98	Ønske om samtale med behandlere	Ja	776						
99	Ønske om samarbejde med folkekirkepræster	Ja	952	1064					
100	Ønske om samarbejde med frikirkepræster	Ja	769	796	810	1064			
101	Ønske om samarbejde med behandlere	Nej	776	864					
102	Ønske om fælles praksisskridt med folkekirkepræster	Ja	952	1064					
103	Ønske om fælles praksisskridt med frikirkepræster	Ja	773	800	845	1064			
104	Ønske om fælles praksisskridt med behandlere	Nej	775	837	842	864			
105	Er enighed om læren forudsætning for dialog med henblik på fælles praksis	Ja	798	802	824	950	961		
106	Kan dialog tage udgangspunkt i fælles religiøs aktivitet	Nej	B						
107	Kan dialog tage udgangspunkt i fælles ikke-religiøs aktivitet	Ja	1224						
108	Har relation betydning for udfaldet af dialog	Nej	O						
109	Er oplevelsen af autoritet bremsende for dialog	Nej	O						
110	Er det vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog	Ja	772	814	944	1562			
111	Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes	Nej	879	1554					
112	Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget	Ja	763	770	864	870	981		
113	En begrundelse for dialog, at man overbeviser om eget standpunkt	Ja	921	924	983				
114	Det er en begrundelse for dialog, at man søger en syntese/fælles praksis	Nej	816	945	950				
115	Er menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv	Nej	O						
116	Differentieres mellem menneskeligt og åndeligt fællesskab	Ja	803	1450					
117	Definerer åndeligt fællesskab en grænse ved tilslutning til et mål/sag/person	Ja	857	864	922				
118	Findes en ubetinget/objektiv sandhed	Ja	1998						
119	Er sandheden en person?	Ja	922	1295					
120	Aspekter af den ene sandhed, findes mange steder	Nej	O						
121	Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed	Nej	O						
122	Opereres sideløbende med en objektiv sandhed og en subjektiv sandhed	Ja	1296	1308					
123	Findes der objektiv sandhed om den fysiske verden	Ja	1298						
124	Sandheden er alene personlig	Nej	1295						
125	Accepteres selvmodsigende forklaringselementer	Nej	O						
126	Er rationalitet afgørende i nogle af forklaringselementerne	Nej	O						
127	Ses flere forklaringselementer som videnskabeligt begrundet	Nej	O						
128	Hyppig forekomst af lange argumentationsforløb	Nej	O						

Matrix Flk-02-rev

129	Benyttes rationalitet i argumentation (derfor, fordi, altså)		Derfor: 4	Fordi: 20	Altså: 30				
130	Bibelen giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O						
131	Bibelen giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O						
132	Bibelen giver svar på åndelige spørgsmål	Ja	251	959					
133	Er biblen (Guds ord) ufejlbarlig	Nej	O						
134	Bibel autoritativ i åndelige spørgsmål, fejl i historieske spørgsmål	Ja	S						
135	Er biblen en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O						
136	Metahistorie svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O						
137	Metahistorie svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O						
138	Metahistorie giver svar på åndelige spørgsmål	Nej	O						
139	Er Metahistorien ufejlbarlig	Nej	O						
140	Har Metahistoriens autoritet i åndelige spørgsmål	Nej	O						
141	Er Metahistoriens en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O						
142	Fås operativ viden gennem åbenbaring (drømme)	Ja	249						
143	Fås operativ viden gennem klarsyn (intuition)	Nej	O						
144	Tillægges åbenbaring afgørende autoritet	Ja	258						
145	Tillægges klarsyn afgørende autoritet	Nej	O						
146	Sker åbenbaring stadig i nutiden	Ja	247						
147	Erfaring er kilde til autentisk viden	Ja	1464	1472	1508				
148	Erfaring er afgørende for at kunne praktisere	Ja	944	989					
149	Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	279	605					
150	Samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Nej	608						
151	Samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	753						
152	Samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
153	Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Nej	O						
154	Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O						
155	Tog initiativ til samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O						
156	Tog initiativ til samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
157	Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) Folkekirken	Ja	279						
158	Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er)frikirken	Nej	O						
159	Var samtale/møde personligt (ikke m..) med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	753						
160	Var samtale/møde personligt (ikke m..) med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						

Matrix Flk-02-rev

161	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Ja	279						
162	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O						
163	Var samtalen professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	753						
164	Var samtalen professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
165	Samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Ja	279	898	1065				
166	Samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Ja	749	1074	1100				
167	Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O						
168	Samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
169	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Ja	270						
170	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Nej	749						
171	Tog initiativ til samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O						
172	Tog initiativ til samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
173	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præst(er) fra folkekirken	Ja	279	898	1065				
174	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præster fra frikirkerne	Ja	1074	1100					
175	Var samarbejde /møde personligt med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O						
176	Var samarbejde /møde personligt med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
177	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Ja	279	898	1065				
178	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Ja	1074	1100					
179	Var samarbejdet professionelt motiveret med en/flere fra behendlermiljøet	Nej	O						
180	Var samarbejdet professionelt motiveret med imam(mer)/muslimske ledere	Nej	O						
181	Samarbejdet om kulturelle, ikke åndelige ting med imam(er)/m.. ledere	Nej	O						
182	Samarbejdet om åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
183	Stoppet et samarbejde med imam(er)/muslimer pga. (dårlige) oplevelser	Nej	O						
184	Har øvet sjælesorg/coaching/healing overfor homoseksuelle	Nej	O						
185	Forsøgt at undgå homoseksuelles varige tilstedeværelse i sin sammenhæng	Nej	O						
186	Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation	Nej	O						
187	Bedt side ved side (parallelt)	Nej	O						
188	Deltaget i bøn i anden gruppe	Nej	B						
189	Skelnes mellem kristne og behandlere	Ja	837						
190	Skelnes mellem behandlere og muslimer	Nej	O						
191	Skelnes mellem kristne og muslimer	Nej	O						
192	Skelnes mellem folkekirke og frikirke	Ja	797						

Matrix Flk-02-rev

193	Besøgt en Helsemesse	Nej	910						
194	Stået på en stand	Nej	O						
195	Stået på en stand som ansvarlig udstiller	Nej	O						
196	Været nærværende under andre udstilleres praksis	Nej	O						
197	Deltaget i praksis hos andre udstillere	Nej	O						
198	Deltaget i konkrete tiltag med henblik på at modarbejde andre udstillere	Nej	O						
199	Oplevede andre udstillere som kolleger	Nej	O						
200	Oplevede andre udstillere som konkurrenter	Nej	O						
201	Oplevede andre udstillere som samtalepartnere	Nej	O						
202	Oplevede andre udstillere som modstandere	Nej	O						
203									

1	36a	Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"	Nej	O				m
2	57a	Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden)	Nej	O				
3	98a	Ønske om samtale med muslimer	Nej	O				
4	101a	Ønske om samarbejde med muslimer	Nej	O				
5	104a	Ønske om fælles praksisskridt med muslimer	Nej	O				
6	105a	Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige	Nej		802			
7	106a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja		836	1090	1136	
8	114a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja		797	1458		
9	188a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja		1090			

1	A38	1385	
2	A112	1441	1554
3	A122	989	

3 Matrix Flk-03

Matrix Flk-03-rev

1	Mand	Ja	S				Nr. 05	
2	Kvinde	Nej	O					
3	Alder 30-40 år	Nej	O					
4	Alder 41-50 år	Nej	O					
5	Alder 51-60 år	Nej	O					
6	Alder 61-70 år	Ja		129				
7	Uddannelse - Civil	Ja		70				
8	Uddannelse - kurser i aktivitet	Ja		82				
9	Uddannelse - seminarium/særlig skole	Nej	O					
10	Uddannelse - Universitet	Ja		70	564			
11	Tilhør - folkekirken	Ja		36				
12	Tilhør - frikirke	Nej	O					
13	Tilhør - behandlermiljø	Nej	O					
14	Er vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter	Ja	O					
15	Tales om omvendelse i personlig historie	Nej	O					
16	Kaldet som en afgørende oplevelse	Nej	O					
17	Kaldet kom over tid evt. som en række at små oplevelser	Ja		293	296	322		
18	Kaldet som en ændring af livsorientering	Nej		281				
19	Kaldet som tilskyndelse fra person(er)	Ja		287	340			
20	Kaldet var en åndelig oplevelse	Ja		300				
21	Kaldet som en personlig (Gud/Jesus/Maria) åbenbaring	Nej	O					
22	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, stedvist	Ja		322				
23	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, konsekvent	Nej	O					
24	Gjorde de(n) åndelige oplevelse til et andet menneske?	Nej	O					
25	Findes en materiel verden	Ja	O					
26	Findes en åndelig verden	Nej	O					
27	Findes en ond åndelig verden	Nej	O					
28	Findes åndelige kræfter/energier	Nej	O					
29	Findes åndelige væsener (engle/dæmoner/guides/afdøde)	Nej	O					
30	Har nogle materielle ting (krystaller/stjerner) åndelige kræfter	Nej		1220				
31	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i en hierarkisk orden	Ja		1590	1553			
32	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i et netværk	Nej	O					

Matrix Flk-03-rev

Materielle og åndelige verdens elementer uden en given orden	Nej	O						
Den åndelige verden manifesterer sig i den materielle som naturfænomener	Nej	O						
Den åndelige verden manifest i den materielle som uforklarlige hændelser	Nej	O						
Har en personlig Gud skabt universet	Ja	1590						
Opretholder en personlig Gud verden	Ja	1561						
Agerer en guddommelig magt i menneskers liv	Ja	157	1566	1570	1591			
Kan en given guddommelig magt vise følelser	Nej	O						
Findes energier af kosmisk oprindelse, som påvirker livet på jorden	Nej	O						
Findes en personlig, ond magt, som kan påvirke mennesker	Nej	O						
Kan en guddommelig magt bevæges ved religiøs aktivitet	Nej	O						
Kan upersonlige energier styres i en bestemt retning	Nej	O						
Findes gode åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Nej	O						
Findes onde åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Nej	O						
Et syndefald med kollektive konsekvenser er meningsgivende at tale om	Nej	O						
Føles en fremmedgørelse i forhold til en åndelig bestemmelse	Nej	281						
Vigtigt med en afgørelse/tilslutning til en given (stor) fortælling	Nej	O						
Synes vægten i den åndelige metahistorie at ligge på fremtiden	Nej	O						
Synes menneskets skæbne helt eller delvist at være forudbestemt	Ja	353	358	366	378			
Åndelige processer, mennesker medvirker, uforklarlige ændringer i naturen	Nej	O						
Åndelige processer, m. m., uforklarlige ændringer i menneskelige relationer	Nej	O						
Bevæger de forskellige religiøse tilgange sig hen imod en åndelig syntese	Nej	715	1659					
Skal mennesket i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger	Ja	213						
Er dette regnskab udtryk for en personlig vurdering	Nej	O						
Findes både frelse og fortabelse	Nej	O						
Sker efterlivet som en reinkarnation	Nej	967						
Indebærer hver reinkarnation en stadig større bevidsthed	Nej	967						
Ses efterlivet som evigt liv	Ja	213	969					
Ses efterlivet som kosmisk integration	Nej	O						
Ses efterlivet som intet	Nej	213	969					
Kan andre mennesker være instrumenter for det onde	Nej	O						
Findes noget absolut godt	Nej	O						
Findes objektive, etiske værdier	Nej	O						

Matrix Flk-03-rev

Er opfattelsen af absolut sandhed en værdi, som kan konvergere	Nej	O						
Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til ens egen religiøse tradition	Ja	429						
Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til en anden religiøs tradition	Nej	O						
Repræsenterer islam eller nogle islamiske grupper en fare for samfundet	Ja	714						
Er religiøs samtale med muslimer særlig vanskelig	Ja	714						
Opleves en manglende vilje til samtale/samarbejde fra muslimer	Nej	O						
Opleves muslimers holdninger som ekstreme	Nej	O						
Er det samme Gud, men forskellig åbenbaring	Nej	O						
Kan homoseksuel praksis betegnes som ikke syndig	Ja	806						
Homoseksualitet er naturligt	Ja	806						
Undgås socialt samvær med homoseksuelle	Nej	807						
Bør homoseksuelle udelukkes af den religiøse sammenhæng	Nej	791						
Er en homoseksuel åndeligt set troværdig som leder	Ja	O						
Er forskellighed et grundvilkår, som må accepteres	Ja	1576	1656					
Er forskellighed en positiv værdi, som skal fremmes	Ja	1577						
Tilføjer den forskellighed noget positivt til den religiøse sammenhæng	Ja	1579	1657	1660				
Er der grænser for acceptabel forskellighed	Nej	O						
Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres	Ja	1671						
Er det en værdi at acceptere – forstået som at godkende	Nej	1671	1671					
Tolerance betyder, at man er er ligeglad med den anden	Nej	1667						
Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget	Ja	967	1668	1670				
Støtter man den andens sag (åndeligt) ved at deltage i et arrangement	Nej	O						
Virker bøn	Ja	1570						
Virker healing (set som kanalisering af energi)	Nej	O						
Er healing altid uskadelig	Nej	O						
Virker bøn ved guddommelig intervention	Ja	1570						
Virker healing ved guddommelig intervention	Nej	O						
Er bøn primært en indre psykologisk proces	Nej	O						
Virker bøn gennem sociale relationer	Nej	O						
Er socialt ansvar vigtigt for troen	Nej	O						
Skelnes mellem at handle på et menneskeligt plan og et åndeligt	Nej	O						
Ønske om samtale med folkekirkepræster	Ja	831	1329					

Matrix Flk-03-rev

Ønske om samtale med frikirkepræster	Ja		831					
Ønske om samtale med behandlere	Nej		940					
Ønske om samarbejde med folkekirkepræster	Ja		831	1329				
Ønske om samarbejde med frikirkepræster	Ja		831	420	1336			
Ønske om samarbejde med behandlere	Nej		940					
Ønske om fælles praksisskridt med folkekirkepræster	Ja		420	492	831			
Ønske om fælles praksisskridt med frikirkepræster	Ja		831					
Ønske om fælles praksisskridt med behandlere	Nej		940					
Er enighed om læren forudsætning for dialog med henblik på fælles praksis	Nej		837					
Kan dialog tage udgangspunkt i fælles religiøs aktivitet	Nej	B						
Kan dialog tage udgangspunkt i fælles ikke-religiøs aktivitet	Ja		685	693				
Har relation betydning for udfaldet af dialog	Ja		470	1119	1023	1032	1045	
Er oplevelsen af autoritet bremsende for dialog	Nej	O						
Er det vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog	Ja		1040					
Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes	Ja		704	713				
Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget	Ja		1029	1119	1528	1643		
En begrundelse for dialog, at man overbeviser om eget standpunkt	Ja		969					
Det er en begrundelse for dialog, at man søger en syntese/fælles praksis	Ja		1046	1298				
Er menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv	Ja		705	713	1591	1597		
Differentieres mellem menneskeligt og åndeligt fællesskab	Ja		1598					
Definerer åndeligt fællesskab en grænse ved tilslutning til et mål/sag/person	Nej	O						
Findes en ubetinget/objektiv sandhed	Nej	O						
Er sandheden en person?	Nej		1503	1512				
Aspekter af den ene sandhed, findes mange steder	Ja		1028	1514				
Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed	Nej		1504	1514				
Opereres sideløbende med en objektiv sandhed og en subjektiv sandhed	Ja		1506	1510	1520			
Findes der objektiv sandhed om den fysiske verden	Nej	O						
Sandheden er alene personlig	Nej		1503	1506	1512			
Accepteres selvmodsigende forklaringselementer	Nej		1504					
Er rationalitet afgørende i nogle af forklaringselementerne	Ja		219	953	956	1212	1220	
Ses flere forklaringselementer som videnskabeligt begrundet	Nej	O						
Hyppig forekomst af lange argumentationsforløb	Ja		408	1212	?			

Matrix Flk-03-rev

Benyttes rationalitet i argumentation (derfor, fordi, altså)			Derfor 1	Fordi 27	Altså 229			
Bibelen giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O						
Bibelen giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O						
Bibelen giver svar på åndelige spørgsmål	Ja		655	661				
Er biblen (Guds ord) ufejlbarlig	Nej		646					
Bibel autoritativ i åndelige spørgsmål, fejl i historieske spørgsmål	Nej		646					
Er biblen en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O						
Metahistorie svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O						
Metahistorie svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O						
Metahistorie giver svar på åndelige spørgsmål	Nej	O						
Er Metahistorien ufejlbarlig	Nej	O						
Har Metahistoriens autoritet i åndelige spørgsmål	Nej	O						
Er Metahistoriens en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O						
Fås operativ viden gennem åbenbaring (drømme)	Nej	O						
Fås operativ viden gennem klarsyn (intuition)	Nej	O						
Tillægges åbenbaring afgørende autoritet	Nej	O						
Tillægges klarsyn afgørende autoritet	Nej	O						
Sker åbenbaring stadig i nutiden	Nej	O						
Erfaring er kilde til autentisk viden	Ja		1607					
Erfaring er afgørende for at kunne praktisere	Ja		1607					
Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja		1341	1360	1404			
Samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Ja		482	937	1364			
Samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej		769	940				
Samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Ja		712					
Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja		1341					
Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Ja		431	482	1363			
Tog initiativ til samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej		769	940				
Tog initiativ til samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) Folkekirken	Ja		1342	1360	1404			
Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er)frikirken	Ja		482	1364				
Var samtale/møde personligt (ikke m..) med en/flere fra behandlermiljøet	Nej		940					
Var samtale/møde personligt (ikke m..) med imam(er)/muslimske ledere	Ja		712	769				

Matrix Flk-03-rev

161	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Ja	1342	1360	1404			
162	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Ja	482					
163	Var samtalen professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	940					
164	Var samtalen professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere	Nej	685					
165	Samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Ja	466	1389				
166	Samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Ja	421	431	463	482	1389	
167	Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	940					
168	Samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Ja	685	712				
169	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Ja	466	1329				
170	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Ja	421	431	463	993	1345	
171	Tog initiativ til samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	940					
172	Tog initiativ til samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Ja	685					
173	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præst(er) fra folkekirken	Ja	463	1329	1391			
174	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præster fra frikirkerne	Ja	421	431	484	643	1374	
175	Var samarbejde /møde personligt med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	940	1391				
176	Var samarbejde /møde personligt med imam(er)/muslimske ledere	Ja	712	1389				
177	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Ja	463	1329				
178	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Ja	421	431	463	484	1374	
179	Var samarbejdet professionelt motiveret med en/flere fra behendlermiljøet	Nej	940	1391				
180	Var samarbejdet professionelt motiveret med imam(mer)/muslimske ledere	Nej	685	712				
181	Samarbejdet om kulturelle, ikke åndelige ting med imam(er)/m.. ledere	Ja	119	685				
182	Samarbejdet om åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere	Ja	693	712				
183	Stoppet et samarbejde med imam(er)/muslimer pga. (dårlige) oplevelser	Ja	712					
184	Har øvet sjælesorg/coaching/healing overfor homoseksuelle	Nej	O					
185	Forsøgt at undgå homoseksuelles varige tilstedeværelse i sin sammenhæng	Ja	806					
186	Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation	Ja	697					
187	Bedt side ved side (parallelt)	Ja	697					
188	Deltaget i bøn i anden gruppe	Nej	B					
189	Skelnes mellem kristne og behandlere	Ja	770					
190	Skelnes mellem behandlere og muslimer	Nej	O					
191	Skelnes mellem kristne og muslimer	Ja	119	681	876	1659		
192	Skelnes mellem folkekirke og frikirke	Ja	61	426	435	846	1068	

Matrix Flk-03-rev

193	Besøgt en Helsemesse	Nej		1175	1180				
194	Stået på en stand	Nej	B						
195	Stået på en stand som ansvarlig udstiller	Nej	B						
196	Været nærværende under andre udstilleres praksis	Nej	B						
197	Deltaget i praksis hos andre udstillere	Nej	B						
198	Deltaget i konkrete tiltag med henblik på at modarbejde andre udstillere	Nej	B						
199	Oplevede andre udstillere som kolleger	Nej	B						
200	Oplevede andre udstillere som konkurrenter	Nej	B						
201	Oplevede andre udstillere som samtalepartnere	Nej	B						
202	Oplevede andre udstillere som modstandere	Nej	B						

1	36a	Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"	Nej	O					m	
2	57a	Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden)	Nej	O						
3	98a	Ønske om samtale med muslimer	Nej	O						
4	101a	Ønske om samarbejde med muslimer	Nej	O						
5	104a	Ønske om fælles praksisskridt med muslimer	Nej	O						
6	105a	Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige	Ja	B						
7	106a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja	198	466	492	837	1289		
8	114a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	1046	1298					
9	188a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja	599	1345	1374				

1	A126	1236					
2	A170	1374					
3	A174	1389					
4	A192	1147	1337	1377	1389	1423	

4 Matrix Flk-04

Matrix Flk-04

Mand	Ja	1				Nr. 1			
Kvinde	Nej	B							
Alder 30-40 år	Nej	B							
Alder 41-50 år	Nej	B							
Alder 51-60 år	Nej	B							
Alder 61-70 år	Ja	86							
Uddannelse - Civil	Nej	O							
Uddannelse - kurser i aktivitet	Ja	30							
Uddannelse - seminarium/særlig skole	Nej	O							
Uddannelse - Universitet	Ja	30							
Tilhør - folkekirken	Ja	13							
Tilhør - frikirke	Nej	O							
Tilhør - behandlermiljø	Nej	O							
Findes vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter	Ja	246	282						
Tales om omvendelse	Nej	O							
Kaldet som en afgørende oplevelse	Nej	O							
Kaldet kom over tid evt. som en række at små oplevelser	Ja	207							
Kaldet som en ændring af livsorientering	Nej	195							
Kaldet som tilskyndelse fra person(er)	Ja	208							
Kaldet var en åndelig oplevelse	Nej	195							
Kaldet som en personlig (Gud/Jesus/Maria) åbenbaring	Nej	195							
Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, stedvist	Nej	B							
Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, konsekvent	Ja	186	212	227	319	332			
Gjorde de(n) åndelige oplevelse til et andet menneske?	Nej	264	290						
Findes en materiel verden	Ja	41	233	814					
Findes en åndelig verden	Nej	832							
Findes en ond åndelig verden	Nej	828							
Findes åndelige kræfter/energier	Nej	O							
Findes åndelige væsener (engle/dæmoner/guides/afdøde)	Nej	O							
Har nogle materielle ting (krystaller/stjerner) åndelige kræfter	Nej	O							
Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i en hierarkisk orden	Ja	A36	A37						
Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i et netværk	Nej	O							

Matrix Flk-04

Materielle og åndelige verdens elementer uden en given orden	Nej	O							
Den åndelige verden manifesterer sig i den materielle som naturfænomener	Nej	O							
Den åndelige verden manifest i den materielle som uforklarlige hændelser	Nej	O							
Har en personlig Gud skabt universet	Ja	97	100	107					
Opretholder en personlig Gud verden	Ja	100							
Agerer en guddommelig magt i menneskers liv	Ja	224	830	835					
Kan en given guddommelig magt vise følelser	Ja	224							
Findes energier af kosmisk oprindelse, som påvirker livet på jorden	Nej	O							
Findes en personlig, ond magt, som kan påvirke mennesker	Nej	828	836						
Kan en guddommelig magt bevæges ved religiøs aktivitet	Nej	O							
Kan upersonlige energier styres i en bestemt retning	Nej	O							
Findes gode åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Nej	O							
Findes onde åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Nej	O							
Et syndefald med kollektive konsekvenser er meningsgivende at tale om	Nej	O							
Føles en fremmedgørelse i forhold til en åndelig bestemmelse	Nej	198							
Vigtigt med en afgørelse/tilslutning til en given (stor) fortælling	Ja	52							
Synes vægten i den åndelige metahistorie at ligge på fremtiden	Ja	50							
Synes menneskets skæbne helt eller delvist at være forudbestemt	Nej	O							
Åndelige processer, mennesker medvirker, uforklarlige ændringer i naturen	Nej	O							
Åndelige processer, m. m., uforklarlige ændringer i menneskelige relationer	Nej	O							
Bevæger de forskellige religiøse tilgange sig hen imod en åndelig syntese	Nej	O							
Skal mennesket i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger	Ja	96							
Er dette regnskab udtryk for en personlig vurdering	Ja	96							
Findes både frelse og fortabelse	Nej	O							
Sker efterlivet som en reinkarnation	Nej	O							
Indebærer hver reinkarnation en stadig større bevidsthed	Nej	O							
Ses efterlivet som evigt liv (Opstandelse)	Ja	172							
Ses efterlivet som kosmisk integration	Nej	O							
Ses efterlivet som intet	Nej	O							
Kan andre mennesker være instrumenter for det onde	Nej	574							
Findes noget absolut godt	Nej	O							
Findes objektive, etiske værdier	Nej	O							

Matrix Flk-04

65	Er opfattelsen af absolut sandhed en værdi, som kan konvergere	Nej		496	646	896			
66	Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til ens egen religiøse tradition	Ja		880					
67	Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til en anden religiøs tradition	Nej	O						
68	Repræsenterer islam eller nogle islamiske grupper en fare for samfundet	Nej	O						
69	Er religiøs samtale med muslimer særlig vanskelig	Ja		647					
70	Opleves en manglende vilje til samtale/samarbejde fra muslimer	Ja		442	649				
71	Opleves nogle muslimers holdninger som ekstreme	Ja		444					
72	Er det samme Gud, men forskellig åbenbaring	Nej		105					
73	Kan homoseksuel praksis betegnes som ikke syndig	Ja		396					
74	Er homoseksualitet naturligt	ja		396					
75	Undgås socialt samvær med homoseksuelle	Nej		396					
76	Bør homoseksuelle udelukkes af den religiøse sammenhæng	Nej		396	402				
77	Er en homoseksuel åndeligt set troværdig som leder	Ja		396					
78	Er forskellighed et grundvilkår, som må accepteres	Ja		850	870	880			
79	Er forskellighed en positiv værdi, som skal fremmes	Ja		850	870	880			
80	Tilføjer den forskellighed noget positivt til den religiøse sammenhæng	Ja		850	870	880			
81	Er der grænser for acceptabel forskellighed	Ja		425	573	875	931	951	
82	Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres	Nej		946	875				
83	Er det en værdi at acceptere – forstået som at godkende	Nej		936					
84	Tolerance betyder, at man er er ligeglad med den anden	Nej		948					
85	Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget	Ja		949					
86	Støtter man den andens sag (åndeligt) ved at deltage i et arrangement	Nej	O						
87	Virker bøn	Nej	O						
88	Virker healing (set som kanalisering af energi)	Nej	O						
89	Er healing altid uskadelig	Nej	O						
90	Virker bøn ved guddommelig intervention	Nej	O						
91	Virker healing ved guddommelig intervention	Nej	O						
92	Er bøn primært en indre psykologisk proces	Ja		310					
93	Virker bøn gennem sociale relationer	Nej	O						
94	Er socialt ansvar vigtigt for troen	Nej	O						
95	Skelnes mellem at handle på et menneskeligt plan og et åndeligt	Nej		880					
96	Ønske om samtale med folkekirkepræster	Ja		683	726				

Matrix Flk-04

97	Ønske om samtale med frikirkepræster	Ja		543	683				
98	Ønske om samtale med behandlere	Ja		626					
99	Ønske om samarbejde med folkekirkepræster	Ja		371	726	731			
100	Ønske om samarbejde med frikirkepræster	Ja		543					
101	Ønske om samarbejde med behandlere	Nej	O						
102	Ønske om fælles praksisskridt med folkekirkepræster	Ja		547	682	689	726	731	
103	Ønske om fælles praksisskridt med frikirkepræster	Ja		547	682	689			
104	Ønske om fælles praksisskridt med behandlere	Nej		714					
105	Enighed om læren forudsætning for dialog med henblik på fælles praksis	Ja		543	575	622	628	761	
106	Kan dialog tage udgangspunkt i en fælles religiøs aktivitet	Nej	B						
107	Kan dialog tage udgangspunkt i en fælles ikke-religiøs aktivitet	Ja		495					
108	Har relation betydning for udfaldet af dialog	Ja		605	657				
109	Er oplevelsen af autoritet bremsende for dialog	Nej	O						
110	Er det vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog	Ja		543	605	618			
111	Det at mødes er i sig selv en begrundelse for dialog	Nej		543					
112	Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget	Ja		661					
113	En begrundelse for dialog, at man overbeviser om eget standpunkt	Nej		659	896				
114	Det er en begrundelse for dialog, at man søger en syntese/fælles praksis	Ja		503	605				
115	Er menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv	Ja		880					
116	Differentieres mellem menneskeligt og åndeligt fællesskab	Nej		231					
117	Definerer åndeligt fællesskab en grænse ved tilslutning til et mål/sag/person	Ja		116					
118	Findes en ubetinget/objektiv sandhed	Ja		789	804				
119	Er sandheden en person?	Ja		782	785	806			
120	Aspekter af den ene sandhed, findes mange steder	Nej	O						
121	Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed	Nej	O						
122	Opereres sideløbende med en objektiv sandhed og en subjektiv sandhed	Ja		790					
123	Findes der objektiv sandhed om den fysiske verden	Nej	O						
124	Sandheden er alene personlig (relativ)	Nej		783					
125	Accepteres selvmodsigende forklaringselementer	Nej	O						
126	Er rationalitet afgørende i nogle af forklaringselementer	Ja		46	94	462	728		
127	Ses flere forklaringselementer som videnskabeligt begrundet	Ja		125	142				
128	Hyppig forekomst af lange argumentationsforløb	Ja		41	94	111	462	491	

Matrix Flk-04

129	Benyttes rationalitet i argumentation (derfor, fordi, altså)	Ja	Derfor 4	Fordi 32	Altså 78				
130	Bibelen giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O						
131	Bibelen giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Ja	52	852					
132	Bibelen giver svar på åndelige spørgsmål	Ja	520	852					
133	Er biblen (Guds ord) ufejlbarlig	Nej	O						
134	Bibel autoritativ i åndelige spørgsmål, fejl i historieske spørgsmål	Nej	O						
135	Er biblen en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O						
136	Metahistorie svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O						
137	Metahistorie svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O						
138	Metahistorie giver svar på åndelige spørgsmål	Nej	O						
139	Er Metahistorien ufejlbarlig	Nej	O						
140	Har Metahistoriens autoritet i åndelige spørgsmål	Nej	O						
141	Er Metahistoriens en kilde til viden på linje med andre kilder	Ja	466						
142	Fås operativ viden gennem åbenbaring (drømme)	Nej	O						
143	Fås operativ viden gennem klarsyn (intuition)	Nej	O						
144	Tillægges åbenbaring afgørende autoritet	Nej	O						
145	Tillægges klarsyn afgørende autoritet	Nej	O						
146	Sker åbenbaring stadig i nutiden	Nej	O						
147	Erfaring er kilde til autentisk viden	Ja	890						
148	Erfaring er afgørende for at kunne praktisere	Ja	890						
149	Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	371	726	731				
150	Samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Ja	543						
151	Samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	714						
152	Samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Ja	529						
153	Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	726	731					
154	Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O						
155	Tog initiativ til samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O						
156	Tog initiativ til samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	519						
157	Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) Folkekirken	Ja	371	731					
158	Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er)frikirken	Ja	539	543					
159	Var samtale/møde personligt (ikke m..) med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O						
160	Var samtale/møde personligt (ikke m..) med imam(er)/muslimske ledere	Nej	529						

Matrix Flk-04

161	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Ja	726						
162	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej	543						
163	Var samtalen professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O						
164	Var samtalen professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere	Ja	529						
165	Samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Ja	731						
166	Samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Ja	543	727					
167	Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O						
168	Samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	529						
169	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Ja	735						
170	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O						
171	Tog initiativ til samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O						
172	Tog initiativ til samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	529						
173	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præst(er) fra folkekirken	Ja	371	726	731				
174	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præster fra frikirkerne	Ja	543	727					
175	Var samarbejde /møde personligt med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O						
176	Var samarbejde /møde personligt med imam(er)/muslimske ledere	Nej	529						
177	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Ja	726						
178	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej	539	727					
179	Var samarbejdet professionelt motiveret med en/flere fra behendlermiljøet	Nej	O						
180	Var samarbejdet professionelt motiveret med imam(mer)/muslimske ledere	Nej	O						
181	Samarbejder om kulturelle, ikke åndelige ting (Islam)	Ja	495						
182	Samarbejdet om åndelige ting (Islam)	Nej	529						
183	Stoppet et samarbejde med imam/muslimer pga. (dårlige) oplevelser	Ja	529						
184	Har øvet sjælesorg/coaching/healing overfor homoseksuelle	Ja	402						
185	Forsøgt at undgå homoseksuelles varige tilstedeværelse i sin sammenhæng	Nej	397						
186	Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation	Nej	O						
187	Bedt side ved side (parallelt)	Nej	O						
188	Deltaget i andre gruppers bøn	Nej	B						
189	Skelnes mellem kristne og behandlere	Ja	S						
190	Skelnes mellem behandlere og muslimer	Nej	O						
191	Skelnes mellem kristne og muslimer	Ja	498						
192	Skelnes mellem folkekirke og frikirke	Nej	543						

Matrix Flk-04

193	Besøgt en Helsemesse	Nej	699	709	714				
194	Stået på en stand	Nej	B						
195	Stået på en stand som ansvarlig udstiller	Nej	B						
196	Været nærværende under andre udstilleres praksis	Nej	B						
197	Deltaget i praksis hos andre udstillere	Nej	B						
198	Deltaget i konkrete tiltag med henblik på at modarbejde andre udstillere	Nej	B						
199	Oplevede andre udstillere som kolleger	Nej	B						
200	Oplevede andre udstillere som konkurrenter	Nej	B						
201	Oplevede andre udstillere som samtalepartnere	Nej	B						
202	Oplevede andre udstillere som modstandere	Nej	B						

1	36a	Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"	Nej	O				M	
2	57a	Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden)	Nej	O					
3	98a	Ønske om samtale med muslimer	Ja		503				
4	101a	Ønske om samarbejde med muslimer	Ja		534				
5	104a	Ønske om fælles praksisskridt med muslimer	Nej	O					
6	105a	Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige	Nej	B					
7	106a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja		543	679	690		
8	114a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	B					
9	188a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja		539	727			

5 Matrix Flk-05

Matrix Flk-05-rev

1	Mand	Ja	S					Nr. 06	
2	Kvinde	Nej	B						
3	Alder 30-40 år	Nej	B						
4	Alder 41-50 år	Nej	B						
5	Alder 51-60 år	Ja		123					
6	Alder 61-70 år	Nej	B						
7	Uddannelse - Civil	Nej	O						
8	Uddannelse - kurser i aktivitet	Nej		55					
9	Uddannelse - seminarium/særlig skole	Nej	O						
10	Uddannelse - Universitet	Ja		344					
11	Tilhør - folkekirken	Ja		14					
12	Tilhør - frikirke	Nej	O						
13	Tilhør - behandlermiljø	Nej	O						
14	Er vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter	Ja		335					
15	Tales om omvendelse i personlig historie	Nej	O						
16	Kaldet som en afgørende oplevelse	Ja		411					
17	Kaldet kom over tid evt. som en række at små oplevelser	Nej	O						
18	Kaldet som en ændring af livsorientering	Nej		293					
19	Kaldet som tilskyndelse fra person(er)	Ja		402	406				
20	Kaldet var en åndelig oplevelse	Nej	O						
21	Kaldet som en personlig (Gud/Jesus/Maria) åbenbaring	Nej	O						
22	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, stedvist	Ja		1057					
23	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, konsekvent	Nej	B						
24	Gjorde de(n) åndelige oplevelse til et andet menneske?	Nej							
25	Findes en materiel verden	Ja		1440	1458				
26	Findes en åndelig verden	Ja		699	708	1442	1458		
27	Findes en ond åndelig verden	Ja		449	708	1435			
28	Findes åndelige kræfter/energier	Nej	O						
29	Findes åndelige væsener (engle/dæmoner/guides/afdøde)	Ja		206	449				
30	Har nogle materielle ting (krystaller/stjerner) åndelige kræfter	Nej	O						
31	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i en hierarkisk orden	Ja	A36		1459				
32	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i et netværk	Nej	B						

Matrix Flk-05-rev

33	Materielle og åndelige verdens elementer uden en given orden	Nej	B					
34	Den åndelige verden manifesterer sig i den materielle som naturfænomener	Nej	O					
35	Den åndelige verden manifest i den materielle som uforklarlige hændelser	Nej	O					
36	Har en personlig Gud skabt universet	Ja		1478	1151			
37	Opretholder en personlig Gud verden	Ja		1477	1687			
38	Agerer en guddommelig magt i menneskers liv	Ja		492	597	973	977	1272
39	Kan en given guddommelig magt vise følelser	Nej	O					
40	Findes energier af kosmisk oprindelse, som påvirker livet på jorden	Nej	O					
41	Findes en personlig, ond magt, som kan påvirke mennesker	Ja		1434	1600			
42	Kan en guddommelig magt bevæges ved religiøs aktivitet	Nej	O					
43	Kan upersonlige energier styres i en bestemt retning	Nej	O					
44	Findes gode åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Nej	O					
45	Findes onde åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Ja		206	449			
46	Et syndefald med kollektive konsekvenser er meningsgivende at tale om	Nej	O					
47	Føles en fremmedgørelse i forhold til en åndelig bestemmelse	Nej		294				
48	Vigtigt med en afgørelse/tilslutning til en given (stor) fortælling	Ja		176				
49	Synes vægten i den åndelige metahistorie at ligge på fremtiden	Nej	O					
50	Synes menneskets skæbne helt eller delvist at være forudbestemt	Nej	O					
51	Åndelige processer, mennesker medvirker, uforklarlige ændringer i naturen	Nej		1449				
52	Åndelige processer, m. m., uforklarlige ændringer i menneskelige relationer	Ja		1449				
53	Bevæger de forskellige religiøse tilgange sig hen imod en åndelig syntese	Nej		212	216	218		
54	Skal mennesket i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger	Ja		752				
55	Er dette regnskab udtryk for en personlig vurdering	Ja		752				
56	Findes både frelse og fortabelse	Ja		745	754			
57	Sker efterlivet som en reinkarnation	Nej		622	677			
58	Indebærer hver reinkarnation en stadig større bevidsthed	Nej		218				
59	Ses efterlivet som evigt liv	Ja		321	622	677		
60	Ses efterlivet som kosmisk integration	Nej		622				
61	Ses efterlivet som intet	Nej		622				
62	Kan andre mennesker være instrumenter for det onde	Ja		1600				
63	Findes noget absolut godt	Nej	O					
64	Findes objektive, etiske værdier	Nej	O					

Matrix Flk-05-rev

65	Er opfattelsen af absolut sandhed en værdi, som kan konvergere	Nej	O						
66	Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til ens egen religiøse tradition	Nej	763						
67	Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til en anden religiøs tradition	Nej	O						
68	Repræsenterer islam eller nogle islamiske grupper en fare for samfundet	Nej	O						
69	Er religiøs samtale med muslimer særlig vanskelig	Nej	O						
70	Opleves en manglende vilje til samtale/samarbejde fra muslimer	Nej	O						
71	Opleves muslimers holdninger som ekstreme	Nej	O						
72	Er det samme Gud, men forskellig åbenbaring	Nej	O						
73	Kan homoseksuel praksis betegnes som ikke syndig	Nej	1480						
74	Homoseksualitet er naturligt	Nej	1480						
75	Undgås socialt samvær med homoseksuelle	Nej	O						
76	Bør homoseksuelle udelukkes af den religiøse sammenhæng	Nej	O						
77	Er en homoseksuel åndeligt set troværdig som leder	nej	O						
78	Er forskellighed et grundvilkår, som må accepteres	Ja	1468						
79	Er forskellighed en positiv værdi, som skal fremmes	Ja	1468	1500					
80	Tilføjer den forskellighed noget positivt til den religiøse sammenhæng	Ja	1474						
81	Er der grænser for acceptabel forskellighed	Ja	1580						
82	Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres	Nej	1594						
83	Er det en værdi at acceptere – forstået som at godkende	Nej	1602						
84	Tolerance betyder, at man er er ligeglad med den anden	Nej	1595						
85	Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget	Ja	1395						
86	Støtter man den andens sag (åndeligt) ved at deltage i et arrangement	Nej	O						
87	Virker bøn	Ja	1152						
88	Virker healing (set som kanalisering af energi)	Nej	O						
89	Er healing altid uskadelig	Nej	O						
90	Virker bøn ved guddommelig intervention	Ja	1152						
91	Virker healing ved guddommelig intervention	Nej	O						
92	Er bøn primært en indre psykologisk proces	Nej	1152						
93	Virker bøn gennem sociale relationer	Nej	O						
94	Er socialt ansvar vigtigt for troen	Nej	1341	1345	1349				
95	Skelnes mellem at handle på et menneskeligt plan og et åndeligt	Nej	O						
96	Ønske om samtale med folkekirkepræster	Nej	O						

Matrix Flk-05-rev

97	Ønske om samtale med frikirkepræster	Nej	O						
98	Ønske om samtale med behandlere	Ja	1230						
99	Ønske om samarbejde med folkekirkepræster	Nej	O						
100	Ønske om samarbejde med frikirkepræster	Nej	O						
101	Ønske om samarbejde med behandlere	Nej	O						
102	Ønske om fælles praksisskridt med folkekirkepræster	Nej	O						
103	Ønske om fælles praksisskridt med frikirkepræster	Nej	O						
104	Ønske om fælles praksisskridt med behandlere	Nej	1165	1230					
105	Er enighed om læren forudsætning for dialog med henblik på fælles praksis	Nej	O						
106	Kan dialog tage udgangspunkt i fælles religiøs aktivitet	Nej	O						
107	Kan dialog tage udgangspunkt i fælles ikke-religiøs aktivitet	Nej	O						
108	Har relation betydning for udfaldet af dialog	Ja	967						
109	Er oplevelsen af autoritet bremsende for dialog	Ja	1123	1244					
110	Er det vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog	Ja	416	477					
111	Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes	Ja	1265						
112	Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget	Ja	1266						
113	En begrundelse for dialog, at man overbeviser om eget standpunkt	Nej	971	977	1265				
114	Det er en begrundelse for dialog, at man søger en syntese/fælles praksis	Nej	971	1265					
115	Er menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv	Nej	O						
116	Differentieres mellem menneskeligt og åndeligt fællesskab	Nej	O						
117	Definerer åndeligt fællesskab en grænse ved tilslutning til et mål/sag/person	Ja	174	596	752	976	1382		
118	Findes en ubetinget/objektiv sandhed	Ja	1380	1569	1641				
119	Er sandheden en person?	Ja	176	510	1380				
120	Aspekter af den ene sandhed, findes mange steder	Nej	1379						
121	Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed	Nej	212	216	1400				
122	Opereres sideløbende med en objektiv sandhed og en subjektiv sandhed	Ja	1393						
123	Findes der objektiv sandhed om den fysiske verden	Nej	O						
124	Sandheden er alene personlig	Nej	510	1400					
125	Accepteres selvmodsigende forklaringselementer	Nej	O						
126	Er rationalitet afgørende i nogle af forklaringselementerne	Ja	163	203	633	664	876		
127	Ses flere forklaringselementer som videnskabeligt begrundet	Nej	O						
128	Hyppig forekomst af lange argumentationsforløb	Nej	O						

Matrix Flk-05-rev

129	Benyttes rationalitet i argumentation (derfor, fordi, altså)	?	Derfor: 14	Fordi: 64	Altså: 69				
130	Bibelen giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Ja	273						
131	Bibelen giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Ja	273						
132	Bibelen giver svar på åndelige spørgsmål	Ja	273						
133	Er biblen (Guds ord) ufejlbarlig	Nej	O						
134	Bibel autoritativ i åndelige spørgsmål, fejl i historieske spørgsmål	Nej	O						
135	Er biblen en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	273						
136	Metahistorie svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O						
137	Metahistorie svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O						
138	Metahistorie giver svar på åndelige spørgsmål	Nej	O						
139	Er Metahistorien ufejlbarlig	Nej	O						
140	Har Metahistoriens autoritet i åndelige spørgsmål	Nej	O						
141	Er Metahistoriens en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O						
142	Fås operativ viden gennem åbenbaring (drømme)	Nej	O						
143	Fås operativ viden gennem klarsyn (intuition)	Nej	O						
144	Tillægges åbenbaring afgørende autoritet	Nej	O						
145	Tillægges klarsyn afgørende autoritet	Nej	O						
146	Sker åbenbaring stadig i nutiden	Nej	O						
147	Erfaring er kilde til autentisk viden	Ja	1513						
148	Erfaring er afgørende for at kunne praktisere	Ja	1518						
149	Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	719	728					
150	Samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Ja	719						
151	Samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	837	1230					
152	Samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
153	Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	719	728					
154	Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Ja	719						
155	Tog initiativ til samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	1230	1230					
156	Tog initiativ til samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
157	Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) Folkekirken	Nej	719						
158	Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er)frikirken	Nej	719						
159	Var samtale/møde personligt (ikke m..) med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	837	1230					
160	Var samtale/møde personligt (ikke m..) med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						

Matrix Flk-05-rev

161	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Nej	719						
162	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej	719	872					
163	Var samtalen professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	832						
164	Var samtalen professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
165	Samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Ja	1119	1305					
166	Samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Nej	1314						
167	Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	832	1230					
168	Samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
169	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Nej	1119	1305					
170	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Nej	1314						
171	Tog initiativ til samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O						
172	Tog initiativ til samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
173	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præst(er) fra folkekirken	Ja	1119						
174	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præster fra frikirkerne	Nej	1314						
175	Var samarbejde /møde personligt med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	832	1230					
176	Var samarbejde /møde personligt med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
177	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Ja	1119	1305					
178	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej	1314						
179	Var samarbejdet professionelt motiveret med en/flere fra behendlermiljøet	Nej	832						
180	Var samarbejdet professionelt motiveret med imam(mer)/muslimske ledere	Nej	O						
181	Samarbejdet om kulturelle, ikke åndelige ting med imam(er)/m.. ledere	Nej	O						
182	Samarbejdet om åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
183	Stoppet et samarbejde med imam(er)/muslimer pga. (dårlige) oplevelser	Nej	O						
184	Har øvet sjælesorg/coaching/healing overfor homoseksuelle	Nej	O						
185	Forsøgt at undgå homoseksuelles varige tilstedeværelse i sin sammenhæng	Nej	O						
186	Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation	Nej	O						
187	Bedt side ved side (parallelt)	Nej	O						
188	Deltaget i bøn i anden gruppe	Nej	B						
189	Skelnes mellem kristne og behandlere	Ja	535	988					
190	Skelnes mellem behandlere og muslimer	Ja	555						
191	Skelnes mellem kristne og muslimer	Ja	554	988					
192	Skelnes mellem folkekirke og frikirke	Nej	1071						

Matrix Flk-05-rev

193	Besøgt en Helsemesse	Ja	189	194					
194	Stået på en stand	Ja	189						
195	Stået på en stand som ansvarlig udstiller	Ja	923						
196	Været nærværende under andre udstilleres praksis	Ja	1230						
197	Deltaget i praksis hos andre udstillere	Nej	O						
198	Deltaget i konkrete tiltag med henblik på at modarbejde andre udstillere	Nej	O						
199	Oplevede andre udstillere som kolleger	Nej	O						
200	Oplevede andre udstillere som konkurrenter	Nej	O						
201	Oplevede andre udstillere som samtalepartnere	Ja	1151	1181					
202	Oplevede andre udstillere som modstandere	Nej	O						
203									

1	36a	Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"	Nej	O				m	
2	57a	Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden)	Nej	O					
3	98a	Ønske om samtale med muslimer	Nej	O					
4	101a	Ønske om samarbejde med muslimer	Nej	O					
5	104a	Ønske om fælles praksisskridt med muslimer	Nej	O					
6	105a	Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige	Nej	O					
7	106a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	O					
8	114a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	O					
9	188a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja	1014					
10									

5	∀IƧƎ	I3ƎƐ	IvƎƐ	IƧƧI	IƐƧO
4	∀3Ɛ	IvƎ3	IvƎƐ	IvƧƐ	

6 Matrix Flk-06

Matrix Flk-06-rev

1	Mand	Nej	B				Nr. 07	
2	Kvinde	Ja	S					
3	Alder 30-40 år	Nej	B					
4	Alder 41-50 år	Nej	B					
5	Alder 51-60 år	Ja	82					
6	Alder 61-70 år	Nej	B					
7	Uddannelse - Civil	Nej	O					
8	Uddannelse - kurser i aktivitet	Ja	45	49	611			
9	Uddannelse - seminarium/særlig skole	Nej	O					
10	Uddannelse - Universitet	Ja	116	453	459			
11	Tilhør - folkekirken	Ja	14					
12	Tilhør - frikirke	Nej	O					
13	Tilhør - behandlermiljø	Nej	O					
14	Er vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter	Ja	196	333	354	477		
15	Tales om omvendelse i personlig historie	Nej	O					
16	Kaldet som en afgørende oplevelse	Nej	266	343				
17	Kaldet kom over tid evt. som en række at små oplevelser	Ja	200	267	333	351	379	
18	Kaldet som en ændring af livsorientering	Nej	367	399				
19	Kaldet som tilskyndelse fra person(er)	Ja	222	236	255	351	411	
20	Kaldet var en åndelig oplevelse	Nej	O					
21	Kaldet som en personlig (Gud/Jesus/Maria) åbenbaring	Nej	344	360				
22	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, stedvist	Ja	219	281				
23	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, konsekvent	Nej	O					
24	Gjorde de(n) åndelige oplevelse til et andet menneske?	Nej	O					
25	Findes en materiel verden	Ja	130	326	1377	1399		
26	Findes en åndelig verden	Ja	134	326	930	935	1377	
27	Findes en ond åndelig verden	Nej	O					
28	Findes åndelige kræfter/energier	Ja	1385	1394				
29	Findes åndelige væsener (engle/dæmoner/guides/afdøde)	Ja	1383	1388				
30	Har nogle materielle ting (krystaller/stjerner) åndelige kræfter	Nej	O					
31	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i en hierarkisk orden	Ja	A36	A37				
32	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i et netværk	Nej	B					

Matrix Flk-06-rev

Materielle og åndelige verdens elementer uden en given orden	Nej	B							
Den åndelige verden manifesterer sig i den materielle som naturfænomener	Nej	O							
Den åndelige verden manifest i den materielle som uforklarlige hændelser	Nej	O							
Har en personlig Gud skabt universet	Ja		1013	1409	1490				
Opretholder en personlig Gud verden	Ja		1400	1412					
Agerer en guddommelig magt i menneskers liv	Ja		299	361	1392	1476			
Kan en given guddommelig magt vise følelser	Nej	O							
Findes energier af kosmisk oprindelse, som påvirker livet på jorden	Ja		1402						
Findes en personlig, ond magt, som kan påvirke mennesker	Nej	O							
Kan en guddommelig magt bevæges ved religiøs aktivitet	Nej	O							
Kan upersonlige energier styres i en bestemt retning	Nej	O							
Findes gode åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Ja		1383						
Findes onde åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Ja		1437						
Et syndefald med kollektive konsekvenser er meningsgivende at tale om	Nej	O							
Føles en fremmedgørelse i forhold til en åndelig bestemmelse	Nej		399						
Vigtigt med en afgørelse/tilslutning til en given (stor) fortælling	Nej	O							
Synes vægten i den åndelige metahistorie at ligge på fremtiden	Nej	O							
Synes menneskets skæbne helt eller delvist at være forudbestemt	Ja		268	348	361	379			
Åndelige processer, mennesker medvirker, uforklarlige ændringer i naturen	Nej	O							
Åndelige processer, m. m., uforklarlige ændringer i menneskelige relationer	Nej	O							
Bevæger de forskellige religiøse tilgange sig hen imod en åndelig syntese	Ja		1015						
Skal mennesket i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger	Nej	O							
Er dette regnskab udtryk for en personlig vurdering	Nej	O							
Findes både frelse og fortabelse	Nej	O							
Sker efterlivet som en reinkarnation	Nej	O							
Indebærer hver reinkarnation en stadig større bevidsthed	Nej	O							
Ses efterlivet som evigt liv	Nej		326	A57b					
Ses efterlivet som kosmisk integration	Nej	O							
Ses efterlivet som intet	Nej		326						
Kan andre mennesker være instrumenter for det onde	Nej	O							
Findes noget absolut godt	Nej	O							
Findes objektive, etiske værdier	Nej	O							

Matrix Flk-06-rev

Er opfattelsen af absolut sandhed en værdi, som kan konvergere	Nej	O						
Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til ens egen religiøse tradition	Ja		766					
Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til en anden religiøs tradition	Nej	O						
Repræsenterer islam eller nogle islamiske grupper en fare for samfundet	Nej	O						
Er religiøs samtale med muslimer særlig vanskelig	Nej	O						
Opleves en manglende vilje til samtale/samarbejde fra muslimer	Nej	O						
Opleves muslimers holdninger som ekstreme	Nej	O						
Er det samme Gud, men forskellig åbenbaring	Nej	O						
Kan homoseksuel praksis betegnes som ikke syndig	Nej	O						
Homoseksualitet er naturligt	Nej	O						
Undgås socialt samvær med homoseksuelle	Nej	O						
Bør homoseksuelle udelukkes af den religiøse sammenhæng	Nej	O						
Er en homoseksuel åndeligt set troværdig som leder	Nej	O						
Er forskellighed et grundvilkår, som må accepteres	Ja		1418					
Er forskellighed en positiv værdi, som skal fremmes	Ja		1421	1444	1498			
Tilføjer den forskellighed noget positivt til den religiøse sammenhæng	Ja		1444					
Er der grænser for acceptabel forskellighed	Nej		1502					
Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres	Nej		1519					
Er det en værdi at acceptere – forstået som at godkende	Nej		1519					
Tolerance betyder, at man er er ligeglad med den anden	Nej		1518					
Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget	Ja		1008	1515				
Støtter man den andens sag (åndeligt) ved at deltage i et arrangement	Nej	O						
Virker bøn	Ja		311					
Virker healing (set som kanalisering af energi)	Nej	O						
Er healing altid uskadelig	Nej	O						
Virker bøn ved guddommelig intervention	Ja		311					
Virker healing ved guddommelig intervention	Nej	O						
Er bøn primært en indre psykologisk proces	Nej	O						
Virker bøn gennem sociale relationer	Nej	O						
Er socialt ansvar vigtigt for troen	Nej	O						
Skelnes mellem at handle på et menneskeligt plan og et åndeligt	Nej							
Ønske om samtale med folkekirkepræster	Ja		1210					

Matrix Flk-06-rev

97	Ønske om samtale med frikirkepræster	Ja	1210						
98	Ønske om samtale med behandlere	Nej	O						
99	Ønske om samarbejde med folkekirkepræster	Ja	1210						
100	Ønske om samarbejde med frikirkepræster	Ja	1210						
101	Ønske om samarbejde med behandlere	Nej	O						
102	Ønske om fælles praksisskridt med folkekirkepræster	Ja	1210						
103	Ønske om fælles praksisskridt med frikirkepræster	Ja	1210						
104	Ønske om fælles praksisskridt med behandlere	Nej	O						
105	Er enighed om læren forudsætning for dialog med henblik på fælles praksis	Nej	920	1210	1225				
106	Kan dialog tage udgangspunkt i fælles religiøs aktivitet	Nej	B						
107	Kan dialog tage udgangspunkt i fælles ikke-religiøs aktivitet	Nej	O						
108	Har relation betydning for udfaldet af dialog	Ja	158	162	628				
109	Er oplevelsen af autoritet bremsende for dialog	Ja	270	302					
110	Er det vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog	Ja	623						
111	Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes	Ja	1023						
112	Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget	Ja	1018						
113	En begrundelse for dialog, at man overbeviser om eget standpunkt	Nej	676	843	920				
114	Det er en begrundelse for dialog, at man søger en syntese/fælles praksis	Ja	162	1015					
115	Er menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv	Ja	1426						
116	Differentieres mellem menneskeligt og åndeligt fællesskab	Nej	1428						
117	Definerer åndeligt fællesskab en grænse ved tilslutning til et mål/sag/person	Nej	1211						
118	Findes en ubetinget/objektiv sandhed	Nej	1356						
119	Er sandheden en person?	Nej	1355						
120	Aspekter af den ene sandhed, findes mange steder	Nej	673	1017					
121	Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed	Ja	673	675	1017				
122	Opereres sideløbende med en objektiv sandhed og en subjektiv sandhed	Ja	673						
123	Findes der objektiv sandhed om den fysiske verden	Nej	O						
124	Sandheden er alene personlig	Nej	1356						
125	Accepteres selvmodsigende forklaringselementer	Nej	O						
126	Er rationalitet afgørende i nogle af forklaringselementerne	Nej	550						
127	Ses flere forklaringselementer som videnskabeligt begrundet	Nej	O						
128	Hyppig forekomst af lange argumentationsforløb	Nej	278						

Matrix Flk-06-rev

129	Benyttes rationalitet i argumentation (derfor, fordi, altså)	?	Derfor: 3	Fordi: 22	Altså: 164				
130	Bibelen giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O						
131	Bibelen giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O						
132	Bibelen giver svar på åndelige spørgsmål	Ja	592						
133	Er biblen (Guds ord) ufejlbarlig	Nej	O						
134	Bibel autoritativ i åndelige spørgsmål, fejl i historieske spørgsmål	Nej	O						
135	Er biblen en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O						
136	Metahistorie svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O						
137	Metahistorie svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O						
138	Metahistorie giver svar på åndelige spørgsmål	Nej	O						
139	Er Metahistorien ufejlbarlig	Nej	O						
140	Har Metahistoriens autoritet i åndelige spørgsmål	Nej	O						
141	Er Metahistoriens en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O						
142	Fås operativ viden gennem åbenbaring (drømme)	Nej	343						
143	Fås operativ viden gennem klarsyn (intuition)	Nej	939						
144	Tillægges åbenbaring afgørende autoritet	Nej	1474						
145	Tillægges klarsyn afgørende autoritet	Nej	O						
146	Sker åbenbaring stadig i nutiden	Ja	1476						
147	Erfaring er kilde til autentisk viden	Ja	1437						
148	Erfaring er afgørende for at kunne praktisere	Ja	1443						
149	Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	1202						
150	Samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Ja	1191	1202					
151	Samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	243	716	750	1037			
152	Samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
153	Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	1202	Nej	1181				
154	Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Nej	1181	1191					
155	Tog initiativ til samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	716	750					
156	Tog initiativ til samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
157	Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) Folkekirken	Ja	1181	1202					
158	Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er)frikirken	Ja	1181	1193	1202				
159	Var samtale/møde personligt (ikke m..) med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	243	716	750				
160	Var samtale/møde personligt (ikke m..) med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						

161	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Ja		1202					
162	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Ja		1191	1202				
163	Var samtalen professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet	Ja		243	716	750			
164	Var samtalen professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
165	Samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Ja		1202					
166	Samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Ja		1202	1294	1311			
167	Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Ja		728	819				
168	Samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
169	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Ja		1202					
170	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Ja		1202					
171	Tog initiativ til samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej		716					
172	Tog initiativ til samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
173	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præst(er) fra folkekirken	Ja		1202					
174	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præster fra frikirkerne	Ja		1202	1294	1311			
175	Var samarbejde /møde personligt med en/flere fra behandlermiljøet	Ja		733	826				
176	Var samarbejde /møde personligt med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
177	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Ja		1202					
178	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Ja		1202					
179	Var samarbejdet professionelt motiveret med en/flere fra behendlermiljøet	Nej		735					
180	Var samarbejdet professionelt motiveret med imam(mer)/muslimske ledere	Nej	O						
181	Samarbejdet om kulturelle, ikke åndelige ting med imam(er)/m.. ledere	Nej	O						
182	Samarbejdet om åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
183	Stoppet et samarbejde med imam(er)/muslimer pga. (dårlige) oplevelser	Nej	O						
184	Har øvet sjælesorg/coaching/healing overfor homoseksuelle	Nej	O						
185	Forsøgt at undgå homoseksuelles varige tilstedeværelse i sin sammenhæng	Nej	O						
186	Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation	Nej	O						
187	Bedt side ved side (parallelt)	Nej	O						
188	Deltaget i bøn i anden gruppe	Nej	B						
189	Skelnes mellem kristne og behandlere	Ja		685	728				
190	Skelnes mellem behandlere og muslimer	Nej	O						
191	Skelnes mellem kristne og muslimer	Nej	O						
192	Skelnes mellem folkekirke og frikirke	Ja		1202					

Matrix Flk-06-rev

193	Besøgt en Helsemesse	Ja		1099					
194	Stået på en stand	Ja		1099					
195	Stået på en stand som ansvarlig udstiller	Nej	O						
196	Været nærværende under andre udstilleres praksis	Ja							
197	Deltaget i praksis hos andre udstillere	Ja		1163					
198	Deltaget i konkrete tiltag med henblik på at modarbejde andre udstillere	Nej	O						
199	Oplevede andre udstillere som kolleger	Nej	O						
200	Oplevede andre udstillere som konkurrenter	Nej	O						
201	Oplevede andre udstillere som samtalepartnere	Ja		1116					
202	Oplevede andre udstillere som modstandere	Nej	O						

1	36a	Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"	Ja		1411				m
2	57a	Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden)	Ja		325				
3	98a	Ønske om samtale med muslimer	Nej	O					
4	101a	Ønske om samarbejde med muslimer	Nej	O					
5	104a	Ønske om fælles praksisskridt med muslimer	Nej	O					
6	105a	Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige	Ja		1228	1250			
7	106a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja		1211				
8	114a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	O					
9	188a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja		1311				

1	A17	471
2	A26	1399

7 Matrix Fri-01

Matrix Fri-01-rev

Mand	Ja	S					Nr. 13	
Kvinde	Nej	O						
Alder 30-40 år	Nej	O						
Alder 41-50 år	Nej	O						
Alder 51-60 år	Nej	O						
Alder 61-70 år	Ja	155						
Uddannelse - Civil	Ja	198						
Uddannelse - kurser i aktivitet	Ja	251						
Uddannelse - seminarium/særlig skole	Ja	231						
Uddannelse - Universitet	Nej	O						
Tilhør - folkekirken	Nej	B						
Tilhør - frikirke	Ja	37	50	64	74			
Tilhør - behandlermiljø	Nej	B						
Er vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter	Ja	225	228	308	347	371		
Tales om omvendelse i personlig historie	Ja	214						
Kaldet som en afgørende oplevelse	Nej	O						
Kaldet kom over tid evt. som en række at små oplevelser	Nej	O						
Kaldet som en ændring af livsorientering	Nej	211						
Kaldet som tilskyndelse fra person(er)	Ja	230						
Kaldet var en åndelig oplevelse	Ja	560						
Kaldet som en personlig (Gud/Jesus/Maria) åbenbaring	Nej	O						
Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, stedvist	Nej	B						
Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, konsekvent	Ja	285	347	352	358	406		
Gjorde de(n) åndelige oplevelse til et andet menneske?	Nej							
Findes en materiel verden	Ja	514	521	532	1009	1027		
Findes en åndelig verden	Ja	513	521	1010	1026	1441		
Findes en ond åndelig verden	Ja	927	978	995	1495			
Findes åndelige kræfter/energier	Nej	O						
Findes åndelige væsener (engle/dæmoner/guides/afdøde)	Ja	953						
Har nogle materielle ting (krystaller/stjerner) åndelige kræfter	Nej	O						
Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i en hierarkisk orden	Ja	Ja	A36	A37				
Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i et netværk	Nej	Nej						

Matrix Fri-01-rev

Materielle og åndelige verdens elementer uden en given orden	Nej	O					
Den åndelige verden manifesterer sig i den materielle som naturfænomener	Nej	O					
Den åndelige verden manifest i den materielle som uforklarlige hændelser	Ja	521	524	527			
Har en personlig Gud skabt universet	Ja	296	766	1773			
Opretholder en personlig Gud verden	Ja	296	542	835	1466	1774	
Agerer en guddommelig magt i menneskers liv	Ja	138	291	297	300	309	
Kan en given guddommelig magt vise følelser	Ja	1775					
Findes energier af kosmisk oprindelse, som påvirker livet på jorden	Nej	O					
Findes en personlig, ond magt, som kan påvirke mennesker	Ja	966	969	1484			
Kan en guddommelig magt bevæges ved religiøs aktivitet	Ja	293	529	646	1010	1154	
Kan upersonlige energier styres i en bestemt retning	Nej	O					
Findes gode åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Ja	953					
Findes onde åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Ja	995	1054	1485	1495		
Et syndefald med kollektive konsekvenser er meningsgivende at tale om	Nej	O					
Føles en fremmedgørelse i forhold til en åndelig bestemmelse	Nej	211					
Vigtigt med en afgørelse/tilslutning til en given (stor) fortælling	Ja	1369	1772	2003			
Synes vægten i den åndelige metahistorie at ligge på fremtiden	Ja	1369	1772				
Synes menneskets skæbne helt eller delvist at være forudbestemt	Ja	382	1017	1042	1397	1440	
Åndelige processer, mennesker medvirker, uforklarlige ændringer i naturen	Nej	O					
Åndelige processer, m. m., uforklarlige ændringer i menneskelige relationer	Ja	486	513	529	647	1154	
Bevæger de forskellige religiøse tilgange sig hen imod en åndelig syntese	Nej	O					
Skal mennesket i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger	Nej	1791					
Er dette regnskab udtryk for en personlig vurdering	Nej	1791					
Findes både frelse og fortabelse	Ja	528	486	1785			
Sker efterlivet som en reinkarnation	Nej	O					
Indebærer hver reinkarnation en stadig større bevidsthed	Nej	O					
Ses efterlivet som evigt liv	Ja	1781	1844				
Ses efterlivet som kosmisk integration	Nej	O					
Ses efterlivet som intet	Nej	O					
Kan andre mennesker være instrumenter for det onde	Nej	O					
Findes noget absolut godt	Ja	O					
Findes objektive, etiske værdier	Ja	O					

Matrix Fri-01-rev

Er opfattelsen af absolut sandhed en værdi, som kan konvergere	Nej							
Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til ens egen religiøse tradition	Ja	619	1394					
Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til en anden religiøs tradition	Ja	619						
Repræsenterer islam eller nogle islamiske grupper en fare for samfundet	Ja	780	1671					
Er religiøs samtale med muslimer særlig vanskelig	Ja	674	680	1722				
Opleves en manglende vilje til samtale/samarbejde fra muslimer	Nej	1515						
Opleves muslimers holdninger som ekstreme	Ja	1715	1719	1722				
Er det samme Gud, men forskellig åbenbaring	Nej	O						
Kan homoseksuel praksis betegnes som ikke syndig	Nej	O						
Homoseksualitet er naturligt	Nej	O						
Undgås socialt samvær med homoseksuelle	Nej	O						
Bør homoseksuelle udelukkes af den religiøse sammenhæng	Nej	O						
Er en homoseksuel åndeligt set troværdig som leder	Nej	O						
Er forskellighed et grundvilkår, som må accepteres	Ja	1069	1512	1517				
Er forskellighed en positiv værdi, som skal fremmes	Ja	1503	1506	1532				
Tilføjer den forskellighed noget positivt til den religiøse sammenhæng	Ja	1515						
Er der grænser for acceptabel forskellighed	Ja	758	1689	1736				
Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres	Ja	1704	1730					
Er det en værdi at acceptere – forstået som at godkende	Nej	1671	1730	1749				
Tolerance betyder, at man er er ligeglad med den anden	Nej	1060	1755					
Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget	Ja	624	1660	1670	1674			
Støtter man den andens sag (åndeligt) ved at deltage i et arrangement	Nej	O						
Virker bøn	Ja	370	487	492	1400	1622		
Virker healing (set som kanalisering af energi)	Nej	O						
Er healing altid uskadelig	Nej	O						
Virker bøn ved guddommelig intervention	Ja	370	487	492	1621			
Virker healing ved guddommelig intervention	Nej	O						
Er bøn primært en indre psykologisk proces	Nej	O						
Virker bøn gennem sociale relationer	Nej	O						
Er socialt ansvar vigtigt for troen	Ja	418	1158	1234	1240	1242		
Skelnes mellem at handle på et menneskeligt plan og et åndeligt	Ja	59	186	606	1025			
Ønske om samtale med folkekirkepræster	Ja	1898	1920	1946	1954			

Matrix Fri-01-rev

Ønske om samtale med frikirkepræster	Ja	1920	1946	1954				
Ønske om samtale med behandlere	Nej	O						
Ønske om samarbejde med folkekirkepræster	Ja	1898	1920	1954				
Ønske om samarbejde med frikirkepræster	Ja	1920	1954					
Ønske om samarbejde med behandlere	Nej	O						
Ønske om fælles praksisskridt med folkekirkepræster	Ja	1094	1898	1920	1946	1956		
Ønske om fælles praksisskridt med frikirkepræster	Ja	1094	1920	1956				
Ønske om fælles praksisskridt med behandlere	Nej	O						
Er enighed om læren forudsætning for dialog med henblik på fælles praksis	Nej	B						
Kan dialog tage udgangspunkt i fælles religiøs aktivitet	Nej	B						
Kan dialog tage udgangspunkt i fælles ikke-religiøs aktivitet	Ja	609	618	1504				
Har relation betydning for udfaldet af dialog	Ja	623	701	1534				
Er oplevelsen af autoritet bremsende for dialog	Nej	O						
Er det vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog	Ja	1660						
Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes	Nej	1674						
Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget	Ja	1071	1658	1661				
En begrundelse for dialog, at man overbeviser om eget standpunkt	Nej	698	701	764	770	772		
Det er en begrundelse for dialog, at man søger en syntese/fælles praksis	Nej	1674						
Er menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv	Ja	1548	1557	1580				
Differentieres mellem menneskeligt og åndeligt fællesskab	Nej	1443	1468	1558	1562			
Definerer åndeligt fællesskab en grænse ved tilslutning til et mål/sag/person	Ja	131	1918	1927	1938	1943		
Findes en ubetinget/objektiv sandhed	Ja	1420	1434					
Er sandheden en person?	Ja	1418	1433	1434				
Aspekter af den ene sandhed, findes mange steder	Nej	1434						
Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed	Nej	1434						
Opereres sideløbende med en objektiv sandhed og en subjektiv sandhed	Nej	O						
Findes der objektiv sandhed om den fysiske verden	Ja	1434	1704					
Sandheden er alene personlig	Nej	1418	1420	1432	1432			
Accepteres selvmodsigende forklaringselementer	Nej	A162						
Er rationalitet afgørende i nogle af forklaringselementerne	Nej	1623						
Ses flere forklaringselementer som videnskabeligt begrundet	Nej	O						
Hyppig forekomst af lange argumentationsforløb	Nej	211	329	440	597	1187		

Matrix Fri-01-rev

129	Benyttes rationalitet i argumentation (derfor, fordi, altså)	Ja	Derfor: 13	Fordi: 60	Altså: 377			
130	Bibelen giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Ja	1232	1236	1242			
131	Bibelen giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Ja	707	1232	1236	1242		
132	Bibelen giver svar på åndelige spørgsmål	Ja	520	703	765	789	954	
133	Er biblen (Guds ord) ufejlbarlig	Ja	664	686				
134	Bibel autoritativ i åndelige spørgsmål, fejl i historieske spørgsmål	Nej	O					
135	Er biblen en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O					
136	Metahistorie svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O					
137	Metahistorie svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O					
138	Metahistorie giver svar på åndelige spørgsmål	Nej	O					
139	Er Metahistorien ufejlbarlig	Nej	O					
140	Har Metahistoriens autoritet i åndelige spørgsmål	Nej	O					
141	Er Metahistoriens en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O					
142	Fås operativ viden gennem åbenbaring (drømme)	Ja	528	543	906	1033	1188	
143	Fås operativ viden gennem klarsyn (intuition)	Nej	O					
144	Tillægges åbenbaring afgørende autoritet	Ja	528	1192	1301	1318	1323	
145	Tillægges klarsyn afgørende autoritet	Nej	O					
146	Sker åbenbaring stadig i nutiden	Ja	1192	1301	1306	1318	1327	
147	Erfaring er kilde til autentisk viden	Ja	1600	1614				
148	Erfaring er afgørende for at kunne praktisere	Ja	1024	1646				
149	Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	868					
150	Samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Ja	97	464	696	868		
151	Samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O					
152	Samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Ja	674	680				
153	Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Nej	O					
154	Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Ja	97					
155	Tog initiativ til samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	97					
156	Tog initiativ til samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Ja	674	682				
157	Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) Folkekirken	Ja	868					
158	Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er)frikirken	Ja	97	696	1372			
159	Var samtale/møde personligt (ikke m..) med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O					
160	Var samtale/møde personligt (ikke m..) med imam(er)/muslimske ledere	Ja	672	680				

Matrix Fri-01-rev

161	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Nej	868					
162	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Ja	97	Nej	466	696		
163	Var samtalen professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O					
164	Var samtalen professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere	Nej	672	680				
165	Samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Nej	1093					
166	Samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Ja	97	466	697			
167	Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O					
168	Samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Ja	676	1515				
169	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Nej	O					
170	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Ja	97					
171	Tog initiativ til samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O					
172	Tog initiativ til samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Ja	672	680				
173	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præst(er) fra folkekirken	ja	1515					
174	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præster fra frikirkerne	Ja	97	466				
175	Var samarbejde /møde personligt med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O					
176	Var samarbejde /møde personligt med imam(er)/muslimske ledere	Ja	672	676	680	1515		
177	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Nej	O					
178	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Ja	97					
179	Var samarbejdet professionelt motiveret med en/flere fra behendlermiljøet	Nej	O					
180	Var samarbejdet professionelt motiveret med imam(mer)/muslimske ledere	Nej	672	1515				
181	Samarbejdet om kulturelle, ikke åndelige ting med imam(er)/m.. ledere	Ja	672	1515				
182	Samarbejdet om åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					
183	Stoppet et samarbejde med imam(er)/muslimer pga. (dårlige) oplevelser	Nej	O					
184	Har øvet sjælesorg/coaching/healing overfor homoseksuelle	Nej	O					
185	Forsøgt at undgå homoseksuelles varige tilstedeværelse i sin sammenhæng	Nej	O					
186	Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation	Nej	O					
187	Bedt side ved side (parallelt)	Nej	O					
188	Deltaget i bøn i anden gruppe	Nej	B					
189	Skelnes mellem kristne og behandlere	Ja	948	1058	1845			
190	Skelnes mellem behandlere og muslimer	Nej	O					
191	Skelnes mellem kristne og muslimer	Ja	674	677	750			
192	Skelnes mellem folkekirke og frikirke	Ja	1896	1898	1991			

Matrix Fri-01-rev

193	Besøgt en Helsemesse	Ja	879					
194	Stået på en stand	Ja	884	915				
195	Stået på en stand som ansvarlig udstiller	Nej	909					
196	Været nærværende under andre udstilleres praksis	Nej	O					
197	Deltaget i praksis hos andre udstillere	Ja	999					
198	Deltaget i konkrete tiltag med henblik på at modarbejde andre udstillere	Nej	O					
199	Oplevede andre udstillere som kolleger	Nej	985					
200	Oplevede andre udstillere som konkurrenter	Nej	985					
201	Oplevede andre udstillere som samtalepartnere	Ja	927	987	1034	1067		
202	Oplevede andre udstillere som modstandere	Ja	930	986	1008	1034	1055	

4	101a	Ønske om samarbejde med muslimer	Ja	677						
5	104a	Ønske om fælles praksisskridt med muslimer	Nej	O						
6	105a	Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige	Ja	1915						
7	106a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja	1915						
8	114a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	O						
9	188a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja	471	487	697	1083			

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
1	A14	1477										
2	A23	440	465	1445								
3	A25	1443	1985									
4	A26	1486	1495	1985								
5	A37	1774										
6	A38	370	492	528	542	766	785	1305	1398	1485	2003	
7	A42	1218	1229	1243	1387	1460	1956					
8	A50	1607	1774	2003								
9	A52	1170	1190	1198	1226	1232	1243	1280	1390	1460	1468	2001
10	A94	1263										
11	A113	1016	1031	1066	1659							
12	A117	1966										
13	A128	1226	1309	1548	1936							
14	A142	1301	1306	1318	1320							
15	A146	1466										

8 Matrix Fri-02

Matrix Fri-02-rev

1	Mand	Ja	S				Nr. 14	
2	Kvinde	Nej	B					
3	Alder 30-40 år	Nej	B					
4	Alder 41-50 år	Nej	B					
5	Alder 51-60 år	Nej	B					
6	Alder 61-70 år	Ja	155					
7	Uddannelse - Civil	Nej	B					
8	Uddannelse - kurser i aktivitet	Nej	B					
9	Uddannelse - seminarium/særlig skole	Ja	364					
10	Uddannelse - Universitet	Nej	B					
11	Tilhør - folkekirken	Nej	S					
12	Tilhør - frikirke	Ja	45					
13	Tilhør - behandlermiljø	Nej	S					
14	Er vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter	Ja	311	330	413			
15	Tales om omvendelse i personlig historie	Nej						
16	Kaldet som en afgørende oplevelse	Ja	337	355				
17	Kaldet kom over tid evt. som en række at små oplevelser	Nej	S					
18	Kaldet som en ændring af livsorientering	Nej	398					
19	Kaldet som tilskyndelse fra person(er)	Ja	343	426				
20	Kaldet var en åndelig oplevelse	Ja	338	357				
21	Kaldet som en personlig (Gud/Jesus/Maria) åbenbaring	Nej	O					
22	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, stedvist	Nej	B					
23	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, konsekvent	Ja	174	341	438	580	1118	
24	Gjorde de(n) åndelige oplevelse til et andet menneske?	Nej	398	438	1118			
25	Findes en materiel verden	Ja	1059					
26	Findes en åndelig verden	Ja	999	1035	1074			
27	Findes en ond åndelig verden	Ja	998	1036	1049	1074		
28	Findes åndelige kræfter/energier	Ja	1052					
29	Findes åndelige væsener (engle/dæmoner/guides/afdøde)	Nej	O					
30	Har nogle materielle ting (krystaller/stjerner) åndelige kræfter	Nej	O					
31	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i en hierarkisk orden	Ja	A36	A37				
32	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i et netværk	Nej	B					

Matrix Fri-02-rev

Materielle og åndelige verdens elementer uden en given orden	Nej	B						
Den åndelige verden manifesterer sig i den materielle som naturfænomener	Nej	O						
Den åndelige verden manifest i den materielle som uforklarlige hændelser	Ja		1649					
Har en personlig Gud skabt universet	Ja		1660	1665				
Opretholder en personlig Gud verden	Ja		1463	1644				
Agerer en guddommelig magt i menneskers liv	Ja		353	423	1641	1728	1749	
Kan en given guddommelig magt vise følelser	Ja		415					
Findes energier af kosmisk oprindelse, som påvirker livet på jorden	Nej	O						
Findes en personlig, ond magt, som kan påvirke mennesker	Nej		1109	1052				
Kan en guddommelig magt bevæges ved religiøs aktivitet	Ja		1632					
Kan upersonlige energier styres i en bestemt retning	Nej	O						
Findes gode åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Nej	O						
Findes onde åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Nej	O						
Et syndefald med kollektive konsekvenser er meningsgivende at tale om	Nej	O						
Føles en fremmedgørelse i forhold til en åndelig bestemmelse	Nej		356					
Vigtigt med en afgørelse/tilslutning til en given (stor) fortælling	Ja		861	1047				
Synes vægten i den åndelige metahistorie at ligge på fremtiden	Nej	O						
Synes menneskets skæbne helt eller delvist at være forudbestemt	Nej	O						
Åndelige processer, mennesker medvirker, uforklarlige ændringer i naturen	Nej	O						
Åndelige processer, m. m., uforklarlige ændringer i menneskelige relationer	Nej	O						
Bevæger de forskellige religiøse tilgange sig hen imod en åndelig syntese	Nej	O						
Skal mennesket i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger	Ja		1166					
Er dette regnskab udtryk for en personlig vurdering	Ja		1166					
Findes både frelse og fortabelse	Ja		1161	1889				
Sker efterlivet som en reinkarnation	Nej	O						
Indebærer hver reinkarnation en stadig større bevidsthed	Nej	O						
Ses efterlivet som evigt liv	Nej	O						
Ses efterlivet som kosmisk integration	Nej	O						
Ses efterlivet som intet	Nej	O						
Kan andre mennesker være instrumenter for det onde	Nej	O						
Findes noget absolut godt	Nej	O						
Findes objektive, etiske værdier	Nej	O						

Matrix Fri-02-rev

Er opfattelsen af absolut sandhed en værdi, som kan konvergere	Ja		1592					
Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til ens egen religiøse tradition	Ja		1483					
Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til en anden religiøs tradition	Ja		1483					
Repræsenterer islam eller nogle islamiske grupper en fare for samfundet	Nej	O						
Er religiøs samtale med muslimer særlig vanskelig	Nej	O						
Opleves en manglende vilje til samtale/samarbejde fra muslimer	Nej	O						
Opleves muslimers holdninger som ekstreme	Nej	O						
Er det samme Gud, men forskellig åbenbaring	Nej	O						
Kan homoseksuel praksis betegnes som ikke syndig	Nej		852					
Homoseksualitet er naturligt	Nej		852					
Undgås socialt samvær med homoseksuelle	Nej		849					
Bør homoseksuelle udelukkes af den religiøse sammenhæng	Nej		831					
Er en homoseksuel åndeligt set troværdig som leder	Nej	O						
Er forskellighed et grundvilkår, som må accepteres	Ja		1667					
Er forskellighed en positiv værdi, som skal fremmes	Ja		1656					
Tilføjer den forskellighed noget positivt til den religiøse sammenhæng	Ja		1660					
Er der grænser for acceptabel forskellighed	Nej	O						
Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres	Ja		819	1143	1783			
Er det en værdi at acceptere – forstået som at godkende	Nej		1145					
Tolerance betyder, at man er er ligeglad med den anden	Nej		1620	1786				
Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget	Ja		1147	1156	1286	1769		
Støtter man den andens sag (åndeligt) ved at deltage i et arrangement	Nej	O						
Virker bøn	Ja		516	542	1641	1727	1750	
Virker healing (set som kanalisering af energi)	Nej	O						
Er healing altid uskadelig	Nej	O						
Virker bøn ved guddommelig intervention	Ja		1632					
Virker healing ved guddommelig intervention	Nej	O						
Er bøn primært en indre psykologisk proces	Nej		1632					
Virker bøn gennem sociale relationer	Nej		1632					
Er socialt ansvar vigtigt for troen	Ja		745	1058	1340	1440		
Skelnes mellem at handle på et menneskeligt plan og et åndeligt	Nej		1447					
Ønske om samtale med folkekirkepræster	Ja		1346	1346	1478	1483		

Matrix Fri-02-rev

Ønske om samtale med frikirkepræster	Ja	643	1341	1478				
Ønske om samtale med behandlere	Ja	1319						
Ønske om samarbejde med folkekirkepræster	Ja	760	1346	1428	1478	1483		
Ønske om samarbejde med frikirkepræster	Ja	760	1346	1428	1478	1483		
Ønske om samarbejde med behandlere	Nej	O						
Ønske om fælles praksisskridt med folkekirkepræster	Ja	777	786	1346	1428	1530		
Ønske om fælles praksisskridt med frikirkepræster	Ja	777	786	1346	1428	1530		
Ønske om fælles praksisskridt med behandlere	Nej	O						
Er enighed om læren forudsætning for dialog med henblik på fælles praksis	Nej	B						
Kan man tage udgangspunkt i en situation med fælles religiøs aktivitet	Ja	B						
Kan man tage udgangspunkt i en situation med fælles ikke-religiøs aktivitet	Ja	1151						
Har relation betydning for udfaldet af dialog	Ja	1155	1486	1514				
Er oplevelsen af autoritet bremsende for dialog	Nej	O						
Er det vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog	Ja	1145	1159					
Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes	Ja	965						
Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget	Ja	105	1150	1620	1769			
En begrundelse for dialog, at man overbeviser om eget standpunkt	Nej	964	1144	1625	1770			
Det er en begrundelse for dialog, at man søger en syntese/fælles praksis	Nej	966	B					
Er menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv	Ja	1678	1681					
Differentieres mellem menneskeligt og åndeligt fællesskab	Nej	1680						
Definerer åndeligt fællesskab en grænse ved tilslutning til et mål/sag/person	Ja	727						
Findes en ubetinget/objektiv sandhed	Ja	1584						
Er sandheden en person?	Ja	1584						
Aspekter af den ene sandhed, findes mange steder	Nej	O						
Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed	Nej	O						
Opereres sideløbende med en objektiv sandhed og en subjektiv sandhed	Ja	1588	1606	1611				
Findes der objektiv sandhed om den fysiske verden	Nej	O						
Sandheden er alene personlig	Nej	1584						
Accepteres selvmodsigende forklaringselementer	Nej	O						
Er rationalitet afgørende i nogle af forklaringselementerne	Nej	O						
Ses flere forklaringselementer som videnskabeligt begrundet	Nej	O						
Hyppig forekomst af lange argumentationsforløb	Ja	637	1471					

Matrix Fri-02-rev

Benyttes rationalitet i argumentation (derfor, fordi, altså)	Nej	??	20	49	239		
Bibelen giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Ja	96					
Bibelen giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Ja	96	891				
Bibelen giver svar på åndelige spørgsmål	Ja	96	891	1112			
Er biblen (Guds ord) ufejlbarlig	Nej	95	896	928	1590	1881	
Bibel autoritativ i åndelige spørgsmål, fejl i historieske spørgsmål	Ja	96	1590				
Er biblen en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	96					
Metahistorie svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O					
Metahistorie svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O					
Metahistorie giver svar på åndelige spørgsmål	Nej	O					
Er Metahistorien ufejlbarlig	Nej	O					
Har Metahistoriens autoritet i åndelige spørgsmål	Nej	O					
Er Metahistoriens en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O					
Fås operativ viden gennem åbenbaring (drømme)	Nej	O					
Fås operativ viden gennem klarsyn (intuition)	Nej	O					
Tillægges åbenbaring afgørende autoritet	Nej	O					
Tillægges klarsyn afgørende autoritet	Nej	O					
Sker åbenbaring stadig i nutiden	Nej	O					
Erfaring er kilde til autentisk viden	Ja	582	1692				
Erfaring er afgørende for at kunne praktisere	Ja	582	596	1706			
Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	1497	1501	1514	1530		
Samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Ja	683	776	1530			
Samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	969					
Samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	1151					
Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	1220	1497	1501			
Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Nej	683	776				
Tog initiativ til samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	969	1078				
Tog initiativ til samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Ja	1151					
Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) Folkekirken	Ja	1220	1497	1501			
Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er)frikirken	Ja	683	776				
Var samtale/møde personligt (ikke m..) med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	969					
Var samtale/møde personligt (ikke m..) med imam(er)/muslimske ledere	Ja	1151					

Matrix Fri-02-rev

161	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Ja	1220	1497	1501				
162	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Ja	776						
163	Var samtalen professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	969						
164	Var samtalen professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere	Nej	Ja	1151					
165	Samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Ja	781	1353	1535				
166	Samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Ja	780	1353	1533				
167	Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O						
168	Samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Ja	1151						
169	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Ja	1501						
170	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Ja	780						
171	Tog initiativ til samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	1078						
172	Tog initiativ til samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
173	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præst(er) fra folkekirken	Ja	781						
174	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præster fra frikirkerne	Ja	780	1530					
175	Var samarbejde /møde personligt med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O						
176	Var samarbejde /møde personligt med imam(er)/muslimske ledere	Nej	Ja	1151					
177	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Ja	1331	1353					
178	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Ja	780						
179	Var samarbejdet professionelt motiveret med en/flere fra behendlermiljøet	Nej	O						
180	Var samarbejdet professionelt motiveret med imam(mer)/muslimske ledere	Ja	1151						
181	Samarbejdet om kulturelle, ikke åndelige ting med imam(er)/m.. ledere	Ja	1151						
182	Samarbejdet om åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere	Nej	1151						
183	Stoppet et samarbejde med imam(er)/muslimer pga. (dårlige) oplevelser	Nej	O						
184	Har øvet sjælesorg/coaching/healing overfor homoseksuelle	Nej	O						
185	Forsøgt at undgå homoseksuelles varige tilstedeværelse i sin sammenhæng	Nej	831						
186	Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation	Nej	O						
187	Bedt side ved side (parallelt)	Nej	O						
188	Deltaget i bøn i anden gruppe	Nej	B						
189	Skelnes mellem kristne og behandlere	Ja	S						
190	Skelnes mellem behandlere og muslimer	Ja	S						
191	Skelnes mellem kristne og muslimer	Ja	1151						
192	Skelnes mellem folkekirke og frikirke	Ja	1505	1544					

Matrix Fri-02-rev

193	Besøgt en Helsemesse	Ja	941	1283					
194	Stået på en stand	Ja	941	1283					
195	Stået på en stand som ansvarlig udstiller	Nej	1309						
196	Været nærværende under andre udstilleres praksis	Nej	O						
197	Deltaget i praksis hos andre udstillere	Nej	O						
198	Deltaget i konkrete tiltag med henblik på at modarbejde andre udstillere	Nej	1325						
199	Oplevede andre udstillere som kolleger	Nej	O						
200	Oplevede andre udstillere som konkurrenter	Nej	O						
201	Oplevede andre udstillere som samtalepartnere	Ja	1319						
202	Oplevede andre udstillere som modstandere	Nej	1326						

1	36a	Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"	Nej	O					m
2	57a	Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden)	Nej	O					
3	98a	Ønske om samtale med muslimer	Ja	1014					
4	101a	Ønske om samarbejde med muslimer	Nej	O					
5	104a	Ønske om fælles praksisskridt med muslimer	Nej	O					
6	105a	Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige	Ja	694	729				
7	106a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja	1345					
8	114a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja	760					
9	188A	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja	1360					

1	A99	1501	1530
2	A100	1530	
3	A102	1537	

9 Matrix Fri-03

Matrix Fri-03-rev

1	Mand	Ja	S				Nr. 15		
2	Kvinde	Nej	B						
3	Alder 30-40 år	Nej	B						
4	Alder 41-50 år	Nej	B						
5	Alder 51-60 år	Ja		86					
6	Alder 61-70 år	Nej	B						
7	Uddannelse - Civil	Nej	B						
8	Uddannelse - kurser i aktivitet	Nej	B						
9	Uddannelse - seminarium/særlig skole	Nej	B						
10	Uddannelse - Universitet	Ja		278	332				
11	Tilhør - folkekirken	Nej	B						
12	Tilhør - frikirke	Ja		10	33				
13	Tilhør - behandlermiljø	Nej	B						
14	Er vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter	Ja		243	252	329	344	399	
15	Tales om omvendelse i personlig historie	Ja		243					
16	Kaldet som en afgørende oplevelse	Ja		295	310				
17	Kaldet kom over tid evt. som en række at små oplevelser	Ja		249	271	305			
18	Kaldet som en ændring af livsorientering	Ja		299	385				
19	Kaldet som tilskyndelse fra person(er)	Nej	O						
20	Kaldet var en åndelig oplevelse	Ja		325	344	346	349	380	
21	Kaldet som en personlig (Gud/Jesus/Maria) åbenbaring	Ja		381					
22	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, stedvist	Nej	O						
23	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, konsekvent	Ja		280	327	370	454		
24	Gjorde de(n) åndelige oplevelse til et andet menneske?	Nej		232	615				
25	Findes en materiel verden	Ja		141	1670				
26	Findes en åndelig verden	Ja		139	496	854	903	1670	
27	Findes en ond åndelig verden	Ja		150	453	487	496	1188	
28	Findes åndelige kræfter/energier	Ja		487	1185	1683			
29	Findes åndelige væsener (engle/dæmoner/guides/afdøde)	Ja		499	901				
30	Har nogle materielle ting (krystaller/stjerner) åndelige kræfter	Nej	O						
31	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i en hierarkisk orden	Ja	A36		A37	1669	1674		
32	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i et netværk	Nej	B						

Matrix Fri-03-rev

33	Materielle og åndelige verdens elementer uden en given orden	Nej	B					
34	Den åndelige verden manifesterer sig i den materielle som naturfænomener	Nej	O					
35	Den åndelige verden manifest i den materielle som uforklarlige hændelser	Ja	41	95	221	1689		
36	Har en personlig Gud skabt universet	Ja	798	803				
37	Opretholder en personlig Gud verden	Ja	798	1687	1691	1702	1727	
38	Agerer en guddommelig magt i menneskers liv	Ja	41	100	1612	1687	1789	
39	Kan en given guddommelig magt vise følelser	Ja	1270					
40	Findes energier af kosmisk oprindelse, som påvirker livet på jorden	Nej	1149					
41	Findes en personlig, ond magt, som kan påvirke mennesker	Ja	804	1443	1703			
42	Kan en guddommelig magt bevæges ved religiøs aktivitet	Ja	95	221	379			
43	Kan upersonlige energier styres i en bestemt retning	Nej	1149					
44	Findes gode åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Nej	O					
45	Findes onde åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Ja	453	500	809	1183		
46	Et syndefald med kollektive konsekvenser er meningsgivende at tale om	Ja	1446					
47	Føles en fremmedgørelse i forhold til en åndelig bestemmelse	Ja	232					
48	Vigtigt med en afgørelse/tilslutning til en given (stor) fortælling	Nej	1589					
49	Synes vægten i den åndelige metahistorie at ligge på fremtiden	Nej	O					
50	Synes menneskets skæbne helt eller delvist at være forudbestemt	Nej	O					
51	Åndelige processer, mennesker medvirker, uforklarlige ændringer i naturen	Nej	O					
52	Åndelige processer, m. m., uforklarlige ændringer i menneskelige relationer	Ja	1374	1379	1389	1411		
53	Bevæger de forskellige religiøse tilgange sig hen imod en åndelig syntese	Nej	1840					
54	Skal mennesket i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger	Ja	1411	1539				
55	Er dette regnskab udtryk for en personlig vurdering	Ja	1411	1539				
56	Findes både frelse og fortabelse	Ja	148	804	1840			
57	Sker efterlivet som en reinkarnation	Nej	760					
58	Indebærer hver reinkarnation en stadig større bevidsthed	Nej	O					
59	Ses efterlivet som evigt liv	Ja	760					
60	Ses efterlivet som kosmisk integration	Nej	O					
61	Ses efterlivet som intet	Nej	O					
62	Kan andre mennesker være instrumenter for det onde	Ja	1180	1185				
63	Findes noget absolut godt	Ja	737					
64	Findes objektive, etiske værdier	Ja	665	818	840			

Matrix Fri-03-rev

65	Er opfattelsen af absolut sandhed en værdi, som kan konvergere	Ja		659	1860				
66	Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til ens egen religiøse tradition	Nej	O						
67	Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til en anden religiøs tradition	Nej	O						
68	Repræsenterer islam eller nogle islamiske grupper en fare for samfundet	Nej	O						
69	Er religiøs samtale med muslimer særlig vanskelig	Nej	O						
70	Opleves en manglende vilje til samtale/samarbejde fra muslimer	Nej	O						
71	Opleves muslimers holdninger som ekstreme	Nej	O						
72	Er det samme Gud, men forskellig åbenbaring	Nej		1010					
73	Kan homoseksuel praksis betegnes som ikke syndig	Nej	O						
74	Homoseksualitet er naturligt	Nej		833					
75	Undgås socialt samvær med homoseksuelle	Nej	O						
76	Bør homoseksuelle udelukkes af den religiøse sammenhæng	Nej	O						
77	Er en homoseksuel åndeligt set troværdig som leder	Nej	O						
78	Er forskellighed et grundvilkår, som må accepteres	Ja		1738	1827				
79	Er forskellighed en positiv værdi, som skal fremmes	Ja		1738	1830				
80	Tilføjer den forskellighed noget positivt til den religiøse sammenhæng	Ja		1746					
81	Er der grænser for acceptabel forskellighed	Nej		1756					
82	Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres	Ja		1026					
83	Er det en værdi at acceptere – forstået som at godkende	Nej		1860					
84	Tolerance betyder, at man er er ligeglad med den anden	Nej		1855					
85	Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget	Ja		1852					
86	Støtter man den andens sag (åndeligt) ved at deltage i et arrangement	Nej	O						
87	Virker bøn	Ja		1426					
88	Virker healing (set som kanalisering af energi)	Nej		0					
89	Er healing altid uskadelig	Nej		1187	1222				
90	Virker bøn ved guddommelig intervention	Ja							
91	Virker healing ved guddommelig intervention	Nej	O						
92	Er bøn primært en indre psykologisk proces	Nej	O						
93	Virker bøn gennem sociale relationer	Ja		1421					
94	Er socialt ansvar vigtigt for troen	Ja		1275	1891				
95	Skelnes mellem at handle på et menneskeligt plan og et åndeligt	Ja		1825					
96	Ønske om samtale med folkekirkepræster	Ja		522					

Matrix Fri-03-rev

97	Ønske om samtale med frikirkepræster	Ja		524					
98	Ønske om samtale med behandlere	Ja		1497					
99	Ønske om samarbejde med folkekirkepræster	Ja		675	1302				
100	Ønske om samarbejde med frikirkepræster	Ja							
101	Ønske om samarbejde med behandlere	Nej		1487					
102	Ønske om fælles praksisskridt med folkekirkepræster	Ja		675	1302				
103	Ønske om fælles praksisskridt med frikirkepræster	Ja							
104	Ønske om fælles praksisskridt med behandlere	Nej		1487					
105	Er enighed om læren forudsætning for dialog med henblik på fælles praksis	Nej	B						
106	Kan man tage udgangspunkt i en situation med fælles religiøs aktivitet	Nej	B						
107	Kan man tage udgangspunkt i en situation med fælles ikke-religiøs aktivitet	Ja		1006					
108	Har relation betydning for udfaldet af dialog	Ja		574	1018	1291	1330	1509	
109	Er oplevelsen af autoritet bremsende for dialog	Nej	O						
110	Er det vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog	Ja		656					
111	Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes	Nej		893					
112	Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget	Ja		1028	1210	1813			
113	En begrundelse for dialog, at man overbeviser om eget standpunkt	Ja		724	1224				
114	Det er en begrundelse for dialog, at man søger en syntese/fælles praksis	Nej	B						
115	Er menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv	Nej	O						
116	Differentieres mellem menneskeligt og åndeligt fællesskab	Ja		1006					
117	Definerer åndeligt fællesskab en grænse ved tilslutning til et mål/sag/person	Ja		62	1353	1530	1538	1545	
118	Findes en ubetinget/objektiv sandhed	Ja		1603					
119	Er sandheden en person?	Ja		148	727	1588	1840		
120	Aspekter af den ene sandhed, findes mange steder	Nej		1741					
121	Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed	Nej		1603					
122	Opereres sideløbende med en objektiv sandhed og en subjektiv sandhed	Ja		1604	1627	1655	1741		
123	Findes der objektiv sandhed om den fysiske verden	Ja		1674					
124	Sandheden er alene personlig	Nej		1545	1603				
125	Accepteres selvmodsigende forklaringselementer	Nej	O						
126	Er rationalitet afgørende i nogle af forklaringselementerne	Ja		1154	1159				
127	Ses flere forklaringselementer som videnskabeligt begrundet	Nej	O						
128	Hyppig forekomst af lange argumentationsforløb	Nej	S						

Benyttes rationalitet i argumentation (derfor, fordi, altså)			15	67	135			
Bibelen giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Ja		840	1440				
Bibelen giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Ja		658	1440				
Bibelen giver svar på åndelige spørgsmål	Ja		773	1440				
Er biblen (Guds ord) ufejlbarlig	Nej		795					
Bibel autoritativ i åndelige spørgsmål, fejl i historieske spørgsmål	Ja		773	795	1589	1607		
Er biblen en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej		795					
Metahistorie svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O						
Metahistorie svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O						
Metahistorie giver svar på åndelige spørgsmål	Nej	O						
Er Metahistorien ufejlbarlig	Nej	O						
Har Metahistoriens autoritet i åndelige spørgsmål	Nej	O						
Er Metahistoriens en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O						
Fås operativ viden gennem åbenbaring (drømme)	Ja	O						
Fås operativ viden gennem klarsyn (intuition)	Nej	O						
Tillægges åbenbaring afgørende autoritet	Ja		1610					
Tillægges klarsyn afgørende autoritet	Nej		1159	1185				
Sker åbenbaring stadig i nutiden	Ja		284	381	1611			
Erfaring er kilde til autentisk viden	Ja		1768					
Erfaring er afgørende for at kunne praktisere	Ja		1773					
Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja		1043	1266	1287			
Samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Ja		868	1287	1355			
Samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Ja		984					
Samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Nej		1043	1287				
Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Ja		868	1266				
Tog initiativ til samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej		987	989				
Tog initiativ til samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) Folkekirken	Ja		1043	1266	1287			
Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er)frikirken	Ja		1266	1287	1355			
Var samtale/møde personligt (ikke m..) med en/flere fra behandlermiljøet	Ja		984					
Var samtale/møde personligt (ikke m..) med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						

Matrix Fri-03-rev

Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Ja		1043	1266	1287			
Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Ja		1266	1287	1355			
Var samtalen professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet	Ja		984					
Var samtalen professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
Samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Ja		1043	1266	1293			
Samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Ja		1266					
Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej		1138					
Samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Nej		1043	1293				
Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Ja		1355					
Tog initiativ til samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej		1138					
Tog initiativ til samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præst(er) fra folkekirken	Ja		1043	1293				
Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præster fra frikirkerne	Ja		1367	1967				
Var samarbejde /møde personligt med en/flere fra behandlermiljøet	Nej		1138					
Var samarbejde /møde personligt med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Ja		1043	1293				
Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Ja		1367					
Var samarbejdet professionelt motiveret med en/flere fra behendlermiljøet	Nej		1138					
Var samarbejdet professionelt motiveret med imam(mer)/muslimske ledere	Nej	O						
Samarbejdet om kulturelle, ikke åndelige ting med imam(er)/m.. ledere	Nej	O						
Samarbejdet om åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
Stoppet et samarbejde med imam(er)/muslimer pga. (dårlige) oplevelser	Nej	O						
Har øvet sjælesorg/coaching/healing overfor homoseksuelle	Nej	O						
Forsøgt at undgå homoseksuelles varige tilstedeværelse i sin sammenhæng	Nej	O						
Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation	Nej	O						
Bedt side ved side (parallelt)	Nej	O						
Deltaget i bøn i anden gruppe	Nej	B						
Skelnes mellem kristne og behandlere	Ja		126	136	163	1004		
Skelnes mellem behandlere og muslimer	Nej	O						
Skelnes mellem kristne og muslimer	Ja		126	136	163			
Skelnes mellem folkekirke og frikirke	Ja		34					

Matrix Fri-03-rev

Besøgt en Helsemesse	Ja		1124					
Stået på en stand	Ja		1122	1125				
Stået på en stand som ansvarlig udstiller	Nej	O						
Været nærværende under andre udstilleres praksis	Nej		1138					
Deltaget i praksis hos andre udstillere	Nej		1138					
Deltaget i konkrete tiltag med henblik på at modarbejde andre udstillere	Nej		1138					
Oplevede andre udstillere som kolleger	Nej		1138					
Oplevede andre udstillere som konkurrenter	Nej		1138					
Oplevede andre udstillere som samtalepartnere	Nej		1138					
Oplevede andre udstillere som modstandere	Nej		1138					

1	36a	Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"	Nej	O					
2	57a	Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden)	Nej	O					
3	98a	Ønske om samtale med muslimer	Nej	O					
4	101a	Ønske om samarbejde med muslimer	Ja		1006				
5	104a	Ønske om fælles praksisskridt med muslimer	Nej		1004				
6	105a	Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige	Ja		628	630	674		
7	106a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja		622	1312			
8	114a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja		578	628	1254	1265	1283
9	188a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja		1250	1266			

3	A38	1266
2	A37	1251
1	A16	363

10 Matrix Fri-04

Matrix Fri-04-rev

1	Mand	Ja	S				Nr. 16	
2	Kvinde	Nej	B					
3	Alder 30-40 år	Nej	B					
4	Alder 41-50 år	Nej	B					
5	Alder 51-60 år	Nej	B					
6	Alder 61-70 år	Ja		222				
7	Uddannelse - Civil	Ja		85	89	93	357	
8	Uddannelse - kurser i aktivitet	Ja		118				
9	Uddannelse - seminarium/særlig skole	Ja		110				
10	Uddannelse - Universitet	Nej		1319				
11	Tilhør - folkekirken	Nej	B					
12	Tilhør - frikirke	Ja		26	133			
13	Tilhør - behandlermiljø	Nej	B					
14	Er vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter	Ja		485	509	720	740	775
15	Tales om omvendelse i personlig historie	Ja		489				
16	Kaldet som en afgørende oplevelse	Ja		715				
17	Kaldet kom over tid evt. som en række at små oplevelser	Nej	O					
18	Kaldet som en ændring af livsorientering	Ja		717	378			
19	Kaldet som tilskyndelse fra person(er)	Ja		112	375			
20	Kaldet var en åndelig oplevelse	Ja		367	383	393	715	
21	Kaldet som en personlig (Gud/Jesus/Maria) åbenbaring	Ja		725				
22	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, stedvist	Nej	B					
23	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, konsekvent	Ja		324	331	364	383	615
24	Gjorde de(n) åndelige oplevelse til et andet menneske?	Ja		487	513			
25	Findes en materiel verden	Ja		160				
26	Findes en åndelig verden	Ja		231	681	702	1949	
27	Findes en ond åndelig verden	Ja		236	683	694	1957	
28	Findes åndelige kræfter/energier	Nej		2154				
29	Findes åndelige væsener (engle/dæmoner/guides/afdøde)	Ja		552	703	1957	2251	
30	Har nogle materielle ting (krystaller/stjerner) åndelige kræfter	Nej	O					
31	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i en hierarkisk orden	Ja	A36	A37				
32	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i et netværk	Nej	B					

Matrix Fri-04-rev

Materielle og åndelige verdens elementer uden en given orden	Nej	B						
Den åndelige verden manifesterer sig i den materielle som naturfænomener	Nej	O						
Den åndelige verden manifest i den materielle som uforklarlige hændelser	Ja		545	740	781	2251	2254	
Har en personlig Gud skabt universet	Ja		1333	1340	1557			
Opretholder en personlig Gud verden	Ja		1333	1347				
Agerer en guddommelig magt i menneskers liv	Ja		544	749	773			
Kan en given guddommelig magt vise følelser	Ja		1097	2055	2141			
Findes energier af kosmisk oprindelse, som påvirker livet på jorden	Nej	O						
Findes en personlig, ond magt, som kan påvirke mennesker	Ja		682	692	708	1975		
Kan en guddommelig magt bevæges ved religiøs aktivitet	Ja		767	982	1932	1936	1953	
Kan upersonlige energier styres i en bestemt retning	Nej	O						
Findes gode åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Nej	O						
Findes onde åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Ja		693	697	700	703	1957	
Et syndefald med kollektive konsekvenser er meningsgivende at tale om	Nej		2054					
Føles en fremmedgørelse i forhold til en åndelig bestemmelse	Nej		339					
Vigtigt med en afgørelse/tilslutning til en given (stor) fortælling	Ja		868	875				
Synes vægten i den åndelige metahistorie at ligge på fremtiden	Ja		2057	2059				
Synes menneskets skæbne helt eller delvist at være forudbestemt	Ja		868	875	Nej	1538		
Åndelige processer, mennesker medvirker, uforklarlige ændringer i naturen	Nej	O						
Åndelige processer, m. m., uforklarlige ændringer i menneskelige relationer	Ja		1753	1773	1951			
Bevæger de forskellige religiøse tilgange sig hen imod en åndelig syntese	Nej		1581					
Skal mennesket i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger	Nej		2054					
Er dette regnskab udtryk for en personlig vurdering	Nej		2054					
Findes både frelse og fortabelse	Ja		491	722	733	2041	2043	
Sker efterlivet som en reinkarnation	Nej		1776					
Indebærer hver reinkarnation en stadig større bevidsthed	Nej	O						
Ses efterlivet som evigt liv	Ja		779					
Ses efterlivet som kosmisk integration	Nej	O						
Ses efterlivet som intet	Nej	O						
Kan andre mennesker være instrumenter for det onde	Ja		708					
Findes noget absolut godt	Ja		2037					
Findes objektive, etiske værdier	Ja		2326					

Matrix Fri-04-rev

Er opfattelsen af absolut sandhed en værdi, som kan konvergere	Ja		1499	1517	1524			
Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til ens egen religiøse tradition	Ja		1737	2177				
Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til en anden religiøs tradition	Nej	O						
Repræsenterer islam eller nogle islamiske grupper en fare for samfundet	Ja		2329					
Er religiøs samtale med muslimer særlig vanskelig	Nej	O						
Opleves en manglende vilje til samtale/samarbejde fra muslimer	Nej	O						
Opleves muslimers holdninger som ekstreme	Nej	O						
Er det samme Gud, men forskellig åbenbaring	Nej	O						
Kan homoseksuel praksis betegnes som ikke synding	Nej		1095					
Homoseksualitet er naturligt	Nej		1074					
Undgås socialt samvær med homoseksuelle	Nej		1091	1092				
Bør homoseksuelle udelukkes af den religiøse sammenhæng	Nej		1092					
Er en homoseksuel åndeligt set troværdig som leder	Nej	O						
Er forskellighed et grundvilkår, som må accepteres	Ja		1087	2165				
Er forskellighed en positiv værdi, som skal fremmes	Ja		1449	1744	2169			
Tilføjer den forskellighed noget positivt til den religiøse sammenhæng	Ja		1451	1934	2169			
Er der grænser for acceptabel forskellighed	Nej	O						
Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres	Ja		1087	1090				
Er det en værdi at acceptere – forstået som at godkende	Nej		1089					
Tolerance betyder, at man er er ligeglad med den anden	Nej		1088	2346				
Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget	Ja		1429	2348				
Støtter man den andens sag (åndeligt) ved at deltage i et arrangement	Nej		1889					
Virker bøn	Ja		741	783	1773	2144		
Virker healing (set som kanalisering af energi)	Nej	O						
Er healing altid uskadelig	Nej	O						
Virker bøn ved guddommelig intervention	Ja		552	741	753	773	781	
Virker healing ved guddommelig intervention	Nej	O						
Er bøn primært en indre psykologisk proces	Nej	O						
Virker bøn gennem sociale relationer	Nej	O						
Er socialt ansvar vigtigt for troen	Ja		282	792	1604	1912		
Skelnes mellem at handle på et menneskeligt plan og et åndeligt	Nej		160	249	827			
Ønske om samtale med folkekirkepræster	Nej		1303					

Matrix Fri-04-rev

Ønske om samtale med frikirkepræster	Ja		1759					
Ønske om samtale med behandlere	Nej		1303					
Ønske om samarbejde med folkekirkepræster	Nej		1303					
Ønske om samarbejde med frikirkepræster	Ja		1759					
Ønske om samarbejde med behandlere	Nej		1303					
Ønske om fælles praksisskridt med folkekirkepræster	Nej		1303					
Ønske om fælles praksisskridt med frikirkepræster	Ja		1759					
Ønske om fælles praksisskridt med behandlere	Nej		1303					
Er enighed om læren forudsætning for dialog med henblik på fælles praksis	Nej	B						
Kan man tage udgangspunkt i en situation med fælles religiøs aktivitet	Nej	B						
Kan man tage udgangspunkt i en situation med fælles ikke-religiøs aktivitet	Nej	O						
Har relation betydning for udfaldet af dialog	Ja		1271					
Er oplevelsen af autoritet bremsende for dialog	Ja		1511	1821				
Er det vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog	Ja		1450	2355				
Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes	Nej		2288					
Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget	Ja		1437	1441	1450	2286		
En begrundelse for dialog, at man overbeviser om eget standpunkt	Ja		1829					
Det er en begrundelse for dialog, at man søger en syntese/fælles praksis	Nej		1499					
Er menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv	Ja		2176	2187				
Differentieres mellem menneskeligt og åndeligt fællesskab	Ja		2178					
Definerer åndeligt fællesskab en grænse ved tilslutning til et mål/sag/person	Ja		2179	2190				
Findes en ubetinget/objektiv sandhed	Ja		2111					
Er sandheden en person?	Ja		2104	2110				
Aspekter af den ene sandhed, findes mange steder	Nej		2112					
Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed	Nej		2111					
Opereres sideløbende med en objektiv sandhed og en subjektiv sandhed	Nej		2112					
Findes der objektiv sandhed om den fysiske verden	Ja		2094					
Sandheden er alene personlig	Nej		2110					
Accepteres selvmodsigende forklaringselementer	Ja	A50		A149				
Er rationalitet afgørende i nogle af forklaringselementerne	Ja		561	1391	1428	1579	1776	
Ses flere forklaringselementer som videnskabeligt begrundet	Nej	O						
Hyppig forekomst af lange argumentationsforløb	Ja		322	520	739	827	935	

Matrix Fri-04-rev

Benyttes rationalitet i argumentation (derfor, fordi, altså)	Ja	?	Derfor: 14	Fordi: 82	Altså: 121		
Bibelen giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Ja	1604					
Bibelen giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Ja	1111					
Bibelen giver svar på åndelige spørgsmål	Ja	1111	1462				
Er biblen (Guds ord) ufejlbarlig	Ja	1484	1495	1500			
Bibel autoritativ i åndelige spørgsmål, fejl i historieske spørgsmål	Nej	1484					
Er biblen en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	1484					
Metahistorie svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	1485					
Metahistorie svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	1485					
Metahistorie giver svar på åndelige spørgsmål	Nej	1485					
Er Metahistorien ufejlbarlig	Nej	1485					
Har Metahistoriens autoritet i åndelige spørgsmål	Nej	1485					
Er Metahistoriens en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	1485					
Fås operativ viden gennem åbenbaring (drømme)	Ja	749	759	1586	1623		
Fås operativ viden gennem klarsyn (intuition)	Nej	O					
Tillægges åbenbaring afgørende autoritet	Ja	749	1586	1590			
Tillægges klarsyn afgørende autoritet	Nej	O					
Sker åbenbaring stadig i nutiden	Ja	749	1587	1594	1614	1627	
Erfaring er kilde til autentisk viden	Ja	2212					
Erfaring er afgørende for at kunne praktisere	Ja	2216					
Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Nej	1162	1721	1731	1871		
Samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Ja	1142	1149	1742	1871		
Samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	1303					
Samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					
Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Nej	1879					
Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Ja	1742					
Tog initiativ til samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	1303					
Tog initiativ til samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					
Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) Folkekirken	Nej	1155	1871	1879			
Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er)frikirken	Ja	1142	1149	1742	1871		
Var samtale/møde personligt (ikke m..) med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	1871					
Var samtale/møde personligt (ikke m..) med imam(er)/muslimske ledere	Nej	1303					

161	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Nej		1871					
162	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Ja			1142	1742			
163	Var samtalen professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet	Nej		1303					
164	Var samtalen professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
165	Samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Nej		1295	1871				
166	Samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Ja		1142	1747	1871	2005		
167	Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej		1295	1871				
168	Samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
169	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Nej		1295	1871				
170	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Ja							
171	Tog initiativ til samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej		1294	1871				
172	Tog initiativ til samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
173	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præst(er) fra folkekirken	Nej		1295	1871				
174	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præster fra frikirkerne	Ja		1142	1742	1871			
175	Var samarbejde /møde personligt med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O						
176	Var samarbejde /møde personligt med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
177	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Nej		1264	1871				
178	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Ja		1142	1742	1871			
179	Var samarbejdet professionelt motiveret med en/flere fra behendlermiljøet	Nej		1295					
180	Var samarbejdet professionelt motiveret med imam(mer)/muslimske ledere	Nej	O						
181	Samarbejdet om kulturelle, ikke åndelige ting med imam(er)/m.. ledere	Nej	O						
182	Samarbejdet om åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
183	Stoppet et samarbejde med imam(er)/muslimer pga. (dårlige) oplevelser	Nej	O						
184	Har øvet sjælesorg/coaching/healing overfor homoseksuelle	Nej	O						
185	Forsøgt at undgå homoseksuelles varige tilstedeværelse i sin sammenhæng	Nej		1095					
186	Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation	Nej	O						
187	Bedt side ved side (parallelt)	Nej	O						
188	Deltaget i bøn i anden gruppe	Nej	B						
189	Skelnes mellem kristne og behandlere	Ja		1251	1272	1778			
190	Skelnes mellem behandlere og muslimer	Nej	O						
191	Skelnes mellem kristne og muslimer	Nej	O						
192	Skelnes mellem folkekirke og frikirke	Ja		970	1082	1447			

Matrix Fri-04-rev

193	Besøgt en Helsemesse	Ja		1247					
194	Stået på en stand	Ja		1247					
195	Stået på en stand som ansvarlig udstiller	Ja		1253					
196	Været nærværende under andre udstilleres praksis	Nej	O						
197	Deltaget i praksis hos andre udstillere	Nej	O						
198	Deltaget i konkrete tiltag med henblik på at modarbejde andre udstillere	Ja		1266	1773	1777			
199	Oplevede andre udstillere som kolleger	Nej		1251	1271	1788			
200	Oplevede andre udstillere som konkurrenter	Nej		1251	1271	1788			
201	Oplevede andre udstillere som samtalepartnere	Nej		1251	1271	1788			
202	Oplevede andre udstillere som modstandere	Ja		1251	1271	1788			

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
	36a	Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"						Nej	O				m
	57a	Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden)						Nej	O				
	98a	Ønske om samtale med muslimer						Nej	O				
	101a	Ønske om samarbejde med muslimer						Nej	O				
	104a	Ønske om fælles praksisskridt med muslimer						Nej	O				
	105a	Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige						Ja	1736	1737	1746	1936	1944
	106a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)						Ja	1685				
	114a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)						Nej	1499				
	188a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)						Ja	1474	1701	1936	1944	

11 Matrix Fri-05

Matrix Fri-05-rev

1	Mand	Ja	S					Nr. 17	
2	Kvinde	Nej	B						
3	Alder 30-40 år	Ja		126					
4	Alder 41-50 år	Nej	B						
5	Alder 51-60 år	Nej	B						
6	Alder 61-70 år	Nej	B						
7	Uddannelse - Civil	Ja		109					
8	Uddannelse - kurser i aktivitet	Nej	S						
9	Uddannelse - seminarium/særlig skole	Nej	S						
10	Uddannelse - Universitet	Ja		65	105	291	418	445	
11	Tilhør - folkekirken	Nej	B						
12	Tilhør - frikirke	Ja		28					
13	Tilhør - behandlermiljø	Nej	B						
14	Er vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter	Nej	O						
15	Tales om omvendelse i personlig historie	Nej	O						
16	Kaldet som en afgørende oplevelse	Ja		335					
17	Kaldet kom over tid evt. som en række at små oplevelser	Ja		316	449	492			
18	Kaldet som en ændring af livsorientering	Ja		297	327	335			
19	Kaldet som tilskyndelse fra person(er)	Ja		329	365	382			
20	Kaldet var en åndelig oplevelse	Ja		460					
21	Kaldet som en personlig (Gud/Jesus/Maria) åbenbaring	Nej	O						
22	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, stedvist	Nej	B						
23	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, konsekvent	Ja		355	361	384	396		
24	Gjorde de(n) åndelige oplevelse til et andet menneske?	Nej	O						
25	Findes en materiel verden	Ja		737	1066				
26	Findes en åndelig verden	Ja		730	735	1065			
27	Findes en ond åndelig verden	Nej		732	799				
28	Findes åndelige kræfter/energier	Nej	O						
29	Findes åndelige væsener (engle/dæmoner/guides/afdøde)	Nej	O						
30	Har nogle materielle ting (krystaller/stjerner) åndelige kræfter	Nej	O						
31	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i en hierarkisk orden	Ja	A36		A37		1868		
32	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i et netværk	Nej	B						

Matrix Fri-05-rev

33	Materielle og åndelige verdens elementer uden en given orden	Nej	B						
34	Den åndelige verden manifesterer sig i den materielle som naturfænomener	Nej	O						
35	Den åndelige verden manifest i den materielle som uforklarlige hændelser	Nej	O						
36	Har en personlig Gud skabt universet	Ja		632	713	1868			
37	Opretholder en personlig Gud verden	Ja		628	630	714	812	1902	
38	Agerer en guddommelig magt i menneskers liv	Ja		71	564	603	625	776	
39	Kan en given guddommelig magt vise følelser	Nej	O						
40	Findes energier af kosmisk oprindelse, som påvirker livet på jorden	Nej	O						
41	Findes en personlig, ond magt, som kan påvirke mennesker	Nej		799					
42	Kan en guddommelig magt bevæges ved religiøs aktivitet	Ja		781	1717				
43	Kan upersonlige energier styres i en bestemt retning	Nej	O						
44	Findes gode åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Nej	O						
45	Findes onde åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Nej	O						
46	Et syndefald med kollektive konsekvenser er meningsgivende at tale om	Ja		721					
47	Føles en fremmedgørelse i forhold til en åndelig bestemmelse	Nej		289	313				
48	Vigtigt med en afgørelse/tilslutning til en given (stor) fortælling	Ja		702					
49	Synes vægten i den åndelige metahistorie at ligge på fremtiden	Ja		659	702				
50	Synes menneskets skæbne helt eller delvist at være forudbestemt	Nej		430	689				
51	Åndelige processer, mennesker medvirker, uforklarlige ændringer i naturen	Nej	O						
52	Åndelige processer, m. m., uforklarlige ændringer i menneskelige relationer	Ja		685	1678	1696	1712		
53	Bevæger de forskellige religiøse tilgange sig hen imod en åndelig syntese	Nej		1041					
54	Skal mennesket i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger	Nej		721					
55	Er dette regnskab udtryk for en personlig vurdering	Nej	O						
56	Findes både frelse og fortabelse	Nej	O						
57	Sker efterlivet som en reinkarnation	Nej	O						
58	Indebærer hver reinkarnation en stadig større bevidsthed	Nej	O						
59	Ses efterlivet som evigt liv	Jaj		728					
60	Ses efterlivet som kosmisk integration	Nej	O						
61	Ses efterlivet som intet	Nej	O						
62	Kan andre mennesker være instrumenter for det onde	Nej	O						
63	Findes noget absolut godt	Nej	O						
64	Findes objektive, etiske værdier	Nej	O						

65	Er opfattelsen af absolut sandhed en værdi, som kan konvergere	Nej	O						
66	Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til ens egen religiøse tradition	Nej	O						
67	Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til en anden religiøs tradition	Nej	O						
68	Repræsenterer islam eller nogle islamiske grupper en fare for samfundet	Ja		1109					
69	Er religiøs samtale med muslimer særlig vanskelig	Nej		1377					
70	Opleves en manglende vilje til samtale/samarbejde fra muslimer	Nej	O						
71	Opleves muslimers holdninger som ekstreme	Nej		1110					
72	Er det samme Gud, men forskellig åbenbaring	Nej		1200					
73	Kan homoseksuel praksis betegnes som ikke syndig	Nej	O						
74	Homoseksualitet er naturligt	Nej		1016					
75	Undgås socialt samvær med homoseksuelle	Nej		1010					
76	Bør homoseksuelle udelukkes af den religiøse sammenhæng	Nej		1000					
77	Er en homoseksuel åndeligt set troværdig som leder	Nej	O						
78	Er forskellighed et grundvilkår, som må accepteres	Ja		1112	1189	1924			
79	Er forskellighed en positiv værdi, som skal fremmes	Ja		1924					
80	Tilføjer den forskellighed noget positivt til den religiøse sammenhæng	Nej	O						
81	Er der grænser for acceptabel forskellighed	Nej	O						
82	Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres	Ja		1978					
83	Er det en værdi at acceptere – forstået som at godkende	Nej		2028					
84	Tolerance betyder, at man er er ligeglad med den anden	Nej		2010					
85	Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget	Ja		1509					
86	Støtter man den andens sag (åndeligt) ved at deltage i et arrangement	Nej	O						
87	Virker bøn	Ja		780	1682	1700	1714		
88	Virker healing (set som kanalisering af energi)	Nej	O						
89	Er healing altid uskadelig	Nej	O						
90	Virker bøn ved guddommelig intervention	Ja		788	794				
91	Virker healing ved guddommelig intervention	Nej	O						
92	Er bøn primært en indre psykologisk proces	Nej		1715					
93	Virker bøn gennem sociale relationer	Ja		1696	1724	1739	1937		
94	Er socialt ansvar vigtigt for troen	Ja		709	1671	1680			
95	Skelnes mellem at handle på et menneskeligt plan og et åndeligt	Nej		702	1678				
96	Ønske om samtale med folkekirkepræster	Nej		1267	1276				

Matrix Fri-05-rev

97	Ønske om samtale med frikirkepræster	Ja		683					
98	Ønske om samtale med behandlere	Nej		1164					
99	Ønske om samarbejde med folkekirkepræster	Ja		1603					
100	Ønske om samarbejde med frikirkepræster	Ja		684					
101	Ønske om samarbejde med behandlere	Nej		1164					
102	Ønske om fælles praksisskridt med folkekirkepræster	Ja		1275	1603				
103	Ønske om fælles praksisskridt med frikirkepræster	Ja		691	1782				
104	Ønske om fælles praksisskridt med behandlere	Nej		1164					
105	Er enighed om læren forudsætning for dialog med henblik på fælles praksis	Nej	B						
106	Kan man tage udgangspunkt i en situation med fælles religiøs aktivitet	Nej	B						
107	Kan man tage udgangspunkt i en situation med fælles ikke-religiøs aktivitet	Ja		1195	1202	1366			
108	Har relation betydning for udfaldet af dialog	Ja		1776	1982				
109	Er oplevelsen af autoritet bremsende for dialog	Ja		846					
110	Er det vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog	Nej	O						
111	Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes	Nej		1252					
112	Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget	Ja		1322	1347	1534	1978		
113	En begrundelse for dialog, at man overbeviser om eget standpunkt	Ja		1352	Nej	1373			
114	Det er en begrundelse for dialog, at man søger en syntese/fælles praksis	Ja	B						
115	Er menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv	Ja		1198	1259				
116	Differentieres mellem menneskeligt og åndeligt fællesskab	Ja		1376	Nej	1933			
117	Definerer åndeligt fællesskab en grænse ved tilslutning til et mål/sag/person	Ja		716					
118	Findes en ubetinget/objektiv sandhed	Ja		1850					
119	Er sandheden en person?	Ja		1847					
120	Aspekter af den ene sandhed, findes mange steder	Nej		1852					
121	Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed	Nej		1850					
122	Opereres sideløbende med en objektiv sandhed og en subjektiv sandhed	Ja		1849	1871				
123	Findes der objektiv sandhed om den fysiske verden	Ja		1869					
124	Sandheden er alene personlig	Nej		1847	1869				
125	Accepteres selvmodsigende forklaringselementer	Ja	A113		A116				
126	Er rationalitet afgørende i nogle af forklaringselementerne	Ja		182	219	734	809	970	
127	Ses flere forklaringselementer som videnskabeligt begrundet	Nej	O						
128	Hyppig forekomst af lange argumentationsforløb	Nej	S						

Matrix Fri-05-rev

129	Benyttes rationalitet i argumentation (derfor, fordi, altså)	Ja	5	97	490				
130	Bibelen giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Ja	739						
131	Bibelen giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Ja	708						
132	Bibelen giver svar på åndelige spørgsmål	Ja	736	972					
133	Er biblen (Guds ord) ufejlbarlig	Nej	O						
134	Bibel autoritativ i åndelige spørgsmål, fejl i historieske spørgsmål	Ja	971	979					
135	Er biblen en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O						
136	Metahistorie svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O						
137	Metahistorie svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O						
138	Metahistorie giver svar på åndelige spørgsmål	Nej	O						
139	Er Metahistorien ufejlbarlig	Nej	O						
140	Har Metahistoriens autoritet i åndelige spørgsmål	Nej	O						
141	Er Metahistoriens en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O						
142	Fås operativ viden gennem åbenbaring (drømme)	Ja	100	542	1856				
143	Fås operativ viden gennem klarsyn (intuition)	Nej	O						
144	Tillægges åbenbaring afgørende autoritet	Nej	100	1856					
145	Tillægges klarsyn afgørende autoritet	Nej	O						
146	Sker åbenbaring stadig i nutiden	Ja	1856						
147	Erfaring er kilde til autentisk viden	Ja	747	1513	1950				
148	Erfaring er afgørende for at kunne praktisere	Ja	1513						
149	Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	1185	1438					
150	Samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Ja	829	1180	1621				
151	Samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	1163						
152	Samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
153	Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	1185						
154	Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Ja	1180						
155	Tog initiativ til samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	1163						
156	Tog initiativ til samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O	O					
157	Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) Folkekirken	Ja	1185	1438					
158	Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er)frikirken	Ja	829	1180					
159	Var samtale/møde personligt (ikke m..) med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	1163						
160	Var samtale/møde personligt (ikke m..) med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						

Matrix Fri-05-rev

161	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Ja	1173	1181	1185				
162	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Ja	829	1181					
163	Var samtalen professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	1163						
164	Var samtalen professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
165	Samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Ja	1155	1182	1603				
166	Samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Ja	829	1180					
167	Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	1163						
168	Samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
169	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Ja	1155	1182					
170	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Ja	1180						
171	Tog initiativ til samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	1163						
172	Tog initiativ til samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
173	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præst(er) fra folkekirken	Ja	1182	1603					
174	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præster fra frikirkerne	Ja	829	1180					
175	Var samarbejde /møde personligt med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	1163						
176	Var samarbejde /møde personligt med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
177	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Ja	1173	1181	1603				
178	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Ja	829	1163	1181				
179	Var samarbejdet professionelt motiveret med en/flere fra behendlermiljøet	Nej	1163						
180	Var samarbejdet professionelt motiveret med imam(mer)/muslimske ledere	Nej	O						
181	Samarbejdet om kulturelle, ikke åndelige ting med imam(er)/m.. ledere	Nej	O						
182	Samarbejdet om åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
183	Stoppet et samarbejde med imam(er)/muslimer pga. (dårlige) oplevelser	Nej	O						
184	Har øvet sjælesorg/coaching/healing overfor homoseksuelle	Ja	1008						
185	Forsøgt at undgå homoseksuelles varige tilstedeværelse i sin sammenhæng	Ja	1011						
186	Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation	Nej	O						
187	Bedt side ved side (parallelt)	Nej	O						
188	Deltaget i bøn i anden gruppe	Nej	B						
189	Skelnes mellem kristne og behandlere	Ja	1240						
190	Skelnes mellem behandlere og muslimer	Ja	1139						
191	Skelnes mellem kristne og muslimer	Ja	1118	1200	1376				
192	Skelnes mellem folkekirke og frikirke	Ja	955						

Matrix Fri-05-rev

193	Besøgt en Helsemesse	Ja	1161	1232	1465				
194	Stået på en stand	Ja	1233	1465					
195	Stået på en stand som ansvarlig udstiller	ja	1233						
196	Været nærværende under andre udstilleres praksis	Nej	O						
197	Deltaget i praksis hos andre udstillere	Nej	O						
198	Deltaget i konkrete tiltag med henblik på at modarbejde andre udstillere	Nej	O						
199	Oplevede andre udstillere som kolleger	Nej	1240						
200	Oplevede andre udstillere som konkurrenter	Ja	1240	1475					
201	Oplevede andre udstillere som samtalepartnere	Nej	O						
202	Oplevede andre udstillere som modstandere	Ja	1241						

1	36a	Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"	Nej	O					
2	57a	Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden)	Nej	O					
3	98a	Ønske om samtale med muslimer	Ja	1374					
4	101a	Ønske om samarbejde med muslimer	Ja	1195					
5	104a	Ønske om fælles praksisskridt med muslimer	Nej	1200					
6	105a	Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige	Ja	1182	1772	1785	1799	685	
7	106a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	ja	1200	1240				
8	114a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja	1784	1985				
9	188a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja	1200	1591	1603			

5	9ZIA	5053							
1	38A	1210	1891	1121					

12 Matrix Fri-06

Matrix Fri-06-rev

1	Mand	Ja	S				Nr. 18	
2	Kvinde	Nej	B					
3	Alder 30-40 år	Nej	B					
4	Alder 41-50 år	Ja	131					
5	Alder 51-60 år	Nej	B					
6	Alder 61-70 år	Nej	B					
7	Uddannelse - Civil	Nej	104					
8	Uddannelse - kurser i aktivitet	Nej	104					
9	Uddannelse - seminarium/særlig skole	Ja	98					
10	Uddannelse - Universitet	Nej	104					
11	Tilhør - folkekirken	Nej	B					
12	Tilhør - frikirke	Ja	75					
13	Tilhør - behandlermiljø	Nej	B					
14	Er vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter	Ja	285	297	329	349	591	
15	Tales om omvendelse i personlig historie	Ja	287					
16	Kaldet som en afgørende oplevelse	Ja	357					
17	Kaldet kom over tid evt. som en række at små oplevelser	Ja	364	408	424	456		
18	Kaldet som en ændring af livsorientering	Nej	471					
19	Kaldet som tilskyndelse fra person(er)	Ja	283	404	435			
20	Kaldet var en åndelig oplevelse	Ja	365					
21	Kaldet som en personlig (Gud/Jesus/Maria) åbenbaring	Ja	357					
22	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, stedvist	Nej	B					
23	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, konsekvent	Ja	393	444	447	456	474	
24	Gjorde de(n) åndelige oplevelse til et andet menneske?	Nej	O					
25	Findes en materiel verden	Ja	164	167				
26	Findes en åndelig verden	Ja	166	170				
27	Findes en ond åndelig verden	Nej	O					
28	Findes åndelige kræfter/energier	Ja	1727	1728	1736	1877		
29	Findes åndelige væsener (engle/dæmoner/guides/afdøde)	Nej	O					
30	Har nogle materielle ting (krystaller/stjerner) åndelige kræfter	Nej	O					
31	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i en hierarkisk orden	Ja	A36	A37				
32	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i et netværk	Nej	O					

Matrix Fri-06-rev

Materielle og åndelige verdens elementer uden en given orden	Nej	O						
Den åndelige verden manifesterer sig i den materielle som naturfænomener	Nej	O						
Den åndelige verden manifest i den materielle som uforklarlige hændelser	Nej	O						
Har en personlig Gud skabt universet	Ja	509						
Opretholder en personlig Gud verden	Ja	510	984					
Agerer en guddommelig magt i menneskers liv	Ja	273	514	638	684	1735		
Kan en given guddommelig magt vise følelser	Ja	273	534					
Findes energier af kosmisk oprindelse, som påvirker livet på jorden	Nej	O						
Findes en personlig, ond magt, som kan påvirke mennesker	Nej	O						
Kan en guddommelig magt bevæges ved religiøs aktivitet	Ja	1734						
Kan upersonlige energier styres i en bestemt retning	Nej	O						
Findes gode åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Nej	O						
Findes onde åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Nej	O						
Et syndefald med kollektive konsekvenser er meningsgivende at tale om	Ja	1893						
Føles en fremmedgørelse i forhold til en åndelig bestemmelse	Nej	260	266	277	280			
Vigtigt med en afgørelse/tilslutning til en given (stor) fortælling	Ja	980						
Synes vægten i den åndelige metahistorie at ligge på fremtiden	Ja	1879	1896					
Synes menneskets skæbne helt eller delvist at være forudbestemt	Nej	O						
Åndelige processer, mennesker medvirker, uforklarlige ændringer i naturen	Nej	O						
Åndelige processer, m. m., uforklarlige ændringer i menneskelige relationer	Ja	1606	1609					
Bevæger de forskellige religiøse tilgange sig hen imod en åndelig syntese	Nej							
Skal mennesket i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger	Nej	O						
Er dette regnskab udtryk for en personlig vurdering	Nej	O						
Findes både frelse og fortabelse	Nej	1896						
Sker efterlivet som en reinkarnation	Nej	O						
Indebærer hver reinkarnation en stadig større bevidsthed	Nej	O						
Ses efterlivet som evigt liv	Ja	983	985					
Ses efterlivet som kosmisk integration	Nej	O						
Ses efterlivet som intet	Nej	O						
Kan andre mennesker være instrumenter for det onde	Nej	1014						
Findes noget absolut godt	Nej	O						
Findes objektive, etiske værdier	Ja	964						

Matrix Fri-06-rev

Er opfattelsen af absolut sandhed en værdi, som kan konvergere	Nej	O						
Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til ens egen religiøse tradition	Nej	1686	1698					
Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til en anden religiøs tradition	Nej	O						
Repræsenterer islam eller nogle islamiske grupper en fare for samfundet	Nej	O						
Er religiøs samtale med muslimer særlig vanskelig	Nej	O						
Opleves en manglende vilje til samtale/samarbejde fra muslimer	Nej	O						
Opleves muslimers holdninger som ekstreme	Nej	O						
Er det samme Gud, men forskellig åbenbaring	Nej	1185						
Kan homoseksuel praksis betegnes som ikke syndig	Nej	968						
Homoseksualitet er naturligt	Nej	926						
Undgås socialt samvær med homoseksuelle	Nej	948						
Bør homoseksuelle udelukkes af den religiøse sammenhæng	Nej	948						
Er en homoseksuel åndeligt set troværdig som leder	Nej	O						
Er forskellighed et grundvilkår, som må accepteres	Ja	1758	1835					
Er forskellighed en positiv værdi, som skal fremmes	Ja	1750						
Tilføjer den forskellighed noget positivt til den religiøse sammenhæng	Ja	1034	1751					
Er der grænser for acceptabel forskellighed	Ja	1848	1853					
Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres	Ja	1707						
Er det en værdi at acceptere – forstået som at godkende	Nej	1848						
Tolerance betyder, at man er er ligeglad med den anden	Nej	O						
Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget	Ja	1121	1207	1216	1382	1390		
Støtter man den andens sag (åndeligt) ved at deltage i et arrangement	Nej	O						
Virker bøn	Ja	1328	1587	1593	1733			
Virker healing (set som kanalisering af energi)	Nej	O						
Er healing altid uskadelig	Nej	O						
Virker bøn ved guddommelig intervention	Ja	1723	1729	1735				
Virker healing ved guddommelig intervention	Nej	O						
Er bøn primært en indre psykologisk proces	Nej	O						
Virker bøn gennem sociale relationer	Ja	1726						
Er socialt ansvar vigtigt for troen	Ja	1543						
Skelnes mellem at handle på et menneskeligt plan og et åndeligt	Ja	1349						
Ønske om samtale med folkekirkepræster	Ja	1438						

Matrix Fri-06-rev

Ønske om samtale med frikirkepræster	Ja		1438					
Ønske om samtale med behandlere	Nej	O						
Ønske om samarbejde med folkekirkepræster	Ja		1438					
Ønske om samarbejde med frikirkepræster	Ja		1438					
Ønske om samarbejde med behandlere	Nej	O						
Ønske om fælles praksisskridt med folkekirkepræster	Ja		1438					
Ønske om fælles praksisskridt med frikirkepræster	Ja		1438					
Ønske om fælles praksisskridt med behandlere	Nej	O						
Er enighed om læren forudsætning for dialog med henblik på fælles praksis	Nej	B						
Kan dialog tage udgangspunkt i fælles religiøs aktivitet	Nej	B						
Kan dialog tage udgangspunkt i fælles ikke-religiøs aktivitet	Nej	O						
Har relation betydning for udfaldet af dialog	Ja		1162	1460	1575			
Er oplevelsen af autoritet bremsende for dialog	Ja		1377	1393	1823	1843		
Er det vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog	Ja		1145					
Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes	Nej		1216		Ja	1631		
Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget	Ja		1212	1505				
En begrundelse for dialog, at man overbeviser om eget standpunkt	Ja		1121	1142				
Det er en begrundelse for dialog, at man søger en syntese/fælles praksis	Nej		1145					
Er menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv	Ja		1204	1767				
Differentieres mellem menneskeligt og åndeligt fællesskab	Ja		1764	1766				
Definerer åndeligt fællesskab en grænse ved tilslutning til et mål/sag/person	Ja		964	979	1568	1766		
Findes en ubetinget/objektiv sandhed	Nej	O						
Er sandheden en person?	Ja		1677	1680				
Aspekter af den ene sandhed, findes mange steder	Nej	O						
Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed	Nej	O						
Opereres sideløbende med en objektiv sandhed og en subjektiv sandhed	Ja		1695					
Findes der objektiv sandhed om den fysiske verden	Nej		1713					
Sandheden er alene personlig	Nej		1985					
Accepteres selvmodsigende forklaringselementer	Ja			A111				
Er rationalitet afgørende i nogle af forklaringselementerne	Nej		1602	1609				
Ses flere forklaringselementer som videnskabeligt begrundet	Nej		1602					
Hyppig forekomst af lange argumentationsforløb	Ja		260	567	655	872	1356	

Matrix Fri-06-rev

Benyttes rationalitet i argumentation (derfor, fordi, altså)		Derfor: 22	Fordi: 40	Altså: 307			
Bibelen giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Ja	966					
Bibelen giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Ja	966					
Bibelen giver svar på åndelige spørgsmål	Ja	165	966				
Er biblen (Guds ord) ufejlbarlig	Nej	967					
Bibel autoritativ i åndelige spørgsmål, fejl i historieske spørgsmål	Ja	967					
Er biblen en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	968					
Metahistorie svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O					
Metahistorie svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O					
Metahistorie giver svar på åndelige spørgsmål	Nej	O					
Er Metahistorien ufejlbarlig	Nej	O					
Har Metahistoriens autoritet i åndelige spørgsmål	Nej	O					
Er Metahistoriens en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O					
Fås operativ viden gennem åbenbaring (drømme)	Nej	O					
Fås operativ viden gennem klarsyn (intuition)	Nej	O					
Tillægges åbenbaring afgørende autoritet	Nej	O					
Tillægges klarsyn afgørende autoritet	Nej	O					
Sker åbenbaring stadig i nutiden	Ja	192	357	630			
Erfaring er kilde til autentisk viden	Ja	1777	1791				
Erfaring er afgørende for at kunne praktisere	Nej	O					
Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	1417	1627				
Samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Ja	1248	1417	1882			
Samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O					
Samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					
Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	1627					
Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O					
Tog initiativ til samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O					
Tog initiativ til samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					
Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) Folkekirken	Ja	1417	1627				
Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er)frikirken	Ja	1248	1417	1882			
Var samtale/møde personligt (ikke m..) med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O					
Var samtale/møde personligt (ikke m..) med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					

Matrix Fri-06-rev

Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Nej		1627						
Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Ja		1448						
Var samtalen professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O							
Var samtalen professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O							
Samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Ja		1417	1445					
Samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Ja		1229	1248	1417	1445	1564		
Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O							
Samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O							
Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Nej		1451						
Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O							
Tog initiativ til samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O							
Tog initiativ til samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O							
Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præst(er) fra folkekirken	Ja		1417	1445					
Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præster fra frikirkerne	Ja		1229	1248	1417	1445	1564		
Var samarbejde /møde personligt med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O							
Var samarbejde /møde personligt med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O							
Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Ja		1445						
Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej		1229	1248	1564	Ja		1445	
Var samarbejdet professionelt motiveret med en/flere fra behendlermiljøet	Nej	O							
Var samarbejdet professionelt motiveret med imam(mer)/muslimske ledere	Nej	O							
Samarbejdet om kulturelle, ikke åndelige ting med imam(er)/m.. ledere	Nej	O							
Samarbejdet om åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O							
Stoppet et samarbejde med imam(er)/muslimer pga. (dårlige) oplevelser	Nej	O							
Har øvet sjælesorg/coaching/healing overfor homoseksuelle	Nej	O							
Forsøgt at undgå homoseksuelles varige tilstedeværelse i sin sammenhæng	Nej		948						
Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation	Nej	O							
Bedt side ved side (parallelt)	Nej		1188						
Deltaget i bøn i anden gruppe	Nej	B							
Skelnes mellem kristne og behandlere	Ja		1183						
Skelnes mellem behandlere og muslimer	Ja		1183						
Skelnes mellem kristne og muslimer	Ja		1183						
Skelnes mellem folkekirke og frikirke	Ja		960						

Matrix Fri-06-rev

Besøgt en Helsemesse	Ja		1106						
Stået på en stand	Ja		1108	1300					
Stået på en stand som ansvarlig udstiller	Nej		1313	1327	1332				
Været nærværende under andre udstilleres praksis	Nej	O							
Deltaget i praksis hos andre udstillere	Nej	O							
Deltaget i konkrete tiltag med henblik på at modarbejde andre udstillere	Nej	O							
Oplevede andre udstillere som kolleger	Nej	O							
Oplevede andre udstillere som konkurrenter	Nej	O							
Oplevede andre udstillere som samtalepartnere	Nej	O							
Oplevede andre udstillere som modstandere	Nej	O							

36a	Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"	Ja	1744					m	
57a	Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden)	Nej	O						
98a	Ønske om samtale med muslimer	Nej	O						
101a	Ønske om samarbejde med muslimer	Nej	O						
104a	Ønske om fælles praksisskridt med muslimer	Nej	O						
105a	Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige	Ja	773	1923					
106a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja	1186	1928					
114a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	O						
188a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja	1239	1413	1514	1564			

A14	678	
A23	485	
A85	1823	
A128	1865	

13 Matrix Fri-07

Matrix Fri-07-rev

Mand	Ja	S					Nr. 19	
Kvinde	Nej	B						
Alder 30-40 år	Nej	B						
Alder 41-50 år	Nej	B						
Alder 51-60 år	Ja		142					
Alder 61-70 år	Nej	B						
Uddannelse - Civil	Nej		99					
Uddannelse - kurser i aktivitet	Nej		99					
Uddannelse - seminarium/særlig skole	Ja		92	315				
Uddannelse - Universitet	Nej		99					
Tilhør - folkekirken	Nej	B						
Tilhør - frikirke	Ja		54	107				
Tilhør - behandlermiljø	Nej	O						
Er vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter	Ja		263	797				
Tales om omvendelse i personlig historie	Ja		273					
Kaldet som en afgørende oplevelse	Ja		314					
Kaldet kom over tid evt. som en række at små oplevelser	Ja		288					
Kaldet som en ændring af livsorientering	Ja		289					
Kaldet som tilskyndelse fra person(er)	Nej	O						
Kaldet var en åndelig oplevelse	Ja		314					
Kaldet som en personlig (Gud/Jesus/Maria) åbenbaring	Nej	O						
Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, stedvist	Nej	B						
Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, konsekvent	Ja		331	482	532	579		
Gjorde de(n) åndelige oplevelse til et andet menneske?	Nej	O						
Findes en materiel verden	Nej	O						
Findes en åndelig verden	Ja		1096	1206				
Findes en ond åndelig verden	Ja		1058	1097				
Findes åndelige kræfter/energier	Ja		1072	1092	1384	1386		
Findes åndelige væsener (engle/dæmoner/guides/afdøde)	Ja		1098					
Har nogle materielle ting (krystaller/stjerner) åndelige kræfter	Nej	O						
Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i en hierarkisk orden	Ja	A35		A36				
Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i et netværk	Nej	O						

Matrix Fri-07-rev

Materielle og åndelige verdens elementer uden en given orden	Nej	O					
Den åndelige verden manifesterer sig i den materielle som naturfænomener	Nej	O					
Den åndelige verden manifest i den materielle som uforklarlige hændelser	Ja	555	797				
Har en personlig Gud skabt universet	Ja	157	1689				
Opretholder en personlig Gud verden	Ja	1707	1711	1713			
Agerer en guddommelig magt i menneskers liv	Ja	157	597	786	790	1606	
Kan en given guddommelig magt vise følelser	Ja	1462					
Findes energier af kosmisk oprindelse, som påvirker livet på jorden	Nej	O					
Findes en personlig, ond magt, som kan påvirke mennesker	Ja	1098					
Kan en guddommelig magt bevæges ved religiøs aktivitet	Ja	1462					
Kan upersonlige energier styres i en bestemt retning	Nej	O					
Findes gode åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Ja	1098					
Findes onde åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Ja	1098					
Et syndefald med kollektive konsekvenser er meningsgivende at tale om	Nej	O					
Føles en fremmedgørelse i forhold til en åndelig bestemmelse	Nej	246	255				
Vigtigt med en afgørelse/tilslutning til en given (stor) fortælling	nej	O					
Synes vægten i den åndelige metahistorie at ligge på fremtiden	Ja	597	1497	1612			
Synes menneskets skæbne helt eller delvist at være forudbestemt	Ja	278	313				
Åndelige processer, mennesker medvirker, uforklarlige ændringer i naturen	Nej	O					
Åndelige processer, m. m., uforklarlige ændringer i menneskelige relationer	Ja	575	1562	1610	1619		
Bevæger de forskellige religiøse tilgange sig hen imod en åndelig syntese	Nej	1169					
Skal mennesket i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger	Nej	O					
Er dette regnskab udtryk for en personlig vurdering	Nej	O					
Findes både frelse og fortabelse	Ja	1118					
Sker efterlivet som en reinkarnation	Nej	O					
Indebærer hver reinkarnation en stadig større bevidsthed	Nej	O					
Ses efterlivet som evigt liv	Ja	1711					
Ses efterlivet som kosmisk integration	Nej	O					
Ses efterlivet som intet	Nej	O					
Kan andre mennesker være instrumenter for det onde	Ja	1058					
Findes noget absolut godt	Nej	O					
Findes objektive, etiske værdier	Ja		1685	1689	1690		

Matrix Fri-07-rev

Er opfattelsen af absolut sandhed en værdi, som kan konvergere	Nej	O						
Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til ens egen religiøse tradition	Ja		415	598				
Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til en anden religiøs tradition	Nej	O						
Repræsenterer islam eller nogle islamiske grupper en fare for samfundet	Ja		899					
Er religiøs samtale med muslimer særlig vanskelig	Ja		929	996				
Opleves en manglende vilje til samtale/samarbejde fra muslimer	Nej	O						
Opleves muslimers holdninger som ekstreme	Nej	O						
Er det samme Gud, men forskellig åbenbaring	Nej		917					
Kan homoseksuel praksis betegnes som ikke syndig	Nej	O						
Homoseksualitet er naturligt	Nej		1024	1036				
Undgås socialt samvær med homoseksuelle	Nej		1018					
Bør homoseksuelle udelukkes af den religiøse sammenhæng	Nej		1018	1022	1029			
Er en homoseksuel åndeligt set troværdig som leder	Nej	O						
Er forskellighed et grundvilkår, som må accepteres	Ja		1729	1829				
Er forskellighed en positiv værdi, som skal fremmes	Ja		1724	1731				
Tilføjer den forskellighed noget positivt til den religiøse sammenhæng	Ja		1727	1731				
Er der grænser for acceptabel forskellighed	Ja		1724					
Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres	Ja		1843					
Er det en værdi at acceptere – forstået som at godkende	Nej		1841					
Tolerance betyder, at man er er ligeglad med den anden	Nej		1841					
Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget	Ja		371	914	1191	1500		
Støtter man den andens sag (åndeligt) ved at deltage i et arrangement	Nej		1392					
Virker bøn	Ja		420	1515	1594			
Virker healing (set som kanalisering af energi)	Nej	O						
Er healing altid uskadelig	Nej		1173					
Virker bøn ved guddommelig intervention	Ja		1173					
Virker healing ved guddommelig intervention	Nej	O						
Er bøn primært en indre psykologisk proces	Nej	O						
Virker bøn gennem sociale relationer	Nej	O						
Er socialt ansvar vigtigt for troen	Ja		1483	1497	1519	1524		
Skelnes mellem at handle på et menneskeligt plan og et åndeligt	Ja		1484					
Ønske om samtale med folkekirkepræster	Ja		600	1460				
Ønske om samtale med frikirkepræster	Ja		600	1460				
Ønske om samtale med behandlere	Ja		1183					
Ønske om samarbejde med folkekirkepræster	Ja		1445					
Ønske om samarbejde med frikirkepræster	Ja		1445					
Ønske om samarbejde med behandlere	Nej		1168	1173				
Ønske om fælles praksisskridt med folkekirkepræster	Ja		1445					
Ønske om fælles praksisskridt med frikirkepræster	Nej		1445					
Ønske om fælles praksisskridt med behandlere	Ja		1173	1209				
Er enighed om læren forudsætning for dialog med henblik på fælles praksis	Nej	B						
Kan dialog tage udgangspunkt i fælles religiøs aktivitet	Nej	B						
Kan dialog tage udgangspunkt i fælles ikke-religiøs aktivitet	Ja		1479					
Har relation betydning for udfaldet af dialog	Nej		501	517	1272	1291	1443	
Er oplevelsen af autoritet bremsende for dialog	Ja		1813					
Er det vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog	Ja		1190					
Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes	Nej		916					
Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget	Ja		919	1383	1460	1499	1507	
En begrundelse for dialog, at man overbeviser om eget standpunkt	Ja		880	915	955	1115	1198	
Det er en begrundelse for dialog, at man søger en syntese/fælles praksis	Ja		1118	1196		B		
Er menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv	Ja		1735	1736	1744	1747		
Differentieres mellem menneskeligt og åndeligt fællesskab	Ja		1632					
Definerer åndeligt fællesskab en grænse ved tilslutning til et mål/sag/person	Nej		1537	1739				
Findes en ubetinget/objektiv sandhed	Nej		1660	1682	1692			
Er sandheden en person?	Ja		1650	1660	1685			
Aspekter af den ene sandhed, findes mange steder	Nej		1651	1653				
Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed	Nej		1118	1651	1653			
Opereres sideløbende med en objektiv sandhed og en subjektiv sandhed	Ja		1634	1672	1674			
Findes der objektiv sandhed om den fysiske verden	Ja		1692					
Sandheden er alene personlig	Nej		1651					
Accepteres selvmodsigende forklaringselementer	Nej	O						
Er rationalitet afgørende i nogle af forklaringselementerne	Nej		1563	1599				
Ses flere forklaringselementer som videnskabeligt begrundet	Nej	O						
Hyppig forekomst af lange argumentationsforløb	Ja		245	287	446	695	743	

Matrix Fri-07-rev

Benyttes rationalitet i argumentation (derfor, fordi, altså)	?	Derfor: 15	Fordi: 63	Altså: 77				
Bibelen giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O						
Bibelen giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O						
Bibelen giver svar på åndelige spørgsmål	Ja	557	1786	1787				
Er biblen (Guds ord) ufejlbarlig	Nej	O						
Bibel autoritativ i åndelige spørgsmål, fejl i historieske spørgsmål	Ja	112	1785					
Er biblen en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O						
Metahistorie svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O						
Metahistorie svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O						
Metahistorie giver svar på åndelige spørgsmål	Nej	O						
Er Metahistorien ufejlbarlig	Nej	O						
Har Metahistoriens autoritet i åndelige spørgsmål	Nej	O						
Er Metahistoriens en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O						
Fås operativ viden gennem åbenbaring (drømme)	Ja	475	478	482				
Fås operativ viden gennem klarsyn (intuition)	Nej	O						
Tillægges åbenbaring afgørende autoritet	Ja	475	480					
Tillægges klarsyn afgørende autoritet	Nej							
Sker åbenbaring stadig i nutiden	Ja	278	475	478				
Erfaring er kilde til autentisk viden	Ja	1759						
Erfaring er afgørende for at kunne praktisere	Ja	1760						
Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	858	1045	1059	1268	1537		
Samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Ja	451	1011	1537				
Samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O						
Samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	883						
Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	487	489					
Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Ja	487	489					
Tog initiativ til samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O						
Tog initiativ til samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) Folkekirken	Nej	874	1045	1059				
Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er)frikirken	Ja	451	1011					
Var samtale/møde personligt (ikke m..) med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O						
Var samtale/møde personligt (ikke m..) med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						

Matrix Fri-07-rev

Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Nej	O						
Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O						
Var samtalen professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O						
Var samtalen professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
Samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Ja	621	1131	1405	1430	1442		
Samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Ja	456	621	1131	1405	1430		
Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	1130						
Samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Ja	621	1140	1430	1442			
Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Ja	621	1140	1430	1442			
Tog initiativ til samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	1130						
Tog initiativ til samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præst(er) fra folkekirken	Ja	1405	1430	1442				
Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præster fra frikirkerne	Ja	456	1405	1430	1442			
Var samarbejde /møde personligt med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	1130						
Var samarbejde /møde personligt med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Ja	1405						
Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej	456	1405					
Var samarbejdet professionelt motiveret med en/flere fra behendlermiljøet	Nej	1130						
Var samarbejdet professionelt motiveret med imam(mer)/muslimske ledere	Nej	O						
Samarbejdet om kulturelle, ikke åndelige ting med imam(er)/m.. ledere	Nej	O						
Samarbejdet om åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
Stoppet et samarbejde med imam(er)/muslimer pga. (dårlige) oplevelser	Nej	O						
Har øvet sjælesorg/coaching/healing overfor homoseksuelle	Nej	O						
Forsøgt at undgå homoseksuelles varige tilstedeværelse i sin sammenhæng	Ja	1033						
Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation	Nej	O						
Bedt side ved side (parallelt)	Nej	O						
Deltaget i bøn i anden gruppe	Nej	B						
Skelnes mellem kristne og behandlere	Ja	1169						
Skelnes mellem behandlere og muslimer	Nej	O						
Skelnes mellem kristne og muslimer	Ja	891	894	924	957			
Skelnes mellem folkekirke og frikirke	Ja	231	232	383	Nej	588		

Matrix Fri-07-rev

Besøgt en Helsemesse	Nej	1129	1362					
Stået på en stand	Nej	B						
Stået på en stand som ansvarlig udstiller	Nej	B						
Været nærværende under andre udstilleres praksis	Nej	B						
Deltaget i praksis hos andre udstillere	Nej	B						
Deltaget i konkrete tiltag med henblik på at modarbejde andre udstillere	Nej	B						
Oplevede andre udstillere som kolleger	Nej	B						
Oplevede andre udstillere som konkurrenter	Nej	B						
Oplevede andre udstillere som samtalepartnere	Nej	B						
Oplevede andre udstillere som modstandere	Nej	B						

1	36a	Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"	Nej	O					m
2	57a	Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden)	Nej	O					
3	98a	Ønske om samtale med muslimer	Ja	903					
4	101a	Ønske om samarbejde med muslimer	Nej	O					
5	104a	Ønske om fælles praksisskridt med muslimer	Nej	O					
6	105a	Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige	Ja	1278	1290	1419	15464	1495	
7	106a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja	1170	1279	1461			
8	114a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja	1462	1466	1499			
9	188a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja	503	516	1320	1354	1412	

1	A38	1697	1699	1714	1771
2	A108	1455	1461	1505	
3	A113	1385	1390	1808	
4	A165	1537			
5	A166	1442	1537		
6	A105a	1500			
7	A128	1219			
8	A188a	1435			

14 Matrix Beh-01

Matrix Beh-01-rev

1	Mand	Ja	S					Nr. 08	
2	Kvinde	Nej	B						
3	Alder 30-40 år	Nej	B						
4	Alder 41-50 år	Nej	B						
5	Alder 51-60 år	Ja	126						
6	Alder 61-70 år	Nej	B						
7	Uddannelse - Civil	Nej	O						
8	Uddannelse - kurser i aktivitet	Ja	35	516					
9	Uddannelse - seminarium/særlig skole	Ja	508						
10	Uddannelse - Universitet	Nej	O						
11	Tilhør - folkekirken	Ja	673	689	724				
12	Tilhør - frikirke	Nej	O						
13	Tilhør - behandlermiljø	Ja	22						
14	Er vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter	Ja	384	422	430	442			
15	Tales om omvendelse i personlig historie	Nej	O						
16	Kaldet som en afgørende oplevelse	Ja	384	444					
17	Kaldet kom over tid evt. som en række at små oplevelser	Nej	O						
18	Kaldet som en ændring af livsorientering	Ja	384						
19	Kaldet som tilskyndelse fra person(er)	Ja	444	492	519				
20	Kaldet var en åndelig oplevelse	Ja	445						
21	Kaldet som en personlig (Gud/Jesus/Maria) åbenbaring	Nej	O						
22	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, stedvist	Nej	B						
23	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, konsekvent	Ja	473	1206					
24	Gjorde de(n) åndelige oplevelse til et andet menneske?	Ja	384						
25	Findes en materiel verden	Ja	225	915					
26	Findes en åndelig verden	Ja	200	213	227	290	382		
27	Findes en ond åndelig verden	Nej	295	377	1079				
28	Findes åndelige kræfter/energier	Ja	80	710					
29	Findes åndelige væsener (engle/dæmoner/guides/afdøde)	Ja	185	200	228	320	422		
30	Har nogle materielle ting (krystaller/stjerner) åndelige kræfter	Nej	497						
31	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i en hierarkisk orden	Nej	B						
32	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i et netværk	Nej	B						

Matrix Beh-01-rev

33	Materielle og åndelige verdens elementer uden en given orden	Ja	225					
34	Den åndelige verden manifesterer sig i den materielle som naturfænomener	Nej	O					
35	Den åndelige verden manifest i den materielle som uforklarlige hændelser	Ja	245					
36	Har en personlig Gud skabt universet	Ja	817	1239				
37	Opretholder en personlig Gud verden	Nej	80					
38	Agerer en guddommelig magt i menneskers liv	Ja	172	185	206	379	437	
39	Kan en given guddommelig magt vise følelser	Nej	295					
40	Findes energier af kosmisk oprindelse, som påvirker livet på jorden	Ja	80					
41	Findes en personlig, ond magt, som kan påvirke mennesker	Nej	0					
42	Kan en guddommelig magt bevæges ved religiøs aktivitet	Ja	185					
43	Kan upersonlige energier styres i en bestemt retning	Ja	1109					
44	Findes gode åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Ja	185	200	212	227	422	
45	Findes onde åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Ja	1025					
46	Et syndefald med kollektive konsekvenser er meningsgivende at tale om	Nej	194	295				
47	Føles en fremmedgørelse i forhold til en åndelig bestemmelse	Nej	O					
48	Vigtigt med en afgørelse/tilslutning til en given (stor) fortælling	Nej	856	866				
49	Synes vægten i den åndelige metahistorie at ligge på fremtiden	Nej	856	866				
50	Synes menneskets skæbne helt eller delvist at være forudbestemt	Nej	194	893	Ja	519	594	
51	Åndelige processer, mennesker medvirker, uforklarlige ændringer i naturen	Nej	293					
52	Åndelige processer, m. m., uforklarlige ændringer i menneskelige relationer	Ja	120	336	1296			
53	Bevæger de forskellige religiøse tilgange sig hen imod en åndelig syntese	Ja	1035					
54	Skal mennesket i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger	Ja	379	439				
55	Er dette regnskab udtryk for en personlig vurdering	Ja	379	439				
56	Findes både frelse og fortabelse	Nej	O					
57	Sker efterlivet som en reinkarnation	Nej	B					
58	Indebærer hver reinkarnation en stadig større bevidsthed	Nej	O					
59	Ses efterlivet som evigt liv	Nej	O					
60	Ses efterlivet som kosmisk integration	Nej	O					
61	Ses efterlivet som intet	Nej	201	428	1122			
62	Kan andre mennesker være instrumenter for det onde	Nej	O					
63	Findes noget absolut godt	Nej	O					
64	Findes objektive, etiske værdier	Nej	O					

Matrix Beh-01-rev

65	Er opfattelsen af absolut sandhed en værdi, som kan konvergere	Nej	O					
66	Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til ens egen religiøse tradition	Nej	O					
67	Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til en anden religiøs tradition	Nej	O					
68	Repræsenterer islam eller nogle islamiske grupper en fare for samfundet	Nej	O					
69	Er religiøs samtale med muslimer særlig vanskelig	Nej	O					
70	Opleves en manglende vilje til samtale/samarbejde fra muslimer	Nej	O					
71	Opleves muslimers holdninger som ekstreme	Nej	O					
72	Er det samme Gud, men forskellig åbenbaring	Nej	O					
73	Kan homoseksuel praksis betegnes som ikke syndig	Ja	816	821	838			
74	Homoseksualitet er naturligt	Nej	817	820	823	838	840	
75	Undgås socialt samvær med homoseksuelle	Nej	816	821				
76	Bør homoseksuelle udelukkes af den religiøse sammenhæng	Nej	826	846				
77	Er en homoseksuel åndeligt set troværdig som leder	Nej	O					
78	Er forskellighed et grundvilkår, som må accepteres	Ja	1149					
79	Er forskellighed en positiv værdi, som skal fremmes	Ja	1151					
80	Tilføjer den forskellighed noget positivt til den religiøse sammenhæng	Ja	1152					
81	Er der grænser for acceptabel forskellighed	Nej	O					
82	Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres	Ja	1281	1313				
83	Er det en værdi at acceptere – forstået som at godkende	Nej	1283	1286				
84	Tolerance betyder, at man er er ligeglad med den anden	Nej	1280	1284				
85	Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget	Ja	974					
86	Støtter man den andens sag (åndeligt) ved at deltage i et arrangement	Nej	O					
87	Virker bøn	Ja	185	1106	1249	1306		
88	Virker healing (set som kanalisering af energi)	Nej	O					
89	Er healing altid uskadelig	Nej	O					
90	Virker bøn ved guddommelig intervention	Ja	1102	1130				
91	Virker healing ved guddommelig intervention	Ja	1091					
92	Er bøn primært en indre psykologisk proces	Nej	O					
93	Virker bøn gennem sociale relationer	Nej	O					
94	Er socialt ansvar vigtigt for troen	Nej	161	1039				
95	Skelnes mellem at handle på et menneskeligt plan og et åndeligt	Ja	226	915				
96	Ønske om samtale med folkekirkepræster	Ja	994	1026				

Matrix Beh-01-rev

Ønske om samtale med frikirkepræster	Nej	O						
Ønske om samtale med behandlere	Ja	1019						
Ønske om samarbejde med folkekirkepræster	Ja	1021						
Ønske om samarbejde med frikirkepræster	Nej	O						
Ønske om samarbejde med behandlere	Ja	1019						
Ønske om fælles praksisskridt med folkekirkepræster	Ja	994						
Ønske om fælles praksisskridt med frikirkepræster	Nej	O						
Ønske om fælles praksisskridt med behandlere	Nej	O						
Er enighed om læren forudsætning for dialog med henblik på fælles praksis	Nej	1064						
Kan dialog tage udgangspunkt i fælles religiøs aktivitet	Ja	1064						
Kan dialog tage udgangspunkt i fælles ikke-religiøs aktivitet	Ja	1064						
Har relation betydning for udfaldet af dialog	Ja	769	990	1015	1020	1257		
Er oplevelsen af autoritet bremsende for dialog	Ja	218	697	769	769	889		
Er det vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog	Ja	1257						
Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes	Ja	869	1246	1403				
Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget	Ja	772	935	954	983	987		
En begrundelse for dialog, at man overbeviser om eget standpunkt	Nej	769	870	1064				
Det er en begrundelse for dialog, at man søger en syntese/fælles praksis	Ja	1034						
Er menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv	Ja	869	1178					
Differentieres mellem menneskeligt og åndeligt fællesskab	Ja	398	1178					
Definerer åndeligt fællesskab en grænse ved tilslutning til et mål/sag/person	Nej	145						
Findes en ubetinget/objektiv sandhed	Nej	660	1058					
Er sandheden en person?	Nej	1057						
Aspekter af den ene sandhed, findes mange steder	Nej	1057						
Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed	Ja	1053						
Opereres sideløbende med en objektiv sandhed og en subjektiv sandhed	Nej	1058						
Findes der objektiv sandhed om den fysiske verden	Nej	O						
Sandheden er alene personlig	Ja	143	153	154	662	783		
Accepteres selvmodsigende forklaringselementer	Ja	A50						
Er rationalitet afgørende i nogle af forklaringselementerne	Nej	O						
Ses flere forklaringselementer som videnskabeligt begrundet	Nej	O						
Hyppig forekomst af lange argumentationsforløb	Ja	313	371	421	586	682		

Matrix Beh-01-rev

Benyttes rationalitet i argumentation (derfor, fordi, altså)	?	Derfor: 7	fordi: 66	Altså: 241				
Bibelen giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O						
Bibelen giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O						
Bibelen giver svar på åndelige spørgsmål	Nej	O						
Er biblen (Guds ord) ufejlbarlig	Nej	O						
Bibel autoritativ i åndelige spørgsmål, fejl i historieske spørgsmål	Nej	O						
Er biblen en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O						
Metahistorie svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	856	866					
Metahistorie svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	856	866					
Metahistorie giver svar på åndelige spørgsmål	Nej	856	866					
Er Metahistorien ufejlbarlig	Nej	856	866					
Har Metahistoriens autoritet i åndelige spørgsmål	Nej	856	866					
Er Metahistoriens en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	856	866					
Fås operativ viden gennem åbenbaring (drømme)	Nej	O						
Fås operativ viden gennem klarsyn (intuition)	Ja	83	453	589	616			
Tillægges åbenbaring afgørende autoritet	Nej	O						
Tillægges klarsyn afgørende autoritet	Ja	371	453	594	1040			
Sker åbenbaring stadig i nutiden	Nej	O						
Erfaring er kilde til autentisk viden	Ja	1206						
Erfaring er afgørende for at kunne praktisere	Ja	1210						
Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	200	280	765	930	1406		
Samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Ja	159	764	1388				
Samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	855	901					
Samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Nej	O			1406			
Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Nej	1388						
Tog initiativ til samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O						
Tog initiativ til samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) Folkekirken	Ja	200	280	933	1406			
Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er)frikirken	Ja	159	1388	1403				
Var samtale/møde personligt (ikke m..) med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	906						
Var samtale/møde personligt (ikke m..) med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						

Matrix Beh-01-rev

161	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Nej		280	933	1406			
162	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej		159					
163	Var samtalen professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet	Ja		912	906				
164	Var samtalen professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
165	Samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Nej					1406		
166	Samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O						
167	Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Ja		901	906	912			
168	Samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
169	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Nej	O						
170	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O						
171	Tog initiativ til samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O						
172	Tog initiativ til samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
173	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præst(er) fra folkekirken	Nej	O						
174	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præster fra frikirkerne	Nej	O						
175	Var samarbejde /møde personligt med en/flere fra behandlermiljøet	Nej		918					
176	Var samarbejde /møde personligt med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
177	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Nej	O						
178	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O						
179	Var samarbejdet professionelt motiveret med en/flere fra behendlermiljøet	Nej		918					
180	Var samarbejdet professionelt motiveret med imam(mer)/muslimske ledere	Nej	O						
181	Samarbejdet om kulturelle, ikke åndelige ting med imam(er)/m.. ledere	Nej	O						
182	Samarbejdet om åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O						
183	Stoppet et samarbejde med imam(er)/muslimer pga. (dårlige) oplevelser	Nej	O						
184	Har øvet sjælesorg/coaching/healing overfor homoseksuelle	Ja		842	846				
185	Forsøgt at undgå homoseksuelles varige tilstedeværelse i sin sammenhæng	Nej		846					
186	Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation	Nej	O						
187	Bedt side ved side (parallelt)	Nej	O						
188	Deltaget i bøn i anden gruppe	Nej	B						
189	Skelnes mellem kristne og behandlere	Ja		1010					
190	Skelnes mellem behandlere og muslimer	Nej	O						
191	Skelnes mellem kristne og muslimer	Nej	O						
192	Skelnes mellem folkekirke og frikirke	Nej		758					

Matrix Beh-01-rev

193	Besøgt en Helsemesse	Ja		1000					
194	Stået på en stand	Ja		1000					
195	Stået på en stand som ansvarlig udstiller	Ja		1000					
196	Været nærværende under andre udstilleres praksis	Nej	O						
197	Deltaget i praksis hos andre udstillere	Nej	O						
198	Deltaget i konkrete tiltag med henblik på at modarbejde andre udstillere	Nej	O						
199	Oplevede andre udstillere som kolleger	Ja		1010	1015	1026			
200	Oplevede andre udstillere som konkurrenter	Nej	O						
201	Oplevede andre udstillere som samtalepartnere	Ja		765	989	1004	1010	1406	
202	Oplevede andre udstillere som modstandere	Nej	O						

1	36a	Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"	Ja	84	188	206	382	78	
2	57a	Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden)	Ja	201	428	1122			
3	98a	Ønske om samtale med muslimer	Nej	O					
4	101a	Ønske om samarbejde med muslimer	Nej	O					
5	104a	Ønske om fælles praksisskridt med muslimer	Nej	O					
6	105a	Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige	Nej	O					
7	106a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	O					
8	114a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	O					
9	188a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja	918	922				

1	A26	427	496	915					
2	A39	640	1053	1102	1130	1197	1198	1248	1291
3	A44	427							
4	A50	1116	1140						
5	A74	849							
6	A108	1408							
7	A109	933	964	1063	1202				
8	A124	1058	1069	1096					
9	A128	861							
10	A36a	979	1041	1125	1130				

15 Matrix Beh-02

Matrix Beh-02-rev

Mand	Nej	O					Nr. 09	
Kvinde	Ja	S						
Alder 30-40 år	Nej	B						
Alder 41-50 år	Ja	348						
Alder 51-60 år	Nej	B						
Alder 61-70 år	Nej	B						
Uddannelse - Civil	Ja	71	542					
Uddannelse - kurser i aktivitet	Ja	83	89	561	634			
Uddannelse - seminarium/særlig skole	Ja	72	78	711	715			
Uddannelse - Universitet	Nej	O						
Tilhør - folkekirken	Ja	1208	1235					
Tilhør - frikirke	Nej	O						
Tilhør - behandlermiljø	Ja	36	44	49	61	103		
Er vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter	Ja	469	783					
Tales om omvendelse i personlig historie	Nej	O						
Kaldet som en afgørende oplevelse	Nej	O						
Kaldet kom over tid evt. som en række at små oplevelser	Ja	514	567	607	787			
Kaldet som en ændring af livsorientering	Nej	O						
Kaldet som tilskyndelse fra person(er)	Ja	516	615	744				
Kaldet var en åndelig oplevelse	Ja	606	770	791				
Kaldet som en personlig (Gud/Jesus/Maria) åbenbaring	Nej	O						
Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, stedvist	Nej	O						
Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, konsekvent	Ja	109	153	166	426			
Gjorde de(n) åndelige oplevelse til et andet menneske?	Nej	O						
Findes en materiel verden	Ja	1002	1105					
Findes en åndelig verden	Ja	974	1002	1678				
Findes en ond åndelig verden	ja	698						
Findes åndelige kræfter/energier	Ja	110	1100					
Findes åndelige væsener (engle/dæmoner/guides/afdøde)	Ja	1042	1063	1080	1092	1678		
Har nogle materielle ting (krystaller/stjerner) åndelige kræfter	Nej	O						
Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i en hierarkisk orden	Nej	O						
Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i et netværk	Ja	1679						

Matrix Beh-02-rev

Materielle og åndelige verdens elementer uden en given orden	Nej	O						
Den åndelige verden manifesterer sig i den materielle som naturfænomener	Nej	O						
Den åndelige verden manifest i den materielle som uforklarlige hændelser	Nej	O						
Har en personlig Gud skabt universet	Nej	367	1650	1660				
Opretholder en personlig Gud verden	Nej	667	1650	1660				
Agerer en guddommelig magt i menneskers liv	Nej	1650	1660					
Kan en given guddommelig magt vise følelser	Nej	O						
Findes energier af kosmisk oprindelse, som påvirker livet på jorden	Ja	1058	1100					
Findes en personlig, ond magt, som kan påvirke mennesker	Nej	O						
Kan en guddommelig magt bevæges ved religiøs aktivitet	Nej	O						
Kan upersonlige energier styres i en bestemt retning	Ja	1105	1148					
Findes gode åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Ja	1044	1048	1678				
Findes onde åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Nej	O						
Et syndefald med kollektive konsekvenser er meningsgivende at tale om	Nej	O						
Føles en fremmedgørelse i forhold til en åndelig bestemmelse	Nej	O						
Vigtigt med en afgørelse/tilslutning til en given (stor) fortælling	Ja	987						
Synes vægten i den åndelige metahistorie at ligge på fremtiden	Nej	987						
Synes menneskets skæbne helt eller delvist at være forudbestemt	Ja	506	626	744	804	837		
Åndelige processer, mennesker medvirker, uforklarlige ændringer i naturen	Ja	1140						
Åndelige processer, m. m., uforklarlige ændringer i menneskelige relationer	Ja	1140						
Bevæger de forskellige religiøse tilgange sig hen imod en åndelig syntese	Nej	O						
Skal mennesket i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger	Nej	O						
Er dette regnskab udtryk for en personlig vurdering	Nej	O						
Findes både frelse og fortabelse	Nej	O						
Sker efterlivet som en reinkarnation	Nej	B						
Indebærer hver reinkarnation en stadig større bevidsthed	Nej	O						
Ses efterlivet som evigt liv	Nej	O						
Ses efterlivet som kosmisk integration	Ja	1679						
Ses efterlivet som intet	Nej	O						
Kan andre mennesker være instrumenter for det onde	Nej	O						
Findes noget absolut godt	Nej	O						
Findes objektive, etiske værdier	Nej	O						

Matrix Beh-02-rev

Er opfattelsen af absolut sandhed en værdi, som kan konvergere	Nej	O						
Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til ens egen religiøse tradition	Nej	O						
Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til en anden religiøs tradition	Nej	O						
Repræsenterer islam eller nogle islamiske grupper en fare for samfundet	Nej	O						
Er religiøs samtale med muslimer særlig vanskelig	Nej	O						
Opleves en manglende vilje til samtale/samarbejde fra muslimer	Nej	O						
Opleves muslimers holdninger som ekstreme	Nej	O						
Er det samme Gud, men forskellig åbenbaring	Nej	O						
Kan homoseksuel praksis betegnes som ikke syndig	Nej	O						
Homoseksualitet er naturligt	Ja		1326					
Undgås socialt samvær med homoseksuelle	Nej		1324					
Bør homoseksuelle udelukkes af den religiøse sammenhæng	Nej		1329					
Er en homoseksuel åndeligt set troværdig som leder	Nej	O						
Er forskellighed et grundvilkår, som må accepteres	Ja		1474	1690				
Er forskellighed en positiv værdi, som skal fremmes	Ja		1645	1691				
Tilføjer den forskellighed noget positivt til den religiøse sammenhæng	Nej		1730					
Er der grænser for acceptabel forskellighed	Ja		1695					
Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres	Ja		1475					
Er det en værdi at acceptere – forstået som at godkende	Nej		309					
Tolerance betyder, at man er er ligeglad med den anden	Nej		312	1809				
Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget	Ja		1810	1831				
Støtter man den andens sag (åndeligt) ved at deltage i et arrangement	Nej	O						
Virker bøn	Ja		192					
Virker healing (set som kanalisering af energi)	Ja		670	672	1105	1130		
Er healing altid uskadelig	Nej	O						
Virker bøn ved guddommelig intervention	Nej		1149					
Virker healing ved guddommelig intervention	Ja		1149					
Er bøn primært en indre psykologisk proces	Nej	O						
Virker bøn gennem sociale relationer	Nej	O						
Er socialt ansvar vigtigt for troen	Nej	O						
Skelnes mellem at handle på et menneskeligt plan og et åndeligt	Nej	O						
Ønske om samtale med folkekirkepræster	Ja		1919					

Matrix Beh-02-rev

Ønske om samtale med frikirkepræster	Nej	O						
Ønske om samtale med behandlere	Ja		927	930	1916	1986		
Ønske om samarbejde med folkekirkepræster	Ja		987	1916				
Ønske om samarbejde med frikirkepræster	Nej	O						
Ønske om samarbejde med behandlere	Ja		927	930	1415			
Ønske om fælles praksisskridt med folkekirkepræster	Ja		1987					
Ønske om fælles praksisskridt med frikirkepræster	Nej	O						
Ønske om fælles praksisskridt med behandlere	Ja		927	930				
Er enighed om læren forudsætning for dialog med henblik på fælles praksis	Nej	O						
Kan dialog tage udgangspunkt i fælles religiøs aktivitet	Nej	O						
Kan dialog tage udgangspunkt i fælles ikke-religiøs aktivitet	Nej	O						
Har relation betydning for udfaldet af dialog	Ja		1473	1772				
Er oplevelsen af autoritet bremsende for dialog	Ja		1471					
Er det vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog	Ja		1616	1780				
Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes	Nej		1932	1984				
Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget	Ja		1453	1773				
En begrundelse for dialog, at man overbeviser om eget standpunkt	Nej		1772					
Det er en begrundelse for dialog, at man søger en syntese/fælles praksis	Nej		1775					
Er menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv	Ja		1729	1736				
Differentieres mellem menneskeligt og åndeligt fællesskab	Nej		1733					
Definerer åndeligt fællesskab en grænse ved tilslutning til et mål/sag/person	Nej		1734					
Findes en ubetinget/objektiv sandhed	Nej		1928					
Er sandheden en person?	Nej		1615					
Aspekter af den ene sandhed, findes mange steder	Nej	O						
Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed	Nej	O						
Opereres sideløbende med en objektiv sandhed og en subjektiv sandhed	Nej		1620					
Findes der objektiv sandhed om den fysiske verden	Nej	O						
Sandheden er alene personlig	Ja		1615	1620				
Accepteres selvmodsigende forklaringselementer	Ja		1616					
Er rationalitet afgørende i nogle af forklaringselementerne	Nej	O						
Ses flere forklaringselementer som videnskabeligt begrundet	Nej			1701				
Hyppig forekomst af lange argumentationsforløb	Nej	O						

Matrix Beh-02-rev

Benyttes rationalitet i argumentation (derfor, fordi, altså)	?	Derfor 5	Fordi 63	Altså 380			
Bibelen giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O					
Bibelen giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O					
Bibelen giver svar på åndelige spørgsmål	Nej	O					
Er biblen (Guds ord) ufejlbarlig	Nej	O					
Bibel autoritativ i åndelige spørgsmål, fejl i historieske spørgsmål	Nej	O					
Er biblen en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O					
Metahistorie svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O					
Metahistorie svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O					
Metahistorie giver svar på åndelige spørgsmål	Ja	970	987				
Er Metahistorien ufejlbarlig	Nej	O					
Har Metahistoriens autoritet i åndelige spørgsmål	Ja	970	987				
Er Metahistoriens en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O					
Fås operativ viden gennem åbenbaring (drømme)	Nej	O					
Fås operativ viden gennem klarsyn (intuition)	Ja	118	342	656	1057	1086	
Tillægges åbenbaring afgørende autoritet	Nej	O					
Tillægges klarsyn afgørende autoritet	Ja	842					
Sker åbenbaring stadig i nutiden	Ja	O					
Erfaring er kilde til autentisk viden	Ja	575	577	1742			
Erfaring er afgørende for at kunne praktisere	Ja	572	839				
Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Nej	1405	1961				
Samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Nej	1405					
Samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	923	1229	1406	1453	1518	
Samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					
Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Nej	1405					
Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Nej	1415					
Tog initiativ til samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	1518					
Tog initiativ til samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					
Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) Folkekirken	Nej	1415					
Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er)frikirken	Nej	1415					
Var samtale/møde personligt (ikke m..) med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	923	1229	1406	1453	1518	
Var samtale/møde personligt (ikke m..) med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					

Matrix Beh-02-rev

Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Nej	1405					
Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej	1405					
Var samtalen professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	923	1406	1526			
Var samtalen professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					
Samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Nej	1412					
Samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Nej	1412					
Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	1414					
Samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					
Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Nej	1412	1439				
Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Nej	1412	1439				
Tog initiativ til samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	1414	1439				
Tog initiativ til samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					
Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præst(er) fra folkekirken	Nej	1412	1439				
Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præster fra frikirkerne	Nej	1412	1439				
Var samarbejde /møde personligt med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	1414	1439				
Var samarbejde /møde personligt med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					
Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Nej	1412	1439				
Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej	1412	1439				
Var samarbejdet professionelt motiveret med en/flere fra behendlermiljøet	Nej	1414	1439				
Var samarbejdet professionelt motiveret med imam(mer)/muslimske ledere	Nej	O					
Samarbejdet om kulturelle, ikke åndelige ting med imam(er)/m.. ledere	Nej	O					
Samarbejdet om åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					
Stoppet et samarbejde med imam(er)/muslimer pga. (dårlige) oplevelser	Nej	O					
Har øvet sjælesorg/coaching/healing overfor homoseksuelle	Nej	O					
Forsøgt at undgå homoseksuelles varige tilstedeværelse i sin sammenhæng	Nej	O					
Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation	Nej	O					
Bedt side ved side (parallelt)	Nej	O					
Deltaget i bøn i anden gruppe	Ja	923	1212				
Skelnes mellem kristne og behandlere	Nej	O					
Skelnes mellem behandlere og muslimer	Nej	O					
Skelnes mellem kristne og muslimer	Nej	O					
Skelnes mellem folkekirke og frikirke	Nej	O					

Matrix Beh-02-rev

193	Besøgt en Helsemesse					Ja	1487			
194	Stået på en stand					Ja	1495			
195	Stået på en stand som ansvarlig udstiller					Ja	1499			
196	Været nærværende under andre udstilleres praksis					Ja	1969	1972		
197	Deltaget i praksis hos andre udstillere					Ja	1969			
198	Deltaget i konkrete tiltag med henblik på at modarbejde andre udstillere					Nej	O			
199	Oplevede andre udstillere som kolleger					Ja	1528	1538	1974	
200	Oplevede andre udstillere som konkurrenter					Nej	O			
201	Oplevede andre udstillere som samtalepartnere					Ja	1461	1518	1526	
202	Oplevede andre udstillere som modstandere					Nej	O			

1	36a	Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"				Ja	1014	1148	1236	1650	1660
2	57a	Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden)				Ja	374	522	587	699	1042
3	98a	Ønske om samtale med muslimer				Nej	O				
4	101a	Ønske om samarbejde med muslimer				Nej	O				
5	104a	Ønske om fælles praksisskridt med muslimer				Nej	O				
6	105a	Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige				Nej	O				
7	106a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)				Nej	O				
8	114a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)				Nej	O				
9	188a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)				Nej	O				

3	A13	420	891	960						
4	A50	924	942	1199	1570					
5	A151	1526								
6	A159	1526								
7	A36a	1661	1669							
8	A57a	1682								

16 Matrix Beh-03

Matrix Beh-03-rev

1	Mand					Ja	S				Nr. 10
2	Kvinde					Nej	O				
3	Alder 30-40 år					Nej	O				
4	Alder 41-50 år					Ja	215				
5	Alder 51-60 år					Nej	O				
6	Alder 61-70 år					Nej	O				
7	Uddannelse - Civil					Ja	333				
8	Uddannelse - kurser i aktivitet					Ja	55				
9	Uddannelse - seminarium/særlig skole					Ja	53	388			
10	Uddannelse - Universitet					Nej	O				
11	Tilhør - folkekirken					Nej	780				
12	Tilhør - frikirke					Nej	O				
13	Tilhør - behandlermiljø					Ja	53	109	163		
14	Er vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter					Ja	311	318	322	448	548
15	Tales om omvendelse i personlig historie					Nej	O				
16	Kaldet som en afgørende oplevelse					Nej	378				
17	Kaldet kom over tid evt. som en række at små oplevelser					Ja	318	325	333		
18	Kaldet som en ændring af livsorientering					Nej	320	345			
19	Kaldet som tilskyndelse fra person(er)					Nej	O				
20	Kaldet var en åndelig oplevelse					Ja	O				
21	Kaldet som en personlig (Gud/Jesus/Maria) åbenbaring					Nej	O				
22	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, stedvist					Nej	O				
23	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, konsekvent					Ja	359	414	435	528	535
24	Gjorde de(n) åndelige oplevelse til et andet menneske?					Nej	838				
25	Findes en materiel verden					Ja	1304				
26	Findes en åndelig verden					Ja	402	1305			
27	Findes en ond åndelig verden					Nej	O				
28	Findes åndelige kræfter/energier					Ja	404	1302	1329		
29	Findes åndelige væsener (engle/dæmoner/guides/afdøde)					Ja	1327	1346	1348	1370	
30	Har nogle materielle ting (krystaller/stjerner) åndelige kræfter					Nej	O				
31	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i en hierarkisk orden					Ja	1326	1334	1335	1339	
32	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i et netværk					Nej	O				

Matrix Beh-03-rev

Materielle og åndelige verdens elementer uden en given orden	Nej	O					
Den åndelige verden manifesterer sig i den materielle som naturfænomener	Nej	O					
Den åndelige verden manifest i den materielle som uforklarlige hændelser	Nej	O					
Har en personlig Gud skabt universet	Nej		266	757			
Opretholder en personlig Gud verden	Nej		266	757			
Agerer en guddommelig magt i menneskers liv	Nej	O					
Kan en given guddommelig magt vise følelser	Nej	O					
Findes energier af kosmisk oprindelse, som påvirker livet på jorden	Ja		266	404	416	1288	
Findes en personlig, ond magt, som kan påvirke mennesker	Nej	O					
Kan en guddommelig magt bevæges ved religiøs aktivitet	Nej	O					
Kan upersonlige energier styres i en bestemt retning	Ja		404	419	1288		
Findes gode åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Ja		1346	1370			
Findes onde åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Nej	O					
Et syndefald med kollektive konsekvenser er meningsgivende at tale om	Nej		1555	1557			
Føles en fremmedgørelse i forhold til en åndelig bestemmelse	Ja		345				
Vigtigt med en afgørelse/tilslutning til en given (stor) fortælling	Nej		412	508			
Synes vægten i den åndelige metahistorie at ligge på fremtiden	Nej		265				
Synes menneskets skæbne helt eller delvist at være forudbestemt	Ja		269	1124	Nej	495	
Åndelige processer, mennesker medvirker, uforklarlige ændringer i naturen	Nej	O					
Åndelige processer, m. m., uforklarlige ændringer i menneskelige relationer	Nej		1282				
Bevæger de forskellige religiøse tilgange sig hen imod en åndelig syntese	Nej		231	471	587	723	1068
Skal mennesket i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger	Ja		498				
Er dette regnskab udtryk for en personlig vurdering	Ja		498				
Findes både frelse og fortabelse	Nej		499				
Sker efterlivet som en reinkarnation	Ja		498	1557			
Indebærer hver reinkarnation en stadig større bevidsthed	Ja		488	498	1596		
Ses efterlivet som evigt liv	Nej		496				
Ses efterlivet som kosmisk integration	Nej	O					
Ses efterlivet som intet	Nej		499	1286			
Kan andre mennesker være instrumenter for det onde	Nej	O					
Findes noget absolut godt	Nej	O					
Findes objektive, etiske værdier	Nej	O					

Matrix Beh-03-rev

Er opfattelsen af absolut sandhed en værdi, som kan konvergere	Nej		1041	1047			
Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til ens egen religiøse tradition	Nej	O					
Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til en anden religiøs tradition	Nej	O					
Repræsenterer islam eller nogle islamiske grupper en fare for samfundet	Nej		870	1209	1231		
Er religiøs samtale med muslimer særlig vanskelig	Nej		871				
Opleves en manglende vilje til samtale/samarbejde fra muslimer	Nej	O					
Opleves muslimers holdninger som ekstreme	ja		881				
Er det samme Gud, men forskellig åbenbaring	Ja		1222				
Kan homoseksuel praksis betegnes som ikke syndig	Nej	O					
Homoseksualitet er naturligt	Nej	O					
Undgås socialt samvær med homoseksuelle	Nej	O					
Bør homoseksuelle udelukkes af den religiøse sammenhæng	Nej	O					
Er en homoseksuel åndeligt set troværdig som leder	Nej	O					
Er forskellighed et grundvilkår, som må accepteres	Ja		1387				
Er forskellighed en positiv værdi, som skal fremmes	Ja		278	1389			
Tilføjer den forskellighed noget positivt til den religiøse sammenhæng	Ja		1064				
Er der grænser for acceptabel forskellighed	Ja		1621	1628			
Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres	Ja		244	588	1050	1056	1599
Er det en værdi at acceptere – forstået som at godkende	Nej		1057				
Tolerance betyder, at man er er ligeglad med den anden	Nej		1067	1594			
Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget	Ja		588	1046	1056	1601	
Støtter man den andens sag (åndeligt) ved at deltage i et arrangement	Nej	O					
Virker bøn	Nej	O					
Virker healing (set som kanalisering af energi)	Ja		403	415	512		
Er healing altid uskadelig	Nej	O					
Virker bøn ved guddommelig intervention	Nej	O					
Virker healing ved guddommelig intervention	Ja		404	416	435		
Er bøn primært en indre psykologisk proces	Nej	O					
Virker bøn gennem sociale relationer	Nej	O					
Er socialt ansvar vigtigt for troen	Nej		277				
Skelnes mellem at handle på et menneskeligt plan og et åndeligt	Nej	O					
Ønske om samtale med folkekirkepræster	Nej	O					

Matrix Beh-03-rev

97	Ønske om samtale med frikirkepræster	Nej	O					
98	Ønske om samtale med behandlere	Ja	O					
99	Ønske om samarbejde med folkekirkepræster	Nej	O					
100	Ønske om samarbejde med frikirkepræster	Nej	O					
101	Ønske om samarbejde med behandlere	Ja	O					
102	Ønske om fælles praksisskridt med folkekirkepræster	Nej	O					
103	Ønske om fælles praksisskridt med frikirkepræster	Nej	O					
104	Ønske om fælles praksisskridt med behandlere	Nej	O					
105	Er enighed om læren forudsætning for dialog med henblik på fælles praksis	Nej	723					
106	Kan dialog tage udgangspunkt i fælles religiøs aktivitet	Ja	577					
107	Kan dialog tage udgangspunkt i fælles ikke-religiøs aktivitet	Nej	O					
108	Har relation betydning for udfaldet af dialog	Ja	899	1050	1056	1067	1567	
109	Er oplevelsen af autoritet bremsende for dialog	Ja	237	415	422	443	460	
110	Er det vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog	Ja	244	1001	1005			
111	Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes	Nej	1057	1062				
112	Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget	Ja	935	1032	1046	1567		
113	En begrundelse for dialog, at man overbeviser om eget standpunkt	Nej	244	1056	1070	1567	Ja	
114	Det er en begrundelse for dialog, at man søger en syntese/fælles praksis	ja	1049	1063				
115	Er menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv	Ja	278	1395				
116	Differentieres mellem menneskeligt og åndeligt fællesskab	Nej	1396					
117	Definerer åndeligt fællesskab en grænse ved tilslutning til et mål/sag/person	Nej	O					
118	Findes en ubetinget/objektiv sandhed	Nej	239	1047	1064			
119	Er sandheden en person?	Nej	O					
120	Aspekter af den ene sandhed, findes mange steder	Nej	O					
121	Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed	Nej	O					
122	Opereres sideløbende med en objektiv sandhed og en subjektiv sandhed	Nej	1260					
123	Findes der objektiv sandhed om den fysiske verden	Nej	1277					
124	Sandheden er alene personlig	Ja	231	237	244	471	724	
125	Accepteres selvmodsigende forklaringselementer	Ja	A50	A113				
126	Er rationalitet afgørende i nogle af forklaringselementerne	Ja	339	486	1282			
127	Ses flere forklaringselementer som videnskabeligt begrundet	Ja	1283	1373				
128	Hyppig forekomst af lange argumentationsforløb	Nej	1218					

Matrix Beh-03-rev

129	Benyttes rationalitet i argumentation (derfor, fordi, altså)	Nej	?	Derfor: 2	Fordi: 10	Altså: 240	
130	Bibelen giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O				
131	Bibelen giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O				
132	Bibelen giver svar på åndelige spørgsmål	Nej	O				
133	Er biblen (Guds ord) ufejlbarlig	Nej	1536	1540			
134	Bibel autoritativ i åndelige spørgsmål, fejl i historieske spørgsmål	Nej	1534				
135	Er biblen en kilde til viden på linje med andre kilder	Ja	1548				
136	Metahistorie svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O				
137	Metahistorie svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O				
138	Metahistorie giver svar på åndelige spørgsmål	ja	265	508			
139	Er Metahistorien ufejlbarlig	Nej	O				
140	Har Metahistoriens autoritet i åndelige spørgsmål	Nej	508				
141	Er Metahistoriens en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O				
142	Fås operativ viden gennem åbenbaring (drømme)	Nej	O				
143	Fås operativ viden gennem klarsyn (intuition)	Ja	512	1371			
144	Tillægges åbenbaring afgørende autoritet	Nej	O				
145	Tillægges klarsyn afgørende autoritet	Ja	1128				
146	Sker åbenbaring stadig i nutiden	Nej	O				
147	Erfaring er kilde til autentisk viden	Ja	1034	1096			
148	Erfaring er afgørende for at kunne praktisere	Ja	628	1407			
149	Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	1017				
150	Samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O				
151	Samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	701	972	981		
152	Samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O				
153	Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	1017				
154	Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O				
155	Tog initiativ til samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	982				
156	Tog initiativ til samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O				
157	Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) Folkekirken	Ja	1017				
158	Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er)frikirken	Nej	O				
159	Var samtale/møde personligt (ikke m..) med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	972	982			
160	Var samtale/møde personligt (ikke m..) med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O				

Matrix Beh-03-rev

161	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Nej	O					
162	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O					
163	Var samtalen professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet	Ja		701				
164	Var samtalen professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					
165	Samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Nej	O					
166	Samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O					
167	Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Ja		987	1407			
168	Samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					
169	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Nej	O					
170	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O					
171	Tog initiativ til samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Nej	O					
172	Tog initiativ til samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					
173	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præst(er) fra folkekirken	Nej	O					
174	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præster fra frikirkerne	Nej	O					
175	Var samarbejde /møde personligt med en/flere fra behandlermiljøet	Nej		988	Ja	1002	1407	
176	Var samarbejde /møde personligt med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					
177	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Nej	O					
178	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O					
179	Var samarbejdet professionelt motiveret med en/flere fra behendlermiljøet	Ja		987	1407	992		
180	Var samarbejdet professionelt motiveret med imam(mer)/muslimske ledere	Nej	O					
181	Samarbejdet om kulturelle, ikke åndelige ting med imam(er)/m.. ledere	Nej	O					
182	Samarbejdet om åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere	Ja	O					
183	Stoppet et samarbejde med imam(er)/muslimer pga. (dårlige) oplevelser	Nej	O					
184	Har øvet sjælesorg/coaching/healing overfor homoseksuelle	Nej	O					
185	Forsøgt at undgå homoseksuelles varige tilstedeværelse i sin sammenhæng	Nej	O					
186	Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation	Nej	O					
187	Bedt side ved side (parallelt)	Nej	O					
188	Deltaget i bøn i anden gruppe	Nej	B					
189	Skelnes mellem kristne og behandlere	Ja	O					
190	Skelnes mellem behandlere og muslimer	Nej		883				
191	Skelnes mellem kristne og muslimer	Nej		238	881			
192	Skelnes mellem folkekirke og frikirke	Nej		238				

Matrix Beh-03-rev

193	Besøgt en Helsemesse	Ja		1081				
194	Stået på en stand	Ja		1102				
195	Stået på en stand som ansvarlig udstiller	Nej		1103				
196	Været nærværende under andre udstilleres praksis	Ja		1096				
197	Deltaget i praksis hos andre udstillere	Nej	O					
198	Deltaget i konkrete tiltag med henblik på at modarbejde andre udstillere	Nej	O					
199	Oplevede andre udstillere som kolleger	Ja		1095	1108	1138		
200	Oplevede andre udstillere som konkurrenter	Ja		1107				
201	Oplevede andre udstillere som samtalepartnere	Ja		1087	1097	1139		
202	Oplevede andre udstillere som modstandere	Nej	O					

1	36a	Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"	Ja	250	404	435	757	1286	
2	57a	Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden)	Ja	499	1286				
3	98a	Ønske om samtale med muslimer	Nej	O					
4	101a	Ønske om samarbejde med muslimer	Nej	O					
5	104a	Ønske om fælles praksisskridt med muslimer	Nej	O					
6	105a	Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige	Nej	O					
7	106a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	O					
8	114a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	O					
9	188a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Ja	1000	1425				

1	A14	616	628						
2	A23	588	729	829	1085				
3	A53	1068							
4	A109	1042							
5	A133	1063							
6	A124	899	1068	1253	1264				
7	A36a	1299	1346	1362					

17 Matrix Beh-04

Matrix Beh-04-rev

Mand	Nej	B					Nr. 11	
Kvinde	Ja	S						
Alder 30-40 år	Nej	B						
Alder 41-50 år	Nej	B						
Alder 51-60 år	Ja		176					
Alder 61-70 år	Nej	B						
Uddannelse - Civil	Ja		27	31	334	339	343	
Uddannelse - kurser i aktivitet	Ja		62	352				
Uddannelse - seminarium/særlig skole	Nej	O						
Uddannelse - Universitet	Nej	O						
Tilhør - folkekirken	Ja		852	887				
Tilhør - frikirke	Nej	O						
Tilhør - behandlermiljø	Ja		12	108	248	603	1120	
Er vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter	Nej		83	318	326			
Tales om omvendelse i personlig historie	Nej	O						
Kaldet som en afgørende oplevelse	Ja		1068					
Kaldet kom over tid evt. som en række at små oplevelser	Ja		897					
Kaldet som en ændring af livsorientering	Ja		1068					
Kaldet som tilskyndelse fra person(er)	Nej	O						
Kaldet var en åndelig oplevelse	Nej	O						
Kaldet som en personlig (Gud/Jesus/Maria) åbenbaring	Nej	O						
Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, stedvist	Nej	B						
Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, konsekvent	Ja		24	83	90	96	134	
Gjorde de(n) åndelige oplevelse til et andet menneske?	Ja		478					
Findes en materiel verden	Ja		209					
Findes en åndelig verden	Nej		209	1401				
Findes en ond åndelig verden	Nej	O						
Findes åndelige kræfter/energier	Nej	O						
Findes åndelige væsener (engle/dæmoner/guides/afdøde)	Ja		131	1105	1113	1401		
Har nogle materielle ting (krystaller/stjerner) åndelige kræfter	Nej	O						
Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i en hierarkisk orden	Nej	O						
Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i et netværk	Nej	O						

Matrix Beh-04-rev

Materielle og åndelige verdens elementer uden en given orden	Nej	O					
Den åndelige verden manifesterer sig i den materielle som naturfænomener	Nej	O					
Den åndelige verden manifest i den materielle som uforklarlige hændelser	Nej	O					
Har en personlig Gud skabt universet	Ja		152	799	1016	1056	
Opretholder en personlig Gud verden	Nej	O					
Agerer en guddommelig magt i menneskers liv	Ja		828	1378			
Kan en given guddommelig magt vise følelser	Nej	O					
Findes energier af kosmisk oprindelse, som påvirker livet på jorden	Nej	O					
Findes en personlig, ond magt, som kan påvirke mennesker	Nej	O					
Kan en guddommelig magt bevæges ved religiøs aktivitet	Nej	O					
Kan upersonlige energier styres i en bestemt retning	Nej	O					
Findes gode åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Ja		1105				
Findes onde åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Nej	O					
Et syndefald med kollektive konsekvenser er meningsgivende at tale om	Ja		153				
Føles en fremmedgørelse i forhold til en åndelig bestemmelse	Ja		901				
Vigtigt med en afgørelse/tilslutning til en given (stor) fortælling	Nej	O					
Synes vægten i den åndelige metahistorie at ligge på fremtiden	Nej	O					
Synes menneskets skæbne helt eller delvist at være forudbestemt	Nej		454	522	1059		
Åndelige processer, mennesker medvirker, uforklarlige ændringer i naturen	Nej	O					
Åndelige processer, m. m., uforklarlige ændringer i menneskelige relationer	Nej	O					
Bevæger de forskellige religiøse tilgange sig hen imod en åndelig syntese	Nej		987				
Skal mennesket i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger	Nej		842				
Er dette regnskab udtryk for en personlig vurdering	Nej		842				
Findes både frelse og fortabelse	Nej	O					
Sker efterlivet som en reinkarnation	Nej		309	Ja		1059	
Indebærer hver reinkarnation en stadig større bevidsthed	Nej		309	Ja		1059	
Ses efterlivet som evigt liv	Nej	O					
Ses efterlivet som kosmisk integration	Nej	O					
Ses efterlivet som intet	Nej	O					
Kan andre mennesker være instrumenter for det onde	Nej	O					
Findes noget absolut godt	Nej		1016				
Findes objektive, etiske værdier	Nej		1016				

Matrix Beh-04-rev

65	Er opfattelsen af absolut sandhed en værdi, som kan konvergere	Nej	O					
66	Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til ens egen religiøse tradition	Nej	O					
67	Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til en anden religiøs tradition	Nej	O					
68	Repræsenterer islam eller nogle islamiske grupper en fare for samfundet	Nej	O					
69	Er religiøs samtale med muslimer særlig vanskelig	Nej	O					
70	Opleves en manglende vilje til samtale/samarbejde fra muslimer	Nej	O					
71	Opleves muslimers holdninger som ekstreme	Ja		996				
72	Er det samme Gud, men forskellig åbenbaring	Nej	O					
73	Kan homoseksuel praksis betegnes som ikke syndig	Nej	O					
74	Homoseksualitet er naturligt	Nej	O					
75	Undgås socialt samvær med homoseksuelle	Nej	O					
76	Bør homoseksuelle udelukkes af den religiøse sammenhæng	Nej	O					
77	Er en homoseksuel åndeligt set troværdig som leder	Nej	O					
78	Er forskellighed et grundvilkår, som må accepteres	Ja		633	1027	1414		
79	Er forskellighed en positiv værdi, som skal fremmes	Nej		633	1412			
80	Tilføjer den forskellighed noget positivt til den religiøse sammenhæng	Nej		917	1016	1027	Ja	1476
81	Er der grænser for acceptabel forskellighed	Ja		1414				
82	Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres	Nej		1510	1519			
83	Er det en værdi at acceptere – forstået som at godkende	Nej		1482				
84	Tolerance betyder, at man er er ligeglad med den anden	Nej		1481				
85	Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget	Ja		1161	1171	1485		
86	Støtter man den andens sag (åndeligt) ved at deltage i et arrangement	Nej	O					
87	Virker bøn	Nej	O					
88	Virker healing (set som kanalisering af energi)	Nej	O					
89	Er healing altid uskadelig	Nej	O					
90	Virker bøn ved guddommelig intervention	Nej	O					
91	Virker healing ved guddommelig intervention	Nej	O					
92	Er bøn primært en indre psykologisk proces	Nej	O					
93	Virker bøn gennem sociale relationer	Nej	O					
94	Er socialt ansvar vigtigt for troen	Nej	O					
95	Skelnes mellem at handle på et menneskeligt plan og et åndeligt	Nej	O					
96	Ønske om samtale med folkekirkepræster	Ja		857	1102			

Matrix Beh-04-rev

97	Ønske om samtale med frikirkepræster	Nej	O					
98	Ønske om samtale med behandlere	Ja		1082				
99	Ønske om samarbejde med folkekirkepræster	Ja	O					
100	Ønske om samarbejde med frikirkepræster	Nej	O					
101	Ønske om samarbejde med behandlere	Nej	O					
102	Ønske om fælles praksisskridt med folkekirkepræster	Ja		857				
103	Ønske om fælles praksisskridt med frikirkepræster	Nej	O					
104	Ønske om fælles praksisskridt med behandlere	Nej	O					
105	Er enighed om læren forudsætning for dialog med henblik på fælles praksis	Nej	O					
106	Kan dialog tage udgangspunkt i fælles religiøs aktivitet	Nej	O					
107	Kan dialog tage udgangspunkt i fælles ikke-religiøs aktivitet	Nej	O					
108	Har relation betydning for udfaldet af dialog	Ja		1168	1171			
109	Er oplevelsen af autoritet bremsende for dialog	Ja		228	271	806	812	828
110	Er det vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog	Ja		268	1161	1413		
111	Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes	Nej		1460				
112	Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget	Ja		1459				
113	En begrundelse for dialog, at man overbeviser om eget standpunkt	Nej		1161				
114	Det er en begrundelse for dialog, at man søger en syntese/fælles praksis	Ja		1015				
115	Er menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv	Nej		1426				
116	Differentieres mellem menneskeligt og åndeligt fællesskab	Nej	O					
117	Definerer åndeligt fællesskab en grænse ved tilslutning til et mål/sag/person	Nej		1425				
118	Findes en ubetinget/objektiv sandhed	Nej		1361				
119	Er sandheden en person?	Nej		1363				
120	Aspekter af den ene sandhed, findes mange steder	Nej	O					
121	Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed	Nej		1366				
122	Opereres sideløbende med en objektiv sandhed og en subjektiv sandhed	Nej		1361				
123	Findes der objektiv sandhed om den fysiske verden	Nej		98				
124	Sandheden er alene personlig	Ja		418	1500			
125	Accepteres selvmodsigende forklaringselementer	Ja		A57/58	309/1059	A80	917/1016	1027/1476
126	Er rationalitet afgørende i nogle af forklaringselementerne	Ja		43	62	170	209	620
127	Ses flere forklaringselementer som videnskabeligt begrundet	Ja		620	783			
128	Hyppig forekomst af lange argumentationsforløb	Ja		280	334	432	534	741

Matrix Beh-04-rev

	Benyttes rationalitet i argumentation (derfor, fordi, altså)	?	Derfor 4	Fordi 69	Altså 182
129	Bibelen giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	800		
130	Bibelen giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	800	Ja	267
131	Bibelen giver svar på åndelige spørgsmål	Nej	800	Ja	267
132	Er biblen (Guds ord) ufejlbarlig	Nej	800		
133	Bibel autoritativ i åndelige spørgsmål, fejl i historieske spørgsmål	Nej	800		
134	Er biblen en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O		
135	Metahistorie svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O		
136	Metahistorie svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O		
137	Metahistorie giver svar på åndelige spørgsmål	Nej	O		
138	Er Metahistorien ufejlbarlig	Nej	O		
139	Har Metahistoriens autoritet i åndelige spørgsmål	Nej	O		
140	Er Metahistoriens en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O		
141	Fås operativ viden gennem åbenbaring (drømme)	Nej	O		
142	Fås operativ viden gennem klarsyn (intuition)	Ja	131	663	1397
143	Tillægges åbenbaring afgørende autoritet	Nej	O		
144	Tillægges klarsyn afgørende autoritet	Nej	O		
145	Sker åbenbaring stadig i nutiden	Ja	828		
146	Erfaring er kilde til autentisk viden	Ja	1430		
147	Erfaring er afgørende for at kunne praktisere	Ja	59	402	
148	Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	863		
149	Samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O		
150	Samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	1093	1275	
151	Samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Ja	1054		
152	Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Ja	O		
153	Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O		
154	Tog initiativ til samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	1275		
155	Tog initiativ til samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O		
156	Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) Folkekirken	Ja	O		
157	Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er)frikirken	Nej	O		
158	Var samtale/møde personligt (ikke m..) med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	1093	1275	
159	Var samtale/møde personligt (ikke m..) med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O		
160					

Matrix Beh-04-rev

161	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Nej	O			
162	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O			
163	Var samtalen professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	1275			
164	Var samtalen professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O			
165	Samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Ja	864			
166	Samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O			
167	Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	1133			
168	Samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O			
169	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Ja	858			
170	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O			
171	Tog initiativ til samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	1133			
172	Tog initiativ til samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O			
173	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præst(er) fra folkekirken	Ja	864			
174	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præster fra frikirkerne	Nej	O			
175	Var samarbejde /møde personligt med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	1133			
176	Var samarbejde /møde personligt med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O			
177	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Ja	864			
178	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O			
179	Var samarbejdet professionelt motiveret med en/flere fra behendlermiljøet	Ja	1133			
180	Var samarbejdet professionelt motiveret med imam(mer)/muslimske ledere	Nej	O			
181	Samarbejdet om kulturelle, ikke åndelige ting med imam(er)/m.. ledere	Nej	O			
182	Samarbejdet om åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O			
183	Stoppet et samarbejde med imam(er)/muslimer pga. (dårlige) oplevelser	Nej	O			
184	Har øvet sjælesorg/coaching/healing overfor homoseksuelle	Nej	O			
185	Forsøgt at undgå homoseksuelles varige tilstedeværelse i sin sammenhæng	Nej	O			
186	Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation	Nej	O			
187	Bedt side ved side (parallelt)	Nej	O			
188	Deltaget i bøn i anden gruppe	Ja	800	1105		
189	Skelnes mellem kristne og behandlere	Ja	1027	1120		
190	Skelnes mellem behandlere og muslimer	Nej	O			
191	Skelnes mellem kristne og muslimer	Ja	997			
192	Skelnes mellem folkekirke og frikirke	Nej	O			

Matrix Beh-04-rev

193	Besøgt en Helsemesse						Ja		1208			
194	Stået på en stand						Ja		1209			
195	Stået på en stand som ansvarlig udstiller						Ja		1218			
196	Været nærværende under andre udstilleres praksis						Nej	S				
197	Deltaget i praksis hos andre udstillere						Nej	S				
198	Deltaget i konkrete tiltag med henblik på at modarbejde andre udstillere						Nej	O				
199	Oplevede andre udstillere som kolleger						Nej		1252	1276		
200	Oplevede andre udstillere som konkurrenter						Ja		1327			
201	Oplevede andre udstillere som samtalepartnere						Ja		1251	1275		
202	Oplevede andre udstillere som modstandere						Nej	O				

1	36a	Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"	Ja		224	1386	1400	1451	m		
2	57a	Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden)	Nej	O							
3	98a	Ønske om samtale med muslimer	Nej	O							
4	101a	Ønske om samarbejde med muslimer	Nej	O							
5	104a	Ønske om fælles praksisskridt med muslimer	Nej	O							
6	105a	Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige	Nej	O							
7	106a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	O							
8	114a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	O							
9	188a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	O							

1	A23	343	367	375											
2	A109	843	877	881	885	1103	1200								
3	A125	628	781	1063	A131 800	267	A132 800	267							
4	A128	917	1496												
5	A131														

18 Matrix Beh-05

Matrix Beh-05-rev

1	Mand	Ja	S						Nr. 12
2	Kvinde	Nej	B						
3	Alder 30-40 år	Nej	B						
4	Alder 41-50 år	Nej	B						
5	Alder 51-60 år	Ja		196					
6	Alder 61-70 år	Nej	B						
7	Uddannelse - Civil	Ja		72	342	348			
8	Uddannelse - kurser i aktivitet	Ja		85	451	2133			
9	Uddannelse - seminarium/særlig skole	Nej		2133					
10	Uddannelse - Universitet	Nej	B						
11	Tilhør - folkekirken	Ja		831	1110				
12	Tilhør - frikirke	Nej	B						
13	Tilhør - behandlermiljø	Ja		46	235				
14	Er vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter	Ja		369	372	397	1318		
15	Tales om omvendelse i personlig historie	Ja		77					
16	Kaldet som en afgørende oplevelse	Ja		1153					
17	Kaldet kom over tid evt. som en række at små oplevelser	Ja		382	396	402	508	534	
18	Kaldet som en ændring af livsorientering	Ja		77	372	962			
19	Kaldet som tilskyndelse fra person(er)	Ja		441					
20	Kaldet var en åndelig oplevelse	Ja		1148					
21	Kaldet som en personlig (Gud/Jesus/Maria) åbenbaring	Ja		1154	1989				
22	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, stedvist	Nej	B						
23	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, konsekvent	Ja		648	1645				
24	Gjorde de(n) åndelige oplevelse til et andet menneske?	Ja		1155					
25	Findes en materiel verden	Ja		68	1472				
26	Findes en åndelig verden	Ja		959	2064				
27	Findes en ond åndelig verden	Ja		1338					
28	Findes åndelige kræfter/energier	Ja		269	1331				
29	Findes åndelige væsener (engle/dæmoner/guides/afdøde)	Ja		237	240				
30	Har nogle materielle ting (krystaller/stjerner) åndelige kræfter	Ja		618	636	667			
31	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i en hierarkisk orden	Nej	o						
32	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i et netværk	Nej	O						

Matrix Beh-05-rev

33	Materielle og åndelige verdens elementer uden en given orden	Ja		1138	1972			
34	Den åndelige verden manifesterer sig i den materielle som naturfænomener	Nej	O					
35	Den åndelige verden manifest i den materielle som uforklarlige hændelser	Ja		252	994			
36	Har en personlig Gud skabt universet	Nej	B					
37	Opretholder en personlig Gud verden	Nej		1975				
38	Agerer en guddommelig magt i menneskers liv	Ja		1135	1974			
39	Kan en given guddommelig magt vise følelser	Nej		1775				
40	Findes energier af kosmisk oprindelse, som påvirker livet på jorden	Ja		246	250	1137	1331	1761
41	Findes en personlig, ond magt, som kan påvirke mennesker	Nej	O					
42	Kan en guddommelig magt bevæges ved religiøs aktivitet	Nej	O					
43	Kan upersonlige energier styres i en bestemt retning	Ja		250	663	1335	1975	
44	Findes gode åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Ja		1338				
45	Findes onde åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Ja		1338				
46	Et syndefald med kollektive konsekvenser er meningsgivende at tale om	Nej	O					
47	Føles en fremmedgørelse i forhold til en åndelig bestemmelse	Ja		567	1158	2092		
48	Vigtigt med en afgørelse/tilslutning til en given (stor) fortælling	Ja		2077				
49	Synes vægten i den åndelige metahistorie at ligge på fremtiden	Ja		2077				
50	Synes menneskets skæbne helt eller delvist at være forudbestemt	Ja		374	396	446	2044	2069
51	Åndelige processer, mennesker medvirker, uforklarlige ændringer i naturen	Nej	O					
52	Åndelige processer, m. m., uforklarlige ændringer i menneskelige relationer	Ja		1982				
53	Bevæger de forskellige religiøse tilgange sig hen imod en åndelig syntese	Nej		1837	1934			
54	Skal mennesket i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger	Nej	O					
55	Er dette regnskab udtryk for en personlig vurdering	Nej	O					
56	Findes både frelse og fortabelse	Nej	O					
57	Sker efterlivet som en reinkarnation	Ja		751	990	2086		
58	Indebærer hver reinkarnation en stadig større bevidsthed	Ja		2087				
59	Ses efterlivet som evigt liv	Nej	O					
60	Ses efterlivet som kosmisk integration	Ja		1158				
61	Ses efterlivet som intet	Nej		1158				
62	Kan andre mennesker være instrumenter for det onde	Nej	O					
63	Findes noget absolut godt	Nej	O					
64	Findes objektive, etiske værdier	Nej	O					

Matrix Beh-05-rev

65	Er opfattelsen af absolut sandhed en værdi, som kan konvergere	Nej		1934				
66	Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til ens egen religiøse tradition	Nej	O					
67	Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til en anden religiøs tradition	Nej	O					
68	Repræsenterer islam eller nogle islamiske grupper en fare for samfundet	Nej		1830				
69	Er religiøs samtale med muslimer særlig vanskelig	Nej		1830				
70	Opleves en manglende vilje til samtale/samarbejde fra muslimer	Nej	O					
71	Opleves muslimers holdninger som ekstreme	Nej	O					
72	Er det samme Gud, men forskellig åbenbaring	Nej	O					
73	Kan homoseksuel praksis betegnes som ikke syndig	Nej	O					
74	Homoseksualitet er naturligt	Nej	O					
75	Undgås socialt samvær med homoseksuelle	Nej	O					
76	Bør homoseksuelle udelukkes af den religiøse sammenhæng	Nej	O					
77	Er en homoseksuel åndeligt set troværdig som leder	Nej	O					
78	Er forskellighed et grundvilkår, som må accepteres	Ja		1012	1844	2021		
79	Er forskellighed en positiv værdi, som skal fremmes	Ja		2015				
80	Tilføjer den forskellighed noget positivt til den religiøse sammenhæng	Ja		1949				
81	Er der grænser for acceptabel forskellighed	Nej	O					
82	Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres	Nej		1844				
83	Er det en værdi at acceptere – forstået som at godkende	Nej	O					
84	Tolerance betyder, at man er er ligeglad med den anden	Nej		2195				
85	Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget	Ja		2194				
86	Støtter man den andens sag (åndeligt) ved at deltage i et arrangement	Nej	O					
87	Virker bøn	Ja		1379				
88	Virker healing (set som kanalisering af energi)	Ja		993	1207	1397	1599	
89	Er healing altid uskadelig	Nej		1237	1353	1355		
90	Virker bøn ved guddommelig intervention	Nej	O					
91	Virker healing ved guddommelig intervention	Ja		1143	1689			
92	Er bøn primært en indre psykologisk proces	Nej	O					
93	Virker bøn gennem sociale relationer	Nej	O					
94	Er socialt ansvar vigtigt for troen	Ja		1154	1491			
95	Skelnes mellem at handle på et menneskeligt plan og et åndeligt	Nej		1331				
96	Ønske om samtale med folkekirkepræster	Nej	O					

Matrix Beh-05-rev

Ønske om samtale med frikirkepræster	Nej	O					
Ønske om samtale med behandlere	Ja	1028					
Ønske om samarbejde med folkekirkepræster	Nej	O					
Ønske om samarbejde med frikirkepræster	Nej	O					
Ønske om samarbejde med behandlere	Ja	1028	1769	1773			
Ønske om fælles praksisskridt med folkekirkepræster	Nej	O					
Ønske om fælles praksisskridt med frikirkepræster	Nej	O					
Ønske om fælles praksisskridt med behandlere	Nej	1028					
Er enighed om læren forudsætning for dialog med henblik på fælles praksis	Nej	1849	1952				
Kan dialog tage udgangspunkt i fælles religiøs aktivitet	Nej	O					
Kan dialog tage udgangspunkt i fælles ikke-religiøs aktivitet	Ja	1822					
Har relation betydning for udfaldet af dialog	Ja	2158					
Er oplevelsen af autoritet bremsende for dialog	Ja	2217	2222				
Er det vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog	Ja	O					
Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes	Nej	O					
Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget	Ja		2183	2193			
En begrundelse for dialog, at man overbeviser om eget standpunkt	Nej	958	2176	2183	2193		
Det er en begrundelse for dialog, at man søger en syntese/fælles praksis	Nej	2176					
Er menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv	Ja	2033	2037				
Differentieres mellem menneskeligt og åndeligt fællesskab	Ja	2030					
Definerer åndeligt fællesskab en grænse ved tilslutning til et mål/sag/person	Ja	2031					
Findes en ubetinget/objektiv sandhed	Nej	1938					
Er sandheden en person?	Nej	1934					
Aspekter af den ene sandhed, findes mange steder	Nej	1937					
Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed	Nej	1935					
Opereres sideløbende med en objektiv sandhed og en subjektiv sandhed	Nej	1938					
Findes der objektiv sandhed om den fysiske verden	Nej	O					
Sandheden er alene personlig	Ja	1934	1935	1938			
Accepteres selvmodsigende forklaringselementer	Nej	O					
Er rationalitet afgørende i nogle af forklaringselementerne	Ja	252	746	1042	1397		
Ses flere forklaringselementer som videnskabeligt begrundet	Nej	O					
Hyppig forekomst af lange argumentationsforløb	Nej	971					

Matrix Beh-05-rev

Benyttes rationalitet i argumentation (derfor, fordi, altså)	?	Derfor 24	Fordi 61	Altså 125			
Bibelen giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O					
Bibelen giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Nej	O					
Bibelen giver svar på åndelige spørgsmål	Ja	1132					
Er biblen (Guds ord) ufejlbarlig	Nej	O					
Bibel autoritativ i åndelige spørgsmål, fejl i historieske spørgsmål	Nej	O					
Er biblen en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O					
Metahistorie svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O					
Metahistorie svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Ja	713					
Metahistorie giver svar på åndelige spørgsmål	Ja	457	476	2077			
Er Metahistorien ufejlbarlig	Nej	1284					
Har Metahistoriens autoritet i åndelige spørgsmål	Ja	457	711				
Er Metahistoriens en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	O					
Fås operativ viden gennem åbenbaring (drømme)	Ja	534					
Fås operativ viden gennem klarsyn (intuition)	Ja	645	845	999	1322	1333	
Tillægges åbenbaring afgørende autoritet	Nej	O					
Tillægges klarsyn afgørende autoritet	Ja	1326	1426	2064			
Sker åbenbaring stadig i nutiden	Nej	O					
Erfaring er kilde til autentisk viden	Ja	2132	2189				
Erfaring er afgørende for at kunne praktisere	Ja		2135				
Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Nej	O					
Samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O					
Samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	592	1028	1030	1071	1595	
Samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					
Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Nej	O					
Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O					
Tog initiativ til samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	1028					
Tog initiativ til samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					
Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) Folkekirken	Nej	O					
Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er)frikirken	Nej	O					
Var samtale/møde personligt (ikke m..) med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	1028	1071	1595			
Var samtale/møde personligt (ikke m..) med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O					

161	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Nej	O				
162	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O				
163	Var samtalen professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet	Ja		1028	1030	1071	1595
164	Var samtalen professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O				
165	Samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Nej	O				
166	Samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O				
167	Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Ja		1028	1030	1071	1768
168	Samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O				
169	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Nej	O				
170	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O				
171	Tog initiativ til samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Ja		1028	1770		
172	Tog initiativ til samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O				
173	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præst(er) fra folkekirken	Nej	O				
174	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præster fra frikirkerne	Nej	O				
175	Var samarbejde /møde personligt med en/flere fra behandlermiljøet	Ja		1028	1773		
176	Var samarbejde /møde personligt med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O				
177	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Nej	O				
178	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O				
179	Var samarbejdet professionelt motiveret med en/flere fra behendlermiljøet	Ja		1028	1030	1770	
180	Var samarbejdet professionelt motiveret med imam(mer)/muslimske ledere	Nej	O				
181	Samarbejdet om kulturelle, ikke åndelige ting med imam(er)/m.. ledere	Nej	O				
182	Samarbejdet om åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O				
183	Stoppet et samarbejde med imam(er)/muslimer pga. (dårlige) oplevelser	Nej	O				
184	Har øvet sjælesorg/coaching/healing overfor homoseksuelle	Nej	O				
185	Forsøgt at undgå homoseksuelles varige tilstedeværelse i sin sammenhæng	Nej	O				
186	Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation	Nej	O				
187	Bedt side ved side (parallelt)	Nej	O				
188	Deltaget i bøn i anden gruppe	Ja		1119	1130		
189	Skelnes mellem kristne og behandlere	Ja		1729	1731	1736	
190	Skelnes mellem behandlere og muslimer	Ja		1830			
191	Skelnes mellem kristne og muslimer	Nej	O				
192	Skelnes mellem folkekirke og frikirke	Nej	O				

Matrix Beh-05-rev

193	Besøgt en Helsemesse	Ja		1587	1709		
194	Stået på en stand	Ja		1587	1709		
195	Stået på en stand som ansvarlig udstiller	Ja			1709		
196	Været nærværende under andre udstilleres praksis	Ja		1887			
197	Deltaget i praksis hos andre udstillere	Ja		1669			
198	Deltaget i konkrete tiltag med henblik på at modarbejde andre udstillere	Nej	O				
199	Oplevede andre udstillere som kolleger	Ja		1667	2039		
200	Oplevede andre udstillere som konkurrenter	Ja		0			
201	Oplevede andre udstillere som samtalepartnere	Ja		1104	1588	2039	
202	Oplevede andre udstillere som modstandere	Nej	O				

1	36a	Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"	Ja	269	1134			m
2	57a	Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden)	Ja	863	2234			
3	98a	Ønske om samtale med muslimer	Ja	1830				
4	101a	Ønske om samarbejde med muslimer	Nej	O				
5	104a	Ønske om fælles praksisskridt med muslimer	Nej	O				
6	105a	Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige	Nej	O				
7	106a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	O				
8	114a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	O				
9	188a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)	Nej	1119				

1	A143	1417	2064									
2	A151	1622										

19 Matrix Beh-06

Matrix Beh-06

1	Mand	Ja	5				Nr. 2
2	Kvinde	Nej	B				
3	Alder 30-40 år	Nej	B				
4	Alder 41-50 år	Nej	B				
5	Alder 51-60 år	Nej	B				
6	Alder 61-70 år	Ja	S				
7	Uddannelse - Civil	Ja	78				
8	Uddannelse - kurser i aktivitet	Ja	33	53			
9	Uddannelse - seminarium/særlig skole	Nej	O				
10	Uddannelse - Universitet	Nej	O				
11	Tilhør - folkekirken	Nej	O				
12	Tilhør - frikirke	Nej	B				
13	Tilhør - behandlermiljø	Ja	16				
14	Er vendepunkter i livet knyttet til oplevelser af åndelig karakter	Ja	242	265	272		
15	Tales om omvendelse	Nej	O				
16	Kaldet som en afgørende oplevelse	Ja	261	268	286	381	
17	Kaldet kom over tid evt. som en række at små oplevelser	Nej	O				
18	Kaldet som en ændring af livsorientering	Ja	261	268	286	272	
19	Kaldet som tilskyndelse fra person(er)	Ja	282	288			
20	Kaldet var en åndelig oplevelse	Ja	242	254	262	268	
21	Kaldet som en personlig (Gud/Jesus/Maria) åbenbaring	Nej	O				
22	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, stedvist	Nej	B				
23	Identitetsammenfald personligt og professionelt liv, konsekvent	Ja	84	303	420		
24	Gjorde de(n) åndelige oplevelse til et andet menneske?	Ja	254	264			
25	Findes en materiel verden	Ja	22	240			
26	Findes en åndelig verden	Ja	22	241			
27	Findes en ond åndelig verden	Nej	488				
28	Findes åndelige kræfter/energier	Ja	251				
29	Findes åndelige væsener (engle/dæmoner/guides/afdøde)	Ja	882				
30	Har nogle materielle ting (krystaller/stjerner) åndelige kræfter	Nej	O				
31	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i en hierarkisk orden	Ja	22	241	888		
32	Materielle og åndelige verdens elementer knyttet i et netværk	Nej	B				

Matrix Beh-06

33	Materielle og åndelige verdens elementer uden en given orden	Nej	B				
34	Den åndelige verden manifesterer sig i den materielle som naturfænomener	Ja	228	252			
35	Den åndelige verden manifest i den materielle som uforklarlige hændelser	Ja	242	254	262	268	
36	Har en personlig Gud skabt universet	Ja	240	825			
37	Opretholder en personlig Gud verden	Ja	826				
38	Agerer en guddommelig magt i menneskers liv	Ja	169	829			
39	Kan en given guddommelig magt vise følelser	Ja	826				
40	Findes energier af kosmisk oprindelse, som påvirker livet på jorden	Nej	311				
41	Findes en personlig, ond magt, som kan påvirke mennesker	Nej	489				
42	Kan en guddommelig magt bevæges ved religiøs aktivitet	Ja	724				
43	Kan upersonlige energier styres i en bestemt retning	Ja	701	738	776		
44	Findes gode åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Ja	882				
45	Findes onde åndelige væsener, der interagerer med mennesker	Nej	O				
46	Et syndefald med kollektive konsekvenser er meningsgivende at tale om	Ja	41	490	491	506	832
47	Føles en fremmedgørelse i forhold til en åndelig bestemmelse	Nej	225				
48	Vigtigt med en afgørelse/tilslutning til en given (stor) fortælling	Ja	176				
49	Synes vægten i den åndelige metahistorie at ligge på fremtiden	Ja	425				
50	Synes menneskets skæbne i store helt eller delvist at være forudbestemt	Ja	85	440	471	486	
51	Åndelige processer, mennesker medvirker, uforklarlige ændringer i naturen	Nej	O				
52	Åndelige processer, m. m., uforklarlige ændringer i menneskelige relationer	Ja	317	329	420	474	477
53	Bevæger de forskellige religiøse tilgange sig hen imod en åndelig syntese	Nej	804				
54	Skal mennesket i åndelig forstand stå til regnskab for sine handlinger	Ja	516	1045	1054		
55	Er dette regnskab udtryk for en personlig vurdering	Ja	1046	1055			
56	Findes både frelse og fortabelse	Nej	506				
57	Sker efterlivet som en reinkarnation	Ja	520	882	1041	1056	
58	Kan hver reinkarnation indebære en stadig større bevidsthed	Ja	504	1029	1041		
59	Ses efterlivet som evigt liv	Ja	829				
60	Ses efterlivet som kosmisk integration	Nej	O				
61	Ses efterlivet som intet	Nej	520	829	882	1041	1056
62	Kan andre mennesker være instrumenter for det onde	Ja	489				
63	Findes noget absolut godt	Ja	488				
64	Findes objektive, etiske værdier	Ja	94	192	488	517	824

Matrix Beh-06

65	Er opfattelsen af absolut sandhed en værdi, som kan konvergere	Nej		844				
66	Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til ens egen religiøse tradition	Nej		679				
67	Er den omgivne kultur værdifuld i forhold til en anden religiøs tradition	Nej		679				
68	Repræsenterer islam eller nogle islamiske grupper en fare for samfundet	Nej	O					
69	Er religiøs samtale med muslimer særlig vanskelig	Ja		184				
70	Opleves en manglende vilje til samtale/samarbejde fra muslimer	Ja		183				
71	Opleves muslimers holdninger som ekstreme	Nej	O					
72	Er der tale om den samme Gud, men forskellig åbenbaring	Ja		803				
73	Kan homoseksuel praksis betegnes som ikke syndig	Nej	O					
74	Homoseksualitet er naturligt	Nej	O					
75	Undgås socialt samvær med homoseksuelle	Nej	O					
76	Bør homoseksuelle udelukkes af den religiøse sammenhæng	Nej	O					
77	Er en homoseksuel åndeligt set troværdig som leder	Nej	O					
78	Er forskellighed et grundvilkår, som må accepteres	Ja		199	210			
79	Er forskellighed en positiv værdi, som skal fremmes	Nej		180				
80	Tilføjer den forskellighed noget positivt til den religiøse sammenhæng	Nej		801	182	775		
81	Er der grænser for acceptabel forskellighed	Ja		809				
82	Tolerance betyder, at den andens synspunkt accepteres	Ja		798	807			
83	Er det en værdi at acceptere – forstået som at godkende	Nej		806				
84	Tolerance betyder, at man er er ligeglad med den anden	Nej		809				
85	Tolerance betyder, at man giver den anden et afgrænset rum i ens eget	Ja		812				
86	Støtter man den andens sag (åndeligt) ved at deltage i et arrangement	Nej	O					
87	Virker bøn	Ja		534	723			
88	Virker healing (set som kanalisering af energi)	Ja		784				
89	Er healing altid uskadelig	Nej		702	722	725		
90	Virker bøn ved guddommelig intervention	Ja		534	544	723		
91	Virker healing ved guddommelig intervention	Ja		441	722	738		
92	Er bøn primært en indre psykologisk proces	Nej	O		441			
93	Virker bøn gennem sociale relationer	Nej	O					
94	Er socialt ansvar vigtigt for troen	Nej	O					
95	Skelnes mellem at handle på et menneskeligt plan og et åndeligt	Nej		202				
96	Ønske om samtale med folkekirkepræster	Nej	O					

Matrix Beh-06

97	Ønske om samtale med frikirkepræster	Nej	O					
98	Ønske om samtale med behandlere	Nej	O					
99	Ønske om samarbejde med folkekirkepræster	Nej	O					
100	Ønske om samarbejde med frikirkepræster	Nej	O					
101	Ønske om samarbejde med behandlere	Nej	O					
102	Ønske om fælles praksisskridt med folkekirkepræster	Nej	O					
103	Ønske om fælles praksisskridt med frikirkepræster	Nej	O					
104	Ønske om fælles praksisskridt med behandlere	Nej	O					
105	Er enighed om læren forudsætning for dialog med henblik på fælles praksis	Nej		798	801			
106	Kan dialog tage udgangspunkt i en fælles religiøs aktivitet	Ja		189				
107	Kan dialog tage udgangspunkt i en fælles ikke-religiøs aktivitet	Ja		189				
108	Har relation betydning for udfaldet af dialog	Ja		800	813			
109	Er oplevelsen af autoritet bremsende for dialog	Ja		802				
110	Er det vigtigt at hvile i sig selv/kende sit eget forud for dialog	Ja		678				
111	Det er i sig selv en begrundelse for dialog, at man mødes	Ja		190	810			
112	Det er en begrundelse for dialog, at man lærer noget	Ja		191				
113	En begrundelse for dialog, at man overbeviser om eget standpunkt	Nej		209	9812			
114	Det er en begrundelse for dialog, at man søger en syntese/fælles praksis	Ja		193				
115	Er menneskeligt fællesskab vigtigt i sig selv	Ja		812				
116	Differentieres mellem menneskeligt og åndeligt fællesskab	Nej		887				
117	Definerer åndeligt fællesskab en grænse ved tilslutning til et mål/sag/person	Nej	S					
118	Findes en ubetinget/objektiv sandhed	Ja		838	845			
119	Er sandheden en person?	Ja		838	844			
120	Aspekter af den ene sandhed, findes mange steder	Ja		804	844	845		
121	Mange sandheder, som til sidst samles i en sandhed	Nej		844	845			
122	Opereres sideløbende med en objektiv sandhed og en subjektiv sandhed	Ja		839				
123	Findes der objektiv sandhed om den fysiske verden	Nej		841				
124	Sandheden er alene personlig	Nej		838				
125	Forekommer selvmodsigende forklaringselementer	Nej	O					
126	Er rationalitetord en afgørende i nogle af forklaringselementerne	Ja		67	91	104	186	210
127	Ses flere forklaringselementer som videnskabeligt begrundet	Ja		91	235			
128	Hyppig forekomst af lange argumentationsforløb	Nej		221	1008			

Matrix Beh-06

129	Benyttes rationalitet i argumentation (derfor, fordi, altså)	Ja	Derfor 7	Fordi 97	Altså 94		
130	Bibelen giver svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Ja	684				
131	Bibelen giver svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Ja	211	440	490		
132	Bibelen giver svar på åndelige spørgsmål	Ja	440	490			
133	Er biblen (Guds ord) ufejlbarlig	Nej	O				
134	Bibel autoritativ i åndelige spørgsmål, fejl i historieske spørgsmål	Nej	O				
135	Er biblen en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	S				
136	Metahistorie svar på spørgsmål om samfundets indretning i dag	Nej	O				
137	Metahistorie svar på spørgsmål om moralske/etiske spørgsmål	Ja	468				
138	Metahistorie giver svar på åndelige spørgsmål	Ja	117				
139	Er Metahistorien ufejlbarlig	Nej	O				
140	Har Metahistoriens autoritet i åndelige spørgsmål	Ja	117				
141	Er Metahistoriens en kilde til viden på linje med andre kilder	Nej	117				
142	Fås operativ viden gennem åbenbaring (drømme)	Ja	124	131			
143	Fås operativ viden gennem klarsyn (intuition)	Ja	132	882			
144	Tillægges åbenbaring afgørende autoritet	Ja	129				
145	Tillægges klarsyn afgørende autoritet	Ja	132				
146	Sker åbenbaring stadig i nutiden	Ja	122	426	449		
147	Erfaring er kilde til autentisk viden	Ja	509	990	1049		
148	Erfaring er afgørende for at kunne praktisere	Ja	509				
149	Samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Nej	O				
150	Samtale med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O				
151	Samtale med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	176	772			
152	Samtale med en imam(er)/muslimske ledere	Nej	O				
153	Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra folkekirken	Nej	O				
154	Tog initiativ til samtale/debat med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O				
155	Tog initiativ til samtale/debat med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	176	772			
156	Tog initiativ til samtale/debat med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O				
157	Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er) Folkekirken	Nej	O				
158	Var samtale/møde personligt (ikke mediebåret) med præst(er)frikirken	Nej	O				
159	Var samtale/møde personligt (ikke m..) med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	176	772			
160	Var samtale/møde personligt (ikke m..) med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O				

Matrix Beh-06

161	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Nej	O				
162	Var samtalen professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O				
163	Var samtalen professionelt motiveret med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	176				
164	Var samtalen professionelt motiveret med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O				
165	Samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Nej	O				
166	Samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O				
167	Samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	772				
168	Samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O				
169	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra folkekirken	Nej	O				
170	Tog initiativ til samarbejde med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O				
171	Tog initiativ til samarbejde med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	772				
172	Tog initiativ til samarbejde med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O				
173	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præst(er) fra folkekirken	Nej	O				
174	Var samarbejde /møde personligt (ikke m..) med præster fra frikirkerne	Nej	O				
175	Var samarbejde /møde personligt med en/flere fra behandlermiljøet	Ja	772				
176	Var samarbejde /møde personligt med imam(er)/muslimske ledere	Nej	O				
177	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra folkekirken	Nej	O				
178	Var samarbejdet professionelt motiveret med præst(er) fra frikirkerne	Nej	O				
179	Var samarbejdet professionelt motiveret med en/flere fra behendlermiljøet	Ja	772				
180	Var samarbejdet professionelt motiveret med imam(mer)/muslimske ledere	Nej	O				
181	Samarbejde om kulturelle, ikke åndelige ting	Nej	O				
182	Samarbejdet om åndelige ting med imam(er)/muslimske ledere	Ja	772				
183	Stoppet et samarbejde med imam(er)/muslimer pga. (dårlige) oplevelser	Nej	O				
184	Har øvet sjælesorg/coaching/healing overfor homoseksuelle	Nej	O				
185	Accepteret homoseksuelles varige tilstedeværelse i sin praksissammenhæng	Nej	O				
186	Været nærværende ved andre gruppers bøn/meditation	Nej	O				
187	Bedt side ved side (parallelt)	Nej	O				
188	Deltaget i andre gruppers bøn	Nej	B				
189	Skelnes mellem kristne og behandlere	Nej	183				
190	Skelnes mellem behandlere og muslimer	Nej	183				
191	Skelnes mellem kristne og muslimer	Nej	183				
192	Skelnes mellem folkekirke og frikirke	Nej	O				

Matrix Beh-06

193		Besøgt en Helsemesse					Nej	O				
194		Stået på en stand					Nej	B				
195		Stået på en stand som ansvarlig udstiller					Nej	B				
196		Været nærværende under andre udstilleres praksis					Nej	B				
197		Deltaget i praksis hos andre udstillere					Nej	B				
198		Deltaget i konkrete tiltag med henblik på at modarbejde andre udstillere					Nej	B				
199		Oplevede andre udstillere som kolleger					Nej	B				
200		Oplevede andre udstillere som konkurrenter					Nej	B				
201		Oplevede andre udstillere som samtalepartnere					Nej	B				
202		Oplevede andre udstillere som modstandere					Nej	B				

1	36a	Upersonlige/diffuse gudsforestillinger: "det guddommelige"					Nej	O				M
2	57a	Diffuse forestillinger om efterliv (åndelig verden)					Nej	O				
3	98a	Ønske om samtale med muslimer					Nej	O				
4	101a	Ønske om samarbejde med muslimer					Nej	O				
5	104a	Ønske om fælles praksisskridt med muslimer					Nej	O				
6	105a	Er udvalgte læremæssige anknytningspunkter tilstrækkelige					Nej	O				
7	106a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)					Nej	O				
8	114a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)					Nej	O				
9	188a	Men alene med en beslægtet gruppe (f.eks. kristen-kristen)					Ja	700	772			

1	A52	518											
2	A126	841											

Appendiks F. Krigs- og vandringsmetaforer

Krigsmetaforer

Flk-01

Selvbillede
Et liv, som mennesker, de går og kæmper med
som vi slås med
man er ikke ved at gå under, fordi at de angriber voldsomt
være knust af sorg
at få ryddet lidt op måske

Kaldshistorie
Mødte man med et brag
jo brugte alt krudtet på
en slagside
vores modstandere i gåseøjne
blev jo alligevel et slagsmål ud af det

Religiøs/åndelig/spirituel
Man må slås med
sted bygges der jo også en bro der (ud fra sammenhæng en krigsmetafor)
fordi den bro kommer jo også til at betyde (ud fra sammenhæng en krigsmetafor)

Konvent/netværk
De skal ikke svæve frit i luften
(kirkekamp) ind under huden også

Vielse af homofile
ligner et slagsmål indenfor kirketænkning
man fører netop krig
samtale er mere krig end dialog
så trænger man mere og mere hinanden op i fastlåste positioner
så bliver det en forsvarskrig, hvor jeg skal bruge al min energi på at forsvare det synspunkt, som jeg har
er drevet af angst for at lide nederlag
bygger man jo sit eget forsvarsværk bedst muligt op
bliver det bare skarpere og skarpere jo længere
"her står jeg" (=Luther)
man i kampens hede glemmer

det er den første pris
jeg skal forsvare mig selv
at mane modstanderen ned i jorden

Debat
At være enøjet for at have gennemslagskraft
havne mellem to stole
storskrydende argumenter
hvor de værste fronter de kan blive væltet
bygge deres barrikader
nogle gevaldige jordskælv i det lille lokalområde
hjerteskærende konflikt
der så tromler andre
væld hardcore modstandere
det der selvforsvar

Samarbejde/samtale
Man er velfunderet i det, man selv står for, så man ikke er bange for, at det bliver voldsomt

Kirkedage
Hvis vi rækker nogen hånden (krigsoptik)

Helsemesse
brændpunktet sådan et sted

Kirkevandring
Solidt opdraget til at være imod det
der lægger så meget vægt på markeringer

2. Pinsedag
Sende signaler

Store ord
vi slår dem ihjel, som vi er mest uenige med eller skråstreg mest bange for

Flk-02

Kaldshistorie

Debat

Samtale/samarbejde
Så er jeg nok lidt mere på vagt
vigtigt at signalere
er vigtigt at signalere

Store ord

Flk-03

Selvbillede

Kaldshistorie

Fælleskirkeligt og tværkulturelt arbejde

Debat
kørt op i (en konfrontation)

2. Pinsedag

Sjælesorg

Dialog
(ikke) skal være sådan en svamp, der tager det hele ind
hvor meninger brydes

Helsemesse

Kirkevandring
På vejen der

Store ord

Flk-04

Selvbillede

Kirkevandringen

Debat om Islam
Nu er grænsen altså nået
på puklen for

Store ord

Flk-05

Kaldshistorie
Angrebsord
Forsvarsord
i ingenmandsland
de kan stå af
i ingenmandsland

Buddhisme
alle mulige fronter

Heksesagen og folkekirkens relevans
Køre hende over
totalt den anden grøft

Store ord
Når vi går ud af (risikerer vi at) blive skudt ned
slå folk i hovedet med det

Flk-06

Selvbillede:
De der indre kampe med mig selv

Kaldshistorie

Debat

Dialog

Helsemessen

Karnevallet
Vi ligger i krigszonen
i undtagelsestilstand

Fri-01

Selvbillede

Præstenetværket
nogle kampe ind imellem

Debat

Muslimer

Kirkedage, menighedens ledelse
Vi udadtil signalerer
inden menigheden er helt inde i kampen

Helsemesse
havde jo jagtet alle
grænseoverskridende
kampen den står

Store ord
kanonsprog
få over sit hjerte at slå det ihjel

Fri-02

Selvbillede:

Sjælesorg

Præstenetværket

Homofile
Bogstaverne slår ihjel
der bliver slået ihjel af bogstaverne
der dræber så utroligt meget for dialog
bare duften af røg

Helsemesse

Heksedebat og Åndelig verden
der skød vi os selv i hælen
det slagsmål

man stod op

Store ord

Fri-03

Praksissted

Kaldshistorie

Præstenetværket
personlige lille korstog

Dialog
Den har sejret sig ihjel
de fik hamret nogle pæle i jorden
forsvarsløs
bolværk mod nye tanker

Heksesagen
Det buldrede og bragede
Banke folk oven i hovedet
som farer ud med bål og brand
virkeligt har skullet kridte skoende og stå fast
selvom det hele det buldrede og bragede
så soves der ikke på ryggen

Samtale/samarbejde/dialog

Kirkedage

Helsemessen
Spille helt med åbne kort
i hænderne

2. Pinsedag

Store ord
Hvor forskelligheden kommer på bordet

Fri-04

Kaldshistorie:
En eksplosion i mit indre

Religiøs/Åndelig/spirituel

Den nye bevægelse og trossamfundets historie

Præstenetværket
med på banen

Vielse af homofile

Debat
på min banehalvdel
han skar mig af

Helsemessen
Jerikobønner
Vi var ligesom tændte
et fjendens område
vil trænge igennem
han rensede templet

Dialog

Kirkedage
Være lidt mere power på

Englevagt

Store ord
jeg er rygende uenig med dig
er kanon godt
er kanon godt

Fri-05

Selvbillede:
Kæmper med livet
(åndelighed) en kamp

Kaldshistorie
tanken har slået mig
det støbte nogle kugler til og gav nogle værktøjer til

Præstenetværket
den lange, ..altså den lange bane
på den lange bane

Vielse af homofile
et stort slag

Heksesagen, religionskritik og muslimer
er vi slet ikke rustet
tegner sådan lidt du ved – øh.. os og dem op.

Samarbejde og samtale

Kirkedagene

Helsemessen

Store ord

Fri-06

Selvbillede
klare grænser
at finde nogle grænser
usynlige grænser

Livshistorie/Kaldshistorie

Religion/religiøsitet

Vielsesritual for homofile

Heksesagen

Dialog
bankes på plads

Samtale og samarbejde

Karnevallet

Fri-07

Biografi

Kaldshistorie

Præstenetværket
Rammer lige i plet
kæmpede lidt med Gud
i hver sin lejr

Alfakurser

Dialog med kristne ledere om islam
For meget sprængstof

Samarbejde med folkekirker
på den kristne front
bygge kløfter – eller grave kløfter
bygge mure
murene skiller os
række hinanden hånden og stå sammen

Heksesagen
frontfigur

Debat

Behandlere og helsemesse

Kirkedagene

Store ord
på den åndelige front
stormer omkring os

Beh-01

Selvbillede
en kriger – altså livskriger

med oprejst pande

Kaldshistorie

Religiøs/åndelig/spirituel

Debat

Dialog
En kanon oplevelse

Helsemesse
Kanon åbning

Store ord

Beh-02

Kaldshistorie

Praksis
kærlighedsfronten

Store ord
(fuldstændigt) smadret

Beh-03

Indledning

Praksissted

Selvbillede

Kaldshistorie
Kunne favne alle

Debat
Stille sig ud på sidelinjen

Helsemessen
Blev jeg fanget af det der med at møde.. farverige personer

få lidt ping pong

Store ord:
nabostridigheder

Beh-04

Praksissted

Selvbillede
Den kamp har jeg nok valgt at stå af
på øretævernes holdeplads
på hjemmefronten
som skakmat
skakmat

Kaldshistorie
sin brynje på hele tiden
du i fare og alarmklokker

Religiøs/åndelig/spiritualitet
Pisse territoriet af
holde sin religionsfane højt
behøver man ikke at holde fanen højt
men når vi skal holde fanen højt

Åndelige fællesskaber
jeg brydes med religionen
man skal iklæde sig sådan nogle ting

Debat
at gå med fanen
gå hårdt mod hårdt

Samarbejde/samtale
I står i det sorte

Dialog
Ingen tabe ansigt
en slåskamp

Store ord
og sparke på alt muligt andet

slå os selv i hovedet
at være ramt af det, så er hun taberen

Beh-05

Selvbillede
bruger rigtigt meget krudt på
at tvære dem ud
spirituel udvikling af en kaliber

Kaldshistorie
Nogle drøje hug
slag i slag gået
gik jo lige pludselig i krig

Samarbejde/samtale

Store ord

Beh-06

Selvbillede
fjender. ”Bed for dine fjender” – for søren – Jeg har ikke nogen fjender

Transformation
I det stærke felt

Dialog
Som at føre krig

Store ord

(Med)vandringsmetaforer

Flk-01

Selvbillede

Kaldshistorie
stille og rolige lige vej gennem arbejdslivet
det væver sig ind i hinanden

Religiøs/åndelig/spirituel

Konvent/netværk
at finde en fælles platform

Vielse af homofile
hele vejen

Om debat og kvindelige præster/gengifte

Samarbejde/samtale

Kirkedage
(frikirkerne) altid har rakt hånden ud

Helsemesse
Man famler lidt efter muligheder for dialog
hvad der trækker mennesker

Kirkevandring
udspringe den frugtbare dialog

2. Pinsedag

Store ord
Fordi livet har ført dem derhen
nogen har måske antenner til at gøre så meget
vi er alle sammen undervejs
steder på vores livsvej og vores trosvej
den samme trosbekendelse, men alligevel være forskellige steder på trosvejen
vi spejler os i hinanden
erfaring med at vandre i tro
berige hinanden
finde en fælles platform
det er vejen til tolerance

Flk-02

Kaldshistorie
Hvilken vej jeg skulle gå
lægger vore liv i Guds hænder

Debat

undervejs

Samtale/samarbejde

2. Pinsedag
engang skal vi sidde ved det samme bord
stærkt at være sammen om det bord

Karnevallet
et lazaret ved kirken

Store ord
man bliver ledt skridt for skridt
godt gå ind og byde ind med
(ikke) gøre grøfterne større
at man lige åbner sig op for verden
lade noget nyt spire frem

Flk-03

Selvbillede
Finder vi en vej sammen

Kaldshistorie
Det er sådan vejen ind i
det er den vej, jeg skal
de er gået helt andre veje, end jeg ville gå

Fælleskirkeligt og tværkulturelt arbejde
Vejen for dem ind i kristendommen
døren ligesom blevet åbnet og verden er blevet større for os
med til at åbne vores øjne for en større verden

Debat
at træde ind i hinandens verdener

2. Pinsedag
Kan vi finde et sted og mødes der

Sjælesorg
Det er noget med at tage skoene af og gå ind i den andens verden, ikke

Dialog

Helsemesse
Gå ind i den andens verden
går ind der
at gå ind i sådan en samtale
det er ikke min vej, det der
holde sig åben for

Kirkevandring
På vejen der

Store ord
vi er på vej mod
tro, det er også en, en vej at gå
på den vej

Flk-04

Selvbillede
er den vej, jeg synes, man skal gå
brænder for det

Kirkevandringen
Binder os sammen

Debat om Islam

Store ord
vejen, sandheden og livet
rumme forskelligheden
rumme den forskellighed
front mod menigheden (=præstens bevægelser i gudstjenesten bruges metaforisk).

Flk-05

Kaldshistorie

Buddhisme

Heksesagen og folkekirkens relevans

Store ord

Flk-06

Selvbillede:

Kaldshistorie
Det var den vej, jeg skulle
der åbnede sig mange døre
nu dukker der noget op

Debat
Gå omkring den vej
at tage toget til
træde ind i en anden virkelighed

Dialog
Hvordan hendes vej har været
hvordan deres vej har været
være med på sidelinjen (L1026).

Helsemessen
Tomandshånd

Karnevallet

Fri-01

Selvbillede
på vores livsvej

Præstenetværket
være i stue sammen
følge (på det)
når vi er på vej ind på et skråplan
"de onde veje", som vi mennesker færdes alt for tit på
dokumenteret overfor mig, at I vil min vej
kappet af (kirkens tjeneste)
om det er vejen at gå
koblet på hinanden
er smeltet sammen
så kører det bare som et tog, der er sat på skinner
at finde ind til den der vej

Debat
hele vejen igennem
vinde sig lov til at tale ind i et andet menneskes liv

Muslimer
være i stue med

Kirkedage, menighedens ledelse

Karnevallet
hånd i hånd (med det sociale arbejde)

Helsemesse

Store ord
banet vej for
ikke at træde over den tærskel der
vejen til
dele liv med
på min livsvej
hvad er min vej, sammen med den vej
uden at gøre vold på den anden
ved at blive en banet vej, (så) at tiden måske nærmer sig (og) kunne være inde til

Fri-02

Selvbillede:
Roger, over and out
Brobygger
lægger vægt på
kører ned
medspillere
medspiller
vandrer
skal bære folk
tumle med
mur, de kan spille bolden op ad og få den tilbage igen

Sjælesorg
på vej
på vej til at komme ud
du går med og bærer på
fødselshjælper

et rum, hvor de kan komme af med nogle ting

Præstenetværket
Bygger relationer
vi bryder flere af de der skranker ned
bygge relationer
måske danne en kløft med det bygger bro
at bygge bro
hvad Gud har sammenføjet, må et menneske ikke adskille
på rette spor
mere på banen sammen
langt at gå endnu sammen
når et mål
vandrer sammen
brobygger
helhjertet kan gå ind

Homofile

Helsemesse
Invitere dem ind i univers
bygge på de der relationer
på jagt?

Heksedebat og Åndelig verden
Man lukker op
om de vil gå ind i

Store ord
Gud har en vej
når man går ind i et skab og siger, det her, det er fælles

Fri-03

Praksissted:
Man ikke vandrer alene
som åndeligt forældreskab

Kaldshistorie
De store vigtige skridt

Præstenetværket
Og får sprog for
koblet op på, at ledere og præster finder sammen

nogen, der rækker ud
jeg byggede bro over
hvor vi byggede bro over den og den der forsoning
Kunne bære hinandens byrder
en konkret vandring
der er døre, der er hjerter, der åbnes
døre ind til en sammenhæng, som før var lukket
vi kan være med til at åbne
og være bærer af evangeliet ind

Dialog

Heksesagen

Samtale/samarbejde/dialog
Et åbent sind
hvad der bevæger sådan en person
der er inde bag ved

Kirkedage
At vi faktisk også er på banen og spiller med ind

Helsemessen

2. Pinsedag
ligger meget dybt i mig
den udstrakte hånd
hinandens hjerte
at vi ikke kun kom og ville sætte dagsordenen
(ikke) kuppe det på en eller anden måde
det åbnede fuldstændig op
lad os nu ikke tage for store skridt

Store ord
man er selv på vej
man er åben for at høre
det er i det lys
når de forskellige aspekter kommer i spil
kommer til at se det større billede
få strukket sin – få blokket sin egen erkendelse og forståelse og viden ud
kaste det op til ny overvejelse
smager lidt på forskellen
så bankede der noget ind

Fri-04

Kaldshistorie
den rigtige vej at gå
et klart syn har givet i dit hjerte

Religiøs/Åndelig/spirituel
Kan blive opbygget af det
jeg vil vandre i kærlighed over for dem
jeg vil vandre

Den nye bevægelse og trossamfundets historie
kom på banen
åbne op for
der ligesom viser sig hen ad vejen

Præstenetværket
du vokser sammen
vores hjerter, der er bøjede imod hinanden
bare at gabe over hinanden

Vielse af homofile
(Ser vi) hen ad vejen
den har været på vej
(ikke) anden vej at se ægte…
jeg er i stue sammen med dig

Debat
og vandre i

Helsemessen
hen ad vejen

Dialog
Vær åben overfor det
noget bredde på det
at være bred i min forståelse
vifte af forskelligheder
blive beriget af

Kirkedage
finde veje til
input og vinkler, vi ser på tingene
kristne står sammen

at vi af hjertet er sammen
at vi af hjertet kan tale sammen

Englevagt
hånd, der blev rakt ud

Store ord
I skal vandre i ånden
vandrer i kærlighed og vandrer i visdom
nogle vejkryds i ens liv

Fri-05

Selvbillede

Kaldshistorie
På den her rejse
en anden vej?
(så) den der vej

Præstenetværket
nogle brødre
den vandring, man er en del af

Vielse af homofile

Heksesagen, religionskritik og muslimer

Samarbejde og samtale
on the way
på vandring sammen
deler vores historie
bærer en livstolkning
åbne for at høre
at få ord på
rimeligt godt på plads
deler vores historie
ryge vandpibe
dele livet

Kirkedagene
Noget dialog omkring bordet

Helsemessen
er vi alle pilgrimme

Store ord
et du og et jeg
modtagerorienteret

Fri-06

Selvbillede
Den vandring, jeg er på
gå videre på
går tilbage… yngre år
rejse, jeg er på
forståelse er blevet bredere
ting at gå videre på
gå videre med
ind på midten
vandring med mennesker
det kommer i spil

Livshistorie/Kaldshistorie
at sparke bolden op imod
jeg tudbrølede i bilen hjemad

Religion/religiøsitet:
Det at være på vej

Vielsesritual for homofile
(Eller er kirken) en vandring sammen (dog ledt) eller drevet af et højere mål

Heksesagen
Langt stykke af vejen
hen ad vejen
vælger den vej
klar vej

Dialog
Ikke udelukke hen ad vejen
kører ud af et spor
men det vender også begge veje

Samtale og samarbejde

Kommer ud på gader og stræder
gå i den march der
ikke bare indenfor murene… også gå ud på gaden

Karnevallet
tage hånd om dem

Fri-07

Biografi
Jeg rejser land og rige rundt

Kaldshistorie
Lad Gud få sin vej
søge Guds ledelse og vej i det

Præstenetværket
bare lige springer ud
hen ad vejen
smelter man sammen
af forskellige veje
samle det op og få det til at hænge sammen bagefter
favne flere og flere
en by på vej
bygge broer
et mål
bygge broer
vandre sammen
vokser venskaber
fred i gaderne

Alfakurser
Bygge nogle broer til mennesker

Dialog med kristne ledere om islam
vi gå ud
leve side om side
(ikke) enkel vej frem

Samarbejde med folkekirker
Mødepladser
har bygget bro … kan vi bygge bro
bygge broer end at bygge mure

række hinanden hånden og stå sammen

Heksesagen

Debat
Ikke alle veje fører til Rom

Behandlere og helsemesse
i står på det samme fundament
vise vej

Kirkedagene
Rammer os
rammes af noget … ikke alt ramme alle

Store ord
Mange veje til Kristus
en vej, der fører
får hen ad vejen
kobler tro og erfaring sammen
Finde en vej
finde vej gennem

Beh-01

Selvbillede
Jeg har mange rækker, jeg kan bevæge mig i
på sin vej
finde en vej ud i lyset
hurtigt kan vandre på med fred i krop, sind og ånd
det er den vej, man skal kigge på, mange mennesker har brug for at finde
gå i spidsen vise, at man selv har gået vejen
på en positiv vej
ud på en ordentlig vej at gå, hvor vi kan gå
kigge på engle end at give de her mennesker en hånd med
en kæmpeport … med at blive åbnet
En vej, hvor de står
få dem ud på vejen
når vi går på gaden
går nogle trin op ad vejen
har den eneste rigtige vej
den rigtige vej at gå på
hvad vej der er rigtig at gå på

Bevæge sig med sit hjerte
gå den direkte vej

Kaldshistorie
En ensom vej at gå
det skal være hjerte og kærlighed
vil altid stå en dør på klem
har i dit hjerte
har i mit hjerte
at gå den vej
jeg er ikke løbet efter noget

Religiøs/åndelig/spirituel
Et mål at gå efter
et åbent sind
det er deres vej at gå
målet er det, der viser os vejen
forkert vejbane
faret vild indeni
nu er vi helt nede og kravle
troen i vores hjerter
går med i vores hjerter
ligger i så mange grøfter

Debat
går mine egne veje
så følger vi den vej, vi er kommet her, for at gå på
ude på vejen
mest rigtige vej for dem
vi kører kanon godt sammen

Dialog
den alternative vej
åbne nogle nye døre
åbner nogle nye døre
åbner vi nogle nye døre for os selv

Helsemesse
dørene åbner sig
vi åbner døren
kunne åbne sit hjerte igen
at åbne dørene
hjælpere for verden

Store ord
at finde en vej
gå vejen der. Gå vejen.
gå sin vej
når der ikke er nogle døre, der åbner sig

Beh-02

Kaldshistorie
Udviklet mig den vej
på sin vej
en helt anden vej
du går på stranden og skal samle papir og sådan noget op

Praksis
(Den spirituelle) vej

Store ord
målet være

Beh-03

Indledning
(Spørgsmål dukker op) hen ad vejen

Praksissted
Min vej har jo så også dem
(det er) ping pong

Selvbillede
der er parat til at flytte sig
have ændret retning i deres liv
vi er i samme båd
ikke løfte opgaven alene
flytte sig
Hen ad vejen

Kaldshistorie
Kunne favne alle

Debat
så har du jo åbnet en ny dør

Helsemessen
Blev jeg fanget af det der med at møde.. farverige personer
få lidt ping pong

Store ord
Jeg rejser efter

Beh-04

Praksissted:
Vandring igennem navnene

Selvbillede
Spænder ben for os selv
vi kommer til mål
vi mennesker har to veje
har vi egoets vej

Kaldshistorie
gik kostens vej
fortsætter ud af den her vej
der er mange veje, der fører til Rom
kører på egoet

Religiøs/åndelig/spiritualitet
at holde folk på den lige sti

Åndelige fællesskaber
Går bare mine egne veje

Debat

Samarbejde/samtale
ad omveje
så verden er egentlig ikke så stor
jeg ad andre veje rundt

Dialog

Store ord
finde den rette vej
blive på vejen eller finde ind

hvis vi alle sammen kørte lige så stille, så behøvede vi ikke lysreguleringer
de går på vaklende fødder

Beh-05

Selvbillede
favne og kan rumme personer
Det er min vej
det går den vej
jeg gik ind gennem døren i den åndelige verden
så hun var på vej

Kaldshistorie
interesse så stille og roligt at blomstre op
at finde vejen
og siger ja tak til at gå ind i
jeg havde lukket øjnene for
at komme hjem til noget
Så holder festen her, så må vi gå hver sin vej
at få fred og komme videre
Til du naturligt tager afsted
at komme hjem

Samtale/samarbejde
Knytter de her hånd med hinanden
kan trække på hinanden

Store ord
Maria holdt mig i hånden
åndelig samleje
fundet vejen eller lyset
som lysbærere og skal give lys
det er sådan lidt den vej, jeg opfatter den

Beh-06

Selvbillede
arbejder med et menneske

Transformation
vi er Jesu – ja hænder og fødder

Dialog

Store ord
Min spirituelle vej

Vedlagte artikler

Artiklen blev bragt i Kritisk Forum for Praktisk Teologi 133, 2013

Verdenssyn – en faktor i åndelig vejledning

Thomas Jakobsen

Artiklen tager udgangspunkt i, at folkekirkens præster ikke umiddelbart synes at blive brugt som åndelige vejledere for spirituelt indstillede mennesker, skønt disse ofte står som medlemmer af folkekirken. Det foreslås med baggrund i en amerikansk undersøgelse at bringe verdenssynsbegrebet i spil, for om at undersøge, hvorfor de såkaldt spirituelle ikke "bider på" folkekirken som et sted for udfoldelse af deres spirituelle liv og erfaring. Til denne afklaring foreslås narrativ analyse og metaforanalyse.

Folkekirken og de Spirituelle

Åndelig vejledning som begreb så vel som praksis har rødder langt tilbage i den kristne kirkes historie. Åndelig vejledning har fundet sted under mange former og i kirkens mangeartede traditioner. Og naturligvis må det også siges, at åndelig vejledning ikke er et fænomen reserveret den kristne sammenhæng. Åndelig vejledning findes i enhver sammenhæng, der i en given forstand anerkender en åndelig dimension i den menneskelige tilværelse og deraf afledte handlemåder eller praksis. Det er således et enkelt men nok så aktuelt aspekt vedrørende dette omfattende begreb, som skal gøres til genstand for overvejelse i nærværende artikel, idet det ofte synes at blive fremført, at mange mennesker fra den såkaldt nyåndelige sammenhæng vælger folkekirken fra, fordi de ikke mener, at kirken kan rumme deres spiritualitet (Grube, 16).

Hvor det således er forholdsvist enkelt at definere dem, der i denne sammenhæng potentielt kan give åndelig vejledning, nemlig folkekirkens præster, er det langt vanskeligere at definere den gruppe, der om muligt måtte søge åndelig vejledning, endsige sætte navn på denne gruppe. Denne vanskelighed anerkender Ole Skjerbæk Madsen i en artikel om kirkens møde med en sekulariseret spiritualitet, idet det næsten er "umuligt at definere den nye åndelighed og dens spiritualiteter såvel som at finde den rette benævnelse af fænomenet" (Madsen, 125).

På den anden side er det her alene nødvendigt at anerkende, at der åbenbart findes søgende mennesker, som føler, at kirken ikke kan rumme deres spirituelle erfaringer, og at de derfor helt eller delvist vælger kirken fra som et sted for åndelig vejledning. Og det selvom man står som medlem af folkekirken. Iben Krogsdal reflekterer over

dette på baggrund af en række livshistorieinterviews i sin bog "De måske kristne". Krogsdal refererer en af sine fortællere, at "uanset hvad han altså i øvrigt har at udsætte på kirken, er han stadig medlem, og det er han tilsyneladende også af grunde, der ikke er helt gennemsigtige for ham selv." Og han er langt fra den eneste fra den "spirituelle gruppe", som har det sådan, at de på trods af deres aversioner mod kirken som institution finder det meningsgivende at være medlem af folkekirken (Krogsdal, 216).

Krogsdal anfører videre, at netop blandt de udtalt "spirituelle" bliver præstens autoritet betragtet med skepsis. Hun ser det altså ikke blandt alle sine fortællere. Men "jo mere spirituelt interesserede, fortællerne er, jo stærkere modvilje synes de at have mod kirkens autoriteter og mod "intellektualiseringen" af kirken, og jo mere vægt synes de at lægge på den religiøse selverfaring, som kirken ikke kan varetage" (Krogsdal, 219 og 230).[i] Præster spærrer for selverfaringen, som Krogsdal refererer en fortæller, medens andre anerkendes som vejvisere f.eks. engle, jomfru Maria og danske såvel som internationale guruer. Det er værd at bemærke, at det således ikke er al religiøs (sociologisk forstået) autoritet, som afvises (Krogsdal, 222 og 237).

Da det er svært at afgrænse endsige at definere det spirituelle miljø, hvis man da overhovedet tør tale om et miljø i mere formel forstand, er det følgelig heller ikke lige til at give sig ud i, hvor mange af folkekirkens medlemmer som danskere i det hele taget, der vil kunne kategoriseres som "spirituelle." Krogsdal selv mener, at den spiritualitet, som hun har mødt gennem sine interviews, findes "derude" i meget stort omfang. Og det ikke alene blandt alternative behandlere eller særligt spirituelt interesserede privatpersoner, men også i mere generel forstand som et stærkt og måske stadig stigende fokus på den enkeltes verdenstilgang, selverfaring og evne til at forme verden indefra og ud (Krogsdal, 238).

En iagttager af det spirituelle miljø og folkekirken, Morten Thomsen Højsgaard, beskriver i sin bog, *Den tredje Reformation*, ikke uden et glimt af ironi, folkekirkens situation: "Folkekirken skal i det 21. århundrede fortsat være for alle – samtidigt med, at færre og færre i praksis hører til den. Kirken skal og vil i sin selvforståelse gerne være et nationalt samlingspunkt. Men virkeligheden viser sig i flere og flere sammenhænge at være en anden" (Højsgaard, 103). For den mest betydelige religiøse forandring i Danmark finder nemlig sted blandt folkekirkens egne medlemmer. Man melder sig ikke ud og går over i små buddhistiske sekter, man bliver, men "melder sig gerne samtidigt til meditationskursus med fokus på den personlige udvikling eller lader sig i det små fascinere mere og mere af for eksempel den dybe visdom fra Østen" (Højsgaard, 112). For Højsgaard er konklusionen nærliggende, at danskerne er færdige med religioner, der vil have patent på det hele (Højsgaard, 121). Han belægger dette synspunkt med at referere til en meningsmåling fra 2009 blandt 1021 repræsentativt udvalgte personer fra 18 til 75 år, hvor 69 % af de adspurgte er enige i, at "Det er fint, at hver enkelt person selv former sin egen måde at tro på med det bedste fra forskellige religioner" (Højsgaard,

140). Man shopper de elementer, man kan bruge. Religion som samlet betegnelse er nu en vare, som falbydes på et marked (Rosen, 152f og Højsgaard, 83f).

De såkaldte helsemesser er et meget håndgribeligt udtryk markedsgørelsen af det spirituelle. Kirsten Grube karakteriser den åndelige søgen på messerne – inden for et overvejende holistisk verdensbillede – som en, der "former sig som en søgen efter de elementer, tilgange og praksisser, som funktionelt kan hjælpe den enkelte videre i forhold til den individuelle udvikling af selvet" (Grube, 27). Det underlige er kun efter Højsgaards opfattelse, at skønt den kristne tradition er så rig på mystik og med mulighed for åndelig indlevelse, og at dele af folkekirken faktisk gør sig umage med mange gode (og gratis) tilbud, "så bider danskerne alligevel ikke på" i samme omfang som ved de mange tilbud fra den såkaldt alternative verden (Højsgaard, 152).

Tre præstetyper

På denne baggrund bliver det naturligt at spørge efter årsager til, at danskeren og således i de fleste tilfælde også folkekirkemedlemmet med formuleringen fra før "ikke bider på". I en undersøgelse baseret på spørgeskemaer sendt til en fjerdedel af folkekirkens præster søgte sociologen Steen Marqvard Rasmussen bl.a. at identificere de strategier, som bliver bragt i anvendelse i mødet med den religiøse mangfoldighed i Danmark (Christensen 2007, 7 og 151). Han finder, at der overordnet set er tre præstetyper, som hver repræsenterer en måde at møde udfordringen fra den religiøse mangfoldighed. Den første præstetype benævnes den "klassiske præst" eller traditionalisten. Han/hun er karakteriseret ved at hvile uforstyrret og trygt i den folkekirkelige tradition. Hvad der ligger uden for denne er ganske enkelt irrelevant. "Derfor har denne præst kun et diffust billede af den anderledes troende, og derfor står denne præst som nævnt uforstående over for den sekulariseringsproces, der ligger i, at folkekirken skulle give afkald på borgerlige funktioner som civilregistrering, bestyrelse af begravelsespladser m.v." (Christensen, 2007, 236). Den anden præstetype, som kaldes den "kæmpende præst", er karakteriseret ved, at hans/hendes vej til de anderledes troendes tro er at læse og analysere deres dogmatik. "Den kæmpende præst forholder sig altså ikke til personer, men til livsanskuelser" med det resultat, at religionsdialog "aldrig bliver ført ud i livet som et personligt møde med den anderledes troende, da en sådan kontakt ville nuancere og dermed nedbryde det reducerede billede, der skal til for at fastholde en klar front" (Christensen 2007, 237). For den "dialogsøgende præst", som er den tredje folkekirkelige præstetype, undersøgelsen finder, ligger vægten på det personlige møde med den anden, hvis standpunkt søges forstået ved indlevelse. Den kæmpende præst indtager Jeg-Det-holdningen ved at sætte fokus på "sagen", troens genstand, medens den dialogsøgende præst har fokus på Jeg-Du-relationen altså, at der er nogen at tale med. Hermed involveres samtalens deltagere på en anderledes, unik måde (Christensen 2007, 238).[ii]

Et kort tilbageblik på Iben Krogsdals livshistorieinterviews viser hurtigt, at mødet mellem de to første præstetyper og de spirituelle er problematiske i det mindste i den forstand, at præsten ikke vælges til som åndelig vejleder. Mødet mellem den "klassiske præst" og den spirituelle er jo gnidningsløst i den forstand, at den spirituelle ofte opretholder sit folkekirkemedlemskab, benytter kirken ved livsbegivenhederne og er tiltalt af kirkerummets særlige stemning, ja, hellighed. Men den "klassiske præst" ser ikke eller undgår at forholde sig til den spirituelle, medens den spirituelle bruger kirken til det, kirken kan, og lader sin åndelige søgen gå andet steds hen.

Mødet mellem den "kæmpende præst" og den spirituelle bliver ikke til dialog endsige åndelig vejledning, fordi den "kæmpende præst" i en samtale alene synes at have en interesse i at overbevise den "spirituelle" om, at han/hun tager fejl, og at denne således må forlade sit synspunkt for at samtalen lykkes. Og for den spirituelle ses denne præstetype som bekræftelsen på alle de negative billeder om religion,[iii] præsten som autoritet og dogmer som noget, der lukker af for den spirituelle samtale, eller med Ole Skjerbæk Madsens formulering: "Kirken må forstås på andre måder end som en institution, hvis den skal opleves som relevant for vor tids troende og åndeligt søgende" (Madsen, 127). Det er dog et spørgsmål, om dette – som man umiddelbart kunne få indtryk af – handler om teologisk, dogmatisk uenighed, hvor den ene part så "stiver sig af" med institutionel magtfuldkommenhed, eller om der er noget helt andet på færde?

Det problematiske ved kirken som institution synes at blive bekræftet indirekte af den tredje præstegruppe. For selvfølgelig er der dialogmøder, der lykkes, og selvfølgelig er der folkekirkelige præster, som fungerer som åndelige vejledere. Steen Marqvard Rasmussen gør i øvrigt opmærksom på, at kvindelige præster er stærkt overrepræsenterede i gruppen af "dialogsøgende præster" (Christensen 2007, 11+15). Det er klart, at der ikke kan ske en egentlig jævnførelse mellem Rasmussens tal og Krogsdals iagttagelse, allerede af den årsag, at en kvindelig præst ikke nødvendigvis tilhører den dialogsøgende gruppe. Men Krogsdals bemærkning er alligevel slående, når hun siger, " … og at de kvindelige præsters massive indtog i den kirkelige verden ikke har rokket meget ved den udbredte forestilling, at kirken både var og også stadig i dag er domineret af mænd, som ønsker magt" (Krogsdal, 222). Og som taler dogmer, prædiker abstrakt og intellektualiserende, kunne det tilføjes (Krogsdal, 237). Det siger selvfølgelig noget om, hvor stærke nedarvede billeder er. Men det siger måske endnu mere noget om, at der er en eller flere faktorer på spil, som man ganske enkelt ikke forholder sig til.

Det underliggende verdenssyn

I en undersøgelse blandt ledende praktikere af konfliktmediering i USA har den amerikanske konfliktforsker Rachel M. Goldberg undersøgt, hvordan og i hvor høj grad disses verdenssyn[iv] rent faktisk påvirker deres mediering i praksis. Rachel

Goldberg motiverer bl.a. sin undersøgelse ud fra den overvejelse, om mediatorer risikerer ubevidst at forme forhandlinger såvel som egentlige medieringer ud fra begrænsningerne i deres eget verdenssyn. Hun spørger, om ikke argumenterne fra den, der ligner en selv mest – ofte den mest magtfulde side, hvis man ellers står som repræsentant for mainstream kulturen – kan være så lig med egne normer og holdninger, at de rent faktisk bliver usynlige som holdninger? Disse normer og holdninger opleves som et udtryk for, at det bare er sådan, tingene er (Goldberg, 406). Goldberg undersøgte, hvordan verdenssyn som de rammer, mennesker skaber for at *afgrænse, hvad de opfatter, bestemmer, hvad der er vigtigt, irrelevant, godt, ondt osv. i disse opfattelser, altså nogle ting dømmes inde, andre kastes ud*, rent faktisk påvirkede konfliktmæglernes praksis. F.eks. kunne Goldberg påvise en kraftig korrelation i konfliktmæglernes konkrete praksis mellem givne verdenssyn og synet på magtanvendelse, en korrelation, som således ikke alene kunne henføres til bevidste faglige vurderinger (Goldberg, 408).

Sigtet med Steen Marqvard Rasmussens undersøgelse var netop ikke at beskrive trosmæssige holdninger hos præsterne, men at beskrive udfordringen fra de anderledes troende og hvordan de identificerede præstetyper forholder sig til den. Men det er spørgsmålet, om ikke en undersøgelse af de pågældende præster vil vise, at det i det mindste i første omgang ikke er et spørgsmål om teologi eller lære men netop et spørgsmål om verdenssyn, som får betydning for, om mødet med den spirituelle måtte kunne lykkes, og folkekirken således ikke bliver fravalgt. Det bør i øvrigt tilføjes, at det, at den klassiske præstetype på grund af indlejringen i den folkekirkelige tradition som mainstreamtradition, slet ikke ser, at denne alene er udtryk for en religiøs tradition blandt mange, en tilværelsesforklaring blandt flere. Derfor kommer der ikke en samtale med den anderledes troende.

Goldberg valgte at fokusere på verdenssyn som faktor i modsætning til f.eks. kultur, fordi synet på et fremtrædende element i en given konflikt kan være den samme for ulige kulturer, skønt forskellene bliver tydelige, når talen falder på mindre fremtrædende emner. Hun konkluderer hertil, at de brudlinjer, som skiller dem i konflikt, ofte løber ned igennem kulturelle og etniske grupper, snarere end mellem dem (Goldberg, 411).

Hvor ligger brudlinjerne?

Måske skulle man udfordre sig selv med at spørge, om ikke grænser og skel på en lang række områder netop ikke løber mellem kirkesamfund og kirkelige eller religiøse grupper men ofte midt igennem dem. Den norske, teolog og forsker i religionsdialog, Notto R. Thelle, siger således om Interreligiøs dialog, at han ofte har erfaret et dybere åndeligt fællesskab med buddhistiske venner end med kristne kolleger (Thelle, 131). Folkekirken har f.eks. en kultur, som binder den sammen omkring forpligtelsen til at yde medlemmerne en række religiøst betingede ydelser omkring navngivning, ægteskab og død. På grund af sin centrale rolle i det danske

samfund, vil man formodentlig tale om, at folkekirken også er en kultur. Samtidigt står det dog klart, at folkekirken rummer så store modsætninger, at man ikke kan tale om, at folkekirken har en fælles holdning til f.eks. alternativ behandling eller åndelig vejledning, uagtet at åndelig vejledning kan finde sted ud fra mange forskellige udgangspunkter. Så "succesen" af et interreligiøst møde fx. mellem en præst og en spirituel afhænger altså set i dette perspektiv af, hvem præsten er. Men præsten vil alligevel blive set som "kirken" af den spirituelle (Krogsdal, 219 og 237). Den "mislykkede" dialog kunne have sin baggrund i en bevidst, dogmatisk afvisning fra præstens side, hvilket således kunne siges at repræsentere en af præstetyperne i Rasmussens undersøgelse. Eller en ubevidst og derved uerkendt holdning om, at der ikke er nogen grund til dialog, fordi folkekirkepræsten ingen modsætning ser, hvilket kunne kendetegne en anden præstetype. Så allerede af denne årsag, vil det ikke give et retvisende billede af den interreligiøse dialog, hvis man alene ser denne som en sammenligning mellem de to kulturer eller konfessioner – om man vil.

Hensigten med at sætte Rachel M. Goldbergs undersøgelse i spil i denne sammenhæng sker for at antyde muligheden af, at der netop med tanken om verdenssyn (worldview) findes et værktøj, som ikke alene kan hjælpe til at analysere mødet mellem folkekirken og den spirituelle men også at vise nogle veje, der rent faktisk kan få et møde i stand. Det er værd at fastholde, at hendes undersøgelse styrker antagelsen af et verdenssyns indlejrede natur, eller med en anden formulering, at verdenssyn ligger "indbygget" i holdninger og følgelig i den praksis, som følger heraf. Men også, at dette ofte sker ubevidst eller uerkendt.

Verdenssyn – narrativer og metaforer

At se verdenssyn som et begreb har filosofiske såvel som lingvistiske rødder, og det findes i en lang række faglige sammenhænge som filosofi, antropologi, historie, sociologi, teologi. Allerede af den årsag findes der ikke en samlende definition.[v] Her giver det mening at henvise til den forståelse, som Rachel M. Goldberg bringer i anvendelse, eftersom der kan argumenteres for, at hendes tilgang til undersøgelsen af sammenhængen mellem konfliktmæglernes verdenssyn og deres konkrete praksisskridt også med udbytte må kunne bringes i anvendelse i forhold til folkekirkepræsters praksisskridt set som åndelig vejledning eller dialog i det hele taget med det spirituelle miljø.

Hun anfører, at verdenssyn i konfliktforskningen især refererer til de kognitive, etiske og perceptuelle rammer, som et individ skaber for sig selv. Og henviser i øvrigt til Oscar Nudler, som anfører, at et verdenssyn består af fire nøgleelementer: 1) en ontologi, eller en teori om de basale elementer, som udgør universet. Man kan fx. antage, at alene materielle eksistenser er virkelige eller sige, at ideer, tale, sjæle osv. findes som særskilte eksistenser. 2) en teori om en verdensorden, eller med andre ord, en teori om, hvordan disse elementer relaterer til hinanden, fx om de er ordnet i hierarkier eller i netværk eller om de basalt set er i en ikke ordnet tilstand. 3)

En axiologi, altså en teori om værdi, fx hvad er mere værdifuld end andet? 4) En epistemologi: -hvordan ved du? I hvilken grad ved du? Hvad er viden? (Goldberg, 407).

Det kommer næppe som en overraskelse, siger Goldberg, at forskere har kæmpet for at finde metoder, som kan klarlægge aspekter af verdenssyn indenfor konfliktanalyse (Goldberg, 411). Ofte har interessen været rettet mod narrativer og metaforer. Fordi narrativerne, her set som måden hvorpå mennesker fortæller deres historier, viser, hvordan man bevidst organiserer og konstruerer ens forståelse af verden, hvad der gives værdi, og hvad der lukkes ude, og hvilke magtstrukturer, som tages for givet. Videre findes der i disse narrativer mange opsamlede, kulturelt og erfaringsmæssigt influerede sæt af forståelser og antagelser gemt og pakket som metaforer. Analyse af disse metaforer afslører ubevidste strukturer, og hvordan disse livsantagelser knyttes sammen (Goldberg, 411).

Ved at analysere, hvordan mennesker får deres erfaringer til at give mening gennem narrativer vises en konstrueret fortælling af en forstået virkelighed, altså, hvordan den interviewede mener, at verden er sat sammen og organiseret, samt hans/hendes indre "worldview framework" (Goldberg, 414). Goldberg fokuserede videre på fremtrædende mønstre i mediatorernes praksishistorier. Hun fandt to, som hun gav særlig opmærksomhed, nemlig 1) hvad den interviewede så som sin rolle i medieringsprocessen, og 2) hvad den interviewede så som sin opgave. Altså mønstre, som det også ville være rimeligt at se efter i forhold til præsters strategier overfor den spirituelle verden.

De fleste menneskers verdenssyn er normalt ikke eksplicitte. De er snarere ubevidste, hvilket betyder, at man alene kan få en indirekte adgang til dem ved at analysere deres manifestationer. Det er af denne grund, at narrativ analyse og metaforanalyse er velegnede metoder til at afdække verdenssyn. Goldberg definerer i denne sammenhæng metaforen som en metode gennem hvilken mennesker bærer og kommunikerer en forfærdelig mængde antagelser om verden (Goldberg, 415).

Som worldviewforskeren David K. Naugle gør opmærksom på, er de konceptuelle systemer ved hvilke mennesker definerer virkeligheden og ud fra hvilke, de tænker, fortolker og erfarer verden, som George Lakoff and Mark Johnson viser, i høj grad et spørgsmål om metaforer" (Naugle, 172). Dette udfoldes i deres dynamiske bog *Hverdagens metaforer*. Her taler de således for, at metaforen er selve grundlaget for vor måde at opfatte verden på. Fordi vore begreber er metaforiske. De anfører således, at "vores begreber strukturerer vores opfattelse af verden, hvordan vi bevæger os rundt i den, og hvordan vi forholder os til andre mennesker" (Lakoff/Johnson, 13). Om det holder stik, at vores begrebssystem hovedsageligt er metaforisk, kan man finde ud af ved at undersøge sproget. "I og med at kommunikationen er baseret på det samme begrebssystem som tanke og handling, er

sproget en vigtig kilde til oplysninger om, hvordan dette begrebssystem ser ud" (Lakoff/Johnson, 14).

Metaforer og dialogmøde

Det er således bemærkelsesværdigt, hvilke metaforer Marqvard Rasmussen bringer i anvendelse, når han skal beskrive den kæmpende præsts dialogmøde med den anderledes troende. Det handler om at udkæmpe en kamp, som skal udstille deres svagheder og vise styrken i egen position. Da dette er meget krævende, er det en stor fordel, at disse andre ikke er tæt på præsten i dennes dagligdag. At være på kampplads en hele tiden er ikke muligt. Derfor må præsten trække sig tilbage for at lade op til næste slag (Christensen 2007, 17). Lakoff/Johnson viser, at metaforen "diskussion er krig", er en af vore grundlæggende metaforer (Lakoff/Johnson, 14). Men de viser også metaforen: "Diskussion er en rejse."

Og man kunne således spørge, hvad der ville ske, hvis præsterne så det konkrete religionsmøde ud fra metaforen "en diskussion er en rejse"? En af de ting, vi ved om rejser, er, at "en rejse definerer en vej". Sammensat bliver det til "en diskussion definerer en vej", (Lakoff/Johnson, 104-5) for ikke at tale om de positive konnotationer der er til vejmetaforen i et fælles religiøst univers.[vi] Notto R. Thelle synes også at referere til en metafor om en fælles vej. Han siger, at dialog er mennesker, som mødes og taler sammen om det, der optager dem. At banke på hinandens døre, at blive inviteret ind i andres huse, at krydse grænser, at finde sig selv ved grænsen og lytte, se og tale. Og noget sker (Thelle, 130). Ja, noget sker, som Lakoff og Johnson konkluderer: "forandringer i vores begrebssystem forandrer det, der er virkeligt for os, og påvirker måden, vi opfatter verden på, og vores deraf følgende handlemåde" (Lakoff/Johnson, 257). En metaforisk kunnen består også i at kunne justere sit verdenssyn og tilpasse den måde, som erfaringer kategoriseres på, når der skal skabes kontakt og kommunikeres erfaringer, som ikke er fælles (Lakoff/Johnson, 257).

Grundlaget for Rachel M. Goldbergs undersøgelse var en række såkaldt kvalitative interviews, hvoraf hun analyserede 18 til bunds. En tilsvarende undersøgelse vil være nødvendig blandt folkekirkepræster set som potentielle åndelige vejledere, såfremt man ønsker at grave nogle spadestik dybere end Steen Marqvard Rasmussens undersøgelse. Hvad er det for nogen uerkendte mekanismer, som muligvis er på spil, siden mødet mellem folkekirkepræsten og den spirituelle ikke kommer i stand, og den åndelige vejledning derfor finder sted i andet regi – skønt de spirituelle ofte står som medlemmer af kirken?

Rationalitet kontra erfaring

At der er tale om verdenssyn eller verdensbillede, om man vi, kan Marqvard Rasmussens undersøgelse dog umiddelbart vise. Rasmussen sammenholder således

de tre præstetyper, han har identificeret, med de tre religiøse grundformer i det moderne samfund, som sociologen Peter L. Berger opererer med. Berger taler om den deduktive, reduktive og induktive metode (Rasmussen). I denne sammenhæng skal alene den reduktive måde trækkes frem, som Marqvard Rasmussen beskriver under overskriften "rationalisme". Den reduktive tilgang betyder, at dette menneske lever sit religiøse liv ud fra fornuften. Derfor er det vigtigt at kunne beskrive sin tro som logisk sammenhængende og som i overensstemmelse med, hvad der anses for normalt i et moderne samfund. Denne religionsform lægger vægt på at være i overensstemmelse med det sekulariserede samfund (Christensen 2007, 235).

Den såkaldt kæmpende præst er den, som repræsenterer den reduktive metode i og med, at hans eller hendes vej til de anderledes troendes tro er at læse og analysere deres dogmatik. Metoden når sit højdepunkt i den rationelle kritik af modpartens opfattelse, i bedste fald med den intention at finde teoretisk-dogmatiske temaer for religionsdialog. Denne dialog bliver dog aldrig ført ud i livet som et personligt møde med den anderledes troende, for, som Marqvard Rasmussen siger, det vil nedbryde det reducerede billede, en klar skelnen kræver (Christensen 2007, 237). Men, og nok så væsentligt, en erfaringsbaseret spiritualitet ønsker ikke at redegøre for rationaliteten af det erfarede. Meget rammende her opsummerer Krogsdal, at jo større en spirituel interesse, hendes fortællere har, desto stærkere modvilje synes de at have mod kirkens autoriteter og mod intellektualiseringen af kirken, og desto mere vægt synes de at lægge på den religiøse selverfaring, som kirken ikke kan varetage (Krogsdal 219). Kirken har taget selverfaringen fra det enkelte menneske, og derved frataget det den vigtigste, hvis ikke eneste vej til sandheden (Krogsdal, 237).[vii]

Krogsdal refererer en fortæller, som betegner sig selv som dybt spirituel og forstår det spirituelle som dét at være bevidst om, hvad man gør med sin egen krop, og samtidigt som noget, der overstiger den naturvidenskabelige virkelighed, det overfladiske og materielle (Krogsdal, 217). Og videre, at de fleste præster, hun kender til, desuden ikke anerkender hendes helt konkrete oplevelser af engle, nisser og andre væsener. Denne dimension af tilværelsen synes de fuldstændigt at have "fortrængt" til fordel for ord og lære (Krogsdal, 222). Disse modstillinger viser klart, at denne fortæller oplever, at præster "spærrer" for selverfaringen, som er et konkret element i hendes verdenssyn. Og med Marqvard Rasmussens karakteristik af den kæmpende præstetype bliver det tydeligt, at det er et verdenssynsspørgsmål i helt klassisk forstand. Hvordan og i hvor høj grad dette så er tilfældet, og hvordan det fordeler sig på de forskellige præstetyper, vil det kræve en undersøgelse som skitseret ovenfor at klarlægge.

Men der kan næppe være megen tvivl om, at rigtigt mange møder mellem folkekirkens præster, og her er det næppe nødvendigt overhovedet at bringe begrebet "åndelig vejledning" i spil, aldrig kommer i stand på grund af ofte uerkendte forudantagelser om den anden. Det handler ikke om religion, åndelighed eller

spiritualitet, hvad ord man måtte vælge, og da slet ikke teologi, men om verdenssyn. Det er selvfølgelig klart, at dette "går begge veje". Perspektivet her har primært været kirkens således forstået, at det med et gammelt ord burde "anfægte", at folkekirken tilsyneladende ikke er i stand til at møde en større gruppe af sine medlemmer med "åndelig vejledning", et begreb som nok kan siges at have hørt til kirkens kærneydelser i al dens tid.

I Lytterunden "Tro i Lære" blandt såkaldte kirkelige grænsegængere, præster og medarbejdere i de kirkelige organisationer, som er tæt på "østligt inspireret spiritualitet", er der en bemærkning fra en af samtalepartnerne i rapporten, som bider sig fast: "En spirituel dialog kan kun ske, hvis du er personlig og giver noget af dig selv, og spørger ind til din egen erfaring, sætter sprog på egne erfaringer og liv. Man må starte på erfaringsplanet. Senere – efter lang tid – kommer teologien" (Christensen 2008, 11). Krogsdal refererer en af sine fortællere, som forbinder det spirituelle med konkrete oplevelser af relationen mellem to mennesker – dette pludseligt at blive rummet af en anden, er spirituelle oplevelser. De har, siger han, intet med kirke og "stiv kristendom" at gøre (Krogsdal, 214).

At gå på besøg hos hinanden

Det er således nærliggende at henvise til besøgsmetaforen, som Notto Thelle introducerer som en bevidst strategi at se mødet med den spirituelle, nemlig at invitere ham/hende indenfor i sit eget hus. Eller komme på besøg hos ham/hende. Den besøgende vil ikke tage hele huset, men indtage sin plads ved bordet. Forudsætningen for samtalen er, at man i sit eget rum, giver en plads til den anden. Men en anden kommentar fra Tro i Lære bider sig også fast: "Der er et stærkt ønske om forsoning og blive mødt af kirken, ikke nødvendigvis for at de skal blive kristne eller opgive troen på reinkarnation – men for at blive mødt og forstået, hvor de er" (Christensen 2008, 30). Måske er målet netop først at "komme på besøg" og "være i samme rum", "sidde ved det samme bord", og at kunne se en kvalitet ved det.

Det kræver en bevidstgørelse af egne metaforer. Et måske ganske idealistisk projekt. Men lad denne artikel klinge ud med, ikke som før i referat, men nu i citat, som Lakoff/Johnson siger: "En metaforisk forestillingsevne er en altafgørende kunnen, når der skal skabes kontakt og kommunikeres erfaringer, der ikke er fælles. Denne kunnen består i store træk af evnen til at kunne justere dit verdenssyn og tilpasse den måde, du kategoriserer dine erfaringer på" (Lakoff/Johnson, 257).

Litteraturliste:

Berit Schelde Christensen, Viggo Mortensen og Lars Buch Viftrup: *Karma, Koran og kirke – Religiøs mangfoldighed som folkekirkelig udfordring*, 2007.

Berit Schelde Christensen, Lars Mollerup-Degn, Mogens S. Mogensen og Leif Vestergaard, *Tro i lære – lytterunde Folkekirkens møde med tidens religiøse strømninger*, 2008.

Rachel M. Goldberg: How Our Worldviews Shape Our Practice, i: *Conflict Resolution Quarterly, vol. 26, no. 4, 2009*, s. 405-431. Artiklen refererer til hendes upublicerede afhandling: "Conflict Resolution, Metaphor and Myth", 1995.

Kirsten Grube: *Jeg vælger det, der virker*, Frederiksberg 2010.

Morten Thomsen Højsgaard, *Den tredje Reformation – fra statskristendom til google-buddhisme*, 2011.

Iben Krogsdal, *De måske Kristne*, København 2012.

George Lakoff og Mark Johnson, *Hverdagens metaforer*, København 2002.

Ole Skjerbæk Madsen, Hvordan være kirke vis a vis en sekulariseret spiritualitet? I: *Præsteforeningens Blad 2011 nr. 7*, s. 124-131 & nr. 8, 158-164.

David K. Naugle, *Worldview – The History of a Concept,* Grand Rapids, Michigan 2002.

Steen Marqvard Rasmussen: *Religiøse grundfarver* – Peter L. Bergers sociologi I anvendelse på folkekirken, 2005.

Ina Rosen, *I'm a believer – but I'll be dammed if I'm religious*, Lund 2009

[i] Der skal i øvrigt også henvises til Ina Rosens afhandling om tro og religion i det storkøbenhavnske område på baggrund af fokusgruppe interviews: *I'm a believer – but I'll be dammed if I'm relligious*, Lund 2009. Se f.eks. s. 152ff om den spirituelles forhold til religiøse institutioner.

[ii] Steen Marqvard Rasmussen, som er forfatter til det refererede afsnit i undersøgelsen, beskriver disse tre præstegrundtyper med inspiration fra sociologen Peter L. Berger i sin bog *Religiøse grundfarver* fra 2005.

[iii] Her bruges ordet i den betydning, som Grube beskriver, at "ordet opleves som lukkende for selvudvikling og associeres i interviewene med "kassetænkning",

”fundamentalisme”, ”fanatisme”, ”moralisme”, ”absolut sandhed” (i modsætning til det naturligt positive, der ligger i individuel sandhed), ”ensrettende”, ”magt” osv.” S. 11.

[iv] Verdenssyn er en direkte oversættelse af det engelske “worldview”, som er det almindeligt brugte ord. Der er selvfølgelig mange overvejelser at gøre omkring terminologen såvel som definitionen af begrebet. Rammerne her tillader alene antydningsvise overvejelser i teksten.

[v] En teologisk tilgang findes hos James W. Sire, *Naming the Elephant – Worldview as a Concept*, 2004, s. 23. En filosofisk tilgang hos Clement Vidal: *What is a worldview?* Acco, Leuven 2008, s. 2 og en antropologisk hos Paul G. Hiebert, *Transforming Worldviews*, 2008, s. 13.

[vi] Den engelske filosof Don Cupitt bruger vej- og rejsemetaforen til at beskrive et pluralistisk religiøst univers betinget af postmoderniteten. Se Don Cupitt, *Sea of Faith*, London 1994. s. 18ff

[vii] Desværre har der ikke været mulighed for at udvikle dette aspekt i denne sammenhæng. Men sandhedsbegrebet er væsentligt i religionsteologien, ligesom det må være en forudsætning for meningsfuld religionsdialog, at man kan finde måder at tale om sandhed. Sandhedsbegrebet er samtidigt helt centralt for beskrivelsen af worldviews og sammenligningen af disse. Her ses det tydeligt, at det er den religiøse eller teologiske ladning af sandhedsbegrebet, som spærrer for, at der kommer en samtale i gang. Se evt. denne artikel for en kort introduktion: Clément Vidal, *An Enduring Philosophical Agenda: Worldview Construction as a Philosophical Method*, 2011, http://cogprints.org/6048/. Vidal har udviklet problematikken i flere artikler.

Investigating Worldviews with Protégé

Thomas Bro Wormslev Jakobsen, David Jakobsen and Peter Øhrstrøm

Department of Communication and Psychology, Aalborg University
Rendsburggade 14, 9200 Aalborg, Denmark

{tja,davker,poe}@hum.aau.dk

Abstract. This paper offers a discussion of the usefulness of the ontology editor Protégé 5.0 as a tool for working with qualitative data. As an illustration we focus on an ongoing research project on the worldviews and beliefs of three groups of religious and spiritual professionals in Denmark. It is argued that the use of Protégé in this case can provide important new insights. It is also argued that Protégé can reveal unforeseen relations and give rise to interesting questions for further research. However, it is finally argued that this Protégé approach can only catch some of the aspects of a worldview.

Keywords: Worldview, Formal Ontology, Protégé.

Protégé 5.0 was developed at Stanford University as a tool for making ontologies for use in biomedicine (cf. protege.stanford.edu). It is a graphical editor that gives the user a clear and intuitive approach to definition of classes, relations, instances and data properties. On top of this, a series of useful plugins have been developed like the DLquery tool which we will use for queries into the ontology.

In this paper we focus on how the ontology editor Protégé can be utilized as a conceptual tool in working with qualitative data related to worldview analysis. Since the concept of a worldview is close to that of ontology, Protégé would appear to be an obvious tool to use when analyzing worldviews.

A worldview can be conceptualized as an ontology of the answers a person would give to the most fundamental questions about reality. In the words of Nash:

> "A worldview contains a person's answers to the major questions in life, almost all of which contains significant philosophical content. It is a conceptual framework, pattern, arrangement of a person's beliefs." (Nash 1999 pp. 13)

Ontologies, on the other hand, describe the concepts in a selected domain and furthermore the relationships that appear to hold between those concepts (cf. Horridge 2011 & Vidal 2011, 2012). Taking beliefs of a specific group of individuals as our domain for an ontology, suggests that an ontology would suit the definition given by Nash of what a worldview is. According to Nash, the best worldviews "are comprehensive, systematic and supposedly true views of life and the world". However, according to Nash, worldviews can also "suffer from incompleteness, inconsistency and other failings" (Nash, 1999). Since most aspects of life can be analyzed using ontologies, and given the conceptual proximity between an ontology and a worldview, it seems obvious that at least some of the advantages of using formal ontology to categorize and analyze a specific domain would also be present when using it to conceptualize and understand worldviews of specific groups of people.

1. Protégé and the logical foundation of a worldview

The notion of a worldview, as it is presented by Nash, involves some fundamental ideas about logic and reasoning. These ideas must be addressed and assessed in light of Protégé as a tool, before venturing further. Nash's idea of a worldview is different from that of Kant, who was most likely the first to coin the phrase *Weltanschauung* (Naugle 2002). Naugle has undertaken a study of the history of the concept (Naugle 2002) and documents how the closest neighbor of the term is philosophy, as in *The Oxford Dictionary of Philosophy* in which *Weltanschauung* is described as: "a general world view; an overarching philosophy" (Naugle 2002). For this reason, philosophical questions that arise in formalizing philosophy cannot be avoided as discussed by Merrill and Smith (cf. Smith 2004, Merrill 2010 & Smith 2010). An investigation of their discussion would go beyond this paper, but we consider it a virtue to work with specific worldviews in such a way, that we attempt to deduce as much as possible from as little as possible. What is given is an assumption of Boolean truth values of a number of propositions concerning worldview related affairs, the basic laws of logic, and a basic categorization of the participants.

2. Setting up the worldview study

In this paper we focus on qualitative data from a recent study of worldviews held by the following three groups of religious and spiritual professionals in Denmark:

a) 6 ministers in the national Church of Denmark (Flk-01, Flk-02, Flk-03, Flk-03, Flk-04, Flk-5, Flk-06)
b) 7 ministers in various free churches (Fri-01, Fri-02, Fri-03, Fri-03, Fri-04, Fri-5, Fri-06, Fri-07)
c) 6 healers or so-called alternative spiritual advisors (Beh-01, Beh-02, Beh-03, Beh-03, Beh-04, Beh-5, Beh-06)

These 19 persons have all given rather long interviews (2-3 hours each). A number of worldview data have been extracted from the transcribed interviews. Obviously, this process involves an element of interpretation. However, the interviews can be made available for other qualified researchers who want to check that the interpretation is reasonable. (The references to persons involved in the transcribed interviews have been anonymized as indicated in a-c above, and all ethical rules valid in Denmark have been followed.)

As part of the analytic process the data have been organized relative to a list of selected attributes. The first 13 attributes deal with objective characteristics of the 19 persons. The following 11 attributes describe relevant aspects of the life stories of the religious and spiritual professionals.130 attributes have to do with the beliefs and views of the persons and the remaining 57 describe how the persons act in (inter)religious dialogue and diapraxis.

The life-story attributes and the attributes of beliefs and views are considered dimensions of a person's worldview. Of cause, there are additional dimensions to the ones in this study. But as mentioned by Koltko-Rivera (2004) the researcher in this bottom-up approach to worldviews may only include dimensions relevant to the study. Again, it has to be admitted that the selection of attributes depends on interpretation and perspective. However, it is also based on thorough scholarly studies of theology and religion in general.

The overall aim of the recent research project is to investigate if and how worldviews shape the practice of religious professionals seen as interreligious dialogue and diapraxis. The project is inspired by a research project by Rachel Goldberg (2009). She identified some minor correlations between the worldviews of American conflict mediators and their actual practice in conflict mediation. However, can correlations be identified to a larger extend? At present where fault lines often are within cultures rather than between them and confessional lines tend to be more irrelevant than earlier, the dimensional worldview seems to be an appropriate way to go. Can an ontology tool such as Protégé (or perhaps FCA tools) help to create unique worldview profiles of the 19 religious professionals and to

identify correlations between specific worldview dimensions and the actual practices?

The discussion in this paper will be limited to the 11 attributes describing the dimensions of conversion and religious calling which are supposed to be essential to the worldview of a religious professional. These dimensions are identified in the life stories of the persons in the study, i.e. attributes 14-24. The original attributes are in Danish and may be translated as follows:

14: Has_experienced_turning_points_in_life_of_a_spiritual_sort

15: Has_experienced_a_conversion

16: Has_experienced_a_calling_through_a_decisive_event

17: Has_experienced_a_calling_through_a_number_of_specific_events

18: Has_experienced_the_calling_as_changed_view_of_life

19: Has_experienced_the_calling_as_an_influence_from_one_or_several_persons

20: Has_experienced_the_calling_as_a_spiritual_experience

21: Has_experienced_the_calling_as_a_personal_revelation (e.g. God/Jesus/Mary)

22: Has_obtained_a_fully_united_personal_and_professional_identity

23: Has_obtained_a_partially_united_personal_and_professional_identity

24: Has_become_a_radically_changed_person_through_spiritual_experiences

Clearly, the focus is on what the religious and spiritual professionals have experienced. In particular, the attributes deal with possible changes and turning points in life (conversion, calling etc.). The ambition of the research in this context is to find interesting conceptual and logical relations between the data related to the attributes. The data regarding the attributes 14-24 of the 19 professionals have been loaded into the Protégé system:

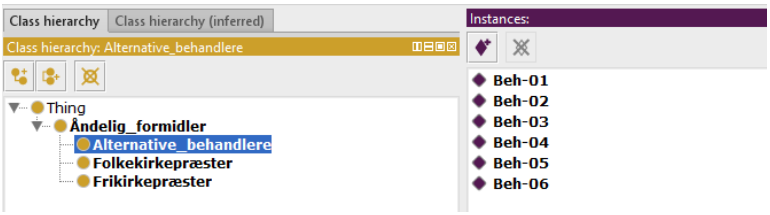

Figure **Fejl! Kun hoveddokument.**.

Protégé ontology consisting of three groups of religious and spiritual professionals.

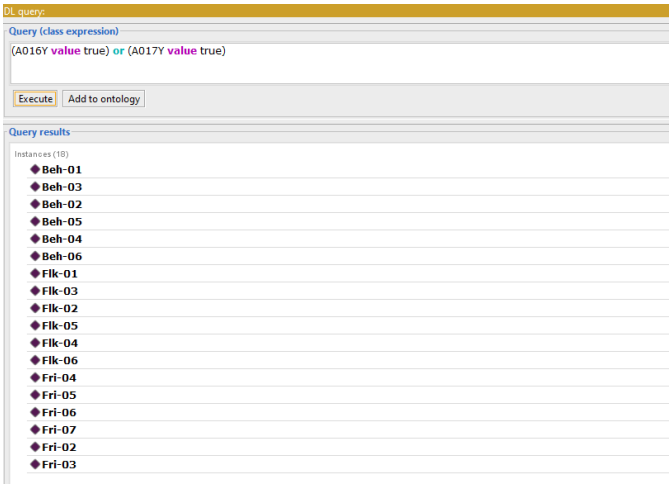

Figure 2. A DL Query as whether there are any individuals that has answered yes to the question 16 or 17. It turns out that 18 of 19 professionals have experienced a calling through a decisive event or through a number of specific event**s**.

For practical reasons we attach two formal attributes to each of the 11 items on the above list (e.g. A014Y and A014N, corresponding to ‘yes’ and ‘no’ to a question concerning attribute 14 above). This allows us to represent the rather unlikely situation in which neither an attribute nor its negation apply to the person in question. For each of the 22 formal attributes and for each of the 19 persons a Boolean value (‘true’ or ‘false’) is given as a result of the interpretation of the interview of the person in question.

Once we have loaded the qualitative data represented relative to the list of attributes into the Protégé system, it becomes possible to explore the data using the system (as indicated in Fig. 2 above). In particular it is attractive and useful to run queries in the

system. In the following it will be explained how this kind of exploration can give rise to new and interesting insights.

3. Exploring the ontology by queries

One immediate and rather useful application of Protégé is that it may assist the user in locating typos in the account of the attributes in the system. Based on an early version of the Protégé ontology it appeared from preliminary investigations of the implications of "having a spiritual experience" that

21: Has_experienced_the_calling_as_a_personal_revelation (e.g. God/Jesus/Mary)

did not imply

20: Has_experienced_the_calling_as_a_spiritual_experience.

At least in one case it appeared true that the person in question had attribute 21, but not attribute 20. This clearly seems odd. However, this and a few other similar cases turned out to be caused by simple typos in the first account of the attributes in the system. This is in fact a nice illustration of the potential of Protégé with respect to a rather simple, but still important kind of model checking.

Given that all the axioms have been correctly loaded into the system, we may explore the ontology further. By making queries in Protégé we may attempt to find what further classes can be constructed and added to our ontology on the basis of the answers given by the various individuals.

In the following we intend to analyze two interesting notions using the Protégé ontology, i.e., the concepts of 'conversion' and 'calling', respectively. The aim of this discussion it to illustrate how conceptual analysis based on empirical data can be carried out using Protégé.

A Protégé analysis of "conversion"

How do the religious and spiritual professionals represented in the current dataset conceive the concepts of "conversion" and "turning points in life"? In order to answer this question we may run a query in Protégé corresponding to the following logical expression:

(A014Y value true) or (A015Y value true)

This query gives us 17 out of 19 hits. Only Beh-04 and Fri-05 do not fulfill this condition. In fact, it turns out that the query, A014Y value true, gives exactly the same result. The reason is that (A015Y value true) implies (A014Y value true) i.e. if there is a conversion there is also a turning point in life. This relationship may be illustrated by the query

(A014Y value false) and (A015Y value true)

which gives no hits. In order to find the professionals who refer to a conversion in the interview they have given, we should run the query, A015Y value true, corresponding to "Has_experienced_a_conversion". This query gives the hits: Fri-01, Fri-03, Fri-04, Fri-06, Fri-07, Beh-05. Here it may be noted that none of the 6 ministers in the national Church of Denmark refer to a conversion experience. Maybe the talk about conversion as a spiritual experience is seen as somewhat more related to pietistic traditions in the Free Churches, whereas the general approach in the national Church of Denmark emphasizes reasoning and rationality to a higher degree.

A Protégé analysis of "calling" or "being called"

How do the religious and spiritual professionals represented in the current dataset conceive the concept of "calling"? How can it be formulated formally what it means to be "called"? One attempt seems to be that the term could be defined as a disjunction of the attributes 16 and 17, i.e., formally

(A016Y value true) or (A017Y value true)

The corresponding query is shown in Fig. 2. However, it turns out, that only 18 out the 19 professionals are called in this sense. In fact, the statement

(A016Y value false) and (A017Y value false)

holds in case of Fri-01. On the other hand, if we define "being called" using all the attributes in which "calling" is mentioned, i.e.

(A016Y value true) or (A017Y value true) or (A018Y value true) or
(A019Y value true) or (A020Y value true) or (A021Y value true)

the corresponding query will display all 19 professionals.

As we have seen above, at least the last part of this long disjunction can be omitted. In fact, it can be reduced to:

(A020Y value true) or (A016Y value true) or (A017Y value true)

This can be read as an interesting disjunction:

X has experienced the calling as a spiritual experience.

Or:

X has experienced the calling through a decisive event or a number of specific events.

The observations indicate that "calling" does not have to be related to specific events in time. Although the calling appears to be time-related in most cases, it may alternatively be related to an ongoing process, probably of a more spiritual nature. Another possibility would of course be that the "calling" is linked to just one specific event which is not considered to be decisive. If we look into the interview given by Fri-01 this latter possibility seems to be the reason in the actual case.

It should also be noted that "calling" does not have to be related to anything spiritual. This is in fact evident from the result of running the query, A020Y value false, which results in 6 hits: Flk-01, Flk-02, Flk-04, Flk-05, Flk-06, Beh-04. It is remarkable that 5 out of 6 ministers in the national Church of Denmark, but none of the 7 ministers in the Free Churches reject the calling as a spiritual experience. In 15 out of 19 cases (including all 6 ministers in the national Church of Denmark) the 'calling' can be related, at least in part, to influence from one or several persons (cf. attribute 19).

It may also be interesting to look into the questions of identity as it is conceived by persons who have experienced some sort of calling as ministers or spiritual advisors etc.. The following query may be relevant for that purpose:

(A022Y value false) and (A023Y value false)

The meaning of this expression is that the professionals in question have neither obtained a fully or a partially united personal and professional identity. This query gives no hits. The conclusion is obviously that all 19 religious and spiritual professionals have obtained a fully or a partially united personal and professional identity. It is, however, not documented that this feeling of mainly one common identity - in professional as well as in personal life - is caused by the calling rather than by something else. Further studies will be needed in order to answer this question in a qualified manner.

4. Finding a hierarchy with Protégé

As we have seen above all 19 professionals have experienced some sort of calling, if we define the calling experience as

(A020Y value true) or (A016Y value true) or (A017Y value true)

It appears that the two most significant attributes in this definition are A020 and A016. It is in fact possible to build a traditional hierarchy based on dichotomies using these attributes (see Fig. 3).

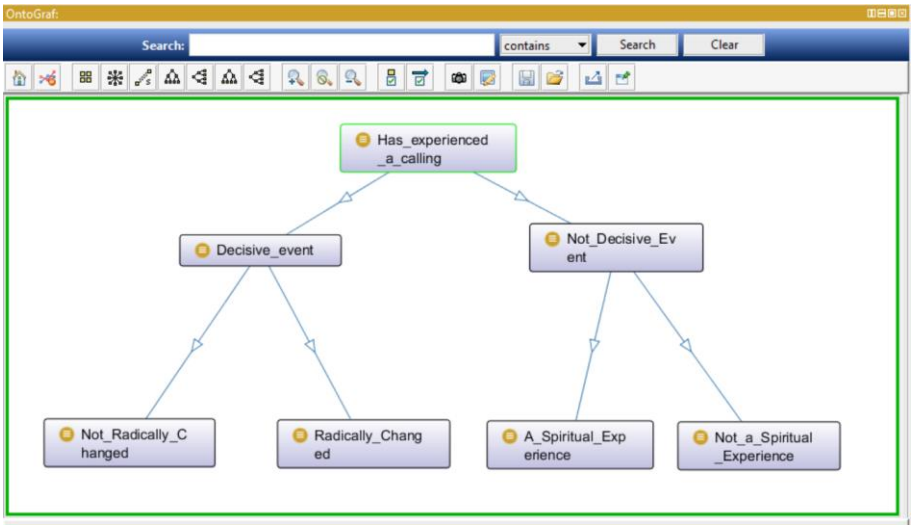

Figure 3. A conceptual hierarchy in Ontograph (as an integrated part of Protégé) mainly based on the attributes in the definition of 'calling'.

By adding A24 as well create a system that divide the group of professional in four sub-groups of almost same size:

A. has experienced a calling through a decisive event and has become a radically changed personality: Beh-01, Beh-04, Beh-05, Beh-06, Fri-04
B. has experienced a calling through a decisive event but has not become a radically changed personality: Fri-02, Fri-03, Fri-05, Fri-07, Flk-05
C. has experienced a calling but not through a decisive event; the calling has been a spiritual experience: Fri-01, Fri-06, Beh-02, Beh-03, Flk-03
D. has experienced a calling but not through a decisive event; the calling has not been a spiritual experience: Flk-01, Flk-02, Flk-04, Flk-06

A-D may be understood as four kinds of a calling experience. It appears that A is mainly (but not only) relevant for healers or so-called alternative spiritual advisors;

B is mainly (but not only) relevant for ministers in the free churches, whereas D is mainly (but not only) relevant for ministers in the national Church of Denmark. – It should of course be admitted, that this can only be a tentative suggestion. More data should be collected in order to have it evaluated in a more solid manner.

5. Protégé as a tool for worldview analysis

To what extent is it possible to study worldviews based on a Protégé analysis? Regarding comprehensiveness, it is of course not possible to say much, based on just working with the participants' view on their calling, spiritual experiences and their conversion experience. We have seen, though, that we are capable of systematically categorizing, by logical deduction from answers, what it means to be called, and what it means to have a conversion and a spiritual experience. A further strength of working with Protégé has been that it helped us discover oddities and unexpected aspects of what it means to be called.

A question for further study is how capable persons are to formulate and explain their world views as comprehensive and logically consistent systems. With the ability in Protégé for the reasoner to halt if it finds inconsistencies and output these, it is possible to detect inconsistencies and conceptual problems in the worldviews in a precise manner. Furthermore, Protégé can help us to discover unforeseen aspects in worldviews of the persons involved.

There are, however, also important limitations in the kind of logical approach to worldviews that Protégé can support. In his classical work *Women, Fire and Dangerous Things (1988),* George Lakoff has criticized what he calls classical categorization. Lakoff describes the idea as the view that "reason is a mechanical manipulation of abstract symbols which are meaningless in themselves, but can be given meaning by virtue of their capacity to refer to things either in the actual world or in possible states of the world" (Lakoff 1988). Lakoff calls such a view "mind-as-computer", and approaching worldviews with Protégé could be considered as reducing worldview to something a computer can handle or even be ultimately comprehended as a programmed formal ontology. We may also refer to the observation mentioned by Clement Vidal:

> We should however already be aware that the danger of emphasising coherence too much is to build an abstract system of concepts, very coherent, but that would be too far from reality. So, we should certainly add that coherence must not only be *internal* to the system, but also *external*, with "facts" or "reality".

> This dynamic is similar to the well known mutual feedback between theory and experience in scientific enquiry. (Vidal 2011, p.14)

Vidal has maintained that religious worldviews tend to be complete but incoherent (Vidal 2011, p.15). However, it may be argued that this is probably the case for all comprehensive worldviews, at least in their common sense versions.

Futhermore, it may be relevant to consider Søren Kierkegaard's much more existential translation of the German *Weltanschauung* as the Danish "livssyn" (in English: "view of life"). According to Naugle:

> "Here a lifeview is described as an "unusual illumination about life" which is granted as a *kairos* moment in one's experience. It consists not in an understanding of everything but rather supplies the key (i.e., a framework or outline) by which all things can indeed by understood." (Naugle 2002, pp. 77)

A Kierkegaardian take on worldview would suggest that the idea of *the right time*, or *the opportune moment*, is an important notion which suggests that temporality and rhetoric should be taken into account when assessing the strength and vitality of a worldview. This means that we always have to evaluate a worldview in light of the context and the actual challenges. The usefulness of a worldview depends not only on the logical and conceptual properties of the worldview, but mainly on its relevance in the actual situation as a key to a deeper understanding of reality. This is why a Protégé analysis of a worldview can only be partial, although it can certainly be very useful with respect to the aspects it can analyze.

References

1. Arp, R.; Smith, B.; Andrew, D. 2015, Spear. *Building Ontologies with Basic Formal Ontology*. Massachusetts Institute of Technology, London.
2. Horridge, M.: *A Practical Guide To Building OWL Ontologies Using Protégé 4 and CO-ODE Tools.* Ed 1.3, The University of Manchester.
3. Goldberg, Rachel M.: How Our Worldviews Shape Our Practice, *Conflict Resolution Quarterly, vol. 26, no. 4, 2009.*

4. Koltko-Rivera, Mark E. The Psychology of Worldviews, *Review of General Psychology* 2004, Vol. 8, No. 1, 3-58
5. Lakoff, G.: *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago 1987.
6. Merrill, G.H. Ontological realism: methodology of misdirection? *Applied Ontology*. *2010*; 5:79–108.
7. Nash, R. *Life's Ultimate Questions: An Introduction to Philosophy*, Zondervan Grand Rapids, Michigan. 1999.
8. Naugle, D.K.: *Worldview, The History of a Concept*. Wm. B. Eerdmans Publishing Co, Cambridge 2002.
9. Smith, B. (2004). Beyond concepts: Ontology as reality representation. In *Proceedings of the Third International Conference on Formal Ontology in Information Systems* (FOIS 2004) (pp. 73–84). Amsterdam: IOS Press.
10. Smith B., Werner C. Ontological realism: A methodology for coordinated evolution of scientific ontologies. *Applied Ontology*. 2010; November 15; 5(3-4): 139-188.
11. Vidal, Clément. *An Enduring Philosophical Agenda: Worldview Construction as a Philosophical Method*, 2011, http://cogprints.org/6048/.
12. Vidal, Clément. Metaphilosophical Criteria for Worldview Comparison, *Metaphilosophy* Vol. 43, No. 3, April 2012, pp. 306-347.

SUMMARY

Undersøgelsens overordnede spørgsmål er, om der kan findes en metode til at undersøge, hvorfor religionsdialog i nogle tilfælde kommer i stand og i andre tilfælde ikke. Som følge af den såkaldt subjektive vending synes konfessionelle såvel som kulturelle grænser ikke længere på samme måde at være aktuelle, idet skillelinjerne synes at gå gennem fremfor mellem konfessioner og kulturer. Mennesker er blevet deres egen eneste autoritet, som selv sammensætter deres tilværelsesforståelse med elementer fra forskellige sammenhænge. Derfor introduceres verdenssynsbegrebet som et muligt værktøj. Verdenssyn forstås her som en række dimensioner. Dimensionerne identificeres i 19 kvalitative interviews af religiøse formidlere fra Folkekirken, frikirkerne og det alternative miljø. Dimensionerne indgår som attributter i en FCA-analyse med det formål at vise, at denne analyseform kan anvendes til at sammensætte verdenssynsprofiler med henblik på religionsdialog.

ISSN (online): 2246-123X
ISBN (online): 978-87-7112-868-0

AALBORG **UNIVERSITETSFORLAG**